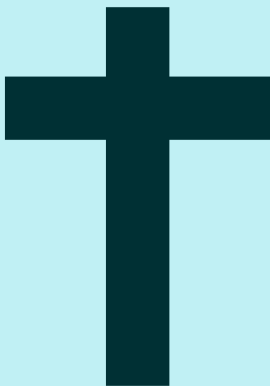

Bibeli Luayãtaalá

The Holy Bible in the Boko language spoken in Benin and
Nigeria

Bibeli Luayátaalá

The Holy Bible in the Boko language spoken in Benin and Nigeria

copyright © 2010 SIM International

Language: Boko

Translation by: SIM International

Boko Bibeli Luayátaala

This translation, published by the SIM au Benin, was published in 2010.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM at ECWA/SIM H.Q., P.M.B. 2009, Jos, Plateau State, NIGERIA.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-09-25

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022

ffb0f4b3-18b7-564f-bd5d-307e9e532fb9

Contents

Matiee	1
Maaku	53
Luku	85
Zaa	140
Zinao yakeao	179
Lomadeo	228
1 Kolenideo	251
2 Kolenideo	272
Galatio	286
Efesedeo	294
Filipideo	302
Kolobideo	308
1 Tesalonideo	314
2 Tesalonideo	319
1 Timotee	322
2 Timotee	329
Titu	334
Filemo	337
Ebeluo	339
Zaaki	357
1 Piεε	363
2 Piεε	370
1 Zaa	374
2 Zaa	380
3 Zaa	381
Yuda	382
Zia ya	384

MATIEE

Yá pò kú láε bee guu

Matiee baona pò a kè ku zéze lán Maaku pówae:

Zãa da'ilena waasokεa (3.1-12)

Yesu da'ilεkεa ní aà yãao (3.13-4.11)

Yesu zíkεa Galile, gu pò à waasokεu bílaε à yãdané, à gyãεo gbàgbã (4.12-18.35)

Aà gεa Yelusaleũ (19-20)

I gēgēo, āsōa do taa, ̄ wà Yesu kũ wà yãdãaala wà aà dè. Aà bɔa gau yá b̀ ní saε, ̄ à b̀ m̀ gbέɔwa (21-28).

Matiee Yesu buibɔkii yá bɔɔlekè ní aà iao ní aà neɔɔ yáo (1-2).

Yá beeɔ guu à gbέ pò Yesu de a ũ ò: Kíae mé Suabanaε lá Lua a leghènéwa, wĩ me ɔ Emanueli. Bee mè Lua kúwanɔ. ̄me yá pò Lua ò a bàakuarínɔ káau lá guu pàpa.

Matiee Yesu yãdanεo kãaa lee sɔo:

Yãdaané s̄s̄i musu lé kpala pò b̀ Lua kíi gbέo luanaaikεa ɔɔwēεε (5-7).

Lεdilea gbέ pò aa kpalapi baokpanéɔne (10).

Kpalapi asiyyá leεūané. Kpalapi ulεa gĩa, āma a bɔ gupuau ní gawio ziewa (13).

Kua ní k̄o kpalapi guu (18).

Wεdɔa kpalapi mɔai (24-25).

Baona pò Matiee kè guu, Yesu mé kpala pò b̀ Lua kíi Kía ũ, mé àle yãdada gbέ pò aale gēɔne, ké aa e wàɔ de a seeladeɔ ũ gbέɔne.

Bui pò Yesu b̀ ní guu

(Luk 3.23-38)

¹ Davidi ní Ablahaũ bui Yesu Kilisi yá pò kēa Luayãtaalaun ke:

² Ablahaũ Izaaki ĩ, Izaaki Yakɔbu ĩ, Yakɔbu Yuda ĩ ní a v̄iɔ ní a dãunaɔ.

³ Yuda Pelezi ní Zelao ĩ ní a na Tamaao, Pelezi Eɔz̄nɔ ĩ, Eɔz̄nɔ Alaũ ĩ.

⁴ Alaũ Aminadabu ĩ, Aminadabu Naas̄ ĩ, Naas̄ Salamɔ ĩ,

⁵ Salamɔ Bɔazu ĩ ní a na Lahabuo. Bɔazu ̄bedi ĩ ní a na Lutuo, ̄bedi Yese ĩ,

⁶ ̄ Yese kí Davidi ĩ.

Davidipi mé Salomɔ ĩ ní Uli nao,

⁷ Salomɔ ɔ Lɔbɔaũ ĩ, Lɔbɔaũ Abia ĩ, Abia Asa ĩ,

⁸ Asa Yosafa ĩ, Yosafa Yeholaũ ĩ, Yeholaũ Ozia ĩ.

⁹ Ozia Yoataũ ĩ, Yoataũ Akazi ĩ, Akazi Ezekia ĩ,

10 Ezekia Manase ì, Manase Amo ì, Amo Yosia ì,

11 Yosia Yekonia ì ní a dàunao gɔɔ pɔ wà gbéó kùkù tàíno Babiloni.*

12 Taa ní gbéó Babiloni gbɛa ɔ Yekoniapi Salatieli ì, Salatieli Zolobabeli ì,

13 Zolobabeli Abiudu ì, Abiudu Eliakiũ ì, Eliakiũ Azɔɔ ì.

14 Azɔɔ Zadoki ì, Zadoki Akiũ ì, Akiũ Eliudu ì,

15 Eliudu Eleazaa ì, Eleazaa Matana ì, Matana Yakɔbu ì,

16 ɔ Yakɔbu Maliama zá Yosefu ì. Maliamapi mé Yesu pɔ wí me Mesii ì.

17 Za Ablahaũ léu e à gè pè Davidiwa, mae ní a néo ku gëo mëndosaie. Za Davidi léu e gɔɔ pɔ wà tà ní gbéó Babiloni, mae ní a néo ku gëo mëndosaie. Za taa ní gbéó Babiloni e à gè pè Mesiiwa, mae ní a néo ku gëo mëndosaie.

Yesu Kilisi ia
(Luk 2.1-7)

18 Lá wà Yesu Kilisi ìn ke: Aà da Maliamaá Yosefu nɔkpamae. E àò gé zàkèi à nɔsí ní Lua Nisina gbãao.

19 Aà gɔkpama Yosefupíá gběmaaɛ, a ye widawào, ɔ à zèò á bɔ aà yáú asii guue.

20 Gɔɔ pɔ àle làasooke yápiwa, Dii malaikae bò m̀wà nana guu a òè: Davidi bui Yosefu, ñsu bílikè n nɔkpama Maliama sea yá musuo, asa nɔ pɔ a sia bò Lua Nisina kíie.

21 A ne'i gɔe ũ, ní tókpaè Yesu, asa a a gbéó bɔ ní duuna guu.

22 Bee kè píi, ké yá pɔ Dii dà ànabie a ò e ke à mè:

23 Nɔe léso mé a nɔsi,

i ne'i gɔe ũ,

wi tókpaè Emanueli.†

Tó bee mè Lua kúwanɔ.

24 Ké Yosefu vù, a kè lá Dii malaikapi díleewa, à a nɔpi sè.

25 Ama i aà dɔ nɔe ũo e à gè negɔepi ìò. ɔ à tókpaè Yesu.

2

Saanyádɔnao moa Yesu gwai

1 Wà Yesu ì Betelèũ* Yude bùsuu kí Elodi gɔɔe. ɔ saanyádɔnao bò gukpe oi aa m̀ò Yelusaleũ,

2 aa gbéó là aa mè: Né pɔ wa ì Yudaɔ kía ũ ku má ni? Wa aà saana è gukpe oie, ɔ wa mo kúleie.

3 Ké kí Elodi yápi mà, à bílikè ní Yelusaleũdeɔ píi.

4 A Yuda sa'onkiaɔ ní Moizi ikoyádanedeɔ kãaa píi, ɔ à ní lá gu pɔ wa Mesii iu.

* 1:11 2Kia 24.15 † 1:23 Isa 7.14 * 2:1 1Sam 16.1

⁵ Aa wèwà aa mè: Beteleũ, Yude bùsuu lae. Asa lá ānabi kèn ke:

⁶ Beteleũ pó kú Yudaò bùsuu, ní késāa Yudaò mæewiaozio fá. Asa n guu ñ kía a bɔu,

i dɔaa ma gbé Isailione.†

⁷ Ǿ Elodi saanyādōnaò sīsī asii guu, à saanapi bɔgɔɔ sáasā gbèamá.

⁸ Ǿ à ní gbáe Beteleũ à mè: A ge népi gbæagbæa ní laaio. Tó a aà è, à mɔ omæe, mapi sō mí ge kùlèè.

⁹ Ké aa kía yāmà, ñ aa dāzæu. Ǿ saana pó aa è gukpe oi yāa dāaané lɔ e à gè zè népi kúkíia.

¹⁰ Ké aa saanapi è, an pɔ kèna maamaa.

¹¹ Aa gè kpéu aa népi è ní a da Maliamao, ñ aa wùle ní gbæeu aa kùlèè. Ǿ aa ní àizæe kpagoloɔ wèwè aa aà gbà vua ní zōgo lí'ɔ gīnanao ní tulaletio.

¹² Lua òné nana guu aasu bɔle Elodi kíio, ñ aa tà ní bùsuu ní zé pāleo.

Bàale taa ní Yesuo Egipi

¹³ An taa gbæa Dii malaika bò mò Yosefuwa nana guu à mè: Fæle népi sé ní a dao, ní bàale tárínɔ Egipi, níɔ ku we e mà mɔ yā'onæ lɔ, asa Elodi a népi wæele à dæe.

¹⁴ Ǿ Yosefu fæle gwāasīna, à népi sè ní a dao à tárínɔ Egipi.

¹⁵ A ku we e Elodi gè gàò. Bee kè ké yá pó Dii dà ānabiæ a ò e ke yáie à mè:

Ma a né gbèsi Egipi.‡

¹⁶ Ké Elodi è saanyādōnaò ònɔkèæe, aà pɔ pà maamaa. Lá a saanapi bɔgɔɔ taa dō yá pó á gbèa saanyādōnapiowa yáí, ñ à gbéò zì, aa negōe pó kà wè pla ge i kaoo dèdæ Beteleũ ní a bualoũ píi.

¹⁷ Yá pó ānabi Zelemii ò kè sa à mè:

¹⁸ Wà wii gbāa mà Lama,

wàle óɔlɔ, wàle búbuape.

Laseli mé lé a néɔ óɔlɔ,

à gī awamai, asa aa ku lɔo.§

¹⁹ Ké Elodi gà, ñ Dii malaikapi bò mò Yosefuwa Egipi nana guu

²⁰ à mè: Fæle népi sé ní a dao, ní tárínɔ Isaili bùsuu, asa gbé pó aale népi wæo gāga.

²¹ Ǿ à fæle népi sè ní a dao à tárínɔ Isaili bùsuu.

²² Ké a mà Aakelau mé lé kible Yude a mæe Elodi gbæu, zōlæa wekii vía aà kù. Lua yā'òè nana guu, ñ à tà Galile bùsuu,

23 à gè zòlè wéle pò wí me Nazaleti. Beewa yá pò ãnabiò ò kè, aa mè: Wàli mèè Nazaleti gbé.

3

Zāa Da'ilena waasokea
(Maa 1.1-8, Luk 3.1-18, Zaa 1.19-28)

1 Bee gbèa Zāa Da'ilena mò Yude gbáau, àle waasoke

2 à mè: A nòselilè, kpala pò bò Lua kíi kà kái.

3 Zāapi yá ò ãnabi Isaia ò yāa à mè:

Kpàwakèna ló ma dɔ gbáau,

àle me à zekèkè Diie,

à zéwewènao pooè súsu.*

4 Zāapi ìò yiongo ká pòkasao daa, mé ì báa sãntilii dɔ a pi.†
Kwa ní zó'io mé aà pòblea ũ.

5 Wìò bɔle Yelusaleũ ní Yude gupiiio ní Yuudè dɔòio, wìò gé aà kíi.

6 Wì ní yāvai o gupuau, ò ì ní da'ileke Yuudèi.

7 Ké Zāa è Falisio ní Saduseo lé mó a kíi da'ilekei dasidasi, ò a òné: Gbènazin piligonao! Déme òé à bàasi pòkūma pò Lua a bɔbɔmáei?

8 A nòselilèa yá ke, wìò dɔ ké a lilè.

9 Ké Ablahaũ de á dezi káau ũ, ásu àò e bee mé a á bɔo. Mále oé, Lua a fɔ gbèe beeo ke Ablahaũ buio ũ.

10 Mɔo dilèa lízi kò. Lua a lí pò lé né maa io zɔ zu téue.

11 Mále á da'ileke á nòselilèa seela ũe. Ama gbèe a mɔ ma gbèa, aà iko demala, mi ka mà aà sabala sélèò. Òme a á da'ileke ní Lua Nisinao ní téo.‡

12 A gbaana kūa a ɔzì ésegbèkii. Tó a fà, a a pówèna ká a dɔu, i a bɔsa ka té gasai guu.

Yesu da'ileke
(Maa 1.9-11, Luk 3.21-22)

13 Ǿ Yesu bò Galile à mò Zāa kíi Yuudèi aà a da'ileke.

14 Zāa ye gí, à mè: Ma gbé pò má de ò ma da'ileke ò n mɔ ma kíia?

15 Ǿ Yesu wèwà à mè: Aɔ de màa gia, asa a maawanɔ beewae yákea a zéwa yái. Ǿ à wèi.

16 Ké Yesu da'ilekè, à bùa gɔo. Luabe wèaa, ò à Lua Nisina è, àle su lán felenawa, à dīe.

17 Ǿ wà yá'o mà bɔa luabe à mè: Gbèe beeá ma Néé, má yeaàzi, ma pò kèwà na.§

* 3:3 Isa 40.3 † 3:4 2Kia 1.8 ‡ 3:11 Zln 2.3-4 § 3:17 Sou 2.7, Isa 42.1

4

Yesu ȳsa

(Maa 1.12-13, Luk 4.1-13)

1 Ǿ Lua Nisina gè ní Yesuo gbáau ké Ibiisi aà ȳ.

2 Yesu leyè fáane ní gwáasínao e gɔɔ bla. Ké nɔana lé aà de,

3 ̄ k̄nidepi s̄aàzi à m̄: Tó Lua Nén n ũ, o gbεε beε li p̄ε ũ.

4 Yesu wèwà à m̄: A k̄εa Lua taalau wà m̄,

pɔblea yá ̄ gbēnazina kuò adoo,

sema yá pɔ Lua lé o píi.*

5 Ǿ Ibiisi aà sè gèò Lua w̄léu, à aà zè Lua kpé misonaa,

6 a òè: Tó Lua Nén n ũ, ñ nzia zu z̄ile, asa a k̄εa láu Lua m̄,
a n yá'o a malaikaɔne aa ɔdama,

ké nsu gēnale gbewao yáí.†

7 Yesu òè: A k̄εa Lua taalau lɔ wà m̄,

nsuli Dii n Lua ε ñ gwao.‡

8 Ǿ Ibiisi aà sè gèò lɔ gbèsisi lesi maamaa musu, à dúnia bùsu
píi òbè ní ní àizεε

9 à m̄: Má n gba beε píie, tó n wule n gbεeu n misiilemεε.

10 Ǿ Yesu òè: Géi Setáu! Asa a k̄εa láu wà m̄:

Kúε Dii n Luaε,

níɔ zɔbleè ado.§

11 Ǿ Ibiisi aà tò we sa, ̄ malaikaɔ mò òaàle.

Yesu ɔkpaa a z̄iwa

(Maa 1.14-20, Luk 5.1-11, 6.17-19)

12 Ké Yesu mà wà Zāa kù wa dàkpεu, ̄ à tà Galile.

13 I z̄ile Nazareti lɔo, à gè z̄ile ísida saε Kapenaúε, Zabalɔni
buiɔ ní Nefatali buiɔ bùsuu,

14 ké yá pɔ ānabi Isaia ò ke yáí à m̄:

15 Zabalɔni buiɔ ní Nefatali buiɔ bùsu

za ísia oi e Yuudē baale,

Galile bùsu pɔ buipáleo kuupi,

16 an gbé pɔ kú gusiauɔ gupua z̄ɔ è,

gu ò bùsu pɔ kú ga lézipi deɔne sa.*

17 Za gɔɔ bee Yesu ná waasokeawa à m̄: A n̄selile, kpala pɔ
bò Lua kíi kà kái.†

18 Ké Yesu lé ò Galile ísidai, à kpòwenaɔ è gb̄ɔn pla, v̄i ní
dāunao, Simɔɔ pɔ w̄i mε Piεε ní a dāuna Andeleo. Aale táalu
zu ísidapi guu.

19 Ǿ Yesu òné: A m̄ tεmazi, mí á ke gb̄wεelenaɔ ũ.

20 Weḡɔɔ aa ní táaluɔ tò we, aa b̄ tεaàzi.

* 4:4 Iko 8.3 † 4:6 Sou 91.11-12 ‡ 4:7 Iko 6.16 § 4:10 Iko 6.13 * 4:16 Isa
9.1-2 † 4:17 Mat 3.2

²¹ Ké à gè aε, à gběɔn pla pāleɔ è, v̄ií n̄ dāunao lɔ, Zebedee né Zaaki n̄ a dāuna Zāao. Aa ku gó'ilena guu n̄ n̄ mae Zebedeepio, aale n̄ táaluɔ kekε. Yesu n̄ sisi,

²² ̄ aa n̄ mae tò gó guu wegɔɔ, aa b̀ t̄eaàzi.

²³ Yesu ɔ Galile b̀usu keεε, ı yādané n̄ lousisikpeɔ guu, ı kpala p̀ b̀ Lua k̄i baokpa, ı gb̄é gb̄ágb̄a n̄ gyā bui p̄io n̄ k̀ɔɔ p̄i.

²⁴ Aà t́ l̄i Sili b̀sua p̄i, ̄ w̄ɔ m̀è n̄ gb̄é p̀ aale gyā bui dasi ge wāwākeɔ n̄ táadeɔ n̄ gbakɔɔndeɔ n̄ εεɔ p̄i, ̄ ı n̄ gb̄ágb̄a.

²⁵ Wà b̀ Galile n̄ W̄élemenkwi b̀suo n̄ Yelusaleũo n̄ Yudeo n̄ Yuud̄e baaleo dasidasi, wà t̄eaàzi.

5

Báaadeɔn Yesu ıwaɔ ı
(Luk 6.20-23)

¹ Ké Yesu gb̄é b̄ilapio è, à d̀de s̄isiwa. Ké à z̀le, aà ıwaɔ m̀ aà k̄i,

² ̄ à nà yādaanéwa à m̀:

³ Gb̄é p̀ aa n̄ gb̄asaikε d̄ɔ mé báaadeɔ ı, asa kpala p̀ b̀ Lua k̄i de n̄ p̀ ıε.

⁴ P̀siadeɔ mé báaadeɔ ı,

asa Lua a n̄ s̄ n̄ininéε.*

⁵ Ziabusanaɔ mé báaadeɔ ı,

asa aame aɔ d̄únia v̄ı.†

⁶ Báaadeɔn yázeɔde nidenaɔ ı,

asa aame aa k̄á.‡

⁷ Báaadeɔn w̄enad̄ɔnedeɔ ı,

asa Lua a w̄enad̄ɔnéε.

⁸ Báaadeɔn ǹsepuadeɔ ı,

asa aame aa w̄esi Luaε.§

⁹ Báaadeɔn ıbelemidenaɔ ı,

asa wali oné Lua néɔε.

¹⁰ Báaadeɔn gb̄é p̀ w̄ı ıadamá yākea a z̄éwa yáio ı,

asa kpala p̀ b̀ Lua k̄i de n̄ p̀ ıε.

¹¹ Báaadeɔn á ı, t́ wà á s̄s̄ mé wà ıadawá, mé wà yāv̄ai p̄i d̀wá ma yáı.

¹² A p̀nake, ı yáalo, asa á asea aɔ z̄ɔ luabe. Maa wà ıada anabi p̀ kú á āɔwa.

Yesu ıwaɔ mé wisi n̄ gupuauo ı
(Maa 9.50, Luk 14.34-35)

¹³ Ame á wisi ı d̄úniaε. T́ wisi ı na s̀ t̄a, kpelewa wà ke à ḡo wisi ı l̄i? A àie v̄ı l̄o, sema wà k̄ole gb̄é t̄a'owà b̄asio.

* 5:4 Isa 61.2 † 5:5 Sou 37.11 ‡ 5:6 Isa 55.1-2 § 5:8 Sou 24.3-4

14 *Amé á gupua ũ dúniaε. Wéle pó wa kàle s̀̀s̀i musu lí e àò uleao.*

15 *Wili filia na wà pēna kùlewào. Wi di dauwae, i gupu gbé pó kú uaɔne.*

16 *A gupu gbéɔne beewa, aai á maakεao e, aai á Mae pó kú musu sáaukpa.**

Mɔizi ikoyā bɔɔlekeε

17 *Asu àò e ma mɔ Mɔizi ikoyā ní ānabiɔ yáò bādei no. Mi mɔ a kee bādeio, ma mɔ papaie.*

18 *Siana mále oé, luabe ní dúniao a gē, āma Luayātaala wēsā néna ge a pɔ kelenae a bādeo, yápii a ke.*

19 *Ayāmeto tó gbé yá pó wa d̀̀lepiɔ m̀̀endo gbàe, baa a pó pó késāarzi, mé i da gbéɔne aa ke màa, ade aɔ késāarzi kpala pó b̀̀ Lua kíi gbéɔ guue. Tó gbé k̀̀a mé i dané màa s̀̀, ade aɔ z̀̀o kpala pó b̀̀ Lua kíi gbéɔ guue.*

20 *Mále oé, tó á maa i de Mɔizi ikoyādanedeɔ ní Falisiɔlao, á gē kpala pó b̀̀ Lua kíi guuo.*

Pɔkūma

21 *A mà wa ò yāadeɔne aasuli gbēdeɔ. Gbé pó gbēdè, wa yákpalekeaànɔe.†*

22 *Mapi s̀̀ mále oé, gbé pó a pɔ pà a gbédeezi, à kà wà yákpalekeaànɔ. Gbé pó a gbédee s̀̀s̀ kà wà geaànɔ gbāadeɔ kíi. Gbé pó ò a gbédeee m̀̀saide s̀̀ à kà aà gé téu.*

23 *Tó n mɔ Lua gbai pó a gbagbakli, mé à d̀̀ngu wek̀̀i ké n gbédee yákuannɔ,*

24 *n n gba to sa'okli ae we, ní ge awakpa gbépie gia, ní ea su n sa'o sa.*

25 *Tó n ibee ye genno yákpaleu, ke kpakpa keaànɔ na e aàò dazeu, ké asu n kpa yákpalekenawao yáí. Tó ni ke màao, yákpalekenapi a n kpa d̀̀aiwae, i n dakpeu.*

26 *Siana mále onε, níyɔ bɔ weo e n ge n fiabod̀̀. Baa tanga a g̀̀o tenzio.*

Gbasikeε

27 *A mà wà mè ásuli wúle ní gbēpāle nɔoo.‡*

28 *Ama mapi mále oé, tó gbé nɔe gwà ní làasoo pāleo, à gbāsíkèaànɔn we k̀̀.*

29 *Tó n ɔplaa wé mé t̀̀ níle fu, bɔ n vūaa. N megue vūaaa maa de wà n mè búu zu téula.*

30 *Tó n ɔplaa mé t̀̀ níle fu, z̀̀ n vūaa. N megue vūaaa maa de n mè búu taa téula.*

* 5:16 1Pie 2.12 † 5:21 Bɔa 20.13 ‡ 5:27 Bɔa 20.14

*Gia nɔzi yá**(Mat 19.9, Maa 10.11-12, Luk 16.18)*

31 Wa ò lɔ, tó gbé lé gí a nazi, àà gínzila kpawà. §

32 Mapi sɔ mále oé, tó gbé gí a nazi, mé i ke à gbāsikè no, àà zápi mé tò à gò gbāsìde ù. Tó gbé nɔ pò wà gii sè sɔ, à gbāsikèè.

Lεkea Luawa

33 A mà wà ò yáadeɔne lɔ, aali lé pò aa kè Diiwa ke, aasuli bɔ a kpeo.*

34 Mapi sɔ mále oé, ásuli me á sí ní Luao seo. Asuli me á sí ní luabεoo, asa Lua kpalabaaε,

35 ge dúnia, asa Lua gbadibɔε,† ge Yelusaleũ, asa Kía zɔɔ wé̄lεε.‡

36 Nsu me ní sí ní n mioo, asa nýɔ̄ f̄ɔ̄ ò n mikā mendo puakū ge ò a siakūo.

37 Ali me ao ge aawo. Yá pò de beea bò Setāu kíie.

*Tɔsiama**(Luk 6.29-30)*

38 A mà wà mè wà wé fiabo ní wéoo, swaa ní swaao. §

39 Mapi sɔ mále oé, ásuli gí taiinaio. Tó gbé n sánke n ɔplaa gεεwa, ò n ɔzεε pò dɔè lɔ.

40 Tó gbé ye n danzii yákpalekenno, ò n ulada toè lɔ.

41 Tó gbé teasidàne ò asoseε kiloo do, geoè kiloo pla.

42 Tó gbé wabikèma, ò aà gba. Nsu gbé pò ye pò sēama tēo.

*Yea ibεεzi**(Luk 6.27-28,32-36)*

43 A mà wà mè àò ye á gbédeezi, à za á ibεεgu.*

44 Mapi sɔ mále oé, àò ye á ibεεzi, à wabike gbé pò aai ladawáɔne,

45 ké à gɔ á Mae pò kú musu néo ù síana. Asa i íatē bɔ gbēvāiɔne ní gbēmaaɔ piie, ò lou ma taaesaideɔne ní taaedeɔ piie.

46 Tó gbé pò yeázio ò á yerzi, á àie e Lua kíie? Baa ɔsinao lí ke màao lé?

47 Tó á gbéɔ ò i fɔkpakpamá rítēε, bó á deò dāɔlai? Baa luayādōnsaiò lí ke màao lé?

48 Ayāmeto àò kú wásawasa lá á Mae pò kú musu kú wásawasawa.†

6*Gbé gbaa pò*

1 A laaika á lousisiyākea gupuausi. Asuli ke gbēnazina wé yáio. Tó ále ke màa, á ài'e á Mae pò kú musu kíio.

§ 5:31 Iko 24.1-4 * 5:33 Nao 30.3 † 5:35 Isa 66.1 ‡ 5:35 Sou 48.3 § 5:38

Boa 21.24 * 5:43 Lev 19.18 † 5:48 Lev 19.2

² Tó níle taaside gba pọ́, nísu ò a kpàwàkẹ lán mọafilideṣwao. Aaí ke lousisikpẹṣo guu ní gāaṣo, ké gbéṣo e ní tónasi yáíe. Siana mále oé, aa ní ài èn we kò!

³ Mpi, tó níle taaside gba pọ́, nísu to n ọzere dọ́ lá n ọplaa lé keo.

⁴ To n gbadaa ke asiiyā ũ, n Mae pọ́ asiiyā dọ́ i a fiabone.

Wabikea
(Luk 11.2-4)

⁵ Tó ále wabike, ásu àṣo de lán mọafilideṣwao. Aaí ye wabikea zea lousisikpẹui ní zékpaas, ké gbéṣo ní e yáíe. Siana mále oé, aa ní ài èn we kò!

⁶ Mpi, tó níle wabike, gẹ n kpea, ní gbata, ní wabike n Mae pọ́ kú we asii guuwa,* n Mae pọ́ asiiyā dọ́ i sinnọ.

⁷ Tó ále wabike, ásuli yābọle dasi lán luayādōnsaiṣwao. Aaí e ní yābọle dasi mé a tó ní yá ká.

⁸ Ásu àṣo deńwao, asa á Mae pọ́ pọ́ á a ni ví dọ́ e àṣo gé gbəaiwa.

⁹ Ali wabike à me:

Wá Mae pọ́ kú musu,

to wà n tó kuaadoake dọ́,

¹⁰ to kpala pọ́ bọ́ n kíi bọ́ gupuau,

wiṣo n pọeá ke dúńia guu lá wí ke n kíiwa.

¹¹ Wá gba ú pọ́ wá ble gbā.

¹² Wá tàaṣo kéwá,

lá wi gbé pọ́ tàaekèwèṣo kéwa.

¹³ Nsu to wà fu yṣawao,

wá ké vāiwa.

¹⁴ Tó a gbéṣo kẹ́ ní ní tàaṣo, á Mae pọ́ kú musu a á ké sṣe.

¹⁵ Tó i gbéṣo ké ní ní tàaṣo sṣo, á Maepi a á ké ní á tàaṣo.

Leyea

¹⁶ Tó á leyea sṣo, ásuli oosisi lán mọafilideṣwao. Aaí ní oa fénkpa ké gbéṣo e dọ́ wa leyea yáíe. Siana mále oé, aa ní ài èn we kò!

¹⁷ Mpi, tó ní leyea, oopi, ní nísidṣo,

¹⁸ ké gbéṣo su dọ́ ní leyeao, sema n Mae pọ́ kú asii guu bàasio. N Mae pọ́ asiiyā dọ́pi i a fiabone.

Àizee
(Luk 11.33-36, 12.33-34, 16.13)

¹⁹ Ásu àizee káaaázi dúńia guu lao. Lakíi kòṣṣo ní pótānkpakəao í pọ́ òṣkpau, mé kpáíṣo í gufṣo aa pọ́ṣo sèle.

²⁰ A á àizee káaa luabe. Wekíi kòṣṣo ní pótānkpakəao lí pọ́ òṣkpauo, mé kpáíṣo lí gufṣo aa pọ́ṣo sèleo.

²¹ Gu pọ́ n àizee kúu, wekíi ṣo n laai ńo kuu.

* 6:6 2Kia 4.33

²² Wé mé me filia ũ. Tó n wé kú gudoũ, n mè búu aɔ gupua víe.

²³ Tó n wé kú plapla sɔ̄, n mè búu aɔ gusia víe. Tó gupua pó ní kúa de gusia ũ, gusiapi zɔ̄.

²⁴ Gb̄e lí f̄ zɔ̄blè dii mèn plaεo. Aɔ za gb̄edogue, iɔ ye gb̄edozi. A na gb̄edowa, i saka gb̄edogu. A f̄ aɔ zɔ̄ble Luaε n ɔao s̄anu.

Luanaaikεa
(Luk 12.22-31)

²⁵ Aȳamεto mále oé, ásuli á wēni k̄aake pɔblea ge imia yá musuo. Asuli me k̄aake pɔkasao yá musuo. Wēni de pɔblealao lé? Me de pɔkasalao lé?

²⁶ A gwa b̄aw̄a. Aali pót̄ɔ, aali pɔkεkeo, aali pó ká d̄s guuo, kási á Mae pó kú musu í ble kpám̄e. A de b̄aw̄a maamae fá!

²⁷ A guu, á déme a f̄ à a wēni gb̄aa káf̄i, baa gɔɔ do, a yāk̄aakea guui?

²⁸ B̄oȳai i pɔkasa yāk̄aakei? A lá vudeɔ gwa s̄eu, lá aa de. Aali z̄ikeo, aali bua t̄ao,

²⁹ āma mále oé, baa Salomɔɔ ní a ɔdekeo, i ulada a maa k̄a keewao.†

³⁰ S̄ēa lá pó kú gb̄a mé a tékū ziapi, lá Lua í pó nai màa, ápiɔ, wa á pó o be? Luanaaif̄enende!

³¹ Aȳamεto ásuli pɔe k̄aake à me, b́ wá blei, ge b́ wá mii, ge b́ wá daio.

³² Luaȳad̄onsaiɔ ɔ pó beeɔ píi yá í d̄aané. Lá á Mae pó kú musu d̄s ké pó beeɔ ní kuwá,

³³ à to kpala pó b̀ aà k̄i ní yá pó zεv̄i Luapiεo d̄aaé ḡia, i p̄p̄iɔ kaaé píi.

³⁴ Aȳamεto ásu zia yāk̄aakeo, asa zia az̄ia yá d̄s. Gɔɔpii taasi m̀w̄a.

7

K̄s̄ t̄aae'ea
(Luk 6.37-38,41-42)

¹ Ásuli k̄s̄ t̄aae eo, Lua a á t̄aae e s̄o.

² Asa lá ni gb̄é t̄aae e, màa Lua a n t̄aae e. Zaa pó ní ỳu gb̄éε ɔ Lua a ȳune.

³ B̄oȳai níe s̄èk̄ona pó da n gb̄édee w̄eu e, mé níe lí miɔna pó da n w̄eu ȳadao ní?

⁴ Ké lí miɔna da n w̄eu, kpelewa níȳɔ o n gb̄édee: To mà s̄èk̄ona pó da n w̄eu b̄nei?

⁵ M̄ɔafilide, lí miɔna pó da n w̄eu b̄ ḡia, ní gu'e wásawasa ké n e s̄èk̄ona pó da n gb̄édee w̄eu b̄.

⁶ Ásu Lua pó kpá gb̄ɔwao.

† 6:29 1Kia 10.4-7

Aa liaaáño aa á taitaiε.
 Ásu á òsoo zu sàwakusanaoñeo.
 Aa táa'o'owàε.

Wabikea
 (Luk 11.9-13)

⁷ A wabike, Lua i kpáwá. A wεεε, í e. A gbalε, Lua i wěé.

⁸ Asa gbé pò wabikè, wa kpawàε. Gbé pò wěεε sō a ee. Wa zεwě gbé pò gbalèε.

⁹ A guu, déme a gbε kpa a néwa, tó à pεε wabikèwài?

¹⁰ Ge tó à kpò wabikèwà, a pílígona kpawà yà?

¹¹ Baa n̄ á vāikeo, á pōmaa kpaa á néowa dō. Wa á Mae pò kú musu pōmaa kpaa gbé pò aa wabikèwaowa pò o lbe?

¹² A ke gbéone lá á ye aa kéewa. Mōizi ikoyā n̄ ānabi yá min we.

Zéle tuuuna
 (Luk 13.24)

¹³ A zéle tuuuna sé. Zé pò a lé yàasa mé a dèεpooki vī i géřno kaale guue. Bee ō gbé daside lé sé.

¹⁴ Zé pò i géřno àizāna guu lé tuuuū mé a naaa, mé gbé pò aa è lé séo bílao.

Gbé dōa a yákeawa
 (Luk 6.43-44, 13.25-27)

¹⁵ A laaika ānabi εgenaozi. Aaĩ mó á kīi sā bāa daa, àwalεwan nōandenaon n̄ ū sō.

¹⁶ A n̄ dō n̄ yákeawa. Wili kuke lè líwao. Wili kpa bo kaawao.

¹⁷ Lí maa i né kefena i, lí vāi i né gia i.

¹⁸ Lí maa lí fō né gia io, mé lí vāi lí fō né kefena io.

¹⁹ Wī lí pò lí né maa io zō zu téue.*

²⁰ Beewa á n̄ dō n̄ yákeawa.

²¹ I ke gbé pò i omεε Dii, Dii, mé a gē kpala pò bō Lua kīi guuo, sema gbé pò i ma Mae pò kú musu pōeā ke.

²² Yákpalekegōzi gbé dasideo omεε: Dii, Dii, wi Lua yā'oné n̄ n tóoo lé? Wi táago n̄ n tóoo lé? Wi dabudabuo ke dasi n̄ n tóoo lé?

²³ Má oné wásawasa: Má á dō gueio, à gomala vāikenao!†

Kpebon gbēon pla
 (Luk 6.47-49)

²⁴ Ayāmeto gbé pò ma yáε beeo mà mé à zikèwà de lán gbé laaide pò a kpédò gbewawa.

²⁵ Ké lou mà, í dàgua, íana kàka sù kpépiwa, ō i kwεo, ké wa dàale gbewa yái.

* 7:19 Mat 3.10 † 7:23 Sou 6.9

26 Gbé pò ma yáe beeò mà mé i zíkewào de lán misaide pò a kpèdò bùsù'ufáawawae.

27 Ké lou mà, í dàgua, íana kaka sù kpépiwa, ò à kwè à lèlè wiliù.

28 Ké Yesu yá beeò ò a làa, aà yádaané bò bíla sae,

29 asa i yádaané lá Mòizi ikoyádaanedewao, a dàné ní ikooe.

8

Kusude gbágbaa

(Maa 1.40-45, Luk 5.12-16)

1 Ké Yesu pìla sísiwa, bíla teàazi.

2 Ǿ kusude mò kùle aà ae à mè: Dii, tó n wei, nýõ fõ ñ gbābomεε.

3 Yesu ɔbò nàwà à mè: Ma wei. Gõ gbālesai. Wegõõ gõepi kusu làa.

4 Ǿ Yesu òè: Ma. Nsu o gbēe mao. Ge ñ nzla ɔb sa'onae, ní sa pò Mòizi díle o n gõa gbālesai seela ù gbéõne.*

Sosaò gbēzõõ zíkèna gbágbaa

(Luk 7.1-10)

5 Ké Yesu lé gē Kapenaù, ò sosaò gbēzõõ mò aà kíi, à wabikèwà

6 à mè: Dii, ma zíkèna wúlea be, à kàaù, àle wāwāke maaae.

7 Ǿ Yesu òè: Má gé mà aà gbágbā.

8 Ǿ gbēzõõpi òè: Dii, mi ka ñ gé ma beo. Baa tó n yá'ò, ma zíkèna a gbágbā.

9 Mapi, wa iko víae, mé má iko ví sosaowa. Mi o an gbēdoe aà gé le, í gé. Mi o a pálee aà mɔ ke, í mɔ. Mi o ma zíkènae aà ke kéwa, ò í ke.

10 Ké Yesu yápi mà, à bò aà sae, ò a ò gbé pò aa teaziõne: Siana mále oé, mi e gbēe ma náaikè kéwa Isailio guuo.

11 Mále oé, gbéò bɔ gukpe ní be'aeo dasidasi aa mɔ bleblei n Ablahaũo ní Izaakio ní Yakɔbuo kpala pò bò Lua kíiu.

12 Gbé pò de yāa aaò ku kpalapi guuo sõ, wa ní zu bàasi gusiae. We aa ɔɔlu aa ɔdi ní musu.

13 Ǿ Yesu ò sosaò gbēzõõpie: Ta be. A kene lá n ma náaikèwa. Ǿ aà zíkènapì gbàgbā zìbeezi gõõ.

Yesu gyaeò gbágbaa dasidasi

(Maa 1.29-34, Luk 4.38-41)

14 Yesu gè Piεε be, ò a è aà nada wúlea, àle mēwāake.

15 Ké à ɔkà aà ɔwa, aà me nini, ò à fèle blekèè.

16 Ké oosi kè, ò wà mò Yesue ní táadeò dasidasi, ò à táapiò gònè n yá'oao, à gyaeò gbàgbā pii.

* 8:4 Lev 14.2-4

17 Maa yá pɔ́ ānabi Isaia ò kè à mè:
A wá gbāasaikε sè,
à wá gyāɔ gòwá.†

Gbɛ́ pɔ́ aa ye tε Yesuziɔ
(Luk 9.57-62)

18 Ké Yesu è bíla kàaaazi, ɔ̄ a ò a ìwaɔnε: Wà bua ísida baale.
19 Ǿ Mɔzi ikoyādanεdee mɔ ò Yesuε: Mεtulu, gu pɔ́ ríε géu pii
máɔ tenziε.

20 Ǿ Yesu òè: Gbɛ̄gbonaɔ rí tòò ví, bāɔ rí sakpε ví, Gbēnazin Né
sɔ̄ a íampakii vío.

21 Ǿ ìwa pāle òè: Dii, to e ma de'ia kpagui gĩa.

22 Ǿ Yesu òè: Tεmazi. To gεɔ rí gεɔ ví.

Yesu zàa'iana zεa
(Maa 4.35-41, Luk 8.22-25)

23 Yesu gè gó'ilená guu, ɔ̄ aà ìwaɔ dàzεuaànɔ.

24 Kándo zàa'ian gbāa kàka ísidaa, í vǐvǐ lé pélepε rí góu.
Yesu lé i'ò,

25 ɔ̄ aà ìwaɔ sɔ̄aazi, aa aà vù aa mè: Dii, wá suaba, wále
kaalεε.

26 Ǿ Yesu òné: Luanaaifēnendeɔ! Akεa á sea ví màai? Ǿ à fεle
gǐ íanaε rí ío, ɔ̄ gu nǐni kílíkili.‡

27 Yápi bò gbépiɔ saε aa mè: Gbɛ́ kpeletaan wei? Baa íana rí
ío aai à yāmaε.

Táaɔ dia sàwaɔnε
(Maa 5.1-20, Luk 8.26-39)

28 Ké Yesu bùa baale Gadala bùsuu, táade gbēɔn plaεɔ bò
gbè'ε pɔ́ de mia ũɔ guu, aa mò dàaàle. Aa pāsí maamaaε, gbēε
lí f̄ zépi sèò.

29 Aa wiilè aa mè: Bóme wá daai, Lua Né? N mɔ ìadaiwála e
a gɔɔ àò ka yà?

30 Sàwakusan waiɔ kúrínɔ káaa, aaε pɔble.

31 Ǿ táapiɔ awakpà Yesuε aa mè: Tó n wá yá, wá gbaε sàwa
wai keeɔ guu.

32 Ǿ Yesu òné: A gé. Ǿ aa gò gbépiɔwa, aa dǐ sàwaɔnε. Ǿ sàwa
waipiɔ wǐ rí bao pii, aa pǐla sòonawa aa sí ísidau, ɔ̄ aa gàga í
guu we.

33 Ǿ sàwadānaɔ bàalè tà wéle guu, aa yápiɔ dàu aa síuné rí yá
pɔ táadeɔ lèò pii.

34 Ǿ wéledeɔ b̀le gè dai Yesule nípii. Ké aa aà è, aa awakpàè
aa mè aà b̀né rí bùsuu.

† 8:17 Isa 53.4   ‡ 8:26 Sou 107.28-29

9

Gbēkaaŭa gbágbáa
(Maa 2.1-12, Luk 5.17-26)

¹ Yesu gè gó guu, à èa bùa ísidawa, à kà a be wéleu.*

² Ǿ wà m̀dè ní gbēkaaŭao wúleá mákeléu. Ké Yesu è gbépió a náai ví, Ǿ a ò gbēkaaŭapie: Ma gbé, s̀dile! N duuna k̀ema.

³ M̀oizi ikoyádanedeo ku we, Ǿ aa ò ní s̀o guu: Gbé bee lé d́e ní Luaoe.

⁴ Yesu ní làasoo d́, Ǿ à ní lá à m̀: B́yáí a làasoo vái dà á s̀o guui?

⁵ Tó má ò aà duuna k̀ewà, ge tó má ò aà f̀ele t́aa'o, a kpele mé àai?

⁶ Má ò màa ké àò d́ Gbēnazín Né duunak̀ama iko ví d́niaue. Ǿ a ò gbēkaaŭapie: F̀ele n n mákеле se ta be.

⁷ Ǿ à f̀ele tà a be.

⁸ Ké bíla è màa, vía ní ḱ, aa Lua ṕo iko bee taa kpà gbēnazínaowa śaukpà.

Matiee sísia
(Maa 2.13-17, Luk 5.27-32)

⁹ Yesu b̀o we àle g̀e, Ǿ à gbé ṕo wí me Matiee è z̀leá a ɔsikpeu. Yesu òè: M̀o t́mazi. Ǿ à b̀o teaàzi.

¹⁰ Ké Yesu lé p̀oble aà be, ɔsinao ní luayádansaió ku we dasi, aale p̀obleaàno ní aà íwao śanu.

¹¹ Ké Falisio è màa, Ǿ aa aà íwao là aa m̀: B́yáí á dii lé p̀oble n ɔsinao ní luayádansaió?

¹² Ké Yesu yápi mà, à m̀: Gbé gbáa baa ḱ ní lòotoooo, sema gyãe.

¹³ A ge làasooke yá ṕo k̀ea láue bee miwa wà m̀:

Gbēkēkēak̀e Ǿ má yei,

i k̀e sa'oa no.†

Mi m̀o gbēmaao sísiio, sema duunkenaó.

Leye
(Maa 2.18-22, Luk 5.33-39)

¹⁴ Ǿ Źaa Da'ílēna íwao m̀o Yesu là aa m̀: Akēa wápió ní Falisio, wio leye m̀o m̀o, mé n íwao lí ye s̀o?

¹⁵ Ǿ Yesu yál̀eúné à m̀: Ǹosena gbé ɔsia k̀e g̀o ṕo a ḱrino ǹose guue? Aawo, áma a g̀o lé ḿo ké wa ǹosenapi b̀o ní guu, g̀o bee Ǿ aa leye sa.

¹⁶ Gbēe lí ṕole dafu di p̀okasa ziuo, asa a dafu a s̀o ue, aai k̀o gá, ula zi f́a i ḱfi.

¹⁷ Wíli v̀e dafu ká báa t̀u zi guuo. Tó wa k̀e màa, t̀upi a ṕnae, v̀e i ḱle, t̀u i ɔkpa. Aawo, wí v̀e dafu ká báa t̀u dafu guue, aaió maa píi.

* 9:1 Mat 4.13 † 9:13 Oze 6.6

Nenɔɛna vua ní nɔɛ pɔ ɔkà Yesu ulawao
(Maa 5.21-43, Luk 8.40-56)

18 Gɔɔ pɔ Yesu lé yá beeo oné, gbãadee mò kuleè à mè: Ma nenɔɛna kèsai tia. Mò ñ onawà, i vu.

19 ɔ Yesu fèlè tèaàzi ní a iwaɔ.

20 Nɔɛe ku we, au lé bɔlɛwà à kà wè kuɛpla. A mò ɔkà Yesu ula léwa aà kpɛ.

21 Asa nɔɛpi lé mɛ: Baa tó ma ɔkà aà ulawa lé, má gbágbãe.

22 Yesu lili à aà è, ɔ à mè: Sɔdile, nɔɛ! Ma náai pɔ ní kè mé n gbágbã. Wegɔɔ nɔɛpi gbàgbã.

23 Ké Yesu kà gbãadepi bɛ, a è wàlɛ kuleɛɛ, bíla kɔfi dɔ.

24 ɔ Yesu mè: A ázia gá. Nenɔɛnapi i gao, álɛ i'oe. ɔ aale Yesu kɛ pɔɔɔɔ.

25 Ké wà bíla gbàɛ, ɔ Yesu gè kpéu à népi ɔ kù, ɔ à fèlɛ.

26 ɔ yápi bao lí búsúpia píi.

Vɔa gbágbaa

27 Ké Yesu bò we, vɔa gbɛɔn plaɔ tɛaàzi ní wiio aa mè: Wá wɛnagwa, Davidi Bui!

28 Ké Yesu kà bɛ, vɔapɔ sɔaàzi, ɔ à ní lá à mè: A ma náai vɔ kè má fɔ yápi kééa? Aa wèwà aa mè: Ao, Dii.

29 ɔ à ɔkà ní wéwa à mè: A kéé lá álɛ ma náaikɛwa.

30 ɔ an wé wè. Yesu lé lèné à mè: Asu o gbɛe mao.

31 N beeo aa gè aà bao fàaa búsúpiu píi.

Yesu wɛnadɔa gbɛɔne

32 Gɔɔ pɔ vɔa lé bɔlɛ, wà mò Yesuɛ ní táade léna naalɛao.

33 Ké Yesu táapi gòè, ɔ à yá'ò. Yápi bò bíla sae aa mè: Wi yá bee taa e Isaili búsúu yáao.

34 ɔ Falisɔ mè: I táa go ní táa kía gbãaoɛ.

35 Yesu mɛɛwiao ní zɔɛwiao kèlɛ píi, à yádáné ní lousisikpɛɔ guu, à kpala pɔ bò Lua kíi baokpáné, à gyãɔ gbàgbã píi ní kɔɔ píi.‡

36 Ké à bíla è, ɔ à kèè wɛnaũ, asa aa kpasaa mé aa liaaa lán pɔ pɔ dāna vɔɔwae. §

37 ɔ Yesu ò a iwaɔne: Pɔkɛkɛa zɔɔ mé zíkɛnaɔ dasio.

38 A wabikɛ Budewa aà zíkɛnaɔ gbae a pɔ kɛkɛi.

10

Yesu iwaɔ

(Maa 3.13-19, Luk 6.12-16)

1 Yesu a iwa gbɛɔn kuɛplaɔ sɔsi, ɔ à ní gbá iko aa táago gbɛɔwa, aa gyãɔ gbágbã píi ní kɔɔ píi.

² Zina gbẽɔn kuɛplapiɔ tɔn ke: Gbɛ́ sɛ́ia Simɔɔ pɔ́ wí me Píeɛ, aà dāuna Andelee, Zebedee né Zaaki, aà dāuna Zāa,

³ Filipi, Batelemii, Tomaa, ɔsina Matiee, Alafe né Zaaki, Tade,

⁴ Simɔɔ Gínziao ní Yudasi Isaliɔti pɔ́ bɔ́ Yesu kpɛo.

*Yesu a iwa gbẽɔn kuɛplao zia
(Maa 6.7-13, Luk 9.1-6)*

⁵ Ké Yesu lé gbẽɔn kuɛplapiɔ zí, a òné: Asu gé buipáleo kíi oio. Asu gẽ Samali wéleo guuo.

⁶ A gé Isaili pɔ́ aa sásāa lán sāɔwaɔ kíi.

⁷ A gé ío waasoke àò geò à me: Kpala pɔ́ bɔ́ Lua kíi kà kái!

⁸ A gyāeɔ gbágbā, à geɔ vu, à gbābɔ kusudeɔne, à táagoné. Lá à è pɔ́kpasai, à kené pɔ́sisai.

⁹ Asu àò ɔa kūao, baa ɔsɔgbena.

¹⁰ Asu babalabɔɔ seɔ ge ula plaade ge kyale ge gopana, asa zíkɛna kà à a blɛ e.

¹¹ Wéle pɔ́ ásu kau píi, mɛewia ge zɔewia, à gbẽmaa kpákpa à pilawà, ío ku we e à ge gẽò zéa.

¹² Tó a gẽ ua, í fɔ́ na kpámá.

¹³ Tó uadeɔ kà, á fɔ́ na a gɔ́né. Tó aai kao sɔ́, á fɔ́ na a ea suwáe.

¹⁴ Gu pɔ́ wi gbāakpauázio ge wi swáse á yáio, à bɔ́ ua bee ge wéle bee guu, í kɔ́lemá.

¹⁵ Siana mále oé, yákpalekegɔɔzɔ́ wélepideɔ íadama e de ɔɔɔɔ ní Gɔmɔɔɔ búsudeɔla.*

*Yesu yá pɔ́ a a iwaɔ le oané
(Maa 13.9-13, Luk 12.2-9, 21.12-17)*

¹⁶ Mále á zɔ́ sã́ ũ àwalewanaɔ guue. Aɔ laai ví lán mlɛɔwa, ío de yāesaideɔ ũ lán felenaɔwa.

¹⁷ A laaika gbēnazinaɔzi, asa aa á kú aa yákpalekeáɔ, aai á gbɛ́ ní flaalao ní lousisikpɛɔ guu.

¹⁸ Wa géáɔ búsú gbāadeɔ ní kíaɔ kíi ma yáí. Bee a á gba zé àò dené ma seeladeɔ ũ ní buipáleo.

¹⁹ Tó wà á kpámá, ásu bílike yá pɔ́ á o ge yá pɔ́ á líwàò. Zibeezɔ́ Lua mé a yá pɔ́ á o sóso káé á léu.

²⁰ I ke áme á yā'oo, á Mae Nisina mé a sóso káé á léu.

²¹ Vii ní dāunaɔ kɔ́ kpámá dea yáí. Maa maeɔ ní néɔ kpámá. Néɔ bɔ́ ní de ní ní daɔ kpɛ wà ní de.

²² Gbɛ́pii a zaágu ma yáí, āma gbɛ́ pɔ́ zea gbāa e a gɔɔ léwa a bɔ́.

²³ Tó wàle íadawá wéleu, à bàale ta a páleu. Siana mále oé, á e Isaili búsú wéleɔ keele píio, ɔ́ Gbēnazín Né a mɔ́.

²⁴ Iwae lío de a yādanɛdelao. Zɔ́blenae lío de a diilao.

* 10:15 Daa 19.24-28

25 Tó ìwa a yādanεde lea lè, ge tó zòblena a dii lea lè, bee mòwà. Tó wà tɔkpà uabelee Beezebu, tó pò a vāi de beea ò wa kpa aà uadeɔne.

26 Asu vīakenéo. Yá pò ulea píi a bɔ gupuau, mé asiiyāe ku ké wa gí dōio.

27 A yá pò mále oé gusiau o gupuau. A yá pò ále ma bñnu guu kpàwake gāae.

28 Asuli vīake gbé pò aai gbēde, aali fɔ aà nisina dèoɔne. Ali vīake Luae, asa a fɔ gbé ní a nisinao kaale té guu píi.

29 Wili gòlegolen mèn pla yía dalao lé? Kási an kee wá lí su tɔle á Mae lé saio.

30 Apiɔ sɔ, baa á mikā, a a lé dō.

31 Ayāmeto ásu vīakeo. A beee de gòlegolen dasiɔla.

32 Gbé pò zèmanɔ gbéɔ ae, má zeaànɔ ma Mae pò kú musu ae.

33 Gbé pò lelekpāmazi gbéɔ ae, má lelekpaaazi ma Mae pò kú musu ae.

34 Asu à e ma mɔ ké gbéɔ aao na ní kōo dúniau no. Mi mɔ ké gbéɔ aao na ní kōo yái no, sema felea ní kōo.

35 Ma mɔe, ké gɔe bɔ a de kpe, nɔe bɔ a da kpe, nɔzāe bɔ a zāda kpe.

36 Gbé beɔeɔ gɔ aà ibeɔo ũ.†

37 Gbé pò ye a de ge a dazi demala i ka à de ma ìwa ũo. Gbé pò ye a negɔe ge a nɔezi demala i ka à de ma ìwa ũo.

38 Gbé pò i a lipākōa se à tɔomazio i ka à de ma ìwa ũo.

39 Gbé pò a wēni kúa, wēnipi a vūaawà. Gbé pò gí a wēnii ma yái sɔ, ade mé aɔ wēni vī.

40 Gbé pò á díle, ade ma dílee, mé gbé pò ma díle gbé pò ma zí dílee.

41 Gbé pò ānabi díle aà ānabike yái a ānabi aseae. Gbé pò gbēmaa díle aà maake yái a gbēmaa aseae.

42 Baa í nie, gbé pò dà néee beeo doe ma ìwake yái, síana mále oé, a kua a aseawao.

11

Zaa Da'ilena zinao (Luk 7.18-35)

1 Ké Yesu yá beeo dà a ìwa gbéɔn kueplaɔne a làa, à bò we à gè waasokei ní wéleɔ guu, àle yādané.

2 Zaa kua kpéu à Kilisi yākeao mà, ò à a ìwaɔo zì

3 aa aà lae, òme gbé pò a mɔ ũa, ge wàɔ wéɔo gbēpālezie?

4 Ǿ Yesu wemá à mè: A ge yá pò ále ma mé ále e o Zāae à me,
5 vīaɔ lé gu'e, eɔo lé táa'o,

† 10:36 Mis 7.6

wàle gbãbo kusudeone,
swãdo le yãma, ge le vu,
mé taaside le baona waaso ma.*

⁶ Báaaden gbé pò lí fu ma yáwao ũ.

⁷ Ké gbépio tà, Yesu ná Zãa yá'oa bílaewa à mè: Bó a ge gwai gbáaui? Fee pò íana le deede yà?

⁸ Bó a ge gwai sai? Gbé pò pòkasa zãe naaazi yà? Pòkasamaadanao Ìo ku kibee.

⁹ Bó a ge gwai wei? Anabi yà? Ao! Mále oé, a de se anabia.

¹⁰ Asa Zãa yá wa ò taalau wà mè:

Má a zina gbae aà dɔaa zekekenene.†

¹¹ Siana mále oé, nɔe ne'ia guu anabie i bo à kà Zãa Da'ilenawao.

N beeo gbé pò de gbé kpee ũ kpala pò bò Lua kí gbé guu deaála.

¹² Za goo pò Zãa Da'ilena waaso dàale e gbã, wàle kòde wà e ge kpalapiu, ò wàle siu ní gbãao.

¹³ Mɔizi ní anabio píi dɔaa aa a yá'ò e a gè pè Zãawa.

¹⁴ Tó á fò à sí, Zãapi mé Elia pò wà mè a mo ũ.‡

¹⁵ Gbé pò nòse ví aà yápi ma.

¹⁶ Bó má gbãgbẽo leeuòì? Aa de lán né pò aa ku gãae aale lezukòwae

¹⁷ aale me:

Wa kule pèé, i òwão.

Wa wɛnale síé, i ázia gbẽgbẽo.

¹⁸ Ké Zãa mò, ìli pèe soo, ìli vɛemio, ò wà mè táadee.

¹⁹ Ké Gbɛnazin Né mò, ì poble, ì imi, ò wà mè: Asiade wɛminae, ɔsinao ní luayãdansaio gbɛnae! Ama wí Lua òno dɔ a yãkea gbewae.

Yesu zɔadɔa wɛleɔ deɔwa
(Luk 10.13-15)

²⁰ ɔ Yesu fɛle zɔadò wɛle pò à a dabudabu daside kèuo gbéowa, ké aai nòselileo yáí.

²¹ A mè: Waiyoo Kolazenideo! Waiyoo Besaidadeo! Tó wà dabudabu pò má kèé kè Tii ní Sidɔo yãa,§ dɔ wɛlepideɔ zwãnkasa kãkãla, aa búsukà ní miu nòselilea seela ũ.

²² Mále oé, yákpalekegɔɔzì á íadama a de Tiideo ní Sidɔdeɔ póa.

²³ A Kapenaudeo sɔ á fò gbã zɔ Luawa yà? Wa ɔɔázie e beɔdau.* Asa tó wà dabudabu pò má kèé kè Sɔɔɔũ yãa, dɔ a ku e ní a gbão.†

²⁴ Mále oé, yákpalekegɔɔzì á íadama a de Sɔɔɔũ póa.

Kámaboa Yesu kíi
(Luk 10.21-22)

* 11:5 Isa 35.5-6, 61.1 † 11:10 Mal 3.1 ‡ 11:14 Mal 3.23 § 11:21 Isa 23.1-18

* 11:23 Isa 14.13-15 † 11:23 Daa 19.24-28

²⁵ Zibeezì Yesu mè: Baa, musu ní zílɛo Dii, ma n sáaukè, ké n yáɛ beeo ùlɛ yādōnaɔnɛ ní ònɔdeɔ, mé ní òlɔ ladōnsaiɔnɛ.

²⁶ Ao, Baa, bee kàngu màa.

²⁷ Ma Mae pópìi nàmɛɛ ma ɔzì. Gbēɛ Lua Né dōo, mé i kɛ Mae Lua bàasio, mé gbēɛ Mae Lua dōo, mé i kɛ aà Né ní gbé pò Népi yei à aà ɔlɔnɛɔ bàasio.

²⁸ A mɔ ma kíi á gbé pò á asosea a kpasao píi, mí á gba zé à kámabo.

²⁹ A ma zuu sé, í yādada ma kíi, á sɔ i níni, asa má buse mé ma nòse niɛ.

³⁰ Asa bea ní ma zuuo zì'ũo, mé ma aso gbiao.

12

Kámabogɔɔzì

(Maa 2.23-3.6, Luk 6.1-11)

¹ Bee gbɛa Yesu lé pā blɛwɛmbua kámabogɔɔzì. Nɔana lé aà ìwao de, ɔ aa pówɛna wòlo, aalɛ só.*

² Ké Falisio è, ɔ aa ò Yesue: N ìwao gwa, aalɛ yá pò wìli kɛ kámabogɔɔzìo kɛ.†

³ ɔ Yesu ònɛ: I kyokɛ á è lá Davidi kè ní a gbéɔ gɔɔ pò nɔana lé ní deo lé?

⁴ A gè Lua ua, à pɛɛ pò wa kàlɛ Luaɛ sò, pɛɛ pò aàpi ní a gbéɔ aa a soa zé vío, sema sa'onao bàasio.‡

⁵ Ké sa'ona pò aa ku Lua ua kámabogɔɔzìo lé bɔ gɔɔpi yá kpe mé aa tàae ví sɔo, i a kyokɛ á è Mɔizi ikoyā guuo lé?§

⁶ Málɛ oé: Pó pò a zɔɔ de Lua uaa ku la.

⁷ Tó á yáɛ bee midɔɛ, gbɛkɛkɛakɔɛ ɔ má yei, i kɛ sa'oa no,* dɔ yāa i yāesaideɔ tàae eo.

⁸ Asa Gbēnazìn Né iko ví kámabogɔɔwaaɛ.

⁹ Ké Yesu bò we, ɔ à gè ní lousisikpɛu.

¹⁰ Gɔɛ pò a ɔ imia ku we. Ké gbɛɛɔ ye yāda Yesula yáí, ɔ aa aà là aa mè: Gbégbāgbāa zɛví kámabogɔɔzìa?

¹¹ ɔ Yesu wè má à mè: A déme aɔ sã ví, a zuwà eu kámabogɔɔzì, a gɛ bɔio ni?

¹² Gbēnazìna de sãa zɔɔ. Ayāmɛto maakɛa kámabogɔɔzì zɛví.

¹³ ɔ Yesu ò gɔɛpiɛ: N n ɔpi poo. A pòo, ɔ à sù a gbɛu wásawasa lá adowa.

¹⁴ ɔ Falisio bòlɛ gè lɛkpaafi Yesuzi, lá aa kɛ wà aà de.

Zikɛna pò Lua sè

¹⁵ Yesu dɔ, ɔ à gò we. Bíla bò tɛaàzi, ɔ à ní gyāɛɔ gbàgbā píi,

¹⁶ à gínɛ aa a tó fáaa.

* 12:1 Iko 23.25 † 12:2 Bɔa 34.21 ‡ 12:4 1Sam 21.1-6, Lev 24.9 § 12:5 Nao 28.9-10 * 12:7 Oze 6.6

17 Beewa Lua yá pò ãnabi Isaia òe bee kè, à mè:

18 Ma zíkèna pò má sèn kè,
ma yenzide pò aà yá ì kamagu.
Má a Nisína pisiwà,
i yázede da buiòne.

19 A lekpaakεo, a palamáó,
gbēe a aà zɔa ma dɔ gāaεo.

20 A fee ekpaazεua éo,
a filia yēεena deo,
ō a to yázede mɔ ɔda zāa.

21 Bui píi wé aɔ dɔaàzi.†

Táagoa

(Maa 3.20-30, Luk 11.14-23)

22 Ɔ wà mò Yesue ní táade vĩa pò a léna naaleao. Yesu aà
gbàgbā, àle yā'o sa, àle gu'e.

23 Ɔ yápi dī bílawa píi aa mè: Davidi Buiipi yà mɔɔɔ?

24 Ké Falisio mà, ò aa mè: Gbēε bee a fɔ táa gonéo, mé i ke ní
táaɔ kía Beezebu gbāao bàasio.‡

25 Yesu ní làasoo dō, ò à mè: Kpala pò a gbéɔ íbelesè ní kōo a
midε. Wéle ge ua pò a gbéɔ íbelesè ní kōo a gō bezi ũe.

26 Tó Setáu lé a gbéɔ goné, à íbelesè ní aziaon we. Aà kpala aɔ
zea kpelewa ni?

27 Tó Beezebu gbāa miɔ táagoomá be, á gbéɔ ì go ní dé gbāao
sō ni? Beewa ázia gbéɔ yá'likpàwá.

28 Lá Lua Nisína gbāa ò mále táagoomá, àɔ dō ké kía pò Lua
kpà mò á guun we.

29 Kpelewa gbé a gē gōsa gbāa kpéu à aà pòɔ séle, mé i ke à aà
yè gia bàasio ni? Aà yea gbεa ò a aà kpé yɔε sa.

30 Gbé pò de ma gbé ũo á ma íbeεε, mé gbé pò lé pò kāaamanɔ,
àle fáaaε.

31 Ayāmeto mále oé, Lua a gbéɔ ké ní ní duunao ní a tó bèε pò aa
sio pii, āma a gbé pò à a Nisína tobēesi kēo.

32 Tó gbé yādò Gbēnazin Néwa, Lua a aà ké, āma tó gbé yādò
Lua Nisínawa, Lua a ade kē dúnia tiaε bee guuo ge a pò lé mɔ.

Gbé dōa a yákeawa

(Luk 6.43-45)

33 Tó n lí maa bà, a né ìɔ maaε. Tó n lí vāi bà sō, a né ìɔ vāie.
Asa libε wī lí dōwà.§

34 Gbēnazin píligona!* Ké á vāi, kpelewa á fɔ yāmaa oi? Asa
yá pò kò sōu ò lé ì o.

³⁵ Gbēmaa ì maa bɔ a sò maa guue. Gbēvāi sō ì vāi bɔ a sò vāi guue.

³⁶ Málε oé: Yákpalekegɔɔzɪ gbéó n̄ yāfaasai pó aa ò séle siu Luaε pii.

³⁷ Asa yá pó n̄ ò mé a yānakpama ge ɔme a yādanla.

Seelagbεaa Yesuwa

(Maa 8.11-12, Luk 11.29-32)

³⁸ ɔ Mɔizi ikoyādanεdeε n̄ Falisieɔ ò Yesue: Mae, wá ye n̄ seelae ke wà e.

³⁹ ɔ Yesu wémá à mè: Gbāgbē vāi luanaaikensaiɔ mé lé seela gbεaa. Má seelae kenéó, sema ānabi Yonasi pó.

⁴⁰ Lá Yonasi kè kpò gbènε gbεε guu fāane n̄ gwāasinao e gɔɔ àaɔ, màa Gbēnazin Né a ke tēenau fāane n̄ gwāasinao e gɔɔ àaɔ.†

⁴¹ Yákpalekegɔɔzɪ Ninivadeɔ fele yāda gbāgbēɔlae. Asa ké aa Yonasi waaso mà, aa n̄sɛlileε,‡ mé gbé pó a zɔɔ de Yonasia ku la.

⁴² Yákpalekegɔɔzɪ gεomidɔkɪ oi nɔe kía a fele yāda gbāgbēɔlae. Asa nɔepi bò za tɔle léwa, à m̀ Salomɔɔ ɔnɔya maie,§ mé gbé pó a zɔɔ de Salomɔɔa ku la.

Táa taa a s̄ziwa

(Luk 11.24-26)

⁴³ Tó wà táa gò gbéε, ɪo liaaliaa gugiiu àɔ gbé wεεle à dièε. Tó i eo,

⁴⁴ ɔ ì me: Má εa ta ma s̄ziwaε. I εa tawà, ì e a be ado à zu'ò, à azia kèke wásawasa.

⁴⁵ ɔ ì ge táa pó an vāi dealaɔ séle mèn sɔpla à suɔnɔ, aa ì diè. ɔ gbépi gwea gbεzā vāi ì de a káaua. Gó doupi mé a gbāgbēɔ bua s̄.

Yesu daεɔ

(Maa 3.31-35, Luk 8.19-21)

⁴⁶ Ké Yesu lé yā'o bílae, ɔ aà da n̄ aà dāunaɔ kà, aa zè bàasi, aa ye aà yái.

⁴⁷ ɔ wa òè: N da n̄ n dāunaɔ zεa bàasi, aa ye n yái.

⁴⁸ ɔ Yesu a zāsi gbépiwa à mè: Déme ma da ge ma dāunaɔ ūi?

⁴⁹ ɔ à ɔdò a ìwaɔwa à mè: Ma da n̄ ma dāunaɔn ke.

⁵⁰ Asa gbé pó ì ma Mae pó kú musu pɔeā ke mé ma dāuna ge ma dāe ge ma da ū.

13

Pówenkεεlea

(Maa 4.1-20, Luk 8.4-15)

¹ Gɔɔ doupi z̄i Yesu bò be à gè z̄òle ísidale.

2 Wà kàaaaàzi dasidasi, ɔ̀ à gè zòlɛ gó'ílɛna guu, gbépii gò sía ísidalɛ.

3 ɔ̀ à yálɛɛúné dasi à m̀: Zɔ̀eɛ mé b̀ gè p̀wɛnakɛɛlɛi.

4 Lá àlɛ kɛɛlɛ, ɔ̀ a keeɔ̀ lèlɛ zé guu, bāɔ̀ m̀ blè.

5 A keeɔ̀ lèlɛ gbɛsɛɛna musu, gu p̀ t̀ɔlɛ gèeleuo, ɔ̀ aa b̀lɛ g̀ɔ̀ kɛ t̀ɔlɛ gèele weo yáí.

6 Ké íatɛ gbāakù, aa tekù aa giigàga, ké aa zína vɔ̀ yáí.

7 A keeɔ̀ lèlɛ lɛ guu, ɔ̀ lɛ fɛlɛ kúaamá.

8 A keeɔ̀ lèlɛ t̀ɔlɛ maau, aa fɛlɛ nɛ'í, a keeɔ̀ wén basɔ̀basɔ̀, a keeɔ̀ bààɔ̀baaɔ̀, a keeɔ̀ baakwikwi.

9 Gbé p̀ ǹsɛ vɔ̀ aà yápi ma.

10 ɔ̀ Yesu íwaɔ̀ s̀aaàzi aa aà là aa m̀: B̀yáí nɛlɛ yá'oné nɛ yálɛɛúaoi?

11 ɔ̀ a wɛmá à m̀: Lua á gbá zé à kpala p̀ b̀ a k̀í asiio d̀, áma i nɛ gba zéɔ̀.

12 Asa gbé p̀ p̀ vɔ̀, Lua a káflè e à fɛ̀. Gbé p̀ p̀e vɔ̀ s̀ɔ̀, baa yɔ̀na p̀ a vɔ̀, Lua a siwàɛ.

13 Ayámɛto málɛ yá'oné nɛ yálɛɛúao, asa aai gugwa p̀e'esai, mé aai swákpa yámasaie.

14 Lua yá p̀ ánabi Isaia ò kɛmá, à m̀:

Baa t̀ɔ aa swákpà maamaa, aa yáe mao,

baa t̀ɔ aa wɛb̀li maamaa, aa p̀e eo.

15 Asa an ǹsɛ paaao, ké aasu ònɔ̀kũo yáí,

an swá gbāa, ké aasu yámao yáí,

an wé kũaaa, ké asu kɛo yáí.

Aa ye ɛa sua mà nɛ gbágbāo.*

16 Báaadeɔ̀n á ũ, ké á wé lé gu'e, mé á swá lé yáma.

17 Siana málɛ oé: Anabio nɛ gbɛmaao ku dasi aa ye p̀ p̀ ále eo e, aai eo. Aa ye yá p̀ ále maɔ̀ ma, aai mao.

18 A p̀wɛnkɛɛlɛa yáma sa.

19 T̀ɔ gbé kpala p̀ b̀ Lua k̀í yámà mé i d̀ɔ̀, Setáu i m̀ p̀ p̀ wa t̀ɔ aà s̀ guupi siwàɛ. P̀wɛna p̀ lèlɛ zé guu min we.

20 P̀wɛna p̀ lèlɛ gbɛsɛɛnawa s̀, bee mé yá p̀ gbé mà a s̀ g̀ɔ̀ nɛ p̀nao ũ.

21 Lá yápi zína vɔ̀ aà guuo, ili kɛ g̀ɔ̀plao. T̀ɔ taasi aà lè ge t̀ɔ wàlɛ íadawà yápi yáí, i fu g̀ɔ̀ɛ.

22 P̀wɛna p̀ lèlɛ lɛ guu de yá p̀ gbé mà, ɔ̀ dúnia yákaakea nɛ yea àizɛio kúaawà ũ, ɔ̀ i g̀ àisai.

23 P̀wɛna p̀ lèlɛ t̀ɔlɛ maau de yá p̀ gbé mà mé a d̀ ũ. I káflake lɛɛ basɔ̀basɔ̀ ge lɛɛ bààɔ̀baaɔ̀ ge lɛɛ baakwikwi.

* 13:15 Isa 6.9-10

Yáleeüa ní kpala pò b̀ Lua kíio
(Maa 4.30-34, Luk 13.18-21)

24 Yesu yāpāle lèeüné à mè: Lá kpala pò b̀ Lua kíi den ke: Gbēe mé ése maa tò a bua.

25 Goo pò wàle i'ò, ò aà ibee mò papaa kà ésepiu, ò à gèzèa.

26 Ké ése nòsì, àle pia, ò papaa b̀ gupuau.

27 Ǿ búde zíkènao mo òè: Dii, blèwena ní tò n buao lo. Papaa b̀ má ni?

28 Ǿ a òné: Ibee mé bee kè. Ǿ zíkènao òè: N ye wà ge wolèwolé yà?

29 Ǿ à mè: Aawo! Tó ále wolèwolé, á ése wolède.

30 A to aa fèle sānu e pòkèkègoo, mí o pòkèkènao ne aa papaapi kè gia, aai a gbakpa té pò ũ, aai gbasá ése kèkè ka ma d̄su.

31 Yesu yāpāle lèeüné ló à mè: Kpala pò b̀ Lua kíi de lán dò bui pò gbēe se tò a buawae.

32 A wéna keleü de pówènaola píi, ama tó à fèle, ì zòkū de dò buiola píi. I lí ke, ò bāo ì mó pépe a gōnaowa.

33 Yesu yāpāle lèeüné à mè: Kpala pò b̀ Lua kíi de lán pēese'ese pò n̄e se kà pēeti zaa le àaō guu a lía píiwa.

34 Yesu yá beeo ò bílae ní yáleeüao, i yāe oné yáleeüane saio,

35 ké yá pò ānabi ò ke yái, asa à mè:

Má yáleeüné,

má yá pò ulea za dúnialakalegoo oné.†

36 Ǿ Yesu bíla tò we à tà be. Aà ìwao s̄oàazi aa mè: Bua papaa yá b̄olekewēe.

37 Ǿ a òné: Blèwentōnaá Gbēnazin Née.

38 Buaá dúniae. Blèwènaá kpala pò b̀ Lua kíi gbéōne. Papaaá gbēvāione.

39 Ibee pò ní t̄sá Ibiisié. Pòkèkèaá dúnialaagooe. Pòkèkènaoá malaikaone.

40 Lá wí papaa kè kátèu, màa a ke dúnialaagoo.

41 Gbēnazin Né a a malaikao gbae aa gbēsāsānao ní vāikènao b̄ole a kpala gbéō guu píi,

42 aai ní ká té pāsí guu. We aa s̄olu aa odi ní musu.

43 Ǿ gbēmaao aao teke lán íatēwa kpala pò b̀ ní Mae kíiu.‡ Gbé pò n̄se vī aà yápi ma.

44 Kpala pò b̀ Lua kíi de lán àizèe pò ulea buawae. Ké gbēe b̀wà, a kèke ùle, ò p̄ona guu à tà à pò pò á v̄lo yīa píi, ò à buapi lù.

45 Lá kpala pò b̀ Lua kíi den ke ló. Laatana mé lé òso maaò wèle.

46 Ké à òso ode è, ò à tà à pò pò á v̄lo yīa píi, ò à òsopi lù.

47 Lá kpala pò bò Lua kí den ke b. Wà táalu zù ísiau, à kpò bui píi kù.

48 Ké à pà, wa gálε bùàò sísia, ò wà zòlε wà a maao plè wa kà gbíu, wà a vāio kòlε.

49 Maa a ke dúnialaagoo. Malaikao mo gbēvāio séle aa ní bole gbēmaao guu,

50 aa ní ká té pásí guu. We aa ólɔu aa ɔdi ní musu.

51 ɔ Yesu ní lá à mè: A yá beeɔ mi dǔ sa píia? Aa wèwà aa mè: Ao!

52 ɔ a òné: Tó Mɔizi ikoyādanεde kpala pò bò Lua kí yādàda, aɔ de lán uabele pò í pɔ dafu ní a zio bɔ a làasi guuwaε.

Nazaretideɔ gia Yesu ndaikéi

(Maa 6.1-6, Luk 4.16-30)

53 Ké Yesu yá beeɔ lèεūné a làa, à bò we.

54 A gè gu pò à neblèu, ò à yādàné ní lousisikpeu. Aà yá bò ní saε aa mè: A ɔno ní dabudabu beeɔ sè má ni?

55 L'āna nén aà ūo lé? Aà da tón Maliamao lò? Aà dāunaɔn Zaaki ní Yosefuɔ ní Simɔɔo ní Yudaɔ ūo lò?

56 Aà dāεɔ kúwanɔ lao lé? A yá beeɔ è má píi ni?

57 ɔ bee tò aai aà náaikεo. Yesu òné: Anabi líɔ beεεsaio, sema aà be wéleu ní aà uao bàasio.

58 I dabudabukε we bílao, ké aai aà náaikεo yáí.

14

Zāa Da'ilena gaa

(Maa 6.14-29, Luk 9.7-9)

1 Goo bee bùsupi kí Elodi Yesu bao mà.

2 ɔ a ò a íwaɔne: Gbépiá Zāa Da'ilenaε. Gàbɔε. Bee yá mé tò à gbāa'è, àlε dabudabuɔ ke.

3 Asa Elodi Zāa kù yāa, à mɔkàwà à aà dàkpeu a dāuna Filipi na Elodia yáíε.

4 Ké Zāa íb oè: N Elodia vīa nɔ ū zé vīo.*

5 Elodi ye à aà de, āma àlε vīake bílaε, asa aa aà ānabikε síε.

6 Elodi ia dikpe zí, Elodia nenɔn gbāa ɔwà gbé pò mò weɔne, ò à kè Elodiε na maamaa.

7 ɔ à legbè à mè: Má sí ní Luao, má n gba pò pò n a wabikèa píi.

8 ɔ aà da yādàè, ò népi mè: Ma gba Zāa Da'ilena mi pelentiu la tia.

9 ɔ kíapi pɔ yà, āma lé pò a gbè bleblenaɔ wáa yáí ò à mè wà kpawà.

10 ɔ à gbé zí Zāa Da'ilena mi zōi kpéu.

11 Ké wà mò ní aà mio pelentiu, wa kpà népiwa, ò à gèò a daε.

* 14:4 Lev 20.21

12 Ǿ Zāa íwaɔ m̀, aa aà ge se v̀, Ǿ aa gè wa ò Yesue.

Yesu blekpa gbẽn òaasɔɔo lee sɔɔwa
(Maa 6.30-44, Luk 9.10-17, Zaa 6.1-15)

13 Ké Yesu yápi mà, Ǿ à gè gó'ílena guu, àle gé gusaena ké àò ku ado. Ké gbéɔ mà, aa b̀ wéle ní wéleɔ dasidasi, aa pèleaàzi kèse.

14 Ké Yesu b̀ gó guu, à bíla è, Ǿ aa kèè wènaũ, Ǿ à ní gyæo gbàgbāné.

15 Ké oosi kè, aà íwaɔ s̀aàzi aa mè: Guéá sègbāe, mé íatè i g̀o bíla bo. Gbéɔ gbae aa ta wéleɔ guu, aa pòblea weele lú.

16 Ǿ Yesu òné: I ke aa ta teasio. A p̀ó kpámá aa ble.

17 Ǿ aa òè: Pèe mèn sɔona ní kpò mèn plao Ǿ wá v̀ la.

18 Yesu òné: A m̀omèe la.

19 A ò gbépiɔne aa z̀le sèwa, Ǿ à pèe mèn sɔo ní kpò mèn plaopi sè, à wesè musu à báaadàu. Ǿ à pèepi è'e kpà a íwaɔwa, aa kpaalè bílae.

20 Ampii aa pòblè wà kà. Ǿ wà a miɔna p̀ó fèɔ sèle gbí kuεpla pai.†

21 G̀e p̀ó aa pòblèɔ kà gbẽn òaasɔɔo lee sɔo (5.000) taawa, nɔe ní néo bàasi.

Yesu táa'oa ísidaa
(Maa 6.45-56, Zaa 6.16-25)

22 Ǿ Yesu nàe a íwaɔwa g̀ɔ aa gè gó guu, aa d̀aae ísida baale e àò bíla gbae.

23 An gbae gbae à dède s̀s̀i musu wabikei Luawa ado. Gu lé si, a ku we ado.

24 Gópi zàkũ ní g̀s̀leɔ, Ǿ zàa'iana kàka lé dae, í lé a za'õwá.

25 Gufèe Yesu be ía, àle gé a íwaɔ kíi.

26 Ké aa aà è be ía, Ǿ s̀ kèngu aa mè: Gyaadee! Aa wiilè ní víao,

27 Ǿ Yesu òné g̀ɔ à mè: A s̀dile, máme! Asu to vía á kũo.

28 Ǿ Píe òè: Dii, tó míe, to mà táa'o ía mà m̀ n kíi.

29 Ǿ Yesu mè: M̀ó! Ǿ Píe b̀ gó guu a be ía, àle gé aà kíi.

30 Ké a è íana lé a pá, Ǿ vía aà kũ, àle kpále, Ǿ à wiilè à mè: Dii, ma suaba.

31 Weg̀ɔ Yesu ɔb̀ à aà kũ, Ǿ a òè: Luanaaifènde! B̀yáí n seakèi?

32 Ké aa gè gó guu, íana làa.

33 Ǿ gbé p̀ó aa ku gó guuɔ kùlèè aa mè: Lua Nén n ũ síana.

34 Ké aa bùa baa, aa kà Genezaleti bùsuu.

35 Wekiideɔ Yesu d̀, Ǿ aa aà bao fàaa bùsupiu píi, Ǿ wà m̀è ní gyæo píi.

36 Wà wabikèwà, baa aà ula lé, wà e ɔkàwà. Ǿ gbé p̀ó ɔkàwà gbàgbā píi.

† 14:20 2Kia 4.42-44

15

*Felēkaayā**(Maa 7.1-13)*

¹ Falisie ɔ́ ní Mɔ́izi ikoyādanɛdeɔ́ b̀ò Yelusaleũ aa m̀ò Yesu kíi, ɔ́ aa aà là aa m̀è:

² Bóyāi ní ìwao lío wá deziɔ felēkaayā kūao ni? Aali ɔ́pi lá felēkaayā dílewa aa gbāsa p̀oblèo.

³ Ǿ Yesu a zāsímá à m̀è: Bóyāi i pākpa yá p̀ó Lua díleɔzi iɔ felēkaayā kūai?

⁴ Asa Lua m̀è, àli á de ní á dao kpelaɛ.* A m̀è lo, gbé́ p̀ó a de ge a da kpéb̀ò, wà ade de.†

⁵ Apio s̄s̄ i m̀e tó gbé́ ò a de ge a daɛ, p̀ó p̀ó á ví à d̀oɔ́nle g̀ò Lua p̀ó ũɛ,

⁶ ade b̀ò ní kpelaa yáun we. Beewa i Lua yá bāde á felēkaayā kūa yái.

⁷ M̀ɔ́afilideɔ! Anabi Isaia d̀òaa á yá'ò wásawasa à m̀è:

⁸ Bui bee ì Lua kpela ní léoɛ, an s̄s̄ kuwà lo.

⁹ Aaíɔ aà sisi pāɛ, gbēnazina ikoyāɔ ɔ́ aaí dané.‡

*Yá p̀ó ì to wà gbale**(Maa 7.14-23)*

¹⁰ Ǿ Yesu bíla laai sisi à m̀è: A swákpa yáma.

¹¹ I ke p̀ó p̀ó ì gē léu mé lí tó gbé́ gbālèo. Yá p̀ó ì b̀o léu mé ì to gbé́ gbāle.

¹² Ǿ aà ìwao s̀òààzi aa m̀è: N d̄s̄ ké Falisio yápi mà, à z̀ò ní p̀owao lé?

¹³ Yesu wemá à m̀è: P̀ó p̀ó ma Mae p̀ó kú musu i t̄so, a wolɛɛ.

¹⁴ A ní tó we. Vía d̀oanaɔne! Tó vía d̀òaa víaɛ, an pla nípii aa zu ɛuɛ.

¹⁵ Piɛɛ òè: Yápi b̀oɔlekewēɛ.

¹⁶ Ǿ Yesu m̀è: E tia i ɔ́nɔkúoa?

¹⁷ A d̄s̄ ké p̀ó p̀ó gē léu ì ta gbɛɛu, ɔ́ wí a bíikpɛkeo lò?

¹⁸ Yá p̀ó b̀ò léu s̄s̄ à b̀ò s̄s̄ guuɛ. Ǿme ì to gbé́ gbāle.

¹⁹ Asa za s̄s̄ guu ɔ́ láasoo vāi ì b̀ou: Gbēdeɛ, wúleɛ ní gbēpāle ǹoɔ, gbāsíkɛa, kpái'oa, yādɔama ní gbés̄s̄s̄ao.

²⁰ Yá beeɔ mé ì to gbé́ gbāle. P̀oblea ɔ́pisai lí tó gbé́ gbālèo.

*Buipale ǹɔɛ wabikɛa**(Maa 7.24-30)*

²¹ Ǿ Yesu b̀ò we à gè Tii ní Sid̄o b̀usuu.

* 15:4 B̄a 20.12 † 15:4 Lev 20.9 ‡ 15:9 Isa 29.13

22 Kanaa nɔɛe ku b̀usupiu, à mò wiilèwà à m̀è: Dii, Davidi Bui, ma wēnagwa. T́aa lé íada ma nenɔɛnawa maamaae.

23 Ǿ Yesu i wewào. Aà íwao s̀s̀aazi, aa wabikèwà aa m̀è: Nɔɛpi yá, asa aɔ téwázi ní wiioe.

24 Yesu wemá à m̀è: Isailio v̄uaaa lán s̄ɔwae. An kíi ̄ Lua ma z̄iu ado. §

25 Ǿ nɔɛpi mò kùlèè à m̀è: Dii, ma ía.

26 Yesu òè: A maa ké wà néɔ ble se zu gb̄ɛɔneo.

27 Ǿ nɔɛpi m̀è: S̄ianaɛ Dii! Baa ní beeo gb̄ɛɔ í ble kasona pó lèlè ní dii táabũnu z̄íeɔ p̄eɛɛ.

28 Ǿ Yesu wèwà à m̀è: Nɔɛ, ní ma náai v̄í z̄ɔɔ. A kenɛ lá ní yeiwa. Ǿ aà nenɔɛna gb̀agb̀a zaapiwa ḡɔɔ.

29 Yesu b̀ò we à s̀ù, àlɛ dɔ Galile ísidai, ̄ à bùa à z̄òlɛ s̄is̄ia.

30 Wà m̀è ní ɛeɔ ní v̄íao ní k̄ɔɔ ní sw̄adoɔ ní gȳae p̄aleɔ dasidasi. Wà ní káɛ aà gb̀az̄í, ̄ à ní gb̀agb̀a.

31 Ké gb̄éɔ è sw̄adoɔ lé yá'o, gb̄ekaaũao lé ḡɔ wásawasa, ɛeɔ lé táa'o, mé v̄íao lé gu'e, yápi b̀ò ní sae, ̄ aa ní Isailio Lua s̄áaukpà.

*Yesu blekpaa gb̄ɛɔn òaasɔɔo lɛɛ s̄iíɔwa
(Maa 8.1-10)*

32 Yesu a íwao k̄aaa a òné: Gb̄éɔ k̄emɛɛ wēnaũ, asa aa kumano a ḡɔɔ àaɔn la, mé aa p̄e v̄í wà bleo. Má ye mà ní gbae ní nɔanao, ké an ȳéɛ su l̄aa z̄éuo yáí.

33 Ǿ aà íwao aà là aa m̀è: Mákli wá ble eu s̄ēgb̄au la à gb̄é sà dasiɔ k̄ai?

34 Yesu ní lá à m̀è: A p̄ɛ v̄í m̀èn ūma ni? Aa m̀è: M̀èn soplá ní kp̀ò kelenaɔ.

35 Yesu ò bílaɛ aa z̄òlɛz̄òlɛ t̄ɔɔɛ.

36 Ǿ à p̄ɛ m̀èn soplapiɔ s̄è ní kp̀ɔɔ, à s̄áaukpà, ̄ a è'e kp̀à a íwawwa, aa kp̀à bílawwa.

37 Gb̄épii p̄oblè k̄a. Wà a miɔna pó f̄eɔ s̄èlɛ s̀ò soplá pai.

38 Ḡɔɛ pó aa blèɔ k̄a gb̄ɛɔn òaasɔɔo lɛɛ s̄iíɔ (4.000) nɔɛo ní néɔ bàasi.

39 Ké Yesu bíla gb̀aɛ, ̄ à ḡè gó'ilena guu, à ḡè Madala b̀usuu.

16

Falisi seelagb̄eaa

(Maa 8.11-21, Luk 12.54-56)

1 Falisió ní Saduseɔ mò Yesu kíi. Aalɛ aà kpakpa, ̄ aa gb̀èawà aà seelakɛné ní Lua gb̀aao wà e. *

2 Ǿ Yesu a z̄ásimá à m̀è: Tó íat̄è ḡè kpéu i m̄ɛ: Gu a weeɛ, asa luabɛ t̄ɛakùɛ.

³ Tó kɔɔe i me: Lou a ma gbã, asa luabe de tɛ́nduuduue. A luabe wé dɔ́kɔ́e, ãma i fɔ́ gɔɔe bee seela dɔ́o.

⁴ Gbãgbɛɔ vái, luanaaikensaiɔne! Aaí seela gbɛaa, ãma má seelae kenéó, sema Yonasi pɔ́.† ɔ́ à ní tó we à tà.

⁵ Ké aà ìwao bùa baa we, pɛe kùsua yá sàngu.

⁶ ɔ́ Yesu òné: Aɔ ázia kua dɔ́! A laaika Falisiɔ ní Saduseɔ pɛese'esei.

⁷ ɔ́ aale okɔe: Pɛe pɔ́ wi seo yáí a òi màa.

⁸ Yesu dɔ́má, ɔ́ à ní lá à mɛ: Luanaaifɛnɛndeɔ, bóyái ále okɔe ké á pɛe vío yáíei?

⁹ E tia i dɔ́oa? Pɛe mɛn sɔo pɔ́ má kpà gbɛɔn ðaasɔsɔo lee sɔɔɔwa (5.000) yá dɔ́águo lé? A sɛle gbí ũma ni?‡

¹⁰ Pɛe mɛn sɔpla pɔ́ má kpà gbɛɔn ðaasɔsɔo lee síiɔɔwa (4.000) sɔ, á sɛle sɔ ũma ni?§

¹¹ Bóyái i dɔ́ ké pɛe yá má òéoo ni? A laaika Falisiɔ ní Saduseɔ pɛese'esei!

¹² ɔ́ aa dɔ́ sa i ke pɛese'ese ále oné wà laaikaio, Falisiɔ n Saduseɔ yádanɛɛ.

*Piɛe Yesu Mesiike oa
(Maa 8.27-33, Luk 9.18-22)*

¹³ Ké Yesu kà Sezale Filipi bùsuu, ɔ́ à a ìwao là à mɛ: Dé wàle o Gbɛnazin Né de a ũi?

¹⁴ Aa mɛ: Gbɛɔ ì me Zãa Da'ilɛnaɛ.* Gbɛɔ ì me Elia. Gbɛɔ ì me Zelemii ge ànabi yáaen n ũ.

¹⁵ Yesu mɛ: Apɔ́ sɔ, dé i me má de a ũi?

¹⁶ Simɔɔ Piɛe wèwà à mɛ: Mesiin n ũ, Lua bɛ́e Né.

¹⁷ ɔ́ Yesu òè: Báaaden n ũ, Yonasi né Simɔɔ! Asa i ke gbɛnazina mé yá bee dànɛo, ma Mae pɔ́ kú musue.

¹⁸ Mále onɛ: Piɛn† n ũ, mé gbɛsipi ɔ́ má a gáli zedɔ́wà. Baa bɛda gbãadeɔ a ziblewào.

¹⁹ Má kpala pɔ́ bò Lua kíi kilineɔ kpama. Pɔ́ pɔ́ ní yè dúniau aɔ yea musue, mé pɔ́ pɔ́ ní pòlo dúniau aɔ poloa musue.

²⁰ ɔ́ Yesu a ìwao lepàpa aasu o gbɛe Mesiin a ũo.

*Yesu a gaa ní a vuao yá'oa
(Maa 8.31-38, Luk 9.22-26)*

²¹ Za gɔɔ bee ɔ́ Yesu lé a Yelusaleŭ gea piliwà a ìwaoɔne à mɛ, sema à taasike gbɛzɔɔ ní sa'onkiaɔ ní Mɔizi ikoyádanɛdeɔ ɔ́zɪ, aai a de, í vu a gɔɔ àaɔdezi.

²² ɔ́ Piɛe aà sísi gusaɛ, ále giè à mɛ: Sue Dii! Bee a n leo!

²³ ɔ́ Yesu líli ò Piɛe: Gomeɛ we Setáu! N ye zezɔ́mɛɛɛ, asa n làasooá Lua pɔ́ no, gbɛnazina pɔ́e.

† 16:4 Mat 12.39 ‡ 16:9 Mat 14.17-21 § 16:10 Mat 15.34-38 * 16:14 Mat 14.1-2 † 16:18 Bee mɛ gbɛ.

Yesu lia

(Maa 8.34-9.13, Luk 9.23-36)

24 Ǿ Yesu ò a ìwaɔne: Tó gbé ye ke ma ìwa ù, aà gi azia wēnizi, i a lipāakōa sè, i temazi.

25 Gbé pò ye àò a wēni kūa, wēnipi a vūaawà. Gbé pò gí a wēnii ma yáí sò, ade mé aò wēni ví.‡

26 Tó gbé dúnia búu è mé à kùa ziawa, bó ài bee víi? Bó gbé a fiabò à zia'ei?

27 Asa Gbēnazin Né a εa mɔ a Mae gawi guu ní a malaikaɔ, i fiabo baadeε a yākeawa.§

28 Slana mále oé, gbé pò aa ku laeɔ gao, aa Gbēnazin Né e, àle mó kía ù.

17

1 Gɔɔ soolo gbεa Yesu Pιεε ní Zaakio ní aà dāuna Zāao sèle gèrínɔ gbèsísí lesí musu rítēε.

2 Ǿ à lí ní wáa. Aà oa lé teke lán íatēwa, mé aà ulaɔ gò púntaitai.

3 Ǿ Mɔizi ní Eliao bò mòmá, aale yá'o ní Yesuo.

4 Ǿ Pιεε ò Yesuε: Dii, a maa wàɔ ku la. Tó ní yei, má lákpe do mèn àaɔ, n pò do, Mɔizi pò do, Elia pò do.

5 Gɔɔ pò àle yá'o, luabεpuana tekea kùrila. Ǿ aa lɔɔ mà luabεpuanapi guu à mè: Gbéε beeá ma Né mēndona yenzideε, aà yá í kamagu. A aà yāma.*

6 Ké aà ìwapio lɔɔpi mà, vía ní kú maamaa, aa wùle ní gbεεu.

7 Ǿ Yesu sònzí à ɔnámá à mè: A fele, ásu víakeo.

8 Ké aa wesè musu, aai gbēε eo, sema Yesu ado.

9 Gɔɔ pò aale pila gbèsísípiwa, Yesu dílené à mè: Asu yá pò á è o gbēε mao e Gbēnazin Né ge bɔò gau.

10 Ǿ aà ìwaɔ aà là aa mè: Bóyáí Mɔizi ikoyádanedeɔ í o Elia mé a dɔaa mɔi?†

11 Ǿ a wémá à mè: Elia a mɔ slanaε, i εa yápii keke.

12 Ama mále oé: Elia mò kò,‡ wi aà dɔo, ɔ wà ní pɔεã dàè. Màa wa Gbēnazin Né wetā lɔ.

13 Ǿ aà ìwaɔ dò ké Zāa Da'ilena yá àle oné.

Yesu neḡṣe táade gbágbaa

(Maa 9.14-32, Luk 9.37-45)

14 Ké aa kà bíla guu, gṣεε mò kùle Yesuε

15 à mè: Dii, ma né wēnagwa, asa gbakɔɔndeε. I taasike maamaaε, ìb léle téu ge íu mòɔmɔɔε.

16 Ma mɔaànɔ n ìwaɔne, aai fṣ aà gbágbáo.

17 Ǿ Yesu mè: Gbágbē kolea luanaaikensaiɔ! Máɔ kúánɔ e bɔε ni? Máɔ menakeánɔ e bɔε ni? A mɔmεεaànɔ la.

‡ 16:25 Mat 10.38-39 § 16:27 Sou 62.13 * 17:5 Mat 3.17 † 17:10 Mal 3.23

‡ 17:12 Mat 11.13-14

18 Yesu gĩ táaaε, ̄ à gò népiwa, à gbàgbā wegōō.

19 Bee gbεa Yesu iwaō s̄aazi nt̄εε, aa aà là aa m̄ε: Bóyāi wa fua táapi goi?

20 A w̄emá à m̄ε: Ké á Lua náai vī bílao yáie. Siana mále oé: Tó á Lua náai vī a gb̄εne kà εfo wénawa, mé á ò gb̄εsis̄ie beεε aà f̄εle la aà gé le, a f̄εεε. Yāe a á fuo.

21 Wabikεa ní l̄eyεao mé ì táa bee taa go.

Yesu a gaa ní a vuao yá'oa

(Maa 9.30-32, Luk 9.43-45)

22 Gōō p̄ó a kú ní a iwaō s̄anu Galile, a òn̄é: Sema wà Gb̄ēnaz̄in N̄é kpámá,

23 wi aà d̄ε, i vu a gōō àaōdezi. ̄ an p̄ó yà maamaa.

Lua kp̄é w̄ē'ōa flaboa

24 Ké aa kà Kap̄enaū, Lua kp̄é ̄sinaō m̄ò Piεε là aa m̄ε: A yādan̄ede lí w̄ē'ōa kpao lé?̄S

25 Piεε w̄emá à m̄ε: I kpá. Ké Piεε lé ḡε ua, Yesu d̄òaa òè ḡōō: Simōō, deo d̄úniaε bee kíao ì w̄ē'ōa ge ase a símái? An néo yā, ge gb̄ēp̄āleōne? N yápi è kpelewai?

26 Piεε m̄ε: Gb̄ēp̄āleōne. Yesu òè: Tó beewaε, an néo bàa kuo.

27 Ama ké wá yá s̄u ̄máo yái, gé kokoa dai ísidaa. Kp̄ò s̄éia p̄ó ní kù, ñ a lé w̄ēaa, níȳō ̄ōa e a guu. Bee se kpámá, mapi ní mpio p̄ó ū.

18

T̄εa Yesuzi lán néwa

(Maa 9.33-48, Luk 9.46-48, 15.3-7)

1 Zibeezi Yesu iwaō m̄ò aà là aa m̄ε: Déme d̄εníla kpala p̄ó b̄ò Lua kíi gb̄éō guui?

2 ̄ Yesu néf̄ēneae s̄isi z̄è ní ae

3 à m̄ε: Siana mále oé, tó i lile a ḡō lán néwao, á ḡε kpala p̄ó b̄ò Lua kíi guuo.

4 Gb̄é p̄ó azia s̄òaa à ḡō lán néf̄ēneae beewa mé d̄εníla kpala p̄ó b̄ò Lua kíi gb̄éō guu.

5 Gb̄é p̄ó né bee taa d̄ile ma iwake yái, ade ma dileε.

6 Tó gb̄é tò né p̄ó lé ma náaik̄éō do f̄ù, a maa ní adeo yāa wà w̄isil̄ogbe gb̄ēne d̄o aà n̄oεε, wi aà zu ísi guo.

7 Waiyoo d̄únia, ké yá p̄ó ì to wà fu ku a guu yái. Sema yá p̄ó ì to wà fu àò ku, āma waiyoo gb̄é p̄ó fua yápi s̄ù b̄ò aà kíi.

8 Tó n̄ o ge n gbá mé tò níle fu, z̄ō ñ v̄ūaa. Ḡēa àiz̄ana guu k̄ōō ū ge εε ū maa d̄ε wà n zu té gasai guu ní o m̄èn plao ge ní gbá m̄èn plaola.

⁹ Tó n wé mé tò níle fu, bɔ̀ n vūaa. Gēa àizāna guu wɛdode ũ maa de wà n zu zia té guu ní wé mèn plaola.*

¹⁰⁻¹¹ A laaika sakaa néɛɔ douzi, asa mále oé, an malaikaɔ ku luabe, aa ku kɔ́ wéu ní ma Mae pɔ́ kú weo gɔɔpiiɛ.

¹² Ale e kpelewa ni? Tó gbé sã ví mèn basɔɔ, tó ado vūaa, a a mèn basɔɔ m̀ndosaiɔ to gbɛpɔleu we à gé a pɔ́ pɔ́ vūaapi wɛɛleio lé?

¹³ Siana mále oé, tó a è, aà pɔ́ aɔ nawà de a mèn basɔɔ m̀ndosai pɔ́ aai kóleɔɔla.

¹⁴ Maa á Mae pɔ́ kú musu ye néɛ beeɔ do vūaa sɔo.

Sùuukea ní kɔo

¹⁵ Tó n gbédee tàaekè, ge n aà le ndo, yápi bɔ̀ɛ gupuuu. Tó a n yāma, n n gbépi m̀sie.

¹⁶ Tó i n yāmao, gbé m̀ndo ge gbɛɔn pla se nama, ké à e yápi si seelade gbɛɔn pla ge àaɔ musu.†

¹⁷ Tó à gí n yāmai, yápi o gāli guu. Tó à gí gālipi yāmai lɔ, n aà dile z̄ilo ũ luayādansai ũ.

¹⁸ Siana mále oé: Pɔ́ pɔ́ á yè dúniau, aɔ yea musue, mé pɔ́ pɔ́ á pòlo dúniau aɔ poloa musue.‡

¹⁹ Mále oé lɔ, tó á gbɛɔn plaɔ lé kè dou dúniau la, yá pɔ́ a a wabikè ma Mae pɔ́ kú musuwa pii, a kéɛɛ.

²⁰ Asa gu pɔ́ gbɛɔn pla ge gbɛɔn àaɔ kɔ́ kàaaú ní ma tɔo, miɔ kú ní guue.

²¹ Bee gbɛa Piɛɛ m̀ Yesu là à m̀: Dii, gɛn ũma mà sùuuke ní ma gbédee pɔ́ lɔ tàaekemɛɛoi? Gɛn sɔpla yà?

²² Yesu wèwà à m̀: Mále onɛ, i ke gɛn sɔpla no, gɛn sɔpla lɛɛ bàaɔkwie.§

²³ Bee yáí kpala pɔ́ b̀ Lua kíi yá de lán kíaɛ bee yáwa. Kíaɛ mé ye à a ɔa yá ḡḡɔ ní a ìwaɔ.

²⁴ Ké à nà ɔapi yáwa, ɔ wà m̀dè ní gbé pɔ́ aà fla sea miliɔ òaa kwio.

²⁵ Lá a ɔa ví à flapi boo, ɔ aà dii m̀è wà aà yía ní aà nao ní aà néɔ ní pɔ́ pɔ́ a víɔ pii, wi gbasa wà aà ké.

²⁶ ɔ zikɛnapi wùle a dii aɛ, à awakpàè à m̀: Menakɛmanɔ, má n fiabonɛ pii.

²⁷ ɔ aà dii aà wɛnagwà, à aà gbàɛ à flapi tòè.

²⁸ Ké zikɛnapi b̀ lé, à kpàaũ ní a zikɛndee pɔ́ a fla dɔwà ánsuu ɔwatɛ basɔo. ɔ à aà kù, àlɛ aà kòlo wi à m̀: Ma fiabomɛɛ.

²⁹ Aà gbédeepi wùle aà aɛ à awakpàè à m̀: Menakɛmanɔ, má n fiabonɛ.

³⁰ Ama i weio. A tò wà aà dàkpɛu e aà a fiabonɛ.

* 18:9 Mat 5.29-30 † 18:16 Iko 19.15 ‡ 18:18 Mat 16.19 § 18:22 Daa 4.24

³¹ Ké aà ziken gbé kɛniɔ è maa, à kènè íi maamaa, ɔ̃ aa gè yápi sèlè sũu ní diie pii.

³² Ǿ diipi aà s̄isi à m̀è: Iwa v̄ái! Ma n fia t̀one pii, ké n awakp̄am̄e yái.

³³ Lá ma s̄uuk̀enn̄o, a maa n̄ s̄uuke ní n gbédeeo s̄o lé?

³⁴ Aà diipi p̄o p̄a, a tò wà aà dàkp̄eu wàò ìadawà e aà ḡe fiapi boò pii.

³⁵ Ǿ Yesu èa m̀è: Tó á baade lí s̄uuke ní a gbédeeo ní n̄sem̄endoo, maa ma Mae p̄o kú musu a k̄é.

19

Nɔyaa

(Maa 10.1-12)

¹ Ké Yesu yá beeɔ ò a làa, à b̀ò Galile à gè Yude b̀usu kp̄e dou Yuud̄e baale.

² Bíla t̄eaàzi, ɔ̃ à ní gyãeɔ gbàgb̄ané we.

³ Ǿ Falisieɔ m̀ò líkp̄aleiwà, aa aà là aa m̀è: Ḡõ z̄ev̄í à a na ya yápii yáia?

⁴ A w̄emá à m̀è: Ké Lua ní ké ḡõ ní n̄ōeɔ za káau, i a kyoke á èo lé?*

⁵ Lua m̀è a yái ḡõ a go a de ní a daowa, i na a nawa, an pla m̄pii aai ḡõ lán s̄awakula ní gbalaowa.†

⁶ Beewa aa ku dodo l̄o, aa ḡò m̄edoũe. Ayãmeto p̄o p̄o Lua n̄ak̄wa, gb̄enaz̄ina su k̄eaa.

⁷ Ǿ Falisio aà là aa m̀è: B̄oyái M̄oizi d̄ile ḡõ lí ḡinzila k̄e kpa a nawa, i gbasa à aà yai?‡

⁸ Yesu w̄emá à m̀è: M̄oizi á gbá zé à á na yá ké á swá gb̄aa yáie, ãma a de maa za a daaleḡoo.

⁹ M̄ále oé, tó gbé a na yà, mé i k̄e à gb̄as̄ik̄è no, tó à n̄o p̄ale s̄e, à gb̄as̄ik̄è. §

¹⁰ Ǿ aà iw̄aɔ òè: Tó maa ḡõ yá de ní a nao, a maa wà n̄ōeɔ.

¹¹ Ǿ Yesu òné: I k̄e ḡõ pii mé a f̄õ yápi se, sema gbé p̄o Lua ní gbá a zé.

¹² Asa gb̄eɔ lí n̄ōeɔ ké wà ní í maa yái, mé gb̄eɔ l̄o ku maa ké wà ní l̄e w̄i yái, mé gb̄eɔ nízià kù maa kpala p̄o b̀ò Lua k̄i yái. Gb̄é p̄o a f̄õ yápi se aà sé.

B̄aaadaa néɔgu

(Maa 10.13-16, Luk 18.15-17)

¹³ Bee gb̄ea gb̄eɔ m̀ò Yesue ní néɔ aà ònamá, i wabik̄ené, ɔ̃ aà iw̄aɔ lé ḡíné.

* 19:4 Daa 1.27 † 19:5 Daa 2.24 ‡ 19:7 Iko 24.1-4 § 19:9 Mat 5.31-32

14 ǃ Yesu m̀̀: A to ǹ̀o mo ma k̀̀i. Asu gínéo, asa kpala p̀̀ b̀̀
 Lua k̀̀iá gbé bee taa p̀̀e.

15 Ké à ɔ̀nàmá, ɔ̀ à b̀̀ we.

ǃde

(Maa 10.17-31, Luk 18.18-30)

16 ǃ g̀̀e m̀̀ Yesu k̀̀i, à aà là à m̀̀: Metulu, bó maa má ke mà
 àizāna ei?

17 A wèwà à m̀̀: Bóyāi níle ma la maakəaii? Lua ado mé maa.
 Tó ní ye ǹ̀ g̀̀ àizāna guu, ñyɔ̀ aà yādileəo k̀̀a.

18 ǃ à aà là à m̀̀: An kpele ni? ǃ Yesu m̀̀: Nsuli gbēdeə, n̄suli
 wúle ní gbēpāle n̄o, n̄suli kpáí'oo, n̄suli yādo n gbēdeewao,

19 n̄li n de ní n dao kpela, ñyɔ̀ ye n gbēdeezi lá n̄zia wēniwa.*

20 Ewaasopi òè: Má yá beeə k̀̀a píi. A kpele mé g̀̀m̄e loí?

21 Yesu òè: Tó ní ye ñyɔ̀ kú wásawasə,† ge ǹ̀ n p̀̀o yía píi, ní a
 ɔ̀a kpá taasideəwa, ní mo temazi, ñyɔ̀ àizəe ví luabə.

22 Ké èwaasopi yápi mà, à tà ní p̄siao ké aà p̀̀o dasi yáí.

23 ǃ Yesu ò a íwaɔ̀n̄e: Siana mále oé, ɔ̀de ḡə kpala p̀̀ b̀̀ Lua
 k̀̀iu zì'ù.

24 Mále oé lo, yiongo ḡə abaaweu àa de ɔ̀de ḡə kpala p̀̀ b̀̀
 Lua k̀̀iula.

25 Ké aà íwaɔ̀ yápi mà, ɔ̀ à ní kú gbāa aa m̀̀: Tó màə, déme a
 boí?

26 ǃ Yesu ní gwá soee, a òn̄e: Gbēnazina a f̄o. Lua mé apii zé
 ví.

27 ǃ Piəe a zāsìwà à m̀̀: Wápiɔ̀ s̄o wa p̀̀pii tò wa bo tenzi.
 Bóme a g̀̀w̄e sai?

28 Yesu òn̄e: Siana mále oé: Tó Gbēnazin Né z̄le a kpalabaa
 gawidewa d̄unia dafu guu,‡ á gbé p̀̀ á temaziɔ̀ á z̄le kpalabaa
 mèn kuəplaəwa, ío yáḡḡ Isaili bui kuəplaəne.

29 Gbé p̀̀ a be tò ge a v̄iɔ̀ ge a d̄aunaɔ̀ ge a mae ge a da ge a
 n̄eə ge a buaə ma yáí, a əa bee taa e ləe baso, mé a àizāna e.

30 Dasi p̀̀ doaaaə ḡo z̄á, mé dasi p̀̀ té z̄á ḡo doaaa.

20

Yaləua ní gbèwinao

1 Lá kpala p̀̀ b̀̀ Lua k̀̀i d̄en ke: Uabeele mé b̀̀ k̄o k̄o, à g̀̀
 gbèwinao w̄e l̄ei aa z̄i kee a bua.

2 An yá k̄sè aà flaboné ánu su ɔ̀wat̄e dodo. ǃ à ní gbáe a bua.

3 A b̀̀ lo muuwaamiḡo, ɔ̀ à gbēpāle l̄e ḡəe káləa p̄a.

4 A òn̄e: Ap̄iɔ̀ s̄o à gé z̄i kei ma bua, mí flaboé a z̄éwa.

5 ǃ aa g̀̀. A èa b̀̀ lo íat̄e minanguo, ɔ̀ à èa b̀̀ íat̄e auapilaa, a ò
 gbēpāleəne màa lo.

* 19:19 B̄a 20.12-16 † 19:21 Mat 5.48 ‡ 19:28 Dan 7.13-14

⁶ Ké à b̀ò oosi, à gb̀ep̀alè lè kálea, ̀́ à ní lá à m̀è: B́yáí á kálea la p̀á za k̀oi?

⁷ Aa ẁèwà aa m̀è: Ké wi z̀idaẁe eo yáíe. A òné: A gé z̀ikei ma bua s̀.

⁸ Iatē g̀ea kp̀éu* ̀́ budepi ò a z̀iiae: Z̀ikenao sísi ò fiaboné. Daale gb̀é z̀áwa e à ge midē gb̀é káauwa.

⁹ ̀́ oosidè m̀, aa ánu su ̀watē è m̀ndodo.

¹⁰ Ké gb̀é káau m̀, aale e ní ̀́a a ̀ de gb̀é z̀álae, ̀́ ánu su ̀watē do aa è m̀pii.

¹¹ Ké aa ní ̀́a sí, ̀́ aa z̀oad̀ò uabelepiwa

¹² aa m̀è: Lēlu do ̀́ gb̀é z̀á z̀ikè, mé n ní díle sáa ní wá gb̀é p̀ wa z̀i z̀óde kè, wa íatē gb̀aa káawálaa?

¹³ ̀́ à wè ní gb̀épi ̀́ dowá à m̀è: Ma gb̀é, mi n bleo. Wa k̀ yámà ánu su ̀watē do musu nolo?

¹⁴ N n p̀ si ò tá. Má ye kpa gb̀é z̀áe beewa lá n p̀wae.

¹⁵ Má zēví mà ke ní ma ̀́ao lá má yeiwao lé? Nlē wēb̀b̀i kè má gb̀eke ví yáí yà?

¹⁶ Beewa gb̀é p̀ té z̀á g̀ ̀́ d̀aaa, mé gb̀é p̀ d̀aaa g̀ z̀á.

Yesu a gaa ní a vuao yá'oa

(Maa 10.32-34, Luk 18.31-34)

¹⁷ G̀ ̀́ p̀ Yesu lé gé Yelusaleũ, à a ìwa gb̀e ̀n kuēplao káaa ní tē, à yá'òné z̀éu à m̀è:

¹⁸ Wále gé Yelusaleũe. We wa Gb̀enaz̀ín Né kpáú sa'onkia ̀ ní M̀izi ikoyádanēdewa, aai yádaaála,

¹⁹ aai aá kpa luayá d̀nsaiowa. Aa aá ke p̀ ̀ ̀, aai aá gb̀é ní fláalao, aai aá páliwa, aai aá de, i vu a g̀ ̀ áa ̀dezi.

Zaaki ní Zaa wabikēa

(Maa 10.35-45)

²⁰ Bee gb̀ea Zebedee né ̀ da m̀ Yesu k̀i ní a né ̀. A ye wabikēwá, ̀́ à k̀lèè.

²¹ ̀́ Yesu aá là à m̀è: B́ ní yeii? A ẁèwà à m̀è: To ma né gb̀e ̀n pla ̀ a ̀ kunn ̀ n kpalau, gb̀e ̀do n ̀plaaí, gb̀e ̀do ̀zei.

²² ̀́ Yesu ò népi ̀ne à m̀è: A yá p̀ ále a wabikēa d̀o. Taasi kēona p̀ má a imi, á f̀ mia? Aa ẁèwà aa m̀è: Wá f̀.

²³ Yesu m̀è: I p̀ má mi, á mi fá, áma z̀léa ma ̀plaaí ge ma ̀zei de ma yá ̀o. Z̀lék̀i bee ̀ de gb̀é p̀ ma Mae k̀kené ̀ p̀ ̀.

²⁴ Ké aá ìwa gb̀e ̀n kwi k̀ni ̀ yápi mà, an p̀ pà v̀i ní d̀aunapiozi.

²⁵ ̀́ Yesu ní káaa m̀pii, a òné: A d̀ ké búsu gb̀ade ̀ í gb̀ablemá, mé gb̀ez̀ ̀ ̀ ikokemá,

²⁶ áma a ̀ de màa á k̀io. Tó á gb̀e ye a ̀ de gb̀ez̀ ̀ ̀, aá g̀ ̀ a d̀nlēde ̀.

* 20:8 Iko 24.15

27 Tó á gbēe ye àò de dɔaana ũ, àà gɔ́ á zòblena ũ.

28 Asa Gbēnazin Né i mɔ wà dɔaleo, à mò dɔi gbéolee, i gi a wēnii gbé dasio boa yáí.

Via baakena gbágbāa

(Maa 10.46-52, Luk 18.35-43)

29 Gɔɔ pɔ́ aale bɔ Yeliko, bíla té Yesuzi.

30 Via gbēɔn plaɔ zɔ́le zé lé, aa mà Yesu mé lé gē, ɔ aale lé gbāa zu aa mē: Dii, Davidi Bui, wá wēnagwa!

31 Wàle gíné wàle me aa nílē, ɔ an lezu kèke gbāakù aa mē: Dii, Davidi Bui, wá wēnagwa!

32 Ǿ Yesu zè à ní sisi à ní lá à mē: Bó á ye mà keéí?

33 Aa wèwà aa mē: Dii, wá ye ñ wá wé wēwēe.

34 Yesu ní wēnagwà, à ɔkà ní wéwa. Wegɔɔ aa gu'è, ɔ aa bò teaàzi.

21

Gbāakpaa Yesuzi Yelusaleū

(Maa 11.1-26, Luk 19.28-48, Zaa 12.12-22)

1 Ké aa kà kái ní Yelusaleūo, aa kà Befaze wéle pɔ́ kú Kùkpe s̄is̄ip̄leu, ɔ Yesu a ìwa gbēɔn plaɔ zì

2 a òné: A gé wéle pɔ́ kále á ae kee guu. Tó a gē, á zàa'ina e dɔa ní a néo wegɔɔ. A polo suomεε.

3 Tó gbēe á lá, kpelewa ni, í me Dii mé ye ní mɔaoi, a ní gbaeè tia.

4 A de màa ké yá pɔ́ ānabi ò ke yáie, à mē:

5 O Sionadeɔne an kía mé lé mó ní kíí.

Aà nòse nie, a di zàa'ín bɔbɔ kpe.*

6 Iwapio ge kè lá Yesu ònéwa.

7 Aa sù ní zàa'ínapiro ní a néo, aa ní ulaɔ kpàlemá, ɔ Yesu dikpe.

8 Gbé dasideɔ lé ní ulaɔ kpàle zéu,† gbēeɔ lé lá zɔ́ wàle kpàle zéu b.

9 Bíla pɔ́ dɔaaaè ní gbé pɔ́ té aà kpeɔ lé wiile wàle me:

Gbāa ke, Davidi Bui!

Báaaden gbé pɔ́ lé mó ní Dii tóo ũ!

Wà gbāakpaaàzi à zɔ́ luawa.‡

10 Ké Yesu gē Yelusaleū, wéle lòo, gbépii lé me: Dén gbé bee ũi?

11 Bíla mē: Anabi Yesue. A bò Nazaleti, Galile būsue.

Yesu gea Lua ua

(Maa 11.15-19, Luk 19.45-48, Zaa 2.13-22)

12 Yesu gē Lua ua à laayianaɔ ní laalunaɔ yà ní bóle pii. A ɔleūkpakenaɔ táabūnuɔ ní felenyianaɔ kilaɔ fuangba.

* 21:5 Zkl 9.9 † 21:8 2Kia 9.13 ‡ 21:9 Sou 118.25-26

13 A ònè: A kēa Lua taalau, wali o ma kpée lousisikpe, § ò á kè gbēblenao tòò ũ.*

14 Vīao ní εεο mò aà kīi Lua ua we, ò á ní gbāgbā.

15 Ké sa'onkiaò ní Moizi ikoyādanedeò yābōnsae pò àle keò è, mé aa mà néò lé wiidowà Lua ua aale me, gbāa ke Davidi Bui, ò an pò pà.

16 Aa òè: N mà lá aale oa? Yesu wè má à mè: Ao! Ké Lua dà nēfēnenaone ní né yōminaò aa a táasile, i a kyokeò lé?†

17 Ɔ à bò wéleu à ní tó we, à tà ii Betani.

Yesu kaadɔɛnli kaa
(Maa 11.12-14, 20-24)

18 Ké gu dò kɔɔkɔɔ, à èa lé su wéledau, ò nɔana lé aà de.

19 A kaadɔɛnli è zé lé, ò á sòì, i né ewào, sema lá pà. Ɔ a ò lípic: Nyò nē'i bau bo. Wegò lípi giigàga.

20 Ké aà íwaò è, ò á bò ní sae aa mè: Akea kaadɔɛnli pi giigàga màa gòòì?

21 Yesu wè má à mè: Siana mále oé, tó á Lua náai ví seasai, i ke kaadɔɛnli pi yá ò á ke adoo. Baa tó á ò sīsīe beee aà azia se zu ísiau, a kee.‡

22 Tó á Lua náai ví, pò pò á gbèawà wabikēa guu píi, á ee.

Yesu laa a ikoi
(Maa 11.27-33, Luk 20.1-8)

23 Yesu gè Lua ua, àle yādané. Ɔ sa'onkiaò ní gbēzōòò mò aà là aa mè: Iko kpele níle yá beeo keòì? Démē n gba iko beei?

24 Ɔ Yesu wè má à mè: Mapi sō má yá mēndo gbèawá. Tó á òmēe, ò má iko pò mále yá beeo keo oé.

25 Dé iko Zāa gbéò da'ilekèòì? § Lua pò yá, ge gbēnazina pòe? Ɔ aa lekpaai aa mè: Tó wa mè Lua pòe, a wá lá bóyái wi Zāa yá sio ni.

26 Tó wa mè gbēnazina pòe sō, wá bíla vía ví, asa ampīi aa Zāa ānabikēe sīe.

27 Ɔ aa wè Yesuwa aa mè: Wá dōo. Ɔ Yesu ònè: Mapi sō má iko pò mále yá beeo keo oé.

Né gbēon pla

28 Ɔ Yesu mè: Gbēe mé negōenaò ví gbēon pla. Ɔ a ò Wooe: Gé zíkēi bua gbā.

29 Woo mè: Má geo. Ɔ à nòselīle gbēzā, à gè.

30 Maepi ge ò See màa bo. Ɔ Se mè: Too. Kási i geo.

31 A è kpelewai? Gbēon plapiò guu, an déme a mae pōeā kèi? Aa mè: Wooe. Ɔ Yesu ònè: Siana mále oé: Ɔsinaò ní káaluao gē kpala pò bò Lua kīi guu á āa.

³² Asa Zāa mò à zé súsu ò̀bòé, i aà yá sio. Ɔsinao n káaluao mé aa aà yá sī. Baa ní bee eao i nò̀selilè gbezā a aà yá sīo.

Vēebu zikenao

(Maa 12.1-12, Luk 20.9-18)

³³ A yāpāle ma lo. Uabelee mé kú a vēebu ví, à kaa liai à eyò a guu vēēfēkii ũ, à gbadà. * Ɔ à a vēebupi nà zikenaone ní ɔ̀zī, ɔ̀ à fēlè ní táo.

³⁴ Ké vēēkɔ̀zɔ̀zɔ̀gɔ̀ kà, ɔ̀ à a íwao zī zikenapiowa aa a vēē aseasia.

³⁵ Ɔ zikenapio aà íwao kùkù, aa ní gbēdo gbè, aa ní gbēdo dè, aa ní gbēdo pāpa ní gbēo aa dè.

³⁶ Uabelepi èa íwa pāleo zī,† an dasi de gbé káauola, ɔ̀ aa kènè màa lo.

³⁷ Gbezā ɔ̀ à a né zīmá à mè: Aa ma né yāda.

³⁸ Ké zikenapio népi è, aa ò̀kɔ̀: Túbiblenan kee. Wà aà de, bú i gɔ̀wēe.

³⁹ Ɔ aa aà kù bò̀ò kaau aa aà dè.

⁴⁰ Tó búde sù, kpelewa a ke zikenapionei?

⁴¹ Aa wèwà aa mè: A gbé pāsīpio dèdè pāsīpāsīe, i búpi na ziken pāle pò aa aà aseaa kpawa a gɔ̀waoone ní ɔ̀zī.

⁴² Ɔ Yesu ò̀né: I yáe bee kyoke taalauo lé?

Gbe pò ēbonao pākpai mé gò gbeo mide ũ.

Dii mé bee kè ɔ̀ à kèwēe yābɔ̀nsae ũ.‡

⁴³⁻⁴⁴ Ayāmeto mále oé: Lua a á bo kpala pò bò a kíi guu, i gbé pò aa a aseaa kpawao kpau.

⁴⁵ Ké sa'onkia ní Falisio Yesu yāleēuanepio mà, aa dò ké ní yá àle o.

⁴⁶ Ɔ aale zeweele wà aà kú, āma aa víakè bílae, ké wà aà díle ānabi ũ yái.

22

Nɔ̀sepɔ̀nakea

(Luk 14.15-24)

¹ Yesu èa yālēēūné à mè:

² Lá kpala pò bò Lua kíi den ke lo. Kíae mé lé nɔ̀sepɔ̀nake a nées,

³ ɔ̀ à a zikenao zī gbé pò à ní gbēa blebleawao sísii, āma aa ye moaio.

⁴ Ɔ à èa zikenpāleo zī a ò̀né: A ge o gbé pò ma ní gbēaone ma sou mà, ma zuswanao ní pɔ̀tuo mekpaaò dèdè má làa. Aa mo nɔ̀se guu.

⁵ Ɔ aai laaido yápiwao, an baade gè a boolekei. Gbēo gè ní bua, gbēo gè ní laatai,

* 21:33 Isa 5.1-2 † 21:36 2Lad 36.15 ‡ 21:42 Sou 118.22-23

⁶ gbé kɪniɔ zikɛnapiɔ kùkù aa widámá aa ní dɛdɛ.

⁷ Ǿ kíapi pɔ pà, à a sosao gbàe aa gè gbēdenapiɔ dɛdɛ, ɔ aa tesò ní wélewa.

⁸ Ǿ kíapi gbása ò a zikɛnaɔnɛ: Nɔseble mà, āma gbé pɔ ma ní gbɛao kèwà fɛnɛũ.

⁹ A gé zékpaao guu, í gbé pɔ á è pii sísi nɔse guu.

¹⁰ Ǿ zikɛnapiɔ fɛle gè zéɔ guu, aa gbé pɔ aa èɔ káaa, gbēvāio ní gbēmaao pii. Maa nɔseponakɛnao gupà.

¹¹ Ké kíapi gè pɔnakɛnapiɔ gwai, à gɔɛ è we, a nɔsepona ula daao,

¹² ɔ a òè: Ma gbé, àkɛa n gè la nɔsepona uladasaii? Ǿ à ní kpàuu.

¹³ Ǿ kía ò a dɔaiɔnɛ: A aà ɔ ye ní aà gbáo, í aà zu bàasi gusiau. We a ɔɔɔu à ɔdi a musu.

¹⁴ Asa dasi ɔ Lua sísi, āma gbé pɔ a sèɔ bílao.

Yesu lousisin gbēzɔɔ fua

(Maa 12.13-40, Luk 10.25-28, 20.19-47)

¹⁵ Bee gbɛa ɔ Falisio bò gè lekpaalí lá wà kɛ aa e Yesu kú a yā'oa guu.

¹⁶ Ǿ aa ní íwao zìwà ní Elodi kpala zenkpɛdeɛɔ, aa mè: Mɛtulu, wá dɔ ké gbé náaiden n ũ. Ni Lua zé ɔɔnɛ wásawasae. Nili yási ní gbéɔ ublembɛke yáio, asa nili gbēe wegwao.

¹⁷ Lá ní è n owɛɛ. A kù wà wè'ɔa kpá Sezaawaa, ge i kũo?

¹⁸ Yesu ní nòsevāi dòmá à mè: Mɔafilideɔ! Bóyāi ále filifilim-bakpamɛɛi?

¹⁹ A ɔa pɔ wí wè'ɔa kpaò ɔɔmɛɛ. Ǿ aa ɔapi do dè.

²⁰ Ǿ à ní lá à mè: Dé mi ní a tɔon lai?

²¹ Aa wèwà aa mè: Sezaa pɔɛ. Ǿ a ònɛ: Too, à Sezaa dee pɔ kpawà, í Lua pɔ kpawà.

²² Ké aa yápi mà, à bò ní saɛ, ɔ aa aà tò we aa tà.

²³ Gɔɔ doupi zí Saduseɛɔ mò Yesu kíi. Aaí mɛ gɛɔ lí vuo, ɔ aa aà là aa mè:

²⁴ Mɛtulu, Mɔizi mè, tó gɔɛ gà nésai, dāuna lí a v̄i gyaa da'uakɛ, aà a v̄i gɛɛ kɛò.*

²⁵ Tɔɔ. Dedoudeɔ kú wá guu yāa gbēɔn soplá. Woo nɔ sè à gà a nɔpi tò nésai, ɔ gyaa g̃ɔ Seɛ.

²⁶ A kè Seɛ màa ɔ ní Bíɔ e à gè pè gbēɔn soplapiɔwa pii.

²⁷ Ampii gbɛa ɔ nɔ gà s̄ɔ.

²⁸ Gɛɔ vugɔɔzɪ an gbēɔn soplapiɔ guu, déme aɔ nɔpi v̄i? Asa ampii aa aà dɔ nɔ ũɛ.

²⁹ Ǿ Yesu wèmá à mè: A sāsáɛ á Luayātaala ní aà gbāao d̄sai yái.

* 22:24 Iko 25.5

30 Tó gεο vù, aa nοσεο, aa zākεο, aαο ku lán luabe malaikaοwαε.

31 Gεο vua yá musu i yá pó Lua òé kyokeο lé? A mè

32 áμεαα Ablahaū n̄ Izaakio n̄ Yakοbuο Lua.† Gεο Luan aà ũο, sema gbέ bέεο.

33 Kέ bíla yápi mà, aà yádaané dīmá.

34 Kέ Falisiο mà Yesu Saduseο fù, aa kō kàaa.

35 ∩ an ikoyādōnaο do likpàεwà à aà là à mè:

36 Metulu, Mοizi ikoyā kpele gbia mé dεr̄lai?

37 Yesu wèwà à mè: Nyō ye Dii n̄ Luazi n̄ nòsemendoο teasisai, n sō iο kuwà.‡

38 Ikoyā pó a gbia dεr̄lan we.

39 A plaade pó bòwan ke: Nyō ye n̄ gbēnaz̄in deezi lá nzia wēniwa.§

40 Mοizi ikoyā pii n̄ ānabiο yáo pii looa ikoyā mèn pla beeοwαε.

41 Lá Falisiο kāaaa, Yesu n̄ lá à mè:

42 A è kpelewa Mesii yá musui? Dé buin aà ũi? Aa wèwà aa mè: Davidi buie.

43 ∩ Yesu òné: Akεa Lua Nis̄na dèdε Davidiwa, ò a òè Diii? A mè

44 Dii ò ma Diie aà zōle a οπλαai

e àa aà ibεεο káλεè a gbá zíc.*

45 Lá Davidi òè Dii, kpelewa aο dε aà bui ũi?

46 Gbēe i fō yázās̄iwào. Za gοο bee gbēe i we yāe làwà bo.

23

Mοizi ikoyādanεdeο n̄ Falisiο mοafili

(Maa 12.38-40, Luk 20.45-47)

1 Bee gbεa Yesu yā'ò bílaε n̄ a iwaο

2 à mè: Mοizi ikoyādanεdeο n̄ Falisiο mé aa gò Mοizi gēε ũ.

3 Ayāmεto àli yá pó aaī oéο ke pii, iο kūa. Ama ásu n̄ kea keο, asa aali yá pó aaī o keο.

4 Aaī aso gbia yeye da gbέονε n̄ gàuε, mé baa οton do aaliο ye kaiο.

5 Aaī n̄ yá pii ke kέ gbέο n̄ e yáie. Màa aaī Lua yá εsεba gbène da,* aaī tūfa gbàa da n̄ pοkasai.†

6 Pοnableble zōlek̄i maaο n̄ lousisikpe zōlek̄i maaο ò aaīο wεεle zōleu.

7 Aaīο ye wàο fοkpakpamá gāaε, wàο one Metulu.

8 Asuli tó wà oé Metuluo, asa ápii v̄iο n̄ dāunaοn á ũ, mé á Metulu mēndoe.

† 22:32 Bοa 3.6 ‡ 22:37 Iko 6.5 § 22:39 Lev 19.18 * 22:44 Sou 110.1 * 23:5 Iko 6.8 † 23:5 Nao 15.38

⁹ Asuli o gběe á mae dúnia guu lao, asa á Mae m̀̀ndoe, ̀me kú musu.

¹⁰ Asuli tó wà oé D̀aanao, asa á D̀aana m̀̀ndoe, ̀n Mesii ũ.

¹¹ Gb́é ṕó z̀o á guu ào de á d̀nlɛde ũ.‡

¹² Gb́é ṕó ì azia káfi Lua a à busae, mé gb́é ṕó ì azia busa Lua a à káfi.

*Yesu z̀ad̀a M̀izi ikoyádanede ̀ Falisiwa
(Luk 11.37-42)*

¹³ Waiyoo á yádanede ̀ Falisi! M̀afilide! I kpala p̀ b̀ Lua kú zé ta gb́e. Ili gẽuo, mé ili we gb́é ṕó aa ye gẽuo gẽu s̀o.

¹⁴ Waiyoo á yádanede ̀ Falisi! M̀afilide! I wabi gb̀a ke Luawa à gyaao bleò. Bee yáí á ìadama pásí aò deíla.

¹⁵ Waiyoo á yádanede ̀ Falisi! M̀afilide! I bebe t̀ole ñ isiao ìwa m̀endo ea yáí. Tó á è s̀, i à ke té ṕó ũ deála lee plaé.

¹⁶ Waiyoo á v̀a d̀aana! I me tó wà m̀ wa sí ñ Lua kpéo, a yáe v̀o, áma tó wà m̀ wa sí ñ Lua kpé vuao, bee mé yávi.

¹⁷ V̀a m̀saide! A kpele mé z̀o? Vua yà, ge Lua kpé ṕó ì to vua g̀ à ṕó ũe?

¹⁸ I me l̀ tó wà m̀ wa sí ñ sa'okio, a yáe v̀o, áma tó wà m̀ wa sí ñ sa'obo ṕó kú weo, bee mé yávi.

¹⁹ V̀a! A kpele mé z̀o? Sa'obo yà, ge sa'okii ṕó ì to sa'obo g̀ Lua ṕó ũe?

²⁰ Gb́é ṕó m̀ á sí ñ sa'okio, a sí ñ ṕó ṕó kú weo l̀ píi.

²¹ Gb́é ṕó m̀ á sí ñ Lua kpéo, a sí ñ Lua ṕó kú a guuo l̀.

²² Gb́é ṕó m̀ á sí ñ luabeo, a sí ñ Lua kpalabao§ ñ Lua ṕó z̀l̀wàoe.

²³ Waiyoo á yádanede ̀ Falisi! M̀afilide! I toe dosina ñ kianaokpeo ñ dà láo kwide kpa Luawa, ̀ i M̀izi ikoyá gbiao to we, yázede ñ s̀uuo ñ náaio. Yá bee mé de wà ke a k̀ni tosai.*

²⁴ V̀a d̀aana! I maemilona ple á imiau, ̀ i yiongo m̀.

²⁵ Waiyoo á yádanede ̀ Falisi! M̀afilide! I gb̀o bisao kpe ñ ta, mé bli ñ gb̀taiinkeao mé á ǹse p̀.

²⁶ Falisi v̀a! Bisa guu pípi g̀a, a kpe i g̀ gb̀saisai.

²⁷ Waiyoo á yádanede ̀ Falisi! M̀afilide! A de lán mia ṕó wà sool̀wàwae. An kpe maa wé, áma gewa ñ gb̀sí píio mé ñ guu p̀.

²⁸ M̀ae ápi s̀, á bea maa gb́e wé, áma m̀afilí ñ yávi mé á guu p̀.

²⁹ Waiyoo á yádanede ̀ Falisi! M̀afilide! I ṕó bo ánbio miawa, i z̀able Lua gb́e ṕowa,

‡ 23:11 Mat 20.26-27 § 23:22 Isa 66.1 * 23:23 Lev 27.30

30 i me: Tó wá kú yáa wá deziò gɔɔ, wá bàa aò kúrínò ānabiò dɛdɛa guuo.

31 Beewa á dè ké gbé pò aa ānabiò dèdɛɔ buiɔn á ũ.

32 A aiake à á deziò taaaba, í a midɛ sa!

33 Mlɛ̀! Gbēnazīn pīligonaò! Kpelewa á bò té yá pò daaála guui?†

34 A yái má ānabiò ní ònɔnaò ní yādanɛdɛɔ zīwá, í ní gbēɛɔ dɛdɛ, í ní gbēɛɔ páliwa, í ní gbēɛɔ gbē ní flaalao á lousisikpɛɔ guu, í ní yá wéle ní wéleɔ.

35 Beewa Lua gbé pò wà ní dɛdɛɔ yá a wi á musu, sea za gbēmaa Abeliwa‡ e à gè pè Balakia né Zakali pò a aà dè Lua kpé ní sa'okīio zānguowa.§

36 Siana mále oé, yá beeɔ pīi a wi gbāgbēɔ musuɛ.

37 Yelusaleūdeɔ, Yelusaleūdeɔ! A ānabiò dèdɛ, a gbé pò Lua ní zīwáò pāpa ní gbɛɔ a ní dɛdɛ. Miò ye mà á kāamazi m̀òòm̀òò, lá ko í a gāsīa kú a néɔlawa, āma ili weio.

38 Lua a á kpé tóé kpézi ũɛ sa.

39 Mále oé, za tia á ma e l̀ò, e à omɛɛ báaade gbé pò lé mó ní Dii tóo.*

24

Yelusaleū dúuzōa ní dúnialaagɔɔ seela
(Maa 13.1-20, Luk 21.5-24)

1 Yesu b̀ò Lua ua, àle tá, ò aà ìwaò s̀òaàzi, aa lesuikèè Lua kpé d̀òawa.

2 Ǿ Yesu ònè: A bee è pīia? Siana mále oé, wa gbɛɛ to dikōa weo, wa a dúuzōɛ.

3 Gɔɔ pò Yesu z̀òlea Kùkpe s̀isip̀òleu, aà ìwaò mò aà k̀ii níṭɛɛ, aa aà là aa m̀è: Owɛɛ, yá beeɔ ke b̀ɔɛ ní? B̀ómɛ aò dɛ n m̀ɔa ní dúnialaagɔɔ seela ũi?

4 Yesu wè má à m̀è: A laaika, ásu to gbēɛ á sásão.

5 Asa gbéò mó ní ma tóo dasi, aa me Mesiin ní ũ, aa gbéò sásã dasi.

6 Ali z̀ì bao ma ní a súuo. Asu to s̀ò kéáguo. Bee a keɛ, āma gɔɔ láaa pón we gl̄iao.

7 Asa bui ní buio aa fɛle ní k̀òɔɛ, màaɛ l̀ò bùsu ní bùsuo. Ǹɔana ní t̀òle lualuaao aò ku guu dasi.

8 Yápiò pīiá ǹɔwāwā daaleaɛ.

9 Bee gbɛa wa á kpámá wà á wɛtā, wi á dɛ, bui pīi i zaágu ma yái.*

10 Gbé dasideɔ i gbasa fu, aai b̀ò k̀ò kpe, aaiò zakōu.

† 23:33 Mat 3.7, 12.34 ‡ 23:35 Daa 4.8 § 23:35 2Lad 24.20-21 * 23:39 Sou 118.26 * 24:9 Mat 10.22

- 11 Anabi eɣenaɔ mɔ dasi aa gbéɔ sásá dasi,
 12 yāvái i kó, gbé dasideɔ yea Luazi i busa.
 13 Gbé pɔ zea gbāa e a ɔɔ léwa, ade mé a bɔ.†
 14 Wa kpala pɔ bɔ Lua kí baokpa dúnia gupiiu seela ũ bui píie, a lé i gbasa ká.
 15 Tó a tē gudena pɔ ānabi Danieli a yā'ò‡ è Lua ua, kyokena yápi da,
 16 ɔɔ bee gbé pɔ aa ku Yudeɔ bàale mipɛ sísɔwa.
 17 Gbé pɔ kú kpé musu su pila gē kpéu pɔe séio.
 18 Gbé pɔ kpɛ bua su ea be a ula séio.
 19 Waiyoo nɔsindeɔ ní neadeɔ ɔɔ bee.
 20 A wabike Luawa ke lala'oapi su ke buziɛ ge kámabogɔɔziɔ.
 21 Asa ɔɔpi taasi aɔ zɔɔɛ. Zaa Lua dúnia kàle e gbā, a taa i keo, mé a ke bɔ.§
 22 Tó Lua i zed à ɔɔpi laoo, dɔ gbēe a bɔo. Ama a lào gbé pɔ à ní séo yáie.

Gbēnazin Né mɔa

(Maa 13.21-37, Luk 17.20-37, 21.25-33)

- 23 ɔɔ bee tó gbēe su oé, gwa, Mɛsii ku la ge a ku le, ásu sio.
 24 Asa Mɛsii eɣenaɔ ní ānabi eɣenaɔ mɔ aa seela zɔɔo n dabud-abuɔ ke, ké baa gbé pɔ Lua ní séo aa ní sásāo, tó a zeke.
 25 Mále oé za káauɛ.
 26 Tó wa oé, gwa, a ku sɛu, ásu geo. Ge tó wa oé, gwa, a ku kpɛa, ásu sio.
 27 Asa lá lou i píle à luabe pu za gukpe e be'ae, màa Gbēnazin Né mɔa aɔ de.
 28 Gu pɔ ge kuu, we yāamusuɔ kāaa.
 29 ɔɔ bee wétēa gbɛa ɔ̀ɔ, íatē a siakū, mɔvua a ikɛo, saanaɔ wolo luawa, pɔ pɔ kú luawapiɔ zā ní pékíiwa.*
 30 Gbēnazin Né seela i gbasa bɔ luabe, bui pɔ kú dúnia guuɔ i rízia gbēgbē nípii, aai Gbēnazin Né mɔa e luabɛpuanau ní gbāao ní gawí zɔɔo.†
 31 A a malaikaɔ zí ní kàae'ɔ gbāao, aa a gbé pɔ à ní séo kāaa za dúnia gola síiɔwa za luabe léla e a léle.
 32 A yá pɔ kaadɛnli lé daé gwa. Tó a gɔna busekù mé àle bɔbɔ, i dɔ ké quantēna káikù.
 33 Māae sɔ, tó a yá beɔ è pii, ào dɔ ké aà mɔa káikù, a ze kpɛɛle.
 34 Siana mále oé, ɔɔbeedeɔ gēle yá beɔ pii kesaiɔ.
 35 Luabe ní dúniao a gēle, kási ma yáɔ gēleá vío.

† 24:13 Mat 10.22 ‡ 24:15 Dan 9.27, 11.31, 12.11 § 24:21 Dan 12.1 * 24:29 Isa 13.10, 34.4, Yoɛ 3.4 † 24:30 Dan 7.13

³⁶ Gbēe a gɔɔ ge a zaa d̄so, baa luabe malaikaɔ, baa Lua Né, sema ma Mae ado.

³⁷ Lá a de Nɔee gɔɔ, † màa aɔ de Gbēnazɪn Né mógɔɔ.

³⁸ Gɔɔ pɔ́ í i da dúnialao, wàle pɔble, wàle imi, wàle nɔse, wàle zāke e Nɔee gè gè gó'ílēna guu.

³⁹ Aai d̄so, § í m̀ ñ séle nípii. § Màa aɔ de Gbēnazɪn Né mógɔɔ lɔ.

⁴⁰ Gɔɔ bee ḡe gbēɔn plaɔ aɔ ku bua, wa gbēdo sé, wa gbēdo to we.

⁴¹ Nɔe gbēɔn plaɔ aɔ pɔ́ lɔ gbēzɪ, wa gbēdo sé, wa gbēdo to we.

⁴² Ayámeto à itēke, asa á gɔɔ pɔ́ á Dii a mɔwà d̄so.

⁴³ Aɔ yáe bee ma. Tó uabele zaa pɔ́ kpáí a mɔwà a be d̄s yāa, d̄s à itēkèe, a we aà a kpé gbooo.

⁴⁴ A yáí ápiɔ s̄ à ku sɔu guu, asa Gbēnazɪn Né a mɔ zaa pɔ́ á wé d̄ciowae.

Ziken náaide laaide

(Luk 12.41-48)

⁴⁵ Déme zikennáaide laaide pɔ́ aà dii a zíkēnaɔ naè a ɔzɪ, aali ble kpámá a gɔɔwa úi?

⁴⁶ Báaaden zíkēna pɔ́ aà dii aà lè àle ke màa a sugɔɔ ũ.

⁴⁷ Siana mále oé, a a àizee píi naè a ɔzɪe.

⁴⁸ Ama tó zikenapi vāi, a o a s̄ guu a dii lé gēgē,

⁴⁹ i fēle na a zíkēndeeɔ gbēgbēawa, iɔ ulatáble, iɔ imi ní wēdenaɔ,

⁵⁰ aà dii a su gɔɔ pɔ́ aà wé d̄ciowae, zaa pɔ́ a d̄sowa,

⁵¹ i aà z̄ez̄e, i aà baa daa ní mɔafilideɔ. We a ɔɔɔ à ɔdi a musu.

25

Wéndia gbēɔn kwi

¹ Gɔɔ bee kpala pɔ́ b̀ Lua kíi yá aɔ de lán wéndia gbēɔn kwi pɔ́ aa ní filiaɔ sè b̀d̀ aale gé dai nɔsenaleɔ yáwae.

² An gbēɔn sɔɔá laaisaideɔne. An gbēɔn sɔɔ s̄ laaisaideɔne.

³ A laaisaideɔ ní filiaɔ sè nísi kùsūa saie,

⁴ a laaideɔ s̄ aa ní filiaɔ sè nísi kùsūaɔ.

⁵ Nɔsena i mɔ kpaaɔ, § i ní lé nípii, aale i'o.

⁶ Wēdo wà wiilè wà m̀: Nɔsena lé m̀! A fēle gé daiaàle.

⁷ ɔ wéndiapiɔ v̀ nípii, aa ní filiaɔ kèke.

⁸ ɔ a laaisaideɔ ò a laaisaideɔne: A wá gba nísi yɔɔe, wá filia lé gae.

⁹ ɔ a laaidepiɔ wè má aa m̀: A m̀wá ní ápiɔ píio. A gé á pɔ́ lúí a yíanaɔ kíiaɔ!

¹⁰ Ké aa gè lúí, § nɔsena kà. Gbé pɔ́ an sɔu màɔ gèaàno nɔse guu, § wà gbatà.

11 Gbɛzā wéndia kɪnɪpɪɔ sù, aale lezu: Dii, Dii! Zɛwɛwɛɛ!

12 Ǿ a wɛmá à mè: Sìana mále oé, má á dɔo.

13 Ayámɛto à itêke, asa á a gɔɔ ge a zaa dɔo.

Ɔdakea zikɛnaɔne
(Luk 19.11-27)

14 Kpala pɔ̀ b̀ Lua kɪi de lán gbɛ́ pɔ̀ ye fɛle ní táo, ɔ̀ à a zikɛnaɔ̀ sɪsɪ à a àizɛɛ náné ní ɔ̀zɪwɛɛ.

15 A ɔ̀dakè an gbɛ̀doɛ bāni ɔ̀o, gbɛ̀ɔn plaade bāni pla, gbɛ̀ɔn àaɔ̀de bāni do. A kpà an baadewa a gbāa léu, ɔ̀ à fɛle ní táo.

16 Bānisɔ̀ode gè zikè ní ɔ̀apɪo gɔ̀o, ɔ̀ à àikèè bāni ɔ̀o.

17 Bāniplaade kè màa lɔ̀, ɔ̀ à àikèè bāni pla.

18 Bānidode sɔ̀ à gè ɛyɔ̀ɛ, ɔ̀ à a dii ɔ̀apɪ ùlɛu.

19 Gɔ̀ɔplakea gbɛa zikɛnapɪɔ̀ dii sù, ɔ̀ àlɛ a ɔ̀a yá gɔ̀gɔ̀nɔ̀.

20 Bānisɔ̀ode mò ní bāni ɔ̀o pàle pɔ̀ á èo à mè: Dii, bāni ɔ̀o pɔ̀ ní kpàa gwa, à àikè bāni ɔ̀o lɔ̀.

21 Ǿ aà dii òè: N kè zikɛn maa náaide! Lá ní náai ví ní a yɔ̀ɔnao, má a zɔ̀o nanɛ n ɔ̀zɪɛ sa. Gɛ ma pɔ̀nakɛa guu.

22 Bāniplaade mò lɔ̀ à mè: Dii, bāni pla pɔ̀ ní kpàa gwa, à àikè bāni pla lɔ̀.

23 Ǿ aà dii òè: N kè zikɛn maa náaide! Lá ní náai ví ní a yɔ̀ɔnao, má a zɔ̀o nanɛ n ɔ̀zɪɛ sa. Gɛ ma pɔ̀nakɛa guu.

24 Ǿ dode mò sa à mè: Dii, má dɔ̀ ké gbɛ́ zɪ'ùn n ù. Ni pɔ̀kɛkɛ gu pɔ̀ ní tɔ̀uoɛ, mé ni pɔ̀ kāaa gu pɔ̀ ní gbɛ̀uo.

25 Ǿ vía ma kũ, ma gɛ ma n ɔ̀a ùlɛ eu. N pɔ̀ ké.

26 Ǿ aà dii òè: Zikɛn vāi màade! N dɔ̀ ké mi pɔ̀kɛkɛ gu pɔ̀ mi tɔ̀uo, mi pɔ̀ kāaa gu pɔ̀ mi gbɛ̀uoo lò?

27 Tó n dakèò gbɛ̀ɛɛ yāa, lá ma sué, dɔ̀ má sɪ ní a ío.

28 A bāni dopi siwà, í kpá bānisɔ̀odewa.

29 Asa gbɛ́ pɔ̀ pɔ̀ ví Lua a káfɛ̀ e à fɛ̀ɛ. Gbɛ́ pɔ̀ ví sɔ̀o, baa pɔ̀ pɔ̀ a ví Lua a siwàɛ.*

30 Zikɛn pāɛ bee sɔ̀, à aà zu bàasi gusiau. We a ɔ̀ɔlɔ̀u à ɔ̀di a musu.†

Yákpale gbɛzā

31 Tó Gbɛ̀nazɪn Né mò a gawi guu ní a malaikao píi, a zɔ̀le a kpalabaa gawidewa.‡

32 Dúnia buio i kāaa aà aɛ píi, i ní kékɔ̀wa lá pɔ̀dāna i sāo kékɔ̀wa ní bleɔ̀wa.

33 A sāo kpa a ɔ̀plaii, bleɔ̀ ɔ̀zɛɛi.

34 Bee gbɛa Kíapɪ a o gbɛ́ pɔ̀ aa ku a ɔ̀plaiiɔ̀ne: A gbɛ́ pɔ̀ ma Mae báaadāáguɔ̀ à mɔ̀ kpala pɔ̀ à a sɔ̀ukèé za dúniakalɛgɔ̀ ble.

35 Asa ké nɔ̀ana lé ma de, a ble kpàa. Ké imi lé ma de, a í kpàa. Ké má de nibɔ̀ ù, a ma dile.

* 25:29 Mat 13.12 † 25:30 Mat 8.12, 22.13 ‡ 25:31 Mat 16.27, 19.28

36 Ké má be búu, a uladàmεε. Ké mále gyāke, a ma gwa. Ké wà ma dakpeu, a mɔ ma gwai.

37 Gbēmaao i gbaso oè: Dii, bɔe wá è nɔana lé n de wa ble kpàmai, ge imi lé n de wa í kpàmai?

38 Bɔe wa n e nibo ũ wa n dilei, ge ní be búu wa uladànɛi?

39 Bɔe wá è níle gyāke ge wà n dakpeu, wa ge n gwaii?

40 Kíapi i wemá: Siana mále oé, gɔɔ pɔ á kè ma gbéε beeo doe, baa an gbé pɔ késāanzí, máme á kēmεε.

41 Bee gbεa a o gbé pɔ aa ku a ɔzεεiɔne: A gomεε we luag-inzideɔ! A ta té gasai pɔ Lua kèke Ibiisie ní a ìwaɔ guu.

42 Asa ké nɔana ma de, i ble kpaao. Ké imi ma de, i í kpaao.

43 Ké má de nibo ũ, i ma dileo. Ké má be búu, i uladamεεo. Ké mále gyāke ge wà ma dakpeu, i mɔ ma gwaio.

44 Aai gbaso aà lá: Dii, bɔe wa n e ní nɔanao ge imi ge nibo ũ ge búu ge gyāe ge dakpeuna ũ, mé wi dɔnleɔ ní?

45 Kía i wemá: Siana mále oé, lá i ke gbéε beeo doeo, baa an gbé pɔ késāanzí, máme i kemεεo.

46 Gbé beeo ta ìadama láasai guue, gbēmaao sɔ aizāna guu. §

26

Lεkpaaiá Yesuzi

(Maa 14.1-2, Luk 22.1-2, Zaa 11.45-53)

1 Ké Yesu yá beeo ò píi a làa, ñ a ò a ìwaɔne:

2 A dɔ ké gɔɔpla gbεa wa Gēamusu* dikpeke, wi Gbēnazín Né kpámá wà aà páliwa.

3 Bee gbεa sa'onkiaɔ ní Yuda gbēzɔɔ kɔ kàaa sa'onkia pɔ wí me Kaaifa be.

4 Aa lεkpàai lá aa e Yesu kú kpái, aai aà de

5 aa mè: Wásu ke dikpe zío, ké bíla su fεle ní zɔaoo yái.

Tulalekaa Yesu miwa

(Maa 14.3-9, Zaa 12.1-8)

6-7 Ké Yesu kú Betani, àle poble Simɔɔ kusude be, ñ nɔe sɔaazi, a tulale ɔde loona kúa. ɔ a kà Yesu miwa.

8 Ké aà ìwaɔ è, ñ an pɔ fεle aa mè: Bón pɔ pákea bee ũi?

9 Dɔ yāa wà tulalepi yia ní ɔ zɔɔ, wi a ña kpá taasideoɔwa.

10 Yesu dòmá, ñ a òné: Bóyāi ále ìadai nɔepiwai? Yá pɔ a kēmεε maaε.

11 Taasideɔ ìb kúanɔ gɔɔpiie,† āma máo kúanɔ gɔɔpiio.

12 Ké à tulalepi kà ma mewa, a kè ma gè kpelaa yáie.

13 Siana mále oé: Gu pɔ wàle ma baokpau dúnia gupiiu, wao yá pɔ nɔepi kè o aà dɔngu yáie.

*Yudasi bɔa Yesu kpe**(Maa 14.10-11, Luk 22.3-6)*

14 Bee gbɛa gbɛɔn kuɛplaɔ do pɔ wɪ mɛ Yudasi Isalioti gɛ sa'onkiaɔ kɪi

15 à mɛ: Tó ma Yesu kpàwá, bó á we kpaai? Ɔ aa ánuusu ɔwatɛ baakwi‡ nàò aa kpàwá.

16 Za gɔɔ bee ɔ àlɛ zɛwɛɛɛ à aà kpámá.

*Gɛamusu bleblea**(Maa 14.12-31, Luk 22.7-23, Zaa 13.21-38, 1Kln 11.23-25)*

17 Káaso dikpɛgɔɔ sɛíia zɪ Yesu íwaɔ mò aà là aa mɛ: Má ní ye wà Gɛamusu bleble sɔukeunɛi?

18 A wɛmá à mɛ: A gé wɛlɛdau gbɛɛ kɪi, í oè Metulu mɛ a gɔɔ kà ká. Aà bɛ á Gɛamusu ble bleu ní a íwaɔ.

19 Yesu íwaɔ kɛ lá a dànɛwa, aa Gɛamusu bleble sɔukè.

20 Ké oosi kɛ, Yesu zɔlɛ táabúnui ní a gbɛɔn kuɛplapiɔ.

21 Gɔɔ pɔ aalɛ pɔble à mɛ: Siana málɛ oé, á gbɛdo a ma kpámá.

22 An pɔ yà maamaa, an baade fɛlɛ lé aà la dodo: Asa mámɛo yó, Dii?

23 Yesu wɛmá à mɛ: Gbɛ́ pɔ wálɛ ɔkáaa ta doú mé a ma kpámá. §

24 Gbɛnazin Né a ánuato lá wà a yā'ò taalauwa,* āma waiyoo gbɛ́ pɔ a aà kpámápi. A maa wà aà í yāao.

25 Ɔ Yudasi pɔ a aà kpámápi mɛ: Asa mámɛo yó, Metulu? Yesu òɛ: Ɔmɛ do n léu wɛ.

26 Gɔɔ pɔ aalɛ pɔble, Yesu kàa sè à báaadàu, ɔ a è'ɛ a kpà a íwaɔwa à mɛ: A si só. Ké beeá ma mɛɛ.

27 Ɔ à imibɔ sè lɔ. A sáaukpà, ɔ a kpámá à mɛ: A mi ápii.

28 Ké beeá ma auɛ. A dɛ Lua bàa kua ní gbɛ́ dasiɔ au† pɔ a bɔlɛa an duunakɛama yáí ũɛ.

29 Málɛ oé, za gbã má vɛɛbɛ'i mi lɔo. Sema tó kpala pɔ bò ma Mae kɪi bò gupuau, ɔ má a dafu miánɔ.

30 Ké aa lesi, ɔ aa bɔlɛ gɛ Kùkpe sɪsɪpɔlɛu.

31 Bee gbɛa Yesu ònɛ: Apii á ma to we gwāasinaa, asa a kɛa láu wà mɛ, Lua a pɔdāna lé, aà kpàsa pɔɔ i fāaa.‡

32 Ma vua gbɛa má dɔaaé Galile.

33 Ɔ Piɛɛ òɛ: Baa tó ma gbɛ́ ɔ n to we nípii, má n to we bauo.

34 Yesu òɛ: Siana málɛ onɛ, gwāasinaa e ko àò gé lɛzui, níyɔ lelekpamazi gɛn àaɔ.

35 Piɛɛ òɛ: Baa tó má su gannɔ, má lelekpanski bauo. Ɔ aà íwaɔ ò màa sɔ nípii.

*Yesu wabikɛa Gɛsɛmani**(Maa 14.32-42, Luk 22.39-46)*

‡ 26:15 Bɔa 21.32 § 26:23 Sou 41.10 * 26:24 Sou 22.1-19, Isa 53.1-12 † 26:28 Bɔa 24.8, Zel 31.31-34 ‡ 26:31 Zkl 13.7

36 Bee gb̄ea Yesu ní a íwaō kà gu pó wí me Gesemani, ò a òné: A z̄l̄e la e mà ge wabik̄e le.

37 A Pīee ní Zebedee né gb̄ēon plāo s̄e ḡēn̄o. Aà p̄o siakù, tòlobi z̄uāagu.

38 Ǿ a òné: P̄osia ma kù gb̄aa e ma ka gaa. A ze la, í it̄ek̄eman̄o.

39 Ǿ à ḡē ae ȳoo, à wùle a gb̄ēu à wabik̄e à mè: Baa, tó a zek̄e, to taasi k̄eonāe bee ð̄mazi. Ama i ke lá má yeiwa no, sema lá ní yeiwa.

40 Ǿ à èa sù a íwaō lè, aale i'o. Ǿ a ò Pīeee: Maa yà? I f̄o it̄ek̄eman̄o baa ȳooa?

41 A it̄ek̄e à̄o wabik̄e, ké ásu fu ȳawao yáí. A nisina yei, áma á me mé bus̄e.

42 Aà k̄eamá ḡēn plaade, à wabik̄e à mè: Baa, tó taasi k̄eona í a ð̄mazi a imisaio, to n p̄oã ke.

43 Ké à èa sù ní lé, a è aale i'o lo, asa an wé gbiakùe.

44 Ǿ à ní tó we lo, à ḡē wabik̄e a ḡēn àāde, à yá doūpi ò lo.

45 Ǿ à èa sù a íwaōwa a òné: Ale i'o ále kámabo e tiaa? A gwa! Gb̄enazin Né kpaa duunk̄enāwa ḡoo kà.

46 A fele wà tá. Gb̄é pó lé ma kpámá lé mó.

Yesu k̄ua

(Maa 14.43-50, Luk 22.47-53, Zaa 18.3-12)

47 Goo pó àle yápi o, ò aà íwa gb̄ēon kueplāo do Yudasi kà ní bíla pó aa b̄o sa'onkiāo ní Yuda gb̄ēz̄oo k̄iio. Aa f̄endāo kúk̄ua ní gōo.

48 Bonkp̄edepi s̄o à seela òné à mè: Gb̄é pó ma su lep̄èwà, aàpin we. A aà kù.

49 Ǿ à taa'ò Yesuwa ḡoo à mè: F̄o Metulu. Ǿ à lep̄èwà.

50 Yesu òè: Ma gb̄é, ò n kea ke! Ǿ wà mò op̄ele Yesuwa, wà aà kù.

51 Ǿ Yesu íwaō do a f̄enda wò, à sa'onkia zik̄ena lèò à aà swá gò.

52 Ǿ Yesu òè: N n f̄enda pe a gb̄ēu. Asa gb̄é pó zè ní f̄endāo, f̄enda mé a aà de.

53 Tó má ye ma Mae malaika ziḡoo gbāemēe ḡoo de ḡali kueplāola, ní d̄s má fua a wabik̄ewà yà?

54 Tó má kè màa s̄o, kpelewa yá pó k̄ea Luayātaalau wà mè a ke a keí?

55 Ǿ Yesu ò bílae: Kpáí weliwen ma ũ, ò a m̄o ma kúí ní f̄endāo ní gōoa? Goōpii m̄io z̄l̄e Lua ua mào yādané, i ma k̄uo.

56 Ama yápi kè píi, ké yá pó ānabīo ò ke yáíe. Ǿ aà íwaō aà tò we m̄pii, aa bàasi.

Yuda gb̄aadēo yákp̄alek̄ea ní Yesuo

(Maa 14.53-65, Luk 22.54-55,63-71, Zaa 18.13-14,19-24)

57 Gbɛ́ pɔ́ aa Yesu kùɔ̀ gɛ̀aàno sa'onkia Kaaifa be. Mɔ̀izi ikoyādanɛdeɔ̀ n gbɛ̀zɔ̀ɔ̀ kāaaa we.

58 Piɛɛ te Yesu kpɛ kāaa e sa'onkiapi be. A gɛ̀ ua à zɔ̀le n dɔ̀aiɔ̀, ké à yápi midɛa e.

59 Sa'onkiaɔ̀ n Yuda gbāadeɔ̀ pii lé yá wɛɛɛ dɔ̀ Yesuwa aa e wà aà dɛ.

60 Baa ké gbɛ́ɔ̀ m̀ò yād̀d̀ɔ̀wà dasi, i keo. Gbezā gbɛ́ɔ̀n plaɛɔ̀ m̀ò

61 aa m̀è: Dee m̀è á f̄ Lua kpé wí, í ea dɔ̀ gɔ̀ɔ̀ àaɔ̀e sé!

62 ɔ̀ sa'onkia f̄le zè a ò Yesue: Yá pɔ́ wàle dɔ̀dɔ̀mapi dea ni? Nyɔ̀ yāe zásioa?

63 Ké Yesu níle kpé, ɔ̀ sa'onkiapi òè: Ma nanɛ Lua béɛi, owɛɛ tó Lua Né pɔ́ wí mɛ Mesiin n ũ.

64 Yesu wèwà à m̀è: ɔ̀mɛ dɔ̀ n léu we. Mapi sɔ́ mále oé, za gbā á Gbɛ̀nazin Né e zɔ̀lea Gbāapiide ɔ̀plaaí, § mé á aà e, àle m̀ò luabɛpuanau.*

65 ɔ̀ sa'onkiapi a pɔ̀kasaɔ̀ gà a kè à m̀è: A d́ɛ n Luao! Wá bàa ũma n seeladeɔ̀ bi? A mà lá à d̀ɛ n Luao wea?

66 A è kpelewai? ɔ̀ aa wèwà aa m̀è: Aà tàae kà wà aà dɛ.†

67 ɔ̀ wà lé'ikà aà oawa‡ wà aà lè n ɔ̀kũo. Gbɛ́ɔ̀ aà sãnkèke

68 aa m̀è: Mesií, ānabikeke n gbé pɔ́ n le owɛɛ.

Piɛɛ lelekpaa Yesuzi

(Maa 14.66-72, Luk 22.56-62, Zaa 18.15-18,25-27)

69 Piɛɛ zɔ̀lea ua, ɔ̀ nɔ̀e zikɛnae m̀ò òè: Mpi sɔ́ iɔ̀ sãnu n Galile gbé Yesupioɛ.

70 ɔ̀ à lelekpà gbépii wáa à m̀è: Má d̄ yá pɔ́ níle oo.

71 Ké à gè ḡɔ̀u, nɔ̀e p̄ale aà è, ɔ̀ a ò gbé pɔ́ kú weɔ̀nɛ: Gbéɛ bee sãnu n Yesu Nazaletioɛ.

72 Piɛɛ èa lelekpà à m̀è: Má sí n Luao má gbépi d̄ɔ̀o.

73 Ké à kè sàa yɔ̀ɔ̀, gbé pɔ́ zea weɔ̀ s̀ò Piɛɛzi aa m̀è: Sianaɛ, an gbɛ̀don n ũ, asa wá n d̄ n yā'oawaɛ.

74 ɔ̀ à f̄le azia kà à m̀è: N Luao má gbépi d̄ɔ̀o. Weḡɔ̀ ɔ̀ ko lezù.

75 ɔ̀ yá pɔ́ Yesu ò d̀baàgu ké à m̀è, e ko àɔ̀ gé lezui a lelekpaaзи ḡn àaɔ̀. ɔ̀ Piɛɛpi b̀ò bàasi, à ɔ̀ɔ̀b̀ à kè w̄ena.

27

Yudasi gaa

(Zin 1.18-19)

1 Ké gu d̀ò k̀ɔ̀k̀ɔ̀, sa'onkiaɔ̀ n Yuda gbɛ̀zɔ̀ɔ̀ pii lekpaaí Yesuzi, ké aa e wà aà dɛ.

2 Aa aà yè, ɔ̀ aa gè aà kpà bùsu gbɛ̀zɔ̀ Pilatiwa.

³ Ké Yudasi pɔ̀ aà kpàamá è yá z̀l̀ewa, à g̀ò déndɔ̀mɛɛ guu, ɔ̀ à g̀è á́nusu ɔ̀watɛ̀ baakwipi ɔ̀aai sa'onkiaɔ̀nɛ́ ń gbɛ̀z̄ɔ̀ɔ̀.

⁴ A ònɛ̀: Ma duunakè, ma tãaesaidɛ̀ kpà gai. ɔ̀ aa òè: Wá bàa ùmai? N yáɛ.

⁵ ɔ̀ Yudasi ɔ̀api z̀ù Lua kpéu, ɔ̀ à tà à g̀è azià lòo.

⁶ ɔ̀ sa'onkiaɔ̀ ɔ̀api s̀èlɛ̀ aa m̀è: ɔ̀api kaa Lua kpé kpagolo guu zɛ̀v̀io, asa gbɛ̀dɛ̀'ɔ̀aɛ.

⁷ Ké aa lɛkpàaí, ɔ̀ aa oobona g̀t̀ɔ̀k̀li l̀ù ń ɔ̀apio nibɔ̀ɔ̀ vík̀ii ù.

⁸ Ayámɛto e ń a gbão wí mɛ̀ t̀ɔ̀lɛpiɛ̀ Gbɛ̀dɛ̀na t̀ɔ̀lɛ.

⁹ ɔ̀ yá pɔ̀ á́nabi Zelemii ò k̀è, à m̀è: Wá á́nusu ɔ̀watɛ̀ baakwipi s̀èlɛ̀, ɔ̀a pɔ̀ Isailiɔ̀ z̀èò aa kpà aà yá musupi,

¹⁰ ɔ̀ wá oobona g̀t̀ɔ̀k̀li l̀ùò lá Dii òmɛɛwa.*

Pilati yákpalekea ń Yesuo

(Maa 15.1-20, Luk 23.1-25, Zaa 18.28-19.16)

¹¹ Yesu zɛà bùsu gbɛ̀z̄ɔ̀ɔ̀ aɛ. ɔ̀ gbɛ̀z̄ɔ̀ɔ̀pi aà là à m̀è: Yudaɔ̀ kían ń ùa? Yesu wèwà à m̀è: ɔ̀mɛ̀ dɔ̀ ń léu we.

¹² Gɔ̀ɔ̀ pɔ̀ sa'onkiaɔ̀ ń gbɛ̀z̄ɔ̀ɔ̀ lé yá d̀ɔ̀d̀wá, i yáɛ zásimáo.

¹³ ɔ̀ Pilati òè: Nlɛ̀ yá dasi pɔ̀ wáɛ d̀ɔ̀d̀ma mao lé?

¹⁴ Ké Yesu i yáɛ o yápiɔ̀ kee musuo, à b̀ò bùsu gbɛ̀z̄ɔ̀ɔ̀pi saɛ maamaaɛ.

¹⁵ Gɛ́amusu dikpɛ̀ z̄í p̄ii, bùsu gbɛ̀z̄ɔ̀ɔ̀pi í dakpɛunaɔ̀ do pɔ̀ bíla yei gbaenéɛ.

¹⁶ Gɔ̀ɔ̀ bee s̄ò dakpɛuna t̀dɛɛ ku we, wí mɛ̀ Balaba.

¹⁷ Ké bíla kàaa, ɔ̀ Pilati ń lá à m̀è: Dé á ye mà k̀éí? Balaba yà, ge Yesu pɔ̀ wí mɛ̀ Mesiiɛ?

¹⁸ Asa a d̄s̄ k̀é wɛdɔ̀a Yesuɛ yáí ɔ̀ wá aà kpàíwa.

¹⁹ Gɔ̀ɔ̀ pɔ̀ Pilati z̄l̀ɛa ḡínaa, aà na gbé z̄ìwá à m̀è: Nsu yáɛ ke gbɛ́maapiɛ̀o, asa nana pɔ̀ má ò aà yá musu ḡía gwá ma k̄ú gbãa maamaaɛ.

²⁰ Sa'onkiaɔ̀ ń gbɛ̀z̄ɔ̀ɔ̀ nàɛ bílawaa aa Balaba gbɛa, wi Yesu dɛ.

²¹ Ayámɛto ké bùsu gbɛ̀z̄ɔ̀ɔ̀pi ń lá, gbɛ̀ɔ̀n plapiɔ̀ guu dé aa ye à k̀énɛí, ɔ̀ aa m̀è Balabaɛ.

²² ɔ̀ Pilati ń lá à m̀è: Kpɛlewa má ke ń Yesu pɔ̀ wí mɛ̀ Mesiioi? Gb́epii m̀è: N aà páliwa.

²³ ɔ̀ à ń lá à m̀è: Váí kpele a k̀èi? ɔ̀ an wiilɛa k̀áfi aa m̀è: N aà páliwa.

²⁴ Ké Pilati è á f̄s̄ yáɛ keo, mé z̄ɔ̀a lé k̀áfi, ɔ̀ à idà à ɔ̀pí bíla wáa à m̀è: Ma ɔ̀b̀òlɛ gbépi gaa yáú.† A yáɛ.

²⁵ ɔ̀ gbépiɔ̀ m̀è: Aà dɛa yá wí wá musu ń wá néɔ̀.

²⁶ ɔ̀ à Balaba k̀énɛ̀ à m̀è wá Yesu gbɛ́ ń flaalao, wi aà páliwa.

²⁷ Bee gbɛa Pilati sosaɔ̀ g̀è ń Yesuo bùsu gbɛ̀z̄ɔ̀ɔ̀pi bɛ, ɔ̀ an gáli p̄ii líaaàzi.

* 27:10 Zkl 11.12-13 † 27:24 Iko 21.6-7

28 Aa aà pɔɔ wòlowà, aa gomusu tēa dàè.

29 Aa lè fùà tà wa kpàè, aa fee nàè a ɔplaau gopana ũ. ɔ aale kùlekulèè, aale aà ke pɔɔpɔɔ aale me: Fɔ, Yudaɔ kía!

30 Aa lé'ikàwà, aa feepi sè aa aà lèò a miwa.

31 Ké aa aà kè pɔɔpɔɔ aa làa, aa gomusupi bààla aa aà pɔkasao dàè, ɔ aale gé aà páliwa.

Yesu gaa

(Maa 15.21-41, Luk 23.26-49, Zaa 19.17-30)

32 Ké aa bèle lé gé, aa kpàau ní Sileni gbé pɔ wí me Simɔɔo. Aa teasidàè, ɔ à Yesu lipākōa sè.

33 Ké aa kà gu pɔ wí me Gɔgɔta, (bee mē mitɔɔnagu),

34 ɔ aa v̄e yaalea ní eɛeɔ dɔè aà mi.‡ Ké a íe, ɔ à gí mi.

35 Ké aa aà páliwa, ɔ aa tēlepà aà pɔkasao kpaalea yá musu. §

36 ɔ aa z̄le lé aà d̄sa we.

37 Wà aà tàae pɔ wa è kè wa nà aà mia wà mē:

Gb̄é beeá Yesu Yudaɔ kíae.

38 ɔ wà kpáiweliweɔ páliwa Yesupi sae gb̄eɔn pla, ado ɔplaa, ado ɔzei.

39 Gb̄é pɔ lé gē weɔ lé ní midē, aale aà s̄s̄s̄*

40 aale me: N mē níȳɔ Lua kpé wí, ní ea dɔ gɔɔ àaɔ nolo?† Tó Lua Nén n ũ, ñ nzia suaba, pila líwa.

41 Maa sa'onkiaɔ ní Moizi ikoyādanedeɔ ní gb̄ez̄ɔɔ lé aà ke pɔɔpɔɔ lɔ aa mē:

42 A gb̄epáleo suabà mé a f̄ɔ à azia suabaoa? Isailio kía nolo? Aà pila líwa sa, wí aà náaike.

43 A Lua náai ví. Tó Lua yeaàzie, aà aà bɔ sa,‡ asa à mē Lua Nén a ũ.

44 Baa kpái pɔ wà ní páliwa s̄anuɔ lé aà s̄s̄s̄ maa lɔe.

45 Gusia kù b̄usupi gupiiu za íatē minanguo e aua gè p̄laò. §

46 Íatē'auapilaa ɔ Yesu wii gb̄aa lè à mē: Eli, Eli, lēma sabatani! Bee mē ma Lua, ma Lua, àkea n ma to wei?*

47 Ké gb̄é pɔ zea weeɔ yápi mà aa mē: Ale Elia sisie.

48 Weḡɔ an gb̄eɔo bàalè gè sao se kpàle v̄e kùmau, a pè feea, ɔ a d̄ò Yesu e aà mi.†

49 ɔ gb̄é k̄niɔ mē: Ze ḡia wà gwa tó Elia a m̄o aà suabai.

50 Yesu èa wii gb̄aa lè lɔ, ɔ à tà.

51 ɔ Lua kpé zwāa‡ pɔ daa luakukii ae pàa pla za musu e z̄ile. Tɔɔle lualua, gb̄eɔ pàapaa,

52 miaɔ wèw̄e, ɔ Lua gb̄éɔ vù dasi aa b̄ò gau.

53 Yesu vua gb̄ea aa b̄èle miau aa gè Lua w̄éle pɔ a kua adoau, gb̄éɔ ní é dasi.

‡ 27:34 Sou 69.22 § 27:35 Sou 22.19 * 27:39 Sou 22.7, 109.25 † 27:40 Mat 26.61 ‡ 27:43 Sou 22.9 § 27:45 Amɔ 8.9 * 27:46 Sou 22.1 † 27:48 Sou 69.22 ‡ 27:51 Bɔa 26.31-33

54 Ké sosao gbēzɔɔ ní a gbé pɔ aale Yesu dɔ́aɔ tɔɔle lualuaapi è n yá pɔ kèò píi, iwāa kà ní pɔa maamaa aa mè: Gõepiá Lua Néε slana.

55 Nɔɔɔ ku we dasi, aale gugwa káaa. Aa te Yesuzi za Galilee, aaiɔ blekèè.

56 Maliama Madeleni kú ní guu ní Zaaki ní Yosefuɔ da Maliamao n Zebedee néɔ dao.

Yesu via

(Maa 15.42-47, Luk 23.50-56, Zaa 19.38-42)

57 Ké oosi kè, Alimate gbé ɔde pɔ wí me Yosefu m̀. Yesu íwaε b.

58 A gè Yesu γε wabikè Pilatiwa, ɔ Pilati mè wà kpawà.

59 Ké Yosefu γεpi sè, à bàabaa dafu fíwà

60 à aà dà azía gbè'ε pɔ wa sò mia ũ guu. ɔ à gbè gbène gbeembo tà epile à tà.

61 Maliama Madeleni ní Maliama pálepio zɔ́lea we, an ae dɔa miawa.

62 Ké gɔɔ líle, kámabogɔɔzɔ́ kà, ɔ sa'onkiaɔ ní Falisiɔ gè Pilati kíi sánu

63 aa mè: Yá pɔ gbēsāsánapi ò a béε zɔ́ dɔwágu, à mè gɔɔ àaɔde zɔ́ á vuε. §

64 O wàɔ miapi dɔ́a e a gɔɔ àaɔdezi. Tó màa no, aà íwaɔ mɔ wà aà γε se kpáie, aai o gbéɔne à b̀ gauε. Εε gbεzā bee aɔ de a séiala.

65 ɔ Pilati òné: A sosao sí, í gé mia dɔ́a lá á f́wa.

66 ɔ aa gè seelakè miagbetaεwa, aa sosao tò we aao dɔ́a.

28

Yesu bɔa gau

(Maa 16.1-8, Luk 24.1-12, Zaa 20.1-10)

1 Kámabogɔɔ gbεa, àsɔanenzɔ́ kɔɔkɔɔ Maliama Madeleni ní Maliama pálepio gè mia gwai.

2 ɔ tɔɔle lualua gbáugbāu, asa Dii malaikae b̀ musu à m̀ gbepi gbeembò a gò mialεε, ɔ à zɔ́lewà.

3 Aà oa de lán loupileawa mé aà ula de púntaitai.

4 Via gudɔanaɔ kù, aale lualua, ɔ aa gò sáii.

5 ɔ malaikapi ò nɔepiɔne: Asu to via á kúo. Má dɔ́ ké Yesu pɔ wa páliwa ɔ ále weεε.

6 A ku lao, à vù lá a òwa. A mɔ gu pɔ wà aà wùleu gwa,

7 í γε o aà íwaɔne kpakpa à b̀ gau. A dɔaané Galile, we an wé a siukɔ́le. Má òén we.

8 ɔ aa gò mia kíi kpakpa ní víao, áma an pɔ na zɔɔ. Aa bàalè lé gé a baokpai aà íwaɔne.

⁹ ǃ Yesu dàńlẹ̀ ǃ ǃ, à fǃkpà má. Ké aa sǃààzi, aa kùlẹ̀, ǃ aa ǃnà àà gbakpẹ̀awa.

¹⁰ ǃ Yesu ònẹ̀: Asu to vía á kũo. A ǃe o ma gbẹ̀ǃne aa ta Galile. Wekii wá wesiukǃle.

¹¹ Nǃe ǃ kpẹ̀ ǃ sosa gudǃanae ǃ ǃ wéle guu, aa yá pǃ kè ǃ ò sa'onkiaǃne pii.

¹² ǃ sa'onkiapi ǃ gbẹ̀zǃǃ sǃsi aa lekpaal, ǃ aa ǃ zǃǃ kpà sosapiǃwa gusae

¹³ aa mè: A o aà ìwa ǃ mé mò gwāasina, aa aà ǃe sè kpáí ǃǃ pǃ ále i'ò.

¹⁴ Tó bùsu gbẹ̀zǃǃ sù yápi mà, wá awakpaè, í bǃ yákeleu.

¹⁵ Sosa ǃ ǃapi sǃ, ǃ aa kè lá wa dànéwa. ǃ yápi ǃǃ Yudaǃne yāa ũ e ní a gbāo.

Yesu zinaa a ìwaǃne ní zǃ

(Maa 16.9-20, Luk 24.36-53, Zaa 20.11-23, Zin 1.6-8)

¹⁶ Yesu ìwa gbẹ̀ǃn kuǃdo ǃ tá Galile, sǃsǃ pǃ à a yānukèné yāa musu.*

¹⁷ Ké aa aà è, aa kùlẹ̀, āma an gbẹ̀e ǃ lé seakee.

¹⁸ ǃ Yesu sǃńzi à yá'òné à mè: Lua musu ní dúniao iko pii kpàa.†

¹⁹ Ayāmeto à ǃe bui pii ke ma ìwa ǃ ũ, í ní da'ileke ní Mae Lua tóo ní aà Né tóo ní aà Nisina tóo,

²⁰ í yá pǃ má dǃlẹ̀e ǃ dané aao kũa pii. A ma, máo kúán ǃǃ piie e dúnia ǃe láaò.

* 28:16 Mat 26.32 † 28:18 Dan 7.14

MAAKU

Yá pò kú láε bee guu

Baona lá mèn síiᵛ guu, Maaku pò mé geseū mé a kēa dāaa a kinione.

Sea za a dᵛᵛ sēiawa à Yesu dea Lua Né ũ òᵛwēε (1.1). Wí bílike tᵛpiwa, kási a ku lápi guu dasi (1.11, 3.11, 5.7, 9.7, 13.32, 14.61, 15.39).

Tó gbé pò Lua aà zìpi mò, sema wà gbāakpaaàzi wà aà kpela. A yáí Zāa Da'ilena mò, ké gbéᵛ sou e àᵛ maà. (1.2-8) Zāapi mé Yesu dà'ilē kē (1.9-11).

Yesu yᵛa gbāau gbēa (1.12-13), ᵛ à ɔkpà a zíwa. Maaku ɔᵛ iko pò Yesu vī ɔᵛwēε mᵛᵛmᵛᵛ, aà yādaa bílaε ní aà gyāεᵛ gbágbāao ní aà gbéᵛ sísia aa mᵛ tēazio (1.14-8.30).

Aà lápi midεkli òwēε lá Yesu mipè Yelusaleūwa gu pò a taasikeu, wi aà de, i gbaso bᵛ gau. (8.31-10.52). Yesu a taasikea ní a gaao ní a bᵛa gauo yā'ò a íwaᵛne gēn āaᵛ, kási aali a gbadᵛo. A a dea Gbēnazin Né ũ yā'òné a gēna lé vīo, ní beeo aà kua asii gi ulēané.

Ké à gē Yelusaleū, wà gbāakpaaàzi, āma a gbēa à laatanao yà Lua ua ní flāo, ᵛ à zᵛadᵛ Isailí lousisin dᵛaanaᵛwa. Zibeezī à ze'è à yá gbēzā dà a ibεεᵛne ní bílao ní a íwaᵛ (11-13).

Lεε 14 e 15 guu Maaku lé gᵛᵛ pla pò gᵛᵛ Yesuε aà āsᵛa gbēzā guu yā'o. A guu à pò gbēzā blēu ní a íwaᵛ, ké à pēε ní vēεo kpaaléné, a gbēa ᵛ à wabiké Gesemani swaluu ado, ᵛ wà aà kù, wà yādaaála, wà aà pāliwa, wà aà vī gbē'eu. A gᵛᵛ āaᵛde zī ké nᵛᵛᵛ gē aà mia kli, aa e a da giie, ᵛ aa mà wa òné wà mè à bᵛᵛ gau a ku bēε (16.1-18), ᵛ aa bᵛle ní pᵛnao.

Baona lá pò Maaku kē, tó ní a kyokè ní làa, dᵛ lá sosao gbēzᵛᵛ dᵛwa, ké Yesu Nazaletíá Lua Néε síana.

Zāa Da'ilena waasokea
(Mat 3.1-17, Luk 3.1-22, Zāa 1.19-28)

¹ Lua Né Yesu Kilisi baon kε:

² A dàale lá a ku ānabi Isaia lá guuwae à mè:

Má a zina zī aà dᵛaane,

i zεkekeεε.*

³ Kpāwakena bᵛ ma dᵛ gbāau à mè:

A zεkeke Diie,

à zéwεwεnaᵛ pooè súsu.†

⁴ Beewa ᵛ Zāa Da'ilena kuò gbāau, àle waasoke, a ò gbéᵛne aa nᵛselile aa da'ilεke, Lua i ní duuna kémá.

* 1:2 Mal 3.1 † 1:3 Isa 40.3

⁵ Yude būsudeɔ́ n̄ Yelusaleũdeɔ́ gɛ̀ aà k̄ii n̄pii, aa n̄ duunaɔ́ ò gupuaɔ́, ɔ́ à n̄ da'ilekè Yuudɛ̀i.‡

⁶ Zāapi ɔ́ ula p̄ wa tà n̄ yiongo káo daa, à baa s̄antilii d̄ò a pi. § Kwa n̄ z'io mé aà p̄blea ũ.

⁷ A waasokè à mè: Gb̄e a m̄ ma gb̄ea, aà iko demala. Mi ka mà k̄iɛ mà aà sabala b̄ɔ́ɔ̀.

⁸ Mi á da'ilekè n̄ íoɛ. Gb̄épi s̄ɔ́, ɔ́me a á da'ilekè n̄ Lua Nis̄inao.

⁹ Ḡɔ́ bee Yesu b̄ò Nazaleti, Galile b̄usuu, à m̄ò, ɔ́ Zāa aà da'ilekè Yuudɛ̀i.

¹⁰ Ké Yesu b̄ua ḡɔ́, a è luab̄e lé k̄āaa, Lua Nis̄ina lé su lán felenawa, à d̄iɛ.

¹¹ ɔ́ à yā'o mà b̄ɔ́a luab̄e à mè: Ma Nén n̄ ũ, má yenzi, ma p̄ò k̄ema na.*

¹² Zibeezi Nis̄inapi n̄aɛwà à gè gb̄áau,

¹³ ɔ́ a ku we n̄ s̄ɛ̄anɔ́ɔ́ e ḡɔ́ bla, Setāu lé aà ȳɔ́. ɔ́ malaikaɔ́ m̄ò d̄àaɛ.

Yesu a iwa s̄éiaɔ́ sisia
(Mat 4.18-22, Luk 5.1-11)

¹⁴ Zāa k̄ua gb̄ea ɔ́ Yesu tà Galile, àɛ baona p̄ a mà Lua k̄ii waasokpa

¹⁵ à mè: A ḡɔ́ kà, kpala p̄ò b̄ò Lua k̄ii kà k̄ai. A n̄s̄elilɛ, í baonapi sí.

¹⁶ Ké Yesu lé d̄ò Galile ísidai, à kp̄wenaɔ́ è, Sim̄ɔ́ n̄ a d̄auna Andeleo, aale táalu zu ísidapi guu.

¹⁷ ɔ́ Yesu òné: A m̄o temazi, mí á ke gb̄ew̄eɛɛɛnaɔ́ ũ.

¹⁸ Weḡɔ́ aa n̄ táalu tò we, aa b̄ò t̄eaàzi.

¹⁹ Ké à gè aɛ ȳɔ́, à Zebedee néɔ́ è, Zaaki n̄ a d̄auna Zāao. Aa ku gó'ílɛna guu, aale n̄ táalu k̄eke.

²⁰ A n̄ sisi ḡɔ́, ɔ́ aa n̄ mae Zebedee n̄ z̄ik̄enaɔ́ tò gó guu we, aa b̄ò t̄eaàzi.

Yesu kua Kap̄enaũ
(Mat 8.14-17, Luk 4.31-44)

²¹ Aa kà Kap̄enaũ. Ké k̄ámaboḡɔ́zi kà, Yesu gè lousisikp̄eɔ́, àɛ yādadané.

²² Aà yādaané b̄ò gb̄éɔ́ saɛ, asa ɔ́ dané n̄ ikooɛ, ɔ́li ke lán M̄oizi ikoyādanɛdeɔ́wao.

²³ Zibeezi ḡɛ táadeɛ ku kp̄épi guu. Aà t̄aa m̄ò, a p̄una à mè:

²⁴ Bó wá v̄í n̄ k̄ōi Yesu Nazaleti? N m̄o wá kaalei yā? Má d̄ò gb̄é p̄ò n̄ de a ũ. Lua gb̄é p̄ò a kua adoan n̄ ũ.

²⁵ ɔ́ Yesu ḡi t̄aapiɛ à mè: Níle! Go gb̄épiwa.

²⁶ ɔ́ t̄aapi aà z̄laz̄ia, à wii gb̄aa lè, ɔ́ à gòwà.

27 Bili gbépii kù, aale kō lala aa m̀̀: Bɔtaa bui yán wei? Yá dafu daané yà? I dané ní ikooε. Baa táao, tó à yādilené, aai àà yāmaε.

28 Ǿ kándo Yesu tó li Galile b̀̀sua pii.

29 Ké Yesu b̀̀ lousisikpɛu, Ǿ à tà Simɔɔ ní Andeleo be g̀̀ɔɔ ní Zaakio ní Záao.

30 Simɔɔ nada lé sionake wúlea, Ǿ wà àà yá'ò Yesuε g̀̀ɔɔ.

31 A g̀̀ àà kíi, à àà kù a ɔwa à àà f̀̀le. Ǿ àà sionapi wèewa, Ǿ à blekèné.

32 Ké oosi kè, íatē lé g̀̀ kpéu, wà m̀̀ è ní gyāeɔ ní táadeɔ pii.

33 Wéledeɔ káaa àà kpé kpεεle pii.

34 A gbéɔ gbàgbā dasi ní ní gyá bui píio, à táao g̀̀ dasidasi. Ili táao gba zé aa yá'òo, asa aa dō gbé p̀̀ a de a ũ.

35 Gufēne káaukaau Yesu f̀̀le b̀̀ g̀̀ sēu gusaena, àle wabike we.

36 Ǿ Simɔɔ ní a gbéɔ p̀̀leaàzi.

37 Ké aa b̀̀wà, aa òè: Gbépii lé n gbεa.

38 Ǿ a òné: Wà gé gupālei, wéle p̀̀ kú wá saeɔ guu, mí waasoke we ɔ, asa a yáí ma m̀̀i.

39 Maa ɔ bebe Galile b̀̀su gupiiu, ɔ waasoke an lousisikpɛɔ guu, ɔ táagoné.

40 Ǿ kusudee m̀̀ àà kíi, à kule à wabikèwà à m̀̀: Tó ní yei, níyō to mà g̀̀ sāsai.

41 A kè Yesuε wēnaū, Ǿ à ɔɔ à nàwà à m̀̀: Má yei, g̀̀ sāsai.

42 Wegɔɔ àà kusu làa, à g̀̀ sāsai.

43 Ǿ Yesu àà gbàe g̀̀ɔɔ, à g̀̀ è à m̀̀:

44 Nsu o gbēe mao. Ge n nzi ɔɔ sa'onae, ní sa p̀̀ M̀̀izi d̀̀le o n g̀̀a sāsai seela ũ gbéɔne.†

45 Ké à b̀̀, à g̀̀ lé yápi o'oné. Yápi f̀̀aa, Ǿ Yesu lí f̀̀ g̀̀ wéleu gupuaɔ ɔ. ɔ ku sēu gusaenaε, Ǿ wɔ ɔ gupiiu wàɔ m̀̀ àà kíi.

2

Gbēkaaua gbágbáa

(Mat 9.1-8, Luk 5.17-26)

1 Gɔɔpla gbεa Yesu èa tà Kapenaū. Ké wa mà a ku be,

2 Ǿ wà káaaaàzi dasidasi, g̀̀kíi kú ɔo baa kpεεle, àle Lua yá'oné.

3 Ǿ wà m̀̀ è ní gbēkaauāo, gbēɔn síiɔ mé aa àà sea.

4 Lá aai e s̀̀ò Yesuzio dasi yáí, Ǿ aa d̀̀deò musu, aa kpé f̀̀ gu p̀̀ Yesu kúu, Ǿ aa gbēkaauāapi píla wúlea mákele guu.

5 Ké Yesu è aale a náaikε, a ò gbēkaauāapie à m̀̀: Ma gbé, n duuna k̀̀ma.

† 1:44 Lev 14.1-2

6 Mɔizi ikoyādanɛdeɔ z̄lɛa we, aale o n̄ n̄ɔse guu:

7 B́yāi gb́ɛpi lé oi m̄ai? Ale d̄e n̄ Luaoɛ! Déme a f̄s duunak̄mái, mé i ke Lua ado bàasio?*

8 Weḡɔ Yesu d̄ a n̄ɔse guu l̄asoo p̄o aale ke, ̄ à n̄ lá à m̄è: B́yāi ále l̄asoo bee taa ke á n̄ɔse guui?

9 Tó má ò gb̄kaaūapie aà duuna k̄wà, ge tó má òè aà f̄le a mák̄le se t̄a'a'o, a kpele mé àai?

10 Má ò màa ké à ò d̄s Gb̄enaz̄in Né duunak̄ama iko v̄i t̄ole lae. ̄ a ò gb̄kaaūapie à m̄è:

11 Mále on̄e, f̄le n̄ n̄ mák̄le se ta be.

12 ̄ à f̄le ḡɔ, à a mák̄lepi s̄è b̄ò gb̄ɛpii w̄aa. Yápi b̄ò n̄ sae, ̄ aa Lua t̄ò b̄ò aa m̄è: Wi ȳe taa e ȳaoo.

Yesu Levii s̄isia

(Mat 9.9-17, Luk 5.27-39)

13 Yesu èa b̄ò ḡè ísidale. W̄ale m̄ó aà k̄i dasidasi, ̄ àle ȳadané.

14 Ḡɔ p̄o àle ḡé, à Alafe né Levii è z̄lɛa a ɔsikpeu, ̄ a òè: M̄o temazi. ̄ à f̄le t̄èaazi.

15 Ziewa ké Yesu lé p̄oble aà be, ɔsinao n̄ duunkenao lé p̄obleaano dasidasi n̄ aà ìwao s̄anu. Asa gb̄é bee taa t̄èaazi dasie.

16 Falisi p̄o aai M̄oizi ikoyā dané ku we. Ké aa è Yesu lé p̄oble s̄anu n̄ ɔsinao n̄ duunkenao, ̄ aa aà ìwao là aa m̄è: B́yāi ì p̄oble s̄anu n̄ ɔsinao n̄ duunkenao?

17 Ké Yesu yápi mà, a òné: Gb̄é gb̄aa bàa kú n̄ lòotoooo, sema gȳe. Mi m̄o gb̄emaao s̄isiio, sema duunkenao.

18 Z̄aa Da'ílèna ìwao n̄ Falisio lé l̄eye, ̄ w̄à m̄ò Yesu là w̄à m̄è: Z̄aa ìwao n̄ Falisio ìwao aai l̄eye, mé n̄ ìwao lí ye s̄oo be?

19 ̄ Yesu òné: N̄osena gb̄é l̄eye ḡɔ p̄o a kúr̄no n̄ɔse guue? Aawo! Ḡɔ p̄o n̄osena kúr̄no, aa l̄eyeo.

20 A ḡɔ a m̄o ké wa n̄osena b̄o n̄ guu. Ḡɔ bee ̄ aa l̄eye sa.

21 A m̄è lo: W̄ili p̄ole dafu di ula zi guuo. Tó wa k̄è màa, a dafu a s̄ɔue, aai k̄ó gá, ula zi f̄sa i k̄áfi.

22 A m̄è lo: W̄ili v̄e dafu ká báa t̄u zi guuo. Tó wa k̄è màa, v̄e a a p̄ūnae, v̄e n̄ t̄upio i òkpa pii. W̄i v̄e dafu ká báa t̄u dafu guue.

Kámaboḡɔzi

(Mat 12.1-21, Luk 6.1-11)

23 Kámaboḡɔzi Yesu lé p̄a ble bua. Lá àle gé, aà ìwao lé p̄wena wolo aale só.†

24 ̄ Falisio ò Yesue aa m̄è: Gwa! Aale yá p̄o w̄ili ke kámaboḡɔzi ke s̄o be?‡

* 2:7 Isa 43.25 † 2:23 Iko 23.25 ‡ 2:24 B̄oa 34.21

25 Ǿ Yesu ní lá à m̀è: Lá Davidi k̀è g̀ɔɔ p̀ó ààpi ní a gb̀éɔ aale taasike, ǹɔana lé ní de, i a kyoke á èò lé?

26 A g̀è Lua ua sa'onkia Abiataa g̀ɔɔ, ɔ à p̀èe p̀ó wa k̀àle Luae s̀ò, ɔ a kp̀à a gb̀éɔwa. § Sa'onao bàasio gb̀èe lí p̀èepi so s̀ò.*

27 Yesu èa òné ɔ à m̀è: Lua k̀ámabog̀ɔɔ díle gb̀ènazina aafia yáíe. I ke k̀ámabog̀ɔɔ yáí ɔ à gb̀ènazina k̀èio.

28 Ayámeto Gb̀ènazín Né iko ví k̀ámabog̀ɔɔwa s̀ò.

3

1 Yesu èa g̀è lousisikpeu. Gb̀èe ku we, aà ɔ do imia.

2 Falisio lé Yesu tàasika, tó a su à aà gb̀ágb̀a k̀ámabog̀ɔɔzì, wi e yádaaála.

3 Ǿ Yesu ò gb̀é p̀ó a ɔ imiapie à m̀è: Fèle m̀ɔ ze zã guu la.

4 Ǿ à ní lá à m̀è: K̀ámabog̀ɔɔzì a ze ví wà yámaakea, ge v́aie? Wí gb̀é misi yà, ge wí dee? Ǿ aai yáe oo.

5 Yesu wep̀ánla à ní gwá ní p̀ofèò, asa aà p̀ɔ yà an ǹsesai yáíe. Ǿ a ò g̀èpie à m̀è: N ǹ ɔpi poo. Ké a p̀ò, ɔ aà ɔpi sù a gb̀eu.

6 Ǿ Falisio ní kí Elodi kpala zenkpedeò b̀òle g̀è lekpaafi Yesuzi g̀ò, lá aa ke aa aà de.

Yesu zina gb̀èɔn kueplao dílea

(Mat 10.1-4, Luk 6.12-19)

7 Yesu ní a íwao nízia g̀ané we, aa g̀è ísidale. Ǿ bíla b̀ò Galile aa t̀èàzi. Aa b̀ò Yude ɔ

8 ní Yelusaleũo ní Edũ búsuo ní Yuudè baaleo ní Tiio ní Sidõ, aa mò aà kí dasidasi, ké aa yá p̀ó àle keò bao mà yáí.

9 Bílapi yáí Yesu ò a íwao ne aa g̀'ílèna s̀ukèe, ké wasu naewao yáí.

10 Asa Yesu ɔ gb̀éɔ gb̀ágb̀a dasie, ɔ gyáeò lé naewà dasi ké aa e ɔk̀awà.

11 Táadeò s̀ò, tó aa aà wep̀à, aai m̀ɔ wúle aà aee, aai wiile aa me: Lua Nén ǹ ù.

12 Ǿ Yesu í g̀iné aa o gb̀é p̀ó á de a ù.

13 Ké Yesu d̀ede s̀ísiwa, à gb̀é p̀ó a yeiò s̀isi, ɔ aa mò aà kíi.

14 Ǿ à gb̀èɔn kueplao díle aao kuanò, ké àò ní zì waasokei

15 mé aao táagoamá iko ví. A t̀okpáné zinao.

16 An tón ke: Simò (Yesu t̀okpàè Pièe),

17 Zebedee néò Zaaki ní a d̀auna Záo (Yesu t̀okpáné B̀anèege, bee m̀è loup̀naadeò),

18 bee gb̀ea Andelee, Filipi, Batelemii, Matiee, Tomaa, Alafe né Zaaki, Tade, Simò Gínziao

19 ní Yudasi Isalioi p̀ó b̀ò aà kpèò. Ǿ Yesu èa tà be.

*Táagoa**(Mat 12.22-32, Luk 11.14-23)*

²⁰ Bìla èa kàaa lɔ, ɔ Yesu ní a ìwaa aai ze'e baa aa pɔblèo.

²¹ Ké aà daɔ yápi mà, aa dà aà gbésizɛu, asa wàlɛ mɛ íana kàwàɛ.

²² Mɔizi ikoyádanɛde pɔ aa bɔ Yelusaleũ aa m̀ò m̀è: Táaó kí Beezebu mé diè, ì táagoné ní aà t́oo.

²³ Ǿ Yesu ní laai sisi à yátaa òné à m̀è: Setáu a we azía gbéó goé?

²⁴ Tó kpaladeɔ íbelesè ní k̀oo aa k̀èaa lɛɛ pla, kpalapi a g̀g̀g̀ɛɛ?

²⁵ Tó uadeɔ íbelesè ní k̀oo aa k̀èaa lɛɛ pla, uapi a g̀g̀g̀ɛɛ?

²⁶ Tó Setáu íbelesè ní azía gbéó aa k̀èaak̀owa, a g̀g̀g̀ɛɛ, a midɛɛ.

²⁷ Gbèe a f̀ g̀ g̀s̄sa gbàa kpéu à taiinakaèo, sema à aà ye g̀ía bàasio, i gbasa a aà kpé yɔɛ.

²⁸ Sìana mále oé, Lua a gbéó ké ní ní tàaɔ ní a t́o b̀èe pɔ aai sío píi,

²⁹ ama t́o gbé aà Nisína tɔb̀ɛs̄i, a aà k̀eo, à duuna pɔ lí k̀émáoo k̀èɛ.

³⁰ Yesu bee ò ké aa m̀è a t́aa ví yáíɛ.

*Yesu daɔ**(Mat 12.46-50, Luk 8.19-21)*

³¹ Ké aà da ní aà d̀aunaɔ k̀a, aa zè kpɛɛɛ, ɔ aa aà gbèa.

³² Wa kálea liaaaazi dasidasi, ɔ wa òè wà m̀è: Gwa! N da ní n d̀aunaɔ ze kpɛɛɛ, aale n gbèa.

³³ Ǿ à m̀è: Deɔn ma da ní ma d̀aunaɔ uí?

³⁴ Ǿ à wɛp̀a gbé pɔ kálea liaaaziɔla à m̀è: Ma da ní ma d̀aunaɔn k̀ɛ.

³⁵ Luapɔeákenaa mé ma d̀auna ní ma d̀aɛo ní ma dao ũ.

4*P̀wɛnkɛɛɛɛ**(Mat 13.1-23, Luk 8.4-15)*

¹ Yesu èa lé yádané ísida saɛ. Wà k̀aaaaazi dasidasi, ɔ à g̀è z̀lè g̀ó'ílenau ía, dasipi kálea m̀pii ísida g̀s̄s̄lè.

² A yáðadané ní yáɛɛũanɛo dasi. Lá àlɛ dadané à m̀è:

³ A swákpa! Z̀s̄ɛ mé kú à b̀ò g̀è p̀wɛnakɛɛɛɛi.

⁴ Lá àlɛ kɛɛɛ, ɔ a keeɔ l̀lè zé guu, b̀aɔ m̀ò blè.

⁵ A keeɔ l̀lè gbɛsɛɛna musu, gua pɔ t́oolɛ g̀èleuo, ɔ aa b̀lè g̀òò, ké t́oolɛ g̀èle weo yáí.

⁶ Ké íatè f̀lè, ɔ aa tɛk̀ù aa giigàga, ké aa z̀ína vío yáí.

⁷ A keeɔ l̀lè lɛ guu, ɔ lɛ f̀lè nàɛmá, aai nɛ'io.

⁸ A keeɔ s̄s̄ aa l̀lè t́oolɛ maa guu. Aa b̀lè aa z̀òok̀ù aa nɛ'í. A keeɔ káfiakè baakwikwi, keeɔ bààɔbaaɔ, keeɔ basɔobasɔo.

⁹ Ǿ Yesu m̀è: Gbé pɔ ǹòsɛ ví aà yápi ma.

10 Ké Yesu gònè we, a ku ado, ò aà zína gbě̀on kuεplao n̄ aà ìwaò mò yápiò mi gbèawà.

11 Ǿ a ònè: A kpala pò b̀ Lua kíi asii d̄sa zé v̄i, àma mi yápii o gbé́ k̄niòne n̄ yáεεūaoε,

12 ké aa wεbiibii p̄e'esai mé aa swákpakpa yāmasai,

ké aasu ze n̄ Luao, i sùuukeín̄o yái.*

13 Ǿ Yesu n̄ lá à mè: A yápi d̄soa? Kpelewa á a k̄niò ma bi?

14 A ma! Z̄εpi Lua yá ò àle keεε.

15 Gb̄εo de lán p̄wena pò lèle zé guuwaε, gu pò wà Lua yá kèleu. Tó aa mà, ò Setáu i m̄o Lua yá pò wa kèle n̄ guupi síma ḡò.

16 Gb̄εo de lán p̄wena pò lèle gbεεena musuwa. Tó aa Lua yāma, aai sí n̄ p̄nao ḡò.

17 Ama lá aa zína v̄io, ò aali ke ḡoɔplao. Tó wà n̄ wetà ge wà ìadamá Lua yá yái, aai fu ḡòε.

18 Gb̄εo de lán p̄wena pò lèle le guuwaε. Aa Lua yāma,

19 àma aai aafia k̄ake, àizeε i n̄ s̄o ble mé aai pò k̄niò niaka, ò yá beo i gupa Lua yápi, à ḡo àisai.

20 Gb̄εo de lán p̄wena pò lèle t̄oε maawaowa. Aai Lua yāma, aai sí, ò aai k̄fiakε, an keo baakwikwi, keo bààɔbaaɔ, keo bas̄obas̄o.

Yalεūa n̄ kpala pò b̀ Lua kíio

(Mat 13.31-34, Luk 8.16-18, 13.18-19)

21 Yesu ònè: Wili filia na wà p̄na kùlewào. Wili dile lii z̄ieo. Bábana ò w̄i diwào lò?

22 P̄e ku ulεa ké à ḡi b̄o i gupuauo. Asiie ku ké wà ḡi maio.

23 Gbé́ pò n̄se v̄i, aà swákpa yápi ma.

24 A ònè b̄o: A laaid̄o yá pò ále mawa. Zaa pò á dàuné, bee Lua a daué s̄o, i εa k̄fié.

25 Gbé́ pò pò v̄i ò Lua a εa k̄fié. Gbé́ pò p̄e v̄io, baa a ȳoona pò a v̄i Lua a siwàε.

26 A mè b̄o: Kpala pò b̀ Lua kíi de lán p̄wena pò gbé́ kèle buawaε.

27 Gwāas̄ina n̄ fāaneo àle i'on nò, a b̄éen nò, p̄wēnapi i bole i z̄ōkū, gbépi lío d̄o lá i keo.

28 T̄oε mé i to à ne'i n̄ az̄iao. I kakpa ḡiε, a gbεa i n̄osi, a gbεa ò i pia.

29 Tó à mà, ò w̄i ké n̄ k̄oɔmao, asa a kekeḡo mé kà we.†

30 A mè b̄o: Kpala pò b̀ Lua kíi dea ni? Bó wa leεūoi?

* 4:12 Isa 6.9-10 † 4:29 Yoε 4.12-13

³¹ Doe ku lán efowa. A tōgɔɔ a wéna kele de pówena pɔ́ kú dúnia guuɔla pii.

³² Tó wa t̄s̄ s̄, ì bɔ̀le à z̄ɔ̀kú de dò buiɔla pii. I ḡɔn ḡeeleɔ pápa, b̄aɔ̀ ìɔ kaka a láu.

³³ Yesu Lua yá'óné dasi ní yáleeúia bee taaɔ lá aa f̄s̄ ma léu.

³⁴ I yá'óné yáleeúsaio. Tó à ḡɔ̀ ní a ìwaɔ̀ nt̄ē, ̄s̄ ì yápii b̄ɔ̀lekené.

Yesu zàa'iana zea

(Mat 8.23-27, Luk 8.22-25)

³⁵ Gɔɔ doūpi z̄í oosi Yesu ò a ìwaɔ̀ne à mè: Wà bua baale.

³⁶ Lá Yesu kú gó guu, aa ḡèuaànɔ aa dàzeu màa, aa bíla tò we. Gó p̄aleɔ ḡèr̄nɔ.

³⁷ Ǿ zàa'ian gb̄aa f̄le. I lé gó zāampapa, àle ká a guu e a ye pai.

³⁸ Yesu kú gò p̄òkpe, àle i'o, aà mi di m̄ibɔɔwa. Ǿ aà ìwaɔ̀ aà vù aa òè: Metulu! Ké wále gaga, àle kàadanlao lé?

³⁹ Ǿ Yesu f̄le ḡí íanae, a ò íe à mè: Níle! Zùuke we! Ǿ íana kp̄ale, gu kè kilikili.

⁴⁰ Ǿ à ní lá à mè: Ak̄ea á sea v̄í màai? Asi ále ma náaike e tiaoa?

⁴¹ Ǿ aa ḡɔ̀ bíli guu, aale k̄ɔ lala aa mè: Dén gb̄épi ū sai? Baa íana ní ío aai aà yāmae.

5

Táaɔ dia sàwaɔne

(Mat 8.28-34, Luk 8.26-39)

¹ Aa kà Gadala bùsuu ísida baale.

² Ké Yesu b̄ò gó guu ḡɔ̀, táadee b̄ò ḡev̄ik̄i à mò daiaàle.

³ Ìɔ ku gb̄è'ε p̄ɔ de mia ū guue. Baa m̄ɔdaona lí f̄s̄ aà kù Ìɔ.

⁴ Asa w̄ɔ aà ye ní m̄ɔdaonaɔ, w̄ɔ aà daliu m̄òɔm̄ɔe, āma ì m̄ɔpiò k̄ék̄e, ì lípiò gboogboo. Gb̄ee gb̄aa i ka à aà zùukeo.

⁵ Gwāasina ní f̄āaneo pii Ìɔ bebe ḡev̄ik̄i ní s̄is̄ip̄oleɔe, Ìɔ wiile, Ìɔ az̄ia lili ní gb̄eo.

⁶ Ké à Yesu è k̄āaa, ̄s̄ à bàalè mò w̄ùle aà ae.

⁷⁻⁸ Ǿ Yesu mè táapi gowà, ̄s̄ à wii gb̄aa lè à mè: Yesu, Lua Musude Né, b̄óme wá daaai? Ma nan̄e Luazi, r̄isu ñ ma wetāo.

⁹ Ǿ Yesu aà là à mè: N tón kpelewai? Ǿ a wèwà à mè: Ma tón Dasi, asa wá dasie.

¹⁰ Ǿ aa awakp̄a Yesue maamaa aa mè asu ní yá ní bóle bùsupiuo.

¹¹ Gɔɔ bee s̄awakusan waiɔ ku we, aale p̄ɔble s̄is̄ip̄oleu.

¹² Ǿ táapiò wabik̄è Yesuwa aa mè: Wá gbae s̄awaɔ guu wà diné.

¹³ Yesu ní gbá zé, ̄s̄ táapiò gò ḡēpiwa aa ði s̄awapiòne. Ǿ s̄awa wai p̄ɔ kà òaa kwi taawapiò w̄í ní bao, aa p̄ila s̄onawa aa s̄í ísida, ̄s̄ aa gaga we.

14 ǃ an dānao bàalè gè yápi oiné wéleu ní bualouo. ǃ wà bòle gè yá pò kèpi gwai.

15 Ké aa mò Yesu kíi, aa gōe pò táa diè dasi yāapi è zōlea we, a ula daa, aà íanapi wèewà, ǃ vía ní kú.

16 Gbèé pò yápi è ní wéoo yá pò táadeppi ní sàwao lè dāu aa siuné.

17 ǃ wà wabikè Yesuwa aà bōné ní būsuu.

18 Ké Yesu lé gē gó'ílēna guu, gōepi wabikèwà à e taaàno.

19 Yesu i weio, a oè: Ta n be n gbéoo kíi, ní yá pò Dii kène oné pii ní lá à wēnadōneo.

20 ǃ gōepi tà, àle yá pò Yesu kèe kpàwake Wélemenkwi būsuu, ǃ yápi kè gbépiiē dabuyā ũ.

Zailu né vua ní nɔe pò ɔkà Yesu ulawao

(Mat 9.18-26, Luk 8.40-56)

21 Yesu èa bùa ísidawa ní góo, ǃ wà kàaaaàzi dasidasi ísidale.

22 Lousisikpe gbēzōo Zailu mò we. Ké à Yesu è, à wùle aà gbázi,

23 ǃ à awakpàè maamaa à mè: Ma nenɔena lé kāsānake. Mò n ɔnawà aà gbágbā, io ku.

24 ǃ Yesu dāaàno zéu. Bíla tēaàzi, aale naewà.

25 Nɔee ku we, au lé bōlewà à kà wè kuepla.

26 Ešedeo aà dà taasiu maamaa, à a ɔa blè pii. I aafia'eo, i kēke ào ká'ilē.

27 Ké à Yesu bao mà, ǃ à bíla kēaa à sōaàzi aà kpe oi. ǃ à ɔkà aà ulawa,

28 asa à mè: Baa aà ula, tó ma ɔkàwà, má gbágbāe.

29 ǃ aà auboleapi zè gōo. A dō a me guu ké a gbāgbā ní a gyāpio.

30 Wegōo Yesu dō aɔlawa ké gbāa bōagu, ǃ à lili bíla guu à mè: Démē ɔkà ma ulawai?

31 ǃ aà iwao oè: N è lá bíla lé naema, ǃ níle me déme ɔkàmaia?

32 ǃ Yesu wēpà bílaa ké à gbé pò yápi kè e.

33 Nɔepi lé lualua ní víao, asa a dō yá pò kè a me, ǃ à mò wùle aà gbázi, à a síana oè pii.

34 ǃ Yesu oè: Nɔe, ma náai pò ní kè mé n gbāgbā. Ta be aafia, n gyāpi wèeman we.

35 Lá Yesu lé yá bee o, wà bō lousisikpe gbēzōopi be wà mò wa oè: N népi kēsai. Nsu tákpa metuluzi pāo.

36 Ama Yesu i swáse ní yáio. A o gbēzōopie: Nsu to n sō vío, ma náaike lé.

37 I wei gbēe gé zeieo, sema Piee ní Zaakio ní Zaaki dāuna Zāao.

38 Ké aa kà gbēzōopi be, Yesu è aà be lòo, wàle ɔoɔ, wàle búbuape maamaa.

39 Ké à gè kpéu, à ní lá à mè: Bóyāi á kíi do, àle ɔoɔi? Népi i gao, àle i'oe.

40 Ké aale aà ke pɔɔpɔɔ, ɔ à ní yá ní bóle pii. ɔ à népi de ní aà dao sè ní gbé pɔ aa mò sãnu, à gèhno gu pɔ népi kuu.

41 ɔ à aà ɔ kù a òè: Talita kuũ! (Bee m̀e nenɔena, má òne fele.)

42 Wegɔ népi fèle t́aa'ò, asa aà wẽ kà kuεpla. Yápi ní kú gbãa maamaa.

43 ɔ Yesu gíné fíafia aasu o gbẽe mao. ɔ à m̀e wà pɔblea kpawà.

6

Nazaretide Yesunaaikesai
(Mat 13.53-58, Luk 4.16-30)

1 Yesu b̀o we à gè gu pɔ à neblèu. Aà ìwaɔ gèaàno.

2 Ké kámabogɔɔzi kà, ɔ àle yádané lousisikpeu. Gbé dasi pɔ aa aà yámàò bílikè aa m̀e: Mákii gbépi yápiò sèui? ɔno kpele a è, ɔ àle dabudabu bee taà kei?

3 Gbépiá li'ána nolo? Maliama né nolo? Zaaki ní Yosefuò ní Yudao ní Simɔɔò v̀in weo lò? Aà dæɔ kúwanɔ keo lé? ɔ bee tò aai aà náaiko.

4 ɔ Yesu òné: Anabi líò beesaio, mé i ke aà be wéleu ní aà daɔ ní aà uade ḱio bàasio.

5 Yesu i e dabudabue kè weo, sema gyæ pɔ à ɔnámá à ní gbãgbãe bàasio.

6 Lá aai aà náaiko, an yá b̀o aà sae maamaae.

Yesu a ìwa gbẽɔn kuεplaɔ zia plapla
(Mat 10.5-15, Luk 9.1-6)

ɔ à gè wéle ní wéle, àle yáadané.

7 ɔ à a gbẽɔn kuεplaɔ s̀isi à ní źi gbẽɔn plapla, à táagoa gbéɔwa iko kpámá.

8 A òné aasu pɔe se aa geòo, kùsúa ge babalabɔ ge ɔsɔgbena, sema gopana.

9 A m̀e aa kyalekpa, áma aasu ulada m̀en plao.

10 A òné lo: Gu pɔ a pilau, àɔ ku we e à ge b̀òd wélepi guu.

11 Gu pɔ wi gbãakpauázio, mé wi á yámao, tò àle tá, à k̀olemá an toa ní Luao seela ũ.

12 ɔ aa dàzeu. Aa ǹselilea kpàwakè gbéɔne,

13 aa táagóné dasi, aa ǹsimàma gyæɔwa dasi, aa ní gbãgbã.

Zaa Da'ilena gaa
(Mat 14.1-12, Luk 9.7-9)

14 Kí Elodi yápiò mà, asa Yesu t́o líguae. Gbẽe m̀e Zaa Da'ilena mé b̀o gau. Bee yáí à gbã'a'è, àle dabudabuke.

15 Gbẽe lé me Eliae, gbẽe lé me ánabié lán ánabi yáaewa.

16 Ké Elodi mà à m̀e: Zaa pɔ ma aà mi z̀ò mé v̀u.

17-18 A mɔ̀ lè Elodi doũpi mé a dāuna Filipi nɔ̀ Elodia s̃iwà a sè yāa. Ké Zāa ɔ̀ oè aà dāuna nɔ̀ siawà maaɔ̀,* ɔ̀ Elodipi tò wà Zāa kù wà mɔ̀kàwà, wà aà dàkpɛu Elodia yáí.

19 Elodia s̃ɔ̀ a Zāa kp̃ɛɛ k̃ūa, a ye à aà dɛ, āma i zɛ'eo,

20 asa Elodi d̃ò ké Zāaá Lua gb̃é zálalae, ɔ̀ ɔ̀ viakɛè, ɔ̀ ɔ̀ ɔ̀ wà ɔ̀ adawào. Tó à gè aà yāmai, láasoo ɔ̀ gēaaguɛ. N beeo ɔ̀ ye faaibooaanɔ̀i.

21 Elodia zɛ'è Elodi ia dikpɛgɔ̀ɔ̀zi. Elodi gbāadeɔ̀ ní sosa gb̃ɛzɔ̀ɔ̀ ní Galile gb̃é gb̃iaɔ̀ k̃āaa pɔ̀nablewa.

22 ɔ̀ Elodiapi nɛnɔ̀ɛ gè ɔ̀wà. A kè Elodie na ní a nibɔ̀ɔ̀ píi, ɔ̀ k̃ípi ɔ̀ népiɛ: Pó pó ní yei ñ a wabikɛa, má n gba.

23 ɔ̀ à èa oè: N ma iao pó pó ní a wabikèa píi, má n gbae, baa ma kpala guoɛ.

24 ɔ̀ népi b̃ò gè a da là à m̃è: Bó má a wabikɛwài? ɔ̀ aà da oè, Zāa Da'ilena miɛ.

25 Wegɔ̀ɔ̀ à èa sù ní wāao, a ɔ̀ k̃iaɛ: Zāa Da'ilena mi má ye ñ ma gba pɛlɛntiu la tiatia.

26 ɔ̀ k̃í pɔ̀ yà dúuduu, ɔ̀ i f̃ɔ̀ g̃í bo lé pó á gb̃è nibɔ̀ɔ̀ wáa yáí.

27 ɔ̀ k̃ípi a d̃ɔaie z̃ì g̃òɔ̀, a oè aà gɛ aà mi sɛ m̃ò. ɔ̀ à gè aà mi z̃ò kp̃éu,

28 a dà pɛlɛntiu, à mɔ̀ kpà népiwa, ɔ̀ a kpà a dawa.

29 Ké Zāa ɔ̀wao yápi mà, ɔ̀ aa mò wà aà gɛ sè aa ṽí.

Blekpaá bílawa séia

(Mat 14.13-21, Luk 9.10-17, Zāa 6.1-15)

30 Zinapiɔ̀ sù Yesu k̃íi, ɔ̀ aa yá pó aa k̃èɔ̀ ní yá pó aa dàñéɔ̀ oè píi.

31 Wàlɛ m̃ó, wàlɛ tá, ɔ̀ Yesu ní a gb̃éɔ̀ aai zɛ'e baa wà p̃oblèo dasi yáí. ɔ̀ a òñé: A mɔ̀ wà gé gusaena wát̃ɛɛ, wí k̃ámabo yɔ̀ɔ̀.

32 ɔ̀ aa gè gó'ilɛnau aa dàzɛu, aalɛ gé gusaena r̃ít̃ɛɛ.

33 Ké gb̃éɔ̀ ní gɛa è, aa ní d̃ó, ɔ̀ b̃ɔa w̃éle píi guu wà bàalè d̃àaané we k̃èɛɛ.

34 Ké Yesu b̃ò gó guu, à bíla è, ɔ̀ aa k̃èè w̃ɛnaũ, asa aa dɛ lán s̃á pó aa dāna víoɔ̀wae.† ɔ̀ àlɛ yādadané maamaa.

35 Ké ɔ̀at̃ɛ b̃usa, ɔ̀ aà ɔ̀wao s̃àaazi aa m̃è: Guɛá s̃ɛgb̃aɛ mé ɔ̀at̃ɛ i g̃ó bíla bo.

36 Gb̃éɔ̀ gbae aa ta bualoũɔ̀ ní z̃ɛwia pó kú k̃ái laɔ̀u, aai pó wɛlɛ lú aa ble.

37 ɔ̀ Yesu a z̃ásimá à m̃è: A pó kpámá aa ble. ɔ̀ aa oè: N ye wà gɛ p̃ɛɛ lu ánuusu ɔ̀wat̃ɛ òaa do, wí m̃ó kpámá aa ble yá?

38 ɔ̀ Yesu ní lá à m̃è: P̃ɛɛ m̃èn ũma á ṽíi? A gɛ gwa. Ké aa k̃à, aa m̃è: P̃ɛɛ ku m̃èn s̃ɔo ní kp̃ɔo m̃èn pla.

39 ɔ̀ a òñé: A gb̃éɔ̀ z̃ɛlɛz̃ɛlɛ s̃èb̃ɔb̃ɔwa booloboolo.

* 6:17-18 Lev 20.21 † 6:34 Nao 27.17, 1Kia 22.17

40 Ǿ aa z̄l̄ez̄l̄e gā n̄ gāo, booloεo gb̄εon baso, booloεo gb̄εon blakwi.

41 Ǿ Yesu p̄εε m̄en soo n̄ kp̄o m̄en plapio s̄e, à wes̄e musu à b̄aaad̄au. Ǿ à p̄εepi ε'ε kp̄a à iwaowa, aa biile gb̄εp̄ione. Ǿ à kp̄o m̄en plapio kpaal̄en̄é n̄pii.

42 Ampii aa p̄obl̄e w̄a k̄a.

43 Ǿ w̄a p̄εε miɔnao n̄ kp̄o k̄ini p̄o ḡo s̄ele gb̄i kuεpla pai.‡

44 Ḡoε p̄o aa p̄obl̄e gb̄εon ðaas̄oso l̄εε sooε (5.000).

Yesu t̄aa'oa isidaa

(Mat 14.22-36, Z̄aa 6.16-21)

45 Ǿ Yesu n̄aε a iwaowa ḡo aa ḡε ḡo guu aa d̄aaε Besaida isida baale e ào b̄ila gbaε.

46 K̄é à l̄εz̄a gb̄εowa a làa, ̄o à d̄ede s̄is̄iwa, à ḡe wabikei.

47 Iat̄ε ḡεa kp̄éu ḡo'ilen̄a kú isidaa mé Yesu kú s̄is̄ia ado.

48 Ǿ a è gofia lé iadamá, k̄é ían gb̄aa lé ḡiné yáí. Guf̄εne ̄o à ḡe n̄ k̄í, àl̄e t̄aa'o ía, ̄o a k̄è lá á ye ḡemáwa.

49 K̄é aa aà è, àl̄e t̄aa'o ía, aal̄e e gyaadeε, ̄o aa wiil̄è.

50 K̄é aa aà è n̄pii, gili ḡen̄gu. Ǿ Yesu òné ḡo: A s̄odile, máme. Asu to v̄ia á k̄ūo.

51 K̄é à ḡε ḡo guu, ̄o íana làa, ̄o yápi n̄ kú gb̄aa,

52 asa an w̄é i k̄e p̄εε yá musuo, k̄é aa n̄oεe v̄io yáí.

53 K̄é aa bùa baa aa k̄a Gen̄εz̄aleti, ̄o aa god̄ò we.

54 K̄é aa b̄òl̄e ḡo guu, w̄a Yesu d̄ò ḡo,

55 ̄o w̄a bàal̄è ḡe bùsupi k̄εεl̄e, w̄a gȳaεo s̄ele n̄ mákel̄eo, gu p̄o wa mà a kuu pii w̄o m̄oεè.

56 Gua p̄o à ḡeu pii, z̄εewiaε ge m̄εewiaε ge bualoũo, w̄o m̄oε n̄ gȳaεoε, w̄o n̄ k̄al̄e ḡaaε, ̄o w̄i wabik̄ew̄a aà to aa ɔk̄ā baa aà ula léwa. Ǿ gb̄é p̄o ɔk̄aw̄a i gb̄ágb̄a pii.

7

Fel̄kaaya

(Mat 15.1-9)

1 Falis̄io n̄ M̄oizi ikoȳadan̄ede p̄o aa b̄ò Yelusaleũe m̄ò Yesu k̄í.

2 Aa è aà iwaεo lé p̄oble ɔpia n̄ gb̄ab̄o'io sai.

3 Asa Falis̄io n̄ Yudaεo pii aa n̄ dez̄io fel̄kaaȳā k̄ūaε, aali p̄oble ɔpia n̄ gb̄ab̄o'io saio.

4 Aali su n̄ l̄εo aa p̄obl̄e zu'osaio. Aa fel̄kaaȳā p̄al̄eo k̄ūa dasi. Beewa aal̄ gb̄ab̄o imib̄o n̄ tao n̄ ooεne.

5 Ǿ Falis̄io n̄ M̄oizi ikoȳadan̄ep̄io Yesu là aa m̄è: B̄óȳai n̄ iwaεo lío w̄a dez̄io fel̄kaaȳā k̄ūao ni? Aal̄ p̄oble ɔpia n̄ gb̄ab̄o'io saie.

‡ 6:43 2Kia 4.42-44

6 Yesu wèmá à m̀è: A m̀afilide, Isaia d̀àaa á yá'ò wásawasa,
lá a k̀è láuwa à m̀è:
Buipi ì ma kpela ní léoe,

an s̄ kua lo.*

7 Aaì ma sísi p̄ae,

gb̄enazina ikoyã ò aaì dané.

8 A p̄akp̄a Lua ikoyã, ò á gb̄enazina felekaayã k̄ua.

9 Ǿ Yesu òné lo: A p̄aa Lua yáa ké à e àò á felekaayã k̄ua maan wea?

10 M̄ozi m̀è àli misiile á de ní á daoε.† A m̀è lo, gb̄é p̄o a de ge a da kpeb̀ò, wà ade de.‡

11 Apio s̄ i me tó gb̄é ò a de ge a dae p̄o p̄o á ví à d̀oñléá K̀obaniε,

12 a zεví à a de ní a dao kpelaò lo. (K̀obani bee m̀è, à Lua gb̀a.)

13 Beewa i Lua yá b̄ade á felekaayã p̄o i dadané yáí. Yá bee tao ò i ke dasi.

Yá p̄o ì to wà gb̄ale

(Mat 15.10-20)

14 Ǿ Yesu èa bíla laai sisi à m̀è: A swákpa à ma yāma, ápii.

15 P̄oe ku ké à ḡe gb̄é guu à to aà gb̄aleo. P̄o p̄o b̀ò gb̄é guu òme ì to aà gb̄ale.

16 Gb̄é p̄o ǹòse ví aà yápi ma.

17 Ké à bíla tò we, à tà be, ò aà ìwaò yápi mi gb̀awà.

18 A òné: Apio, ì ònkū s̄oa? Ké p̄oe ku à ḡe gb̄é guu à to ade gb̄aleo, á d̄o lé?

19 P̄opi lí ḡe aà s̄ guuo, sema aà gb̄eεu, ò ì a bíikpeke. (M̀aa Yesu gb̄ab̀ò ble píie.)

20 Ǿ à m̀è: Yá p̄o ì lo gb̄é guu mé ì to ade gb̄ale.

21 Za gb̄enazina s̄ guu ò láasoo vái ì b̄ou: Káaluakaa, kpáí'oa, gb̄ēdea,

22 gb̄āsik̄ea, b̄ii, ǹòsevái, m̀afili, wisaiyã, web̀ob̀oa p̄oi, gb̄és̄s̄ã, makamaka ní misaiyão.

23 Yāvãipio ì lo gb̄enazina s̄ guue pii, ò ì to aà gb̄ale.

Buipale n̄e wabik̄ea

(Mat 15.21-28)

24 Yesu b̀ò we à ḡe Tii b̀usu, ò à p̄ila uaeu. A ye wà a d̄o, àma ìli e ùleo.

25 N̄e p̄o a nen̄ena t́aa ví Yesu bao mà g̀ò, ò à mò ẁule aà gb̀azí.

26 N̄epiá buip̄aleε, wà aà ì Silifinisi b̀usuε. A wabik̄e Yesuwa aà t́aa goε a néwa.

* 7:6 Isa 29.13 † 7:10 B̄oa 20.12 ‡ 7:10 B̄oa 21.17

27 ǃ Yesu òè: To wà ble kpá néowa gia, asa a maa wà néo ble se wà zu gbẽ̀noo.

28 ǃ nɔɛpi a zãsiwà à mè: Dii, baa gbẽ̀ pɔ́ wúlɛańziɔ í néo ble kasonaɔ pɛɛɛɛ.

29 Yesu òè: N yáwea maa yáí, tá, n né tãa gòwà.

30 Ké à kà be, à a né è wúlɛa pɛwa, táapi gòwà síana.

Swado gbágbaa

31 ǃ Yesu fɛle Tii búsuu à gè Sidɔ́, ɔ́ à b̀̀le ní Wélemenkwi búsuo e à gè kà Galile ísidai.

32 ǃ wà m̀̀è ní swádo pɔ́ yá'o zí'úaańɔo, wà wabikèwà aà ɔnawà.

33 Yesu b̀̀aańɔo bíla guu nípla, à ɔtona p̀̀ɛɛ aà swáú. Ké à lé'í kè a ɔwa, ɔ́ à kà aà lénawa.

34 A wɛsè musu à wè f̀̀ɛɛɛ, ɔ́ a òè: Efata. (Bee mè wɛ.)

35 Wegɔ́o g̀̀ɛpi swá wè, aà léna gòle, ɔ́ à yá'o wásawasa.

36 Yesu ò gbé̃noe aasu o gb̃ee mao, áma aa gè lé a kpàwakéné maamaa de lá à g̃ínéla.

37 Yápi díma maamaa à kè zài, ɔ́ aa mè: Aà yápii kea ío maaɛ. I to baa swádoɔ yáma, mé í to lénanaalɛadeɔ yá'o.

8

Blekpaa bílawa plaade

(Mat 15.32-39)

1 I g̃ɛg̃ɛo bíla èa kàaaaàzi ɔ. Aa p̀̀bleae ví ɔo, ɔ́ Yesu a íwaɔ sísi a òné:

2 Gb̃épiɔ kè̀mɛɛ w̃ɛnaũ, asa a g̃ɔɔ áaɔń la ké aa kumańɔ, aa p̀̀ɛ ví aa ble ɔo.

3 Tó ma ní gb̃áɛ aa ta be ní ńɔanao, an ỳ̀ɛɛ a láa zé guue, asa an gb̃éɔo ɔk̃íi zãɛ.

4 ǃ aà íwaɔ aà là aa mè: Mák̃íi wa ble eu s̃ɛgb̃áú la à gb̃épiɔ k̃áí?

5 ǃ Yesu ní lá à mè: P̀̀ɛɛ m̀̀en ũma á víi? Aa mè: M̀̀en sopláɛ.

6 ǃ a ò bílaɛ aa z̃óle ɔo. ǃ à p̀̀ɛɛ m̀̀en soplapi sè à sáaukpà, a è'ɛ kpà a íwaɔwa aa kpaale bílaɛ, ɔ́ aa kpaalèné.

7 Aa kp̀̀ò nénao ví yɔɔ ɔ. Ké à báaadàú, a òné aa ɛa bee kpaalèné ɔ.

8 ǃ aa blè aa kà, ɔ́ wà a miɔna pɔ́ g̃ɔ́o sèle sò soplá.

9 Gb̃épiɔ kà òaasɔɔo lɛɛ síiɔ (4.000) taawa. Ké Yesu ní gb̃áɛ,

10 ɔ́ à gè gó'ílɛna guu ní a íwaɔ, aa gè Damanuta búsuu.

Falisiɔ seelagb̃ɛaa

(Mat 16.1-12)

11 ǃ Falisiɔ m̀̀ò lé lekpaakeańɔ, aale líkpalewà, aale wɛɛɛ aà seelakéné ní Lua gb̃áao.

12 ǃ à wè fɛɛɛ à mè: Bóyāi gbāgbēɔ lé seela wɛɛɛai? Siana mále oé, má seelaɛ kɛ gbāgbēɔnɛo.

13 ǃ à ní tó we, à èa gɛ̀ gó'ílɛna guu à tà baale.

14 A sà aà ìwaɔgu aa pɛɛ kùsūa sé. Pɛɛ mendo mé gòné gó guu.

15 ǃ Yesu lɛdámá à mè: Aɔ kú ní laaio. A laaika Falisiɔ ní Elodio pɛɛsɛ'ɛsɛi.

16 ǃ aale okɔɛ aa mè: Ké wá pɛɛ vɔo yáí a òi màa.

17 Yesu dòmá, ɔ à ní lá à mè: Bóyāi ále o ké á pɛɛ vɔo yáíei? E tia á wé i kɛ á dɔɔa? A nòsɛ vɔoa?

18 A wé vɔ, ili gu'ea? A swá vɔ, ili yámaoa? Yáe lí dɔáguoa?*

19 Ké ma pɛɛ mèn sɔo è'ɛ má kpá gbɛɔn òaasɔɔo lɛɛ sɔɔwa (5.000), a a miɔna sèle gbí ũma ní? Aa wèwà aa mè: Gbí kuɛplae.†

20 Yesu èa ní lá à mè: Ké ma pɛɛ mèn sɔpla è'ɛ má kpá gbɛɔn òaasɔɔo lɛɛ sííɔwa (4.000), a a miɔna sèle sɔ ũma ní? Aa wèwà aa mè: Sò sɔplae.‡

21 ǃ a òné: E tia á wé i kɛoa?

Besaida vɔ gbágbaa

22 Ké aa ká Besaida, ɔ wá m̀è ní vɔao, wá wabikèwá aà ɔkāvà.

23 ǃ à vɔapi kù a ɔwa, à b̀òààɔ wénkpɛ. A lé'i kè aà wéwa à ɔnāvà, ɔ à aà là à mè: Nlɛ gu'ea?

24 ǃ gɔɛpi wɛsè musu à mè: Mále gbéɔ e, aa de lán líɔ mé lé táa'o'owa.

25 ǃ Yesu èa ɔnà aà wéwa lɔ. Ké gɔɛpi webii, ɔ aà wé wè, àle pópíi e sa wásawasa.

26 ǃ Yesu aà gbàɛ bɛ à mè: Nsu bɔle wéle guuo.

Piɛ Yesu Mɛsiikɛ oa

(Mat 16.13-23, Luk 9.18-22)

27 Ké Yesu lé gé ní a ìwaɔ Sezale Filipi bùsu zɔɛwiao guu, ɔ à a ìwaɔ là zé guu à mè: Dé wàle o má de a ũi?

28 Aa wèwà aa mè: Gbɛɔ ì mɛ Zāa Da'ílɛnaɛ, gbɛɔ ì mɛ Elia. Wí ɛa mɛ lɔ ānabi yāaen n ũ. §

29 ǃ à ní lá à mè: Apiɔ sɔ, dé i mɛ má de a ũi? Piɛ wèwà à mè: Mɛsiin n ũ.

30 ǃ Yesu ní lɛpàpa aasu o gbɛe mao.

31 ǃ à nà yádaanéwa à mè: Sema Gbɛnazin Né taasikɛ maamaa, gbɛzɔɔ ní sa'onkiaɔ ní Mɔizi ikoyādanɛdeɔ giaāzi, wí aà de, a gɔɔ àaɔde zí i vu.

32 A yápi òné wásawasae, ɔ Piɛ gèaàɔ gusae, àle giè.

33 Ké Yesu líli à a ìwaɔ gwà, ɔ à gí Piɛɛ à mè: Gomɛɛ we Setáu! Lua láasoo lé d̀òaanɛo, sema gbɛnazina pó.

* 8:18 Zel 5.21, Eze 12.2 † 8:19 Maa 6.43 ‡ 8:20 Maa 8.8 § 8:28 Maa 6.14-15

Yesu lia

(Mat 16.24-17.13, Luk 9.23-36)

³⁴ Bee gbɛa Yesu bíla laai sísi ní a íwaɔ, a òné: Tó gbé ye ke ma íwa ũ, aà gi azía wēnii, i a lipāakā́a sé, i temazi.

³⁵ Gbé pọ́ ye àò a wēni kúa, a kua a wēnipiwaɛ. Gbé pọ́ gí a wēnii ma yáí ní ma baona yáo lɔ, ade mé aɔ ku.

³⁶ Tó gbé gò dúnia búu ví mé à kua ziawa, bó ài bee víi?

³⁷ Bó gbé a fiaboò à zia'ei?

³⁸ Tó gbé zεamanɔ ge ní ma yáɔ widè gbāgbē duunde lua-naaikensaiɔ guu, Gbēnazín Né a zεaaanɔ wide sōɛ, gɔɔ pọ́ a mɔ a Mae gawi guu ní a malaikaɔ.

9

¹ Ǿ a òné: Siana mále oé, gbé pọ́ kú laeɔ ga kía pọ́ Lua kpà mɔa ní gbāao esaio.

² Gɔɔ soolo gbɛa Yesu Piɛɛ ní Zaakio ní Zāao sè à dèdèrínɔ gbèsísí lesíwa rítēɛ. Ǿ à lí ní wáa,

³ aà pɔkasao lé teke púntaitai. Gbēe ku dúnia guu ké a fí pọ́ pí à puakū maaɔ.

⁴ Bee kpe Elia ní Mɔizio bò mòmá, aale yá'o ní Yesuo.

⁵ Ǿ Piɛɛ ò Yesue: Dii, wá kua la maaɛ. Wà lákpe dɔ mèn aaɔ, n pọ́ do, Mɔizi pọ́ do, Elia pọ́ do.

⁶ A dī lá ále oo, asa vía ní kú maamaaɛ.

⁷ Luabεpuana pila kúrila, ò aa lɔɔe mà a guu à mè: Gbéɛ beeá ma Né mēndona yenzideɛ, à aà yāma.*

⁸ Kándo gò ké aa gugwàgwa, aai gbēe e lɔ, sema Yesu ado.

⁹ Ké aale pila gbèsísípiwa, ò Yesu òné aasu yá pọ́ aa èpi o gbēe mao e Gbēnazín Né ge bɔò gau.

¹⁰ Aa yápi kúa, ní beeo aale kɔ́ lala aa mè: Bɔa gau yá bee dea ni?

¹¹ Ǿ aa aà là aa mè: Bóyáí Mɔizi ikoyādanedeɔ ì o Elia mé a dɔaa mɔi?†

¹² A wēmá à mè: Elia a dɔaa mɔ, i yápii keke zéze, āma ké a kēa láu wà mè wa saka Gbēnazín Négu, i taasike maamaa sō be?‡

¹³ Mále oé, Elia mò kò, ò wà ní pɔeā dàè lá wà aà yá'ò taalauwa.

Yesu nege taaade gbágbaa

(Mat 17.14-23, Luk 9.37-45)

¹⁴ Ké aa sù ní gbé kiniɔwa, aa è bíla liaarizi mé Mɔizi ikoyādanedeɔ lé lekpaakeínɔ.

¹⁵ Ké bíla Yesu è, aà yá bò ní saɛ, ò aa bàalè gè fɔkpàwà gòɔ mpii.

¹⁶ Ǿ à a íwaɔ là à mè: Bó lekpaá ále keínɔi?

* 9:7 Maa 1.11, Iko 18.15 † 9:11 Mal 4.5 ‡ 9:12 Isa 53.1-12, Sou 22.1-18

17 Ǿ gbé pò kú zā guue wèwà à mè: Dii, ma mone ní ma néoe, táa mé aà léna nàale.

18 Tó à dèdewà, í aà ne zílee, Ǿ Ìb lé'ifula bòle, Ìb swaalbòkòwa, í gbágbà tèlele. Ma mòò n Ìwaone aa táapi go, Ǿ aa fùà.

19 Ǿ Yesu òné: Gbágbè luanaaikensaiò, máò kúánò e bòe ni? Máò menakeánò e bòe ni? A momee ní nèpio la.

20 Ké wà mòè, ké táapi Yesu è gòò, Ǿ à nèpi zìazìà à aà pàle zíle kpèbaũ. Ǿ àle gbeembo, àle lé'ifula bòle.

21 Yesu nèpi mae là à mè: A aà lè màa za bòe ni? A wèwà à mè: Za aà néfènen zíle.

22 Ìb aà zu té ní ío guu mòòmòòe, Ìb ye aà dee. Tó nýò fǿ ò pòe ke, wá wèngwa, ní dówále.

23 Yesu òè: N mè tó má fǿ lò? Yápii zeví gbé pò lé ma náaikèe.

24 Ǿ nèpi mae ò gòò: Má n náai ví. N n náai pò lé késāa káfi mee.

25 Ké Yesu è bíla lé naemá, à gí táapie à mè: Táa swādo, mále one, go nèpiwa. Nsu ea suwà bò.

26 Ǿ táapi wiilè à aà zìà pāsípāsì, Ǿ à gòwà. Nèpi gò lán gèwa, Ǿ gbé daside mè à gàe.

27 Ǿ Yesu aà kù a òwa à aà fèle, Ǿ à gò zea.

28 Ké Yesu gè ua, zìloe kúrínò bò, Ǿ aà Ìwaò aà là aa mè: Bóyái wa fua táapi goi?

29 Ǿ a wémá à mè: Wabikèa ado mé í fǿ táa bee taa go.

30 Ké aa bò we, Ǿ aa pà Galilea. Yesu ye wàò a kúkíi dǿo,

31 asa àle yādada a Ìwaonee. A òné: Wa Gbēnazín Né kpámá, wi aà de, í vu a gòò àaǿdezi.

32 Aai aà yápi midǿo, mé aa yápi laawà víakè.

*Tèa Yesuzi lán néowa
(Mat 18.1-9, Luk 9.46-50)*

33 Ǿ aa kà Kapènaũ. Gòò pò a ku be, à a Ìwaò là à mè: Bólekpaà àle ke zé guui?

34 Aa ní kpàuu, asa zé guu aale lekpaake denla yá musue.

35 Ǿ à zòle à gbēon kueplapiò kàaa à mè: Tó gbé ye ke mide ũ, aàò késāa gbépiizi, í ke an baade pii donlede ũ.

36 A né se zè ní ae, Ǿ à aà se kpà a kùe a òné:

37 Gbé pò nées beo do díle ma Ìwake yáí, ade ma dílee. Gbé pò ma díle sǿ í ma díle madoo, à gbé pò ma zì díle sǿe.

38 Ǿ Zāa òè: Dii, wa gbēe è, àle táago ní n tóo, Ǿ wá ye giè, asa wá gbé no.

39 Ǿ Yesu mè: Asu gièò, asa gbēe a fǿ dabudabuke ní ma tóo, a ea ma tǒbēesi gòòo.

40 Gbé pò í íbèlèsewanòò, wá bàakpèeèe.

41 Siana mále oé, gbé pọ́ á gbá imia á dea Kilisi pọ́ ũ yáí, ade a kua a aseawao.

42 Tó gbé tò né pọ́ lé ma náaikéé do fù, a maa yáa ní adeo wà wísilogbe gbèné do aà nọe, wi aà zu ísiu.

43-44 Tó n ọ́ mé ì to ò fu, zõ. Gëa àizāna guu kòõ ũ maa de n taa té gasai guu ní ọ́ mèn plaola.

45-46 Tó n gbá mé ì to ò fu, zõ. Gëa àizāna guu ee ũ maa de wà n zu té guu ní gbá mèn plaola.

47 Tó n wé mé ì to ò fu, bõ. Gëa kpala pọ́ bọ́ Lua kíi guu wédode ũ maa de wà n zu té guu ní wé mèn plaola.

48 Wekii an kòobii lí láao, mé a té lí gao. §

49 Wa temo baadee an kekèa ní wisio ũ.*

50 Wisiá pọ́ nae. N beeo tó wisi í na tà, kpelewa wa ke à nakũ bi? A to wisi àò kú á guu, íb na ní kõo.

10

Nyaa

(Mat 19.1-12)

1 Ọ́ Yesu bọ́ we à gè Yude búsuu e Yuudē baale. Bíla èa kàaaaàzi we, ọ́ à yādàné lá ìb kewa.

2 Falisie ọ́ mọ́ líkpaleiwà, ọ́ aa aà là aa mè: Gõe zeví à a na yáa?

3 A wémá à mè: Mọizi dílé kpelewa ni?

4 Aa mè: Mọizi gõe gbà zé aàli gínzila ké, aàli a na yaòe.*

5 Ọ́ Yesu òné: A swágbāa yáí Mọizi bee díléié.

6 Za dúnia daalegọ́ Lua gõe kè ní nọeoe.†

7 Ayámeto gõe ì go a de ní a daowa, í na a nawa,

8 ọ́ aai gõ lán sàwakula ní gbalaowa.‡ Beewa aa ku dodo loo, aa gò mēdoũe.

9 A yáí gbé pọ́ Lua ní nákwawo, gbèe su ní kēaa.

10 Ké Yesu tà be, aà ìwawo aà là yápi mii.

11 Ọ́ a òné: Gbé pọ́ a na yà à a pàle sè gbāsíkè a nọ sèia yá musun we.

12 Nọe pọ́ gí a zázi à zá pàle kè sõ, à gbāsíkèn we.

Yesu báaadaa néogu

(Mat 19.13-15, Luk 18.15-17)

13 Wàle mó Yesue ní néo aà onamá, ọ́ aà ìwawo gíné.

14 Ké Yesu è màa, aà pọ́ pà a òné: A to néo mọ́ ma kíi, ásu gínéo, asa kpala pọ́ bọ́ Lua kíiá gbé bee taa pọ́e.

15 Siana mále oé, gbé pọ́ i kpala pọ́ bọ́ Lua kíi sí lán néwao a gēuo.

16 Ọ́ a néo se kpakpa a kùe, à onanamá à báaadàrígu.

Ɔde

(Mat 19.16-30, Luk 18.18-30)

17 Ké Yesu dàzeu àle gé, ɔ gɔ̃ee bàalè mò kùle aà ae, à aà là à mè: Metulu maa, kpelewa má ke mà àizāna ei?

18 Ɔ Yesu òè: Akεa ní òmεε má maai? Gbēε maaο, sé Lua ado.

19 N ikoyāo dō: Nsuli gbēdeο, nsuli wúle ní gbēpāle nɔοο, nsuli kpá'oo, nsuli yādo n gbēdeewao, nsuli gbēbleο, nili n de ní n dao kpela. §

20 Ɔ à mè: Metulu, za ma néfēnengɔɔ má yá beε kūa píε.

21 Ɔ Yesu aà gwà ní yenzi wéο a òè: Yá gō̃ne mē̃do. Ge n pó pó ní ṽio yía pii, ní a ɔa kpá taasideɔwa, ní mo temazi, ñyɔ̃ àizeε ṽi luabε.

22 Ɔ gɔ̃epi oos̃isi yápi yái, à tà ní pɔ̃siao, ké aà àizeεɔ dasi yái.

23 Ɔ Yesu wεpà a ìwaɔla a òné: Aizeεde gēa kpala pó b̃ò Lua kíu z̃i'ū.

24 Yápi b̃ò aà ìwaɔ saε, ɔ Yesu èa òné: Gbḗo, gēa kpala pó b̃ò Lua kíi guu z̃i'ū fá!

25 Yiongo gēa abaawεu àa de ɔde gēa kpala pó b̃ò Lua kíiula.

26 Ɔ yápi aà ìwaɔ kù gbāa, aale ok̃ε aa mè: Tó màaε, déme a b̃oi?

27 Yesu ní gwá soee à mè: Gbē̃nazina a f̃o, āma Lua a f̃o wá b̃o, asa Lua apii gbāa ṽle.

28 Ɔ Piεε òè: Wápiɔ s̃o be? Wa p̃opii tò wa b̃o tenziε.

29 Yesu mè: S̃lana mále oé, gbé́ pó a be tò we ge a ṽio ge a dāunaɔ ge a da ge a mae ge a néo ge a bua ma yái ní ma baona yáo,

30 ade a εa beo ní ṽio ní dāunaɔ ní dao ní néo ní buaο e leε baso dúniaε bee guu ní ìadamao l̃o, i àizāna e dúnia pó a mo guu.

31 Dasi pó d̃baaaɔ g̃o zá mé dasi pó té záo g̃o d̃baaa.

Yesu a gaa ní a vuao yá'oa

(Mat 20.17-19, Luk 18.31-34)

32 Aa èa dàzeu, aale gé Yelusaleū. Yesu d̃baaa a ìwaɔne, ɔ yápi b̃ò ní saε, mé ṽia gbé́ pó té aà kpeɔ kù. Ɔ Yesu líle ní a ìwa gbē̃on kuεplaɔ, à èa yá pó a su a le òné l̃o

33 à mè: A ma! Wále gé Yelusaleūε. Wa Gbē̃nazin Né kpá sa'onkiaɔ ní M̃ozi ikoyādanεdeɔwa, aai yādaaàla, aai aà kpa luayādōnsaioɔwa aa aà de.

34 Aa aà ke p̃oɔp̃oɔ, aa lé'ikakawà, aa aà gbḗ ní flaalao, aai aà de, a g̃o àaōde z̃i i vu.

Zaaki ní Zāao wabikεa

(Mat 20.20-28)

35 Ǿ Zebedee néǾ Zaaki ní Zāao sǾ Yesuzi aa òè: Metulu, wá ye n yá pǾ wáɛ a wabikema kewēɛ.

36 Ǿ à ní lá à mè: Bó á ye mà kéí?

37 Aa wèwà aa mè: Wá gba zé wà zǾlennǾ ní kpala guu, gbēdo n ɔplaai, gbēdo zeei.

38 Yesu òné: A yá pǾ áɛ a wabikema dǾo. Taasi keeona pǾ má a imi, á fǾ mia? Ga pǾ má siu, á fǾ siua?

39 Aa wèwà aa mè: Wá fǾ. Ǿ Yesu òné: I pǾ má mi, á mi, mé ga pǾ má siu, á siu,

40 āma zǾɛa ma ɔplaai ge zeeiá ma yá no. Gbé pǾ Lua kèkenéǾ pǾɛ.

41 Ké iwa gbēɔn kwi kɔniǾ yápi mà, an pǾ pà Zaaki ní Zāaozi.

42 Ǿ Yesu ní káaa a òné: A dǾ ké gbé pǾ wáɛ ní gwa bùsu gbēzǾǾ ũ Ǿ gbāable ní gbéǾwaɛ. Maa gbāadeǾ i kiblemá ɔ.

43 Ama a deánǾ màao. A guu gbé pǾ ye gǾ gbēzǾǾ ũ, aà ke á dǾnlede ũ.

44 Maaɛ ɔ gbé pǾ ye gǾ á dǾaana ũ, aà ke ápii zǾblena ũ.*

45 Asa Gbēnazin Né i mǾ wà dǾnlekeɛ yáio, à mǾ dǾnlekei gbéɔneɛ, i gi a wēnii ké à e gbéǾ bo dasi yáí.

Via baakena gbágbaa

(Mat 20.29-34, Luk 18.35-43)

46 Aa kà Yeliko. Lá Yesu lé ɔ we ní a iwaǾ ní bílao, via baakena Time né Baatime zǾɛa zé ɛ.

47 Ké a mà Yesu Nazaleti mé lé gē, Ǿ à ná lé gbāa zuawa à mè: Davidi Bui Yesu, ma wēnagwa!

48 Ǿ dasile giè, aale me aà níɛ. Ǿ aà lezua gbāa kǎfi à mè: Davidi Bui, ma wēnagwa.

49 Yesu zè à mè: A aà sisi. Ǿ wà vǾapi sisi wa òè: SǾdile feɛ. Ale n sisi.

50 Ǿ vǾapi a zwāa wǾlo à vǾ pèɛ à mǾ Yesu kíi.

51 Ǿ Yesu aà là à mè: Bó ní ye mà kenɛi? VǾapi wèwà à mè: Dii, má ye màǾ gu'eɛ.

52 Ǿ Yesu òè: Gé, ma náai pǾ ní kè mé n gbāgbā. WegǾǾ à gu'è, Ǿ à bǾ teaàzi.

11

Gbaakpaa Yesuzi Yelusaleŭ

(Mat 21.1-11, Luk 19.28-40, Zaa 12.12-19)

1 Ké aa kǎikù ní Yelusaleŭo, aa kà Befaze ní Betani pǾ kú Kùkpe sǾsǾpǾɛuo. Ǿ Yesu a iwaǾ gbēɔn pla zǾ

2 a òné: A gé wéɛ pǾ káɛ wá aɛ kee guu. Tó a gē gǾǾ, á zàa'in ɔ ɔ ɔ e dǾa we, gbēe i dikpe yāao. A polo suǾ.

* 10:44 Maa 9.35

³ Tó wà á lá, bó ále ke wei, í me Dii mé ye a m̄aoi, a ea suò tia.

⁴ Ǿ aa gè wà zàa'ina è d̄oa kpeele ḡaaε. Ké aale polo,

⁵ ̄o gbé p̄o zea weo ní lá aa mè: Bó ále ke ní zàa'napio, ̄o ále poloi?

⁶ Aa wemá lá Yesu ònéwa, ̄o wà ní tó we.

⁷ Aa sù ní zàa'napio Yesue. Aa ní ulao kpále zàa'napíwa, ̄o Yesu dikpe.*

⁸ Gb̄eεo lé ní ulao kpále zé guu,† gb̄eεo lé láo z̄o s̄eu, aale kpále lo.

⁹ Gb̄é p̄o d̄oaaao ní gb̄é p̄o té z̄áo lé wiile wàle me:

Gb̄aa ke!

Báaad̄en gb̄é p̄o lé mó ní Dii t̄o u.‡

¹⁰ Lua báaada wá dezi Davidi kpala p̄o lé vugu.

Wà gb̄aakpaaazi à z̄o luawa.

¹¹ Ké Yesu kà Yelusaleū, à gè Lua ua, ̄o à wep̄a p̄opiila. Ké íat̄e i ḡo bíla lo yáí ̄o à b̄ò gè Betani ní a íwa gb̄eεn kueplao.

*Yesu kaad̄enli kaa ní aà kua Lua uao
(Mat 21.12-22, Luk 19.45-48, Z̄aa 2.13-22)*

¹² Ké gu d̄ò, aa b̄ò Betani, ̄o n̄oana lé Yesu de.

¹³ A kaad̄enli è k̄aaa, a lá p̄aε. A gè gwai t̄o a né mà. Ké à kà we, i p̄e eo, sema a lá, asa a maḡo i ka ȳao.

¹⁴ Ǿ a ò lípiε: Gb̄e a n né ble bau lo. Aà íwao yápi mà.

¹⁵ Ké aa kà Yelusaleū, Yesu gè Lua ua, ̄o à laayianao ní laalunao yà ní bóle, à ̄leūkpakenao táab̄unuo ní felenyianao k̄ilao fuangba.

¹⁶ I wei gb̄e a aso sè à b̄ò ní Lua uaoo.

¹⁷ Ǿ à yad̄a gb̄eεne à mè: A k̄ea Lua taalau à mè: Ma kpé ao de ma sísikpe ū bui píie. § Ap̄io s̄o à ké gb̄eblenao t̄o ū.*

¹⁸ Sa'onkiao ní M̄oizi ikoyādanedeo yápi mà, ̄o aale zeweele wà aà de. Aale v̄lakeε, asa aà yadaané í di bílawa píie.

¹⁹ Ké oosi kè, ̄o Yesu ní a íwao b̄òle wéleu.

²⁰ Ké gu d̄ò aa be z̄eu, ̄o aa kaad̄enlipi è, à giiḡaga e a z̄inau.

²¹ Ké a yá d̄ò P̄ieegu, ̄o a ò Yesue: Dii, kaad̄enli p̄o ní kà gwae, à giiḡaga.

²² Yesu òné: Ao Lua náai v̄i.

²³ S̄iana mále oé, t̄o gb̄é ò sísiε beε aà fele az̄ia zu ísiau, t̄o i seake a n̄ose guuo, t̄o a a náai v̄i ké yá p̄o a òpi a ke, a k̄eε.

²⁴ Bee yáí mále oé, t̄o ále lousisi, yá p̄o a a wabikè pii, à dile á è k̄ò, í e.

²⁵ Tó a fele ále lousisi, t̄o á íik̄ua ní gb̄eεo, à s̄uuukeaano, á Mae p̄o kú musu i s̄uuukeáno ní á t̄aaε s̄o.

* 11:7 Zkl 9.9 † 11:8 2Kia 9.13 ‡ 11:9 Sou 118.25-26 § 11:17 Isa 56.7

* 11:17 Zel 7.11

26 Tó i sùuuke ní gbéṣo, á Mae pọ́ kú musu a sùuukeáṅo ní á tàaeṣo s̄ṣo.

Yesu laa a ikoi

(Mat 21.23-27, Luk 20.1-8)

27 Ǿ aa kà Yelusaleũ. Lá Yesu lé bebe Lua ua, sa'onkiaṣo ní M̄oizi ikoyādanedeṣo ní gbēz̄ṣoṣo s̄ṣaàzi

28 aa aà là aa mè: Iko kpele níle yápiṣo keṣi? Déme n gba yápi kea zéi?

29 Yesu wemá à mè: Má yá m̀endoe gbewá. A wea, mí iko pọ́ mále yápiṣo keṣi oé sa.

30 A om̄e. Z̄aa gbéṣo da'il̄leka† b̀ò Lua kíi yá, ge gbēnazina kíi?

31 Ǿ aa lekpaai aa mè: Tó wa mè Lua kíi, a me b́oyai wi Z̄aa yá sio ni.

32 Tó wa mè gbēnazina kíi s̄ṣo, too. Aa bila vía ví, asa gbépii Z̄aa ānabike si.

33 Ǿ aa wè Yesuwa: Wá d̄ṣo. Ǿ Yesu òné: Mapi s̄ṣo má iko pọ́ mále yápiṣo keṣi oé.

12

V̄ēbu zikenaṣo

(Mat 21.33-46, Luk 20.9-18)

1 Ǿ Yesu f̄le yāl̄eũné à mè: Gb̄e mé v̄ēbu ví, à kaa liai, à eyò v̄ēf̄k̄i ũ à gbadà,* ã à búpi ná zikenaṣone ní z̄i, ã à f̄le ní táo.

2 Ké v̄ēkoz̄z̄ṣoṣo kà, ã à a iwaē z̄i zikenaṣiwa, aà a v̄ēpi aseá símáe.

3 Ǿ zikenaṣi aà kù wa gb̄e wa gb̄e oḡii.

4 Ǿ à èa iwa pále z̄imá. Ǿ aa gb̄e bee mi f̄ò aa widàwà.

5 A èa a pále z̄i l̄o, ã aa gb̄e bee d̄e. Maa à gb̄ep̄aleṣo z̄i dasi, aa ní gb̄eṣo gb̄e, aa ní gb̄eṣo d̄e.

6 Budepi né m̀endona mé ḡṣe sa, ã à aà z̄i gb̄ez̄ā à mè: Aa ma né yāda.

7 Ǿ zikenaṣi òk̄ṣe aa mè: Túbiblenan kee. A to wà aà de, bú i ḡw̄ē.

8 Ǿ aa aà kù wa d̄e, wà aà ge s̄e wa z̄i kaa kpe.

9 Tòo, kpelewa budepi a ke sai? A ge zikenaṣi deṣe, i búpi kpa gb̄ep̄aleṣo.

10 I Lua yáe bee kyokeo lé? Wà mè:

Gbe pọ́ ēbonaṣo p̄kp̄ai

mé ḡṣo gb̄eṣo mide ũ.

11 Dii mé bee k̄e,

ã à k̄ew̄ē yāb̄nsae ũ.†

12 Ǿ aa zεwελε wà àà kú, asa aa dǝ ní yáí à yápi lèüi. N beeo aa viakè bílaε, ǝ aa àà tò we aa tà.

Yesu lousisin gbēz̄ɔɔ fua
(Mat 22.15-46, Luk 20.19-47)

13 Ǿ wà Falisie ń Elodi kpala zenkpεdeε z̄i Yesuwa ɔnokεiε a yā'oa guu.

14 Ké aa kà, ǝ aa òè: Metulu, wá dǝ ké gbé náaiden n ũ. Nili yási ní gbéo ublembεke yáio, asa nili gbēε wegwao. Lua zé ni ɔbné wásawasa. A zεv̄i wà wè'ɔa kpá Sezaawaa, ge a zεv̄io? Wà kpa yà, ge wásu kpao?

15 Yesu ní mɔafili dǝ, ǝ a òné: Bóyái ále filifilimbakpameεi? A ɔapi do dɔmεε mà gwa.

16 Ké aa dǝè, ǝ à ní lá à mè: Dé mi ní àà tɔon lai? Aa wèwà aa mè: Sezaa póε.

17 Ǿ Yesu òné: A Sezaa dee pó kpawà, í Lua pó kpawà. Aà yá bǝ ní saε.

18 Ǿ Saduse pó aal gεɔ vua εεboεɔ mò Yesu lè aa àà là aa mè:

19 Metulu, Mɔizi òwεε a lá guu à mè, tó gbé v̄i gá à a nɔ tò nésai, aà dáuna gyaapi da'uake à a v̄i gεε keò.‡

20 Maaε, v̄i ní dáunaɔ ku gbēɔn sɔpla. Woo nɔsè, ǝ à àà tò we nésai.

21 Se àà da'uakè, ǝ à gá à nɔpi tò we ɔ nésai. Ǿ Bíɔ kè màa ɔ

22 e à gè kà an sɔpladewa. Ampii aa àà tò nésai. Ampii gbεa ɔ nɔpi gá.

23 Gεɔ vugɔɔz̄i an déme aɔ nɔpi v̄i? Asa an gbēɔn sɔpla m̄pii aa àà dǝ nɔ ũε.

24 Yesu wémá à mè: A Lua yá ní a gbāao dǝsai yáí a sásáio lò?

25 Tó gεɔ vù, aa nɔsεo, aa zákεo, aɔ ku lán malaikaɔ kua luabεwae.

26 Ké gεɔ bɔ gau sǝ bε, i Mɔizi lá kyoke gua pó à kàele yā'òuo lé? Lua òè à mè ámeaa Ablahaū ní Izaakio ní Yakɔbuo Lua.§

27 Luaá gεɔ Lua no, gbé b̄εεɔ póε. A sásá à kè zài.

28 Mɔizi ikoyádanεdee ku we, à ɔkpaapi mà. Ké a è Yesu yāmaa wémá, ǝ à s̄s̄aazi à àà là à mè: Ikoyā kpele mé deŋlai?

29 Yesu wèwà à mè: A miden ke: A ma, Isailiɔ. Dii wá Lua mé Dii m̀ndona ũ.

30 Aɔ ye Dii á Luazi ní ǹsem̀ndoo teasisai á gbāa pua léu, á sǝ ɔ kuwà.*

31 A plaaden ke: Aɔ ye á gbédeezi lá ázia wēniwa.† Ikoyāe de beeɔlao.

32 Ǿ yádanεdepi òè: Yāmaaε, Metulu. N síana'ò, n mè Lua m̀ndoe, a plaade kuo, sema aàpi.‡

‡ 12:19 Iko 25.5 § 12:26 Bɔa 3.6 * 12:30 Iko 6.4-5 † 12:31 Lev 19.18 ‡ 12:32 Iko 4.35

³³ Yea Luazi ní nòsemendoo ní n ònòo píi n gbãa pua léu ní yea n gbédezi lá nzia wēniwao de sa pò wí a pò kátèu à tékú ní sa'oa bui píiola. §

³⁴ Ké Yesu è à yāwèwa ní laaio, a òè: Gēa kpala pò bò Lua kíu zànnoo. Bee kpe gbēe i we yāe làwà lóo.

³⁵ Yesu èa lé yādané Lua ua, ò à gbéò là à mè: Bóyāi Mòizi ikoyādanedeò Ì o Mesiá Davidi buiei?

³⁶ Ké Lua Nisina dède Davidiwa à mè: Dii ò ma Dii e aà zòle a oplaai e àò aà ibeèò kálèè a gbá zíc.*

³⁷ Lá Davidi aà sísi Dii màa, kpelewa aò de aà bui ù ló? O bíla lé aà yāma ní pònao.

³⁸ Aà yādaanè guu à mè: A laaika Mòizi ikoyādanedeòzi. Aaìo ye bebèa ní uladao daa wàò fòkpakpamá gāaè.

³⁹ Aaìo wèeèe zòle lousisikpe zòlekíi maaò guu ní bleble zòlekíi maaò.

⁴⁰ Aaì lou gbàa sísi gbéò wé yáí, ò aaì gyaaò kpé siomá. An íadama pásí aò deńla.

Gyaa taaside gbadaa

(Luk 21.1-4)

⁴¹ O Yesu zòle Lua ua o sikpagolo aè, àle gbéò gwa, lá aale òa dau. Ode saò lé o zòò dau.

⁴² O gyaa taaside mò tanga dàu mèn pla, i ka dalao.

⁴³ O Yesu a íwao kàaa a òné: Síana mále oé, gyaa taasidepi òa dà kpagolo guu de gbépiila.

⁴⁴ Asa o dia ò aa dà wà kàu nípii. Nòepi sò, aà taasideke guu pò pò a ví à pòbleò ò a dàu we píi.

13

Yelusaleù dúuzòa ní dúnialaagò seelaò

(Mat 24.1-22, Luk 21.5-24)

¹ Ké Yesu lé bò Lua ua, aà íwae òè: Metulu, gwa lá wà kpé maaò dè ní gbè kefenaèò taao.

² O Yesu òè: N kpé zòòpi è píia? Gbèe a gò dikòa weo, wa a dúuzò píie.

³ Yesu zòlea Kùkpe sísipòleu, aà aè dɔa Lua uawa. Píeè ní Zaakio ní Zāao ní Andeleo mé kuaànò nítxe, ò aa aà là aa mè:

⁴ Owèè, bee a ke bɔe ni? Bóme aò de apii kegòò seela ùi?

⁵ O Yesu òné: A laaika, ásu to wà á sásão.

⁶ Gbéò mó ní ma tóo dasi, aa me Mesiin ní ù, aai gbéò sásã dasi.

⁷ Tó a zikakòfi mà ge a bao, ásu bílikeo. Sema bee ke, áma dúnia láaan we gíao.

⁸ Bui ní buio aa fεε ní k̄s̄o, màae lɔ b̄usu ní b̄usuo. Tɔɔe a lualua gueɔ mé nɔana aɔ ku. Yápi aɔ de lán nɔwāwā daaleawae.

⁹ Aɔ kú ní laaio. Wa á kúkū wà yákpalekeánɔ, wi á gbē lousisikpeɔ guu. Aɔ zea b̄usu gbāadeɔ ní kíaɔ ae ma yáí, íɔ dené ma seeladeɔ ũ.

¹⁰ Sema wà baonakpa bui píie gia.

¹¹ Tó wà gèánɔ yákpaleu, ásu dɔaa bílike yá pɔ ásu owao. A yá pɔ Lua a sóso káé á léu gɔɔbeezi o, asa i ke áme á yá'oo, Lua Nisinae.

¹² Vii ní dāunaɔ k̄s̄o kpámá dea yáí. Maa maee ní néɔ kpámá. Néɔ bɔ ní deɔ ní ní daɔ kpe wà ní de.

¹³ Gbépii a zaágu ma yáí. Gbé pɔ menaf̄s̄ e a léwa, ade mé a bɔ.

¹⁴ Tó a t̄e gudena* è gu pɔ de àɔ kuuo, (kyokena yápi da), gbé pɔ kú Yudeɔ bàale mipe s̄is̄iwa.

¹⁵ Gbé pɔ kú a kpé musu su pila gē kpéu a pɔe séio.

¹⁶ Gbé pɔ kpé bua su ea be a ula séio.

¹⁷ Waiyoo neadeɔ ní nɔsindeɔ gɔɔ beezi.

¹⁸ A wabike ké yápiɔ su á le buziɔ,

¹⁹ asa wétēa pɔ aɔ ku gɔɔpi aɔ z̄ɔe.† Za gɔɔ pɔ Lua dúnia kè e gbā a taa i keo, mé a ke bau lɔ.

²⁰ Tó Dii i gɔɔpiɔ laoo, d̄s̄ gbēe a bɔo. A gɔɔpiɔ lào a gbé pɔ à ní séo yáie.

Gbēnazin Né mɔa

(Mat 24.23-44, Luk 21.25-38)

²¹ Gɔɔ bee tó wà su dé Mesii gwa ke, ge Mesii ku le, ásu sio.

²² Asa Mesii egeɔaɔ ní anabi egeɔaɔ mɔ dabudabuɔ ní yābɔnsaeɔ ke, ké baa gbé pɔ Lua ní séo aa ní sāsāo, tó a zé kú.

²³ Aɔ kú ní laaio, ma yápii lezāwá za káauε.

²⁴ Gɔɔ bee wétēapi gbēa íatē a siakū, mɔvua a ikεo,

²⁵ saanaɔ wolo luawa, pɔ pɔ kú luawapiɔ zā ní pékiwa.‡

²⁶ Wi Gbēnazin Né mɔa e luabepuanau ní gbāa z̄ɔo ní gawio,§

²⁷ i a malaikaɔ z̄i aa gbé pɔ Lua ní séo kāaa za dúnia gola síiɔ guu, za dúnia léla ní a léleo.

²⁸ A yá pɔ kaadɔenli lé daé ma. Tó a ḡnaɔ busékū mé a lá lé pae, § i d̄s̄ guantēna káikū.

²⁹ Maae lɔ, tó á è yápiɔ lé ke, àɔ d̄s̄ ké aà mɔa káikūε, a ku kpele.

³⁰ Siana mále oé gɔɔbeedeɔ gēle yápiɔ pii kesaiο.

³¹ Luabe ní tɔɔleo a gēle, ama ma yáɔ gēlea vío.

* 13:14 Dan 9.27, 11.31, 12.11 † 13:19 Dan 12.1 ‡ 13:25 Isa 13.10, 34.4, Yoε 3.4

§ 13:26 Dan 7.13

³² Gbēe a gɔɔ ge a zaa d̄so, baa malaika p̄o aa ku luabeɔ ge Lua Né, sema Mae Lua.

³³ Aɔ kú ní laaio à it̄k̄e, asa á d̄s z̄í p̄o gɔɔpi a kao.

³⁴ A de lán gb̄é p̄o lé gé w̄léuwae. A a be tò a z̄ikenaɔne baade ní a z̄io, ɔ a ò a gud̄anae aà it̄k̄e.

³⁵ Apiɔ s̄ó á uabele sugɔɔ d̄so, oosin nò, w̄eɛdon nò, ko ɔɔban nò, guf̄enen nò. Ayāmeto à it̄k̄e,

³⁶ ké asu su kándo, i á le ále i'oo yái.

³⁷ Yá p̄o mále oé, mále o gb̄épiiɛɛ, à it̄k̄e.

14

Tulalekaa Yesu miwa

(Mat 26.1-16, Zaa 12.1-8)

¹ Gēamusu* dikpe ní Kàaso dikpeo ḡo gɔɔ pla, ɔ sa'onkiaɔ ní M̄ozi ikoyādanedeɔ lé z̄ew̄eɛle wà gb̄é z̄amake wà e Yesu kú wà de.

² Asa aa m̄è: Wásu wà aà k̄u dikpe gɔɔ z̄io, ké wasu fele ní z̄oao yái.

³ Gɔɔ p̄o Yesu kú Simɔɔ Kusude be Betani, àle p̄oble, ɔ n̄oɛ s̄ààzi a tulale bui maa ɔde loona k̄ua. ɔ à loonapi waa è à tulalepi kà Yesu miwa.

⁴ Gb̄eɔ ku we, yápi òmá, ɔ aa m̄è: Bóyái à tulalepi p̄ak̄èi màai?

⁵ Tulale p̄o a ɔa de ánuɔ ɔwat̄e òaa do ní basɔooa, d̄s yāa wa yia wà a ɔa kp̄a taasideɔwa. ɔ aa z̄oadòwà.

⁶ ɔ Yesu m̄è: A aà to we. Bóyái ále íadaiwài? A yāmaak̄em̄eɛɛ.

⁷ Taasideɔ kúánɔ gɔɔpiiɛ.† Gɔɔ p̄o á yei, á f̄o na kené, āma máo kúánɔ gɔɔpiio.

⁸ A k̄e a gb̄aa léue, à òaa tulale kà ma m̄ewa ma ge kp̄elaa yáiɛ.

⁹ Siana mále oé, gu p̄o w̄ale ma baokpau d̄únia guu píi, wao yá p̄o n̄oɛpi k̄e o aà yá òaŋgu yái.

¹⁰ Bee gb̄ea Yudasí Isal̄oti p̄o de gb̄eɔn kuɛplaɔ gb̄edo ū ḡe sa'onkiaɔ k̄íi Yesu kpaamá yái.

¹¹ Ké aa aà yāmà, an p̄o k̄ena, ɔ aa legb̄èè wa ɔa kpawà. ɔ àle z̄ew̄eɛle à Yesu kpámá.

Gēamusu bleblea

(Mat 26.17-35, Luk 22.7-34, Zaa 13.21-38, 1Kln 11.23-25)

¹² Kàaso dikpe gɔɔ s̄éia z̄í, gɔɔ p̄o w̄í Gēamusu s̄a kòlokpa, Yesu íwao òè: Má ní ye wà ge Gēamusu ble ɔuk̄eun̄ei?

¹³ Yesu a íwao gb̄eɔn pla z̄ì a òné: A gé w̄léɛdau. A kpaaŋ ní gb̄eɔ í sea lo guu. A teaàzi

* 14:1 B̄o 12.1-11 † 14:7 l̄ko 15.11

14 e ua pɔ́ a gẽu, í o uabelee, Metulu m̀e má á pilauí, gua pɔ́ á Gẽamusu bl̃e bleu ní a íwaɔ?

15 A kp̃ediakɔ́a kp̃ea zɔ́ɔ musu pɔ́ wa k̀eke ɔ́b̃é, í sɔ́ukew̃e we.

16 Ké íwapio d̃azeu, ɔ́ aa k̃a w̃élepi guu, aa è lá a ònéwa. ɔ́ aa Gẽamusu bl̃e sɔ́ukè we.

17 Ké oosi k̀e, Yesu k̃a we ní a íwa gb̃eɔn kuεpl̃aɔ.

18 Ké aa z̃òl̃e lé p̃oble, ɔ́ Yesu m̀e: Siana mále oé, á gb̃é pɔ́ w̃ále p̃oble s̃anuɔ́ do a ma kp̃amá.‡

19 An pɔ́ yà, ɔ́ aale aà la dodo: Asa mám̃eɔ yó?

20 ɔ́ a òné: A gb̃eɔn kuεpl̃aɔ doε, w̃ále ɔ́k̃āaa ta doũ.

21 Gb̃enazín Né a ta lá w̃a a ỹá'ò taalauwa, § āma waiyoo gb̃é pɔ́ a Gb̃enazín Né kp̃amápi. A maa w̃a ade ì ỹāao.

22 Ké aale p̃oble, Yesu k̃a s̃è à báaad̃au, ɔ́ a è'ε kp̃amá à m̀e: A sí, beeá ma m̃e.

23 ɔ́ à imib̃ɔ́ s̃è à Lua s̃áaukp̃a a kp̃amá, ɔ́ aa m̃i m̃pii.

24 ɔ́ a òné: Beeá ma auε, Lua bàa kua ní gb̃é dasiɔ́ au* pɔ́ a b̃ɔae.

25 Siana mále oé, má ṽébe'i mi loo e kpala pɔ́ b̀ò Lua k̃íi b̃o gupuau, ɔ́ má a dafu mi.

26 Ké aa les̃i aa làa, ɔ́ aa b̀òle gè Kùkpe s̃is̃ip̃oleu.

27 ɔ́ Yesu òné: Ap̃ii á ma to we, asa a k̃ēa láu Lua m̀e: Má s̃ād̃ana lé, s̃āo i f̃āaa.†

28 N beeo ma vua gb̃ea má d̃ɔaaé Galile.

29 ɔ́ Piεε òè: Baa tó wa n to we píi, má n to weo.

30 ɔ́ Yesu òè: Siana mále onε, gw̃āas̃inaa e ko àò gé lé g̃en pla zui, ñỹó lelekpamazi g̃en àaõ.

31 ɔ́ Piεε legb̃è à m̀e máũmaũ: Baa tó má su mále ganñɔ́, má lelektanzi bauo. ɔ́ aa ò màa s̃õ m̃pii.

Yesu wabik̃ea Gεsemani
(Mat 26.36-46, Luk 22.39-46)

32 Ké aa k̃a gu pɔ́ w̃i m̃e Gεsemani, ɔ́ Yesu ò a íwaɔnε: A z̃òl̃e la e màò wabik̃e.

33 ɔ́ à Piεε ní Zaakio ní Z̃āao s̃è g̃èr̃ñɔ́. Iw̃āa k̃a aà p̃ɔa, tòlobi z̃uàagu,

34 ɔ́ a òné: P̃osia ma k̃ū gb̃āa e ma ka gaa. A ze la à it̃ēke.

35 Ké à gè aε ỹɔɔ, ɔ́ à w̃ùle a gb̃eεu à wabik̃è, tó a zé kú, g̃ɔɔpi g̃ēala.

36 A m̀e: Baa, ma Mae, ní ỹá píi zé ṽi. To taasi k̃eεonapi d̃ɔmazi, āma ma p̃ɔeā no, sema n pɔ́.

37 Ké à èa s̃u à gb̃eɔn àaɔ̃pio k̃íi, a è aale i'ò. ɔ́ a ò Piεεε: Sim̃ɔɔ, níle i'ò ỹà? Ni f̃õ n it̃ēkè baa ỹɔɔɔa?

38 A it̃ēke àò wabik̃e, ké ásu fu ỹāwao ỹái. Nis̃ina yei, āma m̃e busε.

39 A èa gè wabikci, ɔ à yá doupi ò lɔ.

40 Ké à èa sù, a è aale i'o, asa an wé gbiakùè. ɔ aai dɔ lá wa oèò.

41 Aà ea sua gɛn àaɔde a òné: Ale i'o ále kámabo e tiaa? Bee mò. Gɔɔ kà sa. A gwa, wàle Gbɛnazɪn Né kpá duunkenaɔwa.

42 A fɛle wà gé. Gbɛ́ pɔ lé ma kpámá lé mó kee.

Yesu kúa

(Mat 26.47-56, Luk 22.47-53, Zaa 18.3-12)

43 Ké Yesu lé yápi o gɔɔ, ɔ aà iwapiɔ gbɛdo Yudasi kà ní bila pɔ bò sa'onkiaɔ ní Mɔizi ikoyádanɛdeɔ ní gbɛzɔɔɔ kúú. Aa fɛndaɔ kúa ní goɔ.

44 Bɔnkpɛdepi sɔ à dɔaa seela òné à mè gbɛ́ pɔ a su lepèwà, aàpin we. Aa aà kú gbáa aa taò.

45 Ké à kà we, ɔ à táa'ò Yesuwa gɔɔ, a òè: Metulu! ɔ à lepèwà.

46 ɔ wà ɔpèlɛwà wà aà kù gíúgiú.

47 Zā guu gbɛe a fɛnda wò à sa'onkia zíkɛnae lèò à aà swá gò.

48 ɔ Yesu òné: Kpáí weliwen ma ũ, ɔ a mɔ ma kúí ní fɛndaɔ ní goɔa?

49 Má kúánɔ Lua ua lá gu lé dɔ, miɔ yádaé, i ma kúo. Ama bee kè ké yá pɔ kɛa Luayátaalau e ke yáíe.‡

50 ɔ aà iwáɔ bàalè pii aa aà tò we.

51 Ewaasoe teaàzi, aà zwáa kuaaála pɔeyesai. Ké wà aà kù,

52 ɔ à a zwáa tònè we, à bàalè puizi.

Piɛ lelekpaa Yesuzi

(Mat 26.57-75, Luk 22.54-71, Zaa 18.12-27)

53 ɔ wà gè ní Yesuo sa'onkia be. Sa'onkiaɔ ní gbɛzɔɔɔ ní Mɔizi ikoyádanɛdeɔ káaaa we nípii.

54 Piɛ té ní kpɛ káaa e à gè gè sa'onkia be'ua. A zòle we, ále tékpakpa ní dɔaiɔ sánu.

55 Sa'onkiaɔ ní Yuda yákpalekɛnaɔ pii lé yá welele wà dɔ Yesuwa wà e wà aà de, ɔ aai eo.

56 Wà yádbɔwà dasi, áma an yáe i kɔseo.

57 ɔ gbɛeɔ fɛle yádbɔwà lɔ aa mè:

58 Wá mà dee mè á Lua kpé pɔ gbɛnazɪna dò wí, i a pále pɔ gbɛnazɪna i dɔo dɔ gɔɔ àaɔe.

59 Baa ní beeo an lé i ke doúo.

60 ɔ sa'onkia fɛle zè zā guu à Yesu là à mè: Nyɔ yáe zásioa? Yá pɔ wàle dɔdɔmapiɔ dea ní?

61 Yesu níle kpé, i yáe wewàò, ɔ sa'onkiapi èa aà là à mè: Mmɛ ní Lua báaade Né Mesii ũa?

62 ɔ Yesu mè: Mámɛ má aà ũ. A Gbɛnazɪn Né e zòlea Gbáapiide ɔplaii,§ mé á aà mɔa e luabɛpuanau.*

63 Ǿ sa'onkiapi a ulao ga kè à mè: E'e, wá bàa kú ní seeladeo lbe?

64 A mà lá à dèe ní Luao weó? Kpelewa a zeòì? Ǿ aa yá ðiè nípii aa mè wà aà de.†

65 Ǿ wà fèle lé lé'ikakawà.‡ Ǿ wà pòkùè aà wéwa, wàle aà lele ní ɔkūo, wàle oè: Anabikeke, ní gbé pò n le o. Ǿ dɔaiɔ aà kù aa aà sãnkεε.

66 Piεε ku zíle ua, ɔ sa'onkia be nɔε zíkεnao do mò we.

67 Ké à Piεε è, àle tékpakpa, ɔ à aà gwà soee, a oè: Mpi sɔ, iɔ sãnu ní Yesu Nazaretipioε.

68 Ǿ à lelekpà à mè: Má dɔo, mi ma lá níle oo. Ǿ à fèle gè gɔu guu.

69 Nɔεpi èa aà è we, ɔ a o gbé pò zεa weɔne à mè: Gɔεpiá an gbēdoε.

70 Ǿ Piεε lelekpà lɔ. Ké à kè sàa yɔɔ, gbé pò zεa weo o Piεεε: Sianε an gbēdon n ũ, asa Galile gbén n ũ.

71 Piεε vãikpaaí ní aziaɔ, ɔ à mè: Má sí ní Luao, má gbé pò àle aà yá'opi dɔo.

72 Wegɔɔ ɔ ko lé gën plaade zù, ɔ yá pò Yesu o dɔ Piεεgu, ké à mè e ko àò gé lé gën plaade zui, a lelekpaazi gën àaɔ. Ǿ à nà ɔɔlɔwa.

15

Pilati yákpalekeε ní Yesuo

(Mat 27.11-31, Luk 23.1-25, Zaa 18.28-19.16)

1 Ké gu dɔ gɔɔ sa'onkiaɔ ní gbēzɔɔɔ ní Mɔzi ikoyādanedeo ní gbāadeo pii lekpaai, ɔ aa Yesu yè aa gè aà kpà Pilatiwa.

2 Ǿ Pilati aà là à mè: Yudaɔ kían n ũa? Yesu wèwà à mè: N òn we.

3 Sa'onkiaɔ lé yādɔɔwà,

4 ɔ Pilati èa aà là à mè: Nyɔ yāe ooa? Yá pò wàle dɔɔma ma fá!

5 Ké Yesu i yāe zásimáo, ɔ aà yá bɔ Pilati sae.

6 Gεamusu dikpeɔɔzi Pilati í dakpeunaɔ do pò wa yei kénéε.

7 Bùsudeña pò aa bɔ gbāadeo kpe aa gbēdèo ku kpéu. An gbēdo tón Balaba.

8 Ǿ bíla sò Pilatizi aa wabikèwà aà ke lá í kenéwa.

9 Ǿ Pilati ní lá à mè: A ye mà Yudaɔ kía kéé yà?

10 Asa a dɔ sáasá ké sa'onkiaɔ weɔo Yesuε yáí ɔ aa aà kpaiwa.

11 Ǿ sa'onkiaɔ tekpà bílagu, ɔ aa oè aà Balaba kéné.

12 Ǿ Pilati ní lá à mè: Kpelewa á ye mà ke ní gbé pò wí mε Yudaɔ kíaoi?

13 Ǿ aa èa wiilè: N aà páliwa!

14 Ǿ Pilati ní lá à m̀è: B́óyáii? V́ai kpele a k̀èi? Ǿ an wiilea k̀áfi aa m̀è: N aa páliwa!

15 Pilati ye ýa ṕo a kárngu ke, ̄ à Balaba k̀èné. A Yesu kpà sosaᵛwa aa aà gb̄é ní flàalao, aai aà páliwa.

16 Ǿ sosapiᵛ g̀èaàᵛ bùsu gb̄adeᵛpi be'ua, aa ní g̀áli k̀áaa pii.

17 Aa gomusu t̄ea dàè, ̄ aa f̀ua tà ní leo aa kpàè.

18 Ǿ aale f̀okpakpawà aa m̀è: Yudaᵛ ḱia f̀o!

19 Aale aà gb̄é a miwa ní feeo, aale lé'ikakawà, aale k̀ulékule aà ae, aale lémwà.

20 Ké aa aà k̀è ṕoᵛᵛ aa làa, ̄ aa gomusu t̄eapi b̀òaaàla, aa aázia p̀okasa dàè. Ǿ aa b̀òaaᵛᵛ, aale gé aà páliwa.

Yesu gaa

(Mat 27.32-56, Luk 23.26-49, Zaa 19.17-30)

21 Ké aale gé, g̀oee b̀ò s̄é oi, àle d̀ónzi, ̄ aa teasidàè aa Yesu lip̄aak̄ᵛa diè. Ḡoepi t́on Simᵛᵛ, Sileni bùsu gb̄éé, Alesānda ní Lufuo de'iaé.

22 Ǿ aa g̀è ní Yesuo gu ṕo w̄i me Ḡoḡota. (Bee m̀è mitᵛᵛnagu.)

23 Ǿ aa v̄ee ṕo wà lí'ᵛ k̀àu d̀òè, āma i mio.

24 Ké aa aà páliwa, ̄ aa aà p̀okasaᵛ kpaalè k̀àle, aa t̄elepà a sea ýa musu.*

25 Aa aà páliwa íat̄é muuw̄amiḡoee.

26 Yá ṕo wa d̀òwa ̄ wa k̀è wa ná aà mia wà m̀è:

Yudaᵛ Ḱia.

27 Wà kp̄aiweliweᵛ páliwa we lo gb̄eᵛn pla, ado aà ɔplaai, ado Z̄eéi.

28 Ǿ ýa ṕo k̀ea láue bee pà wà m̀è: Wà aà gwà doŭ ní t̄aaekenaᵛ.†

29 Gb̄é ṕo lé ḡe weᵛ lé ní midé,‡ aale aà s̄s̄ᵛ aa m̀è: Eh̄é! Tò! N m̀è níyᵛ Lua kpé wí, ní ea d̀o ḡoᵛ aas̄ nolo?§

30 N nzia suaba! Pila líwa m̀è!

31 M̄aa lo sa'onkiaᵛ ní M̄oizi ikoyādanedeᵛ lé aà ke ṕoᵛᵛ aa m̀è: A gb̄ep̄aleᵛ suabà, āma a f̀ᵛ à azia suabao.

32 Tó wá è Isailiᵛ ḱia ṕo w̄i me M̄esiipi p̄ila líwa, wá aà náaike sa. Ǿ gb̄é ṕo wà ní páliwa s̄anuᵛ lé aà s̄s̄ᵛ lo.

33 Sea za íat̄é minanguo e aua g̀è p̄ilaᵛ gu siak̀ù bùsupiu piié.

34 Íat̄é'auapilaa ̄ Yesu wiillè gb̄áugb̄au à m̀è: Eloi, Eloi, lema sabatani! Bee b̄oole m̀è: Ma Lua, ma Lua, àkea n ma to wei?*

35 Ké gb̄é ṕo zea weeᵛ ýapi mà, ̄ aa m̀è: Ma we, àle Elia sisie.

36 Ǿ gb̄éè bàalè g̀è sao z̀ò v̄ee k̀ùmawa,† a p̀è feea a d̀ò Yesue à m̀è: A ze g̀ía wà gwa, tó Elia a m̄ᵛ aà pila.

37 Yesu wii gb̄aa lè, ̄ à gà.

38 Ǿ Lua kpé zw̄aa‡ ṕo daa luakuk̀ii ae pàa pla za musu e z̄íle.

* 15:24 Sou 22.19 † 15:28 Isa 53.12 ‡ 15:29 Sou 22.8, 109.25 § 15:29 Maa

14.58 * 15:34 Sou 22.1 † 15:36 Sou 69.22 ‡ 15:38 B̄ea 26.31-33

³⁹ Ké sosaᵛ gbēzᵛᵛ pᵛ zε Yesu aε we aà gaa è màa à mè: Gᵛεpiá Lua Nᵛéε sᵛana.

⁴⁰ Nᵛεεᵛ ku we lᵛ, aale gugwa káaa. An guu Maliama Madeleni kuu ní Maliama pᵛ dε Yosefu ní Zaaki Nᵛénao da ũo ní Salomeεo.

⁴¹ Gᵛᵛ pᵛ Yesu kú Galile, aame aaiᵛ teaàzi wàᵛ blekeè. Nᵛε pāleᵛ màaàno Yelusaleū aa ku we lᵛ dasi.

Yesu vīa

(Mat 27.57-61, Luk 23.50-56, Zaa 19.38-42)

⁴² Asᵛadazi oosi lé ke. Lá kámabogᵛᵛ ye daalei,

⁴³ Yosefu Alimate mᵛ. Gbᵛé tᵛdeε Yuda gbāadeᵛ guu, mé àle kpala pᵛ a bᵛ Lua kíi dá. A sᵛdīle à gè Pilati kíi, à Yesu ge wabikᵛwà.

⁴⁴ Ké Pilati mà Yesu gà kò, à bᵛ aà saε. ᵛ à sosaᵛ gbēzᵛᵛ sīsi, à aà là tó Yesu gà kò.

⁴⁵ Ké Pilati gbēzᵛᵛopi yāmà, ᵛ à Yosefu gbà zé aà gεpi sé.

⁴⁶ Yosefu gè bàabaa lù, ᵛ à gè à aà bùa à bàabaapi fīwà. A aà dà gbᵛ'ε pᵛ wa sᵛ mia ũ guu, ᵛ à gbè gbᵛᵛε gbeembo tà εpile.

⁴⁷ Maliama Madeleni ní Maliama Yosefu dao lé gwa, aa è gua pᵛ wà Yesu gεpi dàu.

16

Yesu bᵛa gau

(Mat 28.1-10, Luk 24.1-12, Zaa 20.1-10)

¹ Kámabogᵛᵛzī láaa íatᵛ gᵛa kpéu Maliama Madeleni ní Maliama Zaaki dao ní Salomeεo nísi gīnana lù, ké wà ge ma Yesu mεwa.

² Asᵛanenzi kᵛᵛkᵛᵛ íatᵛ bilea ᵛ aa bᵛ gè miapi kíi.

³ Aale kᵛ la zéu aale mε: Démε a gbεpi gbeembo à gowᵛε mia'ε léi?

⁴ Asa gbεpi gbᵛᵛεε. Ké aa wesè, ᵛ aa è wà gbεpi gbeembò kò.

⁵ Ké aa gᵛ mia'εpi guu, ᵛ aa èwaasoe è zᵛlea ᵛplaa oi, a ulatao pua daa. ᵛ iwāa kà ní pᵛa.

⁶ A òné: Asu to iwāa ká á pᵛao. Yesu Nazaleti pᵛ wa pāliwa ále wεεleo lò? A vù. A gu pᵛ wà aà dīleu èa? A ku lao.

⁷ A tá, í o aà íwaᵛne ní Píεεo, a dᵛaané Galile. Aa aà e we lá a ònéwa.*

⁸ Iwāa kà ní pᵛa, aale kpakpanaga, ᵛ aa bᵛle miapiu ní bao. Aai yāe o gbᵛεεo, ké vīa ní kú yái.

Yesu azīa ᵛba a íwaᵛne

(Mat 28.16-20, Luk 24.36-53, Zaa 20.11-23)

⁹ Ké Yesu bᵛ gau asᵛanenzī gufᵛne, à azīa ᵛlᵛ Maliama Madeleni pᵛ à táa mèn sᵛpla gòεε káau.

* 16:7 Maa 14.28

10 ɔ nɔɛpi ge ò àà gbé pɔ an pɔ yaa, aale ɔɔbɔne.

11 Ké aa mà Yesu vù, nɔɛpi aa è ní wéó, ɔ aai sio.

12 Bee gbɛa gɔɔ pɔ an gbɛɔn plaɔ be zé guu, aale gé wéíeu, à azía òbné lán gbɛpálewa.

13 Ké aa èa sù ní wéíepio, aa ò gbé kɛnɔne. N beeo aai ní yá sio.

14 Gbezā ɔ à azía òb a gbɛɔn kuɛdoɔne gɔɔ pɔ aale pɔble. ɔ à zɔadòmá, ké an swá gbāa mé aai a náaikɛo yáí. Asa aai gbé pɔ aa àà è à vù yá sio.

15 ɔ a òné: A gé dúnia guu píi, í ma baokpa gbépiie.

16 Gbé pɔ sí mé à da'ilékè a bɔ. Gbé pɔ i sio sɔ, yá a zɔléwà.

17 Gbé pɔ aa yápi sɔb yákeɔn ke: Aali táago ní ma tóo, aali yáebui'o.

18 Tó aa mlé kù ní ɔo ge tó aa kona í m̄, a pɔe kenéo. Aali ɔna gyáɛɔwa, aai aafia'e.

*Yesu taa luabɛ
(Zin 1.9-11)*

19 Ké Dii Yesu yá'òné a làa, ɔ Lua aà sè tàò musu, à zòle Luapi ɔplai.

20 ɔ aà iwapiɔ bò gè waasokpà gupiiu. Dii zíkèínɔ, ɔ an dabudabukɛɔ yá pɔ aa ò sianap̄liwàné.

LUKU

Yá pò kú láε bee guu

Luku Yesu baona lápi kè lá Maaku kèwae.

Zãa da'ilena yá'oa guu, a ye gbéε sɔu àò maà wàò Yesu dá (3.1-20)

Yesu da'ilékεa ní aà yãao (3.21-4.13).

Yesu zíkεa Galile bùsuu, gu pò à waasokèu ò à gyãε gbàgbà (4.14-9.50).

Yesu wélegεa bɔa za Galile e taa Yelusaleũ (9.51-19.28). Luku yá pò Maaku i kéε kè dasi. A keeεn ké: Sãmali gbẽmaa yá, ɔde sɔũ yá, né pò sàsá yá, ɔde ní Lazaao yá.

Yá pò Yesu kè Yelusaleũ (19.29-21.38).

Yesu taasikεa ní aà gaao (22-23).

Lápi midékli (24) Yesu bò gau ò à bò m̀ a iwaeɔwa Emausi zéu e àò gε táí luabe.

Luku Yesu ní Zãa Da'ilena ia yá bɔlékè gíε (1-2). Wekii a ò lá malaika bò m̀ Yesu da Maliamawa ní Zãa Da'ilena da Elizabetio, ní lá sãdãnao ní saanyãdõnao m̀ kùle Yesueo, lá Maliamawa ní Zakalio Dii sãaukpà mé Simeo Lua Musude tɔb̀. Yá bee guu Luku yá gbiao ò k̀ a Yesu seeladekεkεa guu: Yesu luake ní aà dea Isaili zalala ũo ní lá aà m̀a dúnia guu de yãzɔũ gbépiiεo. Luku òwẽε lɔ lá Lua ye ǹsedoũdeɔzi ní gbé pò wà pãkpãnzio ní nɔεo ní taasideo ní nibɔɔ. Lua Nisina yá kú we lɔ ní pɔna pò Yesu baona ì inéo ní Lua táasileao ní wabikεawào.

Luku ì Isailio felekaayã bɔlékewẽε wásawasae. Baona láε bee kyokεa guu baade a f̃ gbépii Suabana yá d̃u.

¹ Gbéε ɔkpà yá pò kè wá guu dau siua lá guu zézεwa dasi,

² lá gbé pò aa de yápi seeladeo ní a baokpanao ũ za káauo òwẽεwa.

³ Tiasa mapi s̃, lá ma wetè yápiɔi dodo za a daaleawa, má è a maa mà kéne zézε, ma gbé beεede Teofili,

⁴ ké ñ e ñ yá pò wa dàne sãasã d̃.

Malaika d̃baaa Zãa Da'ilena ia yá'oa

⁵ Yude bùsu kí Elodi gɔɔ sa'onae ku, aà tón Zakali. A ku Abia sa'onao gáli guue. Aà na tón Elizabeti. Aalona buie lɔ.

⁶ An pla nípii aa maa Luaε. Aaĩ ku tãaesai, aa Dii ikoyã ní yá pò a díle k̃a.

⁷ Aa né ṽio, asa Elizabetiá flie, mé an pla nípii aa zik̀.

⁸ Gɔɔ pò sa'oa kà an gáliwa, Zakali mé lé Lua gbagba.

⁹ Lá sa'onapio ì kewa, aa likpà, ò lí Zakali sè aà gé tulaletikai téa Dii kpéu.

¹⁰ Tulaletikpasagoo bíla kàaa kpéle pii, aale wabike.

¹¹ Ǿ Dii malaikae bò mowà, à zè tulaletikateakíi oplaii.

¹² Ké Zakali aà è, à bílikè, vía aà kù.

¹³ Ǿ malaikapi òè: Nsu to vía n kùo Zakali. Lua n wabikea si, n na Elizabeti a ne'i gōe ũ, ní tókpaè Zaa.

¹⁴ N pɔ a ke na, nýɔ yáab, gbéɔ pɔnake aà ia yá musu dasi,

¹⁵ asa aɔ de Dii gbēzōō ũe. A wē ge í gbāae mio,* Lua Nisina aɔ dedeawà za aà da gbēue.

¹⁶ A to Isailio ze ní Dii ní Luao dasi,

¹⁷ a dɔaa Dii ní Lua Nisina gbāa pɔ Elia ví yāao. A to maeɔ ledouke ní ní néo,† a to swáyāmansaideɔ gbēmaao òno sé. A gbéɔ keke aao ku sɔu guu Dii.

¹⁸ Ǿ Zakali ò malaikapie: Kpelewa má yápi síana dōi? Asa maezinan ma ũ, mé ma na zikù lo.

¹⁹ Ǿ malaikapi wèwà à mè: Máme má Gablieli,‡ mio zea Lua ae. Ǿme ma zí yápi oine, mà baonapi kpane.

²⁰ Ma, n léna a naale, nýɔ fɔ yá'oo e yápi ge keò, ké ni ma yá pɔ a ke a gɔwa sio yáí.

²¹ Goo bee sɔ wàle Zakali dá. Aà gēgēa Lua kpéu bò ní sae.

²² Ké à bò, i fɔ yá'ònnɔo, ò wa dè ké à wépfungu'è Lua kpéue. Lá aà léna naale, ò àle yá'oné ní oo.

²³ Ké Zakali sa'ogoo lé kà, ò à tà a be.

²⁴ Bee gbēa aà na Elizabeti nɔsi, ò à azía ùle e mo sɔo à mè:

²⁵ Dii kè, à ma wēnagwà, à wibòmee.

Malaika dɔaaa Yesu ia yá'oa

²⁶ A mo soolode guu Lua malaika Gablieli zì Galile wéle pɔ wí me Nazaleti guu.

²⁷ A gè nenɔe léso pɔ aà tón Maliama kíi. A gōkpama ví Davidi bui ũ, aà tón Yosefu.

²⁸ Ké malaikapi gè aà kíi, a òè: Fɔo báaade! Dii kunnɔe.

²⁹ Maliama bílikè yápiwa, à làasookè à mè: Fɔ bee mi dea ni?

³⁰ Ǿ malaikapi òè:

Maliama, nísu to vía n kùo, asa Lua báaadangu.

³¹ Ma! Nyɔ nɔsi, ní ne'i gōe ũ, ní tókpaè Yesu.

³² Aɔ de gbēzōō ũ, wàli oè Musude Né.

Dii Lua a aà kpa aà dezi Davidi kpalau,

³³ io de Yakɔbu bui kía ũ gɔɔpii,

* 1:15 Nao 6.3 † 1:17 Mal 3.23-24 ‡ 1:19 Dan 8.16, 9.21

aà kpala aɔ láaa vío. §

34 Ǿ Maliama ò malaikapiε: Lá mi g̃ε d̃s yāao, bee a ke kpelewa ni?

35 Malaika wèwà à mè:

Lua Nisina a dinε,

Musude gbāa i mɔma.

A yáí né pɔ́ n̄yɔ́ ipi kua aɔ adoa,

wàli oè Lua Né.

36 N daε Elizabeti nεg̃ε nɔsia s̃s a zikū guu. Nɔε pɔ́ wa d̄ile fii ūpi kú ní nò mɔ sooloo tia.

37 Asa Lua lí fu yāewao.*

38 Ǿ Maliama mè: Dii zòblenan ma ũ. Aà kemεε lá ní òwa. Ǿ malaikapi aà tò we.

Maliama gεa Elizabeti gwai

39 Gɔɔ bee Maliama f̄εε gè w̄éε pɔ́ kú Yude bùsu gusis̄ideu g̃ɔɔ.

40 A gè Zakali bε, ɔ́ à fɔkpà Elizabetiwa.

41 Ké Elizabeti Maliama fɔpi mà, aà né v̄iv̄i aà gbεε guu, ɔ́ Lua Nisina dèdε Elizabetiwa,

42 Elizabeti wii gbāa lè à mè: Báaaden n ũ de nɔε píila. Báaaden né pɔ́ kú ní gbεεu ũ b.

43 Bón ma ũ ké ma Dii da mò ma gwaii?

44 Gɔɔ pɔ́ ma swálè n fɔwa lé, né pɔ́ kú ma gbεεu v̄iv̄i ní pɔnaoε.

45 Báaaden n ũ, asa ní sí yá pɔ́ Dii òne a ke.

46 Ǿ Maliama mè: Báaaden n ũ, asa

Máε Dii tɔbɔ ma s̃s guu,

47 ma nòε lé yáalo Lua ma Suabanawa,†

48 asa à ma yádà,

mapi aà zòblena pɔ́ mi ka pɔε ũo.

Za tia e gɔɔpii wàli omεε báaadeε,

49 asa Lua Gbāadepi yāzɔ̀kèμεε.

Aà tó kua adoa.

50 I wēnad̄s gb̄é pɔ́ aaí v̄iakεεɔne e ní buiwa.

51 A a ḡàsí pòo à a gbāa òbné,

à waladeɔ f̄àaa ní ní làasoɔ.

52 A gbāadeɔ b̄ò kpalau,

à táaaɔ k̄àfi.

53 A pɔmaaɔ kpà nɔandenaɔwa aa k̄à,

à ɔdeɔ gbàε ɔgii.

54 A a zòblena Isailiɔ ìa,

an yá i s̄aaàguo.

55 A wēnad̄s Ablahaū ní a buipionε‡

lá à a lεgb̄è wá deziɔnewa.

56 Maliama z̄̀le ní Elizabetio lán m̄̀o àaõwa, ò à gbàsa tà a be.

Zaa Da'ilena ia

57 Elizabeti ne'iḡ̄o kà, ò à ne'ĩ ḡ̄e ũ.

58 Ké aà fáanidē̄o ní aà daē̄o mà lá Dii w̄̄enad̄̀òè, aa p̄̀o nak̄̀e aàn̄̀o.

59 A ḡ̄o swaaõde z̄̀í aa mò t̄̀z̄̀oí népie,§ aai aà mae Zakali t̄̀kpaè,

60 ò aà da mè: Aawo! Wàli oè Zāa.

61 Aa òè: Gb̄̄e ku n daē̄o guu, a t̄̀o bee v̄̀io.

62 Ǿ aa yā'ò aà maē̄e ní o, ké aa e d̄̀o lá a ye wà t̄̀kpaè.

63 Zakalipi p̄̀o p̄̀o á e lákēwà gb̄̀eà, ò a kēwà: Aà t̄̀on Zāa. Yápi b̄̀o ní sae nípii.

64 Weḡ̄o aà léna ḡ̀le, à lḕbò lé yā'o, àle Lua sáaukpa.

65 Ǿ vía ní fáanidē̄o kù píi, ò Yude bùsu gusis̄̀ide gb̄̀éò lé yápi galike píi.

66 Ǿ gb̄̀é p̄̀o aa yápi màò k̄̀ua ní n̄̀òse guu aa mè: Bó népi ā̀o de a ũ ziai? Asa Dii ṑl̄̀iaaaàzie.

67 Lua Nis̄̀ina d̄̀e de aà mae Zakaliwa, ò à ānabikēkē à mè:

68 Wà Dii Isailio Lua sáaukpa!

A mò a gb̄̀éò b̄̀o.

69 A Suaban gb̄̀ade b̄̀ow̄̄e

a z̄̀òblena Davidi bui guu,

70 lá a dà a ānabiṑne aa ò za ziwa.

71 Aa mè a wá sí wá ib̄̄ē̄owa,

a wá b̄̀o gb̄̀é p̄̀o zawágupiṑo z̄̀í.

72 M̄̀aa à wá dezī̀o w̄̄enagwà,

aà bàa p̄̀o kúrino yá i s̄̀aaàguo.

73 A lḕgb̄̀è wá dezi Ablahaũe*

74 à mè á wá b̄̀o wá ib̄̄ē̄o z̄̀í,

í wá gba zé wà z̄̀oblē̄e v̄̀iasai,

75 wá kua io adoaè gb̄̀ē̄maā̀o ũ

e wá w̄̄eni léu.

76 Mpi s̄̀o ma né, wàli one Musude ānabi,

asa níme níȳ̀o d̄̀oaa ò z̄̀ekeke Diie.†

77 Nȳ̀o to aà gb̄̀éò d̄̀o lá a ní suaba,

lá a ní duuna k̄̀émá,

78 ké wá Lua n̄̀òse s̄̀osobi v̄̀i yáí.

B̄̀oaa musu a m̄̀o wá gwai lá gu ĩ d̄̀owa,

79 i gupu gb̄̀é p̄̀o kú gusiaū̀one

ní gb̄̀é p̄̀o kú ga léz̄̀io,‡

i wá gbá péle aafia z̄̀éu.

80 Nēpi zɔ̀ɔ̀kù à gè kágbāade ũ. A ku gbáau e gɔ̀ɔ̀ pɔ̀ à b̀ò gupua u Isailiɔ̀wa.

2

Yesu ia

(Mat 1.18-25)

1 Gɔ̀ɔ̀ bee Sezaa Ogusi b̀ò ní yáò à mè wà dúnia gbépii nao.

2 Wà nao séiapi kè gɔ̀ɔ̀ pɔ̀ Kilini de Sili b̀usu gbɛ̀zɔ̀ ũe.

3 Baade pii gè a be wéleu wà a tó dalau.

4 Yosefu s̀ò à b̀ò Nazaleti, Galile b̀usu, à gè Davidi be wéle Beteleũ, Yude b̀usu, ké a de Davidi bui ũ yáí.

5 A gè wà a tó dalau we ní a nɔ̀kpama Maliamao. A nɔ̀sia,

6 ɔ̀ gɔ̀ɔ̀ pɔ̀ aa ku we, aà ne'igɔ̀ kà,

7 ɔ̀ à a yoa í gɔ̀e ũ. A zwāa fíwà à aà wùle pɔ̀tuɔɔ̀ pɔ̀blebɔ̀, ké aai gu e nibɔ̀ pilakio yáí.

8 Sādānaɔ̀ ku b̀usu doupi guu, aale í s̄eu, gwāasina aale ní s̄a d̄sa.

9 ɔ̀ Dii malaikae b̀ò m̀má, Dii gawi gupùnízi, ɔ̀ vía ní kú maamaa.

10 Malaikapi òné: Asu to vía á k̄u, asa ma m̀ baonakpaiéé, gbépii p̀ò í ke na maamaa.

11 Wà Suabana íé Davidi wéleu gwáa, ɔ̀me Mesii ũ, Dii ũ.

12 Seela pɔ̀ a to à aà d̄n ke: A nétēna e wùlea pɔ̀tuɔɔ̀ pɔ̀blebɔ̀, zwāa fífwà.

13 Kándo luabe íwaɔ̀ ku s̄anu ní malaikapio dasidasi, aale Lua táasile aa mè:

14 Wà Lua tɔ̀bɔ̀ musu, gbé pɔ̀ an yá kèèɔ̀ í aafia'e tɔ̀le.

15 Ké malaikapio gòníla aa tà luabe, ɔ̀ sādānaɔ̀ òkɔ̀e aa mè: Wà gé Beteleũ wà yá pɔ̀ kèpi e, yá pɔ̀ Dii tò wá d̄.

16 ɔ̀ aa f̄le gè kpakpa, aa b̀ò Maliamaa ní Yosefuowa ní nétēnapi wùlea pɔ̀tuɔɔ̀ pɔ̀blebɔ̀.

17 Ké aa aà è, aa yá pɔ̀ wa òné nétēnapi yá musu ò.

18 ɔ̀ yá pɔ̀ sādānaɔ̀ òpi b̀ò gbé pɔ̀ aa màò sae pii.

19 Maliamaa yápi k̄ua a ǹse guu pii, àle làasookewà.

20 Sādānaɔ̀ èa tà, aale Lua tɔ̀bɔ̀, aale aà sáaukpa yá pɔ̀ aa mà mé aa è musu, asa à kè lá wa ònéwae.

21 Ké a gɔ̀ɔ̀ la s̀ù, né t̄zɔ̀gɔ̀ kà, * ɔ̀ wà tɔ̀kpàè Yesu, tó pɔ̀ malaika ò zad̄ wí aà nɔ̀sio.

Yesu ɔ̀ba Dii

22 Ké an gbábɔ̀gɔ̀ kà, aa aà sè gè ɔ̀bi Dii Yelusaleũ lá M̀izi ikoyá'òwa.

23 Asa a ku Dii ikoyáu wà mè wà ne ḡɔ̀e séiaɔ̀ kpawàe.†

* 2:21 Lev 12.3 † 2:23 B̄a 13.2

24 Aa sa pɔ wa d̄ile Dii ikoyāu ò, wà mè felena mèn pla ge felenguulu né bɔbɔ mèn pla.‡

25 Gb̄ē ku Yelusaleū, aà tón Simeɔ. Gb̄ēmaaε, a Lua v̄ia v̄i, mé aà wé dɔ Isailiɔ misiaɪ. Lua Nisina diè,

26 ̄ Nisínapi dè a ga kía pɔ Dii kpà esaio.

27 Nisínapi d̄aaè, ̄ à gè Lua ua. Ké Maliama ní Yosefuò mò ní n̄ né Yesuo yá pɔ wa d̄ile ikoyāu kea yáɪ,

28 ̄ Simeɔ aà sí a ɔz̄i, à Lua sáaukpà à mè:

29 Mapi n z̄ɔblena gbaε niε guu sa

lá ní òmεεwa Dii,

30 asa ma wεsí Suabana pɔ ní d̄ile

31 n aà yá kèke bui píi wáale.

32 Aɔ de gupua ũ à gupu buiɔne, §

i n gbé Isailiɔ tɔbɔ.

33 Yá pɔ a ò népi musu b̄ò aà de ní aà dao saε.

34-35 Simeɔ samaa'òné, ̄ a ò népi da Maliamaε à mè:

Ɔme aɔ de seela pɔ Isailiɔ gii ũ,

pɔsia i n s̄ɔ z̄ɔ lán f̄endawa.

Isailiɔ lao ge aa káfi aà yáɪ,

an n̄ɔse guu yá i bɔ gupuaɔ.

36 N̄ɔε ānabie ku we, aà tón Ana, Fanueli né, Aseε buie. N̄ɔepi zikūε táotao. A zākè ní a ḡɔkpamao wè soplaε,

37 ̄ à ḡòd̄ gyaa ũ e wè basiiɔ ní síiɔ. Ili bɔ Lua uao, ɔ lousisi fāane ní gwāas̄inao ní l̄eyeaɔ ní wabikεao.

38 Zibeezi ḡò à s̄ònízi à Lua sáaukpà, àle népi yā'o gbé pɔ an wé dɔ Yelusaleū boaiɔne píi.

39 Ké Yosefu ní Maliamao kè lá a ku Dii ikoyā láuwa píi aa làa, aa èa tà ní be wéleu Nazaleti, Galile b̄usu.

40 Népi f̄ele à gb̄aakū. Ɔnɔ p̄àè, mé ɔ kú ní Lua báaaɔ.

Yesu gea Lua ua a neɔɔ

41 W̄é ní w̄eo Yesu de ní aà dao aaɪ gé Gēamusu* dikpekei Yelusaleūε.

42 Ké Yesu kà wè kuepla, aa èa gè dikpekei lá aaɪ kewa.

43 Ké dikpe làa, aale tá, ̄ an né Yesu ḡò Yelusaleū, aa d̄ɔ.

44 Aale e a kú ní gb̄éɔ guue. Ké aa t̄aa'ò gɔɔ do, ̄ aa gb̄asa lé aà wεεle ní daɔɔ ní gb̄é d̄ɔaɔ guu.

45 Ké aai aà eo, aa èa gè aà wεεlei Yelusaleū.

46 A gɔɔ àaɔde z̄í ̄ aa aà è Lua ua z̄ɔleā yādanedeɔ guu, àle yāmamá, àle yālalamá.

47 Aà yād̄ɔa ní aà yāweamáo d̄i gbé pɔ aale aà yāmaɔwa píi.

‡ 2:24 Lev 12.6-8 § 2:32 Isa 42.6, 49.6 * 2:41 B̄ɔa 12.1-11

48 Ké aà de ní aà dao aà è, à b̀ò ní sae, ẽ aà da òè: B́yāi ní k̀èw̃e maai? N mae ní mapio, wá p̀o yà n w̃elea guu.

49 A w̃emá à m̀è: B́yāi ále ma w̃elei? Ké à k̀ù mào ku ma Mae kp̃éu, á d̃so lé?

50 Ama aai yá p̀o a ònépi d̃so.

51 Yesu èa tàr̃no Nazaleti, à misiilené. Aà da yápio k̀ua a ǹse guu pii.

52 Yesu z̃o k̀ù, aà ẽno k̀afi, mé a na ní Luao ní gb̃enaz̃inao.†

3

Zaa Da'ilena waasokpaa

(Mat 3.1-17, Maa 1.1-11, Zaa 1.19-28)

1 Sezaa Tibelia kpalablea w̃e g̃eode guu P̃nsi Pilati mé Yude b̀usu gb̃ez̃o ũ, Elodi lé kible Galile, aà d̃auna Filipi lé kible Itule b̀usu ní Tak̃oni b̀usuowa, mé Lisania lé kible Abileni b̀usuwa.

2 Anasi ní Kaaifao mé sa'onkiaŋ ũ. G̃o bee ẽ Lua yá'ò Zakali né Zaae gbáau.

3 Ɔ à f̃ele lé bebe Yuud̃e baale ní baalao pii, àle waasoke gb̃eone. A òné aa ǹselile aa da'ileke, Lua i ní duuna k̃éma.

4 M̀aa yá p̀o ànabi Isaia ò a lá guu k̀è à m̀è:

Kp̃awakena lo ma do gbáau,

àle me à zek̃eke Diie,

à z̃ew̃ew̃enaŋ pooè s̃usu.

5 Guzule pii a tata,

gb̀e les̃o ní s̃is̃o daaí pii.

Zé koleaŋ poo s̃usu,

zé tòũtoũ daaí,

6 gb̃épii i e lá Lua i ní suaba.*

7 Bila lo mo aà k̃i da'ilekei, ẽ i oné: Gb̃enaz̃in piligonaŋ! Déme led̃awá à bàasi p̃ok̃uma p̀o Lua a bõbõmáei?

8 A ǹselileea yá ke, wi d̃o ké a lile. Ké Ablahaũ de á dezi ũ, ásu dile bee mé a á bõo. Mále oé, Lua a f̃o gb̃ee beeo ke Ablahaũ buio ũ.

9 Mo dilea lízi k̀ò. Lí p̀o lé né maa io, wa z̃o zu téue.

10 Bila aà là: Tó m̀aae, wá ke kpelewa ni?

11 A w̃emá à m̀è: Gb̃é p̀o ula ví m̀en pla, aà ado kpa gb̃é p̀o víowa. Gb̃é p̀o p̃blea ví, aà ke m̀aa lo.

12 Ɔsinaŋ mò da'ilekei, ẽ aa aà là aa m̀è: Metulu, wá ke kpelewa ni?

13 A w̃emá à m̀è: Asu ẽasimá de lá wa dil̃elao.

14 Sosao aà là aa m̀è: Wápio s̃o wá kea ni? A òné: Asu gb̃aamo gb̃eone à ní bleo. A ze ní fia p̀o w̃i boéo.

† 2:52 1Sam 2.26, Yaa 3.4 * 3:6 Isa 40.3-5

15 Gbée pona lé dede. Gbépii lé làasooke a nòse guu Zāa yáwa, tó aɔ de Mesii ũ.

16 Zāa òné pii à mè: Mi á da'ileke ní íoe, āma gbēe lé mós, àà iko demala, mi ka mà àà sabala bɔbɔeo. Ŋme a á da'ileke ní Lua Nisinao ní téo.†

17 A gbaana kūa à pɔ fāò, i pówena ká a dɔu, i a sàò ka té gasai guu.

18 Zāa baonakpaané guu, à nàemá ní yāpáleɔ dasi.

19 Ké à yá pɔ kí Elodi kè a dāuna na Elodia yá musu ní vāi pale pɔ a kèɔ bɔ̀è gupuuu pii,

20 ɔ Elodi èa yāvāikè ɔ, à Zāa dàkpeu.

21 Ké Zāa lé gbée da'ileke pii, à Yesu da'ilekè sɔ. Gɔɔ pɔ Yesu lé wabike, luabe wèaa,

22 ɔ Lua Nisina sù lán felenawa à diè. Ŋ wà yā'o mà bɔa luabe à mè: Ma Nén n ũ, má yenzi, ma pɔ kèma na.‡

Bui pɔ Yesu bɔ̀ ní guuɔ

(Mat 1.1-17)

23 Gɔɔ pɔ Yesu a zì dàale, a wè baakwi taa ví. Wàle e Yosefu née.

Yosefupi sɔ Heli née,

24 Helipi sɔ Mata née,

Matapi sɔ Levii née,

Leviipi sɔ Meleki née,

Melekipi sɔ Yana née,

25 Yanapi sɔ Yosefu née,

Yosefupi sɔ Matatia née,

Matatiapi sɔ Amosi née,

Amosipi sɔ Nauū née,

Nauūpi sɔ Eseli née,

Eselipi sɔ Nage née,

26 Nagepi sɔ Maatu née,

Maatupi sɔ Matatia née,

Matatiapi sɔ Semei née,

Semeipi sɔ Yoseku née,

Yosekupi sɔ Yoda née,

Yodapi sɔ Yohanani née,

27 Yohanani sɔ Lesa née,

Lesapi sɔ Zolobabeli née,

Zolobabelipi sɔ Salatieli née,

Salatielipi sɔ Neli née,

Nelipi sɔ Meleki née,

28 Melekipi sɔ Adi née,

Adipi sɔ Kosaū née,

Kosaūpi sɔ Elemadaū née,

† 3:16 Zln 2.3-4   ‡ 3:22 Sou 2.7, Isa 42.1

Elemadaūpi s̄ Ɛε née,
 Ɛepi s̄ Yozuee née,
 29 Yozueepi s̄ Eliezεε née,
 Eliezεεpi s̄ Yoliū née,
 Yoliūpi s̄ Mata née,
 Matapi s̄ Levii née,
 Leviipi s̄ Simεο née,
 30 Simεοpi s̄ Yuda née,
 Yudapi s̄ Yosefu née,
 Yosefupi s̄ Yonaū née,
 Yonaūpi s̄ Eliakiū née,
 Eliakiūpi s̄ Melea née,
 31 Meleapi s̄ Mena née,
 Menapi s̄ Matata née,
 Matatapi s̄ Natā née,
 Natāpi s̄ Davidi née,
 Davidipi s̄ Yese née,
 32 Yεsepi s̄ Ɔbedi née,
 Ɔbedipi s̄ Bɔazu née,
 Bɔazupi s̄ Salamο née,
 Salamοpi s̄ Naasō née,
 Naasōpi s̄ Aminadabu née,
 33 Aminadabupi s̄ Adami née,
 Adamipi s̄ Aani née,
 Aanipi s̄ Eselbū née,
 Eselbūpi s̄ Pelezi née,
 Pelezipi s̄ Yuda née,
 Yudapi s̄ Yakɔbu née,
 34 Yakɔbupi s̄ Izaaki née,
 Izaakipi s̄ Ablahaū née,
 Ablahaūpi s̄ Tela née,
 Telapi s̄ Nakɔɔ née,
 Nakɔɔpi s̄ Selugi née,
 35 Selugipi s̄ Leu née,
 Leupi s̄ Pelegi née,
 Pelegipi s̄ Ebelu née,
 Ebelupi s̄ Sela née,
 Selapi s̄ Kena née,
 36 Kenapi s̄ Aapasa née,
 Aapasapi s̄ Σεū née,
 Σεūpi s̄ Nɔee née,
 Nɔeepi s̄ Lemεki née,
 Lemεkipi s̄ Metusela née,
 37 Metuselapi s̄ Ɛnɔki née,
 Ɛnɔkipi s̄ Yeledi née,

Yelɛdipi s̄ Maalalee néɛ,
 Maalaleepi s̄ Kena néɛ,
 Kenapi s̄ Enosi néɛ,
 38 Enosipi s̄ Seti néɛ,
 Setipi s̄ Adamu néɛ,
 Adamupi s̄ Lua néɛ.

4

Yesu ȳsa

(Mat 4.1-11, Maa 1.12-13)

1 Yesu lé su ní Yuudēo Lua Nisina pɛɛawà guu, s̄ Nisɪnapi gɛ̀aà̀nɔ̀ gbááu.

2 Ibiisi aà ȳ̀ we e gɔ̀ɔ̀ bla. Gɔ̀ɔ̀pi i pɔ̀e bleo. Ké gɔ̀ɔ̀ blapi pà, nɔ̀ana lé aà dɛ.

3 ɔ̀ Ibiisi òè: Tó Lua Nén n ũ, o gbɛɛ bee li pɛɛ ũ.

4 Yesu wèwà à mè: A kɛ̀a Lua taalau wà mè:

Pɔ̀blea s̄ gbɛ̀nazina kuò adoo.*

5 ɔ̀ Ibiisi aà sè gɛ̀aà̀nɔ̀ musu, s̄ à dúnia kpalaɔ̀ ò̀bè p̄ii a zegbeu ḡ̀ɔ̀

6 à mè: Má n gba iko beeɔ̀ p̄ii ní a gawio. A ku ma ɔ̀z̄iɛ, gbɛ́ pó má yei má kpawàɛ.

7 Tó n kulɛmɛɛ lé, a ḡ̀ n pó ũɛ p̄ii.

8 Yesu wèwà à mè: A kɛ̀a Lua taalau wà mè:

Kúɛ Dii n Luaɛ,

n̄iɔ̀ zɔ̀bleè ado.†

9 ɔ̀ à gɛ̀aà̀nɔ̀ Yelusaleũ, à aà zè Lua kpé misonaa à mè: Tó Lua Nén n ũ, ɔ̀kpa nz̄iai,

10 asa a kɛ̀a láu wà mè:

Lua a n yā'o a malaikaɔ̀ne aa n d̄sa.

11 Wà mè lo:

Aa ɔ̀dama, ké r̄isu gɛ̀nale gbɛwao yáí.‡

12 Yesu wèwà à mè: Wà mè,

r̄isuli Dii n Lua ɛ̀ n gwao.§

13 Ké Ibiisi Yesu ȳ̀ ní yápiio a làa, s̄ à aà tò we e gɔ̀ɔ̀ p̄ale.

Nazalɛtideo gia Yesu ndaikɛi

(Mat 13.53-58, Maa 6.1-6)

14 Yesu èa tà Galile ní Lua Nisina gbāao, s̄ aà tó li b̄usupia p̄ii.

15 I yáadané ní lousisikpɛɔ̀ guu, mé gbɛ́p̄ii ì aà tɔ̀nasi.

16 ɔ̀ à gè Nazalɛti, gu pó à neblèu. Kámabogɔ̀ɔ̀z̄i à gè lousisikpɛu lá ì kewa. A f̄ɛ̀ɛ à kyoke,

17 s̄ wà ānabi Isaia taala kpawà. Ké a pòò, à b̄ò gu pó wà yáɛ bee k̄ɛ̀uwa à mè:

18 Dii Nisina kua.

* 4:4 Iko 8.3 † 4:8 Iko 6.13 ‡ 4:11 Sou 91.11-12 § 4:12 Iko 6.16

A ma se mà baonakpa taasideɔne,
à ma zɪ mà gɔa wéɛɔ ũ kpàwake
gbé pɔ aa nɪzia vɪoɔne,
mà wewɛa kpàwake vɪaɔne,
mà gbé pɔ yeɔ polo,

19 mí Dii gbēkekeɛneɛgɔɔ kpàwake.*

20 ɔ à lápi kòo a kpà dɔnɪedewa, ɔ à zòɛ. Gbé pɔ aa ku kpéuɔ wé
fiwà píi.

21 ɔ à yāsè à mè: Lua yáɛ bee pà gbā, lá áɛ maɛwa.

22 Yāmaa pɔ dɔ àà léu bɔ ní saɛ píi, ɔ aale àà tɔnasi. ɔ aa mè:
Yosefu né nolo?

23 ɔ a òné: Má dɔ sāsā ké á yāsie bee kemɛɛ. Tó ní lòotoo ũ,
n nɪzia gbágbā. A omɛɛ mà yá pɔ á mà má kè Kapenaũ ke ma be
wéɛɛ la b.

24 Sɪana máɛ oé, ānabi líɔ gbia a be wéɛɛ.

25 Máɛ oé sɪana guu, ké luabe zé tà Elia gɔɔ, gyaa gbēandoɔ
ku dasi. Lou i mao e wé àaɔ ní mɔ sooloo, † mé nɔan zɔɔ kà Isaili
bùsuu píi,

26 kási Lua i Elia zɪ ní keewao, sema gyaa pɔ kú Salɛpa wéɛɛ
Sidɔ saɛ. ‡

27 Anabi Elizi gɔɔ sɔ, Isaili bùsu kusudeɔ diɛ, kási i ní kee
gbágbāo, sema Sili bùsu gbé Naama. §

28 Ké gbé pɔ kú lousisikpɛuɔ yápi mà píi, an pɔ pà maamaa.

29 ɔ aa bɔ ní Yesuo wénkpɛ, aa gèaàɔ sɪsɪ pɔ ní wéɛ kálewà
misonaa, ké aa ɔzɔaàzi zɪɛ yáɪ.

30 ɔ à bɔ ní guu à tà.

Yesu kua Kapenaũ

(Mat 8.14-17, Maa 1.21-39)

31 Yesu tà Kapenaũ, ɔ àɛ yādadané Galile bùsu wéɛɛpiu
kámabogɔɔzɪ.

32 Àà yādaané bɔ ní saɛ, asa àà yá iko víɛ.

33 Gɔɛ táadee ku lousisikpɛu we, ɔ à wii gbāa lè à mè:

34 Ee! Bɔ wá ví ní kɔoi Yesu Nazaleti? N mɔ wá kaaleɪ yá? Má
dɔ gbé pɔ ní de a ũ, Lua gbé pɔ a kua adoan n ũ.

35 ɔ Yesu gɪ táapiɛ à mè: Níɛ! Go gɔɛpiwa. ɔ táapi gɔɛpi nɛ
dasi guu à gòwà, i àà kɛɪao.

36 Bili gbépii kù, aale kɔ lala aa mè: Botaa bui yán wei? Gwa,
i yádile táaɔne ní iko gbāao, ɔ aal gɛzɛa.

37 ɔ à bao lí bùsupia gupiiu.

* 4:19 Isa 61.1-2 † 4:25 1Kia 17.1 ‡ 4:26 1Kia 17.8-16 § 4:27 2Kia 5.1-14

38 Ké à b̀̀ lousisikpɛu, ɔ̀ à tà Simɔɔ be. Simɔɔ nada lé m̀̀w̃aake maamaa, ɔ̀ wà a yā'òè.

39 Yesu zè aà mizi à g̃i m̀̀w̃aapie, ɔ̀ aà me nini. Wegɔɔ à f̀̀le blekèné.

40 Ké íatè g̀̀è kpéu, gbé p̀̀p gyáe ṽiò m̀̀r̃iɔ Yesue, ɔ̀ à ɔ̀nàna ní baadewa, à ní gbāgbā ní ní gyā bui dasio.

41 Táaɔ lé go gbéɔwa ní wiio dasi ɔ̀ aa m̀̀: Lua Nén n ũ. ɔ̀ à g̃iɛ aa yā'o, ké aa aà d̀̀ Mesii ũ yái.

42 Ké gu d̀̀, Yesu b̀̀ wéleu à g̀̀è gusaena, ɔ̀ bíla lé aà wéle. Ké aa b̀̀wà, aale giè aà ní tó we.

43 ɔ̀ a òné: Sema mà kpala p̀̀p b̀̀ Lua kíi baokpa wéle kíniɔne ɔ̀, asa a yái Lua ma z̃i.

44 ɔ̀ à g̀̀é lé waasoke Yudaɔ lousisikpɛɔ guu.

5

*Yesu a iwa s̃iiaɔ s̃isia
(Mat 4.18-22, Maa 1.16-20)*

1 Ziewa Yesu zea Genɛzaleti ísida g̃s̃ɔle, ɔ̀ bíla kàaaaàzi Lua yāmaa yái, aale naewà.

2 ɔ̀ à g̀̀'ílɛna è kálea g̃s̃ɔle m̀̀n pla, kp̀̀wɛnaɔ b̀̀le lé ní táaluɔ pipi.

3 ɔ̀ à g̀̀è g̀̀p̃iɔ do p̀̀p de Simɔɔ p̀̀p ũ guu, à wabikèwà aà ɔ̀z̃i aà go g̃s̃ɔwa yɔɔ. ɔ̀ z̃iɛa g̀̀p̃i guu à yàdà bílae.

4 Ké à yā'ò a làa, ɔ̀ a ò Simɔɔe: Gé ní g̀̀o ísia à táalu zu, á kp̀̀ kú.

5 Simɔɔ wèwà à m̀̀: Mae, wa z̃ikè e gu g̀̀è d̀̀ò, wi p̃e k̃uɔ, àma lá ní ò, má kp̃a.

6 Ké aa kè màa, aa kp̀̀ nàaa g̃iligili e an táaluɔ ye kékèi.

7 ɔ̀ aa ɔ̀kè ní z̃ikɛndee p̀̀p kú g̀̀p̃i do guuɔne aa m̀̀ d̀̀r̃iɛ. Ké aa m̀̀, aa kp̀̀ kà g̀̀ m̀̀n plapiɔ pai e aa ye kpálei.

8 Ké Simɔɔ Piɛe è màa, à kùle Yesu gbázi à m̀̀: Go ma sae Dii, asa duunkenan ma ũ.

9 Bíli Simɔɔ kù ní gbé p̀̀p aa s̃anuɔ píi kp̀̀ g̃iligili p̀̀p aa k̀̀pi yái.

10 Màa Zaaki ní Z̃aao, Zebedee né p̀̀p aa de k̃gb̃eɔ ũ ní Simɔɔo bílikè ɔ̀. ɔ̀ Yesu ò Simɔɔe: Nsu to vía n k̃uɔ. Za gbā gb̃enazina ɔ̀ níỹɔ wéle.

11 Ké aa kà ní ní g̀̀o g̃s̃ɔle, ɔ̀ aa apii tò we, aa b̀̀ t̃eàzi.

*Kusude gbágbāa
(Mat 8.1-4, Maa 1.40-45)*

12 Ziewa Yesu kú wéle guu ɔ̀ g̃ɛe p̀̀p kusu líaála m̀̀. Ké à Yesu è, à wùle a gb̃eu à wabikèwà à m̀̀: Dii, tó n wei, níỹɔ f̃ɔ gbāb̃m̃e.

13 ɔ̀ Yesu ɔ̀b̀ nàwà à m̀̀: Ma wei, g̃ɔ gb̃alesai. Wegɔɔ aà kusu làa.

14 ǃ Yesu òè: Nsu o gbēe mao. Ge ñ nízia ɔbo sa'onae, ní sa pɔ Mɔizi dile o n gɔa gbālesai seela ũ gbéɔne.*

15 Yesu bao ligua de yāala. Bila ñ kāaa, ké aa aà yāma mé ké aà ñ gbágbā ní ñ gyāo yái.

16 ǃ Yesu ñ kémá à ge wabike gusae.

Gbēkaaŭa gbágbāa
(Mat 9.1-8, Maa 2.1-12)

17 Ziewa Yesu lé yādané. Falisieɔ ní Mɔizi ikoyādanedeɔ zɔlea we. Aa bò Galile ní Yude wéleɔ guu píie ní Yelusaleŭo. Lua gbāa kuaàno, ɔ àle gyāeɔ gbāgbā.

18 ǃ gbēeɔ m̀, aa gbēkaaŭa sea ní mákeleɔ, aale zeweele wà gēaàno aa aà dile Yesu ae.

19 Lá aai gēkii eo dasi yái, ɔ aa d̀deààno kpé musu. Aa kpépi f̀, ɔ aa aà pila ní a mákeleɔ zā guu Yesu ae.

20 Ké Yesu è aale a náaike, à mè: Ma gbé, n duuna k̀ema.

21 Yādanedepiɔ ní Falisipiɔ an làasoo guu aa mè: Dén gbé pɔ lé d̀e ní Luao bee ũi? Déme a f̀ duunakēmaí, Lua ado bàasioi?

22 Yesu ní làasoo d̀, ɔ à ní lá à mè: Bóyāi ále làasoo bee taa ke á s̄o guui?

23 Tó má ò aà duuna k̀ewà, ge tó má ò aà f̀ele t́a'o, a kpele mé àai?

24 Má ò màa ké àò d̀ Gbēnazin Né duunakēama iko ví d̀uniau la. ǃ a ò gbēkaaŭapie: Má òne, f̀ele ñ ní mákele sé tá n be.

25 Wegɔ̀ à f̀ele zè ní wáa, à a wúleɔpi sè à tà a be, àle Lua sáaukpa.

26 Baade pii lé g̀ elea, ɔ aa Lua sáaukpà. Via guu aa mè: Wa dabu è gbā.

Levii sísia
(Mat 9.9-17, Maa 2.13-22)

27 Bee gbēa Yesu b̀, ɔ à ɔsina pɔ wí me Levii è zɔlea ɔsikpeu. Yesu òè: M̀ temazi.

28 ǃ à f̀ele à p̀pii tò we à t̀eàazi.

29 ǃ à p̀noble z̄o k̀e a be, à Yesu sísiwà ní ɔsinaɔ ní gbēpáleɔ dasi, aale poble.

30 ǃ Falisieɔ ní ñ Mɔizi ikoyādanedeɔ yákūtèkà aà ñwaozi aa mè: Bóyāi ále poble ále imi ní ɔsinaɔ ní luayādansaiɔ?

31 ǃ Yesu a z̄asimá à mè: Gbé gbāa bàa kú ní lòotoooo, sema gyāe.

32 Mi m̀ gbēmaao sísii aa ǹselileo, sema duunkenao.

33 ǃ wa òè: Zāa ñwao ñ leye, aao wabike k̀s̄ok̀s̄s̄. M̀ae ní Falisie ñwao bo. Ama n gbéɔ ñ poble aao imie.

* 5:14 Lev 14.1-32

34 Ǿ Yesu wèmá à mè: A we to nɔsena gbéɔ lɛye gɔɔ pɔ nɔsɛnapi kúrɛnɔe?

35 A gɔɔ a mó ké wa nɔsɛnapi bɔ ní guu. Gɔɔ bee ɔ aa lɛye sa.

36 Yesu yálɛɛtúné lɔ à mè: Wili pɔkasa dafu lí wa dī a zi guuo. Tó wa kè màa lé, pɔkasa dafu a yaaɛ, mé a zi a kɔsɛ ní a dafu pɔ wa dīupioo.

37 Wili vɛɛ dafu ká báa tūu zi guuo. Tó wa kè màa, vɛɛ dafu a tūu pūnaɛ, i kólɛ, tūu i òɔkpa.

38 Wī vɛɛ dafu ká báa tūu dafu guuɛ.

39 Gbé pɔ dɔkè ní vɛɛ zio lí a dafu sáaukpao, i mɛ a zi mé na.

6

Kámabogɔɔzi

(Mat 12.1-14, Maa 2.23-3.6)

1 Kámabogɔɔe zī Yesu lé pā blɛ bua, ɔ aà iwao pówɛna wòlo aa a suumpà ní ɔu, aale só.*

2 Ǿ Falisio òné: Bóyāi ále yá pɔ dɛ wà ke kámabogɔɔzi kei?

3 Yesu wèmá à mè: Lá Davidi ní a gbéɔ kè gɔɔ pɔ nɔana lé ní dɛ, i a kyokɛo lé?

4 A gè Lua ua, à pɛɛ pɔ wa kàlɛ Luaɛ sɛ sò, a kpà a gbéɔwa,† pɛɛ pɔ gbɛɛ lí sòo, sema sa'onao bàasio.‡

5 Ǿ Yesu òné: Gbɛnazin Né mé iko vī kámabogɔɔwa.

6 Kámabogɔɔ pāle zī lɔ Yesu gè lousisikpɛu, àlɛ yādané. Gɔɛ ku we, aà ɔplaa imia.

7 Mɔizi ikoyādanɛdeɔ ní Falisio lé Yesu kpakpa, tó a gbépi gbágbā kámabogɔɔzi, wi e yādaaàla.

8 A ní láasoo dò, ɔ a ò gbé pɔ a ɔ imiapie: Fɛlɛ zɛ zā guu. Ké à fèlɛ zè we,

9 ɔ Yesu òné: Málɛ á lác. A zɛvī wà yāmaake kámabogɔɔzi yà, ge yāvāie? Wà gbé misi yà, ge wà aà dɛɛ?

10 Yesu wɛpānla nípii, ɔ a ò gbé pɔ a ɔ imiapie: N n ɔpi poo. Ké a pòo, ɔ aà ɔ sù a gbɛu.

11 Falisio pɔ fè maamaa, ɔ aa lɛkpāai Yesuzi lá aa kɛɛ yá musu.

Iwa gbɛɔn kuɛplao sɛa

(Mat 5.1-12, 10.1-4, Maa 3.13-19)

12 Gɔɔ bee Yesu bò gè wabikei sìsì musu, ɔ a kú ní wabikea Luawao e gu gè dòdò.

13 Ké gu dò, ɔ a iwao káaa, à gbɛɔn kuɛplao sè ní guu à ní díle zinao ũ.

14 Gbépiɔ tón ke: Simɔɔ pɔ à tɔkpàè Piɛɛ, aà dāuna Andelee, Zaaki, Zāa, Filipi, Batelemii,

* 6:1 Iko 23.25 † 6:4 1Sam 21.1-6 ‡ 6:4 Lev 24.9

15 Matiee, Tomaa, Alafe né Zaaki, Simoo pò wí oè Gínziao,

16 Zaaki né Yudasi n Yudasi Isalioti pò gò Yesu bonkpede ũo.

17 Yesu pílairiò à zè gusalalaa, gu pò aà Ìwa kíniò n bílao kuu.
Aa bò Yelusaleũe n Yude bùsuo pii n ísiale wéle pò kú Tii n Sidõo saeo.

18 Aa mò aà yāmai, mé ké aà n gbágbā n n gyāo yái. Gbé pò táa lé ìadamáo gbàgbā lo.

19 Gbépii lé weele okāwà, asa gbāa lé bo aà guu, àle gbépii gbāgbāe.

20 O à wesè a Ìwao gwà à mè:

Báaadeon á gbé pò ále taasiko ũ,
asa kpala pò bò Lua kíi de á pò ũe.

21 Báaadeon á gbé pò nɔana lé á de gbāo ũ,
asa á ká.

Báaadeon á gbé pò ále ɔɔlo gbāo ũ,
asa á yáalo.

22 Báaadeon á ũ, tó wà zàágu mé wà gíazi,
mé wà á sōsō mé wà á tobēsī Gbēnazin Né yái.

23 Goo pò yá beeo á lé, ào vívī n pɔnao, asa á asea zōo luabe.
Beewa an deziò kè ānabiòne.

24 Waiyoo á odo,
a me nama è kò.

25 Waiyoo á gbé pò á kāa gbāo,
nɔana a á de.

Waiyoo á gbé pò ále yáalo gbāo,
á wēnake, á ɔɔlo.

26 Waiyoo ápiò, tó gbépii lé á tɔnasi,
asa beewa an deziò kè ānabi egenaone.

Yea ibeezi
(Mat 5.38-48)

27 Mále o á gbé pò ále ma yāmaonee, ào ye á ibeezi, à maake
gbé pò zaáguone.

28 A samaa'o gbé pò aaí savái'óeone. A wabike gbé pò aaí
ìadawáone.

29 Tó gbé n sánke n gee dowa, n ado doè lo. Tó gbé n ulada
sima, nsu giè n n danziioo.

30 Pó pò gbé gbèama pii kpawà. Tó gbé n pò sima, nsu
gbèawào.

31 Lá á ye wà kéé, à kené màa sō.

32 Tó gbé pò aa yeázio ò áliò yerzi, bó sáau bee víi? Baa
luayādansaiò lo ye gbé pò yerziòzie.

33 Tó gbé pò aaí maakeé ò áli maakené, bó sáau bee víi? Baa
luayādansaiò i ke màae.

34 Tó gbé pọ́ á wé dọ́i à pọ́ emáọ̀ ń áli pọ́ sẹ̀ané, bó sáau bee víi? Asa luayādansaiọ̀ ń pọ́ sẹ̀akɔ̀e a ea a lé gbeyu yáíe.

35 Aọ̀ ye á íbẹ̀eọ̀zi à maakéné, à pọ́ sẹ̀ané wẹ̀dọ́isai, í asea zọ̀ e, íọ̀ de Musude néọ̀ ń, asa ń maake guluɔ̀ne ń gbẹ̀váiọ̀e.

36 Aọ̀ sósobi ví lá á Mae sósobi víwa.

Kɔ̀ t̄aae'ea
(Mat 7.1-6)

37 Asuli gbé t̄aae eo, Lua a á t̄aae e s̄o. Asuli yáda gbéao, Lua a yádaálao. A s̄uukẹ̀ ń gbéọ̀, Lua i s̄uukẹ̀ánọ̀.

38 A gbé gba pọ́, Lua í á gba. A zaa maa pọ́ á gbègbè à wè à pà yelele káé á ula léu. Asa zaa pọ́ ń ȳọ̀u gbéé ń Lua a ȳōne s̄o.

39 Ọ̀ à ȳataa òné à mè: V̄ia a f̄ō d̄oaa v̄iaae? An pla nípii aa zu euo lé?

40 Iwa líọ̀ de a diilao. Gbé pọ́ yádàda a làa de lá a diiwaé.

41 Bóyái níle sèkɔ̀na pọ́ da n gbédee wéu e, mé níle lí miɔ̀na pọ́ da n wéu yádao ní?

42 N gbé pọ́ níle lí miɔ̀na pọ́ da n wéu eo, kpelewa níȳō e o n gbédeee aà to ò sèkɔ̀na pọ́ da aà wéu b̄ōi? M̄oafilide! Limiɔ̀na pọ́ da n wéu b̄ō ḡia, ní gu'e wásawasa ké ò sèkɔ̀na pọ́ kú n gbédee wéu b̄ōe.

Gbé d̄sa a yákeawa
(Mat 7.15-27, 12.33-37)

43 Lí maa lí né v̄ai io, lí v̄ai lí né maa io.

44 Wí lí píi d̄s̄ a b̄ewae. Wíli kpa bo lè líwao, wíli kuke k̄aelewaio.

45 Gb̄eṁmaa ń maa b̄o a s̄ò làasoo maaọ̀ guue. Gb̄ev̄ai s̄o ń v̄ai b̄o a s̄ò làasoo v̄aiọ̀ guue. Asa yá pọ́ k̄e s̄o guu ń lé í o.

46 Bóyái io ma sisi Dii, Dii, mé ili yá pọ́ má ò keo ní?

47 Gbé pọ́ mò ma k̄i à ma ȳamà mé a k̄e, má ọ̀bé lá ade de.

48 A de lán ẹ̀bona pọ́ eȳò z̄az̄a à kpé kp̄ale gb̄ewawae. Ké swa pà, í dàgua à kà kp̄epizi, i deeo, ké wa b̄o maa yáí.

49 Gbé pọ́ lé ma ȳama mé àle keo de lán ẹ̀bona pọ́ kpé kp̄ale t̄ōleá p̄a ẹ̀ȳosaiwae. Ké swa'í k̄ai, ń à kwè ḡō. Kp̄epi ọ̀okpaa k̄e z̄ō.

7

Sosaọ gb̄ez̄ō zikena gb̄agb̄aa
(Mat 8.5-13)

1 Ké Yesu yá beeọ̀ ò gbéɔ̀ne píi a làa, ń à gè Kapenaũ.

2 Sosaọ gb̄ez̄ōe ku we, a zikena ví, a yeaàzie maamaa, ń àle gyáke à kà gaa.

3 Ké aà diipi Yesu bao mà, à Yuda gb̄ez̄ō z̄i wabikeiwà aà m̄o a zik̄enapi misie.

⁴ Ké aa kà Yesu kíi, aa wabikèwà kōsōkōsō aa m̀è: Gbēpi kà ñ d̄baàl̄e.

⁵ A ye wá buizi, ōme lousisikpe d̄wēe.

⁶ ǃ Yesu ḡēñn̄o. Ké à kà k̄ai ñ aà beo, ō sosaᵛ gbēz̄ōpi a gbēnaᵛ z̄l̄ a òn̄é: A oè asu ìada azlawao, mi ka ké aà ḡē ma kp̄euo.

⁷ Ayám̄eto má ðl̄e mi ka mà m̄o aà kíi maz̄l̄ao. A oè aà ȳa'o, ma z̄ik̄ena i gb̄ágb̄a.

⁸ Asa mapi s̄o, wa iko víaε, mé má iko v̄i sosaᵛwa. Mi o an gb̄ēdoe aà ḡé, ō ñ ḡé. Mi o a p̄alee aà m̄ó, ō ñ m̄ó. Mi o ma z̄ik̄enaε aà ké bee ke, ō ñ ke.

⁹ Ké Yesu ȳápi mà, à b̄ò aà sae. ǃ à l̄ili a ò bíla p̄o teazie: Mál̄e oé, mi e gb̄ēe ma náaik̄è kéwao, baa Isailiᵛ guu.

¹⁰ Ké z̄inapiᵛ èa sù, aa è z̄ik̄enapi gb̄ágb̄a.

Gyaa né m̀endona vua

¹¹ Bee gb̄ea Yesu ḡé w̄éle p̄o w̄i me Naini. Aà ìwaᵛ ñ gb̄ēp̄aleᵛ ḡeaaᵛ dasidasi.

¹² Ké à kà k̄ai ñ w̄élepi bílib̄leᵛo, a è wa ge sea wà b̄òd̄. Gyaa né m̀endonaε. W̄élep̄idoᵛ kú ñ n̄ep̄io dasi.

¹³ Ké Dii aà è, ō à k̄èè w̄ēnaū a òè: Nsu s̄oᵛo.

¹⁴ ǃ à s̄ò ḡep̄izi à òk̄à aà p̄ewa. Ké gb̄é p̄o seaᵛ z̄è, ō à m̀è: Èwaaso, má òne vu.

¹⁵ ǃ ḡepi f̄le z̄òle à nà ȳa'oawa. ǃ Yesu aà kp̄a aà dawa.

¹⁶ V̄ia gb̄épii kù, aa Lua s̄aukp̄a aa m̀è: Wa ānabi z̄ō è wá guu. Aa m̀è l̄o: Lua m̀ò a gb̄éᵛ gwai.

¹⁷ ǃ Yesu bao ñ Yude b̄usua ñ b̄usu p̄o liaaᵛ p̄ii.

Zaa Da'ilena z̄inaᵛ (Mat 11.1-19)

¹⁸ Zaa ìwaᵛ ȳa bee dau aa siuè p̄ii. ǃ Zaa ñ gb̄ēᵛn plaᵛ s̄isi,

¹⁹ à ñ z̄l̄ Diiwa aa aà la, aàpi mé gb̄é p̄o a m̄o ūa, ge wàᵛ w̄edo gb̄ēp̄alezie?

²⁰ Ké gb̄épiᵛ kà Yesu kíi, aa òè: Zaa Da'ilena mé wá z̄l̄ wà ñ la, míme ñ gb̄é p̄o a m̄o ūa, ge wàᵛ w̄edo gb̄ēp̄alezie?

²¹ Weḡō Yesu gb̄éᵛ gb̄ágb̄a dasi ñ ñ gyāᵛ ñ ñ wāwāᵛ ñ ñ táaᵛ. A tò v̄l̄aᵛ gu'è dasi l̄o.

²² ǃ a ò Zaa z̄inaᵛne: A ge ȳá p̄o á è mé á màᵛ dau siuè. A oè v̄l̄aᵛ lé gu'e, εeᵛ lé táa'o, mál̄e gb̄áᵛ kusudeᵛne, swādoᵛ lé ȳama, geᵛ lé vu, taasidoᵛ lé baona waaso ma.*

²³ Báaaden gb̄é p̄o lí fuao ū.

²⁴ Ké Zaa z̄inaᵛ tà, Yesu nà aà ȳa'oa bílaεwa à m̀è: Bó a ge gwai gb̄áaui? Fee p̄o ìana lé deede ȳa?

* 7:22 Isa 35.5-6, 61.1

25 Bó a ge gwai wei? Gbé pò pòkasa zãe naaazi yà? Nam-ablena pò aai pòkasa maa dao Ìo ku kibee.

26 Bó a ge gwai wei? Anabi yà? Ao! Mále oé a de añabia se.

27 Asa Zãapi wà aà yá kè láu wà mè:

Má a zina gbae aà doaa zekekenε.†

28 Mále oé, nœ ne'ia guu wi née i à kà Zãawao. N beeo gbé pò de gbé kpee ù kpala pò bò Lua kíi guu deaála.

29 Ké gbépii aà yãmà, baa osinao, ò aa yãnakpà Luawa, ò Zãa ní da'ilekè.‡

30 Falisio ní Mòizi ikoyãdanedeo sò aa gí yá pò Lua díle à kenéi, ò aai wei Zãa ní da'ilekè.

31 Bó má gbãgbẽo leeuòí? Bó aa bówàí?

32 Aa bò né pò kú gãae aale lezukòiwae aale me:

Wa kule pèé, i òwão.

Wa wẽnale síé, i òoboo.

33 Asa Zãa Da'ilena mò, i pœ soo, i vœemio, ò a mè táadeε.

34 Gbẽnazin Né mò, ì pòble, ì imi, ò a mè asiade wẽminae, osinao ní luayãdansaio gbẽnae.

35 Wí òno dõ ònoo yãkewae.

Tulalekaa Yesu gbáwa

36 Falisie Yesu gbèa aà mo pòbleano. Yesu gè aà be, ò àle pòble gẽngesekea.

37 Nœ dóe'íidee ku wélepi guu. Ké a mà Yesu lé pòble Falisipi be, ò à gè we tulale loona kúa.

38 A zè aà kpe aà gbázi, àle òoboo. Aà wé'í lé ká aà gbakpeaa, ò a wàa ní a mikão, à lepèpe aà gbáwa, ò à tulalepi kàwà.

39 Ké Falisi pò aà sísiپی è màa, ò a ò a sò guu: Tó gbépiá añabie, dõ à nœ pò lé okãwapi taa dõ, ké dóe'íidee.

40 O Yesu ò Falisipiε: Simoo, má yãe ví mà one. Simoo mè: O, Metulu.

41 Yesu mè: Dakenae mé kú, gbẽon plaoo aà fia kúa, gbẽdo ánuu owatẽ òaa pla ní basoo, gbẽdo sò ánuu owatẽ blakwi.

42 Lá aa pœ ví aa fiaboo, ò à ní ké an pla nípii. An guu, déme ao yeaazi de a deelai?

43 Simoo wèwà à mè: Mále e gbé pò wà aà kè ní o zõoe. Yesu òè: N wè maaε.

44 O Yesu aedò nœpiwa, a ò Simooε: N nœpi èa? Ké ma gẽ n be, ni í kpaa n ma gbá pípio, ò nœpi ma gbá pípi ní a wé'io, a wàa ní a mikão.

45 Ni lépeao. Nœpi sò, za goo pò ma gẽ la, i kãmabo ní lépea ma gbáwao.

46 Ni nísido ma miwao. Nœpi sò à tulale kà ma gbáowa.

† 7:27 Mal 3.1   ‡ 7:29 Luk 3.12

47 Ayāmeto mále one, a yemazi maamaa ké aà duun z̄ō kèwà yáie. Gbé pò wà aà kè ní a yōōnao s̄ō, aō ye adei yōōnno s̄ōe.

48 Ǿ a ò n̄epie: N duuna kèma.

49 Ǿ gbé pò aale p̄oble s̄ānuo òk̄ōe: Dén gbépi ū ké àle duu-nakēmaí?

50 Ǿ Yesu ò n̄epie: Ma náai pò níle ke n suabà. Ta be aafia.

8

N̄e pò té Yesuzi

1 Bee gb̄ea Yesu bèbe wéle ní wéleo, m̄ewiao ní z̄ewiao píi, àle waasoke, àle kpala pò b̄ò Lua kíi baokpané. Aà íwa gb̄eōn kuēplao gèaāno

2 ní n̄e pò à táagòné à ní gb̄āgbā ní ní gyāō. Maliama pò wí m̄e lo Maliama Madeleni, Yesu t̄aa m̄èn soplao gòè kú ní guu

3 ní Elodi ziia Kuza na Yoanao ní Suzānao ní n̄e p̄aleo dasi. Aaīo Yesu ní a íwao gwa ní pò aa vío.

P̄ōwenkeēlea

(Mat 13.1-23, Maa 4.1-25)

4 Wà b̄ò wéle ní wéleo wà k̄āaa Yesuzi, ̄ō à yāl̄eēūné à m̄è:

5 Z̄ōe mé b̄ò ḡè p̄ōwenakeēlei. Ké àle keēle, a keeō l̄èle zé guu, wà t̄aa'òwà, ̄ō b̄āo m̄o bl̄è.

6 A keeō l̄èle gb̄es̄ena musu. Ké aa b̄òle, ̄ō aa giigàga, ké aai m̄òse eo yáí.

7 A keeō l̄èle leo guu, ̄ō lep̄io f̄el̄eín̄o s̄ānu, aa k̄ūaamá.

8 A keeō l̄èle t̄ole maawa, ̄ō aa b̄òle aa ne'í lee bas̄o. Ké a ò m̄aa, à p̄ūna à m̄è: Gbé pò n̄òse ví aà yápi ma.

9 Aà íwao aà là yápi b̄òlei.

10 Ǿ à m̄è: Lua á gbá zé à kpala pò b̄ò a kíi asiio d̄ō, āma mi o gbé k̄in̄ioñe ní yāl̄eēūaneoe, ké aa gugwa p̄e'esai, aa yāma d̄ōsai.*

11 Yápi b̄òlen ke: P̄ōwenapiá Lua yáe.

12 Zé guu p̄óo de gbé pò aa Lua yām̄o ū, ̄ō Ibiisi m̄ò yápi b̄ò ní s̄ō guu, ké aasu Lua náaike, i ní suabao yáí.

13 Gb̄es̄ena p̄óo de gbé pò aa Lua yām̄a aa sí ní p̄ōnao ū, āma yápi lío z̄ina ví ní guuo. Aaī Lua náaike ḡia, āma tó wà ní ȳó, aaī p̄òb̄oz̄akee.

14 Le guu p̄óo de gbé pò aa Lua yām̄o ū, ̄ō yāk̄aakea ní àizee yáo ní d̄únia p̄ōnakeao í k̄ūaamá, aali f̄ō ne'í à m̄ào.

15 T̄ole maa p̄óo de gbé pò aa Lua yām̄a ní n̄òsep̄uao ̄ō aa k̄ūa ní n̄òsemaaō ū. Aaī menaf̄ō e aa ḡe k̄áfiak̄eð.

* 8:10 Isa 6.9

16 Wili filia na wà ta kùlɛwàò ge wà dilɛ lii zíɛo. Wí di bábanawae, ké gbé pò lé gɛ̀ɔ gupua e yáí.

17 Pɔe ku ulɛa ké à gí bɔi gupuaúo. Asiiyãe ku ké wà gí mai wà o balu guuo.

18 Bee yáí à yãma ní laaio. Gbé pò pò ví ñ Lua a káfíè. Gbé pò pɔe ví s̄o, pò pò àlɛ e á ví Lua a siwãe.

Yesu daɛɔ

(Mat 12.46-50, Maa 3.31-35)

19 Yesu da ní aà dāunaɔ mò aà kíí, ñ aai e s̄aàzio dasi yáí.

20 Ǿ wa ò Yesuɛ: N da ní n dāunaɔ ku bàasi, aa ye n k̄s'eai.

21 Ǿ a ònɛ: Gbé pò aai Lua yãma aa zíkewàɔ mé ma da ní ma dāunaɔ ũ.

Yesu zàa'iana zɛa

(Mat 8.23-27, Maa 4.35-41)

22 Ziewa Yesu gè gó'ilená guu ní a ìwaɔ, ñ a ònɛ: Wà bua ísida baale. Ǿ aa dàzɛu.

23 Gɔɔ pò aale gé, Yesu gè ní io. Ǿ zàa'iana fèlɛ ísidaa, í lé ká gó guu, aa ku kai guu.

24 Ǿ aa s̄aàzi aa aà vù aa mè: Mae! Mae! Wáɛ kaale! Ǿ à fèlɛ gí íanaɛ ní í pò lé ní gó zāampapao, ñ à zè, gu kè kílíkili.

25 Ǿ a ònɛ: A ma náai v̄ioa? Ǿ yápi ðimá, v̄ia ní kú, ñ aa òk̄ɔe: Dén gbépi ũi m̄ɔɔ? Baa íana ní ío, í yādilené, aai aà yãmae.

Táaɔ dia sàwaɔnɛ

(Mat 8.28-34, Maa 5.1-20)

26 Ǿ aa kà Gadala bùsuu ísida baale, Galile bùsu gukpɛ oi.

27 Ké Yesu bùa s̄is̄ia, à kpàaũ ní wélepí gbé pò táaɔ v̄io. A gɔɔplakè ní p̄ɔnaaz̄io, mé ìl̄io ku b̄eo, sema miagbɛ'ɛɔ guu.

28-29 Wí aà yeye ní m̄ɔdaonaɔ, wí aà daliu aà zùukɛa yáí, kási ñ m̄ɔdaonap̄io kék̄ɛɛ, táapi i aà zu s̄ɛu. Ké à Yesu è, ñ à wiilè à kùlɛ aà aɛ, ñ à p̄una à mè: Lua Musude Né Yesu, bómɛ wá daaai? N yá na! Nsu íadaao. A bee ò ké Yesu lé o táapi gowà yáíe.

30 Ǿ Yesu aà là à mè: N tón kpelewai? Ǿ à mè: Ma tón Dasi. Asa táaɔ kuwà dasiɛ.

31 Ǿ táap̄io wabikè Yesuwa asu oné wà si gbáɔ guuo.

32 Sàwakusan waiɔ ku we, aa kp̄ɛɛɛ, aale p̄oble s̄is̄ip̄ɔlɛu. Ǿ táap̄io wabikè Yesuwa aà ní gba zé wà diné. Ǿ Yesu ní gbá zé.

33 Ǿ táaɔ gò gbépiwa aa ði sàwaɔnɛ. Ǿ sàwap̄io wí ní bao aa s̄i s̄onau, aa kà ísiu aa kp̄alɛ.

34 Ké an dānaɔ è màa, aa bàalè gè yápi oiné wéɛ guu ní bualouɔ.

35 Ǿ wà b̀̀le yá p̀̀ k̀̀pi gwai. Ké aa kà Yesu kíi, aa gbé p̀̀ táaǾ gòwàpi è z̀̀leá Yesu gbázi. A p̀̀kasa naaazi, à g̀̀ a laaiwa. Ǿ vía ní kú.

36 Ké gbé p̀̀ yápi k̀̀ ní wáaǾ òné lá wà táadepe gbàgbā,

37 5 Gadala bùsu gbépii awakpà Yesuè aà gońla, asa vía ní kú maamaae. Ǿ à g̀̀ gó guu, a ye tá.

38 Gbé p̀̀ à táaǾ gòè awakpàè à e àò kuaànǾ. Yesu giè à m̀̀:

39 Éa ta n be, ní yá p̀̀ Lua k̀̀ne dau ñ siuné pii. Ǿ à tà à yá p̀̀ Yesu k̀̀e kpàwakè wélepi guu pii.

*Zailu né vua ní nɔe p̀̀ ɔkà Yesu ulawao
(Mat 9.18-26, Maa 5.21-43)*

40 Ké Yesu èa sù, 5 bíla gbāakpāaazi, asa gbépii lé aà dāe.

41 Ǿ g̀̀e p̀̀ de lousisikpe d̄aana ũ, wí me Zailu, mò wùle a gb̄euu Yesu gbázi, à awakpàè aà gé a be,

42 ké aà né m̀̀ndona lé ga yáí. Nenɔepi kà wè kuẽpla. Ké àle gé, 5 bíla lé aà ḡesoomble.

43 Nɔee ku we, au lé b̀̀lewà à kà wè kuẽpla. P̀̀ p̀̀ nɔepi v́ pii a d̀̀ esedeo kíi, āma gb̄ee i f̄o aà gbàgbāo.

44 Ké à s̀̀ Yesuzi aà kpe, 5 à ɔkà aà ula léwa. Weḡo aà aub̄lea zè.

45 Ǿ Yesu m̀̀: Déme ɔkàai? Ǿ gbépii m̀̀ á a yá d̄o. Ǿ Piẽe m̀̀: Mae, bíla liaanzi, aale naema.

46 Ǿ Yesu m̀̀: Gb̄ee ɔkàa, asa má d̄o ké gbāa b̀̀maguẽ.

47 Ké nɔepi è wà a yá d̄o, 5 à mò ní lualuaao, à wùle a gb̄euu aà gbázi, 5 à yá p̀̀ tò a ɔkàwà ò gbépii wáa ní lá p̀̀ à aafia'è ḡo.

48 Yesu òè: Nɔe, ma náai p̀̀ ní k̀̀ mé n gbàgbā. Ta be aafia.

49 Ké Yesu lé o màa, gb̄ee b̀̀ lousisikpe d̄aanapi be, à mò a òè: N népi k̀̀sai. Nsu tákpa metuluzi p̄ao.

50 Yesu yápi mà, 5 a ò Zailuẽ: Nsu to n s̄o vío. Ma náaike lé, a gbàgbā.

51 Ké à kà aà be, i wei gb̄ee g̀̀anɔo, sema Piẽe ní Zāao ní Zaakio ní népi deo ní aà dao.

52 Gbé p̀̀ kú weo lé ɔo p̄ii, aale nízia gb̄egb̄e. Ǿ Yesu m̀̀: Asu ɔo. I gao, àle i'oe.

53 Ǿ aa aà k̀̀ p̀̀p̀, asa aa d̄o à g̀̀e.

54 Yesu aà k̀̀ a ɔwa, 5 à p̀̀na à m̀̀: Nenɔena, fele!

55 Ǿ aà w̄eni sù, à f̀̀le ḡo. Yesu m̀̀ wà p̀̀blea kpawà.

56 Yápi d̄i népi de ní aà daowa, 5 Yesu òné aasu yápi o gb̄ee mao.

9

Yesu a iwa gbēon kuεplaɔ zīa
(*Mat 10.5-15, Maa 6.7-13*)

¹ Yesu a iwa gbēon kuεplaɔ kàaaazi, ɔ à ní gbá zé aaɔ iko ví taa bui píiwa, aa gyāeɔ gbágbā.

² Ɔ à ní zī kpala pɔ̀ b̀ Lua kīi yá waasokei, aaɔ gyāeɔ gba aafia.

³ A ònέ: Asu pɔe se γεδο, gopana ge babalabɔɔ ge kūsua ge ɔa ge ula plaade.

⁴ Ua pɔ̀ a pilau àɔ ku we e à γε γε̄ο zéa.

⁵ Wéle pɔ̀ wi gbāakpauázio à bɔu, í kɔolemá an toa ní Luao seela ũ.

⁶ Ɔ aa dàzeu aa bèbe wéle ní wéleɔ, aa baonakpàné, aa gyāeɔ gbàgbā gupiiu.

⁷ Ké kí Elodi yá beeɔ mà píi, ɔ à bílikè, asa gbēeɔ mè Zāa Da'ilena mé b̀ gau,

⁸ gbēeɔ mè Elia mé b̀ m̀má, gbēeɔ mè lɔ ānabi yāaɔ do mé vù.

⁹ Elodi mè: Ma Zāa mi z̀. Dén gbé pɔ̀ ma aà bao màe bee ũi móɔ? Ɔ àle weele wesiaale.

Yesu blekpaa bilawa
(*Mat 14.13-21, Maa 6.30-44, Zāa 6.1-15*)

¹⁰ Ké zīnapiɔ̀ sù, ɔ aa yá pɔ̀ aa kèò dàu a sīu Yesue. Ɔ à ní sé r̄t̄eε à gèr̄nɔ̀ wéle pɔ̀ wī me Besaida.

¹¹ Bíla d̀, ɔ aa pèleaàzi. A gbāakpānzi à kpala pɔ̀ b̀ Lua kīi yá'òné, ɔ à gbé pɔ̀ aa ye aafiaiɔ̀ gbàgbā.

¹² Iatē busaa iwa gbēon kuεplaɔ s̀aàzi aa òè: Gbéɔ gbae aa ta pilakīi ní pɔ̀bleaɔ welele z̄sewíao ní bualoũ pɔ̀ kú k̄iɔ̀ guu, asa sēgbā wá kúu la.

¹³ A ònέ: Apiɔ̀ à pɔ̀blea kpámá. Aa mè: P̄ε mèn sɔo ní kpò mèn plao ɔ̀ wá ví. Sema wà gé ble lúi bílae bàasio.

¹⁴ Ḡse pɔ̀ kú weɔ̀ kà lán gbēon àasɔsɔo leε sɔo taawa (5.000). Ɔ a ò a iwaɔne: A to aa z̀le gāgā gbēon blakwikwi.

¹⁵ Ɔ aa kè màa aa ní z̀lez̀le pii.

¹⁶ Ɔ à p̄ε mèn sɔo ní kpò mèn plapio sè, à wesè musu à báaadàu. Ɔ a è'ε kpà a iwaɔwa, aa bíile bílae.

¹⁷ Ampii aa pɔ̀blè kà, ɔ wà a miɔna pɔ̀ f̄eɔ̀ sèle gbí kuεpla.

Piε Yesu Mesiike oa
(*Mat 16.13-23, Maa 8.27-33*)

¹⁸ Ziewa ké Yesu lé wabike ado, aà iwaɔ̀ m̀ aà lè, ɔ à ní lá à mè: Dé dasile o má de a ũi?

¹⁹ Aa wèwà aa mè: Zāa Da'ilenaε. Gbēeɔ í me Eliaε. Gbēeɔ í me ānabi yāaɔ do mé vù.*

* 9:19 Luk 9.7-8

20 Ǿ à ní lá à m̀è: Apiɔ sɔ̄, dé ále o má de a ũi? Piεε wèwà à m̀è: Lua gbé pɔ̄ wĩ me Mesiie.

21 Ǿ à gíné aa yápi o gbēεε.

22 Ǿ à m̀è: Sema Gbēnazín Né taasikε maamaa. Gbēzɔ̄ɔ̄ ní sa'onkiaɔ ní Mɔ̄izi ikoyādanεdeɔ giaāzi, aai aà de, a gɔ̄ɔ̄ àaɔde z̄i i vu.

Yesu lia

(Mat 16.24-17.13, Maa 8.34-9.13)

23 Ǿ a ò gbépiie: Tó gbé ye ke ma iwa ũ, aà gi azia wēnizi, io a lipāakɔ̄a se lá gu lé do, i temazi.

24 Gbé pɔ̄ ye àò a wēni kua, wēnipi a vūaawàε. Gbé pɔ̄ gĩ a wēnii ma yáí sɔ̄, ade mé aɔ wēni v̄i.

25 Tó gbé g̀ò dúnia búu v̄i, mé a kpà aziai à kua ziawa, bó ài a èi?

26 Tó gbé zεamanō widè ge ma yá, Gbēnazín Né a zεaaànō wide sɔ̄, gɔ̄ɔ̄ pɔ̄ a m̀o a gawi guu ní a Mae gawio ní a malaikaɔ̄ gawio.

27 S̄iana mále oé, gbé pɔ̄ aa ku laε ga kía pɔ̄ Lua kpà esaio.

28 Yá bee oa gbεa, a gɔ̄ɔ̄ la taawa ɔ̄ à Piεε ní Zāao ní Zaakio sè dèdèr̄inō gbès̄is̄i musu wabikεi.

29 Ké ále wabikε, aà oa lile, aà ulaɔ̄ lé teke púntaitai.

30 Kándo gbēɔ̄n plaɔ̄ ku we, Mɔ̄izi ní Eliaoe, aale yá'oaànō.

31 Aa b̀ò m̀òwà gawi guu, aale ánuu pɔ̄ a to Yelusaleū yá'o.

32 Piεε ní a gbéɔ̄ g̀è ní io. Ké aa v̀ù, aa Yesu gawi è ní gbēɔ̄n pla pɔ̄ zε aà saεɔ̄.

33 Ké gbēɔ̄n plapiɔ̄ lé kék̄ɔ̄wa ní Yesuo, Piεε òè: Mae, a maa wàò ku laε. Wà lákpe do m̀èn aaɔ̄, n pɔ̄ do, Mɔ̄izi pɔ̄ do, Elia pɔ̄ do. A d̄ɔ̄ lá ále oo.

34 Ké ále o màa, luabεpuana k̀uaamá. Ké aa g̀ò ka a guu, v̄ia ní kú.

35 Ǿ lɔ̄ɔ̄e b̀ò luabεpuanapi guu à m̀è: Gbéε beeá ma Néε. Ma aà d̄ile, à aà yāma.†

36 Lɔ̄ɔ̄pi maa gbεa aa è Yesu mé g̀ò we ado. Iwapio ní lé f̄̄, aai yá pɔ̄ aa è o gbēεε gɔ̄ɔ̄ beeo.

Yesu nεḡ̄ε táade gbágbaa

(Mat 17.14-23, Maa 9.14-32)

37 Ké gu d̀ò, aa p̄ila s̄is̄ipi musu, ɔ̄ bíla m̀ò dai Yesule.

38 Bíla guu ḡ̄εe p̀una à m̀è: Metulu, n yá na! Ma né gwaa, asa ma né pɔ̄ má v̄in we.

39 Táa í felewà, ɔ̄ í wiile kándo. I aà z̄iazia e aà lé'i f̀ulabole, í íadawà, íli gowà kpaao.

40 Ma wabikè n íwaɔ̄wa aa táapi go, ɔ̄ aa f̀ua.

† 9:35 Isa 42.1, Soū 2.7, Luk 3.22

41 Yesu mèn: Gbāgbē kolea luanaaikensaiò! Máo kúánò e bœ ni? Máo menakéánò e bœ ni? Mó n n nēpio la.

42 E népi àò gé sōiaazi, ò táapi aà nè à aà zìazì. Ǿ Yesu gĩ táapie à népi gbāgbā, ò à aà kpà aà maewa.

43 Lua iko zō yápi gbépii kù gbāa.

Gbéó lé elea Yesu yākeawa pii, ò a ò à íwaone:

44 Aò yáe bee kúa á nòse guu. Wa Gbēnazin Né na gbéone n zì tia.

45 Aai yápi dō, a mi uléané, ò aai mao, mé aa yápi laawà viakè.

Tēa Yesuzi

(Mat 8.19-22, 18.1-5, Maa 9.33-40)

46 Ǿ aa fēle n lekpaao deakōa yá musu.

47 Yesu láasoo pó kú n nòse guu dō, ò à né se zè a sae.

48 A òné: Gbé pó née bee taa díle ma íwake yáí, ade ma díle. Gbé pó ma díle sō, ade gbé pó ma zì díle. A gbé pó de gbé kpee ũ á guu mé zō.

49 Ǿ Zāa yāsè à mèn: Mae, wa gbēe è àle táago n n tó, ò wá ye giè, ké ìlìo téwázio yáí.

50 Ǿ Yesu òè: Asu gièo, asa gbé pó i íbeleseánòóá bàakpēē.

51 Ké Yesu fele taa luabe gōō kà kái, à mipè Yelusaleūwa.

52 Ǿ à gbéó gbàe aa dōaae. Aa gè gè Samali bùsu zōewiae guu sōukeiè.

53 Ǿ wélepideò i aà díleo, ké à mipè Yelusaleūwa yáí.

54 Ké aà íwaeò Zaaki n Zāao è màa, aa mèn: Dii, n ye wà o té bō luabe à mō kúmá yà?‡

55 Ǿ Yesu lìli à gíné.

56 Ǿ aale gé wéle páleu.

57 Ké aa be zéu, gbēe mō ò Yesue: Gu pó nle géu pii, máo tenziē.

58 Yesu òè: Gbēgbonao n tōo ví, bāo n sakpe ví. Gbēnazin Né sō a íampakii vío.

59 Yesu ò gbēpāle: Mō temazi. Ǿ gbépi mèn: Dii, to e ma de'ia kpagui gĩa.

60 Yesu òè: Tó gēo n gēo ví. Mpi sō ge kpala pó bō Lua kíi yá waasoke.

61 Gbēpāle ò bō: Máo tenzi Dii, āma to mà gé lezai ma bedēwa gĩa. §

62 Yesu òè: Gbé pó soona na a zì mé àle a kpe gwa, ade i kōsi n kpala pó bō Lua kíioo.

10

Gbēɔn baaɔkwi n̄ plao z̄ia
(Mat 11.20-27, 13.16-17)

¹ Bee gbɛa Dii gbēɔn baaɔkwi n̄ plao p̄aleɔ d̄ile, ɔ̄ à n̄ z̄i gbēɔn plapla aao d̄baae w̄leɔ guu n̄ gu p̄ó á ye géuɔ p̄ii.

² A òn̄é: P̄okekea z̄ɔɔ, a k̄ekenaɔ bílao. A wabike Budewa aà z̄ikenaɔ gbae p̄okekei.

³ A dazeu. Mále á z̄i s̄aɔ ù àwalewanaɔ guueaɔ!

⁴ Asu m̄okpe seo ge babalabɔɔ ge kyaleɔ. Asu ze z̄éu à f̄okpa gbēewao.

⁵ Ua p̄ó a ḡeu p̄ii, à o ḡia Lua uapi gba aafia.

⁶ Tó aafiade ku we, á f̄i aafiade a ḡɔ̄e. Tó a ku we s̄o, a ea suw̄áe.

⁷ Aɔ ku uapiu, à p̄ó p̄ó wa kp̄awá ble ge p̄omia, asa z̄ikena kà à a asea ee. Ásu àɔ s̄ōk̄iikpakpao.

⁸ W̄éle p̄ó a ḡeu mé wà á d̄ile, à p̄ó p̄ó wà m̄oóé ble.

⁹ A w̄élepi gyãeɔ gbágbã, í o gb̄éɔne kpala p̄ó b̄ò Lua k̄ii k̄ān̄o k̄ai.

¹⁰ Tó a ḡe w̄éleu mé w̄i á d̄ileo s̄o, à b̄ole ḡãae, í me:

¹¹ Baa á w̄éle luut̄e p̄ó kp̄a wá gbáwa, wá k̄ōleow̄áe.* Aɔ d̄s̄ s̄aas̄a k̄é kpala p̄ó b̄ò Lua k̄ii k̄a k̄ai.

¹² Mále oé, yákpalekegɔɔz̄i ía p̄ó Lua a da S̄ōd̄ōudeɔwa a ka w̄élepideɔ p̄owao.†

¹³ Waiyoo K̄olazenideɔ! Waiyoo Besaidadeɔ! Dabudabu p̄ó má k̄é á w̄leɔ guu, tó má k̄é Tii n̄ Sid̄o yãa, d̄s̄ w̄élepideɔ zw̄ankasaɔ k̄akān̄la, aa z̄òle tufua à ḡèḡè n̄̀selilea seela ù.

¹⁴ Yákpalekegɔɔz̄i á íadama aɔ de Tiideɔ n̄ Sid̄oɔ p̄oa.‡

¹⁵ Kapenaudeɔ s̄o, á gbã z̄o luawa yã? Wa ɔz̄áz̄ie e bedau.§

¹⁶ Ǿ Yesu ò a íwapione: Gb̄é p̄ó á yãmà, ade ma yãmàe. Gb̄é p̄ó ḡiázi, ade ḡimazie. Gb̄é p̄ó ḡimazi s̄o, ade ḡi gb̄é p̄ó ma z̄izie.*

¹⁷ Gbēɔn baaɔkwi n̄ plaopiɔ ḡe, ɔ̄ aa èa s̄u n̄ p̄onaɔ aa m̄e: Dii, baa táaɔ mis̄iilew̄e n̄ tó yái.

¹⁸ Yesu òn̄é: Mále gugwa, ma Setãu è à bàe luabe lán loupileawa.

¹⁹ Ma iko kp̄awá à táa'o ml̄eɔ n̄ sóio n̄ á ib̄ee gbãa píiowae, p̄oe a f̄i à á k̄e'iao.†

²⁰ N beeo ásu p̄onake n̄ mi p̄ó táaɔ ì siileóo. A p̄onake á tó p̄ó kú taalau luabe yái.

* **10:11** Luk 9.5 † **10:12** Daa 19.24-28 ‡ **10:14** Isa 23.1-18, Yoɛ 4.1-4 § **10:15**

Isa 14.13-15 * **10:16** Luk 9.48 † **10:19** Sou 91.13

21 Zibeezi Lua Nisina Yesu pɔ kɛna maamaa à mè: Baa, z̄lɛ ní musuo Dii, lá n yá beɔ ùlɛ yádɔnaɔnɛ ní ɔnɔnaɔ, mé n bɔɔ ladɔnsaɔnɛ, ma n sáaukè. Ao, Baa, bee kàngu màa.

22 Ma Mae pɔpii nàmɛɛ ma ɔz̄lɛ. Gb̄ɛɛ Lua Né d̄ɔo, mé i kɛ Mae Lua bàasio, mé gb̄ɛɛ Mae Lua d̄ɔo, mé i kɛ aà Né ní gb̄é pɔ Népi yei aà ɔɔnɛɔ bàasio.

23 Ǿ Yesu aedò a íwaɔwa a òné níṭɛɛ: Báaadeɔn á ũ yá pɔ álɛ e ní wéo yáí.

24 Málɛ oé, ánaɔ ní kíaɔ ku yáa dasi, aa ye yá pɔ álɛ eɔ e, aai eo. Aa ye yá pɔ álɛ maɔ ma, aai maɔ.

Samali gb̄ɛmaa

25 Ikoyádɔnae mé f̄ɛlɛ lé líkpale Yesuwa à mè: Mɛtulu, kpelewa má kɛ mà àiz̄ána ei?

26 Yesu òè: Kpelewa a ku Mɔizi ikoyá guui? Ni a kyoke n ma kpelewa ni?

27 Gb̄épi wèwà à mè: Nyɔ ye Dii n Luazi ní nòsemendoo teasisai n gb̄aa pua léu, n s̄o iɔ kuwà,‡ níɔ ye n gb̄édeezi lán nz̄ia wēniwa.§

28 Yesu òè: N wè maaɛ. Nyɔ kɛ màa, níyɔɔ ku.*

29 Ǿ gb̄épi ye yānakpa aziawa, ɔ à Yesu là à mè: Déme ma gb̄édee ũi?

30 Ǿ Yesu òè: Gb̄ɛɛ mé b̄ò Yelusaleŭ àlɛ gé Yeliko, ɔ kp̄áiweliwɛɔ kp̄aaŭaànɔ. Aa aà pɔɔ s̄iwà, aa aà gb̄è dúuduu e à kà gaa. Ǿ aa aà tò we, aa ḡɛzɛa.

31 A mɔ lè sa'onae zé doupi sè. Ké à aà è, ɔ à d̄baàzi.

32 Màaɛ lɔ ké Levii buie kà gupiu, à aà è, ɔ à d̄baàzi.

33 Samali bùsu gb̄ɛɛ bɛ zépiu. Ké à mò aà è, ɔ à kèè wēnaŭ.

34 A s̄àaàzi, à ɛsɛ mà aà gu pɔ kè'íawwa ní nísio ní v̄ɛɛo, à pɔ yèyewà. Ǿ à aà sɛ d̄i a zàa'ina kɛ, à gèaànɔ nibɔɔ pilakli. Ǿ à aà gwà we.

35 Ké gu d̄ò, ɔ à ánuusu ɔwatɛ b̄ò mèn pla a kpà pilaklidewa à mè: N aà gwamɛɛ. Tó n ɛa n ɔablè de beea aà yá musu, má a flabone, tó ma su.

36 T̄ɔɔ, gb̄ɛɔn áaɔpiɔ guu, an déme gb̄ɛkɛkè gb̄é pɔ kp̄áio kp̄aaŭaànɔpiɛi?

37 A wèwà à mè: Gb̄é pɔ wēnadòèɛ. Ǿ Yesu òè: Gɛ n kɛ màa s̄o.

Yesu kua Maata ní Maliamao bɛ

38 Gɔɔ pɔ aa bɛ zéu, aa kà wéleu, ɔ nɔɛ pɔ wí mɛ Maata Yesu d̄ilɛ.

39 A d̄auna ví, wí mɛ Maliamaa, à z̄òlɛ Dii gb̄ázi, àlɛ aà yāma.

40 Kina zĩ dà Maatala, ẽ à mò Yesu kǐi à m̀: Dii, ké ma dāuna ma to zĩpíe mado, i kené yāe ũo lé? Oè aà dɔmale.

41 Ǿ Dii wèwà à m̀: Maata, Maata, níle yāe kǎake, níle ìada nziawa ní yǎo dasi.

42 A m̀endo mé zevĩ. Maliama baa maa sè mé wa siwào.

11

Wabikɛa

(Mat 6.9-15, 7.7-11)

1 Ziewa Yesu lé wabikɛ guei. Ké a làa, aà ìwae òè: Dii, wabikɛa dawẽe lá Zāa dà a ìwawɛwa.

2 Ǿ a ònè: Tó ále wabikɛ, àli m̀e:

Baa, to wà dõ ké n kua adoa.

To kpala pó b̀ n kǐi b̀ gupua.

3 Wá gba ú pó wáɔ ble lá gu lé d̀.

4 Wá duuna kǎwá,

asa wi gbé pó tàakèwẽe kē píie.

Nsu to wà fu yɔawao.

5 Ǿ a ònè: Gbẽe mé gbẽna vĩ, ẽ à gè aà kǐi wɛɛdo a òè: Ma m̀ n kǐie, pẽe sɛamɛe m̀n àaõ.

6 Nibɔe pílaa tiaɛ, má pɔe vĩ mà kpawào.

7 Ǿ aà gbɛnapi wèwà za kpɛa à m̀: Nsu ìadaao, ma zetà k̀. Ma ta kpéu ní ma néɔ, má f̃ fele mà kpamao.

8 Mále oé, baa tó i fele kpàwà gbɛnake yáio, a fele pó pó a yei kpawà ké a zɛazi yái.

9 Mapi s̃ mále oé, à wabikɛ, Lua i kpáwá. A wɛɛɛ, í e. A gbale, Lua i wẽé.

10 Asa gbé pó wabikè, wĩ aà gbaɛ, gbé pó pó wèɛɛ í eɛ, mé gbé pó gbalè, wa wẽè.

11 A gbé pó á néɔ vĩ, tó á né kpɔ wabikèwá, á déme a píligona kpawài?

12 Ge tó à kogbe wabikèwá, á déme a sói kpawài?

13 Baa ní á vǎikɛo, lá á pɔmaa kpaa á néɔwa d̃, á Mae pó kú musu a a Nisina kpa gbé pó a wabikèwawao lé?

Táagoa

(Mat 12.22-30, 43-45, Maa 3.20-27)

14 Yesu lé táa swādo go gbéwa. Ké à táapi gò, swādopi nà yǎ'oawa, ẽ yǎpi b̀ bíla saɛ.

15 Ǿ an gbẽe m̀: I táagoné ní táa kǐ Beezebu tóɛ.

16 Ǿ gbɛpǎleɔ lé líkpalewà, aa gbèawa aà seelae kené ní Lua gbāao.

17 Lá Yesu ní làasoo d̃, ẽ a ònè: Kpala pó a gbéɔ íbelesè ní k̃o a midɛ. Ua pó a gbéɔ íbelesè ní k̃o a g̃ bezi ũɛ.

18 Tó Setáu íbelesè ní a gbéǎ, kpelewa aà kpala aò zɛai? Má ò màa ké i me mi táagoné ní Beezebu tóo yáíe.

19 Tó Beezebu tó mi táagodò, á gbéǎ i go ní dé tóo ni? Beewa ázia gbéǎ yá'likpàwá.

20 Lá ma táagoamaá Lua ɔgbɛɛ, àò dǎ ké kía pó Lua kpá kpalau á kǐi lèn we.

21 Tó gǔsa gbāa gǔkeboɔ kǔa, àle a ua dǎaò, aà àizɛɛ ɔ aafiae.

22 Ama tó gbé pó a gbāa deaala mò gè à aà gbè, a aà gǔkebo pó a a náai vǔ sélé, i aà àizɛɛ biilené.

23 Gbé pó de ma gbé ũo, ma ibɛɛɛ. Gbé pó lí pó kǎamanɔo, àle fáaaɛ.

24 Tó wà táa gò gbéɛ, ɔ liaaliaa gugiuu àò gbé wɛɛɛ à diè. Tó i eo, i me: Má ɛa ta ma sǔ ziwaɛ.

25 Tó à tà wɛ, i e a bɛ ado, à zu'ò, à azia kèkɛ wásawasa,

26 ɔ i ɛa gɛ táa pó an vǎi dealaɔ sélé suǎnɔ mèn sopla, aaí diè. Beewa gbépi gwea gbɛzǎ vǎi i de a káaua.

27 Ké Yesu lé o màa, wà nɔɛ mà, à pǔna zǎ guu à mè: Báaaden nɔɛ pó n i à yǔ kpàma ũ.

28 ɔ Yesu mè: Báaadeɔn gbé pó aa Lua yǎmà aa kǔa ũ de beea.

Seela gbɛaa Yesuwa

(Mat 6.22-23, 12.38-42)

29 Gbéǎ nǎnɔaa, ɔ Yesu mè: Gbǎgbèɔ vǎi. Aaí seela gbɛaa, áma má seelaɛ kɛnéo, sema Yonasi pó.

30 Lá Yonasi de seela ũ Ninivadeɔnɛ,* màa Gbɛnazín Né aò de seela ũ gbǎgbèɔnɛ.

31 Yákpalekegɔɔzi gɛmidokǐi oi nɔɛ kía a fele yáda gbǎgbèɔlaɛ, asa à bò za tɔle léwa à mò Salomɔo ònyǎ maiɛ,† mé gbé pó a zɔo de Salomɔo ku la.

32 Yákpalekegɔɔzi Ninivadeɔ fele yáda gbǎgbèɔlaɛ, asa ké Ninivadeɔ Yonasi waaso mà, aa nǎselíleɛ,‡ mé gbé pó a zɔo de Yonasia ku la.

33 Wǐli filia na wà dile gusɔɔnauo ge wà pɛna kúlewàò. Wǐ di bábanawaɛ, ké gbé pó aale gèɔ gupua e.§

34 N wé mé n me filia ũ. Tó n wé kú gudou, n mè pii aò gupua víe. Tó n wé kú plapla sǔ, n mè pii aò gusia víe.

35 Ayámɛto laaika ké gupua pó níle e ní ví su àò de gusia ũo.

36 Tó n mè pii gupua ví mé a kee ku gusiauo, aò gupu wásawasa lándǔ filia í òmawaɛ.

Zɔadɔa Mɔizi ikoyádanɛdeɔ ní Falisɔwa

(Mat 23.1-36, Maa 12.38-40, Luk 20.45-47)

* 11:30 Yon 3.4 † 11:31 1Kia 10.1-10 ‡ 11:32 Yon 3.5 § 11:33 Luk 8.16

37 Ké Yesu yā'ò a làa, ò Falisie wabikèwà aà mɔ pɔbleanɔ, ò à gè zòle.

38 Ké Falisipi è i ɔpipi lá aaf kewa à gbàsa lé pɔbleo, à bò aà sae.

39 ɔ Dii òè: A Falisio i gbābɔ bisaɔ kpɛɛ ní taɔ, kási bli ní yāwāikɛao mé á nòse pà.

40 Sɔɔ! Lua pɔ a kpɛ kè i a guu kɛo lé?

41 A pɔ pɔ kú á taɔ guu dā wēnadeɔne, á tapiɔ i gɔ́é gbālesai.

42 Waiyoo á Falisio! I toeɔ dosina ní kpɛaanao ní dopɔɔ píi kwidɛ kpa Luawa, * ò i pākpa yágɔgɔa a zéwai ní yea Luapizio. Yá beeɔ mé de àɔ kūa pākpa a kiniozi sai.

43 Waiyoo á Falisio! Iɔ ye zòlea gumaaɔu lousisikpɛu, iɔ ye wàɔ fɔkpakpawá gāae.

44 Waiyoo ápiɔ! A de lán mia kpɛena pɔ wíɔ taa'owà dōsaiwae.

45 ɔ ikoyādōnae òè: Metulu, tó ní ò màa, níle wá sōsō sōe.

46 Yesu mè: Waiyoo á ikoyādōnao sō! I gbéɔ da asosea zí'úu, mé ili ɔdamá ní a seaoo, baa ɔton do. Waiyoo ápiɔ!

47 I pɔ bo ānabi pɔ á deziɔ ní dedeɔ miaɔwa dɔngu yái.

48 Bee lé ɔɔ gbéɔne ké a ze ní á deziɔ yākeae. Aa ānabio dède, ò ále pɔ bo ní miaɔwa.

49 Ayāmeto Lua òno guu à mè á ānabio ní zinaɔ gbaewá, í ní gbéɔ dede, í lada ní gbéɔwa.

50 Lua a ānabi pɔ wà ní dede za dúnia daaleɔɔ e gbāɔ au tɔsi gbāgbéɔpiɔwa.

51 Ao, mále oé, za Abeli dea† e à gè pè Zakali pɔ wa dè sa'okii ní Lua kpéo zānguowa,‡ Lua a ní au tɔsi gbāgbéɔwae.

52 Waiyoo á ikoyādōnao! A dōa zé kili wò. I gēuo, mé a gi gbé pɔ aa ye gēuɔne.

53 Ké Yesu bò we, Mɔzi ikoyādanedeɔ ní Falisio aà lè pāsīpāsī, aale yá dasi lalawà,

54 aale aà kpakpa ké aa e wà aà kú yá pɔ àle o guue.

12

Zea ní Yesuo gbéɔ ae

(Mat 10.19-33)

1 Gɔɔ bee bila nònɔaaaazi, wa ní lé dōo, e aale kèsepelepelekōwa, ò à yā'ò a iwaɔne gía à mè: A laaika Falisio mɔafilii, í linla lán pēese'esewae.

2 Yá pɔ ulea a bɔ gupuuu píi. Asiiyāe ku ké wa gí dōio.*

3 Beewa yá pɔ á ò gusiau, wa ma gupuuu, mé asiiyā pɔ á ò kō swáú láasiu, wa a kpāwake gāae.

* 11:42 Lev 27.30 † 11:51 Daa 4.8 ‡ 11:51 2Lad 24.10-21 * 12:2 Luk 8.17

4 Ma gbēnao, mále oé, gbé pó a á de mé a gbea a f̄o yāe keé lo, ásu viakeè.

5 Má gbé pó de à viakeè oé. A viake Lua pó gbé zua té guu aà ga gbea iko vie. Ao, mále oé, à viake aàpie.

6 Wili gòlegolena mèn soo yía daa plao lé? Kási baa a mèn do yá lí sá Luaguo.

7 Baa á mikāo, a a lé dō. Asu viakeo, á de gòlegolen dasiōla.

8 Mále oé, gbé pó zèmanō gbéō ae, Gbēnazin Né a zeaānō Lua malaikaō ae.

9 Gbé pó lelekpāmazi gbéō ae sō, má lelekpaaāzi Lua malaikaō ae.

10 Tó gbé Gbēnazin Né bēebō, Lua a aà ké. Ama tó gbé Lua Nisina tobēsi, a kēa vīo.

11 Tó wāle géānō yákpaleu lousisikpeu ge kíāō ní gbāadeō ae, ásu bilike bokli yáwao ge yá pó á o,

12 asa Lua Nisina mé a yá pó de à o daé zibeezi.

Aizēē

(Mat 6.19-34)

13 Zā guu gbēē ò Yesue: Metulu, o ma vīe aà ma asea kpaā wá túbi guu.

14 Ō a wèwà à mè: Ma gbé, déme ma dile á yákpalekena ūi ge á yāgōgōna?

15 Ō a ò bílae: Aō ázia kūa dō. A laaika pópīi blikeai, asa àizēēá gbēnazina wēni no, baa tó a zōo.

16 Ō à yālēūné à mè: Ōdee mé kú, aà bua blekèè maamaa,

17 ō à láasookè à mè: Má ke kpelewa ni? Má blewēkakli vīo.

18 Ō à mè: Lá má ken ke: Má a blewēkakliō gbooe, mí a zōōo bobo, mí a pówēna káu pii ní ma àizēēo,

19 mí o mazīae: Ma gbé, ní kūsua vī zōo, a kannō wē ūma? Káma bo, poble, imi, pōnake.

20 Ō Lua òè: Sōū, gwāasīnae bee má n wēni gbēama. Sou pó ní kè a gō dé pó ūe?

21 Māa aō de ní gbé pó lé àizēē kāaa azīae mé a de òde ū Luaeoo.

22 Ō a ò à iwaone: Ayāmeto mále oé, ásuli á wēni kàake poblea yá musuo, ásuli á me kàake pōkasa yá musuo.

23 Wēni de pobleala, me de pōkasala.

24 A gbagbaaō gwa. Aali pótōo, aali pōkekeo, aa dō ge gbà zòolo vīo, mé Lua í ní gwa. A de bāōla zōōo lé?

25 A guu déme a f̄o à a wēni gbāa káfi, baa gōo do, a yākáakea guui?

26 Lá á yá yōonapi f̄o, bōyāi ále yá kíniō kàakei?

27 A lá vudeō gwa sēu lá aa de. Aali zikeo, aali bua tāo. Mále oé baa Salomōo ní a òdeko,† i ula e dà a maa kà an keewao.

28 Luanaaifēnēnde! Sēa lá pò kú gbā mé a tékū zia, lá Lua í pò nai màa, wa á pò o be?

29 Asu to pò pò á ble ge pò pò á mi yá dōaaéo. Asu bílikéo.

30 Pópìo píi yá í dōaa dúnia gbéōne, āma á Mae dō ké á ye pópìo.

31 A to kpala pò bò aà kíi yá dōaaé, i pópìo kaaé.

32 Ma kpàsa néna gbéō, ásu vīakéo, asa à kà á Maegu ké à á kpá kpalapiu.

33 A pò pò á vīo yía, í wēnadeō gba a ōa. A mōkpe pò lí zikūo zō, luabe àizee pò lí láao kákíi ū. Kpáí a sōi weo, kòo a pò òkpa weo.

34 Gu pò á àizee kúu, wekíi ō á laai ìo kuu.

Ziken náaide laaide
(Mat 24.45-51)

35 Aō ku sōu guu, à tó á filia ào naa,

36 ìo de lán gbé pò aale ní dii sua ní nōseponakεao dāōwa, ké gōo pò á kà mé à gbalè, aa e zewēè gōo.

37 Báaadeōn zikena pò an dii a ní lé bēé a sugōpio ū. Siana mále oé, diipi a a pōo keke ye, i ní zōle, i pōblea káaané.

38 Baa tó à kà wεedo ge gufēne, tó à ní lé màa, báaadeōn ní ū.

39 Aō yáe bee dō. Tó uabele kpáí mógōo dō, a wei aà a kpé gbooo.

40 Apìo sō ào kú ní sōuo, asa Gbēnazín Né a mō gōo pò á wé dōiwao.

41 Piεε mè: Dii, wá yáí n yápi lēēŭia, ge gbépiie?

42 Dii mè: Dén ziiá náaide laaide pò aà dii a a zikenaō naè a ozi aàli ble kpámá a gōowa ūi?

43 Báaaden zikena pò aà dii aà lè, àle ke màa a sugōo ū.

44 Siana mále oé, a a àizee píi naè a ozié.

45 Tó zikenapi ò a sōu a dii sua lé gēgē sō, i fεle na zōnōe ge gōeo gbēgbēawa, ìo ulatāble, ìo wēde ke,

46 aà dii a su gōo pò aà wé dōiwae, zaa pò a dōowa, i aà zōezōe, i aà baa daaa ní luayādansaiō.

47 Zikena pò a dii pōeā dō mé i sōuke à aà pōeā kèo, wa aà gbē dúuduue.

48 Zikena pò a dii pōeā dōo, mé à yá pò de wà aà gbē kè sō, wa aà gbē yōōe. Gbé pò Lua aà gbà zōo ō Lua a wεelewà zōo. Gbé pò Lua pò naè a ozi zōo, a gbεawà deŭla.

Kōkpaalea Yesu yáí
(Mat 5.25-26, 10.34-36, 16.2-3)

49 Té ma mō sōi dúniawa, mé mále wā maamaa ké tépi kú sa.

50 Má ga ví mà siu. Má kú láasoo guu e à ge kēo.

51 Ale e ma mo ké gbé̃o aao na ní k̄so dúniawu yà? Aawo! Málé oé, k̄okpaalea yáí ma moí.

52 Za tia ua p̄o gb̄ēon soo kuu aa k̄okpaalee. Gb̄ēon àāo bo gb̄ēon plao kpe, gb̄ēon plao bo gb̄ēon àāo kpe.

53 Mae a bo a neḡē kpe, neḡē i bo a mae kpe. Da a bo a nen̄ē kpe, nen̄ē i bo a da kpe. Zá da a bo noz̄ae kpe, noz̄ae i bo a z̄ada kpe.‡

54 Yesu èa ò bílae: Tó á è lou lé sisi gukpe, i o ḡōo lou a ma, ò í ke màa.

55 Tó á è íana lé bo gēomidōkii oi, i o gu a w̄a, ò í w̄a.

56 Moafilidē! A tōle ní luabeo wé d̄o, mé á gōo bee yaasi d̄o soo be?

57 B̄oyáí á ȳakekea a zéwa d̄o áziao ni?

58 Tó n ibee lé genno yákpaleu, k̄oaike aà n k̄e za zéu, ké asu n gálé genno yákpalekena kíio yáí. Asa yákpalekenapi a n kpa dōaiwae, dōaipi i n dakpeu.

59 Málé one, níȳo bo weo e ò gē ò fiapi bo pii. Baa t̄anga a ḡo tenzio.

13

N̄selilēa

1 Goo bee gb̄ēo mò Galile gb̄é p̄o Pilati ní dede à ní au yàale ní ní sa'obo auōo yá siu Yesu.

2 O Yesu oné: Ké Galile gb̄épio gaa kè màa, ále e an duuna de Galile gb̄é kíniola yà?

3 Aawo! Málé oé, tó i n̄selilēo, ápii á kaale lán̄wae.

4 Gb̄ēon bao plasai p̄o Siloe kalanga kwè̄má aa ḡagāo s̄o, ále e an t̄aae de gb̄é kíni p̄o kú Yelusalēuola yà?

5 Aawo! Málé oé, tó i n̄selilēo, ápii á kaale lán̄wae.

6 O à yáe bee lè̄ēn̄é à mè: Gb̄ē mé kaad̄enli bà a swaluu, ò à gè a né w̄elei, i eo.

7 O a ò a z̄ikenāe: Gwa, a wè̄ àāon la, ké mi mo né w̄elei kaad̄enapiwa, mili eo. Z̄o. Wá tó à gusi p̄a yà?

8 O z̄ikenapi òè: Mae, to we w̄ea lo. Má gubi mà liaie, mí zùgb̄o kau.

9 A gí ne'ii ziia? Tó i i sao, mí z̄o.

N̄ē kaaua gb̄ágb̄aa

10 Kámaboḡōe z̄í Yesu lé yādané lousisikpeu.

11 N̄ōe ku we, t̄aa aà k̄ōkù à k̄aāan̄o wè̄ bao plasai. Io kooae, ò fi f̄o p̄o baa yoōo.

12 Ké Yesu aà è, ò à aà sisi à mè: N̄ōe, n k̄ōke ḡoma.

13 O à on̄awà. Weḡōo à p̄o, ò à Lua s̄aaukpa.

14 Ǿ lousisikpe gbẽzɔɔ pɔ pà, ké Yesu aà gbàgbā kámabogɔɔzɪ yáí, ɔ à fɛle ò bílae: Gɔɔ soolo mé kú ké wí zíkɛu.* Ali mós wà á gbágbā gɔɔ beewá, kámabogɔɔzɪ bàasi.

15 Ǿ Dii a zāsìwà à mè: Mɔafilideɔ! Kámabogɔɔzɪ á baade lí a zu ge zàa'ina polo a dɔkɪ à gè í kpàwào lé?

16 Ablahaũ bui nɔɛɛ bee sɔ, Setáu aà yè wè bao plasaiɛ. Aà bapi poloawà kámabogɔɔzɪ zé vɪo lé?

17 Ké a ò màa, ɔ wí aà ibɛɛɔ kù píi, ɔ bíla pɔ kèna dabudabu pɔ àle kɛɔwa píi.

Yalɛɛua ní kpala pɔ bɔ Lua kíio

(Mat 7.13-14, 21-23, 13.31-33, Maa 4.30-32)

18 Ǿ Yesu mè: Kpala pɔ bɔ Lua kíi bɔ bówà ni? Bó má lɛɛũòì?

19 Doe ku a wéna bɔ lán ɛfo wénawa, ɔ gbɛɛ se tɔ a kaau. Ké à bòle à kè lí ũ, ɔ bāɔ mò pèpe a gɔnaɔwa.

20 Ǿ a ò lɔ: Bó má kpala pɔ bɔ Lua kíi lɛɛũòì?

21 A bɔ pɛɛɛ'ɛɛɛ pɔ nɔɛ se kà pɛɛti zaa le àaɔ guu a lía píiwaɛ.

22 Gɔɔ pɔ Yesu lé gé Yelusaleũ, àle pã mɛɛwiaɔ ní zɔɛwiaɔla, àle yādané,

23 ɔ gbɛɛ aà là à mè: Mae, asi àizāna'enaɔ dasioa? Ǿ Yesu ò bílae:

24 A āiake à gɛ zéle tuuuna guu. Mále oé, gbé dasideɔ wɛɛle gɛũ, kási aa eo.

25 Tó uabele fɛle zetà a làa, tó a gɔ bàasi, mé ále gbale, ále me: Mae, gbawɛwɛɛ, a oé á á dɔ gueio.

26 Bee gbɛa tó á òè à pɔblè à imiánɔ, mé à yādané á be gāaɛ,

27 a oé á á dɔ gueio. A goala ápii vāikenaɔ.†

28 Tó a Ablahaũ ní Izaakio ní Yakɔbuo ní ānabio è píi kpala pɔ bɔ Lua kíi guu, mé wà á zú bàasi, we á ɔɔɔɔ à ɔdi á musu.

29 Gbɛ́ɔ bɔ gukpe ní be'aɛo ní gugbāntooó ní geɔmidɔkɪio, aa mɔ bleblei kpala pɔ bɔ Lua kíi guu.

30 Gbɛ́ɔ kpɛɛɔ gɔ dɔaaa mé gbɛ́ɔ pɔ dɔaaa gɔ kpɛɛ.

Yesu ɔɔba Yelusaleũdeɔ yá musu

(Mat 23.37-39)

31 Gɔɔ bee gɔɔ Falisieɔ mò Yesu kíi aa òè: Fɛle go lakɪ, asa Elodi ye n deɛ.

32 Ǿ a òné: A ge o kífɛnɛnapie mále táagoné, mále gyāɛɔ gbágbā gbā ní ziao, a gɔɔ àaɔde zɪ má a zɪ midɛ.

33 N beeo sema mà gé aɛ gbā ní ziao ní zia bàasio, asa i kũ ānabi ga gueio, sema Yelusaleũ.

* 13:14 Bɔa 20.9-10 † 13:27 Sou 6.9

³⁴ Yelusaleūdeᵛ, Yelusaleūdeᵛ, i ānabiᵛ dede, i gbé pó Lua ní zǐwáᵛ pápa ní gbey à ní dede. Miᵛ ye mà á k̄āamazi m̀ᵛᵛᵛ, lá ko ì ḡāsia kú a néᵛlawae, kási ili weio.

³⁵ Lua a á kpé tóee sa. Mále oé, á ma e loo e à omee, báaade gbé pó lé m̀ᵛ ní Dii t́o.‡

14

Yesu kua Falisie be

¹ Kámabogᵛᵛe zǐ Yesu gè pᵛblei Falisiᵛ gbēzᵛᵛ be, ᵛ gbé pó aa ku weᵛ lé aà kpakpa.

² Kákagyākēnae ku Yesu ae we.

³ ᵛ Yesu yāsè a ò ikoyādōnaᵛne ní Falisiᵛ: Gbégbāgbāa kámabogᵛᵛzǐ zevia ge a zevio?

⁴ ᵛ aa níle kílíkili. ᵛ Yesu gyāepi kù à aà gbāgbā à aà gbàe.

⁵ ᵛ a òné: A dé né ge aà zu, tó à zù l̀ᵛᵛ kámabogᵛᵛzǐ, a aà bᵛ gᵛᵛᵛ ni?

⁶ Aai f̄ᵛ yázāsīwàᵛ.

⁷ Yesu è lá gbé pó wà ní sisiᵛ lé zᵛlek̄i maao kūkū, ᵛ à yālèēūné à mè:

⁸ Tó wà n sisi nᵛseᵛᵛnabilewa, n̄su zᵛle zᵛlek̄i maauo. Tó wà gbé pó a gbia denla s̄isi be!

⁹ Tó á s̄isina mᵛ òne: Fele zᵛlek̄i kpá deewa, n̄yᵛ fele gé zᵛlek̄i kpeeu ní wíoe.

¹⁰ Tó wà n sisi, n̄ili zᵛlek̄i kpee kú, ké tó n s̄isina m̀, a one: Ma gbēna, mᵛ ae la. Bee a n ke gbia gbé pó á s̄anuᵛne.*

¹¹ Gbé pó ì azia káfi, Lua a aà busae, mé gbé pó ì azia busa, Lua a aà káfi.

¹² ᵛ Yesu ò a s̄isinapie: Tó níle gbéᵛ sisi ble f̄āane bleawa ge a oosi pó, n̄su n̄ n gbēnaᵛ s̄isio ge ní v̄io ní n d̄aunaᵛ ge n daeᵛ ge n ode deeᵛ. Tó ní kè m̄aa, aa ea n s̄isiwà s̄ᵛe, aai fiabone.

¹³ Tó níle gbéᵛ sisi pᵛbleawa, taasideᵛ s̄isi ní gbēkaaūaᵛ ní eᵛᵛ ní v̄iaᵛ,

¹⁴ n̄yᵛ gᵛ báaade ū, asa aa pᵛe v̄i aa ḡia fiaboneᵛ. Lua mé a fiabone gbēmaᵛᵛ vugᵛᵛ.

Pᵛnabilelea (Mat 22.1-14)

¹⁵ Ké gbé pó aa s̄anuᵛ do yápi mà, ᵛ a ò Yesuᵛ: Báaaden gbé pó a pᵛble kpala pó b̀ Lua k̄i guu ū.

¹⁶ Yesu òè: Gbēe mé ye pᵛnabileke, ᵛ à gbéᵛ gbèa dasidasi.

¹⁷ Bleblezǐ ᵛ à a z̄ikēna zǐ oi gbé pó à ní gbēaᵛne aa m̀ᵛ, wa làa sa.

18 Gbḗ sḗia òè: Ma bú lùe, sema mà gé gwai. N yá na, ma awakpàe.

19 Gbḗpàle mè: Ma zu lù soon soo, má gé wesiei. N yá na, ma awakpàe.

20 Gbḗpàle mè: Ma nṣè dafue. Ayāmeto má e moo.

21 Ǿ zikenapi èa tà à ní legbe dàu a siu a diie. Ǿ uabelepi pṛ pà a ò a zikenae: Gé wḗle guu kpakpa gāaeo ní zeaṣ, ní taasideo ní gbḗkaaúao ní vḗao ní eeo naaa suṛno la.

22 Bee gbḗa zikenapi mo òè: Dii, ma yá pṛ ní ò kè, mé zḗlekḗi gi ku.

23 Ǿ diipi ò zikenapie: Gé zḗo guu ní zḗwewenaṣ pḗi, gāna gbḗowa aa gḗ, ma ua e pa.

24 Málè oé, gbḗ pṛ ma ní gbḗapiṣ kee a e lezṣ ma blepiwao.

*Gṣa Yesu iwa ũ
(Mat 10.37-38)*

25 Wa be zḗu ní Yesuo dasidasi, ṣ à lili òné:

26 Tó gbḗ mṵ ma kíi mé a ye a de ní a dao ní a nao ní a néo ní a vḗiṣ ní a dāunaṣ, baa azlapizi demala, a fḗ ke ma iwa ũo.

27 Gbḗ pṛ aṣ a lipāakṣa sea àṣ teomazio, a fḗ ke ma iwa ũo.†

28 Tó á gbḗe ye kalanga dṣ, a zḗle gḗa à a ṣa dṵdṵ à gwa, tó a fḗ zḗpi ke láa ya?

29 Tó i ke màao, tó à ē kpàle mé i fḗ à a mḗdeo, gbḗ pṛ aà è pḗi a aà láanike

30 a me: Gbḗe bee kpé dàale, i fḗ a mḗdeo.

31 Ge tó kía ye gé zḗkai ní kía páleo, a zḗle gḗa à a wàaipa à gwa, tó a sosa gāli kwḗiṣ fḗ kuakpa sosa gāli bao pṛ lé mṵwawao lé?

32 Tó a è á fḗo, a zḗnaṣ zḗ ledoukea yāgbḗaiwà zadṣ i ka kāioe.

33 Māae lṣ, tó á gbḗe i zṣ pṛ pṛ á vḗzi pḗio, a fḗ gṣ ma iwa ũo.

34 Wisiá pṛ nae, āma tó a í na tà, kpelewa wa ke à nakṵ loi?

35 A maa tṵleeo ge zṵgbṵkṵlekḗio, wḗ kṵlee. Gbḗ pṛ nṵse vḗ aà yápi ma.

15

Pṛ pṛ vṵaaṣ

(Mat 18.12-14)

1 Ǿsinaṣ ní duunkenaṣ lé sṣ Yesuzi aà yāmai nípii.

2 Ǿ Falisiṣ ní Moizi ikoyādanedeṣ lé yákūtḗka aa mè: Gbḗe bee ì duunkenaṣ si aa pṵble sānuē.*

3 Ǿ Yesu yáe bee lèeṵné à mè:

4 Tó á gbḗe sā vḗ mèn basṵo mé ado vṵaa, ìli a basṵo mḗndosai tó sḗu à pḗle a pṛ pṛ vṵaapizi e à ge bṵwàò lé?

⁵ Tó à b̀wà, í se da a g̀au ní p̀naoe,

⁶ í taò be, í a gb̀enaò ní a fáanideò sísi, í oné: A p̀nakemanò. Ma a sã p̀ sàsãpi è.

⁷ Maae lo mále oé, wa p̀nake luabe duunkena m̀endo p̀ a ǹselile yá musu de gb̀ema gb̀on basòo m̀endosai p̀ an bàa kú ní ǹselileaoòla.

⁸ Nòe p̀ ánusu òwatè ví m̀en kwi sò be, tó a m̀endo v̀aa, a filia na, i kpewaa, i weele busebuse e à ge b̀wàò lé?

⁹ Tó à b̀wà, a a gb̀enaò ní a fáanideò sísie, i oné: A p̀nakemanò. Ma a ánusu òwatè p̀ v̀aapi è.

¹⁰ Mále oé, Lua malaikaò í p̀nake duunkena m̀endo p̀ ǹselile yá musu màa loe.

Né p̀ sàsã

¹¹ Yesu ò lo: Gb̀ee mé kú a neg̀eò ví gb̀on pla.

¹² Ǿ Se ò a mae: Baa, ma asea p̀ máò ví túbi guu kpa. Ǿ maepi a àizee kpaalèné.

¹³ I ke g̀oplao, Ǿ Se a p̀ò náaa píi à tà bùsu p̀aleu z̀zã. We à a àizee kpàleu lalasikèa guu.

¹⁴ Ké à a p̀ò dè píi, Ǿ nòan z̀ò kà bùsupiu, Ǿ à g̀ò ní p̀ ẁnakeao.

¹⁵ A g̀è nà bùsupi gb̀eezi, Ǿ gb̀épi aà gb̀ae a bualoũ ble kpai s̀wakusanaòwa.

¹⁶ Ǿ lo ye libe p̀ s̀awaò lé ble mómo b̀èe, àma ẁli p̀e kpawào.

¹⁷ Ké aà wé kè, à mè: Ma mae z̀kenao ble ví die, Ǿ mále ga ní nòanao la.

¹⁸ Má fele mà ta ma mae kíie, mí oè: Baa, ma duunakè Luae ní mpio,

¹⁹ mi ka màò de n né ũ lo. Ma dile n z̀kenao do ũ.

²⁰ Ǿ à fèle lé tá a mae kíi. Ké a be káaa, aà maepi aà è, Ǿ à kèè ẁnaũ. A bàalè gè kùsiwà à lepèwà.

²¹ Ǿ népi oè: Baa, ma duunakè Luae ní mpio, mi ka màò de n né ũ lo.

²² Ǿ maepi ò a z̀kenaoe: A gé kpakpa, à ulada maa p̀ deńla se moò à daè, í tãanadaè, í kyalekpaè.

²³ I gáae mekpaa kú à de wà so p̀nakea guu,

²⁴ asa ma népi g̀à à v̀e. A sàsãe, Ǿ ma aà è. Ǿ aa nà p̀nakeawa.

²⁵ Woo kpé bua. Ké àle su, à káikù ní beo, Ǿ à k̀ò g̀aa mà do.

²⁶ Ǿ à z̀kenao do sísi à aà là bóme kèi.

²⁷ Ǿ a wèwà à mè: N d̀auna mé sù, Ǿ n mae gáae mekpaa dè, ké à aà è aafia yái.

²⁸ Ǿ Woo p̀ p̀à à g̀i g̀ei ua. Ké aà mae b̀ awakpaie,

²⁹ Ǿ Woopi ò a mae: E'e, à kà wè ũma mále z̀kene, mi fokema ziio, mé baa blesan giana ni kpaà mà p̀nakeò ní ma gb̀enaò.

³⁰ Ké n né pò à n àizεε kàale káaluawɛpi sù, n gáae mekpaa dèè.

³¹ ɔ aà mae òè: Ma né, ní kumanɔ gɔɔpiiε. Pó pó má ví pii, n pòε.

³² A kù wà bleble ní pɔnaoε, asa n dáunapi gà à vùε. A sàsáε, ɔ wà aà è.

16

Aizεε náaisai

¹ Yesu ò a íwawɛ: ɔdee mé kú à ziiia díle a zíkɛnaɔɛ. ɔ wà mò wà aà kɔmalekèè wà mè àle aà àizεε kpále.

² ɔ à aà sìsi a òè: Yá pó má mà n musu de kpelewa ni? Lá ríle ke n ziiake guu siumεε. Nyɔ e n ziiia zí kemεε lɔo.

³ ɔ ziiapi ò a sɔ guu: Ma dii lé ma bɔ zíuε, má ke kpelewa ni? A ke má fɔ sēwao, mé baakea demεε wí ũ.

⁴ Má dɔ lá má ke gbéɔ ma díle ní be, tó à ma bɔ zíu.

⁵ ɔ à a dii fladeɔ sìsi dodo, ɔ à gbé séia là à mè: N ma dii fla kúā ũma ni?

⁶ A mè: Nísi zaa le basɔoε. ɔ ziiapi òè: Lá pó ní kèε ke. Zɔle lile blakwi kpakpa.

⁷ ɔ a ò gbēpáleε: Mpi sɔ n fla ũma ni? ɔ à mè: Ese sakili basɔoε. ɔ ziiapi òè: Lá pó ní kèε ke, lile basiiɔ.

⁸ ɔ diipi ziiia náaisaidepi sáaukpà wezē yá pó a kè musu. Asa dúniaε bee gbéɔ wé zēa de gupua gbéɔla kótēε yákekea guu.

⁹ Mapi sɔ mále oé, à gbēnaɔ wele ní àizεε náaisaiɔ, ké gɔɔ pó à midewá, Lua a á díle be pó a gao guu.

¹⁰ Gbé pó náai ví ní a yɔɔnao aɔ náai ví ní a zɔɔo lɔε. Gbé pó náai ví ní a yɔɔnaoo aɔ náai ví ní a zɔɔoo.

¹¹ Tó i ke náai ví ní àizεε náaisaiɔo, Lua a á náaike ní a síandeoε?

¹² Tó i ke náai ví ní gbēpále pɔɔo, Lua a ázia pó kpáwáε?

¹³ Zíkɛna lí e zɔblè dii mèn plaεo, asa aɔ za gbēdoguε, iɔ ye adozi, ge a na gbēdowa, i saka adou. A fɔ à zɔble Luε ní ɔao sánuo.

ɔde ní Lazaao

¹⁴ Falisiɔ ye ɔai. Ké aa yápi mà pii, ɔ aale lesuikε Yesuwa.

¹⁵ Yesu òné: I yānakpa áziawa gbēnazinaɔ kíiε, āma Lua á sɔ dɔ. Yá pó gbia gbēnazinaɔɛ ɔ Lua í sakau.

¹⁶ Mɔizi ikoyá ní ānabiɔ lác ku e Zāawa. Za gɔɔ bee wàle kpala pó bɔ Lua kíi baokpa, ɔ baade lé gēu ní gbāao.

¹⁷ Luabe ní tɔɔleɔ sáalea àa de Lua ikoyápi wèsá néna bādεala.

¹⁸ Gbé pó gí a nazi à nɔ pále sè, à gbāsíkèε. Gbé pó nɔ pó wà gii sè sɔ, à gbāsíkèn we.

19 Gõe òdee ku í pòkasa maa òdeò da, Ìò pònake nama guu gòòpii.

20 Wẽnade pò wí mē Lazaa Ìò wúlea aà be gõu, bò fífiwà.

21 Ìò ble pò í léle òdepi táabūnu zíe blea nide. Gbēò mé Ìò aà bòpiò sāsā.

22 Wẽnadepi gā, ẽ malaikaò aà sè tàò Ablahaū kíi. Òdepi gā sõ, ẽ wà aà vī.

23 Kua íadama guu bedau, ké à wesè musu, ẽ à Ablahaū è kāaa, Lazaa ku aà sae.

24 Ǿ à lezù à mè: Ba Ablahaū, ma wẽnagwa, ní Lazaa zí aà a òtona zõ íwa, aà mò ma léna níniomēe, asa mále wāwāke tévuae bee guu.

25 Ǿ Ablahaū mè: Ma gbé, to nama pò pèema n wẽnigòò òngu ní taasi zõò pò Lazaa kèò. Aà nòse níni lakíi sa, mé ní kú wāwā guu.

26 Bee gbēa tōò'e zòolo da wá zānguo. Tó gbé ye bò la à gé á kíi, a fòò, mé gbēe a fò bò we à mò wá kíio.

27 Ǿ òdepi mè: N yá na Baa, lá màae, ò aà zí ma mae be,

28 asa ma dāunaò vī gbēon sòò. Aà gé ledaimá, ké aasu mò gu wāwādeē beeuo.

29 Ǿ Ablahaū mè: Aa Mòizi ní ānabiò lá vī, aa ní yāma.

30 Ǿ òdepi mè: Aawo, Ba Ablahaū! Tó gbēe bò gau à gè ní kíi, ẽ aa nòselile.

31 Ǿ Ablahaū òè: Tó aai Mòizi ní ānabiò yāmao, baa tó gbēe bò gau, aa sio.

17

Luanaaikēa

(Mat 18.6-7, 21-22)

1 Yesu ò à íwaone: Sema yá pò í to gbéò fu àò ku, āma waiyoo gbé pò a bò aà kíi.

2 Tó wà wísilògbē gbène dòè a nòe mé wà aà zù ísiu, bee maa ní adeo de ké aà to née beeò do fula.

3 Aò kú ní laaio. Tó n gbēdo duunakè, ge ò aà le. Tó à nòselile, sùuukeaànò.

4 Tó à duunakène gòò do gēn soplá mé à èa òne gēn soplá a nòselile, sùuukeaànò.

5 Dii zínaò òè: Wá luanaaikēa káfíwēe.

6 Dii mè: Tó á luanaaikēa kà efò wénawa, á o lasinlie bee azía bile gé péi ísia guu, a á yāmae.

7 Tó á gbēe zò vī, àle sēwaè ge àle sãò dāè, tó à sù ní buao, aà dii a oè aà mò pòble gòò yà?

8 Aawo, a oè aà blekēe, aà ula lile, i mòe ní pòbleao ní imiao, aàpi i gbasa pòble, i imi.

9 Wí zò sáaukpa ké à yá pò wa dàè kè yáí yà?

10 Apio sɔ màae, tó a yá pɔ Lua dàe kè pii, à me: Zɔɔn wá ũ, wá kea wá kè.

Kusude gbɛɔn kwio gbàgbàa

11 Yesu gea Yelusaleŭ a be Samali bùsu zɔleu ní Galileo.

12 Ké àle gɛ wéleu, ɔ gɔe kusude gbɛɔn kwio kpàaũaànɔ. Aa ze kãaa,

13 aa lezuaàzi aa mè: Mae Yesu, wá wɛnagwa.

14 Ké a è màa, ɔ a ònɛ: A ge ázia ɔb sa'onane.* Ké aale gé, ɔ aa gbàgbà.

15 Ké an gbɛdo è a gbàgbà, ɔ à èa sù, àle Lua sáaukpa ní bɔ gbãao.

16 A wùle a gbɛeu Yesu ae, à fɔkpàwà. Gbé beeá Samali gbéɛ.

17 ɔ Yesu mè: Gbɛɔn kwio mé gbàgbàò lò? Gbɛɔn kɛokwio kú má ni?

18 An gbɛe i ea mò Lua sáaukpaio, sema zìloɛ beea?

19 ɔ Yesu òè: Fele tá, ma náai pɔ ní ke mé n gbàgbà.

*Gbɛnazin Né mɔa
(Mat 24.23-41)*

20 Falisio Yesu là kpala pɔ a bɔ Lua kíi mógɔɔi, ɔ a wɛmá à mè: Kpala pɔ bɔ Lua kíi lí mɔ wà e ní wéo no.

21 Wa o gwa ke ge gwa keeo. Kpalapi kú á guue.

22 ɔ a ò a iwaɔne: A gɔɔ lé mɔ ké á Gbɛnazin Né mógɔɔ ea nide, á eo.

23 Wa oé a ku le ge a ku la, ãma ásu geo, ásu ténzio.

24 Lá loupilea ì gupu luabe léla ní a léleo, màa aɔ de Gbɛnazin Né mógɔɔ.

25 Sema aà taasike gia maamaa. Gbàgbɛɔ giaàzi.

26 Lá à kè Nɔee gɔɔ,† màa a ke Gbɛnazin Né mógɔɔzi lɔ.

27 Wàle poble, wàle imi, wàle nɔse, wàle zãe e gɔɔ pɔ Nɔee gɛ gó'ilena guu, ɔ í dà dúniaa, gbéɔ gàga pii.‡

28 Màae lɔ Lotu gɔɔ, wàle poble, wàle imi, wàle pɔ lú, wàle pɔ yia, wàle pótɔ, wàle kpɛdo.

29 Gɔɔ pɔ Lotu bɔ Sɔɔɔũ, té ní íatɛgbɔ bɔ luabe à kwè, ɔ gbéɔ gàga pii.§

30 Beewa aɔ de gɔɔ pɔ Gbɛnazin Né bɔ gupuau.

31 Gɔɔ bee gbé pɔ kú kpé musu su pila kpé guu a pɔɔ séleio. Màae lɔ gbé pɔ kpé bua su ea beo.

32 A to Lotu na yá dɔágu.*

33 Gbé pɔ ye à a wɛni kũa, wɛnipi a vũaawà. Gbé pɔ gí a wɛnii sɔ, ade mé aɔ ku.†

* 17:14 Lev 14.1-3 † 17:26 Daa 6.5 ‡ 17:27 Daa 7.6-24 § 17:29 Daa 19.24-25

* 17:32 Daa 19.26 † 17:33 Luk 9.24

³⁴ Málε oé, gwá bee gběon plaɔ aao wúlea gudoũ, Lua a gbědo sé, i gbědo to we.

³⁵ Nɔε gběon plaɔ aao pɔ lɔ gudoũ, Lua a gbědo sé, i gbědo to we.

³⁶ Gɔε gběon plaɔ aao ku bua, Lua a gbědo sé,[‡] i gbědo to we.

³⁷ ɔ aa à là aa mè: Dii, mákii ni? A wemá à mè: Gu pɔ ge kuu, we yāamusuɔ kāaa.

18

Wabikεa

¹ Yesu yālèεüné ké aao Lua wabikε kɔsɔkɔsɔ, aasu kpasao yáí.

² A mè: Yákpalekenae mé kú wéléεu, a Lua vía vío, mé ìli gběe yādao.

³ Gyaaε ku wélépi guu, iɔ mɔ aà kii mɔmɔɔ ì mε: Zεmanɔ ma ibεε yá musu.

⁴ I weio e gɔɔpla. Bee kpe a ò aziawa: Baa tó má Lua vía vío, mé mili gběe yādao,

⁵ lá gyaapi lé ma súu zɔ, má zεaànɔε. Tó mi ke màao, aà zεamala láasaie a ma deε.

⁶ ɔ Dii mè: A yákpaleken vāi yā'oa ma.

⁷ Lua a zε ní a gbé pɔ aale wiilewa fāane ní gwāasinaoɔ lé? A zígbiakε ní dɔańleo yà?

⁸ Málε oé, a zεínɔ kpakpaε. N beeo tó Gbēnazín Né mɔ, a a náaikεna e dúniaua?

⁹ ɔ à èa yáε bee lèεũ gbé pɔ aale nízia dile gběmaa ũ mé aalɔ saka gbé kinioguoεe à mè:

¹⁰ Gběon plaeɔ mé gè wabikεi Lua ua, gbědoá Falisie, gbědo sɔsinaε.

¹¹ Falisipi zεa, àle wabikε. A ò a sɔ guu à mè: Lua, ma n sáauké ké má de lán dāɔwao, diidiindeɔ, náaisaideɔ, gbāsikεnaɔ ge ɔsinaε bee.

¹² Míɔ lɛye gɔɔ plapla āsɔa ní āsɔaoε. Pɔ pɔ má è pii mi a kwide bɔnε.

¹³ ɔsinapi sɔ a zε kāaa, i fɔ wesè musu gwà seo. Alε aziá gběgbě à mè: Lua, sùuukεmanɔ, duunkenan ma ũ.

¹⁴ Málε oé, gɔεpi tà a be Lua siaaànɔ guu, i ke Falisipi no. Asa gbé pɔ ì aziá káfí Lua a aà busaε, mé gbé pɔ ì aziá busa Lua a aà káfí.*

Báaadaa néɔgu

(*Mat 19.13-15, Maa 10.13-16*)

¹⁵ Wà m̀è ní ní néfēnenao aà ɔnamá. Ké aà iwaɔ è, ɔ aa gīné.

¹⁶ ɔ Yesu néɔ sīsi à mè: A to néɔ mɔ ma kii, ásu kpánéo, asa kpala pɔ b̀ɔ Lua kii de gbé bee taao pɔ ũε.

17 Siana mále oé, gbé pọ́ i kpala pọ́ bọ́ Lua kíi yá sí lán néwao, a gēuo.

Ɔde

(Mat 19.16-30, Maa 10.17-31)

18 Yudaɔ́ kíabuie mọ́ Yesu là à mè: Metulu maa, kpelewa má ke mà àizāna ei?

19 Yesu òè: Akεa n mē má maai? Gbēe maa, sé Lua ado.

20 N yá pọ́ Lua ðileɔ́ dō: Nsuli wúle ní gbēpále nɔo. Nsuli gbēdeɔ. Nsuli kpáí'oo. Nsuli yādɔ́ n gbēdeewao. Níli n de ní n dao kpela.†

21 Ɔ a òè: Zaa ma ke èwaaso ũ, má yá beeɔ kŭa píie.

22 Ké Yesu bee mà, a òè: Yá gònε mēndo. Pọ́ pọ́ ní ví yía pii, ní a ɔa biile taasideɔne, níyɔ́ àizeε ví luabe. Bee gbεa ní mọ́ temazi.

23 Ké à yápi mà, aà pọ́ siakù, asa ɔde sà gbāngbooe.

24 Ké Yesu è aà pọ́ siakù, à mè: Gēa kpala pọ́ bọ́ Lua kíi guu zí'ũ gbé pọ́ aa àizeε víɔne.

25 Yiongo gēa abaawεu àa de ɔde gēa kpala pọ́ bọ́ Lua kíi guula.

26 Gbé pọ́ aa yápi màɔ mè: Déme a àizāna e bi?

27 Yesu wémá à mè: Yá pọ́ gbēnazínaɔ fùà ke, Lua í fí.

28 Ɔ Piεε mè: Wa wá pọ́pii tò weε, ɔ́ wá ténzi fá.

29 Ɔ Yesu òné: Siana mále oé, gbé pọ́ a be tò ge a na ge a víiɔ ní a dāunaɔ ge a de ní a dao ge a néɔ kpala pọ́ bọ́ Lua kíi yáí

30 a εa bee taa e de beea maamaa dúniaε bee guu, mé a àizāna e dúnia pọ́ lé mọ́ guu.

Vla baakεna gbágbaa

(Mat 20.29-34, Maa 10.46-52)

31 Yesu a gbēɔn kueplaɔ kàaaazi, ɔ́ a òné: Wále gé Yelusaleŭe. Wekíi Gbēnazín Né yá pọ́ ānabio kē Lua yáú a pau pii sa.

32 Wa aà kpa buipáleɔwa, aai aà ke pọ́ɔpọ́ɔ, aai aà sósó, aai lé'ikakawà,

33 aai aà gbē ní flaalao, aai aà de, a gɔɔ àaɔde zí i εa vu.

34 Ama aà iwapiɔ a kee gbáεo, asa yápi mi uleanéε, aa dō yá pọ́ àle oo.

35 Ké Yesu kà kái ní Yelikoo, v̄laε zōlea zé lé, àle baake.

36 Ké a mà bíla lé gē, ɔ́ a ní lá bóme kèi.

37 Ɔ wa òè, Yesu Nazareti mé lé gē we.

38 Ɔ à lezù à mè: Yesu, Davidi Bui, ma wēnagwa.

39 Gbé pọ́ dɔaaaɔ ḡlè aa mē aà níle, ɔ́ aà wiileá gbāakù, àle me: Davidi Bui, ma wēnagwa.

40 Yesu zè à mè wà mɔaànɔ. Ké à mò, ɔ́ Yesu aà là à mè:

† 18:20 Bɔa 20.12-16

41 Bó ní ye mà kenei? A wèwà à mè: Dii, má ye màò gu'ee.

42 ǃ Yesu òè: Gu e. Ma náai pọ́ ní kè mé tò n gbāgbā.

43 Wegōō à gu'è, ǃ à bọ́ teaazi, àlɛ Lua sáaukpa. Ké gbépii è màa, aa Lua sáaukpa.

19

Zase

1 ǃ Yesu gè Yeliko, àlɛ pāa.

2 Gbēe ku we aà tón Zase. ǃsinao gbēzōō, mé ɔdeɛ.

3 Alɛ wɛɛlɛ à gbé pọ́ de Yesu ũ e, āma i fō aà èo dasi yáí, asa gbé gesenaɛ.

4 ǃ à bàalè d̀baa à gè d̀de s̀mfofowa ké à Yesu e, asa a gē weɛ.

5 Ké Yesu kà wek̀i, ǃ à wɛsè musu a òè: Zase, pila kpakpa. A k̀ù mà i n be gbāɛ.

6 ǃ Zase pila kpakpa, à aà d̀lɛ ní p̀nao.

7 Ké wa è màa, gbépii lé yákùt̀eka aa mè: A gè pilai duunkena be.

8 ǃ Zase f̀lɛ zè a ò Dii: Dii, má a àizɛɛ guo kpa taasidɛwae. Tó ma gbēe taiinkè s̀s, má ɛa mà a gēɛ kpawà lɛɛ síiō.

9 ǃ Yesu òè: Lua uaɛbeedɛ m̀isi gbā. Asa gbéɛ beeá Ablahaũ buiɛ ɔ.

10 Gbēnazin Né mò gbé pọ́ s̀asā wɛɛlɛi à aà suabaɛ.

Ɔdakea zikenaɔne (Mat 25.14-30)

11 G̀o pọ́ wàlɛ aà yápi ma, ǃ à èa yákafiné ɔ. Lá à káik̀ù ní Yelusaleũo, wàlɛ e kpala pọ́ bọ́ Lua k̀i a bọ́ gupuaɔ g̀ō, ǃ à yál̀ɛũné

12 à mè: Kie buie mé lé gé kpalablei b̀usu z̀az̀au, i ɛa su.

13 ǃ à a zikenaɔ sísi gbēɔn kwi, à ánuɔ ɔwatɛ kpà ní baadewa m̀en basoobasoo, a òné: A ɔ laatao e màò su.

14 Aà b̀usudeɔ s̀s aa z̀aaagwe, ǃ aa z̀inao z̀i aà kpe aa mè: Wá we gbépi kiblewáo.

15 Aà sua ní kpalableao gbɛa lé, à mè wà zikena pọ́ a ɔa kpámápiɔ sísiɛ, ké à e d̀s lá pọ́ aa ài'è.

16 Gbé s̀éia mò à mè: Dii, n ɔapi àik̀emɛɛ lɛɛ kwi.

17 ǃ a òè: Nása, zikena maa. Lá n ke náai ví ní a ỳoonaɔ, níyōo iko ví wéle m̀en kwiɔwae.

18 Gbēɔn plaade mò à mè: Dii, n ɔapi ne'í lɛɛ soo.

19 ǃ a òè: Mpi s̀s níyōo iko ví wéle m̀en sooɔwa.

20 ǃ gbépále mò à mè: Dii, n ɔan ke. Má ùle kooa zwánkasauɛ.

21 Má n vía ví, asa gbé z̀i'ũn n ũ. Ni pọ́ pọ́ ni dileo sé, ni pọ́ pọ́ ni t̀so keke.

22 ǃ a òè: Ziken vāi, n lé mé n kalikè. N dǔ ké gbé zì'ùn ma ũ, mi pǒ pǒ mi dileo sé, mi pǒ pǒ mi tǔo kekè.

23 Ké ní dǔ màa, bǔyāi ni dakeoné, tó ma su, mà a pǒ sí ní a íoo ni?

24 ǃ a ò gbé pǒ kú weone: A ánuusu ɔwatē basɔopi siwà, í kpá gbé pǒ ài'è lèe kwiwa.

25 ǃ wa òè: Dii, a ài lèe kwi kúa kò.

26 ǃ a wèmá à mè: Mále oé, Lua a pǒ káfi gbé pǒ pǒ víe. Gbé pǒ vío sǔ, baa pǒ pǒ a ví, Lua a siwàe.*

27 Ma ibee pǒ aa ye mà kiblemáoo sǔ, à mórínɔ la, í ní dede ma ae.

Gbaakpaa Yesuzi Yelusaleŭ

(Mat 21.1-17, Maa 11.1-19, Zaa 12.12-19)

28 Ké Yesu yá bee ò a làa, ɔ à dàzeu, àle gé Yelusaleŭ.

29 Ké à káikù ní Befazeo ní Betanio, sísí pǒ wí me Kùkpe sísípolèu, ɔ à a íwa gbèon plao zì

30 à mè: A gé wéle pǒ kále wá ae kee guu. Tó a ka we, á zàa'ín né bǔo e dǔa, gbèe i dikpe yāao. A polo mǔò.

31 Tó gbèe á lá, déme ò à poloi, í me Dii mé ye a mǔaoi.

32 ǃ zinao gè aa è lá a ònéwa.

33 Ké aale zàa'ínapi polo, ɔ a diio ní lá aa mè: Déme ò à zàa'ínapi poloi?

34 Aa mè: Dii mé ye a mǔaoi.

35 ǃ aa gèòè. Aa ní pǔkasao kpále zàa'ínapiwa, ɔ aa Yesu dikpe.

36 Ké àle taa'o, gbéó lé ní pǔkasao kpále zé guu.

37 Ké à káikù ní gu pǒ zépi pílau Kùkpe sísíwao, ɔ pǔna guu dasi pǒ teaazìo ná Lua táasileawa ní lǔo gbāao, dabudabu pǒ aa èo yá musu píi

38 aa mè:

Báaaden Kía pǒ lé mǔ ní Dii tǔo ũ.†

Aafia ku luabe! Wà Musude tǔo!

39 Falisi pǒ aa ku zà guueo òè: Metulu, gi n íwaone.

40 ǃ a wèmá à mè: Mále oé, tó aa nǐle, gbèo mé aa wiipi lé.

41 Ké à sǔ Yelusaleŭzi, a gwà, ɔ à ɔolòè

42 à mè: Tó n yá pǒ a mone ní aafiao dǔ gbā yāa lé, kai! Tia kéwa sǔ a ulèanèe.

43 A gǔo a mǔo ké n ibeeo gbà lesǔ da lianzi, aai n káka,

44 aai n dúuzǔ, aai n gbéó wíwi. Baa gbèe aa to dinekǔao, ké ni gǔo pǒ Lua lezúnzi dǔo yái.

45 Ké Yesu gè Lua ua, ɔ à ná pǔyianao yaawa.

46 A òné: A kēa Lua taalau à mè: Ma kpé ao de lousisikpe ũe.‡

Apio sǔ á kè gbèblenao tǔo ũ.§

* 19:26 Luk 8.18 † 19:38 Sou 118.26 ‡ 19:46 Isa 56.7 § 19:46 Zel 7.11

47 Lá gu lé dɔ Yesu ɔ̄ yādané Lua ua. ɔ̄ sa'onkiaɔ̄ n̄ Mɔ̄zi ikoyādanedeɔ̄ lé aà we s̄ānu n̄ gbēz̄ɔ̄ɔ̄,
 48 āma aai lá wa ke zé eo, asa gbépii lé lua aà yáíe.

20

Yesu laa a ikoi

(Mat 21.23-27, Maa 11.27-33)

1 Ziewa Yesu lé yāda gbéɔ̄ne Lua ua, àle baonakpané, ɔ̄ sa'onkiaɔ̄ n̄ Mɔ̄zi ikoyādanedeɔ̄ n̄ gbēz̄ɔ̄ɔ̄ s̄āaazi

2 aa òè: Iko p̄ó n̄le yápiō keò owēe. Déme n̄ gba ikopii?

3 ɔ̄ a wemá à m̄è: Mapi s̄ó má yá m̄endo gbeawá. A omee,

4 Zāa gbé da'ilekea b̄ò Lua kíi yá ge gbēnazina kíie?

5 ɔ̄ aa lekp̄aai aa m̄è: Tó wa m̄è Lua kíie, a wá la b̄oyai wi aà yá sio ni?

6 Tó wa m̄è gbēnazina kíie s̄ó, gbépii a wá pápa n̄ gb̄eo wá wá dee, asa aa zè n̄ Zāa ānabikeoe.

7 ɔ̄ aa m̄è: Wá d̄s̄ má à b̄uo.

8 ɔ̄ Yesu òné: Má iko p̄ó mále yápiō keò oé s̄ó.

Vēebu zikenaɔ̄

(Mat 21.33-46, Maa 12.1-12)

9 ɔ̄ Yesu èa yal̄eüné ɔ̄ à m̄è: Gbēe mé vēebu vi,* ɔ̄ a nà zikenaɔ̄ne n̄ ɔ̄zi, à gè w̄leu à ḡooplakè we.

10 Ké vēek̄ɔ̄z̄ɔ̄ḡō kà, à a iwae z̄i zikēnapiɔ̄wa aa a asea kpawa, ɔ̄ aa iwapi gbè aa aà gb̄ae ogii.

11 A èa iwa p̄āle z̄i ɔ̄, ɔ̄ zikēnapiɔ̄ aà gbè, aa widàwà aa aà gb̄ae ogii.

12 ɔ̄ à èa gb̄eɔ̄n̄ àaɔ̄de z̄i ɔ̄, ɔ̄ aa aà kè'ia aa aà yà.

13 ɔ̄ vēebudepi m̄è: Má kea sa ni? Má a né m̄endona zimáe. Aa gí aà yádaia?

14 Ké zikēnapiɔ̄ aà è, aa òk̄oe aa m̄è: Túbiblenan kee, wá aà de, bú i ḡowēe.

15 ɔ̄ aa b̄oàn̄o kaa kpe aa aà dè.

Kpelewa budepi a s̄ér̄n̄o sai?

16 A m̄o zikēnapiɔ̄ de de, i bú si kpa gbēp̄āleɔ̄wae. Ké gbéɔ̄ yápi mà aa m̄è: Lua wá b̄o.

17 ɔ̄ Yesu wep̄ān̄la à m̄è: Yá p̄ó k̄ea Luayātaalauē bee de kpelewa ni?

Gb̄e p̄ó ēbonaɔ̄ p̄ākp̄ai mé ḡò gb̄eɔ̄ mide ū.†

18 Gbé p̄ó l̄ele gb̄epiwa a wíwie.

Tó gb̄epi s̄i gbéwa s̄ó, a ade úl̄e.

* 20:9 Isa 5.1 † 20:17 Sou 118.22

Yesu lousisin gbēz̄z̄z̄ fua

(Mat 22.15-23.36, Maa 12.13-40, Luk 11.37-54)

¹⁹ Mɔizi ikoyādanedeo ní sa'onkiaɔ d̄s̄ ké ní yáí Yesu yápi lèeũi, ɔ̄ aale zeweele wà aà kũ ḡz̄z̄, āma aa vīakè dasie.

²⁰ Aale aà kpakpa, ɔ̄ aa zāmade pó aale nízia dile gbēmaa ũ z̄ìwà, ké aa aà kũ aà yá'oa guu, aai aà kpá ní bùsu gbāadewa aà iko ɔ̄bè.

²¹ Ǿ zāmadepiɔ̄ aà là aa mè: Metulu, wá d̄s̄ ké ní yá'o n̄ yādané a zéwae, i ke gbēnazinaɔ̄ wé yáí no. Ni Lua zé ɔ̄bóné ní síanao.

²² A kũ wà falubɔ̄ Sezaae yà ge wásu bɔ̄o?

²³ Yesu ní ɔ̄nɔ̄ d̄má, ɔ̄ a òné:

²⁴ A ɔ̄a do dɔ̄ mà gwa. Dé mi ní aà tóo mé kuwà lai? Aa mè: Sezaa p̄ɔ̄e.

²⁵ Ǿ a òné: T̄ɔ̄, à Sezaa dee pó kpawà, í Lua pó kpá Luawa.

²⁶ Ǿ aa fùà aa aà kũ a yá'oa guu gbéɔ̄ wáa. Aà yāwea b̄ò ní sae, ɔ̄ aa ní lé kpàaũ.

²⁷ Ǿ Saduse pó aai geɔ̄ vua eboeɔ̄ m̄ò Yesu kíi, aa aà là aa mè:

²⁸ Metulu, Mɔizi d̄ilew̄e yóo: Tó gbé v̄iì gà à a na tò nésai, aà dāuna n̄opi se à a v̄iì ḡe keò.‡

²⁹ Maa v̄iì ní dāunaɔ̄ ku gbēɔ̄n soplá. Woo n̄ɔ̄sè, ɔ̄ à gà à aà tò nésai.

³⁰ Ǿ Se gyaapi da'uakè.

³¹ Se gb̄ea Bíò kè b̄. Aa kè maa ní gbēɔ̄n soplá nípii, aa gàga aa n̄opi tò nésai.

³² An gb̄ea n̄opi gà.

³³ Geɔ̄ vugɔ̄z̄í an déme aɔ̄ n̄opi v̄iì? Asa an gbēɔ̄n soplá nípii aa aà d̄s̄ n̄o ũe.

³⁴ Yesu òné: Dúniae bee gbéɔ̄ aai n̄ɔ̄se aai z̄ake,

³⁵ āma gbé pó Lua dile aa kà aa b̄ gau aa dúnia dafu leɔ̄ aa n̄ɔ̄se weo, aa z̄ake weo.

³⁶ Aaɔ̄ de lán malaikaɔ̄wae, aa ga b̄o. Aaɔ̄ de Lua néo ũe, gábɔ̄o ũ.

³⁷ Baa Mɔizi lá guu, à geɔ̄ vua yá p̄liwané. Gu pó à kàele yá'òu, à mè Dii mé Ablahaũ ní Izaakio ní Yakɔ̄buo Lua ũ. §

³⁸ Diiá geɔ̄ Lua no, sema gbé b̄éɔ̄ pó. Gb̄épii b̄é Luae.

³⁹ Ǿ Mɔizi ikoyādanedeo f̄le yá'ò aa mè: Metulu, n yāmaa ò.

⁴⁰ Ǿ aai we yāe làwà b̄o.

⁴¹ Yesu ní lá à mè: Kpelewa w̄i o Mesiiá Davidi Buiéi?

⁴² Asa Davidi ò Sou lá guu à mè:

Dii ò ma Dii e aà z̄le a ɔ̄plai

⁴³ e àɔ̄ aà ibeɔ̄ keè gbadibɔ̄ ũ.*

⁴⁴ Lá Davidi aà sísi Dii, kpelewa a de aà bui ũ bi?

‡ 20:28 Iko 25.5 § 20:37 B̄ɔ̄a 3.6 * 20:43 Sou 110.1

⁴⁵ Ké gbépii lé àà yāma, ̄ a ò a ìwaṛne:

⁴⁶ A laaika M̄izi ikoyādanedeṛzi. Aāṛ ye beb̄ea ní ulada daaoui, wàṛ f̄okpakpamá gāae. Aāṛ w̄eele z̄le lousisikpe gu-maaṛ ní bleble z̄lek̄i maaṛ.

⁴⁷ Aā wabi gb̄aa ke gb̄enazinaṛ w̄e yái, ̄ aā gyaaṛ kp̄e siomá. An ìadama pás̄i aṛ dēnla.

21

Gyaa taaside gbadaa

(Mat 12.41-44)

¹ Ké Yesu w̄ez̄u a ae, ̄ a è ɔdeṛ lé ní gb̄aṛ ka ɔsikpagolo guu.

² ɔ à gyaa taaside búubuue è we, à t̄anga dàu m̄en pla.

³ ɔ à mè: Siana mále oé, gyaa taasidepi ̄a dàu de gb̄épiia.

⁴ Asa ɔ dia ̄ aa d̄a k̄au mípii. N̄ēpi s̄o, àà taasideke guu p̄o p̄o a ví à p̄bleṛ ̄ a dàu we píi.

Yelusalēu dúuz̄a ní dúnialaaḡo seela

(Mat 24.1-22, Maa 13.1-20)

⁵ Gb̄eṛ lé Lua ua yā'o, aa mè wà a kp̄eṛ k̄eke maa ní gb̄e k̄ef̄enaṛ ní p̄o p̄o wà Lua gb̄aṛ, ̄ Yesu mè:

⁶ Ḡoṛe a m̄ó, p̄o p̄o á è keeṛ, baa gb̄ee a ḡo dik̄o, wa ní dúuz̄e.

⁷ ɔ aa àà là aa mè: Metulu, bee a ke b̄oṛe ní? B̄óme aṛ de a ke ḡo seela ūi?

⁸ ɔ à mè: A laaika, ásu to wà á s̄ás̄o, asa wa m̄ó ní ma t̄o dasi, aa me wa mé wa de àà ū, ge a ḡo k̄a. Asu t̄énzio.

⁹ Tó a z̄i bao mà, ge á mà wà f̄le ní k̄o, ásu to iw̄aa ká á p̄ao. Sema yápi ke káau, dúniá láaan we ḡiao.

¹⁰ ɔ a òné: Bui ní buio aa f̄le ní k̄o, màae l̄o búsu ní búsu.

¹¹ T̄ōlelualuaa pás̄o aṛ ku. N̄ana ní gagyāṛ ka gu ní guo. Asi b̄ēe vía yáṛ aṛ ku luawa.

¹² E yápi àṛ m̄ó, wa á k̄ú, wi ìadawá, wi á kp̄a lousisikpeṛeṛwa, wi á ká kp̄eṛ, wi géán̄o k̄iao ní búsu gb̄adeṛ ae ma yái.

¹³ Bee a á gba z̄e àṛ de ma seeladeṛ ū.

¹⁴ A zeṛ á s̄o guu ásu làasooke lá á owao,

¹⁵ asa m̄áme má sóso káé á léu, mí á gba ̄no, ké á ib̄ee a f̄o gii ge a a z̄asiwáó.*

¹⁶ Baa á de ní á dao ní á v̄iṛ ní á d̄aunaṛ ní á daeṛ ní á gb̄enaṛ aa á kp̄ámáe, wi á gb̄eṛ de.

¹⁷ Gb̄épii a zaágu ma yái,

¹⁸ āma baa á mik̄a m̄endo a v̄uaao.

¹⁹ A menaf̄o guu ̄ á àiz̄ana e.

²⁰ Tó á è z̄iḡo lía Yelusalēuzi, àṛ d̄o ké a dúuz̄a z̄ao.

* 21:15 Luk 12.11-12

21 Zibeezĩ Yude b̀̀sudeo b̀̀aale mipɛ s̀̀sɪɔwa, gb́́ ́́ ṕ́ kú Yelusaleũo fáaa. Z̃́ewiadeo su g̃́uo.

22 Asa g̃́oɔpiá t̃́osimag̃́oɔɛ, ké yá ṕ́ k̃́ea Luayátaalau e pa pii yáí.†

23 Waiyoo ñ́osindeo ñ́ ɛadeo zibeezĩ, asa b̀̀supi taasi ao z̃́o, Lua a p̃́kũmab̃́oɔo gb́́ɛpiɔwae.

24 Wa ñ́ gb̃́eo d̃́ede ñ́ f̃́endao, wa ñ́ gb̃́eo kú tað b̀̀su pii guu z̃́z̃́o ũ, buipáleo i z̃́z̃́ Yelusaleũwa e an g̃́o pa.

Gb̃́enazĩn Né moa

(*Mat 24.29-35, Maa 13.24-31*)

25 Seelaɔ aao ku íat̃́e ñ́ moɔvuaɔ ñ́ saanaɔwa,‡ bui pii io ku p̃́sia guu d̃́unia. Aa g̃́o bíli guu ísia k̃́fi ñ́ a b̀̀aleao yáí.

26 W̃́eɔa yá ṕ́ lé mó d̃́uniawai guu, ṽ́ia a gb̃́eo k̃́s̃́anke, asa ṕ́ ṕ́ kú luawaɔ z̃́a ñ́ p̃́k̃iɔwae,

27 wi Gb̃́enazĩn Né moa e luabepuanau ñ́ gb̃́aa z̃́o gawideo.§

28 Tó yá beeo kea d̃́aale, à fele ze, í á mi se musu, asa á suabag̃́o mé k̃́aik̃̀.

29 Yesu yá̃l̃́eũné à mè: A kaad̃́enli gwa ñ́ lí k̃́niɔ.

30 Tó á è aa b̃́oɔb̃́o, ̃́ í d̃́o áziɔwa ké guant̃́ena k̃́aik̃̀.

31 Beewae s̃́o, tó á è yá beeo lé ke, à̃o d̃́o ké k̃́ia ṕ́ Lua kp̃́a k̃́aik̃̀.

32 Siana mále oé, g̃́oɔbeedeo g̃́le yápiɔ pii kesaiɔ.

33 Luabe ñ́ t̃́oɔleo a g̃́le, áma ma yá̃o g̃́lela ṽ́io.

34 A laaika. Asu to asiake ñ́ w̃́edekeo ñ́ w̃́enik̃́aakeao á laai síwáo, ké aà m̃́g̃́o su á kú k̃́ando lán baiwao yáí.

35 Asa a kúle gb́́ ́́ kú d̃́unia guuɔwa piié mío.

36 A it̃́ke, ío wabike g̃́oɔpii, ké à̃o gb̃́aa ṽ́i à e pili yá ṕ́ lé mówa pii, í bo ze Gb̃́enazĩn Né ae.

37 Lá gu lé d̃́o Yesu ío yádané Lua ua.* Tó oosi k̃́e, í bo ge i Kùkpe s̀̀s̃́ip̃́oɔleu.

38 K̃́oɔk̃́o ̃́ gb̃́epii í fele gé aà yámai Lua ua.

22

Lekpaata Yesuzi

(*Mat 26.1-16, Maa 14.1-11, Zaa 11.45-53*)

1 K̃́aaso dikpe ṕ́ w̃́i me G̃́amusu* k̃́a k̃́ai.

2 Sa'onkiaɔ ñ́ Moizi ikoyádanedeo lé w̃́eɛle lá aa ke aa Yesu b̃́olia asii guu, asa aale ṽ́iake gb̃́eoɔne.

3 ̃́ Setáu d̃́i Yudasi ṕ́ w̃́i me Isalioti miwa. Yesu íwa gb̃́eoɔ kuɛplao doe.

† 21:22 Oze 9.7 ‡ 21:25 Isa 13.10, Yoɛ 3.4 § 21:27 Dan 7.13 * 21:37 Luk

19.47 * 22:1 B̃́oɔa 12.1-11

4 ǃ Yudasipi gè lekpaai ní sa'onkiaǎ ní Lua ua dǎanaǎ gbězǎǎ, lá á ke à Yesu kpámá.

5 An pǎ kèna, ǎ aa lèdoũkè wà ǎa kpawà.

6 A zèò, ǎ àlè zewewele à Yesu kpámá gběǎ sae.

Gẽamusu bleblea

(Mat 26.17-30, Maa 14.12-26, Zaa 13.21-30, 1Kln 11.23-25)

7 Kàaso dikpegǎǎ kà, gǎǎ pǎ wí Gẽamusu sã kòlokpa.

8 ǃ Yesu Piεε ní Zǎao gbàe à mè: A gé Gẽamusu ble sɔukeiwěe.

9 ǃ aa aà là aa mè: N ye wà ke má ní?

10 ǃ a wèmá à mè: Tó a gẽ wéledau, á kpaau ní gǎeo í sea lo guu. Aǎ teaazi e ua pǎ a gẽu,

11 í o uabelee, Metulu lé gu pǎ a Gẽamusu ble bleu ní a iwao gbèa.

12 A kpediakǎa kpea zǎǎ pǎ wa kèke ɔlɔé, í pǎblea yá kèkè we.

13 Ké aa gè, aa è lá Yesu ònéwa, ǎ aa Gẽamusu ble sɔukè we.

14 Ké a gǎǎ kà, Yesu mò zǎle we ní a zinaǎ sǎnu.

15 ǃ a òné: Gẽamusu bleε bee bleaǎǎ ni ma de maamaa e màò gé taasikei,

16 asa mále oé, má ble bo e kpala pǎ bǎ Lua kíi gè bǎò gupuau, dikpe síana i mǎ.

17 Ké à imibǎ sè, à sáaukpà, ǎ à mè: A si dǎdǎkǎe,

18 asa mále oé, za tia má vèbe'i mi bo e kpala pǎ bǎ Lua kíi gè bǎò gupuau.

19 Ké à kàa sè, ǎ à sáaukpà a ε kpámá à mè: Ké beeá ma me pǎ mále kpá á yáie. Aliǎ bee ke ma yá dǎaágu yáí.

20 Ké aa pǎblè aa làa, à imibǎpi sè màa bǎ à mè: Ie beeá ma au pǎ lé bǎleéε. Lua bàa kua ní gběǎ tia auε.†

21 Ma ɔ ku ta doũ ní ma bǎnkpedeoε,‡

22 asa Gbēnazin Né a kpagui lá Lua díleεwaε. Waiyoo gbé pǎ a aà kpámápi.

23 ǃ aa nà kǎ lalaawa aa mè: Wá déme a yá bee kei?

Yesu lɛdaa a iwawwa

(Mat 26.31-35, Maa 14.27-31, Zaa 13.36-38)

24 ǃ lekpaafèlè ní guu, ké aa ye dǎ ní gbé pǎ deńla.§

25 ǃ Yesu òné: Bǎsu kíaǎ í ikokemá mé gbǎadeǎ í nízia tǎbǎ,

26 ama ásu ke màao. A kù á gbězǎǎ aǎò de gbé pǎ késáaázi ũε.

A kù á dǎaana aǎò de á zíkèna ũε.

27 Bleblena ní blezikènao, an déme zǎoi? Bleblena nolo? Mapi sǎ má kú á guu lán gbé pǎ lé zíkéwa.

28 Gbé pǎ zèmanǎ ma taasikea guuǎn á ũ.

29 Lá ma Mae ma kpa kpalau, má á kpá kpalau màa sǎ,

30 i bleblemano ma kpalau, ío z̄le z̄le baáwa àò yákpaleke ní Isaili bui kuεplao.

31 Simoo, Simoo, ma. Setau gbèa à á ká íu lá wí pówena ká íu wà gwawa.

32 O ma wabikène, ké ma náai pò ní ví su késāmao. Tó n ea n sua, ò n gbé gba gbāa.

33 Piεε òè: Dii, má s̄i wà ma dakεunnò, mí gannò.

34 Yesu mè: Piεε, mále onε, e kò àò gé lezui gbā, níyò lelekpa ma d̄sai ḡen àās.

35 O à ní lá à mè: Ké ma á z̄í m̄okpe ní babalaboo ní kyaleo sai,* p̄e k̄esāwáe? O aa mè: Aawo.

36 O a òné: Tiasa gbé pò m̄okpe ví, aà sé. Maaε lo ní babalaboo. Gbé pò f̄enda ví s̄o, aà a ula yía, i lú.

37 Mále oé, sema yá pò k̄ea Luayātaalau ma musu papa wà mè: Wà aà d̄ile dou ní dàakena.† Asa yá pò wa kè ma yá musu mé lé papa sa.

38 Aa mè: Dii, f̄enda mèn pla ke. O a òné: Bee mò.

Yesu kua

(Mat 26.47-56, Maa 14.43-50, Zaa 18.3-11)

39 Yesu b̄ò gè Kùkpe s̄is̄ip̄o leu lá i kewa. Aà íwaò teaàzi.

40 Ké à kà gu pò àle géu, a òné: A wabike ké ásu fu ȳawao yái.

41 O à k̄emá à kà lán gb̄ezu lélea taawa. O à kùle we, àle wabike

42 à mè: Baa, tó ní yei, to taasi keεonaε bee z̄ākūmano, āma asu ke ma p̄eā ūo, sema n pò.

43 O malaika b̄ò luabe à mòwà à aà gbà gbāa.

44 Kua w̄et̄ea guu àle wabike ní āiao. O aà isima lé t̄ó t̄oole lán autonawa.

45 Ké à wabikè, à f̄ele gè a íwaò k̄i, à ní lé, aale i'o ní p̄osiao.

46 O a òné: Ak̄ea ále i'oi? A f̄ele wabike, ké ásu fu ȳawao yái.

47 Ké àle yā'o, ò wà kà dasidasi. Gbé pò wí me Yudasi, aà iwa gb̄e n kuεplao do mé d̄oaaané. Ké à s̄āàzi lépeiwà,

48 Yesu òè: Yudasi, lépeaa guu ò níyò Gb̄enaz̄in Né kpaomáa?

49 Ké gbé pò aa kú ní Yesuo yá pò lé mó è, aa mè: Dii, wà ní gb̄egb̄e ní f̄endao yà?

50 O an gb̄edo sa'onkia z̄ik̄ena lè à aà opla swá gò.

51 O Yesu mè: A bee tó. A ok̄à aà swáwa à aà gb̄agb̄a.

52 O a ò sa'onkiaò ní Lua ua d̄ānaò ní gb̄ez̄o pò aa mòwaone: A m̄oa ní f̄endaò ní goò lán kp̄áiweliwen ma ūwaa?

53 Lá gu lé d̄o miò kúána Lua ua,‡ mé i ok̄āo. Ama gooε bee d̄e á pò ūε, gusia kibleḡooε.

* 22:35 Luk 9.3 † 22:37 Isa 53.12 ‡ 22:53 Luk 19.47

Piɛɛ lelekpaa Yesuzi

(*Mat 26.57-58,69-75, Maa 14.53-54,66-72, Zaa 18.12-18,25-27*)

54 Ké aa Yesu kù sùò, aa gèaàno sa'onkia be. Piɛɛ be zàzã.

55 Ké wà tekà ua guo, wà kàlɛ lîai, ɔ Piɛɛ mò sòlò ní guu.

56 Nɔɛ zíkɛnae aà è, ɔ à wɛbîiwà à mɛ: Gbɛ́ɛ bee kuaàno sɔɛ.

57 ɔ à lelekpà à mɛ: Nɔɛ, má aà dɔo.

58 Yɔɔnno gɔ̀ɔ ɔ gbɛ̀pãle aà è, ɔ à mɛ: Mpi sɔ̀ ní de an gbɛ̀do ũɛ.

ɔ Piɛɛ ò gɔ̀ɛpiɛ: Mámɛo.

59 Ké lɛɛlu do taa gɛ̀, gbɛ̀pãle giyyèwà à mɛ: Siana guu gbɛ́ɛ bee kuaànoɛ, asa Galile gbɛ́ɛ.

60 ɔ Piɛɛ mɛ: Mi dɔ̀ lá níle oo. Wegɔ̀ ké àlɛ yá'o, ɔ ko lezù.

61 Ké Dii lili wɛpè Piɛɛwa, ɔ yá pɔ̀ a ò dò Piɛɛgu, ké à mɛ e ko àò gé lezui gbã, a lelekpaaazi gɛ̀n àaɔ.

62 ɔ Piɛɛ bò bàasi, à ɔ̀lò à kè wɛna.

63 Gbɛ́ pɔ̀ aale Yesu dɔ̀a aà kè pɔ̀pɔ̀ aa aà gbɛ̀.

64 Aa pɔ̀ yèè a wéwa, ɔ aalɛ aà lala aa mɛ: Anabikɛkɛ n o, déme n lei?

65 Dóɛaaàno guu aa yá dasi pãle ò è b.

66 Ké gu dò, Yuda gbɛ̀zɔ̀ kɔ̀ kãaa, sa'onkia ní Mɔ̀izi ikoyãdanɛdeɔ pii. ɔ aa Yesu sè gèò ní yákpalekeli.

67 ɔ aa aà là aa mɛ: Mɛsiin n ũa? Owɛɛ. A wɛmá à mɛ: Tó má òé, á sio.

68 Tó ma yãe làwá sɔ̀, á weo.

69 Za tia Gbɛ̀nazin Né aɔ zɔ̀lɛa Lua gbãade ɔplaa. §

70 ɔ gbɛ́pii mɛ: Asi Lua Nén n ũa? ɔ a wɛmá à mɛ: Lá a dɔ̀ á léuwa, máme má aà ũ.

71 ɔ aa mɛ: Wá bàa ũma ní seeladeo bi? Wá mà aà léu kò.

23

Pilati yákpalekɛa ní Yesuo

(*Mat 27.11-31, Maa 15.1-20, Zaa 18.28-19.16*)

1 ɔ aa fɛ̀lɛ nípii, aa gèaàno Pilati aɛ.

2 Aalɛ mɔ̀ ní aà yáò aa mɛ: Wa gbɛ́ɛ bee è, àlɛ gudɛkɛ wá bùsuuɛ, àlɛ gínɛ wà falubɔ Sezaaɛ, mé à azia dîlɛ Mesii ũ, kía ũ.

3 ɔ Pilati aà là à mɛ: Yudaɔ kían n ũa? A wèwà à mɛ: ɔme dɔ̀ n léu we.

4 ɔ Pilati ò sa'onkia ní dasi pɔ̀ kú weɔne: Mi tàae'e gbɛ́piwao.

5 ɔ aa giyyèwà aa mɛ: Iɔ tékpa gbɛ́ɔgu a yádaané guu Yude bùsuu píiɛ. A dàalɛ Galileɛ, ɔ à gè kàiò la sa.

6 Ké Pilati mà màa, ɔ à gbɛ́ò là tó Galile gbɛ́n aà ũ.

⁷ Ké a dǝ̀ à b̀ Elodi b̀usuue, mé Elodipi ku Yelusaleũ zibeezi, ẽ à aà gbàewà.

⁸ Ké Elodi Yesu è, ẽ aà pɔ̀ k̀ena maamaa, asa à aà bao màe, mé a ye wesiaàle à g̀eg̀e. Aà wé dɔ̀ Yesu dabudabukea eai.

⁹ A yáò lálawà dasi, ẽ Yesu i a kee wewào.

¹⁰ Sa'onkiaɔ̀ ní Mɔ̀izi ikoyādanedeɔ̀ zea we, aale mó ní aà yáò pāsipāsì.

¹¹ Elodi ní a sosaɔ̀ sakà Yesugu, aa aà láanikè aa ula tɔ̀de dàè, ẽ à èa aà gbàe Pilatiwa.

¹² Zibeezi Elodi ní Pilatio kè na, asa aa íikũa ní k̄so yāae.

¹³ Pilati sa'onkiaɔ̀ ní gbāadeɔ̀ ní gbé k̄niɔ̀ kàaa pii,

¹⁴ a òné: A mɔ̀mɛɛ ní gbéɛ beeo a mè gudenaε. Ma aà lála á wáa yá pó á d̀d̀d̀wàɔ̀ musu, mi e à tàae k̀ò.

¹⁵ Maa Elodi i eo s̄, asa à èa aà gbàewáε. A gwa, i yāe ke à kà mà aà deo.

¹⁶⁻¹⁷ Má tó wà aà swágaga, mí aà gbaε.

¹⁸ ɔ̀ aa wiilè m̄pii s̄anu aa mè: Gbépi de! Balaba kéw̄ε!

¹⁹ Wà Balabapi dàkp̄eu bɔ̀a gbāadeɔ̀ kp̄e ní gbēdeao yáie.

²⁰ Pilati ye Yesu gbaε, ẽ à gbéɔ̀ laai s̄isi a k̄í.

²¹ ɔ̀ aa èa wiilè aa mè: N aà páliwa! N aà páliwa!

²² A ḡen àāde Pilati òné: Bó dàa a k̀ei? Mi tàae pó kà wà aà de ewào. Má tó wà aà swágaga, mí aà gbaε.

²³ ɔ̀ aa d̄idiwà, aale gbewà ní wii gbāao aà aà páliwa. ɔ̀ an zɔ̀kaa tò an yá blè.

²⁴ ɔ̀ Pilati d̄ile wà ke lá aa gbèawawa.

²⁵ Gbé pó wa dàkp̄eu bɔ̀a gbāadeɔ̀ kp̄e ní gbēdeao yáí pó wa gbèapi ẽ a k̀éné, ẽ à Yesu kpà gai lá aa yeiwa.

Yesu gaa

(Mat 27.32-56, Maa 15.21-41, Zaa 19.17-30)

²⁶ Ké wàle geaàɔ̀, wà dà Sileni gbé Simɔ̀le, àle su ní buao, ẽ wà aà k̀ù wà lipāak̄sa d̄iè aàò t̄eò Yesuzi.

²⁷ B̄ila b̀ teaz̄i ní n̄e pó aale ɔ̀b̄ aale nízia gbēgb̄eɔ̀.

²⁸ Yesu lili aed̄má à mè: Yelusaleũ n̄eɔ̀, ásu ɔ̀b̄ ma yáio. A ɔ̀b̄ ázia yáí ní á néo.

²⁹ Asa a gɔ̀ lé mó ké wa o: Báaadeɔ̀n f̄i pó aai ne'io mé né i yó mimáɔ̀ ũ.

³⁰ Gɔ̀beezi

wa o gbesiɔ̀ne aa léle simá,

wa o s̄isiɔ̀ne aa k̄úríla.*

³¹ Asa lá wàle yáe taa ke ní lí b̀suo, lí gii pó aɔ̀ deai?

³² Wàle gé ní dàaken plaεɔ̀ b̄, ké wà ní deɛe ní Yesuo s̄anu.

* 23:30 Oze 10.8

33 Ké aa kà gu pò wí me Mitɔɔnagu, ɔ aa àà pàliwa we ní dàakenapio, ado àà ɔplaai, ado ɔzeɛi.

34 ɔ Yesu mè: Baa, sùuukerɔ, asa aa dɔ lá wàle keo. ɔ wà tɛlɛpà wà àà pɔkasao kpaalɛokɔɛ.†

35 Gbɛ́ɔ zɛa we, aale gwa, mé Yuda gbāadeɔ lé lesuikɛkɛwà‡ aa mè: A dāo suabà. Tó Mesii pò Lua dīlen àà ũ, àà azia suabae!

36 Sosao lé àà ke pɔɔpɔɔ lo. ɔ aa sɔ̀aàzi aa vɛɛ kùma dɔ̀ɛ§

37 aa mè: Tó Yudaɔ kían n ũ, ñ nziá suaba.

38 Seelae naa àà mia à mè:

Yudaɔ kían ke!

39 Dàakena pò looa líwapiɔ do dɔ̀ennɔyá'òè à mè: Mesiin n ũo lò? N nziá suaba ní wápiɔ sánu.

40 ɔ àà gbɛ̀do gɛ̀è à mè: Nle víake Luaɛ seoa? Yá dou mé zɔ̀lɛwá.

41 Wápiɔ, à kɔ̀sɔ́wanɔ màaɛ, asa pò pò wá tɔ̀ mé bɔ̀lɛwɛɛ, áma dee i yáe keo.

42 ɔ à mè: Yesu, tó n mɔ kía ũ, to ma yá ào dɔngɔ.

43 ɔ a wèwà à mè: Síana mále onɛ, za gbā níyɔɔ kumanɔ àizāna guu.

44 Ké íatɛ̀ kà minanguo, a biia zè, ɔ b̀supi siakù píi e aua gè p̄lād.

45 Zwāa pò daa Lua kpéu* kè a guo.

46 Yesu wiilè gbáugbāu à mè: Baa, ma a nisina nàne n ɔ̀ziɛ.† Ké a ò màa, ɔ à tà.

47 Ké sosao gbɛ̀zɔ̀ yá pò kèpi è, à Lua sáaukpà à mè: Gbɛ́piá gbɛ́maae síana.

48 Bila pò aa mò wà káaa yápi gwaa yáio, ké aa yá pò kèɔ è, aa èa tà, aale níziá gbɛ̀gbɛ̀.

49 Yesu gbɛ́ dɔ́aɔ ní nɔɛ pò tɛaàzi za Galileɔ píi ze káaa, aale yápiɔ gwa.‡

Yesu vía

(Mat 27.57-61, Maa 15.42-47, Zaa 19.38-42)

50 Gɔ̀ɛe ku àà tɔ̀n Yosefu. Yuda gbāadeɔ doɛ. Gbɛ́maae, mé luayāmanaɛ.

51 Àà lé kú yá pò a gbɛ́ɔ zè ní a keaopi guuo. Yudaɔ wéle Alimate gbɛ́ɛ, àà wé dɔ kpala pò b̀ Lua kíii.

52 A gè Pilati kíi à Yesu ge gbèawà.

53 ɔ a bùa à bàabaa fífiwà à àà dà gbè'ɛ pò wa sò mia ũ guu. Wi gbɛ̀e dau we yāao.

54 Gɔ̀ɔpiá á̀sɔ̀adaziɛ, kámabogɔ̀ lé ká.

55 Nɔɛ pò aa tɛ Yesuzi za Galileɔ tɛ Yosefupi kpɛ, aa mia'ɛpi è ní lá à Yesu ge díleuo.

† 23:34 Sou 22.19 ‡ 23:35 Sou 22.8 § 23:36 Sou 69.22 * 23:45 Bɔa 26.31-33

† 23:46 Sou 31.6 ‡ 23:49 Luk 8.1-3

⁵⁶ ǃ aa tà gè nísi gínana ní tulaletio sɔukei. Kámabogɔɔzǐ aa kámabò lá Lua dīlɛwa. §

24

Yesu bɔa gau

(Mat 28.1-10, Maa 16.1-8, Zaa 20.1-10)

¹ Asɔanenzǐ gufɛnɛ ǔ nɔɛpio ɛa gè miapi kǐi ní nísi gínana pɔ aa a sɔukèo.

² Aa lè gbɛ goa mia'elɛ.

³ Ké aa gè, aai Dii Yesu gɛ eo.

⁴ Aa ku bíli guu, ǔ gɔɛ gbɛɔn plaɛɔ bɔ mòmá pɔkasa tekɛaɔ daa.

⁵ Via ní kú, aa ní mi pèlɛ, ǔ gɔɛpio òné: Bóyǎi ále gbé bʼéɛ wɛɛlɛ gɛɔ guui?

⁶ A ku lao, à vù. A to yá pɔ a òé gɔɔ pɔ a ku Galile dɔágu

⁷ à mè, sema wà Gbɛnazǐn Né kpá duunkɛnaɔwa, aa aà páliwa, a gɔɔ àaɔde zǐ i vu.*

⁸ ǃ yápi dònǔgu.

⁹ Bɔa mia kǐi aa gè yápi baokpà aà ìwa gbɛɔn kuɛdoɔnɛ ní gbé kǐniɔ.

¹⁰ Maliama Madeleni ní Yoanao ní Zaaki da Maliamao ní nɔɛ kǐni pɔ aa kúrɔnɔɔ mé yápi ò zǐnapɔnɛ.

¹¹ ǃ nɔɛpio yápi kèné lán faai yáwa, aai sio.

¹² ǃ Piɛɛ fèlɛ bàalè gè miapi kǐi. Ké à wekpàlɛ miapiu, i pɔɛ eo, sema bàabaa pɔlɛɔ, ǔ à ɛa tà, ále làasooke yápi aà kù gbāa.

Emausi zéu

(Maa 16.12-13)

¹³ Gɔɔ doupi zǐ Yesu ìwa gbɛɔn plaɔ lé gé wéle pɔ wǐ me Emausi. N Yelusaleũo à kà kiloo kuɛdo taa.

¹⁴ Aale yá pɔ kè píi faai bokɔɛ,

¹⁵ ǔ gɔɔ pɔ aale a faaibo, aale a wàaipa, Yesu ní lé, ǔ aa be zéu sǎnu.

¹⁶ Pɔɛ kpaané ní aà dɔaɔ.

¹⁷ ǃ à ní lá à mè: Bó yá ále tǎa'òò ní kɔoi? ǃ aa zè, an oo sisia.

¹⁸ An gbèdo pɔ wǐ me Keleopa wèwà à mè: Mé i ke ndo bàasio, gbèɛ ku Yelusaleũ a gi yá pɔ kè gɔɔplaɛa dɔio.

¹⁹ ǃ à ní lá à mè: Yá kpelei? Aa wèwà aa mè: Yesu Nazalɛti yáɛ. Anabi zɔɔɛ. Gbèpii dɔ ké aà yákea ní aà yá'oao bɔ Lua kǐiɛ.

²⁰ ǃ sa'onkiaɔ ní wá gbāadeɔ aà kpámá, ké wà yádaaála yáí, wi aà páliwa wà de.

²¹ Wápio sɔ wále e ǔme a Isailio suaba. Bee kpe yápi kea gɔɔ àaɔden gbā.

²² ǃ yá pɔ wá nɔɛɔ ò bɔ wá saɛ. Ké aa gè aà mia kǐi gufɛnɛa,

23 aai aà ge e weo. Aa sù aa mè malaikaò b̀ò m̀òmá, aa òné a ku b̀éé.

24 Ǿ wá gb̄eə gè miapi gwai, aa è lá n̄epiò ònéwa, a ku weo.

25 Ǿ Yesu òné: L̄aasoosaidə, ili yá p̀ó ānabio ò si kpaaο.

26 Lua d̄ile Mesii taasike beewa, i gbasə gē a gawi guuo lò?

27 Daalea M̄oizi l̄áwa e à gè pè ānabio p̀ówa pii, Yesu yá p̀ó kēa Lua yáu azia yá musu b̀oək̄k̄éné pii.

28 Ké aa k̄aik̄ù ní w̄éle p̀ó aale géuo, Yesu kè lá á ye ḡezeawa.

29 Ǿ aa aà k̀ùk̀ù aa mè: Ḡōwanə la. Oosi kè, gu lé ḡēk̄ō. Ǿ à ḡē ua à ḡōr̄nə.

30 Ḡo p̀ó àle p̀obler̄nə, ̄ à p̄ē sè à báaad̄au, ̄ a è a kp̄amá.

31 Ǿ an wé kè aa aà d̀ò sa, ̄ aa k̀uawà.

32 Ǿ aa òk̄ō: Ké àle yá'ow̄ē zéu, àle Lua yá pílok̄ēw̄ē, wá n̄s̄e lé yáabo lé?

33 Ǿ aa f̄ēle ḡò aa èa gè Yelusaleū. Aa aà İwa gb̄eəon kuəd̄o è k̄āaaa we ní gb̄é p̀ó n̄amá

34 aale m̄e: Dii v̀ù s̄īanā. A azia òb Sim̄ōe.

35 Ǿ gb̄eəon plapio zé guu yá d̄au s̄iuné ní lá aa aà d̀ò ḡo p̀ó à p̄ē èo.

Yesu azia əba a İwan̄e

(Mat 28.16-20, Maa 16.14-20, Zaa 20.19-23, Zin 1.6-8)

36 Ké aale yápi o màa, k̄ando aa aà è zea ní guu, ̄ a òné: Aə k̀ú ní aafiao.

37 Ǿ gili ḡèr̄ngu, v̄ia ní k̀ú, aale e gyaade wa è.

38 Ǿ a òné: Ak̄ea á n̄s̄e òkp̄ai? Ak̄ea á k̀ú ní n̄s̄e plaplaoi?

39 A ma ə gwa ní ma gbáə, m̄am̄e. A ək̄ā à gwa. Gyaade m̄e ge wá v̄i lá a ma eəwao.

40 Ké a ò màa, ̄ à a ə ní a gbáə òbné.

41 P̄ona guu aa a eəb̀ò, ké à b̀ò ní sae yáí. Ǿ à ní lá à mè: P̄oblea kua?

42 Ǿ aa kp̀ò kpaateə k̀ò kp̀awà,

43 ̄ a sò ní wáa.

44 Ǿ a òné: Yá p̀ó má òé ḡo p̀ó má k̀úanə mé kè. Ma mè sema yá p̀ó wa ò ma yá musu M̄oizi ikoyá l̄áu ní ānabio l̄áo ní Sou l̄áo pa pii.

45 Ǿ à ní n̄s̄e w̄éné, ké aa e yá p̀ó k̀ú l̄apio guu d̄.

46 A òné: A kēa Lua taalau wà mè, Mesii a taasike, a ḡo àaəde z̄i i b̀o gau,

47 wi waasok̄e bui piīe ní aà t̀ó daalea Yelusaleū, ké aa n̄selile, an duuna i k̄émá.

48 Yápi seeladeəon á ū.

⁴⁹ Mapi sɔ́ má gba pɔ́ ma Mae a legbè kpásáé. Aɔ ku wéle guu la e gbãa bɔ luabe à kúála.†

⁵⁰ Ǿ Yesu bònɔ wénkpe e Betani sae, ɔ à ɔsè plapla à báaadàngu.

⁵¹ Ké àle báaadàngu màa, ɔ à kè má, Lua aà sè tàò a kíi.

⁵² Ǿ aa kùlèè, aa èa tà Yelusaleũ ní pɔna zɔɔo.

⁵³ Aaɔ ku Lua ua gɔɔpii, aao Lua sáaukpa.

---

† 24:49 Zin 2.1-4

ZAA

Yá pò kú láε bee guu

Yesu Kilisi baona lá mèn síiɔ guu Zaa láε bee mé adoa. Yesu taasikεa yá bàasi (18-19), yá pò kú láε bee guu doú ní baona lá kiniɔ. Ɔme nɔseεa Kana (2.1-12) yá'ò ní Nikodeũ gea Yesu kii yáo (3.1-21) ní Samali nɔε yáo (4.1-12) ní Bezata kpáa'okii gyāε gbágbāa yáo (5.1-18) ní gbé pò wa i vĩa gbágbāao (9.1-41) ní yápáλε. I Yesu yákeεo o dasio, ama pò pò a ò Yesu yādàdào gbéɔne maamaaε.

Lápi daalekii (1.1-18) òlwεε ké Yesuá Lua Yá pò ɔ ku gɔɔpiiε, ɔ à gò gbēnazina ũ a kú ní guu wēni ní gupuaɔ ní sianao ũ.

Baona láε bee kpaalea leε plaε, yá pò kè zadɔ Yesu kũgɔɔ i kao (2.4) ní yá pò kè ké aà tɔbɔgɔɔ kào (12.23).

E aà gɔɔ àò ká (1.19-12.50). Zaa Da'ilena dāaa kè Yesupi seelade ũ. Aà iwaɔ Andelee ní Filipio ní Natanaelio kè seeladeɔ ũ ɔ, yá pò an baade è Yesuwa ɔ à kè a seelade ũ. Bee gbεa à Yesu kpaaua ní gbēεo yá'ò ní dabudabu mèn sopla pò à kè seela ũ. Dabudabupio mi mé yá ũ. Ké Zaa yá séia beeɔ ò a làa, à yá pò Yesu ò azia yá musu kè (12.37-50).

Ké Yesu gɔɔ kà (13.1). Yesupi lé gbεzā dīle a iwaɔne lá wĩkewa (13-16). Bee gbεa wabikεa guu i gi taasi pò a keio, ɔ à a iwa pò aa gɔ a kpεo nà a Maeε a ɔzi (17). Ɔ Zaa Yesu kũa yá dàu a siu lá a yá kú baona lá kiniɔ guuwa, lá wà yādāaala, wà aà pà lipāakɔawa, ɔ wà aà mia è da gii (18-20). Aà bɔa gau gbεa à bò mò Maliama Madeleni ní a iwaɔwa, atēsa Tomaa. Leε 21 guu à bò mò a iwa gbēɔn soplaɔwa Tibelia ísida lé.

Lápi láakii (20.30-31) Zaa yá pò tò a baona lápi kè ò, ké wà e Yesu sí Lua Né Mesi ũ, wí wēni e aà náaikeεa yái, asa Lua mé Yesu zì, ɔ Yesu mè ámeεa zé ní wēnio ní sianao ũ (14.6).

Yesu Kilisi mɔa dúnia guu

¹ Asinizi Yá kú, Yápi kú ní Luao, mé Yápiá Luaε.

² A kú ní Luao asinizi.

³ Lua pópíi kè aà sabaie, pɔe ku à kè aà saio.

⁴ Aà guu wēni kuu, mé wēnipi de gupua ũ gbéɔne.

⁵ Gupuapi i bii gusiau, ɔ gusiapi lí e dàao.

⁶ Lua gbēε zì, aà tón Zaa.

⁷ A mò gupuapi seelade ũ, à aà yá'ò gbéɔne, ké gbépii e aà náaikeεa sabai.

⁸ Aàpi mé gupuapi ũo, à mò gupuapi seelade ũε.

9 Gupua sɪandɛ pɔ ɪ gupu gbɛpiɛ mɛ lɛ mɔ dɔnɪa guu.

10 A ku dɔnɪa guu. Baa kɛ Lua dɔnɪa kɛ aà sabai, dɔnɪa i aà dɔ.

11 A mɔ a bɛ, ɔ aà gbɛɔ i aà dilɛo.

12 Gbɛ pɔ zɛaàno aa aà náaikɛo sɔ, à rɪ gbá zɛ aa gɔ Lua nɛo ũ.

13 An iapi i bɔ gbɛe au guuo, i bɔ mɛfɛlɛa ge gɔe pɔeã kíio, Lua mɛ rɪ í.

14 Yápi gɔ gbɛnazina ũ, à gɔoplakɛwanɔ, ɔ wa aà gawi è, * Mae Lua Né mɛndona gawie, gbɛkɛ rɪ sɪanao pɛɛwà.†

15 Zaa mɛ aà seelade ũ, à pɔna à mɛ: Gbɛ pɔ ma aà yá'on kɛ. Ma mɛ gbɛ pɔ lɛ mɔ ma gbɛa demala, kɛ a ku ma ãa yáí.

16 Aà gbɛkɛ pɛɛawà guu à gbɛkɛkɛ wá baadeɛ, mɛ aà gbɛkɛpi kɛ gbɛkɛ ũ.

17 Lua a ikoyá kpáwɛɛ Mɔziwa, à gbɛkɛ rɪ sɪanao kɛwɛɛ Yesu Kilisi sabaie.

18 Gbɛe i wɛsi Luale yáao. Lua Né mɛndona pɔ kpaa a Maepi kɛ mɛ tɔ wa aà dɔ.

Zaa Da'ilena seeladekɛa

(Mat 3.1-17, Maa 1.1-11, Luk 3.1-22)

19 Yuda gbáade pɔ kú Yelusaleũo sa'onaeo rɪ Levii buieo zɪ Zãawa, ɔ aa aà là aa mɛ: Mmɛnn déi? Yá pɔ a ònén kɛ:

20 A òné wásawasa, i yáe ulenéo à mɛ: Mɛsiin ma ũo.

21 ɔ aa aà là aa mɛ: Dén n ũ sai? Elian‡ n ũa? A wɛmá à mɛ: Aawo! ɔ aa àa aà là bɔ: Anabi zɔon§ n ũa? A wɛmá à mɛ: Aawo!

22 ɔ aa òè bɔ: Mmɛnn dé sɔi? Owɛɛ kɛ wà e o gbɛ pɔ wá zɪɔnɛ. Kpelewa rɪlɛ o nzɪa yá musui?

23 ɔ à mɛ: Gbɛ pɔ a bɔo dɔ gbáau, àlɛ oné wá zɛpoo Diien ma ũ, lá anabi Isaia a yá'owa.*

24 Gbɛ pɔ wá rɪ zɪpiɔ sɔ, aa bɔ Falisiɔ kíie.

25 ɔ aa aà là aa mɛ: Lá Mɛsiin n ũo ge Elia ge anabi zɔo, bóyáí rɪlɛ gbɛɔ da'ilekɛi?

26 Zaa wɛmá à mɛ: Mi gbɛɔ da'ilekɛ, áma gbɛe kú á guu, á aà dɔ.

27 Alɛ mɔ ma gbɛa, mi ka kɛ mà aà sabala bɔbɔɛo.

28 Yápi kɛ Betani pɔ kú Yuudɛ baale, gu pɔ Zaa lɛ gbɛɔ da'ilekɛuɛ.

29 Kɛ a gu dɔ, Zaa Yesu è àlɛ mɔ a kíí, ɔ à mɛ: Sã pɔ Lua kpà a dɔnɪa duuna wolon kɛ.

30 Gbɛpi yá má ò yáa ma mɛ, gbɛ pɔ lɛ mɔ ma gbɛa demala, kɛ a ku ma ãa yáí.

31 Má aà dɔ yáao, áma ma mɔ, málɛ gbɛɔ da'ilekɛ, kɛ Isailiɔ e aà dɔ yáie.

* 1:14 Bɔa 33.18 † 1:14 Bɔa 34.6 ‡ 1:21 Mal 3.23 § 1:21 lko 18.15 * 1:23 Isa 40.3

³² Zāa mé aà seelade ũ à mè: Ma Lua Nisína è à bò luabe à sù lán felenawa à mò dĩè.

³³ Má aà dō yāao. Ké Lua ma zī gbé̄o da'ilekei, a òmεε gbé̄ pò má è Lua Nisína mò dĩè, aàpi mé a gbé̄o da Nisínapiu.

³⁴ Ma bee è, ò má δε aà seelade ũ, òmε Lua Né ũ.

Yesu İwa s̄iao

³⁵ Ké a gu dō, Zāa èa ku we lo ní a İwao gbēon plao.

³⁶ Ké à Yesu è àλε gē, à mè: Sā pò Lua kpàn we!

³⁷ Ké İwa gbēon plapio yápi mà, aa bò te Yesuzi.

³⁸ Yesu lili a è aa teazi, ò à ní lá à mè: Bó á yeii? Aa òè: N be ku má ni Labi? (Bee mē Mētulu.)

³⁹ A wémá à mè: A mo gwa. O aa gè gu pò a kuu è, ò aa ḡaàno zibeezi. Oosi mò síiō zaawa.

⁴⁰ Gbēon pla pò aa Zāa yāmà aa bò te Yesuzipio, an gbēdo á Simoo Piεε dāuna Andeleeε.

⁴¹ A gè a v̄ii Simoo lè ḡia, ò a òè: Wa Mēsii è. (Bee w̄i mε lo Kilisi.)

⁴² O à ḡaàno Yesupi k̄ii. Yesu aà gwà soee à mè: Zāa né Simoo n ũ. Wali one sa Piεεε. (Bee mē gbε.)

⁴³ Ké a gu dō, Yesu ye ta Galile būsuu, ò à kpàau ní Filipio. A òè: Temazi.

⁴⁴ Filipipiá Andelee ní Piεεo be w̄éle Besaida gbéε.

⁴⁵ O Filipi gè Natanaeli lè à mè: Gbé̄ pò M̄ozizi a yā'ò a ikoyā guu mé ānabio a yā'ò lo, wa aà è. Yosefu né Yesuε. Nazaleti gbéε.

⁴⁶ Natanaeli òè: Gbēmaa a bo Nazaletie? Filipi òè: Mo ò gwa.

⁴⁷ Ké Yesu Natanaeli è àλε mó a k̄ii, à aà yā'ò à mè: Isaili zálalan ke, aà n̄se moafili v̄io.

⁴⁸ O Natanaeli òè: N ma dō má ni? O Yesu wèwà à mè: E Filipi ào gé n sísii, ma n e kaad̄ena gbáu.

⁴⁹ O Natanaeli òè: Mētulu, Lua Nén n ũ, Isailio Kían n ũ.

⁵⁰ Yesu òè: Ké má òne ma n e kaad̄ena gbáu, ò n ma náaikèa? Nyō yāzōo e δε ké beela.

⁵¹ A èa òè lo: Siana mále oé, á luabe e w̄ea, Lua malaikao i dede Gbēnazin Néwa, aai pilawà.†

2

N̄osea Kana

¹ A goo āaōde z̄í w̄ale n̄ose Kana, Galile būsuu. Yesu da ku we,

² mé wà Yesu ní a İwao sísi n̄osepi guu lo.

³ Ké v̄εε kēsā, Yesu da òè: Aa v̄εε v̄i lo be.

⁴ O Yesu wèwà à mè: Akεa n mo ma k̄iii? A goo i kamεε yāao.

⁵ O aà da ò z̄ikεaone: Lá a oé píi à ke.

⁶ Ola ku we mèn soolo Yudaō gbābo'ikaboo ũ. A keeō ĩ í sí litili basiiōε, a keeō basoolo.

† 1:51 Daa 28.12

7 Ǿ Yesu ò zíkɛnaɔnɛ: A íka olaɛ beɛɔ pai. Ǿ aa ikà ní pai yeleyelele.

8 Ǿ a òné: A tɔ geò bleblen dɔaanɛ sa. Ǿ aa tò gèòè.

9 Ké dɔaanapi í lilea v̄ɛ ũpi íɛ, i d̄ɔ gu pɔ à b̀uo, ɔma zíkɛna pɔ aa ípi t̀ò d̄ɔ. Ǿ dɔaanapi n̄ɔde s̄isi

10 a òè: V̄ɛ na ɔ w̄i kpámá ḡia. Ḡoo pɔ í z̀lɛmá, ɔ w̄i m̀ó ní a ́io sa. Mpi s̄ɔ n v̄ɛ na tò gbɛz̄ã.

11 Yesu dabudabu séia bee kè Kana, Galile b̀usuue. A t̀òb̀ò, ɔ aà íwaɔ aà náaikè.

12 Bee gbɛa Yesu gè Kapɛnaũ ní a dao ní a d̄aunaɔ ní a íwaɔ, ɔma aai ḡɔɔplakɛ weo.

Yesu kua Lua ua

(Mat 21.12-13, Maa 11.15-17, Luk 19.45-46)

13 Ké Yudaɔ Ḡɛamusu* dikpɛ k̄aikũ, ɔ Yesu gè Yelusaleũ.

14 A è w̄alɛ zuɔ ní s̄ãɔ ní felenguuluɔ yia Lua ua, mé ɔlɛũkpakɛnaɔ z̀lɛa we.

15 Ǿ à bàfl̄ã tà à ní yá ní bóle, s̄ãɔ ní zuɔ píi. A ɔlɛũkpakɛnapio ɔa f̄ãaa, à ní táabũnuɔ fuangba.

16 Ǿ a ò felenyanapioɔnɛ: A p̄opio séle b̀òò píi. Asu ma Mae kpé kɛ elɛ ũo.

17 Ǿ yá pɔ k̄ɛa láue bee d̀ò aà íwaɔgu à mè: N kpé yá ma kũ gb̄ãa, àlɛ ma íbaba.†

18 Ǿ Yuda gb̄ãadeɔ aà là aa mè: Dabudabu kpele níȳɔ kew̄ɛɛ, ké wà e d̄ɔ ní yá bee k̄ɛa iko v̄ii?

19 Yesu wè má à mè: A Lua kpéɛ bee wí, má ɛa kpépi fele ḡɔɔ àāɔ.

20 Ǿ gb̄ãadepio òè: W̄è blasɔ ní m̀endoo ɔ wà kpépi d̀ò, mé mpi níȳɔ fele ḡɔɔ àāɛ lò?

21 Ama Lua kpé pɔ à a yã'òpi, aà mɛ yá àlɛ o.

22 Ké Yesu b̀ò gau, yá pɔ a òpi d̀ò aà íwaɔgu, ɔ aa yá pɔ k̄ɛa Luayáतालौ सि‡ ní yá pɔ Yesu òpio.

23 Yesu kua Yelusaleũ Ḡɛamusu dikpɛ z̄í wà aà náaikè dasi, ké wà dabudabu pɔ a k̀èɔ è yáí.

24 Yesu i ní náaikɛo, asa a gb̄épii ǹòsɛ d̄ɔɛ.

25 Aà bàa kú ní gb̄ɛ gb̄ɛnaz̄ina yá'oaɛoo, asa a yá pɔ kú ní ǹòsɛ guu d̄ɔɛ.

3

Yesu ní Nikodɛũo

1 Falisie ku w̄i mɛ Nikodɛũ. Yuda gb̄ãadeɔ doɛ.

* 2:13 B̄aa 12.1-11 † 2:17 Sou 69.10 ‡ 2:22 Sou 16.10

² A mò Yesu kǐi gwāasína a òè: Metulu, wá dǒ ké yādanede pò b̀ Lua kǐin n ù, asa gbēe a f̄o dabudabu pò ni keo keo, sema Lua kuaàno bàasio.

³ Ǿ Yesu òè: Siana mále onε, mé i ke wà gbé ǐ lo bàasio, a e ào kpala pò b̀ Lua kǐi d̄o.

⁴ Ǿ Nikodeũ Yesu là à mè: Kpelewa wa gbé gbāa ii? A εa gē a da nòse guu, aà a i lo yà?

⁵ Ǿ Yesu wèwà à mè: Siana mále onε, mé i ke wà gbé ǐ ní ío ní Lua Nisína bàasio, a e gē kpala pò b̀ Lua kǐi guuo.

⁶ Gbēnazina ne'iaá me yáε, Lua Nisína ne'iaá nisína yáε.

⁷ Nsu to yá pò má òne bo n saεo, sema wà á i lo.

⁸ Iana ǐ káka gu pò a yeiu. Ni a k̄ofi ma, nili dǒ gu pò àle bou ge gu pò àle géuo. Maa lo de ní gbé pò Lua Nisína aà ío.

⁹ Ǿ Nikodeũ aà là à mè: Kpelewa yá bee a kei?

¹⁰ Yesu wèwà à mè: N Isailio yādanede ia ñ ní bee d̄oa?

¹¹ Siana mále onε, yá pò wá dǒ ñ wi o. Yá pò wá è seeladeon wá ù, ñ ili wá yá sio.

¹² Lá ma t̄ole yá'òé, ili sio, tó ma luabe yá'òé, á síe?

¹³ Gbēe i gé luabe yāao, sema Gbēnazin Né pò b̀ we bàasio.

¹⁴ Lá M̄izi mlē se d̀o musu guwaiwau,* maa wa Gbēnazin Né sé d̀o musu,

¹⁵ ké gbé pò lé aà náaike ào wēni láasai v̄i.

¹⁶ Asa Lua ye dúniazi à kè zài, ñ à a Né m̀endonon kpà, ké gbé pò lé aà náaike a gao, wēni láasai ñ ao v̄i.

¹⁷ Lua i a Né zǐ dúnia guu yādai dúnipila no, ké à dúnia suaba aà sabai yáie.

¹⁸ Yá a z̄le aà náaikēnawao. Yá z̄le aà náaikēsaiwa k̀o, ké i Lua Né m̀endonapi náaikeo yáí.

¹⁹ Pò pò tò yá z̄le gbéowan ke: Gupua mò dúnia guu, ñ aa ye gusiai de gupupila, ké an yákeao v̄ai yáí.

²⁰ Asa v̄aikēna pii za gupuaue, ili mó gupua k̄io, ké aà yákeao su bo yáí.

²¹ Gbé pò ǐ z̄ike sianawa, ade mé ǐ mo gupua k̄i, ké wà e d̄o kua Lua guu ñ à yápio k̀eu.

Zaa Da'ilena Yesu ya'oa

²² Bee gbēa Yesu gè Yude b̀usuú ní a íwao. A gooplakèrino we, àle gbé d̄o da'ileke.

²³ Zaa lé gbé d̄o da'ileke s̄o Ain̄o, Saliũ saε, asa í di weε. W̄io mo aà k̄i, ñ ǐ ní da'ileke.

²⁴ Asa wi Zaa dakpeu yāao.

* 3:14 Nao 21.9

25 Goo bee Zāa ìwaeo nà lekpaakeawa ní Yuda gbāadeeo gbābo a yá musu.

26 Ŋ aa sò Zāazi aa mè: Metulu, gbé pò kunnò yāa Yuudē baale, n aa yā'òwē, òmē lé gbé da'ileke tia, gbépii lé gé aà kíi.

27 Zāa òné: Gbēe lí fò yāe kèò, sema Lua aà gbà zé bàasio.

28 Amé á ma seeladeo ũ, ké má ò máme má Mesii ũo. Ma mè Lua ma zí mà dōaaē.†

29 Nōsena mé nò ví. Nōsena gbēna Ìò zε aà saε, ì swákpa aà yáí, nōsena lóò ì aà pò ke na. Beewa sò ma pò na kè zài.

30 Sema aàpi àò káfi mapi míò lao.

31 Gbé pò bò musu de gbépiia. Gbé pò a kea bò dúnia guuá dúnia gbéé, dúnia yá ì o. Gbé pò bò luabe de gbépiia,

32 Ìò de pò pò a è ní yá pò a mào seelade ũe, ò gbēe lí aà yá sio.

33 Gbé pò aà yá sí, ade Lua stanadeke síe.

34 Gbé pò Lua aà zìpi ì Lua yá'o, asa Lua i a Nisina kpawà kasoo.

35 Mae Lua ye a Nézi, ò à pòpii nàè a ozi.

36 Gbé pò lé Népi náaike wēni láasai ví. Gbé pò lé gí aà yāmai a wēnipi eo, Lua pò gi paaàzie.

4

Yesu ní Samali nōe

1 Falisio mà Yesu lé gbé da'ileke, àε ìwao e de Zāala.

2 I ke Yesu mé ní da'ilekè aziao, aà ìwao mé kè.

3 Ké Yesu yápi mà, à bò Yude à èa lé tá Galile.

4 Gea guu sema aà bò ní Samali bùsuo.

5 Ŋ à kà Samali wéle pò wí mε Sikaa. A zà ní tóole pò Yakobu kpà a né Yosefuwa yāaoo.*

6 Yakobu lóò ku we. Yesu táa'ò à kpása, ò à zòle lóopi saε. Iatē kà minanguo.

7 Samali nōe mò ítoí, ò Yesu òè: Ma gba í mà mi.

8 Aà ìwao sò aa gè wéle guu ble lúí.

9 Ŋ nōepi òè: Yudan n ũ, Samali nōen ma ũ, ò níle imia gbεaaa? (Asa Yudaò ní Samaliò yá lí kákōo.)

10 Ŋ Yesu òè: Tó ní gba pò Lua ì dané dō ní ma gbé pò mále ì gbεamao, dō ní gbèaa, mí n gba í wēnide.

11 Nōepi òè: Mae, ní goa vío. Lòòε sò, a ε zà. Nyò í wēnidepi e má ni?

12 N de wá dezi káau Yakobula yà? Ŋmε lóopi tòwēε. Aàpi a imí ní a néò ní a pòtuoo.

13 Ŋ Yesu òè: Gbé pò íe bee mí, imi a εa aà de lóε.

14 Gbé pò a í pò má kpáwà mi s̄, imi a aà de bau lo. Asa í pò má kpáwà a ḡ aà n̄de guu nibona pò a ibòè wēni láasai ũ.

15 Ǿ n̄epi òè: Mae, ma gba í bee, ké imi su ma de mà m̄o ítoi la lo.

16 Yesu òè: Gé n z̄á sísi, í m̄ó s̄anu.

17 N̄epi wèwà à mè: Má z̄á vío. Ǿ Yesu òè: Ké n mè ní z̄á vío, n yá'ò a zéwae.

18 N z̄ákè lee so, mé ḡse pò ní kuaàno tiaá n z̄á no. N síana'ò.

19 Ǿ n̄epi òè: Mae, má d̄ sa ké ãnabin n ũ.

20 Wá deziò kùle Luae gb̄ee bee musu, ápiò s̄ i me Yelusaleŭ mé gu pò wàli kùleuè ũ.

21 Yesu òè: N̄e, ma yá sí. Ḡoòe lé m̄ó ké á kùle Mae Luae gb̄ee bee musu ge Yelusaleŭ lo.

22 Ápiò, i kùle Luae mé á aà d̄so. Wápiò, wi kùleè mé wá aà d̄, asa gb̄é misia í b̄o wá Yudaò kííe.†

23 Ḡoòe lé m̄ó, à kà kò, ké lousisin síand̄o kùle Mae Luae ní síanao ní aà Nisina gb̄ao. Gbé bee taa ò Mae Lua lé wele aà kùle.

24 Luaá nisinae, sema gb̄é pò aai kùleèò kùleè ní síanao ní aà Nisina gb̄ao.

25 Ǿ n̄epi òè: Má d̄ ké Mesii pò wí me lo Kilisi a m̄ó. Tó à m̄ò, a yápii b̄oolekewē.

26 Ǿ Yesu òè: Ma gb̄é pò mále yá'on̄e, máme má aà ũ.

27 Ḡoò bee ò Yesu íwao s̄. Ké àle yá'o ní n̄eò, à b̄ò ní sae, áma an gb̄e i aà la b̄o a yei ge b̄oyáí àle yá'o ní n̄epioo.

28 Ǿ n̄epi a lo tò we, à ḡè wéle guu a ò gb̄éon̄e:

29 A m̄o ḡse gwa. A yá pò má k̄ò pii òm̄e. Mesii yá m̄oò?

30 Ǿ aa b̄òle wéleu, aale gé Yesu kíí.

31 Ḡoò bee s̄ Yesu íwao òè: Metulu, níȳò poble ya?

32 Ǿ a òné: Má pobleae ví pò á d̄so.

33 Ǿ aà íwao k̄ò lala aa mè: Gb̄e m̄ò ní bleo yá?

34 Ǿ Yesu òné: Ma poblea mé gb̄é pò ma z̄í p̄eákea ũ e mà ge z̄í pò a d̄am̄e mid̄eò.

35 Ápiò i me m̄o síiò mé ḡò ké p̄okek̄eḡoó ká. Mále oé à wése buao gwa, asa p̄oò mà à kà kekea.

36 P̄okekena lé a asea e kò, àle gb̄éò k̄aaa àiz̄ana pò ũ, ké p̄ot̄na ní p̄okekenao e p̄onake s̄anu.

37 Asa yáe beeá síanae: Gb̄eò í p̄ot̄, gb̄eò í keke.

38 Ma á z̄í p̄okek̄ei gua pò i z̄ikeuo. Gb̄ep̄aleò mé z̄ikè we, ò ále ní z̄í ài ble.

39 Samali pò kú wélepi guuò Yesu náaikè dasi yá pò n̄epi òné yáí, ké à mè à yá pò á k̄ò pii òe.

† 4:22 Isa 2.3

40 Ayāmeto ké aa kà Yesu kíi, aa wabikèwà aà gōrño, ñ à kèrño gɔɔ pla.

41 Ké Yesu yā'òné, gbēpāleɔ aà náaikè dasidasi.

42 Ǿ aa ò nɔɛpiɛ: I ke yá pò ní òwēε yáí wa aà náaikèi adoo. Wa aà yāmà wáziaε, ñ wá dḡ siana ké dúnia Suabanan aà ũ.

Bùsu gbāadee né gbágbāa

43 Gɔɔ plapi kearño gbεa ñ à tà Galile,

44 asa Yesupi ò ānabi líɔ bεεε ví azía bùsuuo.

45 Ké à kà Galile, Galiledeɔ gbāakpāaazi, asa aa gè dikpeké Yelusaleŭε, ñ aa yá pò a kè dikpepi zḡ è píi.‡

46 Ǿ Yesu èa gè Kana, gua pò à í líleu vεε ũ. § Bùsu gbāadee ku we, aà né lé gyāke za Kapenaŭ.

47 Ké a mà Yesu bḡ Yude à sù Galile, à gè aà kíi, à wabikèwà aà gé a né gbágbāie, asa a ye gaε.

48 Ǿ Yesu òè: Mé i ke a dabudabuɔ ní yābɔnsaεɔ è bàasio, á ma náaikεo.

49 Ǿ gbāadepi òè: Mae, mɔ e ma né àɔ ga.

50 Yesu òè: Ta be. N né a gao. Gḡepi yá pò Yesu òε sí, ñ à dàzeu.

51 Gɔɔ pò a be zéu, à kpāaŭ ní a zíkεnaɔ, ñ aa òè aà né kú.

52 Ǿ à ní lá à mè: Zaa kpeletaa à dáamakèi? Ǿ aa òè: Gia íatε auapilaa gḡɔ ñ mèwāapi gòwà.

53 Ǿ maepi dḡ ké zaa pò Yesu òε a né a gaon we. Ǿ aa aà náaikè, aapi ní a bεdeɔ píi.

54 Seela plaade pò Yesu kè bɔa Yude sua Galilen we.

5

Gyae gbágbāa kpāa'okti

1 Bee gbεa Yudaɔ dikpeεe kà, ñ Yesu èa gè Yelusaleŭ.

2 Kpāa'okti kú we Sā Bole saε, wí me Bezata ní Ebelu yáo. Kpāa'oktipi bilandaa ví sɔo,

3 gyāεɔ wúleau dasidasi, vḡaɔ ní εεɔ ní gbé pò an gu imiaɔ.

4-5 Gḡεε ku we àle gyāke à kà wḡ bla plasai.

6 Ké Yesu aà è wúlea we, a dḡ ké àle gyāke à gḡgḡ maamaaε, ñ a òè: N ye ñyḡ aafiaa?

7 Gyāepi wèwà à mè: Mae, má gbēε ví à ma da í guu gɔɔ pò à dèedeo. Tó mále gé gḡui, gbēpāle í dɔaa gḡ ma āaε.

8 Yesu òè: Fεε ze ñ n pε se táa'o.

9 Wegḡɔ gḡepi aafia'è. A a pε sè à táa'o.

Gɔɔpiá kámabogɔɔziε,

10 ñ Yuda gbāadeɔ ò gḡε pò gbàgbāpie: Kámabogɔɔzin gbā. I kŭ ñyḡ n pε seao.*

11 A wè má à m̀è: Gb́é ṕo ma gba aafia mé òm̀e ma a p̀e s̀e ma táá'ò.

12 Ǿ aa aà là aa m̀è: Dé m̀e òǹe ǹ ǹ p̀e s̀e ǹ táá'oi?

13 Gb́é ṕo gbàgbāpi d̄o dé no, asa Yesu g̀èl̀e bila ṕo kú we guu.

14 Bee gb̀ea Yesu aà è Lua ua, ̄ a òè: Ma, n aafia'è. Nsu duunak̀e ɔo, ké yá ṕo a v̄ai d̀e beea su n leo yáí.

15 Ǿ ḡõepi g̀e ò Yuda gbāadeɔǹe Yesu mé tò a aafia'è.

16 Ǿ gbāadepiɔ f̀èl̀e ní ɪadaa Yesuwao, ké ɪ yá bee taao k̀e kámabogɔɔz̄i yáí.

17 Ǿ Yesu yázásimá à m̀è: Ma Mae ɪo z̄ik̀e kámabosaiɛ, màa mál̀e k̀e s̄o.

18 Yá bee yáí gbāadepiɔ lé Yesu ẁe d̀e káaua. I k̀e ké ɪli kámabogɔɔz̄i yádao ado yáí no, ké ɪ m̀e Lua mé a Mae ũ, àl̀e sáakpa ní Luao yáíɛ.

Lua Né iko

19 Yesu èa a z̄ásimá à m̀è: Siana mál̀e oé, Lua Né lí f̄o yáe k̀e ní aziaoo, sema yá ṕo a è a Mae lé k̀e bàasio, asa yá ṕo aà Mae ɪ k̀e píi, bee aà Népi ɪ k̀e s̄o.

20 Asa Mae Lua ye a Nézi, mé ɪ yá ṕo ɪ k̀e píi ɔb̀è. A yá ṕo a z̄o d̀e beea ɔb̀è, i ɔo á sae.

21 Lá Mae Lua ɪ g̀eɔ vu à w̄eni kpámá, màa aà Né ɪ w̄eni kpa gb́é ṕo á yeiɔwa.

22 Mae Lua lí yákpalek̀e ní gb̄eeoo, à yákpalek̀ea iko kpà a Néwa píiɛ,

23 ké gb́epii aà Né kpela, lá aai Mae Lua kpelawa. Gb́é ṕo lé Lua Né kpelao lé aà Mae ṕo aà z̄i kpelao.

24 Siana mál̀e oé, gb́é ṕo lé ma yāma mé àl̀e gb́é ṕo ma z̄i náaike w̄eni láasai v̄i. Yá a z̄l̀ewào, à b̀ò gau à g̀è w̄eni guu.

25 Siana mál̀e oé, ḡoɔe lé m̀ó, à kà k̀ò, ké g̀eɔ Lua Né ɔo ma, an gb́é ṕo mào i vu.

26 Lá Mae Lua w̄enikpaama iko v̄i, à w̄enikpaama iko kpà a Néwa ɔ.

27 A yákpalek̀ea iko kpàwà ɔ, ké a d̀e Gb̄enaz̄in Né† ũ yáí.

28 Asu to bee ɔo á saeɔ, asa ḡoɔe lé m̀ó ké g̀e ṕo kú miauɔ aa aà ɔo ma,

29 aai ɔoɔe píi. Maakenaɔ i vu ḡẽ w̄eni guu, v̄aikenaa s̄o yáz̄l̀eama guu.‡

30 Mili f̄o mà yáe k̀e ní maziaoo. Mi yákpalek̀e lá a òm̀e wae, mé mi yákpalek̀e a z̄éwa, asa mili mazia p̄oẽ w̄eɛl̀eɔ, sema gb́é ṕo ma z̄ipi ṕo.

Yesu iko seeladeɔ

31 Tó má d̀e mazia seelade ũ, ma yá náai v̄io.

32 Seelade pãle ku ì ma yã'o, mé má dõ ké ma yá pò ì o náai ví.

33 Baa ápiò, a gbéò zì Zãawa, ò à síana'òé. §

34 Má daa gbēnazin seeladeke gãuo, mále bee oé ké à e bò zia yáie.

35 Zãa mé filia pò naa àle gupu ũ, ò a we pònakè aa gupuai gòpla.

36 Yá pò Mae Lua dàmeε mà keò, yá pò mále kepiò deé seela ũε ké Mae Lua mé ma zì. Ma seelapi de Zãa pòla.

37 Ma Mae pò ma zì ma yá'ò ló. I aà ló ma ziio, mé i wesiàaleò,*

38 mé aà yá i zòlekii e á sò guuo, ké ále gbé pò a zì náaikeo yáí.

39 I mekpa Lua yá kyokeawa, asa iò e we á wēni láasai eu. Ma yá ò taalapi lé o sò,

40 kási ále gí mói ma kíi à wēnipi e.

41 Mále sáau weεε gbēnazina kíio,

42 āma má á dõ, má dõ ké á ye Luazio.

43 Ma mò ní ma Mae tóo, ò i ma dileo. Tó gbēpãle mò ní azia tóo, á aà dile.

44 Lá i sáau weεlekõwa, ili sáau weεε Lua mēndonawao, kpelewa á fò ma yá síi?

45 Asu àò e máme má gé ní á yáo ma Mae kíio, Mòizi pò á wé òi mé a geò.

46 Tó a Mòizi yá sí, dõ a ma yá sí sò, asa ma yá ò a kè láu.

47 Lá i yá pò a kèò sio, á ma yá síe?

6

Blēkpa bilawa

(Mat 14.13-21, Maa 6.30-44, Luk 9.10-17)

1 Bee gbēa Yesu bùa Galile ísidawa, (wí mε ló Tibelia.)

2 Bíla ló teàazi dasidasi, ké aa aà gyãεò gbágbãa dabudabuò è yáí.

3 ☩ Yesu dède zòle sísí musu ní a íwao.

4 Yudaò Gēamusu dikpe kà kái.

5 Ké Yesu wesè musu, a è bíla lé mós a kíi dasidasi, ò à Filipi là à mè: Mákii wá blε e luu gbéò blei?

6 A bee ò Filipi le gwaa yáie, asa a dõ lá á ye ke.

7 ☩ Filipi wèwà à mè: Anusu òaa do pēε, baa tó wa líli baadeε yoyoyò, a pεεmáo.

8 Aà íwao do Andelee, Simò Piεε dāuna òè:

9 Nεgõεnae ku la a pēε zozona ví mèn sòo ní kpò giinaeo mèn pla. Bó bee a ke gbé dasie beεò guui?

10 Yesu m̀̀: A to gb̀̀ z̀̀le. S̀̀ b̀̀b̀ di gupiuε, ̄ aa z̀̀lez̀̀le. Ḡε̄o r̄it̄ε̄ aa k̀̀ gb̀̀on ̀̀aas̄ōs̄ō l̄ε̄ s̄ō (5.000).

11 Yesu p̄ε̄pīo s̀̀ à Lua s̀̀aukp̀̀, ̄ a kpaal̄ε gb̀̀ p̀̀ z̀̀le w̄epīōn̄ε. M̀̀a à kp̄o kp̀̀m̀̀ l̀̀ l̀̀ aa yeiwa.

12 K̀̀ε aa k̀̀, a ò a ̄wāōn̄ε: A a mīōna p̀̀ g̀̀ō s̀̀le p̀̀ii, k̀̀ε a kee su v̄īaao.

13 ̄ aa p̄ε̄ m̀̀n s̄ō p̀̀ wa s̀̀pi mīōna p̀̀ g̀̀ō s̀̀le gb̀̀i kuεpla pai.

14 K̀̀ε ẁ̀a dabudabu p̀̀ Yesu k̀̀pi è ẁ̀a m̀̀: Gb̀̀pìa ̀̀nabi p̀̀ l̀̀é m̀̀ d̀̀n̄ia guuε s̀̀ana.

15 Yesu d̀̀ k̀̀ε wa ye m̀̀ a kpa k̀̀ia ũ r̀̀ gb̀̀aoε, ̄ à g̀̀n̄é we à ̀̀a d̀̀d̄ε s̀̀s̀i musu ado.

*Yesu t̀̀a'oa ̀̀sidaa
(Mat 14.22-27, Maa 6.45-52)*

16 K̀̀ε oosi k̀̀, à ̄wāō g̀̀é ̀̀sida ḡs̄s̄le.

17 ̄ aa g̀̀é g̀̀'il̄ena guu, aal̄ε bua ̀̀sida pi baale Kap̄enaũ oi. Gu s̀̀i k̀̀ m̀̀é Yesu i m̀̀ r̀̀ k̀̀i ỳ̀ao.

18 Z̀̀a'ian gb̀̀a k̀̀ka, ̄ i l̀̀é f̄ε̄le.

19 K̀̀ε à ̄wāō goli aa k̀̀ kiloo s̄ō ge soolo taawa, aa Yesu è, à̄le t̀̀a'o ̀̀a, à̄le s̄ō r̀̀ g̀̀zi, ̄ v̄ia r̀̀ k̀̀.

20 ̄ a òn̄é: M̀̀m̄ε, ásu to v̄ia á k̀̀o.

21 Aa ẁ̀i à g̀̀é g̀̀ guu, ̄ g̀̀pi k̀̀ gu p̀̀ aal̄ε g̀̀u g̀̀ō.

22 K̀̀ε gu d̀̀ bíla z̄εa ḡs̄s̄le ̀̀sida baale. Aa d̄s̄ k̀̀é g̀̀'il̄ena k̀̀u we ỳ̀a m̀̀nd̄oε, m̀̀é Yesu i g̀̀é g̀̀pi guu r̀̀ a ̄wāō, aa tà r̄it̄ε̄ε.

23 Gb̄ε̄z̄a g̀̀'il̄ena p̀̀al̄ε b̀̀ Tibelia aa m̀̀ gu p̀̀ k̀̀i r̀̀ gu p̀̀ ẁ̀a p̄ε̄ s̀̀ou Dii s̀̀aukp̄aa gb̄εao.

24 K̀̀ε bílapi è àpi ge à ̄wāō ku we l̀̀o, aa g̀̀é g̀̀pīo guu aa g̀̀é à w̄ε̄l̄ei Kap̄enaũ.

Yesu m̀̀é bl̄ε p̀̀ i r̀̀ k̀̀ w̄ēniwa ũ

25 K̀̀ε aa à è ̀̀sida baa we, aa ò̀: M̄εtulu, n ka la b̄ōε ni?

26 Yesu òn̄é: S̀̀ana m̀̀al̄ε oé, à̄le ma w̄ε̄l̄ε p̄ε̄ p̀̀ á s̀̀ò a k̀̀ ỳ̀iε, i k̄ε dabudabu p̀̀ á è̄o ỳ̀i no.

27 Asu z̀̀k̄ε bl̄ε p̀̀ i l̀̀a ỳ̀īo, sema bl̄ε p̀̀ i r̀̀ k̀̀ à̀z̄ānawa. Gb̄ēn̄az̄in N̄é m̀̀é a á gba bl̄epi, asa àpi ̄ Mae Lua a seela k̀̀ẁa.*

28 ̄ aa à là aa m̀̀: Kpelewa ẁ̀a k̄ε ẁ̀a ỳ̀a p̀̀ Lua ye ẁ̀a k̄ε k̄ei?

29 Yesu w̄em̀̀a à m̀̀: Ỳ̀a p̀̀ Lua ye à k̄ε m̀̀é gb̀̀é p̀̀ a z̀̀i náaik̄εa ũ.

30 Aa ò̀: Dabudabu kpele r̀̀ȳō k̄εw̄ε̄ k̀̀é ẁ̀a e ẁ̀i n náaik̄ei? Ỳ̀a kpele r̀̀ȳō k̄ei?

* 6:27 Zaa 1.32

31 Wá deziɔ mana blè guwaiwaiu† lá a kēa láuwa wà mè: A ble pò bò musu kpámá aa blè.‡

32 ɔ Yesu òné: Siana mále oé, i ke Mɔizi mé ble pò bò musu kpáwáo. Ma Mae mé ì ble síande pò bò musu kpáwá.

33 Lua blepi mé gbé pò bò musu ì wēni kpa dúniawa ũ.

34 Aa òè: Mae, ñyɔ ble bee taa kpáwá gɔɔpii.

35 ɔ Yesu òné: Mámε§ má ble pò ì ní ká wēniwa ũ. Nɔana a gbé pò m̀ ma kíi de bo, imi a ma náaikena de bauo.

36 N beeo lá má òéwa, baa ké a ma e, ále ma náaikεo.

37 Gbé pò ma Mae kpàa a m̀ ma kíi, mé má gbé pò m̀ ma kíi yá bauo.

38 I ke mazia pɔeákεa yáí ma b̀i musu ma m̀o, sema gbé pò ma zí pò.

39 Gbé pò ma zipi pɔeǎn ke: Másu to gbé pò a kpàa kee vūaa. A ye mà ní b̀ gau gɔɔgbεzǎzǎ.

40 Asa ma Mae pɔeǎn ke: A ye gbé pò wεsǐ aà Néle àle aà náaikε wēni láasai eε. Mámε má aà b̀ gau gɔɔgbεzǎzǎ.

41 ɔ Yuda gbāadeɔ zɔakàaazi, ké à mè áme á ble pò bò musu ũ yáí.

42 Aa mè: Gbépiá Yosefu né Yesuε. Wá aà de ní aà dao d̄o lé? ɔ àle o a b̀ musuεa?

43 Yesu òné: Asu zɔakao.

44 Gbēe a f̄ m̀ ma kíio, sema ma Mae pò ma zí aà sìsi bàasio, mí aà b̀ gau gɔɔgbεzǎzǎ.

45 A kēa ānabiɔ lá guu wà mè: Lua mé a yāda baadeε.* Gbé pò Mae Lua yāmá mé a dà mé ì m̀ ma kíi.

46 I ke gbēe Mae Lua è ní wéo no. Gbé pò b̀ aà kíi mé aà è ado.

47 Siana mále oé, ma náaikena wēni láasai v̄i.

48 Mámε má ble pò ì ní ká wēniwa ũ.

49 A deziɔ mana blè guwaiwaiu, kási aa gà.

50 Ble pò ì b̀ musu pò mále opi, tó gbé blè, a gao.

51 Mámε má ble bēε pò bò musu ũ. Tó gbé blepi blè, aɔ ku gɔɔpiiε. Ble pò má kpámá mé ma mεbaasi ũ, ké dúnia e àò wēni v̄i yáí.

52 ɔ gbāadepiɔ lé lekpaake ní k̄o aa mè: Gbépi a f̄ a mεbaasi kpáwá wà sóe?

53 ɔ Yesu òné: Siana mále oé, tó i Gbēnaz̄in Né mεbaasi só a aà au m̄io, áò wēni v̄io.

54 Gbé pò ì ma mεbaasi só mé ì ma au mi wēni láasai v̄i. Mámε má aà b̀ gau gɔɔgbεzǎzǎ.

55 Asa ma mεbaasiá ble síandεε, mé ma auá imia síandεε.

56 Gbé pò ì ma mēbaasi só mé ì ma au mi ku ma guu, mé má kú aà guu.

57 Lá Mae Lua bēē ma zī, mé miō ku aà yáí, màa gbé pò ì ma mē so aō ku ma yáí.

58 Blē pò bò musun we. A de lán blē pò á deziō blè aa gāwao. Blēēbeblena aō ku gōōpiē.

59 Yesu yá beē ò gōō pò àlē yādané Kapēnaū lousisikpēu.

Yesu iwaō pòōbōzakēa

60 Ké aà iwaō yápi mà, an daside mē: Yá gbāāē, déme a fōi?

61 Yesu dō a iwaōwa ké aalē zōaka yápi musu, ō a òné: Yápi lé á fu yà?

62 Tó a sù á è Gbēnazīn Né fēlē lé tá gu pò a kuu yāa sō be?

63 Lua Nisīna mé ì wēni kpámá, mēbaasi pōē ū weo. Yá pò má òéō mé Lua Nisīna pò ì ní ká wēniwa yá ū.

64 Kási á gbēēō lé ma náaikēo. Asa Yesu gbé pò lé a náaikēoō dō za káau ní gbé pò a su a kpámáō.

65 Ō à mē l: Bee yáí má òé, gbēē a e mō ma kíio, sema Mae Lua aà gbà zé bāasio.

66 Za gōō bee aà iwaō pòōbōzākē dasidasi, aai tēaāzi lō.

67 Ō Yesu a iwa gbēōn kuēplāō là à mē: A ye ta sō yà?

68 Simōō Piēē wēwà à mē: Dii, dé kíi wá géui? N wēni láasai yá ví.

69 Wa n náaikè, ō wá dō ké Lua gbé pò a kua adoan n ū.

70 Yesu òné: A gbēōn kuēplāō, mi á seō lé? Kási á gbēdo Setāu ví.

71 Simōō Isaliōti né Yudasi yá ō àlē o. Aāpi mé gbēōn kuēplāpio gbēdo pò a aà kpámá ū.

7

Yesu gēa Lákpedōa dikpēu

1 Bee gbēa Yesu gē Galile wēlē ní wēlēo, asa a ye bebe Yudeo, ké Yuda gbāadeō lé aà wē yáí.

2 Yudaō Lákpedōa dikpē kāikù, *

3 ō aà dāunaō òè: Fēlē lakīi gé Yude, ké n iwa pò kú weō yá pò níle kēō e sō.

4 Tó gbé ye tōbō, ìli a yáō kē asii guuo. Lá níle yáē beēō taa kē, n nziā o b dúniaē.

5 Baa aà dāunāpio i aà náaikēo.

6 Ō Yesu òné: A gōō i kamēē yāao. Apiō sō, gōōpii zēvíé.

7 Dúnia a we zaáguo, āma a zamāgu, ké mi mē aà yākēa vāi yáí.

* 7:2 lko 16.13

8 A gé dikpepiu, mále géuo, asa a gɔɔ i kameε yāao.

9 Aà yápi oa gbεa à gò Galileε.

10 Ké aà dāunapio gè dikpepiu, ɔ à gbàsa gè. I gé bíla wáao, à gè asii guuε.

11 Yuda gbāadeɔ lé aà wεεε dikpepiu aa mè: Aàpi ku má ni?

12 Bíla guu wàle yákúkú o maamaa aà musu. Gbēε mè: Gbēmaaε. Gbēε mè: Aawo, àle gbéε sāsāε.

13 Gbēε i aà yā'o gupuauo, ké wàle víake gbāadepiɔne yái.

14 Ké dikpe kà a guo, Yesu gè Lua ua, àle yādané.

15 Aà yá bò gbāadepiɔ sae aa mè: Gbé pò i kyokeo mé lá dō kéwaa?

16 ɔ Yesu òné: Yá pò mi danéá mazía yá no, gbé pò ma zí yáε.

17 Tó gbé ye ze ní Lua pœākεao, tó ma yādanε de aà pò ũ ge mazía yá mále o, aɔ dōε.

18 Gbé pò i azía yā'o lé wεεε à tɔbɔε. Gbé pò i wεεε à gbé pò a zí tɔbɔ, ade náai ví, mɔafili kú aà guuo.

19 Mɔizi i ikoyādaεo lé? A gbēε yápi kūa sōo. Bóyāi ále ma wei?

20 ɔ bíla òè: N taa víε. Déme lé n wei?

21 Yesu òné: Yá mendo má kè, ɔ à bò ápii sae.

22 Mɔizi tōzōyā dàε,† ɔ i tōzō kámabogɔɔzì. (Kási i ke Mɔizi mé dàaleo, à bò á dezi káauo kíiε.)‡

23 Lá wì tōzōnéε kámabogɔɔzì, ké wasu bɔ Mɔizi ikoyā kpeo yái, bóyāi á pɔ paamazi, ké ma gbé mè búu gbà aafia kámabogɔɔzì?§

24 Asuli yá gwa lá á wé lé ewao. Ali yá gwa a zéwa.

Kɔkpaalea Yesu yái

25 ɔ Yelusaleūdeε mè: Gbépiá gbé pò wàle we nolo?

26 Gwa, àle yā'o gupuauo kee, mé gbēε lé ledaaázioa? Gbāadeɔ aà dō Mesii ũ síana yà mɔɔɔ?

27 Wá dō gu pò gbéεpi b̀u. Tó Mesii m̀, waɔ dō gu pò à b̀uo.

28 Ayāmεto gɔɔ pò Yesu lé yādané Lua ua, à p̀na à m̀: A ma dō mé á dō gu pò ma b̀u. Kási mi m̀ó ní mazíaoo. Gbé pò ma zíá síandε, mé á aà dōo.

29 Má aà dō, asa ma b̀ aà kíiε, aàpi mé ma zí.

30 ɔ aale wεεε aà kú, āma gbēε i ɔkāwào, asa aà gɔɔ i pa yāao.

31 Bíla guu wà Yesu náaikè dasi wà m̀: Tó Mesii m̀, a dabudabuke dasi de a pò pò gbéε bee k̀la yà?

32 Ké Falisipio mà wàle yákúkú o zā guu aà yá musu, ɔ sa'onkiaɔ ní Falisipio dɔaio zì aà kúí.

33 Ǿ Yesu m̀̀: Ma kuaánɔ̀ g̀̀ yɔ̀ɔ̀, mí gbasa tá gbé́ pó ma zí ḱí.

34 A ma wεεε à kuaa, asa á f̄́ g̀́ gu pó má kúuo.*

35 Ǿ gbaadepiɔ̀ lé k̄́ lala aa m̀̀: Má a ye géu, wí kuawàì? A ye gé wá gbé́ pó lala'ò buipáleo guuɔ̀ ḱí à yáda buipálepione yà?

36 Yá pó a òpi mi dea ni? A m̀̀ wá a wεεε wà kuawa, gu pó á kúu, wá f̄́ gé weo.

37 Dikpe gɔ̀ɔ̀ gbia pó de kaa'isizí ù, Yesu f̄́e p̀̀namá à m̀̀: Gbé́ pó imi lé de aà mɔ̀ ma ḱí,

38 gbé́ pó lé ma náaike aà imi, í pó í ní ká wēniwa iɔ̀ bɔ̀ aà ǹ̀se guu, lá a k̄́a Luayátaaluwa.†

39 A bee ò Lua Nisina pó gbé́ pó lé a náaikeo e yá musue. Aai Lua Nisnapi e ḡ́iao, ké Yesu i tɔ̀ɔ̀ yāao yái.

40 Ké bíla yápi mà, gb̄́eo m̀̀: Gb̄́piá ānabipie síana.

41 Gb̄́eo m̀̀: Gbé́ beepiá Mesiie. Ama gb̄́eo m̀̀: Mesii a bɔ̀ Galilee?

42 A k̄́a Luayátaalau wà m̀̀ Mesiiá Davidi buie,‡ a bɔ̀ Davidi be w̄́e Beteleũe.§

43 Ǿ bíla k̄́kpaalè Yesu yái.

44 An gb̄́eo ye aà kú, āma gb̄́e i ɔ̀k̄́awào.

45 Ǿ dɔ̀aiɔ̀ èa tà sa'onkiaɔ̀ ní Falisiɔ̀ ḱí. Ǿ aa ní lá aa m̀̀: Bóyái i aà kú sùdò ni?

46 Dɔ̀aipiɔ̀ wemá aa m̀̀: Gb̄́e i yá'o lán gb̄́epiwa yāao.

47 Ǿ Falisiɔ̀ ònè: A á sāsá sō yà?

48 Gb̄́adee ge Falisie aà náaike?

49 Bíla bee Lua yá d̄́o, Lua láaižimáe.

50 Nikodeũ pó g̀̀ Yesu ḱí* yāáa gbaadepiɔ̀ doe. A ònè:

51 Wá ikoyá guu wà m̀̀, wásu yáda gb̄́e la aà yāmasai ge yá pó a kè d̄́saio.

52 Aa òè: Galile gb̄́n n ù s̄́a? W̄́tei ñ gwa. Nȳ́ e ānabie a bɔ̀ Galileo.

53 Ǿ baade tà a be.

8

Nɔ̀e pó wa kù ní ḡ́o

1 Yesu g̀̀ Kùkpe s̄́is̄́ipoleu.

2 Ké a gu d̀̀ ḡ́o, à èa g̀̀ Lua ua. Gb̄́pii mò aà ḱí, ̄́ à z̀̀le lé yādané.

3 Ǿ M̄́izi ikoyādanedeɔ̀ ní Falisiɔ̀ mò ní nɔ̀e pó wa kù ní ḡ́o, aa aà z̀̀ z̄́a guu

4 aa ò Yesue: Metulu, wà nɔ̀e bee kù ní dàakeaoe.

* 7:34 Zaa 12.26, 14.3, 17.24 † 7:38 Isa 44.3, Eze 47.1 ‡ 7:42 2Sam 7.12 § 7:42

Mis 5.1 * 7:50 Zaa 3.1-2

5 Moizi dīlewēe wá ikoyā guu wà nɔe bee taa pápa ní gbɛo wà dɛɛ.* N è kpelewa s̄si?

6 Aa bee ò ké aale líkpalewà aa e yādaaàla yáie. Ǿ Yesu nàale, àle ɔgbekē tɔɔlewa.

7 Ké aa gĩ lé aà lala, ɔ à a mi fɛle a òné: A gbé pò i duunake yāao, aà aà pá ní gbɛo séia.

8 Ǿ à èa nàale, àle ɔgbekē tɔɔlewa lɔ.

9 Ké aa mà màa, ɔ aa gèzɛa dodo sea za gbɛzɔɔwa. Ǿ Yesu gò ado ní nɔepio.

10 Ǿ à èa a mi fɛle a òè: Nɔe, aa tà má ni? Wi yādanla lɔoa?

11 Nɔepi wèwà à mè: Baa, gbɛe ku la lɔo. Ǿ Yesu òè: Mapi má yādanla s̄so. Géi. Za gbā r̄su duunake lɔo.

Yesu mé gupua ũ dúniaɛ

12 Ǿ Yesu yā'ò bílae lɔ à mè: Mámɛ má gupua ũ dúniaɛ, gbé pò temazi aɔ ku gusiau lɔo, gupua pò í ní ká wèniwa ɔ aɔ ví.

13 Ǿ Falisio òè: N de nzia seelade ũ, n yá náai vío.†

14 Ǿ Yesu wèamá à mè: Baa tó mále mazia yā'o, ma yá náai ví, asa má d̄s gu pò ma b̄ou ní gu pò mále táuo. Apio, á gu pò ma b̄ou ní gu pò mále táuo d̄so.

15 Àle ma tàae e lá á wé lé ewae. Mále gbɛe tàae eo.

16 Tó ma su gbé tàae è, ma aà tàae'ea aɔ náai ví, asa má kú madoo, ma Mae pò ma z̄i kumanɔ.

17 A kú á ikoyā láu wà mè, seelade gbɛɔn plaɔ yá mé náai ví.

18 Mámɛ má de mazia seelade ũ. Ma Mae pò ma z̄iá ma seelade lɔ.

19 Ǿ aa aà là aa mè: N mae ku má ni? Yesu wèamá à mè: A ma d̄so mé á ma Mae d̄so. Tó a ma d̄s, d̄s a ma Mae d̄s.

20 Yesu yá bee ò ɔsikli, gɔɔ pò àle yādané Lua uae. Wi aà k̄uo, asa aà gɔɔ i pa yāao.

21 Ǿ Yesu òné lɔ: Mále tá mé á ma wɛɛɛ, āma á ga á duuna guue. Á f̄s gé gu pò mále táuo.

22 Ǿ gbāadepio mè: A mè wá f̄s gé gu pò ále táuo. Asu azia de yá mɔɔɔ?

23 Ǿ Yesu òné: Z̄i le gbɛɔn á ũ, musu gbén ma ũ. Dúniaɛ bee gbɛɔn á ũ, dúniaɛ bee gbén ma ũo.

24 A yáí tò má òé á ga á duuna guue. Asa tó i si mámɛ má aà ũo,‡ á ga á duuna guue.

25 Ǿ aa aà là aa mè: Mmenn déi? Yesu wèamá à mè: Gbé pò má òé za káauɛ.

26 Má yáví dasi mà o á yá musu, mí yādaoála. Gbé pò ma z̄iá s̄landɛɛ, yá pò má mà aà k̄i ɔ mi o dúniaɛ.

* 8:5 lko 22.22-24 † 8:13 Zaa 5.31 ‡ 8:24 Bɔa 3.14

27 Aai dō ké Mae Lua yá ñ àle onéó,

28 ñ Yesu òné: Tó a Gbēnazin Né se dō musu, í gbasa dō máme má aà ũ. Mili yáe ke ní mazíao, yá pó ma Mae dàmeε ñ mi o.

29 Gbé pó ma zī kuman, i ma to madoo, asa mio yá pó í kaaàgu ke gɔɔpiie.

30 Gɔɔ pó Yesu lé yápi, wà aà náaikè dasi.

Yesu dea Ablahaūa

31 Ǿ Yesu ò Yuda gbāade pó aa a yá sionε: Tó á ma yá kūa, áo de ma íwa, ũ yāma.

32 A, siana dō, sianapi i to à gō wéε ũ.

33 Ǿ aa òè: Ablahaū buin wá ũ, wi zoble gbēεε yāao. Ǿ níle o wá gō wéε ũa?

34 Yesu wémá à mē: Siana mále oé, gbé pó í duunakéá duun zεε.

35 Zóá ua gbéε gɔɔpii, ua né mé ua gbé ũ gɔɔpii.

36 To Lua Né á bó, á gō wéε ũ siana.

37 Má dō ké Ablahaū buin á ũ, āma ále ma we, ké ili ma yāda á nòseuo yái.

38 Yá pó má è ma Maewa ñ mále o, yá pó á mà á mae kí ñ ále ke.

39 Ǿ aa òè: Ablahaū mé wá mae ũ. Ǿ Yesu òné: Tó Ablahaū olesenaon á ũ, dō ále Ablahaū kea ke.

40 Tia kéwa ále ma we, ma gbé pó ma siana'òé, siana pó má mà Lua kí. Ablahaū i yá bee taa keo.

41 Ale á mae kea keε.

Ǿ aa òè: Naaenon wá ũo. Wá mae mendoε, ñn Lua ũ.

42 Yesu òné: Tó á maen Lua ũ, dō á yemazi, asa Lua kí ma bou ma m. Mi mó ní mazíao, aapi mé ma zī.

43 Bóyāi á ma yá midō ni? Ké á fō swādo ma yáio yáie.

44 A mae Ibiisi pón á ũ, aà pœā ñ á ye ke. Gbēdenan aà ũ za káau, i ze ní sianaoo, ké siana ku aà nòse guuo yái. Tó á εεtò, aázia dāan we, asa εeden aà ũ, εεε midεε.

45 Mapi sō mi siana'o. A yái ili ma yá sio.

46 A guu, déme duuna èai? Lá siana mále o, bóyāi ále ma yá sio ni?

47 Gbé pó de Lua pó ũ í swādo yá pó Lua lé oiε. A de Lua pó ũo, a yái ili swādo ma yáio.

48 Ǿ gbāadepi, òè: Samali gbén n ũ! N taa vīe! Wá yá na noa?

49 Yesu mē: Má taa seao. Mi ma Mae kpela, ñ i ma kpebo.

50 Mili weεε mà azia tōbo, Lua mé í weεεmeε, ñme yāgōgōna ũ.

51 Siana mále oé, gbé pó ma yá kūa a ga bauo.

52 Ǿ gbāadepiɔ òè: Wá d̄s sa ké n̄ táa ví. Ablahaũ gà n̄ ānabiɔ p̄ii, ǿ r̄le o gb̄é p̄o n̄ yá k̄ua a ga bauoa?

53 N de wá dezi Ablahaũ p̄o ḡala yá? Anabiɔ ḡaga lo. Dé r̄le nzia dile a ũi?

54 Yesu m̄è: Tó mále mazia tɔɔɛ, bee gbiao. Ma Mae p̄o ále me a de á Lua ũ, aàpi mé i ma tɔɔ.

55 A aà d̄so, āma má aà d̄s. Tó ma m̄è má aà d̄so, máo de εede ũ lááwae. Má aà d̄s mé má aà yá k̄ua.

56 A dezi s̄eia Ablahaũ p̄onakè ma ḡoo ea yá musu. A è, ǿ aà p̄o k̄ena.

57 Ǿ gbāadepiɔ òè: Ni ka w̄è blakwi yāao, ǿ n Ablahaũ èa?

58 Yesu òné: Siana mále oé, e w̄ào gé Ablahaũ ii, má kú.

59 Ǿ aa gb̄e s̄ele w̄a aà pápaò. Ǿ à ũle à b̄ò Lua ua.

9

Gb̄é p̄o wa i v̄ia gb̄ágb̄aa

1 Ké Yesu lé beb̄e, à gb̄é p̄o wa i v̄ia è.

2 Ǿ aà iwaɔ aà là aa m̄è: Metulu, dé duuna yái ǿ w̄a gb̄épi ii v̄iai? Aà zia p̄o yái yà, ge aà de n̄ aà dao p̄oé?

3 Yesu w̄emá à m̄è: I ke aà duuna ge aà de n̄ aà dao p̄o yái no. Ké w̄a Lua yākea ewà yáie.

4 Sema w̄a gb̄é p̄o ma z̄i yākea ke za gupua w̄ei. Gwāasina lé mó ké gb̄e a e yāe ke lo.

5 Ḡoo p̄o má kú d̄unia guu, má de gupua ũ d̄uniaε.

6 Ké a ò màa, à lé'i t̄ò b̄usuwa, ǿ a yà a màma aà w̄éwa.

7 A òè: Ge n̄ oopi Siloe í guu. (Bee m̄è í sísia.) Ǿ à ḡè oopi, ǿ à s̄u w̄é w̄e.

8 Aà fáanideɔ n̄ gb̄é p̄o aa aà d̄s baakena ũ m̄è: Gb̄é p̄o lo baake z̄leapin weo lò?

9 Gb̄eɔ m̄è: Aàpie. Gb̄eɔ m̄è: Aawo, ade b̄oàawae. Ḡsepi m̄è: Mám̄e!

10 Ǿ aa aà là aa m̄è: Kpelewa n̄ k̄è n̄ w̄é w̄ei?

11 A w̄emá à m̄è: Gb̄é p̄o w̄i me Yesu mé b̄usu yà a màma ma w̄éwa, à m̄è mà ge oopi Siloe í guu. Ké ma ge oopi, ǿ ma gu'è.

12 Ǿ aa aà là aa m̄è: Aàpi ku má ni? A m̄è: Má d̄so.

13 Ǿ aa ḡè Falisiɔ k̄ii n̄ gb̄é p̄o de v̄ia ũ yāapio.

14 A m̄ò l̄è kámaboḡozi ǿ Yesu b̄usu yà à aà w̄é w̄èè.

15 Ǿ Falisiɔ aà là lo: Kpelewa n̄ k̄è n̄ gu'èi? A w̄emá à m̄è: A bèle nà ma w̄éwae. Ké má pipi, ǿ ma gu'è.

16 Ǿ Falisiɔ m̄è: Gb̄épi i b̄o Lua k̄io, asa ili kámaboḡozi yādao. An gb̄eɔ m̄è: Duunkena a f̄s dabudabu bee taa kee? Ǿ aa k̄kpaalè.

17 Ǿ aa à là lɔ: Mpi sɔ̄ n gbé pɔ̄ à n wé wè̄nɛ, ní̄lɛ e kpelewa àà yá musui? A m̀è: Anabie.

18 N beeo gbāadeɔ̄ i si ké a de v̄ia ũ̄ ɔ̄ àà wé wè̄o, ɔ̄ aa gè àà de ní̄ àà dao s̄isi.

19 Aa ní̄ lá aa m̀è: A nén laa? A àà ì v̄ia yāma yà? Kpelewa a kè à̄lɛ gu'e sai?

20 Ǿ àà de ní̄ àà dao wè̄má aa m̀è: Wá d̄ɔ̄ ké wá né̄ɛ. Wa àà ì v̄iaɛ.

21 Ama lá a kè sa à̄lɛ gu'e, wá d̄ɔ̄o. A àà la we, gbé gbāaɛ, a f̄ɔ̄ azia yā'o.

22 Àà de ní̄ àà dao ò màa, ké aalɛ v̄iake gbāadeɔ̄nɛ yá̄iɛ. Asa aa zè̄ò ké gbé pɔ̄ ò Yesuá Mesiiɛ, wà lousisikpez̄z̄è̄ɛ.

23 Bee yá̄i àà de ní̄ àà dao m̀è, gbé gbāaɛ, aa àà la.

24 Gbé pɔ̄ de v̄ia ũ̄ yāpi sísia gēn plaade guu ɔ̄ aa òè: O ní̄ sí ní̄ Luao. Wá d̄ɔ̄ ké ḡɛpiá duunkɛnaɛ.

25 Ǿ à m̀è: Tó duunkɛnaɛ, má d̄ɔ̄o. Yá m̀endo má d̄ɔ̄. V̄ian ma ũ̄ yāa, ɔ̄ má̄lɛ gu'e sa.

26 Ǿ aa à là aa m̀è: Bó a k̀enei? A n wé wè̄nɛ kpelewa ní?

27 A wè̄má à m̀è: Má òé k̀ò, i swá̄s̄eio. Bóyāi á ye mai lɔi? A ye ḡɔ̄ àà ìwaɔ ũ̄ s̄ɔ̄ yá?

28 Ǿ aa zɔadòwà aa m̀è: Mmɛ ní̄ de àà ìwa ũ̄ we! Wamɔɔwao Mɔizi ìwaɔn wá ũ̄.

29 Wá d̄ɔ̄ ké Lua yā'ò Mɔizie. Aàpi s̄ɔ̄, wá d̄ɔ̄ gu pɔ̄ à b̀uuo.

30 Ǿ ḡɛpi òné: Yábɔnsaɛ ma we! A ma wé wè̄mɛɛ, ɔ̄ á d̄ɔ̄ gu pɔ̄ à b̀uoa?

31 Wá d̄ɔ̄ ké Lua lí swá̄s̄e duunkɛnaɔ̄ yá̄io, ì swá̄s̄e a yāmana pɔ̄ ì a p̄eā ke yá̄i.

32 Zaa Lua dúnia kà̄lɛ, wi ma gbēe gbé pɔ̄ wa ì v̄ia wé wè̄o.

33 Tó gbépi i b̄ɔ̄ Lua kí̄io, a f̄ɔ̄ p̄e keo.

34 Ǿ aa òè: Wà n i duuna guu mí̄óm̄iɔ̄ɛ, ɔ̄ ní̄lɛ yādada w̄è̄ɛa? Ǿ aa àà yà.

Luad̄s̄said̄ v̄lakuaɛ

35 Yesu mà wà àà yà. Ké à àà è, à àà là à m̀è: Nlɛ Gbēnazin Né ná̄aikɛa?

36 Ḡɛpi wè̄wà à m̀è: Mae, dén àà ũ̄i, ké mà e àà ná̄aikɛi?

37 Yesu òè: N àà è, aàpi mé lé yā'onno.

38 Ǿ ḡɛpi òè: Dii, má̄lɛ n ná̄aikɛ. Ǿ à k̀ulɛè.

39 Ǿ Yesu m̀è: Gb̄é̄ɔ̄ kpaalɛa yá̄i ma m̄oi dúniau la, ké wésiadɛɔ̄ gu'e, wɛk̄ɛnaɔ̄ i ḡɔ̄ v̄iaɔ ũ̄.

40 Falisieɔ̄ ku we. Ké aa yápi mà, aa òè: Wápiɔ̄, v̄iaɔn wá ũ̄ s̄ɔ̄a?

41 Ǿ Yesu òné: Tó v̄iaɔn á ũ̄, d̄ɔ̄ á duuna v̄io. Lá á̄lɛ o á wé k̄eā, á duuna ḡi kuɛ.

10

Yesu sādān maaε

1 Siana mále oé, gbé pó lí gē sā kaa léuo, í ví kaaa gupálei, adeá kpáie, kpáiweliweεε.

2 Gbé pó í gē kaa léu sō, ade mé sādāna ũ.

3 Kaa lé dōana í zewē adeε, sāo sō aa aà ɔɔ dō. I a sāo sísi an baade tōwa, í ɔɔlérɔ.

4 Tó à ɔɔlérɔ, í dōaané, aaiɔ tsaazi, ké aa aà ɔɔ dō yáí.

5 Aali we tē gbēpālezio. Aai bàaleè, ké aa gbēpāle ɔɔ dōo yáí.

6 Yesu yápi lēεúné, ō aai dō bó yá a ònéo.

7 Bee yáí Yesu èa òné: Siana mále oé, máme má kaa lé ũ sāone.

8 Gbé pó aa dōamεεɔá kpáione, kpáiweliweone nípii, ō sāo í n̄ yāmao.

9 Máme má kaa lé ũ. Gbé pó gē ma guu a aafia'e. Alio gē alio ɔɔ, ali ɔɔblekii e.

10 Kpáí'oa yáí ō kpáí í m̄oi, í pó de í pó òɔkpa. Ma m̄oe, ké gbéε ɔɔ aao wēni ví, aaiɔ ví à kè zài.

11 Máme má sādān maa ũ. Sādān maa í gi a wēnii a sāo yáí.

12 Gbèwinaá sādān maa no. Lá sāo de aà pó ũo, tó a è àwalewana lé m̄ó, í sāo to we à bàaleè, ō àwalewana í sāo kúkū í n̄ fáaa.

13 Gbépi bàa lío kú n̄ sāo, ké a de gbèwina ũ yáí.

14 Máme má sādān maa ũ. Má a sāo dō, mé aa ma dō,

15 lá Mae Lua ma dō mé má aà dōwa. Mále gí ma wēnii an yáí.

16 Má sā pāleɔ ví aa ku kaaε beuo. Sema mà dōaané sō. Aa ma ɔɔ ma, kpása í gō mēndo n̄ dānao mēndo.

17 Mále gí ma wēnii ké mà εa si ɔ yáíε. A yáí Mae Lua yeimazi.

18 Gbēε a ma wēni siao, má gí n̄ mazlaoε. Má a giia zé ví, mé má a sia zé ví ɔ. Yá pó ma Mae dilemεen we.

19 Yápi yáí Yuda gbāadeɔ kōkpaalè ɔ.

20 An guu gbé daside m̄è: A taa víε, aà mi líaaε. Bóyái ále swáε aà yáii?

21 An gbēεɔ m̄è: Táade yá'oan weo. Taa a f̄ó v̄ia wé wēε?

Yesu a luakε oané

22 Lua kpé sakēa Yelusaleū dikpe kà. Buziεε,

23 ō Yesu lé bebe Lua ua a gu pó wí me Salomɔɔ bilandaau.

24 ɔ Yuda gbāadeɔ líaaazi aa aà là aa m̄è: Nyō wá tó looa e ɔɔe ni? Tó Mesiin n̄ ũ, owēε wásawasa.

25 ɔ Yesu wèma à m̄è: Má òé, í sio. Yá pó mále ke n̄ ma Mae tóo, yápiɔ mé a seela ũ.

26 Apiõ sõ i sio, ké á de ma sãõ ùõ yáí.

27 Ma sãõ ì ma yãma. Má ní dõ mé aaìõ temazi.

28 Mi wēni láasai kpámá, aa gaga bauo. Gbēe a f̄õ ní bõ ma ɔzìo.

29 Ma Mae mé ní kpaa, mé aà zõõ de gbépiia. Gbēe a f̄õ ní bõ aà ɔzìo.

30 Mapi ní ma Maeo wá doue.

31 Gbãadepiõ gbē sèlè lɔ, aa ye aà pápaò aa aà de.

32 ɔ Yesu ònè: Ma yãmaa pó ma Mae dàmmεεò kèè dasi. A kpele yáí á ye ma pápa ní gbεoi?

33 ɔ gbãadepiõ wèwà aa mè: Wá ye wà ní pápa ní gbεo yãmaa pó ní kè yáí no. Ké n dɔε ní Luao yáíε.* Gbēnazinan n ù, ò n nzia dīlè Lua ù.

34 ɔ Yesu wèwà à mè: Lua ò á ikoyã láu à mè, luaon ní ù.†

35 Lua i o gbé pó àlè yã'onépiõne luao lé? Aà yá bãdea ví sõo.

36 Ma gbé pó ma Mae ma dilè adoa à ma zì dúnia guu sõ, ké ma mè Lua Né n ma ù, bóyáí a mè ma dɔε ní Luaoεi?

37 Tó mále ma Mae kea keo, ásu ma yá sio.

38 Tó mále ke sõ, baa tó i ma yá sio, à ma náaike ma yákeao yáí, ké à e dõ sáasã Mae Lua ku ma guu mé má kú aà guu.

39 ɔ aa èa lé zεwεεlè wà aà kú, ò à pìlimá.

40 ɔ à èa gè Yuudē baale, gu pó Zaa gbéó da'ilekèu séia. A gɔɔplakè we,‡

41 ò wà mò aà kii dasidasi wà mè: Baa ké Zaa i dabudabue keo, yá pó a ò gbéε bee musu píiá sianae.

42 ɔ wà aà náaikè we dasi.

11

Lazaa gaa

1 Gbé pó wí mε Lazaa lé gyãke Betani, wéle pó aà dāeɔ Maliama ní Maatao kuu.

2 Maliamapi mé nɔε pó tulale kà Diiwa à aà gbá wàa ní a mikão ù.

3 ɔ Lazaa dãepiõ lékpāsākè Yesuε aa mè: Dii, n gbēna lé gyãke.

4 Ké Yesu yápi mà à mè: Gyãpi miá ga no. Ké Lua zõõke bõ gupuaú yáíε, Lua Né i tɔbɔ a musu.

5 Yesu ye Maata ní aà dāunao ní Lazaozi.

6 Aà Lazaa gyãkea baomaa gbεa à kè gu pó á kúu gĩa gɔɔ pla.

7 Bee gbεa ò a ò a iwaoñε: Wà εa gé Yude.

8 ɔ aà iwao òè: Metulu, gbãadeɔ ye n pápa ní gbεo i gēgēo, ò ní ye wà εa gé we lɔa?

9 Yesu mè: Fãane do lεelu kuepla nolo? Gbé pó lé bebe fãane lí gēmbɔleɔ, ké àlè gu'e dúniaε bee gupua yáí.

* 10:33 Lev 24.16 † 10:34 Sou 82.6 ‡ 10:40 Zaa 1.28

- 10 Tó àlɛ bɛbɛ gwāasina, a gẽmbɔlɛɛ, kɛ a gupuapi vɔo yáí.
- 11 Yápi oa gbɛa Yesu ònɛ: Wá gbɛna Lazaa i'ò. Máɛ gé aà vuiɛ.
- 12 Ǿ aà iwao òè: Dii, tó àlɛ i'oe, a aafia'e.
- 13 Lazaa gaa yá Yesu lé oné, ɔ aale e i'oaɛ siana.
- 14 Ǿ Yesu ònɛ sa wásawasa: Lazaa gàɛ.
- 15 Ma pɔ kèna kɛ má kú weo, kɛ à e à ma náaike yáí. Wà gé aà kíi.
- 16 Ǿ Tomaa pɔ wí mɛ Sĩa ò a gbɛ̀ɔnɛ: Wà gé, wí ga ní Diio sɔ.
- 17 Kɛ Yesu kà we, à mɔ lè wà Lazaa vɛ à kè gɔɔ síiɔ kò.
- 18 Bɛtani ku kái ní Yelusaleũo lán kiloo àaɔ taawa.
- 19 Yuda gbāadeɔ bɔ we dasi aa mò Maata ní Maliamao kíi an nòsɛ níniinɛ an dāo ga yá musu.
- 20 Kɛ Maata mà Yesu lé mɔ, à gè daiaàlɛ. Maliama gò zɔlɛa bɛ.
- 21 Ǿ Maata ò Yesuɛ: Dii, tó ní kú la yāa, ma dāo a gao.
- 22 Baa tia má dɔ kɛ yá pɔ ní gbɛ̀a Luawa, a kɛnɛ.
- 23 Yesu òè: N dāo a vu.
- 24 Maata òè: Má dɔ kɛ a vu zí pɔ gɛɔ vu gɔɔgbɛzāzī.
- 25 Yesu òè: Mámɛ má gbɛ́ pɔ í gɛɔ vu à wɛni kpámá ũ. Baa tó ma náaikena gà, a gi ào kuɛ.
- 26 Gbɛ́ pɔ kú mé àlɛ ma náaike a ga bauo. N bee sĩa?
- 27 Maata òè: Ao Dii, má sɛ kɛ Mesii, Lua Né pɔ wà mè a mɔ dúnia guun n ũ.

Lazaa vua

- 28 Kɛ Maata yápi ò, à gè a dāuna sɛsi, a òè asii guu: Metulu mò, àlɛ n gbɛa.
- 29 Kɛ Maliama yápi mà, à fɛlɛ kpakpa, àlɛ gé aà kíi.
- 30 Yesu i gɛ wɛlɛ guu yāao, a ku gu pɔ Maata dāuaàlɛ gíɛɛ.
- 31 Gbāadepiɔ ku kpéu ní Maliamao, aale aà nòsɛ níniɛ. Kɛ aa è à fɛlɛ ní wāao à bɔ, aa bɔ tɛaàzi, asa aale e àlɛ gé ɔɔlɔi miaaɛ.
- 32 Kɛ Maliama kà gu pɔ Yesu kúu, kɛ à aà è, à kùlɛ aà gbázi a òè: Dii, tó ní kú la yāa, ma dāo a gao.
- 33 Yesu è àlɛ ɔɔlɔ mé gbāade pɔ m̀àànɔpiɔ lé ɔɔlɔ lɔ. Ǿ tòlobi zùààgu, aà pɔ yà.
- 34 Ǿ à mè: A aà vɛ má ni? Aa wèwà aa mè: Mae, mɔ n gwa.
- 35 Yesu wé'ikàu.
- 36 Ǿ gbāadepiɔ mè: A gwa lá a yeaàzi.
- 37 Ǿ an gbɛ̀ɛ mè: Aà gbɛ́ pɔ à vɛa wé wɛ, a fɔ gi Lazaa ga yāao lé?
- 38 Kɛ Yesu lé gé miapi kíi, ɔ tòlobi zùààgu lɔ. Miapiá gbɛ̀'ɛɛ, gbè gbɛ̀nɛ ta a lɛlɛ.
- 39 Yesu mè: A gbɛpi go epilɛ. Ǿ gɛpi dāe Maata òè: Dii, à yaikè kò, asa à kè gɔɔ síiɔɛ.
- 40 Yesu òè: Mi onɛ, tó nílɛ ma náaike, níyɔ Lua zɔɔke eo lé?

41 Ǿ wà gbɛpi gò. Yesu wɛsɛ musu à mɛ: Baa, ma n sáaukè ké n ma yāma.

42 Má d̄s ké niɔ ma yāma gɔɔpii, āma má ò bíla pò kú la yáie, ké aa e si n̄mɛ n ma z̄i.

43 Ké a ò beewa, à p̄na ní ɔɔ gbāao à mɛ: Lazaa, mɔ n̄ ɔɔ.

44 Ǿ gbé pò ḡapi b̄ò, p̄le fifia aà m̄ewa mé zwāa yea aà miwa. Yesu òné: A pò polowà, í aà gbaɛ.

Lɛkpaata Yesuzi

45 Yuda gbāade pò aa m̄ò Maliama k̄iipiɔ, ké aa yá pò Yesu k̄ɛpi è, aa aà náaikè dasi.

46 Ama an gb̄eɔ gè Falisiɔ k̄i, aa yá pò Yesu kè òné.

47 Ǿ sa'onkiaɔ ní Falisipiɔ gbāadeɔ gb̄ea k̄k̄āaawa aa mɛ: Gb̄ɛpi lé dabudabuke dasi, wá sé kpelewa ni?

48 Tó wá tò àle ke màa, wa aà náaikɛ píie, Lomadeɔ i m̄ò wá Lua kpé ní wá buio suumpa píi.

49 Ǿ an gb̄edo Kaaifa pò de sa'onkia ũ w̄ɛ bee òné: A yāe d̄o.

50 Ké gbé m̄endo gaa wápii gb̄eu maa de wá bui midɛala, á d̄so lé?

51 I yá bee o ní aziaoo. Ké a de sa'onkia ũ w̄ɛ bee yáí, ò à ānabikɛkè à d̄òaa lá Yesu a su ga Yudaɔ gb̄eu ò.

52 I ke Yudaɔ n̄tɛ no, ní Lua né pò fáaaaɔɛ ɔ, ké aà ní ke m̄è dou.

53 Za z̄ibeez̄i ò gbāadepiɔ zè ní Yesu deao.

54 A yáí tò Yesu i ɔɔ gupuaui ní guu ɔɔ. Ǿ à gè z̄ɛwia pò kú gbāa léa, w̄i m̄ɛ ɛflaiū. A gɔɔplakè we ní a iwao.

55 Yudaɔ Ḡeamusu dikpe k̄aikū. Wà b̄ò z̄ɛwiaɔ guu dasidasi, wà gè Yelusaleū e dikpepi àò ka gbāɔa yáí.

56 Wàle Yesu w̄eɛɛ, wa z̄ea Lua ua, wàle k̄ò lala wà mɛ: A è kpelewai? A we m̄ò dikpeue?

57 Sa'onkiaɔ ní Falisiɔ d̄ile tó gb̄e Yesu kúk̄i d̄ò, aà oné ké wà e aà kú.

12

Tulalekaa Yesu gb̄awa

(Mat 26.6-13, Maa 14.3-9)

1 Ḡeamusu dikpe ḡò gɔɔ soolo, ò Yesu m̄ò Betani, Lazaa pò à aà vù à b̄ò gau be w̄éleu.

2 Wà blekè Yesuɛ we. Maata mé lé ble kpaale, mé Lazaa ku bleblenaɔ guu ní Yesuo.

3 Ǿ Maliama tulale bui maa ɔde sè m̄òò, à kà litili guo, ò a kà Yesu gb̄awa à aà gbápiɔ wàa ní a mikāo. Tulale ḡi lí kpéa.

4 Yesu iwao do, Yudasi Isalioti pò a Yesu kpámá mɛ:

5 Tulale bee òa kà w̄è do z̄i òa ũ. Bóyāi w̄i yía wà a òa kpà taasideɔwao ni?

⁶ I bee o taasideo wēnagwaa yáí no, ké kpáie yáie. Ōme ìo m̀b̀o k̀uā, ìo ña k̀ini kuluyeye.

⁷ Ō Yesu m̀e: Ǹoepi tó. Aà bee ulɛ e ma gɛ kpɛlagɔ.

⁸ Taasideo kúánɔ gɔɔpiiɛ, * āma máo kúánɔ gɔɔpiio.

⁹ Yuda gbāadeo mà Yesu kú Bɛtani, ñ aa gè we dasidasi. I ké Yesu yáí aa gèi adoo, ké aa Lazaa pó Yesu aà b̀ò gau e lɛ.

¹⁰ Ō sa'onkiaɔ zèd̀ aa Lazaa dɛ lɔ,

¹¹ asa aà yáí ñ gbāadeo lé k̀émá dasi, aalɛ Yesu náaike.

Gbaakpaa Yesuzi Yelusaleū

(Mat 21.1-11, Maa 11.1-11, Luk 19.28-40)

¹² Ké a gu d̀ò, bíla pó m̀ò dikpɛuɔ mà Yesu lé m̀ó Yelusaleū,

¹³ ñ aa kpakpalaɔ z̀òz̀ò aa gè daioaàlɛ. Aalɛ wiilɛ aalɛ m̀e:

Gbāa ké!

Báaaden gbé pó lé m̀ó ní Dii t́ó ũ!

Báaaden Isailio Kía ũ!†

¹⁴ Yesu z̀aa'ina è, à dikpɛ lá a k̀ēa láuwa wà m̀e:

¹⁵ Siɔnadeɔ, ásu viakɛo.

A kía lé m̀ó dia z̀aa'in b̀o b̀o kpɛ.‡

¹⁶ Aà ìwaɔ i yápi mid̀ò g̀iao. Yesu fɛlɛ taa gawi guu gbɛa ñ aa d̀ò sa ké wà yápi k̀è aà yá musuɛ, mé mípiɔ wà apii k̀èè.

¹⁷ Ké Yesu Lazaa s̀isi à b̀ò miau à aà v̀ù à b̀ò gau, gbé pó kuaànɔ a baokpàkpané.

¹⁸ A yáí bíla gè daiaàlɛ, asa aa mà à dabudabupi k̀èè.

¹⁹ Ō Falisio òk̀ɔɛ aa m̀e: A èa? Wá f̀ɔ p̀ɔe wowào. Gwa, d̀únia b̀ò tɛaàzi.

Yesu a gayá'oa

²⁰ Gɛlɛkieɔ ku gbé pó aa m̀ò lousisii dikpɛuɔ guu,

²¹ ñ aa gè Bɛsaida pó kú Galile gbé Filipi k̀íi, aa wabikèwà aa m̀e: Mae, wá ye Yesu k̀ò'eai.

²² Filipi gɛ ò Andeleɛɛ, ñ aa gè wa ò Yesuɛ s̀anu.

²³ Yesu ònɛ: Gbēnazin Né t̀o b̀o gɔɔ kà.

²⁴ Siana mále oé, tó p̀ówena i g̀ē tíu à f̀ɔmbasib̀ò, ìo ku adoe. Tó à f̀ɔmbasib̀ò s̀ò, ì nɛ'ì maamaaɛ.

²⁵ Gbé pó ye a wēnii, wēnipi a v̀uaawà. Gbé pó g̀i a wēnii d̀úniaɛ beeu s̀ò, ade aɔ ku gɔɔpiiɛ.

²⁶ Tó gbé ye z̀ikɛmɛɛ, aàò tɛmazi, ma z̀ikɛnapi ìo ku gu pó má kúu. Tó gbé lé z̀ikɛmɛɛ, ma Mae a aà kpɛla.

²⁷ Tiasa ma p̀o yà. Kpɛlewa má oi? Mà o, Baa, ma b̀o yá pó lé m̀oau yà? Aawo! Ma m̀o yá pó lé m̀oapi yáie.

²⁸ Baa, t̀o b̀o. Ō l̀o b̀ò luabɛ à m̀e: Má b̀ò k̀ò, mé má ɛa b̀o l̀o.

* 12:8 lko 15.11 † 12:13 Sou 118.25-26 ‡ 12:15 Zkl 9.9

29 Ké bíla pò kú we mà aa mè: Lou mé vī. Gbēe mè: Malaika mé yā'òè.

30 Ǿ Yesu òné: I ke ma yáí ɓɔpi b̀io, á yáíe.

31 Yá a z̄le dúniaε beewa sa. Wa dúniaε bee kía ɓɔ kpalau sa.

32 Mapi s̄, tó wà ma se ma dɔ musu, má bui pii sísi aa mɔ ma kíi.

33 Ké Yesu ò màa, à d̀aa lé ga pò a su ga yā'oe.

34 Ǿ bíla òè: Wá mà a ku ikoyā láu wà mè, Mesii aɔ ku gɔɔpiiε, S mé n mè wa Gbēnaz̄in Né se dɔ musu s̄ be? Déme Gbēnaz̄in Népi úi?

35 Yesu wemá à mè: Gupua kuaánɔ ḡɔ yɔɔε. Gɔɔ pò á gupuapi vī, àɔ beu, ké gu su siwáo yáí. Gbé pò be gusiau líɔ d̄s gu pò àle géuo.

36 Gɔɔ pò á gupua vī, à gupuapi náaike, í ḡs gupua gbéɔ ũ. Ké Yesu ò màa, s̄ à gè ùlené.

Yuda gbāadeɔá Yesu náaikensaiɔne

37 Baa ní dabudabu dasi pò a kè ní wáaɔ, aai aà náaikeo,

38 ké yá pò ānabi Isaia ò e pa yáí à mè:

Dii, gbēe i bao pò wá kpà sio.

Wà n gbāa è, wi d̄so.*

39 Aai we aà náaikèo, asa Isaia ò ɓ:

40 Lua ní wé v̄lakùnέ ké aasu gu'eo,

à ní n̄se t̄atané ké aasu yāma aa εa suwa,

i ní gbágbāo yáí.†

41 Isaia bee ò ké à Yesu gawi è‡ yáíe, s̄ à aà yā'ò.

42 N beeo gbāadepiɔ Yesu náaikè dasi. Falisiɔ yáí s̄ aaliɔ ye wà d̄máo, ké wasu lousisikpez̄nέo yáí.

43 Asa aa ye gbēnaz̄inaɔ ní sáaukpa de Lua ní sáaukpaa.

44 Ǿ Yesu p̀na à mè: Gbé pò lé ma náaike, i ke mapi àle a náaike adoo, àle gbé pò ma z̄í náaikeε ɓ.

45 Gbé pò lé ma e lé gbé pò ma z̄í eε ɓ.

46 Ma mɔ dúnia guu gupua ũε, ké gbé pò lé ma náaike su àɔ ku gusiau ɓo.

47 Gbé pò ma yāmà mé a kūao, i ke máme má yādaaálao, asa mi mɔ yā dai dúniala no, ma mɔ dúnia suabaie.

48 Gbé pò ḡimazi mé i ma yá sio, yákpale lé aà d̄áε. Yá pò má dàèpi mé a z̄léwà gɔɔgbεz̄ázi.

49 Asa mi yāe o ní maz̄laoo. Yá pò má ò ní yá pò má dànέo, ma Mae pò ma z̄í mé dilemεε.

§ 12:34 Sou 110.4, Isa 9.6, Dan 7.14 * 12:38 Isa 53.1 † 12:40 Isa 6.10 ‡ 12:41 Isa 6.1

⁵⁰ Má dõ ké yá pò a dàmméá wēni láasai yáε. Beewa yá pò mále o, mále o lá ma Mae òmméwae.

13

Yesu a iwaɔ gbá pipia

¹ E Gēamusu dikpe àò ka, Yesu dõ ké a bɔa dúniaε bee guu taa a Mae kíi ɔɔ kà. Lá a ye a gbéɔzi dúnia guu, a yerízi e a wēni léwae.

² Aale pɔble. Ibiisi dà Simɔɔ Isaliɔti né Yudasie a s̄su kò, ké aà Yesu kpámá.

³ Yesu dõ ké a Mae pópíi nàe a ɔz̄l. A dõ ké a bɔ Luapi kíi, mé a εa lé tá aà kíiε.

⁴ Ɔɔɔ pò aale pɔble, Yesu f̄le à a ula bɔ kàle, ɔ à saveti se d̄ò a pi.

⁵ Bee gbεa à ikà ta guu, ɔ à nà a iwaɔ gbá pipiawa, àle waa ní saveti pò á d̄ò a pipio.

⁶ Ké à kà Simɔɔ Piεε kíi, Piεεpi òè: Dii, n̄m̄ε n̄ȳɔ ma gbá p̄pimεεa?

⁷ Yesu wèwà à m̄è: N yá pò mále ke dõ ɔiao. Nȳɔ dõ gbεz̄a.

⁸ Piεε òè à m̄è: Nȳɔ ma gbá p̄pimεε bauo. Yesu òè: Tó mi n gbá pipio, wáɔ yáe v̄l ní k̄ɔo lo.

⁹ Simɔɔ Piεε òè: Dii, i ke ma gbáε adoo, ma ɔ ní ma mioε lo.

¹⁰ Yesu òè: Gbé pò zu'ò bàa kú ní a gue p̄piao, sema aà gbá, asa a z̄εaε. A gbás̄lo, āma i ke ápii no.

¹¹ A dõ gbé pò a su à a kpámá. A yái à m̄è aa gbás̄isai n̄piio.

¹² Ké à ní gbá p̄piné a làa, à a ula se dà, ɔ à z̄òle lo. A òné: A yá pò má k̄èé d̄ɔa?

¹³ I omεε Metulu ge Dii. Ale o a zéwae, asa má de a ūε.

¹⁴ Lá ma gbé pò má de á dii ní á yādanεdeo ū ma á gbá p̄pié, aliɔ k̄ɔ gbá pipi s̄ɔ.

¹⁵ Ma a taa k̄èé. Aliɔ ke lá má k̄éwa.

¹⁶ Siana mále oé, z̄òblena líɔ de a diilao, z̄ina líɔ de gbé pò a z̄lao.

¹⁷ Lá a yá bee d̄ò, báaadeɔn á ū tó ále ke.

¹⁸ I ke ápii yá mále oo. Má gbé pò má s̄èò d̄ɔ. Sema yá pò k̄εa láue bee pa wà m̄è:

Gbé pò wi ɔk̄āaa ta doũ mé b̄ò ma kpe.*

¹⁹ Mále oé tia e àò gé m̄óí, ké tó à m̄ò, á sí m̄ámε má aà ū.

²⁰ Siana mále oé, tó gbé gbé pò ma aà z̄l̄ d̄ile, à ma dileε. Tó gbé ma dile s̄ɔ, à gbé pò ma z̄l̄ dileε.

Yesu d̄ɔaa Yudasi ní Piεεo yá'oa

(Mat 26.20-35, Maa 14.17-31, Luk 22.21-34)

* 13:18 Sou 41.10

21 Ké Yesu bee ò, tòlobi zùààgu, ò a òné wásawasa à mè: Sìana mále oé, á gbèdo mé a ma kpámá.

22 Ǿ aà ìwao kō gwàgwa, aa bìlikè gbé pò àle owa.

23 Iwa mendo pò Yesu yeaàzi gēngēsēkēa aà sae.

24 Ǿ Simoo Piēē lesuikèè aà Yesu la gbé pò àle o.

25 Ǿ ìwapi sōkpàle Yesuzi à aà là à mè: Dii, dé ni?

26 Yesu wèwà à mè: Má ìmazō dowā, mí kpá adewa. Ǿ à ìmazō dowā a kpà Simoo Isalioti né Yudasiwa.

27 Ké Yudasi ìmapi sī, Setāu gèààgu gōō. Ǿ Yesu òè: Yá pò rīle kē kē kpakpa.

28 Gbè pò aale pòbleō, an gbēe i dō bōyāi Yesu bee òièo.

29 Lá Yudasi mé ìo mōbōō kūā, ò gbēeō lé e Yesu òè aà gé dikpe pò pò aa yeio lúie ge aà gé pōe kpái taasidēwae.

30 Ké Yudasi ìmapi sī, à bō gōō. A mō lè gwáe.

31 Ké Yudasi bō, Yesu mè: Tiasa Gbēnazīn Né a tōbō, mé Lua a tōbō aà yá musu.

32 Tó Lua tōbō aà musu sō, Lua a aà tōbō a kīi mé a bō gōōe.

33 Ma gbéō, ma kuaāno gō yōōe. A ma wēēē, āma mále oé tia lá má ò gbāadeōnewa, á fō gé gu pò mále táuo.†

34 Mále yá dafu diléēē, àliō yekōi. Lá má yeāzi, ápiō sō àliō yekōi màa lo.

35 Tó á yekōi, ò gbépii a á dō ma ìwao ū.

36 Simoo Piēē aà là à mè: Dii, rīle tá má ni? Yesu wèwà à mè: Gu pò mále táu, rýō fō temazi glao. Gbezā ò rýō mō.

37 Piēē òè: Dii, bōyāi má fō tenzi tiao ni? Má gí ma wēnii n yái.

38 Yesu mè: Nyō gi n wēnii ma yái ló? Sìana mále onē, e ko àò gé lezui, rýō lelekpamazi gēn ààō.

14

Yesu mé luabe zé ū

1 Asu tó á pō yao. A Lua náaike, í ma náaike.

2 Ma Mae be kpé ví dasi, mále gé gukēkēiēē. Tó a de màao, dō mi oéo.

3 Lá mále gé gukēkēiē, má ea mō mà á séle tááno ma kīi, ké ápiō sō àò ku gu pò má kúu.

4 A gu pò mále táu zé dō.

5 Ǿ Tomaa òè: Dii, wá dō gu pò rīle táuo. Wá fō a zé dō kpelewa ni?

6 Yesu wèwà à mè: Máme má zépi ū, máme má sìana ní wēnio ū. Gbēe lí e gè ma Mae kīi ma kēsē kūsaiō.

7 Tó á ma dō, dō á ma Mae dō. Za tia a aà dō mé a aà è.

8 Ǿ Filipi òè: Dii, ò n Mae òbōwēē. Bee a mōwá.

† 13:33 Zaa 7.34

⁹ Yesu òè: Filipi, má kúánɔ za gbão, ɔ́ ní ma d̄soa? Gbé pɔ ma e ma Mae èe. Bóyáí níe o mà a Mae ɔ̀bèí?

¹⁰ Ké má kú ma Mae guu mé ma Mae ku ma guu, ni sio lé? Yá pɔ mále oé, mále o ní maziaoo. Ma Mae pɔ kú ma guu mé lé a yákeao ke.

¹¹ Ké má ò má kú ma Mae guu mé ma Mae ku ma guu, à ma yá sí. Tó màn s̄so, à si ma yákeapio yáí.

¹² Siana mále oé, gbé pɔ lé ma náaike a yá pɔ mi kepio ke. A ke de beeɔla se, ké mále tá ma Mae kíi yáí.

¹³ Má yá pɔ a a wabikè ní ma t̄so ke, ké ma Mae e t̄ɔɔ ma musu yáí.

¹⁴ Tó a yáe wabikè ní ma t̄so, má ke.

Yesu legbēa a Nisina yá musu

¹⁵ Tó á yemazi, áo yá pɔ má ðileo k̄ua.

¹⁶ Má gbēa ma Maewa, i á gba Zennode p̄ale pɔ ao kúánɔ gɔɔpii*

¹⁷ Nisín s̄lände ũ. Dúnia gbéɔ f̄s̄ aà ðileo, asa aale aà eo mé aa aà d̄so. Apio á aà d̄s̄, asa a kúánɔ mé ao kú á guu.

¹⁸ Má á tó ádo, má ea m̄o á kíi.

¹⁹ A ḡò ȳoɔe ké dúnia a ma e ɔ̀o, āma á ma e. Ké má kú yáí, áo ku s̄s̄.

²⁰ Gɔɔ bee áo d̄s̄ ké má kú ma Mae guu, á kú ma guu, mé má kú á guu.

²¹ Gbé pɔ ma yádileao dà mé a k̄ua, ade mé yemazi. Ma Mae ao ye gbé pɔ yemazizi, mé máo yeaazi, mí azia ɔ̀bè.

²² ɔ́ Yudasi aà là, i ke Yudasi Isalioti gbé no: Dii, bó yá mé m̄ò, n̄ȳo nzia ɔ̀ɔw̄e, mé dúnia a n eo ni?

²³ ɔ́ Yesu w̄èwà à mè: Tó gbé yemazi, ao ma yá k̄ua. Ma Mae ao yeaazi, wí m̄o aà kíi, wí z̄leaan̄o.

²⁴ Gbé pɔ yemazio ma yá k̄uao. Yá pɔ ále mapi i ɔ̀o ma kíio, à b̄o ma Mae pɔ ma z̄i kíie.

²⁵ Ma yápi òé gɔɔ pɔ má kúánɔ.

²⁶ Ma Mae a a Nisina z̄i ní ma t̄so Zennode ũ. ɔ́me a yápii dadaé, i to yá pɔ má òé d̄oágu pii.

²⁷ Mále á tó ní aafiao, mazia aafia ɔ́ mále á gba. Mále á gba lá dúnia i ní gbawao. Asu tó á p̄o yao, ásu s̄s̄deedeek̄eo.

²⁸ A mà, má òé mále tá, mí ea m̄o á kíi. Tó á yemazie, d̄s̄ á p̄o na, ké mále tá ma Mae kíi yáí, asa ma Mae demala.

²⁹ Má òé tia e ao gé kei, ké tó à k̄è, á ma náaike.

³⁰ Má e yá'oánɔ gbãa ɔ̀o, asa dúniae bee k̄ia lé m̄o. A iko v̄iao,

* 14:16 Zln 2.1-4

³¹ āma lá ma Mae dàmεε ɔ́ mále ke, ké dúnia e dɔ́ má yeaàzi. A fεε wà go lakii.

15

Yesu mé v̄eli stande ũ

¹ Mámε má v̄eli s̄iande ũ, ma Mae mé v̄εbude ũ.*

² I gōna pó p̄ea ne'isai píi z̄ōε, ɔ́ ì a ne'ina píi mibo, ké a ne'ia káfi yáí.

³ Ap̄iá z̄ēae yá pó má òé yáí.

⁴ Aɔ naa mapiwa lá má naawáwa. Ligōna lí f̄ɔ ne'í ní azlao, sema àɔ p̄ea lidawa. M̄aaε ap̄iá á f̄ɔ káfiakεo, sema àɔ naaa bàasio.

⁵ Mámε má v̄εε lida ũ, áme á a gōnaɔ ũ. Gb̄é pó naaa mé má naawà, ade a káfiakε maamaae, asa á f̄ɔ p̄oe ke ma saio.

⁶ Tó gb̄é naaa, wa aà v̄ūaa, lá wí ligōna z̄ō v̄ūaa à giigaga, wà séle káteu à tékūwae.

⁷ Tó á naaa mé ma yá kú á s̄ōu, à pó pó á yei wabike, í e.

⁸ Tó a káfiakè maamaa, áɔ de ma íwaɔ ũ s̄iana, ma Mae i t̄oɔ.

⁹ Má yeázi lá ma Mae yemaziwa. A ze ní ma yeaázio.

¹⁰ Tó á yá pó má ðileɔ kūa, á zea ní ma yeaázion we, lá má yá pó ma Mae ðileɔ kūa mé má zea ní aà yeamaziowa.

¹¹ Ma yápiɔ òé, ké àɔ p̄ona pó má v̄í v̄í, á p̄ona i ke zài.

¹² Yá pó má ðileén ke: Aɔ yek̄ɔi lá má yeáziwa.†

¹³ Tó gb̄é ḡi a w̄enii a gb̄enaɔ yáí, gb̄ēe aɔ ye gb̄éi de beelao.

¹⁴ Tó ále yá pó má ðileé ke, ma gb̄enaɔn á ũ.

¹⁵ Má oé z̄òblenaɔ l̄o, asa z̄òblena líɔ a dii b̄oɔle d̄ōo. M̄áo oé sa gb̄enaɔε, asa yá pó má mà ma Mae kíi ɔ́ má òé píi.

¹⁶ Amε i ma seo, mámε ma á sé, mé ma á z̄í à gé káfiakεi, káfiá pó aɔ ku, Mae Lua i á gba pó pó a a wabikèwa ní ma t̄oo.

¹⁷ Yá pó má ðileén ke: Aɔ yek̄ɔi.

Dúnia zaa Yesu ní a gb̄éɔgu

¹⁸ Tó dúnia zàágu, àɔ d̄ō ké à zàmagu á āa.

¹⁹ Tó dúnia gb̄éɔn á ũ, d̄ō dúnia yeázi. Lá ma á sé ma á bó dúnia guu, á de a gb̄éɔ ũo. Bee yáí dúnia zaiágu.

²⁰ A to yá pó má òé d̄oágu. Z̄òblena líɔ de a diilao. Lá aa ìadàa, màa aa dawá s̄ō. Tó aa ma yá kūae, aaɔ á yá kūa s̄ōε.

²¹ Aa yá beeɔ kéé píi ma tó yáí, asa aa gb̄é pó ma z̄í d̄ōo.

²² Tó mi m̄o ma yá'ònéo, d̄ō aa duuna v̄io. Tia kéwa an duuna awa v̄io.

²³ Gb̄é pó zamagu za ma Maegue s̄ō.

* 15:1 Isa 5.1-4 † 15:12 Zaa 13.34

24 Tó mi yá pó wi ke yãao ke an guuo, dõ aa duuna vïo. Tia kewa aa yá pó má kèò è, ã aa zàmagu ní ma Maeo wápii,

25 ké yá pó kú Mɔizi ikoyã guu pa, wà mè aa zàmagu pã.‡

26 Tó Zennode pó má aà gbaewá bò ma Mae kíi à m̀, Nisín siande pó ì b̀ aà kíipi, aò de ma seelade ù.

27 Apiò s̄ aò de ma seelade ù, ké á kumanò za káau yáí.

16

1 Ma yá beeò òé ké ásu fuo yáíe.

2 Wa lousisikpez̄ɔé. A gɔɔ lé mó se ké gbé pó á dé aò e ále zíkè Luaεε.

3 Aa yápiò kéé ké aa ma Mae ní mapio dõo yáí.

4 Ma yá beeò òé, ké tó a gɔɔ kà, íò dõ má òé k̀e.

Lua Nisína zì

Mi yá beeò òé za káauo, ké má kúánò yáí.

5 Málè tá gbé pó ma zì kíi sa. A gb̄e i ma la gu pó málè táuo.

6 A pò siakù sa, ké ma yá beeò òé yáí.

7 Sìana málè oé, ma taa a àikéé, asa tó mi tao, Zennodepi a mówáo. Tó ma ta, má aà zìwá.*

8 Tó à m̀, a dúnia εεkaè a ɔzì duuna ní maakeao ní yákpalekeao yá musu,

9 duuna yá musu, ké aai ma náaikεo yáí,

10 maakea yá musu, ké málè tá ma Mae kíi, mé á ma e bo yáí,

11 yákpalekea yá musu, ké wà yákpalekè ní dúniaε bee kiao yáí.

12 Má yávi dasi mà oé b, áma á yápiò f̄s ḡiao.

13 Tó Nisín Siande m̀, a d̄baaé síana píi guu. A yá'o ní azlao, yá pó a mà ã ali o, i yá pó lé móɔ baokpaé.

14 A ma t̄bo, asa ãme a ma yáò séle siué.

15 Pó pó ma Mae ví píiá ma p̀e. A yáí ma mè a ma yáò séle siué.

16 A g̀ò ỳò ké á ma e bo, à g̀ò ỳò b í ma e.

Pɔsia lileá pɔna ù

17 ɔ aà ìwaeò òk̄ɔe: Bó yá àle ow̄εε wei? A mè à g̀ò ỳò wá a e bo mé à g̀ò ỳò b wí a e. A mè b ále tá a Mae kíi.

18 ɔ aa mè: A g̀ò ỳò pó a òpi de kpelewa ni? Wi yá pó àle opi mao.

19 Yesu d̄ò ké aa ye a la, ã a òné: Ké ma mè à g̀ò ỳò á ma e bo, mé à g̀ò ỳò b í ma e, bee ále k̄o lalaia?

20 Sìana málè oé, á ɔ̀b á w̄enake, áma dúnia a p̄nake. Aò ku p̄sia guu, áma á p̄siapi a lile p̄na ù.

21 Tó nɔe ye ne'ii, aà pɔ i siakū ké aà wāwākegɔɔ kà yáí. Tó à ne'ĩ s̄, wāwā pɔ a kèpi lí dɔaàgu ɔ. Aà pɔ i ke nae, ké à né dafu kà dúniawa yáí.

22 Maa ápiɔ, á pɔ sia gĩa. Má ɛa mà á e ɔ, á pɔ i ke na, mé gbēe a f̄ á pɔnapi síwáo.

23 Gɔɔ bee á yāe laa ɔ. Siana mále oé, ma Mae a pɔ pɔ a a wabikèwa ní ma tóo kpáwá.

24 E tia i pɔe wabike ní ma tóo. Ali wabike, ili e, ké á pɔna e pɛɛwá yáí.

25 Ma yápiɔ lèɛũéɛ. A gɔɔ lé mɔ ké má yā'oé ní yāɛɛũao ɔ, mí a Mae yā'oé wásawasa.

26 Gɔɔ bee á wabike ní ma tóo. Mi oé máme má wabikéé ma Maewao,

27 asa ma Mae yeázi ké á yemazi yáí, mé a ma bɔa aà kíi sí.

28 Ma bɔ ma Mae kíi ma mɔ dúniawa guu. Tiasa mále dúniato mále tá aà kíi.

29 Ǿ aà iwao òè: Too, níle yā'o ní yāɛɛũao ɔ, níle o wásawasa.

30 Wá d̄s sa ké ní yápii d̄s, baa tó gbé i a láasoo onɛo. Bee yáí wa n bɔa Lua kíi sí.

31 Ǿ Yesu òné: Alɛ ma náaike saa?

32 A gɔɔ lé mɔ, à kà kò, ké á fāaa, á baade i ta a be i ma to mado. N beeo má kú madoo, asa ma Mae kumanɔe.

33 Ma yá beeo òé, ké naaa guu á n̄sɛ àɔ daa dou. Á wétēa e dúniawa guu, āma à s̄dile, ma z̄iblè dúniawa.

17

Yesu wabikea a Maewa

1 Yesu yápi oa gbɛa à wɛsè musu à mè: Baa, a gɔɔ kà. N n Né tɔbɔ, n Né i n tɔbɔ.

2 N tò má iko v̄i gbépiiwa, ké mà wēni láasai kpá gbé pɔ ní kpáaɔwa pii.

3 N Lua mēndona sílande ní mapi Yesu Kilisi pɔ ní z̄io d̄sa mé wēni láasai ū.

4 Ma n tɔbò tɔɔle, z̄i pɔ ní dàmeɛ mà ke má làa.

5 Baa, gawi kpaa n kíi sa, lá ní kpàa n kíi zad̄s dúniawa kuo.

6 Gbé pɔ n ní sé dúniawo n ní kpaaɔ, má tò aa n d̄s. N pɔɔne, ɔ n ní kpaa. Aa n yá k̄ua,

7 aa d̄s sa ké yá pɔ ní dàmeɛ b̄n n kíi piiɛ.

8 Ma yá pɔ ní dàmeɛ dànɛ. Aa sí, ɔ aa d̄s ké ma bɔ n kíie síana. Aa sí ké míme n ma z̄i.

9 Mále wabikené, i ke dúniawa mále keè, sema gbé pɔ n ní kpaaɔ, asa n pɔɔne.

10 Ma pɔɔá n pɔɔne pii, n pɔɔá ma pɔɔne pii. Mále tɔbɔ gbépiɔ yá musu.

11 Málɛ su n kǎi, máɔ ku dúnia guu ɓo, āma ampiɔ aɔ ku dúnia guu. Baa Kuaadoade, n̄ n̄ d̄ɔa n̄ n̄ tó pó n̄ kpàa gbāao, ké aɔ ku mɛdoũ láwáwa.

12 Goo pó má kúrnɔ, ma n̄ d̄ɔa n̄ n̄ tó pó n̄ kpàapi gbāao. Má n̄ kúa, ɔ an gbēe i vūaao, mé i ke gbé pó mipè kaalewa ké n̄ yá e pa yáí bàasio.*

13 Tiasa málɛ su n kǎi. Ma yá beɔ ò dúnia guu, ké aɔ pɔna pó má ví ví, i pɛemáɛ.

14 Ma n̄ yá dànɛ, ɔ dúnia zàngu, ké dúnia gbéɔn n̄ ũo lán mapiwa.

15 Málɛ wabikema, i ke ké n̄ n̄ ɓo dúnia guu no, ké n̄ kàedarízi Setāu yá musue.

16 Dúnia gbéɔn n̄ ũo lán mapiwa.

17 To an kua à adoa n̄ síana gbāao, n̄ yá mé síanapi ũ.

18 Lá n̄ ma zǐ dúnia guu, mapi s̄ɔ ma n̄ zǐ dúnia guu.

19 Málɛ azía kpama an yáí, ké aɔ ku n̄ gbéɔ ũ síana.

20 I ke málɛ wabikené n̄do no, n̄ gbé pó aa ma náaike n̄ yáíɔe ɓ,

21 ké ampíi aɔ ku mɛdoũ. Baa, lá n̄ kú ma guu mé má kú n̄ guu, ampiɔ s̄ɔ aɔ kú wá guu, ké dúnia e sí míme n̄ ma zǐ.

22 Gawi pó n̄ kpàa ɔ má kpamá, ké aɔ ku mɛdoũ láwáwa.

23 Má kú n̄ guu mé n̄ kú ma guu, ké aɔ ku mɛdoũ míɔmíɔ, dúnia i d̄ɔ míme n̄ ma zǐ, mé n̄ yenzi lá n̄ yemaziwa.

24 Baa, gbé pó n̄ kpàaɔ, má ye aɔ ku gu pó má kúu, ké aa wesi ma gawile, gawi pó n̄ kpàa ké n̄ yemazi zad̄ dúnia kuopi.

25 Mae Maa, dúnia n̄ d̄ɔ, āma má n̄ d̄ɔ, mé gbéɛ beɔ d̄ɔ ké míme n̄ ma zǐ.

26 Má tò aa n̄ d̄ɔ, mé má ɛa mà to aɔ n̄ d̄ɔ ɓ, ké áo yenzi lá n̄ yemaziwa, mí naamá.

18

Yesu kua

(Mat 26.47-56, Maa 14.43-50, Luk 22.47-53)

1 Yesu yápi oa gbɛa à b̄ò n̄ a ìwaɔ, aa bùa Sed̄ɔ baale. Lu ku we, ɔ à ḡɛu n̄ a ìwaɔ.

2 Yudasi b̄onkpɛde s̄ɔ a gupi d̄ɔ, asa Yesu n̄ a ìwaɔ aaɓ k̄āaa we m̄ɔm̄ɔɔɛ.

3 Ǿ Yudasi ḡɛ we n̄ sosa ḡali doo n̄ d̄ɔai pó sa'onkiaɔ n̄ Falisio n̄ zǐɓ. Aa filiaɔ k̄ua n̄ s̄ɛɛɔ n̄ ḡɔkɛɓɔɔ.

4 Yesu yá pó a a le d̄ɔ píi, ɔ à b̄ò dàrɛ à n̄ lá à mè: Dé ále w̄ɛlelɛ?

5 Aa w̄ɛwà aa mè: Yesu Nazaletie. Ǿ a òné: Máme má aà ũ. Yudasi b̄onkpɛdepi kúrnɔ.

* 17:12 Sou 41.10, Zaa 13.18

⁶ Ké Yesu òné: Mámé má aà ũ, ɔ aa èa kpekpe aa bòlèlè.

⁷ Yesu ní lá lɔ: Dé ále wɛɛɛɛi? ɔ aa m̀è: Yesu Nazalɛtiɛ.

⁸ Yesu wèmá lɔ: Má òé mámé má aà ũ. Tó mámé ále ma wɛɛɛɛ, à to gbéé beɛ t́á.

⁹ A bee ò ké yá pɔ à d̀aa ò e pa yáíe à m̀è: Gbé pɔ ní kp̀aaɔ, an gbèe i v̀uaao.

¹⁰ Simɔɔ Piɛɛ f̀ɛnda looa, ɔ a wò à sa'onkia zikena lèò à aà ɔplaa swá gò. Zikenapi tón Malaku.

¹¹ ɔ Yesu ò Piɛɛɛ: N n f̀ɛnda pe a kpéu. Má taasi pɔ ma Mae dilɛ mà ke keɛona í mio lé?

¹² ɔ sosao ní ní gbèzɔɔo ní Yuda d̀oaiɔ Yesu kù aa aà yè.

¹³ Aa gèaàno Anasi kíi gíá. Anasipiá Kaaifa pɔ de sa'onkia ũ wè bee ànsueɛ.

¹⁴ Kaaifapi mé lɛdà Yuda gb̀aaadeɔwa yáa à m̀è: A maa gbé m̀endo ga gbépii gbɛuɛ.*

Piɛɛ lelekpaa Yesuzi

(Mat 26.57-75, Maa 14.53-72, Luk 22.54-71)

¹⁵ Simɔɔ Piɛɛ ní Yesu ìwaɔ doo tɛ Yesupi kpɛ. Sa'onkia ìwapi d̀ɔ, ɔ ìwapi gè Yesu kíi sa'onkiapi be'ua.

¹⁶ Piɛɛ g̀ò ze b̀ɔɛu g̀aaɛ. ɔ ìwa pɔ sa'onkia aà d̀ɔpi gè yá'ò nɔɛ pɔ lé b̀ɔɛpi d̀ɔaɛ, ɔ à gè ní Piɛɛo.

¹⁷ ɔ nɔɛ b̀ɔɛd̀ɔanapi Piɛɛ là à m̀è: Gbépi ìwaen n ũo lò? Piɛɛ wèwà à m̀è: Mámɛo.

¹⁸ Zikenaɔ ní d̀oaiɔ tekà yáa ké íana kú yáí, ɔ aale kpakpa. Piɛɛ kúríno we, àle tékpakpa.

¹⁹ ɔ sa'onkia lé yálala Yesuwa aà ìwaɔ ní aà yádanɛo musu.

²⁰ Yesu wèwà à m̀è: Ma yá'ò gbépiiɛ gupuau. Ma yádadanɛ lousisikpɛɔ guu ní Lua uao, gu pɔ Yudaɔ í k̀aaau mípii. Mi yáe o asii guuo.

²¹ B̀yáí níle yálalaaí? Ma yámanaɔ la, aa yá pɔ má òné d̀ɔ.

²² Ké Yesu yá bee ò, d̀oaiɔ do pɔ kú we aà s̀anke à m̀è: Wí yázási sa'onkiawa màa yà?

²³ Yesu wèwà à m̀è: Tó yávái má ò, o wà ma. Tó yámaa má ò s̀, b̀yáí n ma lei?

²⁴ ɔ Anasi Yesu gb̀aɛ sa'onkia Kaaifawa yea.

²⁵ E tia Piɛɛ ku we, àle tékpakpa. ɔ wà aà là: Aà ìwaen n ũo lò? Piɛɛ lelekpà à m̀è: Mámɛo.

²⁶ Sa'onkia zikenaɔ doá gbé pɔ Piɛɛ a swá gò daɛɛ, ɔ à m̀è: Mí n eaàno lu guuo lé?

²⁷ ɔ Piɛɛ lelekpà lɔ. Wegɔɔ ko lɛzù.

Pilati yákpalekɛa ní Yesuo

(Mat 27.1-31, Maa 15.1-20, Luk 23.1-25)

* 18:14 Zaa 11.49-50

28 ǃ Yuda gbāadeo bò ní Yesuo Kaaifa kíi, aa gèaàno bùsu gbēzōo be. Gufēneε. Aai gē gbēzōopi beo, ké aasu gbāleo yáí, asa aa ye Gēamusu dikpekeε.

29 A yáí tò Pilati bò mò ní kíi à m̀: Yá kpele á ví ní gbépioi?

30 Aa wèwà aa m̀: Tó vāikena no, dō wi mo aà kpáimao.

31 ǃ Pilati òné: A aà se gé yákpalekeiaàno ázia ikoyāwa. ǃ gbāadepio òè: Wá gbēdea zé vío.

32 Bee kè ké yá pò Yesu ò e pa yáíε, ké à d̀aa a ga taa ò.†

33 ǃ Pilati èa gè a be. A Yesu sisi, ò à aà là à m̀: Yudaò kían n ũa?

34 Yesu wèwà à m̀: Nlε bee o ní nzlao yà, ge wà ma yā'òneε?

35 Pilati m̀: Yudan ma ũa? N buio ní n sa'onkiaò mé n kpaa. Bó ní kèi?

36 Yesu m̀: Ma kpalaá dúniaε bee pò no. Tó ma kpalaá dúniaε bee pòε, dō ma iwaò zikà, ké wasu ma kpa Yuda gbāadeowao. Ma kpalaá dúnia la pò no.

37 ǃ Pilati òè à m̀: Asi kían n ũóo? Yesu m̀: Mmε níle o kían ma ũ. Wà ma i, ò ma mo dúnia guu síana seelade ũ. Gbē pò de síana pò ũ i ma yāma.

38 Pilati m̀: Bóme síana ũi?

Ké a ò màa, à èa bò gè Yuda gbāadeo kíi, a òné: Mi yāe e gbépiwao.

39 A felekaayā ví ké mi dakpeunae ḱéé Gēamusu dikpegozi. A ye mà Yudaò kía ḱéé yà?

40 ǃ aa wiilè b aa m̀: Aàpi no, Balabaε! Kási sō Balabapiá kpáiweliwεε.

19

1 ǃ Pilati m̀ wà Yesu se wà gbē ní flaalao.

2 ǃ sosao lè fùà tà aa kpàè aa gomusu tēa dàè.

3 Aale sōaazi dodo aale me: Fò Yudaò kía! ǃ aale aà sánkekeε.

4 Pilati èa bò b, ò a ò bílaε: A gwa, mále boéaàno bàasi la, ké à e dō mi yāe ewào.

5 Yesu bò bàasi, a lè fùapi kpaa, a gomusu tēapi daa. ǃ Pilati òné: Gōepi ke!

6 Ké sa'onkiaò ní doaiò aà è, aa wiilè aa m̀: N aà páliwa! ǃ Pilati òné: A aà se ge páliwa ázia, asa mi yāe ewào.

7 Yuda gbāadepio wèwà aa m̀: Wá ikoyā ví, mé ikoyāpi m̀ sema aà ga, ké à ázia díle Lua Né ũ yáí.

8 Ké Pilati yápi mà, aà vía káfí.

9 A èa gè ní Yesuo a be b, ò à aà là à m̀: N bo má ni? Yesu i wewào,

† 18:32 Zaa 3.14, 12.32

10 ɔ Pilati òè: Nyɔ yã'omεεo lé? N dɔ ké má n gbaεa iko ví, mé má n paa líwa iko ví ɓo lé?

11 Yesu wèwà à mè: N ikoe víao, sema pɔ Lua kpàma bàasio. A yáí tò gbé pɔ ma kpama duuna mé zɔɔ.

12 Za gɔɔ bee Pilati lé zεwεεε à aà gbaε, áma Yuda gbāadeɔ wiilè aa mè: Tó n gbépi gbàε, Sezaa gbēnan n ũo. Gbé pɔ azía díle kía ũ íbεεsè ní Sezaoε.

13 Ké Pilati yá bee mà, à mè wà ɓo ní Yesuo bàasi. ɔ à zòle a gínaa, gu pɔ wí me gbè gusalalau. (N Ebelu yáo sɔ Gabata.)

14 A gudɔa mé Gεamusu dikpe ũ. Ké íatè ká minanguo, ɔ Pilati ò Yuda gbāadepiɔne: A kía ke.

15 ɔ aale wiile aale me: N aà dε. N aà dε. N aà páliwa. Pilati òné: Má á kía páliwa yã? Sa'onkiaɔ mè: Wá kía vío, Sezaa bàasio.

16 ɔ Pilati Yesu kpámá aa aà páliwa. ɔ aa aà sè gèð.

Yesu gaa

(Mat 27.32-56, Maa 15.21-41, Luk 23.26-49)

17 Yesu bò wéle guu a azía lipāakɔa sea, à gè gu pɔ wí me Mitɔɔnagu. (N Ebelu yáo wí me Gɔgɔta.)

18 We wà Yesu pàu líwa ní gbēɔn pla páleɔ, gbēdo ɔplaii, gbēdo ɔzεei, ɔ Yesu kú ní zānguo.

19 Pilati lakè a nà Yesu lipāakɔapiwa. Yá pɔ a kèpin ke:
Yesu Nazaleti, Yudaɔ kía.

20 Yuda lápi kyokè dasi, asa gu pɔ wà Yesu pàu líwapi zà ní wéleoo. Wa kè lápiwa ní Ebelu yáo ní Lomadeɔ yáo ní Geleki yáoε.

21 ɔ Yuda sa'onkiaɔ ò Pilatiε: Nsu kē Yudaɔ kíao, áma kē aapi mé ò Yudaɔ kían a ũ.

22 Pilati mè: Yá pɔ má kè má kèε.

23 Ké sosaɔ Yesu páliwa aa làa, ɔ aa aà pɔkasaɔ sèle kpaalè lee síiɔ baade miwa. Aa aà ulatao pɔ wa tà namisai za musu e zíle sè ɓ,

24 ɔ aa òkɔε: Wásu ulapi paapaa. Wà télepa gbé pɔ a gɔè. Aa bee kè ké yá pɔ kēa láuε bee paε, wà mè:

Aa aà pɔkasaɔ kpaalèkɔε,
aa télepà aà ula yá musu.*

Bee yáí sosaɔ kèi màa.

25 Yesu da ní aà da dāunao ní Kolopa na Maliamao ní Maliamama Madelenio ku lí pɔ wà Yesu pàwà saε.

26 Ké Yesu a da è ní a íwa pɔ á yeaázio zε aà saε, a ò a daε: N né ké!

27 ɔ a ò íwapiε: N da ké! Za zíbeezi ɔ íwapi aà sè tàò a be.

* 19:24 Sou 22.19

28 Bee gbɛa Yesu dɔ apii pà. Ké yá pɔ kɛa Luayátaalau e pa† ɔ à mè: Imi lé ma de.

29 Lo ku we, vɛɛ kùma ka a pai. ɔ wà sao kpàlɛ vɛɛpi guu wa pè lía, wa dà Yesue a léu.

30 Ké à vɛɛpi mí à mè: Apii pà. ɔ à a mipèlɛ à kèsai.

Yesu z̄sa ní s̄nao

31 A gudɔa mé kámabogɔɔ ũ. Yuda gbãadeɔ ye geɔ gɔ líwa e kámabogɔɔzlo, asa kámabogɔɔzípíá gɔɔ z̄ɔɛ. ɔ aa gè wabikè Pilatiwa wà ní gbá é'ɛ, wi ní bua.

32 ɔ sosao gè gbé séia pɔ wa pàliwa s̄anu ní Yesuo gbá é'ɛ ní a plaade pɔo lɔ.

33 Ké aa kà Yesu kíi, aa è à gà kò, ɔ aai aà gbá é'ɛo.

34 ɔ sosao do Yesu z̄ɔ ní s̄nao a gbàtɛɛu. Wegɔɔ au ní ío bòlɛ.

35 Gbé pɔ yápi è ní wéo mé yápi ò. Aa seeladeke s̄iana ví, mé a dɔ s̄iana ále o, ké ápiɔ s̄o à e Yesu náaikɛ.

36 Yá beɛ kè ké yá pɔ kɛa Luayátaalauɛ bee pae wà mè:

Aà wáe a ɛo.‡

37 A kɛa Luayátaalau lɔ wà mè:

Aa gbé pɔ aa aà z̄ɔ aa aà dè gwa. §

Yesu vía

(Mat 27.57-61, Maa 15.42-47, Luk 23.50-56)

38 Bee gbɛa Yosefu Alimate gbé gè wabikè Pilatiwa aà a gba zé à Yesu ge bua. Yesu íwae asii guu, ké àlɛ víake Yuda gbãadeɔne yái. Pilati wèi, ɔ à gè aà ge bùa.

39 Nikodeũ pɔ gè Yesu kíi gwãasina* gè s̄o ní lí'ɔo ní ɛɛɛ ḡinanano yáalea, à kà kiloo baakwi taawa.

40 ɔ aa Yesu ge sè aa bàabaa pólɛo f̄iwà ní ɛɛɛ ḡinanapio, lá Yudaɔ í ge kpela ní felekaayā guuwa.

41 Kaa ku gu pɔ wà Yesu pàu líwapiu. Gbè'e pɔ wa sò mia ũ ku kaapiu, wi gbèe dau yāao.

42 Wekii aa Yesu dàu, ké a z̄ánɔo, mé Yudaɔ kámabogɔɔ lé ká yái.

20

Yesu vua

(Mat 28.1-10, Maa 16.1-8, Luk 24.1-12)

1 As̄ananz̄i guluuluui Maliama Madeleni gè mia kíi, ɔ a lè gbɛ goa mia'ɛ lɛ.

2 ɔ à bàalè gè Simɔo Piɛɛ kíi ní íwao do pɔ Yesu yeaàzipio, a oné: Wà Dii b̄o miau, wi dɔ gu pɔ wà aà díleuo.

3 ɔ Piɛɛ ní íwao dopio f̄èlɛ gè mia kíi.

† 19:28 Sou 69.21, 22.15   ‡ 19:36 Bɔa 12.46, Sou 34.21   § 19:37 Zkl 12.10

* 19:39 Zaa 3.1-2

4 An gbēon pla mp̄ii aale bàale sānu, ɔ̄ ìwapi ba na dè Piεεla, à kà mia kíi káau.

5 Ké à wεkpàlεu, ɔ̄ à bàabaa pólεo è kálea, āma i gēuo.

6 Ké Simoo Piεε kà aà gbεa, ɔ̄ à gè miau. A bàabaa pólεpio è kálea

7 ní zwāa pó wa f̄i aà miwao. Zwāapi pεakōwa ní pólεpio, a kooa dilεa adoε.

8 ɔ̄ ìwa pó kà mia kíi káaupi gè s̄o. A è, ɔ̄ à aà vua sí.

9 E tia aai yá pó kēa Luayātaalau wà mè a b̄o gau mid̄o.

10 ɔ̄ ìwa gbēon plapio èa tà bε.

11 Maliama ze mia'ε kπεεε, àlε óob̄o. Lá àlε óob̄o màa, à wεkpàlε mia'εu.

12 ɔ̄ à malaika gbēon plao è z̄lεa gu pó wà Yesu γε dilεu yāa. Ado ku miz̄i, ado gbáz̄i. Aa ula pua daa.

13 ɔ̄ aa aà là aa mè: Bóme n le, níle óob̄i? A wèma à mè: Wà ma Dii sè tàðε, má d̄o gu pó wà aà dilεuo.

14 Ké à bee ò, à lili, ɔ̄ à Yesu è zεa, āma i d̄o Yesu no.

15 Yesu aà là à mè: Bóyāi níle óob̄i? Dé níle wεεlei? Maliama lé e kaadeε, ɔ̄ a òè: Mae, tó n̄me n aà sè n b̄oð, omεε gu pó n aà dilεu, mí gé mà aà sé.

16 Yesu òè: Maliama! A aεd̄wà, ɔ̄ a òè ní Ebelu yáo: Labuni! (Bee mè Metulu.)

17 Yesu òè: Nsu okāao, mi ta ma Mae kíi yāao. Ge n̄ o ma gbēone, mále tá ma Mae ní ní Maeo kíi, ma Lua ní ní Luao kíi.

18 ɔ̄ Maliama Madeleni gè a baokpà aà ìwaone à mè: Ma Dii è. ɔ̄ à yá pó a òε òné.

Yesu az̄ia ob̄a a ìwaone

(Mat 28.16-20, Maa 16.9-18, Luk 24.36-49)

19 As̄anena bee oosi, aà ìwao k̄aaaa kpé guu, aa gbat̄ar̄ile aa kilid̄au, ké aale víake Yuda gbāadeone yái. ɔ̄ Yesu mò zè ní guu, a òné: Āo ku aafia!

20 Ké a ò màa, ɔ̄ à a ob̄ob̄oné ní a gb̄at̄εεo. Ké ìwapio Dii è, an p̄o k̄ena.

21 Yesu èa òné: Āo ku aafia! Lá ma Mae ma z̄i, mále á z̄i s̄oε.

22 Ké à bee ò, à ìanap̄emà à mè: A Lua Nis̄ina sí.

23 Tó a gb̄é̄o duunao k̄emá, à k̄emán we. Tó i k̄emá s̄o, a k̄émáo.

24 Goo pó Yesu mò, aà ìwa gbēon kuεplao do Tomaa pó w̄i me Sia kúr̄ino.

25 ɔ̄ aà ìwa k̄inio òè: Wa Dii è. ɔ̄ a òné: Tó mi kusa gbε e aà o guu ma ot̄ona p̄εuo, mé mi ope aà gb̄at̄εεuo, má sio.

26 A goo la aà ìwao ku kp̄éu b̄o, Tomaa kúr̄ino sa. Aa gbat̄ar̄ile aa kilid̄au, ɔ̄ Yesu mò zè ní guu à mè: Āo ku aafia!

27 ɔ̄ a ò Tomaaε: N n̄ ot̄ona pε ma o guu la n̄ gwa, ní ope ma gb̄at̄εεu. Nsu seake b̄o, ma náaike.

28 Tomaa òè: Ma Dii, ma Lua.

29 Yesu òè: Ké n ma e yáí ò n ma náaikè. Báaadeon gbé pò aa ma náaikè ma esaiò ù.

30 Yesu dabudabu páleò kè dasi a íwaò wáa, wi kē taalae bee guuo.

31 Ama wà ké beeo kè, ké à e Yesu sí Lua Né Mesii ù, í wēni e aà náaikèa guue.

21

Yesu azia òba a íwaone isidale

1 Bee gbea Yesu èa azia òba a íwaone lo Tibelia isidale. Lá à azia òbonén ké:

2 Simoo Pièe ku sãnu ní Tomaa pò wí me Siao ní Kana pò kú Galile gbé Natanaelio ní Zebedee néò ní Yesu íwa gbēon pla páleò.

3 Simoo Pièe òné: Málè gé kpò weie. O aa òè: Wápiò sò wá gennoe. O aa gè gè gó'ilena guu, áma aai pòe e wà kù gwá beeo.

4 Ké gu lé dò, Yesu zea gōsōle, áma aà íwaò i dō ké aapi no.

5 O à lezu à ní lá à mè: Gbéò, i kpòe e á kùò lé? Aa mè: Aawo!

6 O a òné: A bafã gó oplaai, ákpò kú. Ké aa fà, aa kpò kù dasidasi, aa fùà séi.

7 O íwa pò Yesu yeaàzipi ò Simoo Pièe: Diiè. Pièepi ula daao. Ké a mà wà mè Diiè, ò à a ula se dà à kùsi íwa.

8 Iwa kíniò lé bapi gálè, à pà ní kpòò, aale suò ní góò, asa aa zà ní gōsōleoo, a de gāsísuu àaa do taalao.

9 Ké aa bùa baa, aa pēe è kálèa we ní kpòò kpaà téa.

10 Yesu òné: A mó ní kpò pò á kù tia keeo.

11 O Simoo Pièe gè gó guu, à ba gálè a bùaò sìsía, à pà ní kpò gbèneo mèn basoplakwi ní àaño. Baa ké a dasi màa, ba i kēo.

12 Yesu òné: A mó pòble. Aà íwae i fò lebò aà là dén aà ùio, asa aa dō ké Diiè.

13 Yesu gè pēe se kpámá. Màa a kè ní kpòò lo.

14 Yesu azia òba a íwaone gēn àaōden we aà bóa gau gbea.

15 Ké aa pòblè aa làa, Yesu Simoo Pièe là à mè: Zaa né Simoo, ní yemazi de lá gbéè beeo yemazilaa? A wèwà à mè: Ao Dii, ní dō ké má yenzi. Yesu òè: Blè kpa ma sãnebolowa.

16 A gēn plaade Yesu èa aà là lo: Zaa né Simoo, ní yemazia? A wèwà à mè: Ao Dii, ní dō ké má yenzi. Yesu òè: Ma sãò dãmee.

17 A aà là a gēn àaōde: Zaa né Simoo, ní yemazia? Ké Yesu Pièe là a gēn àaōde tó a yeazi, aà pò yà, ò a òè: Dii, ní yápii dō. N dō ké má yenzi. Yesu òè: Blè kpa ma sãowa.

18 Siana málè one, ké ní de èwaaso ù, ni pò da nzia nì gé gu pò ní yei, áma tó n zikù, níyò n ò poo, gbēpále i danè, i genno gu pò ní yeio.

19 Ké a ò màa, Piεε ga pó a Lua tɔɔ ñ àλε o. Bee gbεa Yesu òè: Temazi.

20 Piεε lili à ìwa pó Yesu yeaàzipi è ténzi. Gbépi mé sōkpàλε Diizi, à aà là gɔɔ pó aale pɔble gbé pó a aà kpámái.*

21 Ké Piεε aà è, a ò Yesuε: Dii, gbéε bee sō be?

22 Yesu òè: Tó má ye aàɔ ku e ma γε mɔò, a yá n e má ni? Temazi.

23 Ɔ yápi fàaa Yesudeɔ guu, ké ìwapi a gao. Ama Yesu i oè a gao no. A mè tó á ye aàɔ ku e à γε mɔò, a yá aà e má niε?

24 Iwapi mé yáε beeɔ seelade ũ, aàpi mé láε bee kè, mé wá dō ké aà seeladeke náai ví.

25 Yesu yāpāλεɔ kè dasidasi ɔ. Tó wa kè lá guu dodo píi, málε e dúnia aɔlawa a fñ taala pó wa kèpiɔ sio.

---

* 21:20 Zaa 13.25

ZINAŌ YAKEAO

Yá pó kú láe bee guu

Láe beeá lá plaade pó Luku kèè. Baona lá ɔ̄ a kè sèia, Yesu kua dúnia guu yá̄ ɔ̄ a ò a guu. Yesu taa luabe gbɛa (1.1-11) aà ìwaò lí e wɛsíaàlɛ ɔ̄, ãma a kúrínɔ̄, asa aà Nisína mé kú ní guu sa. Zinao lápi guu ɔ̄ Yesu gáli daalɛa yá kúu, mé Yesu gi ku a ìwaò guu, ì ní gba gbãa.

Lua zina Piɛɛ mé Yesu gáli dàale Yudaɔ guu Yelusaleũ, ɔ̄ Yesu yá ɔ̄tá buipáleɔ guu Antiosi ní Kolenio ní Filipio Lua zina Pɔlu sabai. Wà Pɔlu wélegɛa dasiɔ̄ dàu wà sũu ní yá'ia pó Yesudeɔ lèɔ ní lá wà yápiɔ̄ gògò ní Lua Nisína gbãao.

Luku bèbɛ ní Pɔluo aà wélegɛaɔ guu à mè: Wa gɛa Masedoni sɔukè gòɔ (16.10-40). ɔ̄ à gèaàno Yelusaleũ, gu pó wà Pɔlu kùu (20.5-21.18), ɔ̄ bɔa Sezale à gèaàno e Loma, gu pó wa Pɔlu kũau wè pla e wàò gé yákpalekeiaàno (27-28).

Za a daalɛawa Luku yá pó kú láe bee guu zekàlɛ à mè (1.8).

Yesu gáli a daalɛ Yelusaleũ Yesu taa luabe gbɛaɛ (1.1-8.3)

Wa Yesu baona kpa gupiiu Yuda búsuu (8.4-12.25)

Wi baonapi kpa e à gɛ pɛð Lomadeɔ mɛɛwia Lomawa (13.1-28.31).

Yápi lia dúniaa b̀ Lua zinao waasokɛaɔ guue ní yá pó aa ò gbéɔneɔ. Baona pó Lua zinao kpà Yudaone ní buipáleá Yesu yáe ado. Lua Nisína mé ɔ̄ gbáka zinaone an yá'oa ní ní yákeao guu.

Lua zinao zì pó Yesu dà a ìwaone zeb̀, mé za gɔɔ bee Yesudeɔ lé zìpi kɛ, aalɛ Yesu Kilisi baona kpa gbépiiɛ e à gɛ pɛ dúnia léwa.

Yesu taa luabe

¹ Teofili, má òne ma lá sèia guu lá Yesu kè ní yá pó a dànɛɔ pii za a daalɛgɔɔ*

² e gɔɔ pó à yádìlɛ a zinaone ní Lua Nisína gbãao, ɔ̄ Lua aà sè tàò a kíi.

³ Asa aà gaa gbɛa à azia òlɔné, ɔ̄ aa d̀ seasai a béɛ. A azia òlɔné e gɔɔ bla, à kpala pó b̀ Lua kíi yá'òné.

⁴ Ké aa káaaa, ɔ̄ a òné: Asu b̀ Yelusaleũo. Aɔ lé pó ma Mae gbèé dá lá ma a yá'òéwa.†

⁵ Asa Zãa gbéɔ da'ilekè ní íoɛ, ãma gɔɔplanaɛa má á da'ilekɛ ní Lua Nisinao.‡

* 1:1 Luk 1.1-4 † 1:4 Luk 24.49 ‡ 1:5 Luk 3.16

6 Lá aa kâaaa màa, ò aa à là aa mè: Dii, gɔɔ bee ò n̄yò Isailio kpala vua?

7 A wemá à mè: A a zé ví à a gɔɔ ge zaa pò ma Mae ðile ní azia ikoo d̄so.

8 Tó Lua Nisina ðié, á gbãa'e, ío de ma seeladeo § ū Yelusaleū ní Yude b̄usu gupiiio ní Samali b̄usuo e à ge pe d̄unia léwa.

9 Yá bee oa gb̄ea Lua aà sè ní wáa e à gè sàsá ní wéwa luabepuanau.*

10 Aà taa guu, lá an wé pé luabewa, gb̄eɔn plaee b̄ò m̄ò zè ní sae p̄okasa puao daa.

11 Aa mè: Galile b̄usudeo, àkea á zea ále luabe gwai? Yesu pò Lua aà b̄ò á guu à tàò a k̄lipi, a ea mó, lá á è àle tá weewa.

Yudasi ḡee ðilea

12 ɔ aa p̄ila Kùkpe s̄is̄iwa aa s̄u Yelusaleū. S̄is̄ipi z̄á ní Yelusaleūo lán kiloo do taawaε.

13 Ké aa kà, ò aa ḡè k̄pediak̄o musu guu, gu pò aa kuu yāa. P̄ieε ku we ní Zāao ní Zaakio ní Andeleo ní Filipio ní Tomaao ní Batelemiiio ní Matieo ní Alafe né Zaakio ní Simoo Ginz̄iaoo ní Zaaki né Yudasio.†

14 Ampii aa n̄zla kpà wabik̄eawa ní ledoūo ní Maliama Yesu dao ní Yesupi d̄aunao ní n̄e k̄niɔ.

15 Goo bee P̄ieε f̄ele zè a gb̄é pò aa kà gb̄eɔn basoolo taawao guu à mè:

16 Gb̄éɔ, yá pò Davidi ò ní Lua Nisina gb̄aao Yudasi pò d̄aa gb̄é pò aa Yesu k̄uɔne musu, bee k̄ùè, ò à kè màa.

17 A de wá gb̄edo ū yāaε, aà baa kú wá z̄ie bee guu.

18 A t̄oɔle lù ní ōa pò a è a v̄aikaε musuo, ò à sè à p̄una, aà n̄onaò b̄òle pii.

19 Yelusaleūdeɔ pii yápi mà, ò aa t̄okpà gupie Akedama ní ní bui yáo. Bee m̄è Gb̄ed̄ena t̄oɔle.‡

20 Wà aà yá'ò Sou lá guu wà m̄è:

Aà be a ḡo uaz̄i ūε,

gb̄ee ao ku a guu bo. §

Wa ò lo:

Sema gb̄ep̄ale z̄òle aà gb̄eu.*

21-22 Ayám̄eto gb̄é pò aañ t̄ewázi gɔɔ pò wá s̄anu ní Dii Yesuo za Zāa gb̄éɔ da'ilekegɔɔ e gɔɔ pò Lua aà b̄ò wá guuo, wà ní gb̄edo se aào de aà vua seelade ūwanao.

23 ɔ wà gb̄eɔn plaò sè, Yosefu pò w̄i m̄è Baasaba, w̄i oè lo Yusitu, ní Matiasio.

§ 1:8 Mat 28.19, Maa 16.15, Luk 24.47-48 * 1:9 Luk 24.50-51 † 1:13 Luk 6.14-16

‡ 1:19 Mat 27.3-8 § 1:20 Sou 69.26 * 1:20 Sou 109.8

24 ǃ aa wabikè aa mè: Dii, ní gbépii nòse dō. Gbēon plaεo guu gbé pó ní sè ɔlwēε,
 25 ké aà bàa àò kú ní wá zinao zIε bee guu yáí, zI pó Yudasi bùu à gè gu pó kōsiano guu.
 26 ǃ aa tēlepà gbēon plapio yá musu. Matiasi tēleblè, ɔ aa aà dà zina gbēon kuεdoɔ guu.

2

Lua Nisina moa

1 Ké Pāteko* dikpegoɔ kà, aa ku gudoū mípii.
 2 Kándo aa kōfi mà à bò luabe lán zàa'ian gbāawa, ɔ à kpé pó aa zòleu wà.
 3 Aa pó è lán tēlepionawa, aa fàaa nàna ní baade miwa.
 4 Lua Nisina dīné mípii, ɔ aa nà yāebui'oawa lá Nisnapi dànè aa owa.
 5 Yudaεo ku Yelusaleū we, luayāmana pó aa bò dúnia bùsu píi guu ũ.

6 Ké aa ní zɔapi mà, aa kàaari zi dasidasi, ɔ aa bilikè, ké aa mà aale ní baade píi buiyā'ò.

7 Yápi ní kú gbāa à bò ní sae aa mè: Yā'onapioá Galiledeɔne píio lò?

8 Akεa wá mà aale wá baade buiyā'ò?

9 Paatio ní Medεo ní Elaūon wá ũ ní gbé pó kú Mesopotamio ní Yudeo ní Kapadosio ní Pōntuo ní Azio

10 ní Filizio ní Pāmfilio ní Egipio ní Libii bùsu pó kú Sileni saεo ní gbé pó bò Lomaɔ.

11 Yudaɔ ní gbé pó aa ní zé sèon wá ũ ní Keletio ní Laalubuɔ, ɔ wá mà, aale Lua yābonsaεkeao o ní wá baade buiyā'ò.

12 Yápi ní kú gbāa, aa bilikè, aale kō lala aa mè: Yápi de kpelewan wei?

13 Gbēo sō aale ní láanike aa mè: I mé ní ká.

Piεε waasokea

14 ǃ Piεε fēle zè ní a gbé kīni gbēon kuεdoɔ, à yā'ò gbáugbāu à mè: A Yudaɔ ní gbé pó kú Yelusaleūɔ píi, tó á ye yápi dō, à swákpa ma yáí.

15 I i gbépio ká lá ále ewao, asa koo mō kēokwie.

16 Anabi Yoeli dōaa yáε bee ò à mè:

17 Lua mè goɔgbεzāzi

má a Nisina pisi gbépiiε,
 á negōεo ní á nenɔo i ānabikeke,
 á èwaasoɔ i wépungu'e,
 á maezōoɔ i yáɔ e iu.

* 2:1 Lev 23.15-16

18 Goo beezi má a Nisina pisi
ma zòblenaone gẽeo ní noeo píi
aai anabikẽe.

19 Má seelaõ ke musu,
má yãõnsaõ ke dúniau,
au ní téo ní teluo aõ ku.

20 Iatẽ a siakũ,
mõvua a tã lán auwa
e Dii mõgõõ zõõ gawide àõ mós,

21 Dii sísinaõ i bõ píi.†

22 Isailio, à yáẽ bee ma. Lá á dõ áziawa, Lua tò a Yesu Nazaleti
dea a gbé ù seela è dabudabuo ní yãõnsaẽ pó a tò Yesupi kè á
guuo yáí.

23 Lua zèò a pœã ní a dõao guu ké wà aà kpáwá, õ á tò
luayãõnsaiõ aà pãliwa aa aà dè.‡

24 ¶ Lua ga ba pòlowà à aà vù, § asa a zé kú ké ga fõ àõ aà kũao.

25 Asa Davidi aà yã'ò à mè:

Mio Dii e ma wéu gõõpii,
lá a ku ma õplaii, má kpaguaõ.

26 A yáí ma põ Ìõ na,
ma nòse Ìõ yáalõ,
ma wé dõi baa ma me aõ ku aafiae,

27 asa níyõ ma to miauo,
níyõ wei n gbé pó a kua adoa yaikẽo.

28 N ma ka wēni zéwa,
n kíi pona Ìõ peẽau.*

29 Ma gbéõ, má fõ wá dezi káau Davidi yã'óe wásawasa. A gà,
wà aà vù, aà mia ku wéleu la e ní a gbãõ.

30 Aà anabikẽ guu a dõ ké Lua legbèẽ à mè á a buie kpa a
kpalau.†

31 ¶ Davidi dõaa Mesii vua yã'ò à mè:

Lua a aà to miauo,
a wei aà me yaikẽo.

32 Yesupi õ Lua aà bõ gau. A seeladeõn wá ù wápii.

33 Zõleã a Mae Lua õplaii à aà Nisina pó à a legbèwẽe èwà, õ a
p̃siwẽe. Yá pó ále e mé ále ma tiae bee bõ wee.

34 Asa i ke Davidi mé fẽle gè luabeõ, à mè:

Dii ò ma Diiẽ aà zõle a õplaii

35 e aà aà ibeõõ kèè aà gbadibõ ù.‡

36 Isailio, àõ dõ sáasã ké Yesu pó a aà pãliwa õ Lua aà dilẽ Dii ù,
Mesii ù.

† 2:21 Yoẽ 3.1-5 ‡ 2:23 Luk 23.33 § 2:24 Luk 24.6 * 2:28 Sou 16.8-11 † 2:30
Sou 132.11, 2Sam 7.12-13 ‡ 2:35 Sou 110.1

37 Ké aa yápi mà, à ní s̄ z̄, ò aa Piεε ní zina kíniò là aa m̀: Gb̄é, wá sé kpelewa ní?

38 Ǿ Piεε òné: A baade ǹselile, í da'ileke ní Yesu Kilisi t́o, á duuna i kéwá, Lua i á gba a Nisina.

39 Asa lé ṕo Lua gb̄epi de á ṕo ũe ní á néo ní gb̄é ṕo kú z̄, gb̄é ṕo Dii wá Lua a ní sépiò píi.

40 A yápaleo òné dasi, à nàemá à m̀: A ázia b̀o gb̄agb̄e v̄ie beeo guu.

41 Ǿ gb̄é ṕo aa aà yá sío da'ilekè. Zibeezi ò wá k̄fi ní guu gb̄eon òaasooo léε aas̄ (3.000).

Yesu náaikenaò kua ní k̄o

42 Aa laaidò zinao yádaanéwa ní gb̄ekekeak̄eo ní Dii bl̄ebleao ní wabikεao.

43 Zinapiò lé dabudabuò ní yāb̄onsaεo ke, ò v̄ia gb̄épii kù.

44 Dii náaikenaò píi ḡali doũ. An p̄v̄ia de amp̄ii ṕo ũe.

45 Tó aa ní p̄v̄iaò ȳia, aaí a òa kpak̄wa lá gb̄é a b̄ole v̄iwa.

46 Lá gu lé ðo aaíò k̄ k̄aa Lua ua ní ledoo, aaíò Dii ble ble k̄ be, aaíò p̄ble ní p̄nao ní ǹsemendoo.

47 Aaíò Lua táasile mé aaíò na ní gb̄épii. Dii ò gb̄é ṕo ále ní suabaò k̄fi ní guu lá gu lé ðo.

3

Ḡe εε gb̄agbaa

1 Gooewa Piεε ní Z̄ao gè Lua ua íat̄e auapilaa lousisigoo.

2 Ḡeε ku we, wá aà í εε ũe. Lá gu lé ðo w̄í aà se m̀o dile Lua ua b̄ole ṕo w̄í me B̄ole Kefenau, ò ò baake gb̄é ṕo aale ḡe uapiuwa.

3 Ké à Piεε ní Z̄ao è, aale mó ḡeí Lua ua, ò à baakemá.

4 Aa w̄ep̄wá, ò Piεε m̀: Wá gwa.

5 Ǿ à w̄blimá, àle ní gba dá.

6 Ǿ Piεε òè: Má òa v̄io, ama ṕo ṕo má v̄i má n gba. N Yesu Kilisi Nazalati t́o, fele t̄aa'o.

7 Ǿ Piεε aà kù a oplaawa, à aà fele z̄. Wegoo aà gb̄alao ní aà gbak̄up̄ek̄iò gb̄ak̄ù.

8 A v̄i z̄, ò à nà t̄aa'oawa. A ḡér̄iò Lua ua, àle t̄aa'o, àle v̄iv̄i, àle Lua s̄aukpa.

9 Gb̄épii aà è, àle t̄aa'o, àle Lua s̄aukpa.

10 Ké aa aà ðò baakena ṕo ò z̄le Lua ua B̄ole Kefenau ũ, ò yá ṕo wa k̄èpi ní kú gb̄aa, à b̀o ní sae.

11 Lá à nà Piεε ní Z̄aowa gu ṕo w̄í me Salomoo Bilandaau, ò gb̄épii lé ḡe ní k̄i, asa yápi b̀o ní saeε.

12 Ké Piεε gb̄é è, a òné: Isailiò, b̄oȳai yápi b̀o á saei? B̄oȳai a w̄ef̄iwá màai? Ale e wázia gb̄aa ge wá ma Aȳameto gb̄éε bee t̄aa'òe?

13 Wá dezi káauo Ablahaũ ní Izaakio ní Yakobuo Lua* gwea kpà a zíkèna Yesuwa. Apio s̄ a aà kpà gbāadeowa, a b̄ aà kpe Pilati p̄ zè ní aà gbaeao ae.

14 A b̄ gbēmaa p̄ a kua adoapi kpe, ̄ a wabikè Pilatiwa aà gbēdenae kēē.†

15 A wēniki dè, ̄ Lua aà b̄ gau. A seeladeon wá ũ.

16 Yesu náaikèa mé tò ḡe p̄ á aà d̄ mé ále aà gwaε bee gbàgbā Yesupi t̄ gbāa yái. Yesu náaikèa mé aà gbà aafia ápii wáa.

17 Tia ma gb̄e, má d̄ ké ápio ní á gbāadeo yá p̄ á kè á wésia yáε.

18 Lua d̄aa dà ānabiōne, ̄ aa ò nípii Mesii a taasikε, ̄ à kè màa.

19 Ayāmeto à n̄selilε, í ze ní Luao, á duuna i wolowá,

20 ké à m̄é ní d̄εpoogoo, i Yesu p̄ à d̄aa d̄ilεé Mesii ũpi z̄iwá.

21 Sema aào ku musu ḡia e ḡoo p̄ Lua a p̄pii kεkε dafu, lá a dà a ānabiōne aa ò za káauwa.

22 M̄oizi m̄è Dii á Lua a á gb̄e se ānabi ũ láawa. A yá p̄ a oé ma pii.

23 Gb̄é p̄ i ānabipi yāmao, Lua a ade b̄ á guu à dεε.‡

24 Anabi p̄ aa Lua yā'ò sea za Samueliwao pii ḡooε bee baokpà.§

25 Yá p̄ ānabipio ò ní Lua bàa p̄ kú ní á dezi káauo ḡò á p̄ ũ, lá a ò Ablahaūewa à m̄é á báaada d̄unia bui píigu aà bui sabai.*

26 Beewa Lua tò a z̄ikenapi b̄ò m̄òwá, à aà z̄iwá ḡia aà báaadaágu, ké á baade mik̄e a yāvāikεowa.

4

Yákpalekèa ní Piεo ní Zāao

1 Ké Piεe ní Zāao lé yā'o gb̄eōne, sa'onao ní Lua ua d̄ānao gb̄ēz̄oo ní Saduseo ḡēn̄zi.

2 An p̄o p̄à, ké aale ḡeo vua yāda gb̄eōne aale Yesu vua kpāwake yái.

3 Ō aa ní kú aa ní dá kp̄eu e gu d̄o, asa oosi kè k̄e.

4 Ama gb̄é p̄ ní yāmà aa Yesu náaik̄e dasi e an ḡeō dasik̄u à kà gb̄eōn̄ òaas̄oo lεe s̄oo (5.000) taawa.

5 Ké a gu d̄ò, Yuda gbāadeo ní gb̄ēz̄oo ní M̄oizi ikoyādanedeo k̄āaa Yelusaleū.

6 Sa'onkia Anasi ku we ní Kaaifao ní Zāao ní Alesāndao ní gb̄é p̄o aa dε sa'onkiapi daε ũo pii.

* 3:13 B̄oa 3.15 † 3:14 Luk 23.13-23 ‡ 3:23 Iko 18.18-19 § 3:24 2Sam 7.12-16

* 3:25 Daa 22.18

7 Wà mò ní Piεεo ní Zāao gbāadeπio ae, ̄ wà ní lá: Bó gbāa ge de tó a bee kèdi?

8 Ǿ Lua Nisina dède Piεεwa, a òné à mè: A gbāadeo ní gbēz̄z̄o,

9 lá ále wá lala gbā maa pó wá kè k̄z̄e, lá wá kè à gbàgbā yái,

10 á Isailio ápii, àò d̄ó ké gbé pó zea á aeε bee aafia'è ní Yesu Kilisi Nazaleti pó á p̄aliwa Lua aà b̄o gau t̄oε.

11 Beewa

gbε pó á ēbonao a p̄akp̄ai

mé ḡz̄ gbεo mide ū.*

12 Gbēp̄ale ku à gbé̄o suabao, asa d̄unia guu pii Lua i gbēe dile gbēnazinaoε à ní suabao, sema aàpi.

13 Ké aa è v̄ia i Piεε ní Zāao k̄uo, mé aa ní d̄ó z̄ε lad̄onsaiο ū, à b̄o ní saε, ̄ aa ní kua ní Yesuo yá d̄o sa.

14 Lá aa gbé̄ pó gbàgbāpi è zea ní saε, aai e yāe z̄āsīmáo,

15 ̄ aa òné aa b̄ole. Aa lek̄p̄aai

16 aa mè: Wá sé ní gbépio kpelewa ni? Asa Yelusaleūdeo d̄ó pii ké aa dabudabu z̄o kè, wá f̄s gi beeo.

17 Ké yápi su ligua de kéao, wá gíné p̄ās̄ip̄ās̄i aasu yā'o gbēε ní t̄pio bo.

18 Ǿ aa ní sisi, aa gíné f̄iafia aa yā'o ge aa yādané ní Yesu t̄o.

19 Ǿ Piεε ní Zāao wēmá aa mè: A gwa áziawa à gwa. A yá wá maa, ge Lua p̄óε? A kpele mé maa Luaei?

20 Asa wá f̄s gí yá pó wá mà mé wá è oio.

21 Gbāadeo èa v̄lad̄ađan̄zi, ̄ aa ní gbáε. Aai iadaama zé eo dasi yái, asa gbépii lé Lua sáaukpa yá pó k̄epi yáiε.

22 Gbé̄ pó aa gbágbāa dabudabu bee kèè zi de wè blaa.

Galideo n̄s̄edoukea ní k̄o

23 Ké wà ní gbáε, ̄ aa tà ní gbé̄o k̄i, aa òné lá sa'onkiaο ní gbēz̄z̄o òné.

24 Ké aa mà, aa wiilè Luawa ní làasoo doūo aa mè: Dii, míme n musu kè ní t̄oεo ní ísiao ní pó pó kú ní guuo pii.†

25 N dà ní z̄ikena wá dezi Davidie ní n Nisina gbāao, ̄ à mè: Bóyái bui ní buio lé z̄okai?

Bóyái wàε lé p̄a kpaai?

26 D̄unia k̄iao lé z̄i s̄ouke, kpalablenao lé k̄aaa Diizi ní Mesii pó a kp̄ao.‡

27 Sianaε, Elodi ní P̄onsi Pilatio k̄aaa wéλεε beeu ní Isailio ní buip̄aleo n z̄ikena pó a kua adoa Yesu pó ní kp̄ap̄izi.§

28 Aa kè lá n d̄oaa n zεò n gbāa ní n p̄eāowa.

29 Tiasa Dii, yāp̄ās̄i pó aa ò ma we. Wápi n z̄òblenao, wá gba lé wà n yā'o ní s̄o dilea.

* 4:11 Sou 118.22 † 4:24 B̄oa 24.11 Sou 146.6 ‡ 4:26 Sou 2.1-2 § 4:27 Luk 23.1, 7-11

³⁰ ɔdauwá wà gbéɔ gbágbã wà dabudabuɔ ní yãbɔnsaεɔ ke ní n zíkεna Yesu pɔ a kua adoa tɔo.

³¹ Ké aa wabikè aa làa, gu pɔ aa kãaaau lùalua, Lua Nisína dèdεmá nípii, ɔ aa gè lé Lua yá'oné ní sɔo dilea.

³² Yesu náaikεnaɔ gáli làasoo doũ ví ní lεdoũo. An gbēe lí me a pɔvíaá a pɔε adoo. An pɔpiiá ampíi pɔε.

³³ Zinao lé Dii Yesu bɔa gau yá'o gbéɔne ní iko zɔɔo. Ampii aa na ní gbéɔ maamaa.

³⁴ Gbēe pɔε taasi ví ní guuo, asa gbé pɔ aa bú vío ge kpéɔ aaí yía aa mó ní a ɔao,

³⁵ aa kpa zinaowaε, ɔ wí ɔapi kpa baadewa, lá a a bɔɔle víwa.

³⁶ Levii bui Yosefu pɔ bɔ Sipi búsuu kú ní guu. Zinao tɔkpaè Baanaba. Bee mè nɔseninina.

³⁷ A a bú lεε do yía, ɔ à mò a ɔa kpa zinaowa.

5

Anania ní Safilao

¹ Gɔε pɔ wí me Anania ku lɔ ní a na Safilao. A a tɔɔle yía,

² à a ɔa kɔni kuluyè ní a na dɔao, ɔ à gè a kɔni kpa zinaowa.

³ ɔ Píεε òè: Anania, bóyái ní tò Setau dɔaane màa, n n tɔɔle ɔa kɔni kuluyè, ɔ n εtò Lua Nisínaεi?

⁴ Gɔɔ pɔ ní tɔɔlepi yíao, n pɔ nolo? Ké ní yía sɔ, lá ní yei, níyɔ ke ní a ɔaoo lé? Akea n yá bee kea làasookèi? I ke gbēnazína n εtòèo, Lua ní tòè.

⁵ Ké Anania yápi mà, à lèle à gà. ɔ vía gbé pɔ yápi màò kù maamaa.

⁶ Ewaasoo gè aa zwãa kùaaala, ɔ aa aà sè ge ví.

⁷ Ké à kà lεelu àaɔ taawa, yãemasai aà na mò gè.

⁸ ɔ Píεε aà là à mè: Omεε, a tɔɔlepi yía kéwa yà? A wèwà à mè: Ao, màaε.

⁹ ɔ Píεε òè: Bóyái a Lua Nisína lè á gwài? Gbé pɔ aa n zá vío ku kpεεle, aa n se bɔnnɔ sɔ.

¹⁰ Wegɔɔ à lèle aà aε à gà. Ké èwaasoo gè, aa è à gà, ɔ aa aà sè ge ví aà zá saε.

¹¹ ɔ vía Yesudeɔ kù maamaa nípii ní gbé pɔ yápi màò píi.

¹² Zinao lé dabudabu ní yãbɔnsaεɔ ke gbéɔ guu dasi. Ampii aaí kɔkãaake sãnu Salomɔɔ Bilandaau.

¹³ Gbēpáleɔ lí we nãmáoo, ama gbépii í ní tɔnasie,

¹⁴ mé bíla pɔ lé Dii Yesu náaikεɔ, gɔεɔ ní nɔεɔ píi, aaí ká ní guu.

¹⁵ ɔ wà gyãεɔ sèle ní wúlebɔɔ ní mákεεɔ wà ní kále zéu, ké tó Píεε lé gè, aà nisína e da ní gbēεɔla.

¹⁶ Bíla bɔ wéle pɔ kú Yelusaleũ saεɔ aa mò ní gyãεɔ ní gbé pɔ tãa lé íadamáoo, ɔ aa gbágbã píi.

Wétēa moa zinaone

17 ɔ sa'onkia ní Saduse gálide pɔ de aà gbé ũ wɛdò zinaone aa fɛlɛnɔ,

18 aa ní kùkù aa ní ká kpéu,

19 ɔ Dii malaikae mò kpépi zé wɛné gwāasina, à ní bóle à mè:

20 A ge à ku Lua ua, í wɛni dafupi yá'o gbépii.

21 Zinao yápi mà, ɔ aa gè Lua ua kɔkɔ, aale yādané.

Ké sa'onkia ní a gbéɔ fɛle, aa Isaili gbāadeɔ ní ní gbɛzɔɔ kàaa, ɔ aa dɔaib zì aa ge zinao bóle kpéu aa mórɔ.

22 Ké dɔaipiò kà we, aai ní e kpéuo. ɔ aa èa ge òné

23 aa mè: Ké wa ka kpépi kíi, wá lè gbaɔ tataae giúgiú, mé a dɔanao ku kpɛɛɛ, āma ké wá wè, wi gbɛe euo.

24 Ké Lua ua dɔanao gbɛzɔɔ ní sa'onkiaɔ yápi mà, aa bíliké yá pɔ zinao lèwa.

25 ɔ gbɛe mo òné: A ma! Gbé pɔ a ní ká kpéuo ku Lua ua, aale yādané.

26 ɔ Lua ua dɔanao ní ní gbɛzɔɔ gè ní kùkù aa sùrɔnɔ yākelesai, asa aale vɛake gbéone, ké wá su wá ní pápa ní gbɛo yáie.

27 Ké aa sùrɔnɔ, aa ní zé gbāadeɔ ae, ɔ sa'onkia yálalamá à mè:

28 Wa gié fiafia à yādané ní tópioe, ɔ á tò yápi gi lí Yelusaleúa píi, mé á ye gbépi gaa yādiwēea?*

29 ɔ Piɛɛ ní zinao kíniò wémá aa mè: Lua yá mé kù wá ma de gbɛnazina pɔa.

30 Wá deziò Lua mé Yesu pɔ a aà lòo líwa á dèpi bò gau.

31 Lua aà se zòle a ɔplai Dɔaana ũ, Suabana ũ, ké à Isailiò gba zé aa nòselile, an duuna i kémá.

32 Yápiò seeladeɔn wá ũ, wápiò ní Lua Nisina pɔ Lua í kpa gbé pɔ lé a yāmao wao.

33 Ké aa yápi mà, an pɔ fè, ɔ aa ye zinao dede.

34 Falisi pɔ wí mèè Gamalieli kú ní guu. Luayādanedeɛ, gbépii í aà tɔnasi. A fɛle zè à mè wá bɔ ní gbépiò gia.

35 ɔ a òné: Isailiò, à laaika yá pɔ á ye ke gbépiònei.

36 A gɔɔ i gɛgɛo ké Tedasi fɛle lé azia dile a ka. Wá tɛaazi gbéon òaa pla taawa. Ké wá aà dè, ɔ aà iwao gāmbaablèkōwa, ɔ yá làa.

37 Aà gbɛa Galile gbé Yuda fɛle naogɔ, à gbéɔ gà a nàwa dasi. A gà sɔ, ɔ aà iwao fāaa píi.

38 Málɛ oé tia, ásu gbépiò yādao, à ní tó we. Tó an pɛã ní ní yakeao bò gbɛnazina kíie, a bāde.

39 Tó à bò Lua kíie sɔ, á fɔ kpánéo. A laaika zikaa ní Luaozi. Aa aà yāmà,

* 5:28 Mat 27.25

40 ɔ̃ aa zinao sisi aa ní gbé. Aa gíné aa yá'o ní Yesu tóo, ɔ̃ aa ní gbáe.

41 Zinao b̀ò gbāadeo ḱí ní p̀ona, asa Lua díle an beee kà wà widamá Yesu t̀b̀ba yáie.

42 Lá gu lé d̀o aaib̀o yádané Lua ua ní ní beo, aaib̀o Yesu baokpané kámabosai, aai me ɔ̃me Mesii ũ.

6

D̀onlede gbēon soplao dílea

1 Goo bee ké Yesudeo lé káfi, an Geleki yámana lé yákütēka an Ebelu yámanaɔzi aa mè, tó wàle ble kpaale lá gu lé d̀o, wí p̀kpa ní gyaaɔzi.

2 ɔ̃ zina gbēon kuεpla Yesudeo sisi pii aa mè: A zεví wà p̀kpa Lua yáí wà laaido blekpaaleawao.

3 A g̃eo ple á guu gbēon sopla, gbēmaa p̀o ɔ̃no p̀ané, Lua Nisina p̀emáo, wí ní díle zípi gbēz̃ɔɔ ũ,

4 wí laaido wabikeawa ní luayá'oané.

5 Yápi kàngu m̀pii, ɔ̃ aa Etiēe p̀o luanaaika ní Lua Nisinao p̀ewà sè ní Filipio ní P̀obkɔɔo ní Nikanɔɔo ní Timɔo ní Paamenao ní Antioosi gbé Nikolaa p̀o Yudaɔ lousisize sè yáo.

6 Wà g̀r̀no zinao ḱí, ɔ̃ aa wabikèné aa ɔ̀námá.

7 Lua yá lé ligua, Yesudeo lé káfi Yelusaleũ maamaa, ɔ̃ sa'onao Yesu yá sí dasidasi.

8 Gbēke ní gbāao p̀e Etiēewa, ɔ̃ àle dabudabuɔ ní yāb̀onsaεo ke bíla guu.

9 Lousisikpe ku wí me W̃eo lousisikpe. A gbēo b̀ò Sileni ní Alesāndio ní Silisi b̀usuo ní Azi b̀usuo. ɔ̃ aa íbelesè ní Etiēeo, aa lekpaakèaano.

10 Ama aai f̃o aà f̀uo ɔ̃no p̀o Lua Nisina aà gbà yáí.

11 Aa nà gbéɔ kpe, ɔ̃ gbépiɔ mè: Wá mà à b̀ò Moizi ní Luao yá kpe.

12 Aa Yudaɔ ní ní gbēz̃ɔɔ ní Moizi ikoyádanedeo ǹse f̀le, ɔ̃ aa g̀e Etiēe k̀ù aa g̀eaano ní gbāadeo ḱí.

13 ɔ̃ aa mò ní seelade εgenaɔ aa mè: Gbé bee mé ɔ̃ Lua kpé ní Moizi ikoyáo b̀ēbo láasai.

14 Asa wá mà à mè Yesu Nazaleti a kpépi deele, i wá felekaayá p̀o Moizi d̀aw̃e lile sé.

15 ɔ̃ gbāade p̀o kàle weo wepè Etiēewa pii, aa è aà oa de lán malaika oawa.

7

Etiēe yá'oa gbāadeɔne

1 ɔ̃ sa'onkia Etiēe là à mè: N yápi ò síana yà?

2 Ǿ a wèwà à mè: Ma gbéé ní ma maee, à ma! Lua gawide bò mò wá dezi séia Ablahaūwa gɔɔ pó a ku Mesopotami būsuu, zadō i gé zōlei Halanao.

3 A òè: Bɔ n būsuu n daee guu, ní tá būsuu pó má ɔlɔneu.*

4 Ǿ à bò Kaladeo būsupiu, à gè zòle Halana. Àa mae gaa gbèa Lua súaàno būsuu pó á kú tiaε bee guu.†

5 Lua i būsupi tɔɔleε kpawà baa kèse doo, āma à a legbèè à mè a gō aà pó ũ ní aà buio.‡ Gɔɔ bee sō Ablahaū né vīo.

6 Lua òè à mè: N buio nibɔble būsuu pāleu. We aa zɔbleu, wi ìadamá wè òaa pla.

7 Lua mè á ìada bui pó aa zɔblenéowa, § Ablahaū buipio bóle mo a sísi guε beeu.*

8 Ǿ Lua tōzōyā dà Ablahaūε a bàakuuaàno seela ũ.† Ké à Izaaki ì, à tōzòè a gɔɔ swaañdezi. Maa Izaaki kè Yakɔbuε lo, ò Yakɔbu kè wá dezi káau gbèon kuεplaone.

9 Ǿ wá dezi káaupio wedò ní gbèdo Yosefue, aa aà yīa, wà taaàno Egipi. Lua kuaàno,‡

10 à aà bò aà taasi pii guu. Lua Yosefupi gbà òno, a tò a na ní Egipio kí Falaɔo, ò à aà ðile Egipi būsuu dɔaana ũ ní a be'uaos. §

11 Ǿ noana kà Egipi ní Kanaa būsuo pii. Taasi kè zōo, wá dezipio i pɔe e blèo.

12 Ké Yakɔbu mà ése kú Egipi, à wá dezipio zì we. An gea séian we.*

13 A gēn plaade Yosefu azia òlo a vīone, ò Falaɔo Yosefu daee dō.†

14 Ǿ Yosefu gbé zì a mae Yakɔbuwa aà mó ní a daee pii. Ampii aa gbèon basilo sɔosaie.

15 Ǿ Yakɔbu gè Egipi. A gà we ní wá dezipio pii.‡

16 Wà sù ní ní geo Sikeū, ò wa ní vī gbè'ε pó Ablahaū lù Amoo néowa mia ũ à fiabò ní ánusuo guu. §

17 Ké lé pó Lua gbè Ablahaūε kego ye kái, wá bui dasikù à kàfi Egipi maamaa.

18 Ǿ kía dafu pó Yosefu dō zòle kpalau Egipi.*

19 A pāsī ní wá buio, à wá dezi wetà a tò aa ní néo kòle aa gaga.†

20 Gɔɔ bee ò wà Mɔizi ì, aà maa kè zài. Wà aà gwà a mae be mo àaōε.

* 7:3 Daa 12.1 † 7:4 Daa 11.31, 12.4 ‡ 7:5 Daa 15.18, 17.8 § 7:7 Daa 15.13-14

* 7:7 Bɔa 3.12 † 7:8 Daa 17.10-14, 21.4 ‡ 7:9 Daa 37.28, 39.21 § 7:10 Daa

41.39-41 * 7:12 Daa 42.1-2 † 7:13 Daa 45.1 ‡ 7:15 Daa 46.1-7, 49.33 § 7:16

Daa 23.3-16, 50.7-13, Yoz 24.32 * 7:18 Bɔa 1.7-8 † 7:19 Bɔa 1.10-11, 22

21 Ké wà aà vùaa, ò Falaò nenòe aà kòmpa, à aà gwà azia né ũ.‡

22 Wà Egipiò òno dàda Mòizie píi, à gò gbèzò ũ yá'oa ní yakeao guu.

23 Ké à kà wè bla, a dà a sòu à gé a gbé Isailio gwai.

24 Ké a è Egipi gbé lé fada a gbédowa, ò à yási ní a gbéo, à tòsiwà à aà dè.

25 Ale e a gbéo dō ké Lua ye à ní suaba a sabai, ama aai dō.

26 Ké a gu dō Isaili gbèon plaò lé sòleke, ò à mò ní yoaa, à awakpàné à mè: Ma gbéo, bóyái ále fadakōwa kòtèi?

27 O gbé pò lé fada a gbédowa ožò Mòizizi à mè: Dème n kpa kía ũ, ò níle yakekewèi?

28 N ye ma de lá n Egipi gbèdè gíawa yá?

29 Ké Mòizi yápi mà, à bàalè tà Madiā būsuu. § We à negòe ïu gbèon pla.*

30 Wè bla gbea ò malaika bò mòwà guwaiwaiu Sinai gbe sae kàele té guu.

31 Ké Mòizi dabu bee è, à bò aà sae. Ké à sòì gwai, à Dii ló mà à mè:

32 Mámè má n deziò Ablaha ũ ní Izaakio ní Yakobuo Lua ũ. Via Mòizi kù, àle lualua, i fò wese gwào.

33 O Dii òè: N n kyale bóbó, asa gu pò ní zeu kua adoae.

34 Ma wétèa pò wàle mó ma gbé pò kú Egipiòe è sáasá, ma ní aukèa mà, ò ma mò ní boi. Má n zì Egipi sa.†

35 Mòizi pò aa gè yáa aa mè, dème aà díle dōaana ũ à yágògònéipi‡ ò Lua aà zì, à dōané à ní mīsi malaika pò bò mòwà kàele guu sabai.

36 Aàpi mé bòrno, à yābōnsaèò ní dabudabuo kè Egipi ní Isia Tēao ní guwaiwai guuo wè bla. §

37 Mòizipi ò Isailioe Lua a ní gbèe se ānabi ũ láawa.*

38 Mòizipi kú ní gbé pò kāaaapiò guwaiwaiu, a ku we ní wá deziò ní malaika pò yá'òè Sinai gbe musuo. Lua yá wēnideò kpàwà, ò a dāwèe.†

39 Wá deziò gí aà yāmai, ò aa gíàzi, an làasoo tà Egipi.

40 Aa ò Aalonaè aa mè: Diieò kewèe aa dōawèe, asa Mòizi pò wá bóle Egipi, wá dō bó à bòle a ũo.

41 Goo bee ò aa taa pí lán gáaewa, ò aa sa'òwà aa dikpekè pò aa kè níziapie.‡

42 O Lua bò ní kpe a tò aa kule luabe pòone lá a ku ānabiò lá guuwa à mè:

Isailio, i ke mámè a sa'òà guwaiwaiu wè blao.

‡ 7:21 Bòa 2.2-10 § 7:29 Bòa 2.11-15 * 7:29 Bòa 18.3-4 † 7:34 Bòa 3.1-10

‡ 7:35 Bòa 2.14 § 7:36 Bòa 7.3, 14.21, Nao 14.33 * 7:37 Iko 18.15-18 † 7:38 Bòa 19.18-20 ‡ 7:41 Bòa 32.1-6

43 Táa Mɔɔbku zwàakpe ò á sea
ní saana Lamfã pɔ a zed̄ taao.

Dii pɔ á pĩ a kúlenéó yáí

ò má tò wà tàánɔ Babiloni kpele. §

44 Wá deziɔ zwàakpe ví guwaiwaiu. Lua a taa òɔ Mɔizie, ò
wa kè lá Lua òèwa.*

45 Kpépi ḡò Yozueee ní wá deziɔ, ò aa mò buipále pɔ Lua ní
yánéó bùsu síomá.† Kpépi ku we e Davidi gɔɔ.

46 Davidipi na ní Luao, ò à wabikèwà à e aà kpé dɔ Isailiɔne.

47 Salomɔɔ mé kpépi dèè.‡

48 Ama Musude líɔ ku kpé pɔ gbēnazinao dè guuo, lá ānabi
òwà:

49 Dii mè:

Musuá ma kpalabaæ,

tɔɔléá ma gbadibɔe.

Kpé kpeletaa á dɔmɛi?

Gu kpele má e pilauí?

50 Máme mi pɔpii keo lé? §

51 Luayādansaion á ú! A nòse paaao! A swá gbāæ! Iɔ gi Lua
Nisínai, iɔ ke lá á deziɔwa.*

52 Anabi kpele á deziɔ i aà wetāo ni? Aa gbé pɔ d̀aa Gbē Maa
mɔa yá'òɔ dède. Aàpi ò a bɔ aà kpe a aà dè sa.

53 A Lua ikoyá pɔ malaikao òné mà, āma á kūao.

Etiē gaa

54 Ké aa yápi mà, an pɔ fèaazi, aa lésakāaazi.

55 ɔ Lua Nisína dedea Etiēewa guu à wɛpè luabewa, ò à Lua
gawí è ní Yesuo zea aà ɔplaii.

56 ɔ à mè: A ma! Ma luabè è wēa, Gbēnazín Né zea Lua ɔplaii.

57 ɔ aa ɔtà ní swále aa wii gbāa lè, ò aa kùsiwà sānusānu.

58 Aa aà gāle b̀òò wénkpe, ò aale aà papa ní gbèo wà aà de. Aa
ní uladao b̀ò kàle ní èwaaso pɔ wĩ me Soluo.

59 Ké aale Etiēe papa ní gbèo, à wabikè à mè: Dii Yesu, ma
nisína sí.

60 ɔ à kùle à wii gbāa lè à mè: Dii, n̄su n̄ ní duunaæ bee dao.
Yá bee oa gbèa ò à gā.

8

1 Solupi ku gbé pɔ aa Etiēe dèò kpeæ. Zibeezĩ wà nà wétēa zɔɔ
mɔa Yelusaleũ Yesudeɔnewa. Mé i ke zinao bàasio, gbé k̄niɔ
fàaa píie Yude ní Samali bùsuɔ guu.

2 Luayāmanaɔ Etiēe v̄i, aa aà gaa ɔ̀ò ní wii gbāao.

§ 7:43 Amɔ 5.25-27 * 7:44 Bɔa 25.9, 40.17 † 7:45 Yoz 3.14-17 ‡ 7:47 1Kia

6.1-38 § 7:50 Isa 66.1-2 * 7:51 Isa 63.10

3 Ǿ Solupi áiakè ní Yesudeo kaaleao. Io gẽ ua ní uao àò gõeo ní nãeo kükü, io ní gále ge ní ká kpéu.

Baona kpaá Samali búsuu

4 Gbéé pò fáaaò gè Yesu baokpà gupiiu.

5 Filipi gè Samali búsu wéleu, ẽ à Mesii waasokèné.

6 Ké bíla Filipi yámà mé aa dabudabu pò a kèò è, aa laaidò yá pò àle owa ní nòsemèndoo.

7 Asa gbéé pò an táaò gòmá ní wii gbãaoo dasi, mé gbẽkaaũaò ní ẽeo gbãgbã dasi.

8 Ǿ wà pona zõo kè wélepiu.

9 Gõee ku we za zi wí me Simoo, io dabudabuna ke i bo Samaliã sae, ẽ à azia díle gbéé gbia ũ.

10 Néfènen gbẽzõo píi wí laaido aà yáwa wí me: Gbépi gbãaa Lua gbãa pò wí me Gbãa Zõoc.

11 Dabudabuna pò io ke ní guu à gègè ní kú.

12 Ama ké aa kpala pò bò Lua kíi bao pò Filipi kpànè ní Yesu Kilisi tóo mà, aa sí, ẽ aa da'ilèkè gõeo ní nãeo píi.

13 Baa Simoo pi yápi sí à da'ilèkè, ẽ à nà Filipiwa. Ké à dabudabu ní iko zõo pò Filipi lé keo è, à bò aà sae.

14 Ké zinao mà za Yelusaleũ Samaliã Lua yá sí, aa Piẽe ní Zãao zímá.

15 Ké aa kà we, aa wabikèné ké aa Lua Nisína e yái.

16 Wà ní da'ilèkè ní Dii Yesu tóo, ãma Lua Nisína i di an gbẽee yãao.

17 Ké aa onámá, ẽ aa Lua Nisína è sa.

18 Ké Simoo è wà Lua Nisína è ní zinao onamáo, ẽ à mònè ní ẽao

19 à mè: A ma gba ikopi sõ, ké gbéé pò ma onàwà, ade lí Lua Nisína e.

20 Ǿ Piẽe òè: N ña a kaalennoo, asa níle e níyõ Lua gba e ní ẽaoe.

21 N oo ku zípi guuo, n bàa ku a guuo, asa n nòse maa Luaeo.

22 Kpe li n yãvãipiẽ, ní wabike Diiwa. Wilio dõo à gí sùuukeinno ní n làasoo bee taaoa?

23 Asa má è gõizina kú n guue, duuna bakàne.

24 Ǿ Simoo mè: A wabikemee Diiwa ázía, ké yá pò á ò su ma leo yái.

25 Ké Piẽe ní Zãao Dii seeladeke kè aa aà yá dànè, ẽ aa èa lé tá Yelusaleũ, aale baonakpa Samali wéleo guu dasi.

Filipi ní Etiopi gbẽeo

26 Dii malaikae yá'ò Filipie à mè: Fele gé geomidokii oi. Zé pò bò Yelusaleũ à pà gbáaa à gè Gaza sé.

27 ɔ à dàzeu. Etiopi gbēe be zépiu. Etiopi b̄usu n̄oe kía p̄ó wí me Kandase ziaa, mé àà àizee d̄ànao gbēz̄ōe. A m̄ò lousisi Yelusaleū,

28 ɔ à èa lé tá z̄ōlea a s̄ogo guu, àle ānabi Isaia lá kyoke.

29 ɔ Lua Nisina ò Filipie: Ge ñ na s̄ogo keewa.

30 ɔ Filipi bàalè gè. A mà àle ānabi Isaia lá kyoke, ɔ à aà là à m̄è: N kyó p̄ó r̄ile ke b̄oolè d̄ōa?

31 A wèwà à m̄è: Tó gbēe i a zé ɔlom̄eo, kpelewa má f̄ō mà d̄ōi? ɔ à Filipi s̄isi, à gè z̄ōle aà sae.

32 Yá p̄ó àle a kyokepin ke:

Lán s̄á p̄ó wàle gé a k̄olokpaiwa,

lán s̄á p̄ó wàle a k̄ākēlewa,

a n̄ile kp̄é, i a lé w̄ēaao.

33 Wà widàwà,

wi yákpalekaàn̄o a zéwao.

Dém̄e a f̄ō aà ḡoo gb̄é̄o yā'oi?

Asa wà aà kua d̄únia guu m̄id̄e.*

34 ɔ ḡōepi ò Filipie: Om̄e, dé musu ānabi bee òui? Aà z̄ia yà ge gb̄ēp̄alee?

35 ɔ sea Lua yápiwa Filipi Yesu baokpàè.

36 Ké aale gé ae, aa kà í k̄í, ɔ ḡōepi m̄è: I gwa ke. Bóme a kpam̄e mà da'ilekei?

37 ɔ Filipi òè: Tó n yápi s̄i n̄ n̄sem̄endoo, r̄iȳō f̄. A wèwà à m̄è: Má s̄i Yesu Kilisiá Lua Née.

38 ɔ à m̄è wà gó ze. ɔ an pla n̄pii aa p̄ila aa gè íu. ɔ à aà da'ilekè.

39 Ké aa bùa s̄is̄ia, ɔ Dii Nisina Filipi kpàè gui, ḡōepi i aà e lo, ɔ p̄ona guu à ḡèze.

40 Filipi su è á kú Azota, ɔ à gè Yesu baokpà w̄éle n̄ w̄éleo e à gè kào Sezale.

9

Yesu b̄o m̄oa S̄oluwa

1 Ḡoo bee s̄ō S̄olu lé p̄ob̄o a n̄u, àle yāp̄ās̄i o Dii iwao d̄ed̄ea yá musu. A gè sa'onkia k̄í,

2 a gb̄èawà aà lák̄e Damasi lousisikp̄edeone aà kpawa, ké tó a su zépidēo è we, ḡōeo n̄ n̄eo pii, a n̄ kúkū sur̄n̄o Yelusaleū.

3 Ké à dàzeu, à k̄áikū n̄ Damasio, ɔ kándo gupua b̄ò luabe à k̄ulewà.

4 A b̄òlele, ɔ à lo mà, wàle òè: S̄olu, S̄olu, b̄óyāi r̄ile ìadaai?

5 ɔ à m̄è: Mmenn déi Dii? ɔ a wèwà à m̄è: Mám̄e má Yesu p̄ó r̄ile ìadawà ū.

6 F̄ele ḡé w̄éle guu, wi yá p̄ó r̄iȳō ke one.

* 8:33 Isa 53.7-8

⁷ Gbé pò aa beaàno gò sáii. Aa loopi mà, ãma aai gbêe eo.

⁸ Ké Sòlu fêlê, ò à a wé wè, i gu'eo. O wà aà kù a owa, wà gèaàno Damasi.

⁹ A kè goo àaõ gu'esai, i pobleo, i imio.

¹⁰ Yesudee ku Damasi wí me Anania. Dii yá'òè wépungu'ea guu à mè: Anania. O a wèwà à mè: Má ké Dii.

¹¹ O Dii òè: Fêlê gé zé pò wí me Súsú guu e Yuda be'ua, ní Taasu gbé pò wí me Sòlu gbèa. Ale wabikea we.

¹² Wépungu'ea guu a è n mo n onáwa ké a wé gu'e.

¹³ O Anania òè: Dii, má mà wà gbépi yá'ò dasi, lá à yāvāikè n gbé pò kú Yelusaleūne.

¹⁴ Sa'onkia aà gbà zé aà gbé pò lé n sisi lao kúkū. A yái à m̀i.

¹⁵ O Dii òè: Gé, asa ma gbépi sè aà gé ma toboi buipáleone ní ní kíao ní Isailibe.

¹⁶ Lá a taasike ma toboa yái, má obo.

¹⁷ O Anania b̀ò à gè gè uapiu, à oná Sòluwa à mè: Sòlu ma gbé, Dii Yesu pò b̀ò màma zéu goo pò níle mó la mé ma zí, ké n gu'e yái, Lua Nisina i dine.

¹⁸ Wegoo pò b̀òlè aà wéu lán kpòteewa aa lèlê, ò à gu'è. O à fêlê da'ilekè.

¹⁹ Ké à poble, à gbāa è, ò à gooplakè ní Yesude pò kú Damasio.

Sòlu waasokèa Damasi ní Yelusaleūo

²⁰ O Sòlu ná Yesu yá waasokpaawa gòo Yuda lousisikpeo guu à mè, Yesu mé Lua Né ũ.

²¹ Yápi b̀ò gbé pò mào sae aa mè: Gbé bee mé i gbépi sísináo ásooke Yelusaleūo lò? I mo la à ní kúkū à tárinno sa'onkiao kíio lò?

²² Sòlu s̀o, aà gbāa ò káfi, à Yesu Mesiikeyā b̀iwané, ò aà yá Yuda pò kú Damasio f̀u.

²³ Goopla gbèa Yuda lekpaafaaazi ké aa e wà aà de,

²⁴ ò à ní lekpaafapi mà. Aa wéle bíiboleo d̀òa fāane ní gwāasinao, ké aa e wà aà de yái.

²⁵ Gwāasina ò Sòlu gbéó aà dà gbíu, aa aà gbàe ní bao bàasi bíi musu.

²⁶ Ké à kà Yelusaleū, a wèlê à na Yesudewa, ò aa v̀lakèè mípi, aale aà Yesudeke náaikèo.

²⁷ O Baanaba aà sè gèaàno zinao kíi, a dàu a síuné lá Sòlu Dii è zéu ní yá pò Dii òèo ní lá à Yesu yá'ò gupuaú Damasio.

²⁸ O Sòlu gè Yesudeo guu, à bèbèrno Yelusaleū, à yá'ò gbéone gupuaú ní Dii t̀o.

²⁹ Ké à yá'ò Yuda Geleki yāmanaone, à lekpaakèrno, ò aale aà we.

³⁰ Ké Yesudeo d̀ò, aa gè zèè Sezale, ò à tà Taasu.

31 Bee gbɛa Yesudeo gò dɔɔa Yude ní Galileo ní Samali búsuo p̄ii, aale zedɔ, aale gé aε víakea Diie guu, aale káfi ní Lua Nisina dɔnleo.

Enɛe gbágbaa ní Tabita vuao

32 Píeε í bebe wéle ní wéleo p̄ii, ɔ à gè Lua gbé p̄o kú Lidao gwai.

33 A ḡsɛ p̄o w̄i mɛ Enɛe è we, à kaaũ kálea wè swaaɔ.

34 Ǿ Píeε òè: Enɛe, Yesu Kilisi lé n gbágbã. Fele n̄ n pɛ koo. Ǿ à f̄le ḡɔ.

35 Lidadeo ní Salɔnadeo aà è, ɔ aa zè ní Diio.

36 Nɔɛ Yesudee ku Zope, aà tón Tabita. N Geleki yáo s̄o Dɔɔkasi. Bee m̄e tue. Yámaakea p̄eewà mé í w̄enad̄o gbéɔne.

37 Goo bee ɔ à gyákè à gá. Ké wà aà b̄ò í p̄asiu, wà aà se w̄ule kp̄ediak̄oau musu.

38 Zope s̄o a z̄a ní Lidaoo. Ké Yesudeo mà Píeε ku we, aa ní gb̄eɔn plaɔ z̄iwà aa wabikèwà aa m̄e: M̄o wá be kpakpa.

39 Ǿ Píeε f̄le ḡér̄nɔ. Ké à kà, wà d̄edeaan̄o kp̄epi musu. Ǿ gyaaɔ s̄àaazi mípii ní ɔɔbo, aa ula ní p̄okasa p̄o Tabita kè goo p̄o a kúr̄nɔ ɔ̄boè.

40 Píeε ní yá ní bóle bàasi. A kùle à wabikè, ɔ à aed̄o gepiwa à m̄e: Tabita fele! A wé wè à Píeε è, ɔ à f̄le z̄òle.

41 Píeε aà kù a ɔwa à aà f̄le zè. Ǿ à Lua gbépio s̄isi ní gyaaɔ, ɔ à aà kp̄amá b̄é.

42 Yápi li Zopea p̄ii, ɔ wà Dii náaikè we dasi.

43 Píeε gooplakè we Simoo báatotona be.

10

Kooñei Píeε s̄isia

1 Gb̄eε ku Sezale, aà tón Kooñei. Aàpi mé sosa ḡali p̄o w̄i mɛ Itali sosa gb̄eɔn basooɔ d̄oana ũ.

2 Gb̄épiá luayámanaε, a Lua vía ví, aàpi ní a b̄edeo p̄ii. I w̄enad̄oné maamaa, mé ío wabike Luawa m̄oɔm̄o.

3 Gooewa íat̄e auapilaa, wépfungu'ea guu à Lua malaikae è wásawasa, à ḡè a be a òe: Kooñei.

4 Kooñei wé ḡò b̄iiwà, víao aà kù, ɔ à m̄e: Bó ni, Dii? A wèwà à m̄e: N wabikea ní n w̄enad̄o gb̄eɔneo kà Luagu, ɔ a s̄innɔ.

5 Gb̄éɔ z̄i Zope sa, aa Simoo p̄o w̄i mɛ Píeε s̄isi.

6 A p̄ila gbé p̄o w̄i mɛ Simoo báatotonawa. Aà be ku ísiale.

7 Ké malaikapi t̄a, Kooñei a z̄ikena gb̄eɔn plaɔ s̄isi ní sosa luayámana p̄o nawao.

8 Ké a dàu a s̄iuné p̄ii, ɔ à ní z̄i Zope.

9 Ké a gu d̄ò, ɔ aa dàzeu, aa kà k̄ai ní w̄élepio. Goo bee Píeε d̄ede kp̄é musu íat̄e minanguo wabikei.

10 Nɔana lé aà de, a ye pɔble, ɔ ɔɔ pɔ wàle bleke, à wépungu'è.

11 A luabe è wēa, pɔe lé pila lán zwāa zɔɔwa. Wà ba dɔdɔ a swá mèn sɔɔwa píi, wàle gbae zíle.

12 Nɔbɔɔ ní pɔtaa'onkuawao ní bāo píi ká a guu.

13 ɔ wa òè: Piɛɛ, fɛle de ò só.

14 ɔ Piɛɛ mè: Bauo Dii, mi tēe ge pɔ gbālea ble ziio.

15 ɔ à ɔɔpi mà a gēn plaade wà mè: Pɔ pɔ Lua gbábòè, rɔsu n a tēboo.

16 A kè màa gēn àaɔ, ɔ kándo wà pɔpi gà wà tàò luabe.

17 Piɛɛ lé bílike wépungu pɔ a è yáwa, ɔ Kɔɔnei zina pɔ aa Simɔɔ be gbèao kà gɔɔ, aa zea bɔleu.

18 Aa lezù aa gbèa tó wekli Simɔɔ pɔ wí me Piɛɛ pilau.

19 E tia Piɛɛ lé láasooke wépungu pɔ á èwa, ɔ Lua Nisina òè: Gbēon àaɔ lé n gbea.

20 Pila gérinɔ seasai, asa máme ma ní zíma.

21 ɔ Piɛɛ pila gè gbépio kíi à mè: Máme má gbé pɔ ále gbea ũ. Bóyái a mɔi lai?

22 Aa mè: Sosao dɔaana Kɔɔnei mé wá zí. Gbēmaae, a Lua vía ví. Yudaɔ píi í aà tɔnasi. Lua malaikae òè aà n sísi a be, aà n yāma.

23 ɔ Piɛɛ gèrinɔ ua à ní yàaekè.

Ké a gu dɔ, à fɛle dàrinɔ zéu. Zope Yesudeeɔ gè aà kpái.

24 A ɔɔ àaɔde aa kà Sezale. Kɔɔnei a daeɔ ní a gbēna fɛeɔ kàaa, àle ní dá.

25 Ké Piɛɛ gè ua, ɔ Kɔɔnei gè dāaale à kùlèè.

26 ɔ Piɛɛ aà fɛle à mè: Fɛle ze. Gbēnazinan ma ũ sɔ.

27 Ale yā'oaànɔ e aa gè gè kpéu, ɔ à gbéɔ lè kàaaa we dasidasi.

28 A òné: A dɔ ké Yudaɔ zeví aa yāale ní buipáleo ge aa gē aà uao. Ama Lua òbmeɛ másu gbēe gbāsi bo ge mà aà tēboo.

29 A yái tò ké wà ma sisi, ma mɔ zíoziɔnakesai. Má ye mà yá pɔ a ma sisiwà ma sa.

30 ɔ Kɔɔnei mè: A ɔɔ síiɔn la, ké mále wabike ma be e íatē gè aua pilaò maa'í kéwa. ɔ kándo ma gbēe è zea ma ae pɔ tekea daa

31 à mè: Kɔɔnei, Lua n wabikea sí, mé n wēnadɔane kaaàgu.

32 Gbéɔ zí Zope Simɔɔ pɔ wí me Piɛɛ sísii. A pila Simɔɔ báatotona be ísiale.

33 ɔ ma gbéɔ zíma gɔɔ. Lá n mɔ, à kè maa. Tia kéwa, wápii wá kú la Lua dɔa guu, ké wà yá pɔ Dii òne ma yái.

Lua Nisina dia buipáleo

34 Piɛɛ yāsè à mè: Má sí síana sa ké Lua lí gbēe zāboo.*

* 10:34 Iko 10.17

35 Bui pii guu gbé pò lé viakèè mé i yāmaake, ade yá mé i kaaàgu.

36 Lua a yá dà Isailione, à keaanò na Yesu Kilisi sabai baokpàné. Aàpi mé bui pii Dii ũ.

37 A yá pò kè Yude bùsu pii guu dõ, lá à dàale Galile Zāa kpàwaka ná gbé da'ilekèao gbea.

38 A dõ lá Lua a Nisina pisi Yesu Nazaletiva, ò a kú ní gbāao, à gè wéle ní wéleo à yāmaakèné, à gbé pò Ibiisi ní gā líné ní kpeo gbàgbā, asa Lua kuaànò.

39 Wá de yá pò a kè Yude bùsu ní Yelusaleũo pii seeladeo ũ. Wá aà lòo líwa wa dè,

40 ò Lua aà vù a gòo àaõde zí, a tò à azia òlòwèe.

41 I ke gbépii no, wá gbé pò Lua dāaa wá sé aà seelade ũoné. Aà baa gau gbea wa pòblèaànò, wa imiànò.

42 O a dilèwèe wá waasoke gbéoné, wí oné áme á de gbé pò Lua dilè gbé béè ní gyaadeo pii yákpalekena ũ.

43 Anabio pii aà yá'ò aa mè, gbé pò aa aà náaikèò duuna a kémá aà tó yáí.

44 Gòo pò Piè lé yápi oné, Lua Nisina dī gbé pò lé yápi maoné pii.

45 Yápi dī Yuda Yesude pò mò ní Pièoowa, ké baa buipáleo, Lua a Nisina pìsimá gba ũ yáí.

46 Asa aa mà, aale yāebui'o, aale Lua yābonsaekèao o. O Piè mè:

47 Gbépio Lua Nisina è lówáwa. Déme a fõ gíné aa da'ilekèi?

48 O a ò wá ní da'ilekè ní Yesu Kilisi tóo. O aa wabikèwá aà gòoplakèrínò.

11

Piè buipáleo yá'oa

1 Zinao ní Yesude pò kú Yudeo mà lá buipáleo Lua yá sī sō.

2 Ké Piè sù Yelusaleũ, an gbé pò zè ní tōzōyāo aà tàae è

3 aa mè: N gē gyafòdeò be n pòblèrínò.

4 O Piè fèlè lé yápi bòlekèné zéze à mè:

5 Má kú Zopee, mále wabike, ò ma wépungu'è. Ma pòe è lán zwāa zōowa, ba dōba a swá mèn sīōowa. A bō luabe, àle pila ma kíi.

6 Ma wèpèwá tíúu, ma nòbò è a guu, sèa pòo ní pótāa'onkuawao ní bāo.

7 O ma lóo mà, wa òmèe: Piè, fèlè de n sò.

8 O ma mè, bauo Dii, asa tē ge pò gbālea i gē ma léu ziio.

9 Lóopi baa luabe gēn plaade wá mè, pò pò Lua gbābòè, másu mà a tēboo.

10 A kè màa gēn àaᵛ, ɔ wà èa gà tàò luabe píi.

11 Gᵛᵛ bee gᵛᵛ gbēᵛn àaᵛ pᵛ wà ní zīa bᵛa Sezaleᵛ mò ua pᵛ má kúu.

12 ɔ Lua Nisīna òmēē mà géíno seasai. Wá gbé gbēᵛn sooloe beeᵛ gè ma kpái sᵛ, ɔ wa gē gbé pᵛ gbépiᵛ zīa be.

13 ɔ a òwēē lá a malaika è, à bᵛ mòwa a kpéu, a òe à gbé zī Zope ma sísi,

14 mà yá pᵛ a api ní a beᵛeᵛ píi suaba oe.

15 Ké ma na yá'oawa, Lua Nisīna dīné lá a dīwēē a daaleᵛᵛwa.

16 ɔ yá pᵛ Dii ò dᵛmagu à mè, Zāa gbéᵛ da'ilekè ní íoe, api sᵛ á wá da'ileke ní Lua Nisīnao.*

17 Lá Lua gba doᵛ pᵛ á dāwēē gᵛᵛ pᵛ wa Dii Yesu Kilisi náaikè dàn'è lᵛ, dén ma ũ mà fᵛ gièi?

18 Ké aa yápi mà, aa nīle, ɔ aa Lua tᵛbò aa mè: Wá è Lua buipāleᵛ gbà zé lᵛ aa nᵛselile, aai wēni láasai e.

Antisideᵛ zea ní Yesuo

19 Wétēamᵛané pᵛ fēle Etiēē gaa guu† mé tò gbéᵛ fāaa tà Fenisi bᵛsuu ní Sipi bᵛsuo ní Antisio, aale Lua yá'o Yudaᵛne ítéē.

20 ɔ an gbēᵛ bᵛ Sipi bᵛsuu ní Sileni bᵛsuo aa gè Antisio, ɔ aale yá'o buipāleᵛne sᵛ, aale Dii Yesu baokpané.

21 Dii lé ᵛdamá, ɔ gbéᵛ yápi sí dasi aa zè ní Diipio.

22 Yelusaleᵛ Yesudeᵛ swá kà yápiwa, ɔ aa Baanaba zī Antisio.

23 Ké à kà we, a è lá Lua gbēkeᵛkèné, ɔ aà pᵛ kèna. A ledámá nípii aa ze ní Diio ní nᵛsemendoo.

24 Baanabaá gbēmaae, Lua Nisīna ní luanaaikēao pèewà, ɔ wà kà Dii gbéᵛ guu dasi.

25 ɔ Baanaba gè Taasu Sᵛlu welele.

26 Ké à aà è, ɔ à sᵛaàno Antisio. Aaᵛ kāaa ní Yesudeᵛ dasi, aao yādané e wè búu do. Antisio we wà dᵛaa tᵛkpàu Yesu íwaᵛne Kilisideᵛ.

27 Gᵛᵛ bee ānabiᵛ bᵛ Yelusaleᵛ aa mò Antisio.

28 An gbé pᵛ wī me Agabu fēle zè à dᵛaa nᵛana zᵛᵛ pᵛ a ka dᵛnia guu píi yá'òn'è ní Lua Nisīna gbāao. Kolodi kpalablea gᵛᵛ ɔ nᵛanapi kà.

29 ɔ Yesudeᵛ zèᵛ wà ní gbé pᵛ kú Yudeᵛ kámasa ká lá baade gbāa fᵛ, wi kpásāné.

30 ɔ aa kè màa, aa Baanaba ní Sᵛluo zìᵛ kpái an gbēzᵛᵛwa.

12

Piēē daakpeu

1 Gᵛᵛ bee kí Elodi ᵛpèle Yesudeeᵛwa pásipási.

* 11:16 Luk 3.16, Zln 1.5 † 11:19 Zln 8.1-4

² A Zāa v̄i Zaaki dè ní f̄ēndao.

³ Ké a è yá bee kà Yudaog̃u, ̄ à èa Piεε kù l̄o. A bee kè Káaso dikpe z̄íε.

⁴ Ké à Piεε kù a dàkp̄eu, à aà nà sosaog̃ne ní ɔz̄i aa aà d̄śa. Sosapiog̃ ḡali do gb̄ēog̃n s̄iis̄iis̄iε e l̄εε s̄iis̄. A dil̄ε à yákp̄al̄εk̄εaàno b̄ila wáa Ḡεamusu dikpe gb̄ea.

⁵ ɔ wa Piεε k̄ua kp̄éu, Yesudeog̃ lé wabik̄εè Luawa zesai.

⁶ Gu p̄o a d̄o Elodi b̄oaàno, a gwá Piεε lé i'o sosa gb̄ēog̃n plaog̃ z̄anguo yea ní m̄odaonao m̄èn pla, mé gb̄ēog̃n plaog̃ ku kp̄εεl̄ε, aale kp̄épi d̄śa.

⁷ Kándo ḡōog̃ Dii malaik̄ae ḡè we, ̄ kp̄épi p̄u. A Piεε l̄è a gb̄āt̄ēεwa à aà v̄u à m̄è: Fele kpakpa. ɔ m̄odaonapiog̃ w̄olo aà ɔwa.

⁸ ɔ malaik̄api òè: N n ula da, ní n kyale kpá. Piεε kè màa, ̄ malaik̄api m̄è: N n ula k̄aaa n̄ k̄ú, ní temazi.

⁹ ɔ Piεε b̄ò teaàzi. I yá p̄o malaik̄a lé k̄εε d̄s̄ s̄iana ũo, àl̄ε e nana ál̄ε o.

¹⁰ Aa ḡè gud̄śana s̄éiala ní a plaadeo, ̄ aa kà b̄oleu. B̄olepi gbaá m̄oε, ̄ à w̄éné ní az̄iao, aa b̄òl̄ε lé ḡē w̄éleu. Kándo ḡōog̃ ̄ malaik̄api Piεε tò z̄ea guu we.

¹¹ Ké Piεε wé d̄òd̄o à m̄è: Má d̄s̄ s̄áas̄a sa k̄é Dii a malaik̄a z̄i, à ma b̄o Elodi ɔz̄i ní yá p̄o Yudaog̃ wé d̄oi wà kem̄εo p̄ii.

¹² Ké aà wé k̄è, à ḡè Zāa p̄o w̄i m̄ε l̄o Maaku da Maliam̄a b̄ε. Wa k̄aaaa we dasi, wàl̄ε wabik̄ε.

¹³ Ké à b̄ole gba l̄è, ̄ n̄oε z̄ik̄ena p̄o w̄i m̄ε Loda ḡè gwai.

¹⁴ Ké à Piεε l̄o d̄ò, p̄ona guu i z̄é w̄ēo, à èa bàal̄é ḡε òn̄é Piεε mé k̄ú b̄oleu we.

¹⁵ Wa òè: Iana kàma yà? ɔ à z̄èò k̄é s̄ianaε. ɔ wà m̄è: Aà malaik̄ae.

¹⁶ Piεε ḡi lé gb̄al̄ε. Ké aa w̄è, aa aà è, ̄ yápi d̄imá.

¹⁷ A ɔk̄èné aa níle, ̄ a d̄au a s̄iuné lá Dii a b̄o kp̄éu. ɔ à m̄è: A ḡe o Zaak̄ie ní wá gb̄é k̄iniog̃. ɔ à b̄ò ḡè gup̄al̄ei.

¹⁸ Ké gu d̄ò, k̄ōfi gb̄āa dà sosaog̃ z̄anguo, aale k̄ō lala aa m̄è: B̄o Piεε k̄è a ũi?

¹⁹ Elodi ò wà aà w̄εεl̄ε. Ké wi aà eo, ̄ à yal̄ala gud̄śanapiog̃wa, ̄ a ò wà ní d̄εd̄ε.

Elodi gaa

Bee gb̄ea Elodi b̄ò Yude, à ḡè ḡoog̃plak̄è Sezale.

²⁰ Aà p̄o p̄a Tiideog̃ ní Sid̄ōdeog̃zi maamaa, ̄ gb̄é beeog̃ ledoūk̄è aa m̄ò aà gwai s̄anu. Aa ḡè kíapi b̄ε ziia Blasitu k̄íi. Ké Blasitu ní yáze è, aa ḡè ledoūk̄ei ní Elodio, asa an b̄usu p̄oblea i b̄o aà b̄usuε.

²¹ Ké ḡoog̃ p̄o wa dil̄ε kà, Elodi a kible'ul̄aog̃ dà, à ḡè z̄òl̄ε a ḡínaa, ̄ à yā'ò b̄il̄aε.

22 Bíla wiilè à mè: Luae mé lé yá'o, i ke gbēnazina no.

23 Wegōo Dii malaikae aà le nè, ké i zōoke dō Luaeo yáí, ɔ̀ aà me kòokà à gà.

24 Lua yá ío ligua, ío káfí.

25 Baanaba ní Soluo sō, ké aa ní kámasa yá kèke aa làa, aa bō Yelusaleū aa Zāa pó wí me Maaku sè tàò.

13

Baanaba ní Soluo zia

1 Anabio ní yādanedeo ku Antioxi Yesudeo guu, an tón ke: Baanaba ní Simeo pó wí me Báasiao ní Sileni būsuo gbé Lusiuo ní Manae pó neblè ní kí Elodio sānuo ní Soluo.

2 Goo pó aale Dii sisi ní leyeano, Lua Nisina mè: A Baanaba ní Soluo dile rídoa zì pó ma ní séwà yáí.

3 Ké aa leyè aa wabikè, ɔ̀ aa ɔ̀námá aa ní gbáe, aa dàzeu.

4 Ké Lua Nisina Baanaba ní Soluo zì màa, aa gè Selusi. Za we aa gè gó'ilenau aa gè Sipi būsuu.

5 Ké aa kà Salami, aa Lua yá waasokè Yuda lousisikpeo guu. Zāa Maaku kúrino ɔ̀nlede ũ.

6 Aa ísia gūgūnapi baa ví e Pafosi, ɔ̀ aa kpaaū ní Yuda dabudabukena pó de ānabi egena ũo we. Aà tón Yesune.

7 Ío kú ní būsupi gbēzōo Seeziu Poluo. Gbēzōopiá ɔ̀nɔ̀nae, ɔ̀ à Baanaba ní Soluo sisi, ké a ye Lua yāma yáí.

8 Dabudabukenapi tón Elima ní Geleki yáo. A íbelesèrino, àle weele gbēzōopi swáfē, ké asu Yesu náaikéo.

9 ɔ̀ Solu pó wí me Polu sō, Lua Nisina dèdewà, ɔ̀ à wepèwà à mè:

10 Ibiisi néo do! Maa píi ibee! Gbēnazin vāi píi paemadel! Wezēn pāsí! Nyō Dii zé sūsuo kpaanlaboa too lé?

11 Tiasa Dii a ɔ̀kulema, ní víakū. Nyō gooplake nyō íatē eo. Wegōo Elima wé gè dāadāa, gusia kulewà. ɔ̀ àle ɔ̀malemale, àle gbé weele aà a ɔ̀ kú.

12 Ké gbēzōopi yá pó kèpi è, à Dii náaikè, asa aà yá pó wa dàè aà kù gbāae.

Kua Antioxi pó kú Pisidi būsuu

13 ɔ̀ Polu gè gó'ilenau ní a gbé, aa bō Pafosi aa gè Pēega, Pāmfilí būsuu. We Zāa Maaku ní tóu, à èa tà Yelusaleū.

14 Bōa Pēega aa gè Antioxi pó kú Pisidi būsuu. Kámabogōzì aa gè zòle lousisikpeu.

15 Moizi ikoyá ní ānabio láo kyokea gbea lousisikpe gbēzōo gbé zì wà oné, tó aa káfia yāe ví aa o bílae, aa o.

16 ɔ̀ Polu fēle ɔ̀kéné à mè: Isailio ní buipāle lousisinao à ma yāma.

17 Isailiɔ Lua wá deziɔ sè, ɔ à ní bui kò an kua Egipi bùsuu. ɔ à ní bóle we ní a gbãa zɔɔ.*

18 A ní gwá guwaiwaiu wè bla taawa.†

19 A gbãamò Kanaa bùsu bui mèn soplaɔne, ɔ à ní bùsupi kpámá.‡

20 Apii kà wè òaa pla ní blakwio taawa. Bee gbɛa à dɔaanaɔ dīlené e à gè pèò ānabi Samueliwa.§

21 Ké aa kía gbèa, ɔ Lua Kisi né Saulu, Bēyāmɛɛ bui dīlené.* A kpalablè wè bla,

22 ɔ Lua aà bò kpalau, à Davidi kpà aà gbɛu. Lua Davidi yā'ò à mè, á é Yese né Davidi làasoo doŋanɔ, a a pɔeã píi keɛ.†

23 Aà bui guu à Yesu bùu Isailiɔne Suabana ũ, lá à a legbèwa.

24 E Yesupi àɔ gé mói Zāa dɔaa waasokè Isailiɔne píi, a óné aa nòselile aa da'ilɛke.‡

25 Ké Zāa zī ye láai à mè: Dé ále e má de a ũi? Gbé pò á wé dɔin ma ũo. A ma! Ale mó ma gbɛa, mi ka mà aà sabala bɔbɔèo.§

26 Ma gbéɔ, Ablahaŋ buiɔ ní buipále lousisinaɔ, wámɛ Lua suabayāɛ bee kpàsāwɛɛ.

27 Yelusaleŋdeɔ ní ní gbãadeɔ aai Yesu dɔo, aai ānabiɔ lá pò wɔ a kyoke kámabogɔzī píi zé dɔo, ɔ aa ānabipiɔ yá pàpa, aa yādaaala.

28 Aai yāe ewà à kà wà aà deo, ɔ aa gbèa Pilatiwa wà aà de.*

29 Ké aa yá pò wa kè aà yá musu kè píi, wà aà bùa líwa wà aà dà mia'eu.†

30 Lua aà bò gau.

31 A gɔɔ dasi ké à bò mò gbé pò aa bò Galile aa gèaàno Yelusaleŋwa.‡ Aame aà seeladeɔ ũ gbéɔne.

32 Wápiɔ sɔ, ɔ wa mɔ aà baokpaié. Lé pò Lua gbè wá deziɔne,

33 a kè wá gbé pò wá de an buiɔ ũne, à Yesu vù lá wa ò Sou plaade guuwa. Lua mè:

Ma nén n ũ,

n Maen ma ũ gbā.§

34 Lá a yaikɛo, mé Lua a aà bɔ gau, a yá ɔ Luapi ò yāa à mè:

Má báaa seasai pò ma a legbè Davidiɛ daágu.*

35 ɔ wa ò guei bɔ:

Nyɔ wei n gbé pò a kua adoa yaikɛo.†

36 Davidipi sɔ à Lua pɔeã kè a gɔɔ. Ké à gà, wà aà mia kpákɔi ní a deziɔ, ɔ à yaikè.

* 13:17 Bɔa 1.7, 12.51 † 13:18 Nao 14.34 ‡ 13:19 Iko 7.1, Yoz 14.1 § 13:20

1Sam 3.20-21, 10.21-24 * 13:21 1Sam 8.5 † 13:22 1Sam 13.14, 16.12-13

‡ 13:24 Luk 3.3 § 13:25 Zāa 1.20, Mat 3.11 * 13:28 Luk 23.1-23 † 13:29

Luk 23.50-56 ‡ 13:31 Zln 1.3 § 13:33 Sou 2.7 * 13:34 Isa 55.3 † 13:35 Sou

16.10

37 Gbé pò Lua àà wùpi sò i yaikεo.

38 Ma gbέó, àò dō ké duunakεama waaso pò wále kéé kú àà kíε.

39 Mοizi ikoyā lí fō tò yá bοrínο nao, āma gbέ pò aale Yesu náaikεo, yápii i bοrínο na.

40 A laaika ké yá pò ānabiο ò su á leo

41 aa mè:

A ma, á gbέ awiambοnao,

à gilike, í sāale,

asa má yāe ke á gοο,

baa tó wa dàu lé siué, á sio.‡

42 Ké Pòlu ní Baanabao lé bòle lousisikpeu, wà wabikémá aa ea mο yápi oné kámabogοο sīa lο.

43 Ké wále fāaa Yudaο ní gbέ pò í lousisiínοο bò te Pòlu ní Baanabaozi dasi. Aa yā'òné, aale lεdamá aao gé ae ní gbέke pò Lua kèrínοo.

44 Kámabogοο sīa wéledeο kāaa pii Dii yāmaa yái.

45 Ké Yudaο bílapi è, à kèné íi maamaa, ò aale Pòlu yá bèεbo, aale àà sōsō.

46 ∩ Pòlu ní Baanabao yā'òné vīasai aa mè: Ame à kù wà Lua yā'óé gīa. Lá a gi, ále e i ka à wēni láasai eo, wá ea aedo buipáleοwae sa.

47 Asa Dii yáε bee dílewεεε à mè:

Ma n díle gupua ũ buipáleοne,

ké n gé ní suabayāo e tοole léwa. §

48 Ké buipáleο yápi mà, an pο kèna, aa Dii yá sī sīana ũ, ò gbέ pò Lua ní díle wēni láasai pò ũo Yesu náaikè.

49 ∩ Dii yá lí bùsupia pii.

50 Yudaο οzò buipále nοε lousisin gbiaο ní wéle gbāadeοzi, ò aa íadà Pòlu ní Baanabaowa, aa ní yá ní bùsuu.

51 Aa kοòlémá ní tàae seela ũ, * ò aa gè Ikòniu.

52 Yesudeο sō, pοna ní Lua Nisīnao pèemá.

14

Pòlu ní Baanabao kua Ikòniu ní Lisitao

1 Aa kè Ikòniu lá aai kewa, aa gè Yudaο lousisikpeu aa yā'ò e Yudaο ní buipáleο Dii náaikè dasidasi.

2 ∩ Yuda pò aa gī yápi síio buipáleο swáfè Yesudeοne, aa íisèrínοo.

3 N beeo Pòlu ní Baanabao gοoplakè we, aa yā'ò vīasai daa Dii gàu, ò Dii ní gbá zé an yābοnsaεkeao ní ní dabudabukeao a gbέke yá pò aale oné sīanapīliwáné.

4 ∩ wéledeο kòkpaalè, gbέeo zè ní Yudaο, gbέeo ní zīnao.

5 Ǿ Yudaɔ n buipaleɔ n n gbãadeɔ zèd wà ìadamá wà n pápa n gbeo.

6 Ké Pɔlu n Baanabao n yá dṣ, ǿ aa bàasi tà Likaoni bùsu wéleɔ, Lisita n Debeo n a zṣewiaɔ.

7 Ǿ aa gĩ lé baonapi kpáné we.

8 Gṣee ku Lisita, aà gbáo imia. Zaa wà aà ì, a de ee ùe, i taa'oo.

9 Ale swákpa Pɔlu yái, ǿ Pɔlu wepèwà soee, a è aà Yesu náaikéa kà à aà gbágbá,

10 ǿ a dè n lɔɔ gbãao: Fele ze n gbáwa. Ǿ à vǐ zè, à bò n táo.

11 Ké bíla è lá Pɔlu kè, ǿ aa kãaa wiiwa n Likaoni yáo aa mè: Táaɔ lǐ gbēnazinaɔ ù aa pilawá.

12 Aa tɔkpà Baanabae Zupitee, Pɔlu sṣ Meekeu, * ké ǿme ì dɔaa n yá'oao yái.

13 Zupiteepi kpé kú wénkpe, ǿ aà gbàgbana mò n zuswana pò à lávu zablémá wéle bílɔleu. A ye dasi sa'o zinaowa.

14 Ké Baanaba n Pɔluo yápi mà, aa n ulaɔ ga kèkè, ǿ aa sǐ dasi guu n wiio

15 aa mè: Gbéc, bóyái ále ke beewai? Gbēnazinaɔn wá ù sṣ lááwa. Baona wále kpáé, ké à kpe lí pò gianae beee, í ze n Lua béeo. Ǿme musu kè n tɔleɔ n ísiao n pò pò kúu pǐ.†

16 A bui pǐi tò yāa, aa nǐza zé sè.

17 N beeo à azia òbné maakea guu. I to lou maé à pòkeke a gɔɔwa. I á gba ble à ku pɔna guu.

18 Baa n yá bee oao, dṣe n dṣeo ǿ aa gĩ gbéɔne aa sa'omá.

19 Ǿ Yudaɔ bò Antɔsi n Ikɔniuo aa mò wà bíla swáfè. Ǿ aa Pɔlu pápa n gbeo aa aà gále bòd wénkpe, aale e à gáe.

20 Ké Yesudeɔ kàaaaazi, ǿ à fèle gè wéle guu. Ké a gu dṣ, aàpi n Baanabao aa gè Debe.

Zinao taa Antɔsi

21 Ké aa baonakpáné wélepi guu, aa gbéc è dasi. Ǿ aa èa gè Lisita n Ikɔniuo n Antɔsio,

22 aale Yesudeɔ gba gbãa, aale ledamá aa wetá Yesu náaikéawa aa mè: Sema wà taasike maamaa, wí gbasá gè kpala pò bò Lua kíi guu.

23 Aa gbēzṣɔɔ dǐlené wéle n wéleɔ, ǿ aa wabikèné n leyee, aa n ná Dii pò aa aà náaikèè ɔzǐ.

24 Ké aa pà Pisidi bùsua, aa kà Pāmfilì bùsuu.

25 Aa Lua yá'ò Pɛega, ǿ aa gè Atali.

26 We aa gè gó'ilenau aa tà Antɔsi, gu pò wà n náu Luae a ɔzǐ yāa aà gbēkekèné zǐ pò aa kè aa làa tia yá musu.

* 14:12 An táaɔ tɔɔn we. † 14:15 Bɔa 20.11, Sou 146.6

27 Ké aa kà, aa Yesudeo kàaa aa yá pò Lua kèné òné pii, lá à buipáleo gbà zé aa a náaikè.

28 Ǿ aa gooplakèrínò we.

15

Lekpaafia Yelusaleu

1 Gbèo bò Yude aa mò Antioxi, ǿ aa yādà Yesudeone aa mè: Tó i tōzō lá Moizi dilewao,* á zia'eo.

2 Pòlu ní Baanabao zòadòmá aa lekpaakèrínò maamaa yápi musu. Ǿ Yesudeo zèò Pòlu ní Baanabao ní ní gbèo gé Yelusaleu yápi gógòí ní zinao ní gbèzōo.

3 Aa gé zèné, ǿ aa pà Fenisi ní Samalio bùsuola. Aa buipáleo nòselilea yá dàu a síu ní gbèone we, ǿ an pò kèna zōo.

4 Ké aa kà Yelusaleu, Yesudeo ní zinao ní gbèzōo gbàakpàñzi, ǿ aa yá pò Lua kèné pii baokpàné.

5 Ǿ Falisi Yesudee fèlè mè: Sema buipáleo tōzō, wi oné aao Moizi ikoyā kūa.

6 Ǿ zinao ní gbèzōo kō kàaa, aale yápi gwa.

7 Ké lekpaafia gbàakù, Pièè fèlè zè a òné: Ma gbèó, á dō ké Lua ma dile á guu à gègè, ké buipáleo Yesu bao ma ma léu, aai àa náaikè.

8 Lua dee gbèpii nòse dō, ǿ à ní gbá a Nisina a siaínò seela ũ,† lá à wá gbáwa.

9 Lua i ní dile dodoa ní wápioo. A ní nòse pìpiné, ké aa Yesu náaikè yái.

10 Bóyái ále Lua wei tiai? Aso pò wá deziò fùà séi ní wápio ǿ á ye dinéa?

11 Maa no! Wá a náai ví ké wá bò Dii Yesu gbèke yáie, lá ampiowa sō.

12 Gbèó kè kílíkíli pii, ǿ aa swákpà Baanaba ní Pòluozi, aale seelaó ní dabudabu pò Lua kèné buipáleo guuo o.

13 Ké aa yá'ò aa làa, Zaaki fèlè yàsè à mè: Ma gbèó, à ma yáma.

14 Simoo ò lá Lua dōaa buipáleo wegwá, ǿ à gbèó sè ní guu a pò ũ.

15 Anabio yáó kōsè ní beeo, asa aa mè:

16 Bee gbèa má éa mò Davidi bezi bo,

mí a gufooo keke tata b,

17 ké buipáleo ma kíi weele,

gbè pò ma ní sisi ma ní sépio pii.

18 Dii pò lé yápi ke mé ò,

a tò wa yápi dō za káau.‡

* 15:1 Lev 12.3 † 15:8 Zln 11.15-18 ‡ 15:18 Amò 9.11-12

19 Ayámeto má è a maa wà yá zí'ù dile buipále pó aa zè ní Luaoon̄eo.

20 Wà lákēné aa mikē pó pó gbâlè táa kíiwa ní gbāsíkēao ní n̄òò kòlokpasaiò ní kpàao.Š

21 Asa à gègè wíò M̄oizi lá kyokē lousisikpēo guu kámaboḡozi p̄ii, wíò aà yá waasokē wéle ní wéleo.

Zinao gbézo zia buipále Yesudeōwa

22 Ō zinao ní gbēz̄ōo ní Yesudeō p̄ii zèò wà gbézo sé ní guu, wà ní zí Antiōsi ní P̄oluò ní Baanabao. Ō aa ní d̄oanaēo sè, Yuda pó wí mèè Baasaba ní Siliv̄ēeo.

23 Wà taala d̄in̄é, yá pó wa kè a guu m̄è: Wá zinao ní gbēz̄ōo wa f̄okpà wá gbé pó aa de buipálēo ũ Antiōsi ní Sili bùsuo ní Silisi bùsuōwa.

24 Wá mà wá gbēōo gè á kíi aa á n̄òse ò̄okpàé, aa á dá bíliu ní yá'oa guu. Wá lé kú a guuo,

25 ÿ wa lēdoukè wa zèò ké wà gbézo se wà ní zíwá ní wá gbé yenzidēo Baanaba ní P̄olu

26 pó aa ḡi ní wēnii wá Dii Yesu Kilisi t̄ōbōa yáio.

27 Ayámeto wále Yuda ní Siliv̄ēeo zíwá, aa yá pó wá kè láu oé ní léo.

28 Asa Lua Nisina ní wápiō wa zèò wà asoe dié̄o, sema a pó zev̄le beēo.

29 A mikē n̄òò pó wà sa'òò táawa soawa ní kpàao ní n̄òò kòlokpasaiò ní gbāsíkēao. A maa à mikē beēōwa. Wà k̄o'e aafia!

30 Ō wà ní gbáe, aa gè Antiōsi. Aa Yesudeō kàaa p̄ii, ÿ aa lápi kpámá.

31 Ké aa a kyokè, ÿ an p̄o kèna maamaa ní n̄òse níniyāpio.

32 Yuda ní Siliv̄ēeoá ānabīone, ÿ aa lēdà ní gbépiōwa maamaa, aa ní gbá gbāa.

33 Ké aa gōoplakè we, Yesudeō lezámá, ÿ aa tà ní zinao kíi aafia.

34-35 P̄olu ní Baanabao ḡò Antiōsi. N gbé dasi p̄alēo aa Dii yādáné aa baonakpáné.

P̄olu wélēgea gēn plaade

36 Gōopla gbēa P̄olu ò Baanabae: Wà ea gé Yesudeō gwai wéle pó wa Dii yá waasokèu yāao guu, wíò d̄o lá aa de.

37 Baanaba ye Zāa Maaku se aà gérin̄o,

38 ÿ P̄olu lé e a maa wà gbé pó kè̄má Pām̄fili, i t̄ér̄zi ní zí guuo se lōo.*

39 Aai mak̄ōeo, ÿ aa kèk̄ōwa. Baanaba Maaku sè aa gè gó'il̄enau aa gè Sipi.

40 Ǿ Pɔlu Silivēe sè. Yesudeo ní ná Diie a ɔzĩ àà gbēkēkené, ǿ aa dàzeu.

41 Aa pà Sili ní Silisiola, aa Yesudeo gbà gbāa.

16

Timotee gea ní Pɔluo ní Silivēe

1 Pɔlu kà Debe ní Lisitao. Wekii Yesudee ku wĩ meè Timotee. Àà daá Yuda Yesudee, mé àà maeá Gelekie.

2 Yesude pó aa ku Lisita ní Ikoniuo àà tónasi.

3 Pɔlu ye àà geano, ǿ à tɔzòè Yuda pó kú wélepico guuo yáí, asa ampíi aa dǿ ké àà maeá Gelekie.

4 Wéle pó aa gèu píi, aa yá pó zinao ní gbēzɔɔ díle Yelusaleũ ò Yesudeone aao kũa.

5 Ǿ aale gbāakũ ní Yesu náaikēa guu, aale dasikũ lá gu lé do.

Pɔlu gea Masedoni būsuu

6 Lua Nisina gíné aa gé Lua yá'oi Azi būsuu, ǿ aa pà Filizi ní Galatio būsua.

7 Ké aa kà Misi būsuo zǿleu, aa yǒwà wà gē Bitini būsuu, ǿ Yesu Nisina i weinéo.

8 Ké aa Misi būsuo baa vĩ, ǿ aa kà Toloasi.

9 Gwāasina Pɔlu Masedoni būsuo gbēe è zeaala iu, àle awakpaè à mè: Buawá Masedoni, dowále.

10 Ké a è iu màa, ǿ wa Masedoni ɔukè gǔɔ, asa wá dǿ sa, ké Lua mé lé wá sisi wà ge baonakpané.

11 Ǿ wa gē gó'ilenau Toloasi, wa mipè Samotasiwa. Ké a gu dǿ wa ka Neapoli.

12 Bɔa we wa ge Filipi, Masedoni būsuo saalopi meewia pó Lomadeo vĩ, ǿ wa gɔoplakè wélepiu.

13 Kámabogoozĩ wa bo wénkpe, wa ge swa sae, gu pó wále e wĩ lousisiu. Ǿ wa zǿle wa yá'ò nɔe pó káaaa weone.

14 Nɔee ku we, wĩ meè Lidia. Tiatii gbé zwàa tēa yīanae, mé lousisinae. Ale yá pó Pɔlu lé o ma, ǿ Dii àà sǿ wèè, à yápi sí.

15 A da'ilekè ní a bede, ǿ à wabikèwá à mè: Tó a ma Dii náaikēa síe, à mo pila ma be. Ǿ wa àà yáze èe.

Pɔlu ní Silivēe daakpeu Filipi

16 Ziewa ké wále gé wabikekii, wa kpaaũ ní zɔnɔe pó taa mlé vío. Àà diio ì ɔa e maamaa àà àsi'oané yá musu.

17 Ǿ à bǒ téwazi, wápio ní Pɔluo, àle wiile à mè: Gbé beeoá Lua Musude zǔblenaone, aale suabaze kpawakéé.

18 Ǿ ke màa lá gu lé do, ǿ yápi Pɔlu wà. A líli ò táapie: Má òne ní Yesu Kilisi tóo, go nɔepiwa. Ǿ à gòwà gǔɔ.

19 Ké àà diio è ài'ea àà yá musu tãmaa ní né, ǿ aa Pɔlu ní Silivēe kũ aa ní gále gèrno gbāadeo kii gāae.

²⁰ Aa gèrínɔ yákpalekenao kǐi aa mè: Gbée beeɔá Yudaone, mé aale wá wéle òkpa.

²¹ Felekaayá pó wá Lomadeɔ ikoyá gǐ wá si ge wá ke ɔ aale dané.

²² Gbée felerínɔ dasi, ɔ yákpalekenapiɔ mè wá ní ulaɔ wolomá, wá ní gbē ní goo.

²³ Ké wá gbēa gbāa kèné, ɔ wá ní dá kpéu, wa ò kpépi d̄anae aà ní d̄sa maamaa.

²⁴ Ké wa òè màa, ɔ à ní dá kpépi guonau, à ní gbáo dàliu gǐugiù.

²⁵ Wεedo taawa Pɔlu ní Silivεeo lé wabike Luawa, aale aà táasile, mé dakpeunao lé swákpa ní yáí.

²⁶ Kándo tɔle lùalua ní gbāao e kpépi gǐo dèe. Wegɔɔ a gbaɔ wèwē píi, ɔ dakpeunao mɔdaonao pòlomá píi.

²⁷ Ké kped̄sana vù, à gbaɔ è wèwēa píi, ɔ à a fēnda wò, a ye azia de, asa àle e dakpeunao bàasie.

²⁸ Ǿ Pɔlu pùna ní lɔɔ gbāao à mè: Nsu fakpa nziaio. Wá kú la wápii.

²⁹ Kped̄sanapi mè wá mós ní filiao, ɔ à síñzi ní bao à kule Pɔlu ní Silivεeo ae, àle kpakpanaga.

³⁰ A b̄rínɔ bàasi, ɔ à mè: Maeɔ, kpelewa má ke mà zia'ei?

³¹ Aa òè: Dii Yesu náaike, nýɔ zia e, mpi ní n bedeo píi.

³² Ǿ aa Dii yá'òè ní a be gbée píi.

³³ Wεedo bee, kped̄sanapi ní sé à gè ní gu'laɔ p̄ipiné, ɔ à da'ilekè ḡɔɔ ní a gbée mpii.

³⁴ Ǿ à gèrínɔ a be à blekèné. Aàpi ní a bedeo an pɔ kèna maamaa, ké aa Lua náaikè yáí.

³⁵ Ké gu d̄ò, yákpalekenao d̄oaiɔ z̄i aa ge o wá gbépiɔ gbae.

³⁶ Ǿ kped̄sanapi ò Pɔluε: Yákpalekenao gbée z̄la mà á gbae. A b̄le, í á taananke.

³⁷ Ǿ Pɔlu ò d̄oaiɔne: Aa wá gbé bíla wáa yákpalekeawano sai, aa wá dá kpéu, wá gbé pó Lomadeɔn wá ũ. Tiasa ɔ aa ye wá b̄le asii guua? O'o! A ke màao. Sema aa mɔ wá b̄le nízia.

³⁸ D̄oaiɔpi yápi s̄ele ò yákpalekenao. Ké aa mà Lomadeɔn ní ũ, ɔ v̄ia ní kú.

³⁹ Ǿ aa mò awakp̄ané aa ní b̄le kpéu, ɔ aa wabikè má aa b̄né ní wéleu.

⁴⁰ Ké aa b̄le kpéu, aa gè Lidi be. Aa Yesudeɔ lè we, ɔ aa ní n̄d̄se n̄niné aa gèz̄ea.

17

Pɔlu kua Tesaloni

¹ Aa b̄le ní Amfip̄olio ní Apolonio, ɔ aa kà Tesaloni, gu pó Yudaɔ lousisikpe kúu.

² Ǿ Pɔlu gè lousisikpeu lá ɔ̄ kewa, à waasokèné yá pɔ̄ kēa Luayātaalau musu kámabogɔ̄ là àā.

³ Ale a bɔ̄lekèné lá à kù Mesii taasike, i bɔ̄ gau, à mè: Yesu pɔ̄ mále aà yá'óé mé Mesiiipi ũ.

⁴ An gbēo yápi zé è, ɔ̄ aa nà Pɔlu ní Silivēeowa. Màa Geleki lousisin dasiɔ̄ nàmá sɔ̄ ní nɔ̄e tɔ̄de bílaɔ̄ lɔ̄.

⁵ Ǿ Yudaɔ̄ íisèrínɔ̄, aa bèbempádeɔ̄ káaa aa dasikù, ɔ̄ aa wéle lɔ̄o. Aa gè lía Zasɔ̄ bei, aale Pɔlu ní Silivēeoo wéle ní kù bɔ̄rínɔ̄ balu guu.

⁶ Ké aai ní eo, aa Zasɔ̄ ní Yesude páleɔ̄ gále bɔ̄rínɔ̄ wéle gbāadeɔ̄ kíi, aale wiile: Gbépiá dúniaɔ̄enaɔ̄ne. Aa mò la,

⁷ ɔ̄ Zasɔ̄ ní díle a be. Gbépiɔ̄ lé pā Sezaa ikoa mípii, aai me kía pále ku wí me Yesu.

⁸ Yápi zè bíla ní wéle gbāadeɔ̄ pɔ̄wa.

⁹ Ǿ aa ɔ̄asi Zasɔ̄ ní gbé kiniɔ̄wa aa ní gbáe.

Pɔlu kua Belee

¹⁰ Gwāasina bee gɔ̄o Yesudeɔ̄ Pɔlu ní Silivēeoo gbàe Belee. Ké aa kà we, ɔ̄ aa gè Yudaɔ̄ lousisikpeu.

¹¹ Gbé beeo nɔ̄se maa de Tesalonideola, aa Lua yá sɔ̄ ɔ̄plapla. Lá gu lé dɔ̄ aaiɔ̄ wéte Luayātaalai, ké aa e dɔ̄ tó Pɔlu yápiɔ̄ síana ví.

¹² An gbé pɔ̄ Dii náaikéɔ̄ dasi ní Geleki nɔ̄e gbiao ní Geleki gɔ̄eɔ̄ dasidasi lɔ̄.

¹³ Ké Tesaloni Yudaɔ̄ mà Pɔlu lé Lua yá waasoke Belee lɔ̄, ɔ̄ aa mò we, aa yákele dà aa bíla pɔ̄ fèle.

¹⁴ Ǿ Yesudeɔ̄ Pɔlu gbàe gɔ̄o ísia oi, āma Silivēe ní Timoteoo gɔ̄ we.

¹⁵ Gbé pɔ̄ gè zei Pɔluɔ̄ gèaàno Ateni, ɔ̄ aa èa tà Silivēe ní Timoteeowa ní Pɔlu legbeo, à mè aa mo a le kpakpa.

Pɔlu kua Ateni

¹⁶ Ké Pɔlu lé ní dá Ateni, aà ká fèle sɔ̄, ké a è taa di wélepiu yáí.

¹⁷ Ǿ à waasokè Yudaɔ̄ne ní buipále lousisinaɔ̄ lousisikpeu ní gbé pɔ̄ ɔ̄ ní le eleu lá gu lé dɔ̄.

¹⁸ Pɔlu lé yábɔ̄bɔ̄ kɔ̄ léu ní yāwaaipana pɔ̄ wí mené Epikulio ní Sitoisio. Ǿ an gbēo mè: Bɔ̄ yá dàobānapi lé bɔ̄lei? Gbēo mè: Wále e taa dafu yá kpàwa àle ke. Aa ò màa ke àle Yesu yá ní aà bɔ̄a gau yáo baokpané yáíe.

¹⁹ Ǿ aa Pɔlu sè gèò gbēzɔ̄ɔ̄ kíi Aleopaga aa mè: Nyɔ̄ yá dafu pɔ̄ ní dané owēeoo lé?

²⁰ Wa yābɔ̄nsae màma, wá ye a bɔ̄le dɔ̄.

²¹ Atenideɔ̄ píi ní nibɔ̄ pɔ̄ kú weɔ̄, aaiɔ̄ ye yāpáleio, sema yá dafu maa ní a wāaipaaoo bàasio.

22 ǃ Pɔlu fɛlɛ zɛ Aleopagadepiɔ guu à mè: Atenideɔ, má è á misiilea tãaɔne ãia ví maamaa yápii guu.

23 Ké má be á wéleu, mále pɔ pɔ i kúlenéɔ tãasika, ɔ ma sa'oktie è, wà lakèwà wà mè: Lua pɔ wá dɔo pɔ. Lua pɔ á aà dɔo mé ále misiileè, aà bao mále kpáé.

24 Lua dúnia kè ní pɔ pɔ kú a guuɔ pii. A de musu ní tɔɔleo Dii ũ, ilio ku kpé pɔ gbēnazinaɔ dɔɔ guuo.*

25 Aà bàa kú ní gbēnazina dɔnleoo. Aàpi mé ì wēni ní nisinao ní pɔpii kpa gbēpiiwa.†

26 A bui pii bɔ gbé mendo kɛie, ɔ aa ku dúnia gola siii piiu. A dɔaa gɔɔdɛdile bui piié ní gu pɔ aao kuu léo.

27 A ní ké ké aao a wεle aa omalemale e aa ge bɔwa. Baa ní beeo a zà ní wá gbēoo.

28 Asa aàpi mé ì to wàɔ wēni ví, wíɔ ku, wí fɔ wá wá me sé. Lá á lakēnaeɔ ò aa mè: Wá de aà bui ũ sɔ.

29 Lá Lua buiɔn wá ũ, wásu wàɔ e a de lán tãa pɔ gbēnazina kè ní vuao ní ánusuo ní gbɛo à gɔinakèwà lá a yeiwawao.

30 Lua wεkpà a ví wá wésiaɔɔ yála, ɔ ále leda gbéowa gupiiu tia aa nɔselile.

31 Asa à gɔɔdɛle, ké gbé pɔ á sè a yákpaleke ní dúniao a zéwa. Lua gbé pɔ a sèpi bɔ gau, ké gbépii e dɔ.

32 Ké aa bɔa gau yápi mà, an gbēoo aà láanikè, áma an gbēoo mè: Wá n yápi ma ziewa ɔ.

33 ǃ Pɔlu bɔ ní kɛi.

34 Gbēoo nàwà aa Yesu náaikè. Aleopaga gbēzɔɔ do pɔ wí me Denisi kú ní guu ní nɔe pɔ wí meè Damalio ní gbēoo ɔ.

18

Pɔlu gɔɔplakea Kɔleni

¹ Bee gbɛa Pɔlu bɔ Ateni à gè Kɔleni.

² A kpàaŭ ní Yudaɔo we, Pɔntu bùsu gbé pɔ wí meè Akilasi ní a na Pisiio. Aa sù ní Itali bùsuo dafu, ké Sezaa Kolodi dɛle Yudaɔne aa bɔle Loma yái. Pɔlu gè ní kɛi,

³ ɔ à pílamá, ále zíkérɔ, ké ɔzídoukɛnaɔn ní ũ yái. Asa zwàakpekɛnaɔn ní ũ mpii.

⁴ Kámabogɔzi pii ì waasoke lousisikpeu, ále wεle Yudaɔ ní Gelekio a yáze e.

⁵ Ké Silivɛɛ ní Timɔteeo bɔ Masedoni bùsuo aa kà, Pɔlu zè ní waasokeao, ále o Yudaɔne wásawasa Yesu mé Mesii ũ.

⁶ Ké Yudaɔ ñisèaàɔ aa aà sɔsɔ, ɔ à a pɔkasao kpòɛnla à mè: Yá pɔ á kè wí á musu, ma yán ɔo. Za tia má gé buipáleo kɛie.

* 17:24 1Kia 8.27 † 17:25 Isa 42.5

⁷ Bɔa we à gè p̄la buipāle lousisina pó w̄i mèè Titiu Yusitu be lousisikp̄epi sae.

⁸ Lousisikp̄e gb̄ēz̄ɔ Kilisipu Dii náaikè ní a b̄edeɔ p̄í. Kolenideɔ Pɔlu yāmà dasi, ɔ aa Yesu náaikè aa da'ilèkè.

⁹ Gwāasina Dii ò Pɔlu e iu à mè: Nsu to v̄ia n k̄ūo, nsu kāmabo ní yā'oanéo,

¹⁰ asa gb̄é pó de ma pó ũ w̄éleε bee guuo dasi. Má kunnɔ, gb̄ēe a n k̄ū à ìadamao.

¹¹ ɔ Pɔlu w̄è do ní mɔ sooloo kè we, ìo Lua yāda gb̄éɔne.

¹² Gɔɔ pó Loma gb̄é Galiɔ de Gelesi bùsu gb̄ēz̄ɔ ũ, Yudaɔ ledoukè aa àna Pɔluwa, aa gèaàno yákpalekek̄i

¹³ aa mè: Gb̄éε bee lé tékpa gb̄éɔgu aao lousisiyā pó p̄aa wá ikoyāla k̄ūaε.

¹⁴ Ké Pɔlu ye yā'o, ɔ Galiɔ ò Yudaɔne à mè: Yudaɔ, tó dàae ge t̄aae z̄ɔbeε yāa, à k̄ū mà menakeáo.

¹⁵ Lá ále yákeletā gb̄éɔ tó yá musu ní ázia ikoyāo, à ḡò á yá ũε. Ma gi yá bee taa ḡógiε.

¹⁶ ɔ à ní yá ní b̄óle yákpalekek̄p̄eu.

¹⁷ ɔ aa àna lousisikp̄e gb̄ēz̄ɔ Sɔseniwa m̄pii, aa aà gb̄ègb̄ē yákpalekek̄p̄e k̄p̄eεε. Galiɔ i a yādao.

¹⁸ Pɔlu gɔɔplakè Koleni lo, ɔ à lezà Yesudeɔwa à ḡè gó'ilenau, àle tá Sili bùsuu. Pisii ní Akilasio gèaàno. A mibò Sākele lé pó a kè Luawa yái.*

¹⁹ Ké aa kà Efese, Pɔlu Pisii ní Akilasio tò we. A gè lousisikp̄eu à waasokè Yudaɔne,

²⁰ ɔ aa wabikèwà aà gɔɔplakeńno. I weio,

²¹ ama ké ále lezamá à mè: Tó Lua w̄ei, má εa mó á gwai. ɔ à b̄ò Efese ní gó'ilenao.

²² Ké à kà Sezale, à gè fokpà Yesudeɔwa Yelusaleŭ, ɔ à tà Antiosi.

²³ Ké à gɔɔplakè we, à èa dàzeu à gè w̄éle ní w̄éleo Galati bùsuu ní Filizi bùsuo, à Yesudeɔ gbà gb̄aa m̄pii.

Apoloo

²⁴ Yudaε ku, aà tón Apoloo, Alesāndi gb̄éε. Aà lé na mé a Lua yá d̄ɔ maamaa.

²⁵ Wà Dii zé yādàdaè, ɔ Yesu yā'oané aà kās̄i. I dadané a zéwa, ama Zāa gb̄éɔ da'ilèk̄ea ɔ a d̄ɔ. A m̄ò Efese,

²⁶ ɔ à nà yā'oawa lousisikp̄eu v̄iasai. Ké Pisii ní Akilasio aà yāmà, ɔ aa aà s̄isi aa Lua zé b̄oolekè wásawasa.

²⁷ Ké Apoloo ye gé Gelesi bùsuu, Yesudeɔ aà gbà s̄ɔ, ɔ aa lakè Yesude pó kú weɔne aa aà k̄ū ɔplapla. Ké à kà we, à ɔdà gb̄é pó Lua gb̄ékekèné aa Yesu náaikèɔwa maamaa.

* 18:18 Nao 6.18

28 Asa aà yá Yudaο wè dasi wáa máũmaũ, à òbné Lu-
ayãtaalau ké Yesu mé Mesii ũ.

19

Pɔlu kua Efese

1 Goo pɔ Apoloo ku Kɔleni, Pɔlu Azi bɔsu sɔsɔ baa vɛ, ɔ à kà
Efese. A Yesudeeο lè we,

2 ɔ à ní lá à mè: Ké a Dii náaikè, aà Nisina dĩéa? Aa wèwà aa
mè: Aawo, wi aà Nisina kua yãma seo.

3 ɔ à ní lá à mè: Da'ile kpele á kèi? Aa wèwà aa mè: Zãa pɔe.

4 ɔ Pɔlu òné: Zãa gbéε da'ilekè an nòselilea seela ũe. A ò gbéεne
aa gbé pɔ a mɔ a kpe náaike.* Yesu àle o.

5 Ké aa yápi mà, aa da'ilekè ní Dii Yesu tóo.

6 Ké Pɔlu ɔnámá, Lua Nisina dĩné, ɔ aa yãebui'ò aa ãnabikèkè.

7 Gbépio píi kà lán gbéεn kuεpla taawa.

8 Pɔlu ìó gé lousisikpeu e mɔ àaō. A yá'òné vɛasai, àle waasoke
kpala pɔ bɔ Lua kíi yá musu, ké aa a yáze e.

9 Ama an gbéεο swágbãakè, aai Lua yá sio, ɔ aa zépi bèébò
dasi guu. ɔ Pɔlu gbé pɔ Yesu náaikèο sèle aa bɔ ní guu. ɔ ìó
waasoke gbéεne Tilanu kyókpεu lá gu lé dɔ.

10 A kè màa e wè pla, ɔ Azi bɔsudeeο Dii yãmà, Yudaο ní Gelekio
píi.

Seva néo

11 Lua Pɔlu gbà zé à dabudabu bɔnsaeο kè.

12 Beewa baa tó wà isimawaaboo ge fũaο ná Pɔlu mewa wà
ge ná gyãeowa, aai gbágbãe, an táaο ì gẽzea.

13 Yuda táagona pɔ aaiο bebεeο wèlele táa gò ní Dii Yesu tóo aa
mè: Wá òé ní Yesu pɔ Pɔlu ì a yá waasoke tóo, à go.

14 Yudaο sa'onkia pɔ wɛ me Seva negōe gbéεn soplao mé ì ke
màa.

15 ɔ táa òné: Má Yesu dō mé ma Pɔlu bao mà. Apio sō, dén á
ũi?

16 ɔ táadepi kùsimá à gbãamòné, à ní kwé píi à ní keke'ia, ɔ aa
bàalè bòle uapiu puizi.

17 Ké Efesedeο yápi mà, Yudaο ní Gelekio píi, vɛa ní kú, ɔ Dii Yesu
tɔbò maamaa.

18 ɔ gbé pɔ aa Yesu náaikèο mɔ dasi, aale ní yãkeao o gupuaυ.

19 Gbékɔlekenaεο ní taalaο náaa mɔ kàteυ bíla wáa. Ké
wà lápio ɔa dɔdɔ, wa è à kà ánuυ ɔwatē ãaasoo leε blakwi
(50.000).

20 Beewa ɔ Dii yá ìó káfi, ìó ɔta ní gbãao.

Zakaa Efese

* 19:4 Luk 3.16

21 Yá bee gbea Polu zèò a nòse guu à bolé ní Masedoni bùsuo ní Gẹlesi bùsuo, i gé Yelusaleũ, à mè: Tó ma ge we, sema mà gé Lomadeo gwai.

22 Ɔ à a donlede gbɛɔn plaɔ Timotee ní Elasaò zì Masedoni. Aàpi s̄s̄ à ḡò Azi bùsuu ḡia.

23 Goo bee ɔ yákele f̄le maamaa Dii zé yá musu.

24 Anusupinae ku w̄i m̄e Demetiu, ì Aatemi táakpe taa pí ní ánusuo. Aà z̄ikenaò ì ài z̄s̄o e z̄ipiwa.

25 Ɔ à ní k̄aaa ní gb̄é p̄ó ì z̄i bee taa keo, a òné: Gb̄é, á d̄s̄ ké ɔz̄le bee mé wá blek̄i ũ.

26 Ale e mé ále ma lá Polupi lé ke, à mè: Táa p̄ó wà ní p̄íá luao no. Ɔ à gb̄é dasiò mi líaa, wà aà yáze è. I ke Efese la ado no, ní Azi bùsuo píe.

27 Yá bee a f̄s̄ músi'iw̄e. I ke wá ɔz̄i yáfúk̄ua ado no, a yá a to táa n̄e z̄s̄o Aatemi kp̄é ḡs̄ p̄e ũo, táa p̄ó Azi bùsudeo ní d̄únia gb̄épiio ì k̄uléèpi gawi a láae.

28 Ké aa yápi mà, an p̄o p̄à, ɔ aa nà wiiwa aa mè: Efesedeo Aatemi z̄s̄o.

29 W̄éle lòo, gb̄é b̄aalè lé si k̄k̄aaakek̄iu, ɔ wà Masedoni bùsu gb̄ɛɔn pla Gaiusi ní Alisaka p̄ó aai gé w̄éleu ní Poluoò k̄ù ḡéniò.

30 Polu ye ḡe z̄a guu, ɔ Yesudeo i weiòo.

31 Azi bùsu gb̄ɛ z̄s̄o de aà gb̄enaò ũ, ɔ aa gb̄é z̄i aa ledàwà asu ḡe z̄aũo.

32 K̄k̄aaa yà, wàle wiile, wàle k̄o yámao, asa gb̄é daside d̄s̄ b̄oȳai wà k̄aaao.

33 Yudaò ɔz̄ò Alesándazi aà yá'o, ɔ bíla guu gb̄eò lé ledòdòwà. Alesándapi ɔk̄en̄é aa níle, a ye Yudaò mi b̄o bíla wáa.

34 Ké wà aà d̄s̄ Yuda ũ, ɔ amp̄ii aa wiilè s̄anus̄anu mò pla taawa aa mè: Efesedeo Aatemi z̄s̄o.

35 Ɔ w̄éle gb̄ɛ z̄s̄o ní z̄oa zè à mè: Efesedeo, gb̄épii d̄s̄ ké á de táa z̄s̄o Aatemi kp̄é d̄šana ũ ní luakim̄o p̄ó k̄ú weo.

36 Lá gb̄e a f̄s̄ b̄o bee kp̄eo, à áz̄ia k̄ú t̄ēe. Asu ȳae ke ní n̄onw̄aaoo.

37 A m̄ó ní gb̄é la, aai ɔk̄á wá táakpe p̄ewao, aai wá táa t̄b̄̄es̄io.

38 Aȳam̄eto tó Demetiu ní a z̄ikenaò ȳáv̄i ní gb̄eò, yákpalekeḡoo k̄ú ní yákek̄enaò. Aa gé k̄s̄ gbea we.

39 Tó á ȳap̄ale v̄i lo, wa ḡó ḡé k̄k̄aaa p̄ó gb̄aadeo gb̄e a guu.

40 Asa wa f̄s̄ wá tàae e z̄oa p̄ó k̄è gb̄ae bee musu. Wá yáze de e o z̄oapi musuo, asa a gb̄á v̄io.

41 Yá bee oa gbea ɔ à gb̄é gb̄ae.

20

Etiki bǎea fenentiu

1 Ké zɔa làa, Pɔlu Yesudeɔ kàaa à ní gba sɔ, à lezámá, ɔ à gè Masedoni.

2 Ké àlɛ pǎ bùsupia, à gbéɔ gbà sɔ ní yáɔ dasi, ɔ à gè kàò Gelesi,

3 ɔ à mɔ àaɔ kè we. Ké àlɛ gé gēi gó'ilenau à ta Sili bùsuu, a mà Yudaɔ lekpaáɹazi, ɔ à zèò à ɛa tá ní Masedonio.

4 Gbé pɔ gèaànoɔ tɔn ke: Belee gbé Pilusi né Sɔpatɛɛ ní Tesaloni gbéɔ Alisaka ní Sekɔduo ní Deɛbe gbé Gaiusio ní Timoteo ní Azi bùsu gbéɔ Tisiki ní Tɔfiuɔ.

5 Gbé beeɔ dɔaa gè lé wá dá Toloasi.

6 Wápiɔ sɔ, Kàaso dikpe gbea wa gē gó'ilenau Filipi, ɔ gɔɔ sɔo gbea wa ní lé Toloasi. We wa ásoa do dèu.

7 Ásoanenzí wa kɔ kàaa wà Dii dɔngubɔ ble. Pɔlu lé waa-sokené, a ye ta tó gu dèɛ, ɔ à dàyála e wɛɛdo.

8 Filia dasi kú kpé lɛsí pɔ wá káaaaupiu.

9 Ewasoe zǎlea fenentiu, wí mɛè Etiki, àlɛ igofampa. Ké Pɔlu waasokea kè gbàa, i aà lè, ɔ à bò za kpɛdiakɔapi àaɔde fenentiu à lèlɛ, ɔ wà aà sè gè.

10 ɔ Pɔlu pila à kùsiwà, ɔ à aà se kpà a kùɛ à mè: Asu gilikeo, a bǎɛ.

11 Ké à èa dède musu, wa Dii dɔngubɔ blè. Pɔlu yá'ò maamaa e gu gè dòò, ɔ à dàzɛu.

12 ɔ wà tà ní èwaasonapio bǎɛ, gbéɔ nòse nini a de beeaɔ.

13 Wápiɔ sɔ wa ge gē gó'ilenau, wa dɔaa Pɔluɛ Aso, wéle pɔ wá aà seɛ. Màa à zèò, asa a ye gé we kèseɛ.

14 Ké à wá lé Aso, ɔ wa aà sè wa ge Mitilɛni.

15 Ké a gu dò, wa bɔ we ní gó'ilenao, wa ge Kio. Gu sía dɔa wa ge Samɔ, a gɔɔ àaɔde ɔ wa ka Miletì.

16 Pɔlu zèò yáa à dɔ Efɛsezi, ké gɔɔ su gēwa Azi bùsuuo yáí, asa àlɛ wá à e ka Yelusaleù e Páteko dikpe àò kaɛ, tó a zekè.

Pɔlu lezaa Efɛse gbēzɔɔwa

17 Pɔlu gbéɔ zǎ gbēzɔɔwa Efɛse, à mè aa mɔ Miletì.

18 Ké aa kà, ɔ a òné: A dɔ lá mi ke gɔɔ pɔ má kúánɔ za zǎ pɔ ma gbapèlɛ Azi bùsula.

19 Ma zíkè Diiɛ zɹabusaa guu ní wé'io. Ma taasikè lé pɔ Yudaɔ kpáaímaziɔ yáí.

20 Mi káfla yáe ulééɔ, ma waasokèé, má dàdaé balu guu ní á bɛɔ.

21 Ma lɛdà Yudaɔwa ní Gelekio píi aa ze ní Luao, aai wá Dii Yesu náaike.

22 Tiasa mále gé Yelusaleù, lá Lua Nisina ma dauwa, yá pɔ a ma le we dɔsai.

23 Wéle ní wéleo Lua Nisina lé omee, yea ní modaonao ní wétēao lé ma dá.

24 Ama ma wēni gbiamēe bo, sema mà yá pò mále yá le, mà zì pò Dii Yesu dāmēe ke mà a midē. Ōmē Lua gbēke baokpaa gbēone ũ.

25 A gbé pò ma bebe á guu, ma kpala pò bò Lua kíi waasokéé, má dō tiasa ké wá wesikóle bo.

26 Ayāmeto má òé gbā, tó á gbēe su vūaa, ma yán bee ũ bo.

27 Ma Lua pōeā pīi òé, mi a kee uléé.

28 A laaido áziawa ní sã pò Lua Nisina á díle ní gbēzōō ũ pīi. A Lua gālide pò à ní bó ní azia auopio gwa.

29 Má dō ké ma taa gbēa àwalewan pāsīo siágu, mé aa são wēna vīo.

30 Baa á gbēe fēle yá kolea dané, aa gbēo ga namá.

31 Ayāmeto à itēke. Lá ma ledà á baadewa ní wé'io gwāasina ní fāaneo e wē àaō kāmabosai, a yá ào dōágu.

32 Tiasa mále á na Luae a zī ní a gbēkeyā pò a fō gbāa káfíé, i á gba zé á baa ào daaa ní a gbēo pīi.

33 Mi gbēe ōa ge aā pōkasae nideo.

34 A dō áziawa, ké ma zíkè ní mazia ooe, ō ma pò pò wále a nide ní ma gbēo è.

35 Má òlé apii guu à zíkē beewa, í do yēesaideole. Yá pò Dii Yesu ò ào dōágu à mè, gbadaa pōna ví de gba'eala.

36 Yá bee oa gbēa à kùle a kosowa ní ní baade pīio, aa wabikè.

37 Aa wé'ikàu mípii, aa Pōlu kpàkpa ní kùle, aa lepèpewà.

38 Yá pò ní pō siakù zōō mé de ké à mè ní wé a sikóle bo ũ. Ō aa gè zēiè e gó'ilena kíi.

21

Pōlu taa Yelusaleū

1 Wá kēamá gbēa wa gē gó'ilenau wa dazeu, wa mipè Kosuwa. Gu sīa dōa wa ka Lode, ō bōa we wa ge Patala.

2 We wa gó'ilena pò lé gé Fenisi būsuu èu, ō wa gēu wa dazeu.

3 Ké wa Sipi è kāaa, wá gbà zze, wále gé Sili būsuu, ō wa ka Tii, gu pò wá gó'ilena aso bōleu.

4 Wa Yesudeo wēle, ō wa āsōa do kērīno. An gbēe ò Pōlue ní Lua Nisina gbāao asu gé Yelusaleūo.

5 Ama ke gōō beeo lé pà, wa fēle, wále tá. Aa gè zēiwēe mípii ní ní nao ní ní néo wénkpē e ísiale. Ō wa kule wá kosowa wa wabikè.

6 Ké wa lezákōwa, wa gē gó'ilenau. Ampio sō aa èa ní be.

7 Bōa Tii wa ea dazeu e wa ka Tōlemai. Wa fōkpà Yesudeowa wa kērīno gōō do.

8 Ké a gu dɔ̀, wa fele ge Sezale, wa ge pila baonakpana Filipi be. A de gbɛɔn soplá pɔ̀ wá ní sé yáaɔ do ũ.*

9 A nenɔe ānabiɔ vɛ́ gbɛɔn síiɔ, aai zāke yáaɔ.

10 Wa gɔɔplakea we guu ānabi pɔ̀ wɛ́ mɛɛ Agabu† bɔ̀ Yude bɔ̀suu à mɔ̀.

11 Ké à mɔ̀ wá kíi, à Pɔ̀lu ula ba sè à azia gbáɔ ní a ɔɔ yèò à mɛ̀: Lá Lua Nisina òn ke: Gbé pɔ̀ baɛ bee vɛ́, màa Yudaɔ aa aà ye Yelusaleũ, aai aà kpa buipáleɔwa.

12 Ké wa yápi mà, wá ní beleɔ wa awakpà Pɔ̀luɛ asu gé Yelusaleũo.

13 ɔ̀ à mɛ̀: Bóyāi ále ɔ̀ɔb ále ma nɔ̀se ò̀kpameɛi? Asu àɔ yea ũ seo. Baa tó ma ga Yelusaleũ Dii Yesu tó yáí, ma sɔu mà.

14 Ké wi fɔ̀ wa aà fùò, wa kámabò wa mɛ̀: Dii pɔ̀eá ke.

15 Bee gbɛa wa sɔukè, ɔ̀ wa ge Yelusaleũ.

16 Yesude pɔ̀ kú Sezaleɔ gè pɛ́lawanɔ Sipi gbé́ Manasɔ be. A de Yesude ũ za zi.

Pɔ̀lu gea Zaaki gwai

17 Ké wa ka Yelusaleũ, Yesudeɔ wá sí ní pɔ̀nao.

18 Ké a gu dɔ̀, Pɔ̀lu gèwanɔ Zaaki be. Gbɛ̀zɔɔ káaaa we m̀pii.

19 Pɔ̀lu fɔ̀kpámá, ɔ̀ à yá pɔ̀ Lua kè a zɛ́ musu buipáleɔ guu àu a síuné dodo pii.

20 Ké aa yápi mà, aa Lua sáaukpà. ɔ̀ aa ò̀: Yápi gwa, wá gbé. Yudaɔ Yesu náaikè ò̀aasɔɔ leɛ ũma'ũma, mé ampíi aai káasike Mɔ̀zi ikoyáwa.

21 Wà n yá'óné wá mɛ̀, níle yáda Yuda pɔ̀ kú buipáleɔ guuɔne aa bɔ̀ Mɔ̀zi ikoyá kpe, aasu tɔ̀zɔ̀ ní néɔneɔ, aasu wáò ní felekaayáò kũaɔ.

22 Wá kea ni? Asa aa gí n mɔ̀a maio.

23 Ke lá wá onɛwa. Wá guu gbɛɔn síiɔɔ leké Luawa.‡

24 N ní sé à ge gbáɔò áziaɛ, ní ní flabo aa e mibo, gbépii iɔ dɔ̀ ké yá pɔ̀ aa mà n musuá stana no. Aa e mpi sɔ̀ ní té Mɔ̀zi ikoyáí.

25 Buipále Yesudeɔ sɔ̀, wa lakè wá ò̀né wa zèò aa laaika sa'onɔɔ ní kpáaò ní nɔ̀ò kòlokpasai sóaò ní gbásikeaɔ.§

26 ɔ̀ Pɔ̀lu gbépiɔ̀ sè tárnɔ. Ké a gu dɔ̀ aa gbáɔò níziaɛ, ɔ̀ à gè Lua ua, à gbáɔò láagɔɔ sa pɔ̀ wa o an baadeɛ yá'ò.

Pɔ̀lu kũa

27 Ké gbáɔɔa gɔɔ soplá bee kà láaa, Azi bɔ̀su Yudaɔ Pɔ̀lu è Lua ua. Aa tekpà bílagu, ɔ̀ aa aà kù.

28 Aale wiile aale me: Isailiɔ, à wá leò. Gbéɛ bee mé ɔ̀ yáda gbépiiɛ gupíiu, í Isailiɔ awiambɔ̀ ní Mɔ̀zi ikoyáò ní gue beeo. Bee gbɛa à dè Lua uawa ɔ̀, à gèu ní Gelekio.

* 21:8 Zln 6.5 † 21:10 Zln 11.28 ‡ 21:23 Nao 6.21 § 21:25 Zln 15.29

29 Aa ò màa ké aa Efese gbé Tofiu* è ní Pòluo wéle guu yāa yáie, ò aale e Pòlu gèaàno Lua uae.

30 Wéle lòo, gbé wí ní bao za gupiiu, aa mò Pòlu kù Lua ua, aa aà gále bòò. Wegō wà a gbaò tàta.

31 Ké aa ye aa aà de, yápi bao Loma sosao gbēzōò lè, a mà Yelusaleū lòo.

32 Wegō à sosa badeo sè ní sosa néo, ò aa gè má ní bao. Ké gbé sosao gbēzōopi è ní sosao sānu, aa Pòlu gbēa tò.

33 O gbēzōopi sò Pòluzi, à aà kù à mè wà aà ye ní mōdaonao mèn pla. A ní lá à mè: Dén gbépi ūi? Bó yá a kèi?

34 O bíla guu gbé lé wiile, aale yá dou ōo. Ké zoa tò gbēzōopi fō lé a súsú mao, à mè wà gèaàno sosao be.

35 Ké wà kàaàno dedekii, sosao mé sù aà sè gbéo nonoaaa yáí.

36 Asa gbépii teaàzi ní wiio, aale me: A aà de.

Pòlu yá'oa Yelusaleūdeone

37 Ké wa ye gē ní Pòluo sosao be, ò à gbēzōopi là à mè: Nyō we mà yá'onéa? O a òè: Ni Geleki yāmaa?

38 Egipi gbé pò fèle ní gbāadeo zīazīa à gè guwaiwaiu ní būsudenaō gbēon òaasōsoo lee sīōn n ūo lò?

39 Pòlu wèwà à mè: Yudan ma ū. Wà ma i Taasu, Silisi būsuu. Wéle tōsaide no. Ma wabikēma, ma gba zé mà yá'ò gbēone.

40 A aà gbà zé, ò Pòlu zè dedekii, à òkè gbēone. Ké aa nīle kílíkili, à yá'oné ní Ebelu yáo à mè:

22

1 Ma gbéo ní ma maeo, à swákpa à ma yáze ma sa.

2 Ké aa mà àle yá'oné ní Ebelu yáo, aa zè kílíkili. O Pòlu mè:

3 Yudan ma ū, wà ma i Taasu, Silisi būsuu, ò ma neblè wéleu la. Gamalieli kíi ma ikoyá pò wá deziō kúa dàdau a zéwa. Má āiaví Luae lá á kú gbā ápiiwa.

4 Ma íadà Yesu zedeowa e an gbēo gá, ma gōeo ní noeo kùkù ma ní kákpéu.*

5 Sa'onkia ní gbēzōo mé ma seeladeo ū nípii. Ma lá pò aa kè Damasi Yudaone sí ní ozi, mále gé we mà zépidēo kùkù mà suñno Yelusaleū wà ní wetā.†

6 Ké má be zéu, ma káikù ní Damasio íatē minanguo taawa, ò kándo gupua zōò bò luabe à kùlea.

7 Ma bō lele tōle, ò ma bō mà, wa òmē: Sòlu, Sòlu, àkea níle íadaai?

8 O ma mè: Mmēnn déi Dii? O a òmē: Mámēmaa Yesu Nazaletí. Mámē níle íadaa.

* 21:29 Zin 20.4   * 22:4 Zin 8.3   † 22:5 Zin 9.1-2

⁹ Gbé pò kumanɔɔ gupuapi è, áma aai gbé pò lé yá'omεε lɔɔ maɔ.

¹⁰ ɔ ma aà là, kpelewa má kei, Dii? ɔ a òmεε mà fele gē Damasi, we wa yá pò a ðilemεε mà ke omεε píi.

¹¹ Gupuapi í gbáa tò ma wé lé gu'e lɔɔ, ɔ ma gbéɔ ma kú ma ɔwa, aa gēmanɔ Damasi.

¹² Lousisinae ku we wí mεè Anania. I misiile Lua ikoyáε mé Damasi Yudaɔ píi í aà tɔnasi.

¹³ A m̀ ma kíi à zè ma sae, ɔ a òmεε: Sɔlu ma gbé, εa gu'e. Wegɔɔ ma wé wè, ɔ ma aà è.

¹⁴ A m̀ wá deziɔ Lua mé ma se, ké mà wesi Gbēmaale, mà yama aà léu, mí aà pɔeá dɔ.

¹⁵ A m̀ máɔ de aà seelade ũ, míɔ yá pò má è ní yá pò má màò o gbépiie.

¹⁶ ɔ à m̀ bó mále dá lɔi, mà fele da'ileke, ma duuna i woloa ní a sísiaɔ?

¹⁷ Ké ma εa Yelusaleũ, mále lousisi Lua ua, ɔ ma wépingu'è.

¹⁸ Ma Dii è, a òmεε mà ke mà bɔ Yelusaleũ kpakpa, asa gbéɔ yá pò mále o a musu sio.

¹⁹ ɔ má ò Diie, aa dɔ sáasá ké miɔ gē lousisikpe ní lousisikpeo màò aà náaikenaɔ ká kpéu wàò ní gbē.

²⁰ Ké wàle aà seelade Etiεε de sɔ, mapi má kú weε, ma ze ní aà denaɔ, má ní ulaɔ kūané.‡

²¹ ɔ Dii òmεε mà gé, a ma zí e buipáleɔ kíi zàzāε.

²² Aa swákpà aà yáí e à gè kà buipáleɔ yápiwa, ɔ aa nà wiiwa aa m̀: A aà de! Gbéε bee taa kua zevío!

²³ Aale wiile, aale ní ulaɔ gbāε, aale búsutu zu musu.

²⁴ ɔ Loma sosaɔ gbēzɔɔ m̀ wà gē ní Pɔluo ní be, wà aà gbē ní flaalao e aà síana'o, wi e yá pò wàle wiidɔwà a yáí ma.

²⁵ Ké wàle Pɔlu ɔɔ poo wà aà ye, a ò sosa bade pò kú weε: A a zé ví à Loma gbé gbē yákpalekesaia?

²⁶ Ké sosapi yápi mà, à gè a ò ní gbēzɔɔε à m̀: Nle ke kpelewa ní? Gbépiá Loma gbéε.

²⁷ ɔ gbēzɔɔpi m̀ Pɔlu là à m̀: Omεε, Loma gbén n ũa? A wèwà à m̀: Ao.

²⁸ ɔ gbēzɔɔpi òè: Ma ɔ zɔɔ kpàε, ɔ ma gɔ Loma gbé ũ. ɔ Pɔlu òè: Mapi, wà ma i a ũε.

²⁹ ɔ gbé pò aa ye yálalawà yāaɔ b̀zā g̀ɔɔ. Ké gbēzɔɔpi d̀ Pɔluá Loma gbéε, vía aà kù, ké a tò wà m̀kàwà yáí.

³⁰ A gu d̀, ké gbēzɔɔpi ye à yá pò Yudaɔ m̀ò sáasá ma, à m̀pòlowà, ɔ à sa'onkiaɔ ní Yuda gbāadeɔ kàaa, à m̀ ní Pɔluo ní aε.

‡ 22:20 Zin 7.58

23

Yuda gbáadeo yákpalekea ní Pòluo

¹ Pòlu wεpε gbáadeo wa à mè: Ma gbéó, yáe lé ma sō ví Lua aεo e ní a gbāo.

² Ǿ sa'onkia Anania ò a òaibone aa aà le a léwa.

³ Ǿ Pòlu òè: Lua n le sō, gbēnazin kaadεembe.* N zōle níle yákpalekemanò ikoyā musu, mé mpi sō, n bɔ a kpe, ní ò wà ma lé.

⁴ Ǿ òaipiò mè: Mmε níle Lua gbágbankia sōsō màaa?

⁵ Pòlu mè: Gbéó, mi dō sa'onkia no, asa a kēa láu wà mè, wásuli wá bùsu gbáade tóbēesio.†

⁶ Pòlu dō ké gbáadepiò gbēeóá Saduseone, an gbēeó sō Falisíone, ò a òné gbáugbāu: Ma gbéó, Falisin ma ũ, Falisíonén ma ũ. Gεo vua yá pò ma wé òi yáí ò ále yákpalekemanò.

⁷ Ké à yápi ò, Falisíoné ní Saduseo fēlekōwa ní lekpaao, ò káaakεnao kēaa leε pla.

⁸ Saduseo ì mε gεo lí vuo,‡ mé malaikao ní nisínao kuo. Falisíoné sō aa zè ní beeo kuo.

⁹ Wii gbāa da ní guu, ò Falisíoné pò aaí Mòzizi ikoyā danéeo fēle ní lekpaao gbāao aa mè: Wi yāvāie e gbéε beewao. Tó nisína ge malaika mé yā'òè sō be?

¹⁰ Ké lekpaao gbāakū, sosaò gbēzōó lé víake, ké gbéó su Pòlu taitaikōeo, ò a ò a sosaone aa pila gē ní guu, aa aà kū gεaàno ní be.

¹¹ A gwá Dii bò mò Pòluwa à mè: Sōdile! Lá n ma yā'ò Yelusaleū la, sema n o Loma b.

Lekpaaita Pòluzi

¹² Ké a gu ò Yudaεo káaa asii guu, aa legbè aa mè wa pòbleo, wa imio e gɔɔ pò wà Pòlu òè.

¹³ Lekpaainapiò de gbēon blala.

¹⁴ Aa gè sa'onkiaò ní gbēzōó kíi, aa òné: Wá sí ní Luao wa mè, tó wi Pòlu deo, tó wa pòblè, Lua láaikεwá.

¹⁵ Apiò ní gbáadeo píi à gε o sosaò gbēzōóε aà móé ní Pòluo lá á ye à aà yáó tàasika de a káaulawa. Wápiò sō wáó ku sɔu guu wà aà de zéu e àò gé kái la.

¹⁶ Pòlu dāe negōε ní baikpaapi mà, ò a gè gè sosaò be, a ò Pòluε.

¹⁷ Ǿ Pòlu sosa badee sísi a òè: Gé ní èwaasoεo á gbēzōó kíi, asa a ye baοε kpaè.

¹⁸ Ǿ à aà sè gεaàno ní gbēzōó kíi à mè: Pòlu dakpeuna ma sísi, a gbèaa mà mɔ n kíi ní èwaasoεo. A yáe ví a ye one.

* 23:3 Mat 23.27-28 † 23:5 Bɔa 22.27 ‡ 23:8 Luk 20.27

19 Ǿ gbēzōopi èwaasopi kù a ɔwa à gèaàno gusae mípla, ǿ à àà là à mè: Bó yá ní ví ñ omēi?

20 Ǿ à mè: Yudaó mé lekpaai, aa ye gbεama ñ mó ní Pɔluo ñ gbāadeone zia, lá aa ye àà yá gwa de a káaulawa.

21 Nsu we ní yáio, asa an gbéó lé àà dá zéu, aa de gbēon blala. Aa legbè aa mè wa pobleo, wa imio e gɔɔ pó wà àà dè. An sɔu mà kò, n yá an swá dɔi.

22 Gbēzōopi ò èwaasopiε: Nsu to gbēe dō ní òmεεo. Ǿ à àà gbàε.

Pɔlu gbaεa Sezale

23 Ǿ à sosa bade gbēon plaɔ sisi, a òné: A o sosa fēndade gbēon àaa doone aa sɔuke aa gé Sezale oosi ublegɔɔ ní sōde gbēon bàáɔkwio ní sōnde gbēon àaa doɔ.

24 A sǿ yá keke Pɔluε àà dikpe geò bùsu gbēzōo Felisi kíi yákelesai.

25 Ǿ à lakèè à mè:

26 Bùsu gbēzōo Felisi, mapi Kolodi Lisia, ma lác bee kènε, ma fɔkpàma.

27 Yudaó mé gbéε bee kù, aa ye aa àà de. Ké ma àà dō Loma gbé ũ, ǿ ma ge ní sosao ma àà símá.

28 Ké má ye mà àà yá pó aa m̀oia ma, ma àà sè ma geò an yákpalekenao kíi.

29 We má d̀ou àà yá pó aa m̀oia de an ikoyā ũε, i yá pó kà wà a de ge wà a dakpeu keo.

30 Ké wà lekpaaiáazi, wà a kpái kèmεε, ǿ ma àà gbàεoma g̀o, má ò yādeone aa gé ní àà yáo n kíi we.

31 Ǿ sosao kè lá wa ònéwa, aa Pɔlu sè geò Antipati gwāasina.

32 Ké gu d̀o, sosa pó be k̀eseo Pɔlu ná sōdeone ní ɔzǿ aa gèaàno aε, ǿ aa èa tà ní be.

33 Ké sōdeɔ kà Sezale, aa lápi kpà bùsu gbēzōopiwa, ǿ aa Pɔlu nàε a ɔzǿ.

34 Bùsu gbēzōopi lápi kyokè, ǿ à Pɔlu là bùsu pó à bùu. A mà Silisi bùsu à bùu,

35 ǿ a òè: Tó gbé pó yávinnoɔ m̀o, má ma lá aa o. Ǿ à mè wàɔ àà d́a ua. Elodi mé uapi kpà yaa.

24

Yudaó fεlea ní Pɔluo Sezale

1 Gɔɔ sɔo gbεa sa'onkia Anania mò Sezale ní gbēzōoε ní ikoyādōna pó wǿ mè Tεetuluo. Aa mò ní Pɔlu yáo bùsu gbēzōo kíi.

2 Ké wà Pɔlu sisi, Tεetulu fεle lé yādaaála à mè: Felisi, ní n báaaó wá bùsu na à kè zài. N zia làasookεa mé mò ní wá kálea maao.

³ Wí n tɔnasi, wàò n sáaukpa gupiiu gɔɔpii.

⁴ Ké má ye mà n gágao, má wabikema, sùuukewanɔ, wá yá ɔɔnae ma.

⁵ Wá è gbépiá gbēnazin èbeε. I zɔada Yudaɔ guu dúnia guu píi, a de lousisize εε pɔ wí me Nazaletideɔ dɔaanaɔ do ũ.

⁶ Baa se a ye Lua ua gbãε, ɔ wa aà kù.

⁷⁻⁸ Tó n gɔɛpi lala nzia, níyɔ aà yá pɔ wa mɔò síana dɔ.

⁹ ɔ Yudaɔ yá'idia aa mē lá yápiɔ den we.

¹⁰ ɔ bùsu gbēzɔɔpi mikè Pɔluε aà yá'o. ɔ Pɔlu mē: Lá má n dɔ yákpalekena ũ bùsue bee guu a wē gēgē, ɔ mále a mibɔayá'ò ma laaiwa.

¹¹ Tó ní gbèa, wa one ma gea Yelusaleŭ lousisii de gɔɔ kuεplalao.

¹² Wi ma e mále lekpaake ní gbēeo Lua uao. Wi ma e mále zɔada lousisikpɛɔ guu ge wéle guuo.

¹³ Gbépiɔ fɔ yá pɔ aa liamazi seelade enεo.

¹⁴ Síana má ònε, zé pɔ aale me lousisize εεε guu ɔ mále zɔble wá dezio Luaε. Má yá pɔ wa kè Mɔizi ikoyá guu ní ānabio pɔɔ náai ví.

¹⁵ Ma wé dɔ Luai lá ampiɔwa, ké gbēmaao ní gbēvãio bɔ gau píi.

¹⁶ Ayámεto mio azia toto gɔɔpii ke ma sɔ su àò ví Lua aε ge gbēnazina aεo.

¹⁷ Ma wēkea ní ma bùsuo gbεa ma εa su ɔdama kènέ, ma sa'ò

¹⁸ Lua ua. Ké mále sa'o ma gbãbɔa gbεa, ɔ wà ma le we. Mi bíla kãaaο, mé zɔa kuο.*

¹⁹ Azi bùsu Yudaεο mé yádeɔ ũ. Sema aa mɔ wà yãbɔ kɔ léu n kíi.

²⁰ Tó màa no, tó gbé pɔ aa ku laɔ dàa pɔ aa èa gɔɔ pɔ aa yákpalekèmanɔ o.

²¹ Sema yá mēndo pɔ má òné ní bɔ gbãao ma mē, geɔ vua yá musu ɔ aale yákpalekeimanɔ bàasio.†

²² Felisi Yesu zé bɔɔle dɔ, ɔ à lakà Yudaɔ yáa à mē: Tó sosao gbēzɔɔ Lisia m̀, má á yá midéé.

²³ A ò sosa badeε aàò Pɔlu d́a, āma aà aà gba íana, i to aà gbéɔ dɔaàle.

²⁴ Gɔɔpla gbεa Felisi m̀ ní a Yuda nɔ pɔ wí meε Dusiiο. A Pɔlu sísi, ɔ à Kilisi Yesu náaikea yāmàwà.

²⁵ Pɔlu lé yá'o maakea musu ní zlakūadɔo ní yákpalekea ní gbéɔ pɔ lé mɔo, ɔ vía Felisi kù à mē: Fele tá gla. Gɔɔ pɔ ma ɔ'è, má εa n sísi.

* 24:18 Zin 21.26-27 † 24:21 Zin 23.6

19 Aa yakele viaano ni lousisize ya musu ni gwe po wi meè Yesu yao. A ga, o Polu ze ni aa kua bee yao.

20 Ma bilikè yapi ze dwa, o ma aa la to a ye ge Yelusaleu wa yapi gogwe we.

21 O Polu me Loma ki o a zeo, wao a kua. O ma me wao aa dda e maò ge aa gbaei Sezaawa.

22 O Agipa o Fesetu: Ma ye ma gbepi yama mazia. O Fesetu me: Nyõ yama aa leu zia.

23 Ke a gu do Agipa ni Beenisio mo ni gawi zwo, o aa ge kokaakekpeu ni sosaò gbewzo ni wele gbè gbiao. Ke Fesetu lesi, wa mo ni Polu.

24 O Fesetu yasè a me: Ki Agipa ni gbè po kwanoo lao pii, a gbèe bee ea? Yuda po ku Yelusaleu ni lao pii gbepi ya se moa, aale wiileaa aa me, a maa ao ku bo.

25 Mapi, mi e a yaè kè a ka wa aa deo, o la a ze ni Sezaao, ma zeo ma aa gbaewa.

26 Mi yapi gbadõ ma lakè kie aa ya musuo. A yai to ma moano a ae, atesa mpi ki Agipa, ke yalalaawa gbaa ma ya e ma a lakè.

27 Asa dakpeuna gbaama ya po wa daaala oa wasawasa sai, i kemee zevio.

26

Polu ya'oa ki Agipa ae

1 O Agipa o Polu: N zevi ni n ya'o. O Polu ose a azia ya booleke a me:

2 Ki Agipa, ma e ma minakè, ke ma e male mazia ya booleke n ae gba, ya po Yuda liamazi musu pii.

3 Atesa ke ni Yuda felekaaya do pii ni ni yakeleo. Bee yai ma wabikema, ma yaè mamee.

4 Yuda ma kua do za ma nefenenzi daalea ma busuu e Yelusaleu.

5 Aa ma do a gegè. To aa yei, aa fo o ma de wa lousisin gali po gbãa ni Lua yao wi me Falisio gbè u.

6 Tiasa wale yakpalekemanoo, ke ma we do le po Lua gbè wa deziõenzi yai.

7 Wa bui kueplao aao zoble Lua gwãasina ni faaneo wedba legbãa doupizi guu. Ki, wedba yapizi yai Yuda felemanoo.

8 Bõyai Lua geo vua kèè yazesai ui?

9 Mapi yaa, ma zeo ke ya po a bo Yesu Nazaleti ya kpe pii o malio ke.

10 Maa má kè Yelusaleũ. Sa'onkiaa ma gba zé, ò ma Lua gbéè kà kpéu dasi. Tó wàlè ní dèdè s̄, ma lé ìo ku a guue.*

11 Mìo gé lousisikpe ní lousisikpeo mòomòo mào wétēamōné, mi gānamá aa d̄e ní Luao. Ma p̄ fēañzi, ò mi gé ìadaimá ní wéle baao.†

Polu zikēa Yesue

12 Beewa mále gé Damasi ní iko p̄ sa'onkiaa ma gbaeoo.

13 Kí, ké má be zéu ìatē minanguo, ma gupua è à b̄ luabe à kùlea ní ma gbéè, a pāsī de ìatēa.

14 Wa lèlè z̄lè wápíi, ò ma l̄o mà, wa òm̄e ní Ebelu yáa wà mè: Solu, Solu, b̄yāi níle ìadaii? Lípanaz̄sa ní teo mé lé ìakpanzi fá!

15 Ma mè: Mm̄enn d̄éi, Dii? O Dii mè: Mám̄e má Yesu p̄ níle ìadawà ū.

16 Fèlè z̄e. Ma b̄o m̄oma ké mà n se ma zikēna ūe, níò de yá p̄ ní è ní yá p̄ má òb̄neo seelade ū.

17 Má n suaba Yudaao z̄i ní buipāleao. Mále n z̄ímá,

18 ké n ní wé k̄éné, aa b̄o gusiau aa gē gupuau, aa b̄o Setāu ikou aa gē Lua p̄u, an duuna i k̄émá, an bàa òo kú ní gbé p̄ an kua adoao ma náaik̄ea yáí.

19 Kí Agipa, Ayām̄eto mi gí luabe gbé p̄ b̄ò mà yā'on̄e maio.

20 Ma waasokè Damasi ḡia ní Yelusaleũo,‡ ò má kè Yude b̄usu gupíi ní buipāleao k̄iio. Má òné aa n̄selil̄e aa z̄e ní Luao, aai yá p̄ a to wà d̄s aa n̄selil̄e k̄e.

21 Bee yáí Yudaao ma k̄u Lua ua, aa ye ma d̄e.

22 Lua d̄onl̄e má kuò e ní a gbāo, ò má z̄ea aà seelade ū n̄f̄ēn̄en gb̄ēz̄ōōne píi. Mili yāpāle oo, sema yá p̄ ānabio ní Moiz̄io ò à kè bàasio.

23 Aa mè M̄esii a taasik̄e, òm̄e a b̄o gau s̄eia, i gupua yā'o Yudaone ní buipāleao.§

24 Ké Polu lé az̄ia yá b̄oolek̄e màa, F̄esetu wiid̄wà à mè: Iana kàma yà Polu? N d̄sa z̄ō mé lé n mi liaa.

25 O Polu mè: Iana i kaao, F̄esetu. Yáz̄ede mále o mé s̄ianāe.

26 Kí, lá ní yá beeò d̄s, má f̄ò mà a yā'on̄e wásawasa bakūaanak̄esai. Má d̄s ké a kee i ke n mi kp̄eo, asa yápiá gusae yá no.

27 Kí Agipa, n yá p̄ ānabio ò s̄ia? Má d̄s ké ní s̄i.

28 O Agipa ò Polu: N ye ma d̄ed̄enl̄ea k̄e mà ḡo Yesude ū ḡò yā?

29 Polu mè: Ḡò ge z̄á má yei, tó Lua wèi. I ke ndo no, ní gbé p̄ aale ma yāma gbāo píi, aa ḡo lá má d̄ewa, m̄odaonāe beeò bàasi.

* 26:10 Zin 8.1-3 † 26:11 Zin 9.1-2 ‡ 26:20 Zin 9.20, 28 § 26:23 Isa 42.6, 49.6

³⁰ Ǿ kípí n̄ b̀usu gb̄ēz̄ɔɔ n̄ Beenisio n̄ gb̄é p̄ k̄áaaa weo f̄èle b̀l̄e.

³¹ Ké aa b̀l̄e, aale o'ok̄ɔe: Gb̄épi i ȳae ke à k̄a dea ge wà dakpeuo.

³² Ǿ Agipa ò Fesetue: Tó gb̄épi i me a ȳápi a gé Sezaa kíie ȳaao, wá aà gbaee.

27

Gea n̄ Pɔluo Loma

¹ Ké wà zèò wà da Itali zéu, ɔ wà Pɔlu n̄ dakpeuna kinieo nà sosa bade p̄ w̄i meè Zuliue a ɔzi. A de sosa ḡali p̄ w̄i me Sezaa sosao d̄aanao do ũ.

² Wa gē gó'ilena p̄ b̀ Adamiti, àle b̄ole n̄ Azi b̀usu w̄éle guu, ɔ wa dazeu. Masedoni b̀usu gb̄é Alisaka Tesaloni kúwan̄o.

³ Ké a gu d̀ wa ka Sid̄. Zuliu Pɔlu k̄ua n̄ n̄sedouo, ɔ à aà gbà zé aà gé a gb̄é gwai, ké aa e ɔdawa.

⁴ B̄oa we wa pele í guo. Ké Íana lé dawále ȳái wa d̀ Sipi b̀usu kpe oi.

⁵ Bea ísia guo wa d̀ Silisi n̄ P̄mfilí b̀usuɔzi, ɔ wa ka Mila, Lisi b̀usu.

⁶ Wekii sosa badepi Ales̄andi gó'ilena p̄ lé gé Itali è, ɔ à wá káu.

⁷ Goo plae dà wá tá k̄oɔnk̄ù. D̄ēe n̄ d̄ēeo wa ka Sinidi léi. Ké Íana i weiw̄e wà gé súsuo, wa p̄aale wa b̄o Keleti b̀usu kpe oi Sam̄ne sae.

⁸ D̄ēe n̄ d̄ēeo wále d̀ Keletizi, ɔ wa ka gu p̄ w̄i me God̄kii Maau. A k̄ai n̄ w̄éle p̄ w̄i me Laseo.

⁹ Lá wa ḡēḡe zéu, wá t̄aa'o gea ae ḡò kai ȳá ũ, asa Yudaɔ leyegoo ḡè k̀. Aȳameto Pɔlu ledámá

¹⁰ à mè: Gb̄é, má è táe bee a mó n̄ ásoo z̄ɔɔ n̄ músio. I ke ḡopi n̄ a asoɔe adoo, n̄ wápiɔe b̄.

¹¹ Ama sosa bade gobona n̄ godeo ȳá s̄i de Pɔlu p̄oa.

¹² Gupi maa wà god̄u wà buziɛble weo, ɔ gb̄é daside zè n̄ daa zéuo. Aa ye wà ka Feniki, w̄éle p̄ kú Keleti be'ae oi, tó a zekè, w̄i buziɛble we.

Zàa'Íana f̄ele ísiaa

¹³ Ké Ían buse f̄ele geomid̄kii oi, aale e wà f̄ɔ n̄ p̄oēã kee. Ǿ aa n̄ ḡo p̄olo aa dàzeu, aale d̀ Keletizi k̄aik̄ai.

¹⁴ I ḡēḡe, zàa'Ían gb̄aa p̄ w̄i me Ían p̄ási p̄ila Keleti gbewa.

¹⁵ A golíaa, wi f̄ɔ dàe l̄o, ɔ wa ḡo tei.

¹⁶ Ké à wá kpá ḡūḡūn néna p̄ w̄i me Kodai, wa dáama'è yoo. D̄ēe n̄ d̄ēeo wa wá ḡone suabab̄o è wá k̄ù we.

17 Ké aa yè wa nà gó zōopiwa, ɔ aa kèkè bakà gó zōopie. Ké aale víake pāa Libii búsu isaaaɛ, ɔ aa gó kúla pèlè íu, ɔ aa gò té íanai.

18 Ké a gu dò, lá zàa'iana gi lé wá gó zāampapa gbáugbāu, ɔ aa nà asoo zuzua íuwa.

19 A gɔɔ àaɔde zí aa ní gó zíkɛbɔɔ b̀̀lè k̀̀lè nízia.

20 A kà gɔɔ ũma íatē ní saanao i bɔo, mé ían pásipi ní louo i kpáleo. Buaa aafia pó wá wé dɔi yāa kè fama.

21 Wa gɔɔplakè, wi e pòblèo, ɔ Pɔlu fèlè ònè: Gbèé, tó a ma yāmà yāa, d̄́ wi fèlè Kɛleti, músi ní ásooe beeo gbàsa wá léo.

22 E tia mále lɛdawá, à s̄́dile! A gbèe a gao, sema gópi wíwi bàasio.

23 Gia gwá Lua pó má de aà pó ũ mé mi zòbleè, aà malaika b̀̀ m̀̀

24 à mè: Nsu víakeo, Pɔlu. Sema n̄ Sezaa aɛ le. Lua gbé pó kúrínɔ gó guuɔ b̀̀nè aafia nípii.

25 Ayāmeto gbéé, à s̄́dile! Má Lua náai ví ké a ke lá a òmɛɛwa.

26 Sema wà ka gūgūnae isaaa.

27 A gɔɔ gēo m̀̀ndosaide gwá ían pásipi lé wá gále Adiati ía e tia. ɔ wɛedo ígbèé lé e wa káikù ní ḡ́s̄́lɛoɛ.

28 ɔ aa bà i'ɛgwabɔ gbàè íu, aa è a ɛ ḡ́s̄́s̄́suu basiī. Ké à kè sàa yɔɔ aa gbàè lɔ, aa è a ɛ ḡ́s̄́s̄́suu bàà̄.

29 Aale pāa gbɛwa víake, ɔ aa kúla m̀̀n̄ s̄́īs̄́ gbàè gó p̀̀òkpe, ɔ aale Lua sisi gu d̄́nè kpakpa.

30 Gópi zíkɛnao lé zɛwɛɛɛ wà b̀̀lè gó guu wà bàale, ɔ aale gó suababɔpi pila aa da ía, aale ke lá wa ye kúlaɔ gbæ go'æwa.

31 ɔ Pɔlu ò sosa badeɛ ní aà sosanɛo: Tó gbé beeo i ḡ́ gó guuo, à e bɔo.

32 ɔ sosao gó suababɔ baɔ z̄́z̄́, aa tò à lèlè íu.

33 Ké gu ye d̄́i, Pɔlu awakpànè nípii aa pòble à mè: A gɔɔ gēo m̀̀ndosain gbā a ḡ́ looa pòblesai.

34 Mále awakpaé à pòble, asa a maa á pòlɛba àɔ d̄́baɛ, í e bɔ aafia. Baa á mikā m̀̀ndo a v̄́aaɔ.

35 Pɔlu yápi oa gbæa à p̄́ɛ sè à Lua sáaukpà gbépii wáa, ɔ a è àlè só.

36 Ampii aa s̄́dile aa pòblè sa.

37 Wá gbé pó wá kú gó guuɔ píi, wa ka gbèɔn̄ àaa do ní basiīs̄́saio (276).

38 Ké aa pòblè aa kà, aa pówɛna b̀̀lè zù íu, ké gó e yáfúkū yái.

39 Ké gu d̀̀ aa ḡ́s̄́ɛ è, aai d̄́o. Ké aa ísia s̀̀òmiboa è a ḡ́s̄́ daaí, ɔ aa zèd̄́ wà gé ní góo isaaa we, tó wa f̄́.

40 Aa kúlaɔ wòlo aa tò í guu, ɔ aa golilibɔɔ ba pòlo ḡ́o. Aa go'æ zwāa pòo íanaɛ, ɔ aa mipè ḡ́s̄́piwa.

41 Ǿ aa sí ũfāau ní sae, ǿ gó zè we. Ufāapi go'ae kù giūgiū, i f̄s dèeo, ǿ ikooa pó lé vívì ní gbāao lé gó pòokpe wiwi.

42 Sosao zèdò wà dakpeunao dede, ké an gbēe su kpáa'o pil-
imáo yáí.

43 Ama sosa bade ye Pɔlu misi, ǿ à gíné aa ní pɔeā ke. A ò
kpadōnao dɔaa kusi íwa aa bua,

44 gbé k̄iniɔ iɔ té ní kpe lipereeo ge gó kasoɔ musu. Beewa ǿ
gbépii baa lè aafia.

28

Pɔlu kua Malita gūgūnaa

1 Ké wa baa lè aafia, wá mà gūgūnapi tón Malita.

2 Beleɔ wá kú ɔplapla ní yeawázio. Aa gbāakpawázi, aa té sa
kàwēe, asa lou ná maawa mé íana bòle.

3 Pɔlu yàa keke nàaa mò lé káteu, píligona ku a guu. Ké té pusu
aà pà, à bò Pɔlu kù a ɔwa.

4 Ké beleɔ mlēpi è dɔ aà ɔwa, aa òkōe: Gbē beeá gbēdenae
siana. Baa ké à bùa íwa aafia, siana i weiè àɔ kuo.

5 Ama Pɔlu mlēpi gbàe a dà téu, i yāe keeo.

6 Gbēɔ wé dɔi aà ɔ a ka à léle ge ũ wegōe. Ké à gègē, aa è pɔe i
aà leo, ǿ aa lé lile aa mē gbépiá luae.

7 Gupi sae gūgūna gbēzōɔ pó wí meè Publiu be kuu. A wá díle
gɔɔ àaɔ, à nibò kèwēe ní yeawázio.

8 Publiu mae wúlea ní mēwāao, àle bānubānukē. Ǿ Pɔlu gè aà
kíi, à wabikèè à ɔnàwà à aà gbàgbā.

9 Ké à gbàgbā màa, gūgūnapi gyāe k̄iniɔ mò aà kíi, ǿ aa
gbàgbā s̄.

10 Aa wá kpelà maamaa. Ké wále tá, aa kùsūakèwēe lɔ.

Pɔlu kaa Loma

11 Wá kua gūgūnapiu mɔ àaɔ gbēa wa gē gó'ilena pó buzieblé
weu, wa dazeu. Gópi bò Alesāndi, wà táasiaɔ seela kèwà.

12 Ké wa ka Silakusa, wa gɔɔ àaɔ kè we.

13 Bɔa we wa dɔ ḡs̄s̄le i e wa ge kaò Legio. Ké a gu dò íana bò
geɔmidók̄ii oi, a gɔɔ plaade wa ka Puzoli.

14 Wélepi guu wa Yesudeɔ lèu. Aa mē wà sùuuke wà ās̄sa do
keíno. Wá kè màa, ǿ wa da Loma zéu.

15 Loma Yesudeɔ wá bao mà, ǿ aa mò daiwále. Gbēeɔ wá lé
Apiu'elēu, gbēeɔ s̄ gu pó wí me Pilakíi'aaɔ. Ké Pɔlu ní é, à Lua
sáaukpà, aà s̄ níni.

16 Ké wa ka Loma, wà Pɔlu gbà zé aàɔ ku adoa ní sosa pó iɔ aà
d̄s̄ao.

17 Goo aaõ gbεa Pɔlu Yuda gbẽzõõõ sisi. Ké aa kàaa, a òné: Ma gbéõ, mi zã Yudaõne yãewao. Mi bo wá deziõ felekaayãe kpεo, õ wà ma kũ Yelusaleũ wà ma kpa Lomadeõwa.

18 Aa yálàlaa, aai yãe e ma musu à kà wà ma deo, õ aa ye ma gbaε.

19 ɔ Yudaõ bõ ma kpε. Teasi ma ze ní gea Sezaa kíio, * i ke má yãví ní ma bùsu gbéõ no.

20 Ayãmeto ma á gbéa wà kõ'e mà oánõ, asa gbé pó Isailiõ wé dõi yáí wà mõe bee kàia.

21 ɔ aa òè: Wi taalae e à bõ Yude bùsuo n yá musuo. Wá gbẽe sõ i bo we à sùwá ní n bao vãioo.

22 Wá è a maa wà yá pó ní kũa ma n léu, asa wá mà wĩ lousisizepi bèεbo gupiiue.

23 Aa gõõdilekõε ní Pɔluo, õ aa mò aà kíi ua pó à pĩlau dasidasi. A ye aa a yáze dõ Yesu yá musu, õ à dàale Moizi ikoyãwa ní ãnabiõ yáõ, à kpala pó bõ Lua kíi yá'òné, à a boõlekèné za kooõõ e oosi.

24 Gbẽeõ yá pó àle oo zé è, ãma gbẽeõ gĩi.

25 Ké aale kãaa ní lekpaao, Pɔlu yá mendo kãfiné à mè: Yá pó Lua Nisina dà ãnabi Isaiãe a ò á deziõneá sãanaε à mè:

26 Ge ñ o gbé beeõne,

aa swákpa aao gé yãemasai,

aa wétei aao gé yãe'esai.

27 An nõse paaao, ké aasu õnoõkũo yáí,

an swá gbãa, ké aasu yãmao yáí,

an wé kũaaa, ké asu kẽo yáí,

asa aa ye εa sua mà ní gbágbão.†

28-29 Ayãmeto, àõ dõ ké Lua gbéõ zì ní suabayão buipãleõwa. Aame aa sí.

30 Pɔlu kè kpé pó àle a fiabo guu wè búu pla. Iõ gbé pó aai mõ faaiboianõõ kũ õplapla píi.

31 A kpala pó bõ Lua kíi yá waasokèné, à Dii Yesu Kilisi yadàné ní laaio kpálea, gbẽe i kpaεo.

* 28:19 Zin 25.11 † 28:27 Isa 6.9-10

LOMADEO

Yá pò kú láε bee guu

Kilisi gaa ní aà vuao gbεa Yuda pò aa gò Yesudeo ũb nà Yesu baonakpaawa Lomadeo mεewia Loma guu, an gbεεon Pisii ní Akilasio ũ (Zinao 18.2). Beewa Yesu gáli séia dàale we goo pò Pòlu lé baonakpa Sili bùsuo ní Azi bùsu pò wí me tia Tuukiiio ní Gεlesi bùsuo. Lua dilε Pòluε aà gé e dúnia léwa. Bee yáii Pòlu ye gé Loma ní Esipayā bùsuo b. Goo pò àle a wéλεεapi sòuke, à lakè Yesude pò aa ku Loma (1.7), aai kòkàaa Pisii ní Akilasio beoneε (16.3-5).

Láε bee guu Pòlu lé zì pò ále ke buipáleo guu booleke Loma Yesudeone. Yá pò Pòlu ì dadané kú láε bee guu wásawasa à mè: Yesu baonaá gbāa pò Lua ì gbé pò lé a náaikeo suabaðe, atēsa Yuda, an gbεa buipáleo (1.16).

Yuda ní buipáleo kua ní kōoá yā'laε Yesude káauone, atēsa lá buipále Yesudeo lé e Moizi ikoyā musu. Yápi ku Galatio lá guu b. Lakii Pòlu ò wásawasa à mè Yesu baona pò ále kpáá gbépii pòε (1.16). A ò lá Lua ì duunkena suaba, baa dén nò, à mè luanaaikaε yáε (1.18-8.39).

Bee gbεa à lekà Isaili pò aa gí Kilisi náaikeio yáwa. Lua gbéon ní ũoa? A mè an gia bee lé kpá Luaeo, asa Lua gbéke mé a zible (9-11). Tia kéwa sùuu pò Lua ví ní wá buipáleo lé dadawēε wà nòse pále da, wíw ku Lua pò ũ (12.1-15.13).

Lápi láakii Pòlu mè á ye da Loma zéu, s̄ à fòkpàkpamá (15.14-16.27).

Gbé pò aale wεεle wà dō lá Lua ì ní suaba Yesu Kilisi sabai, tó aa láε bee kyokè, aa e dō ké yá pò Lua a zekàleo zōo (11.33-36). Beewa aa e nízia kpawà, aai kúleε a zéwa.

Pòlu fòkpa Lomadeowa

¹ Mámema Pòlu, Kilisi Yesu zòblena, Lua ma sisi à ma dile a zina ũ baona

² pò à dōaa à a legbè a ānabiōne, aa kè a yá taalau kpana ũ.

³⁻⁴ Aà Né Yesu Kilisi wá Dii yá mé baonapi ũ. Aà dea gbēnazina ũ guu à bò Davidi bui guue. Aà luake guu sō aà bōa gau ní gbāao mé òlwēε ké Lua Nén aà ũ.

⁵ Kilisipi mé gbēkekèmmεε à ma zì bui pii kú, ké aa e a náaike, aai gō a yāmana ũ, i tōb.

⁶ A kú ní guu sō, á gbé pò Yesu Kilisi á sisi à á séo.

7 Mámε ma láε bee kè á Lomade pó Lua yeázi à á sisi, a gō a gbéō ũ píε. Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio gbēkεkεé, aai á gba aafia.

8 Sēia gīa ma Lua sáaukè ní Yesu Kilisi gbāao ápii yá musu, ké á luanaaikεa lí dúniaa pii yáí.

9 Tó máε wabikε pii, á yá lí sāmāguo. Lua mé ma seelade ũ. Aàpi máε zōbleè ní nòsemendoo, máε aà Né baokpa.

10 Miō wabikεwà aà zεkεkεmεε lá a yeiwa, mà e mō á gwai sa,

11 asa wesiaáε ni lé ma de maamaaε, ké mà Lua Nisīna gbae daé á zεdōa yáí.

12 Beewa á luanaaikεa ní ma pōo a wá baade gba sō.

13 Ma gbéō, má ye àō dō ké miō dile mōmō mà mō á gwai* ké mà a zī gbe e á guu, lá má è buipāleo guuwa, ō e tia mi ze'eo.

14 Geleki yāmanaō ní Geleki yāmansaiō pii, ladōnaō ní ladōnsaiō pii, an yá gō ma yá ũε.

15 Bee yáí ma mε wà mà baonapi kpá á Lomadeone sō.

16 Mili wide ní baonapi yáoo.† Omε gbāa pō Lua í gbé pō lé a náaikεo suabaō ũ, atēsa Yudaō, an gbea buipāleo.

17 Baonapi í owēε lá Lua í to yá bōrīnō na. A de luanaaikεa yá ũ adoe, lá wa kè lá guuwa wà mē: Gbé pō Lua tò yá bōaānō na a náai pō àε ke yáí aō ku.‡

Gbēnazīnaō á taaedeone Luaε

18 Za musu ō Lua í a pōkūma bōbō gbēnazīna pō an vāikεa í zεzō síanaeōwa an pākpaazī ní ní vāikεao yáí.

19 Yá pō wa fō dō Lua yá musu ulεanéō, Lua mé yápi bōné gupuau.

20 Za gōo pō à dúnia kàε, aà gbāa láasai ní aà luakε pō wīli e ní wéoo bō gupuau aà zīō guu wásawasa. Ayāmeto gbēnazīna awa vīo.

21 Aa Lua dō, āma aali aà kpela a zéwa aa aà sáaukpào. An láasooō sōūkù, ō aa gō gusiau an mīσαι yáí.§

22 Aa nízia dile ōnōnaō ũ, ō aa gō mīsaideō ũ.

23 Aaí kúε gbēnazīna pō í gao ní bāō ní nòbōō ní pōtaa'onkuawaō taaε Lua pō lí gao gbεu.*

24 Ayāmeto Lua ní kpá gbāsīkεaa, aa wisaiyā ke ní kōo, lá aale a nide ní nòse guuwa.

25 Aa Lua síande lεūkpaκè ní εεo. Aaí kúε Lua pōkεaone aa zōblené Lua pō pōpii kè gbεu. Efāaiden aà ũ gōōpii! Ami.

26 Ayāmeto Lua ní kpá wisaiyā nideaa. Baa an nōeō yá pō wī ke lεūkpaκè ní yá pō wīli kεoo.

* 1:13 Zln 19.21 † 1:16 Maa 8.38 ‡ 1:17 Abk 2.4 § 1:21 Efc 4.17-18 * 1:23 Iko 4.16-18

27 Maa gẽeo sã aa yá pó wĩ ke ní nãeo tò, aai luakõ. Gõe ní gẽeo aai wisaiyã ke ní kõo, aai a gb'e níziawa an sãsaã léu.

28 Lá aai we zè ní Lua d̄sao, ã à ní kpá láasookpaanlayã, ké aao yá pó de wà keoo ke.

29 Yãvai pii p̄emá: N̄sepási, b̄li, íisea ní k̄õ, wedakõ, gb̄eda, sòle, gb̄blea ní k̄nik̄eo. Gup̄eanaon ní ù,

30 gb̄yaanao, Lua ib̄eo, gb̄é taiink̄ena, ȳõde, íandãnao, v̄ai láasook̄ena, de ní dao yãmansai,

31 m̄saide, náaisaide, gb̄yãk̄ensai, sósobisaide.

32 Aa d̄õ Lua d̄ile ké yãbeetaak̄ena k̄a wà ní dede, kási aali ze ní a keao adoo, aai tékpa a kenao gu b̄e.

2

Yá z̄leã gb̄enaz̄inao wa

1 Ayãmeto n gb̄é pó ni gb̄p̄ale t̄aae e, ní awa v̄io. Tó n gb̄p̄ale t̄aae è, n nz̄ia d̄ayãu, * asa n gb̄etae'ena ni ke màa s̄õ.

2 Wá d̄õ ké Lua yákpalekea ní yãbeetaak̄ena maãe.

3 N gb̄é pó ni yãbeetaak̄ena t̄aae e mé ni ke s̄õ, níle e níyõ b̄o Lua yákpaleu yà?

4 Ge níle d̄õ ní Lua maak̄ea z̄õo ní aà menao ní aà s̄uuuo yà? Ké Lua lé maak̄ene ké ñ n̄selile, ní d̄õo lé?

5 N swágb̄ak̄è, ni n̄selileo, ã níle p̄k̄uma k̄aaanzi e luap̄k̄umab̄õmaḡõz̄i, tó Lua yákpalekea ní gb̄é a z̄éwa b̄o gup̄uau.

6 A fiabo baade a yãk̄awa.†

7 Gb̄é pó aale gawi ní beeeo ní w̄eni láasaio weele aale maake ní menao ãiz̄ana e.

8 Gb̄é pó anz̄ia p̄eã lé d̄aané, aa ḡi s̄lanai aa te v̄aiwa s̄õ, Lua a p̄k̄uma ní p̄kp̄eneo b̄õb̄má.

9 W̄ét̄ea ní w̄awão a v̄aik̄ena pii le, at̄esa Yuda, an gb̄ea buip̄ale.

10 Lua a maak̄ena pii gba gawi ní beeeo ní aafiao, at̄esa Yuda, an gb̄ea buip̄ale.

11 Asa Lua lí gb̄e z̄ãbo.‡

12 Gb̄é pó duunak̄è M̄oizi ikoyã d̄õsai, a kaale màa ikoyãpi saie. Gb̄é pó duunak̄è naa ikoyãpi z̄i s̄õ, Lua a yákpalekea àn̄o ikoyãpi musue.

13 I ke gb̄é pó lé ikoyã ma ní swáõ mé maa Luaeo. Gb̄é pó lé z̄ik̄ewà mé a b̄o maa.

14 Tó bui pó aa M̄oizi ikoyã d̄õo yá pó kp̄aãlo k̄è ní níziã, aa ikoyã v̄i níziãwãe.

* 2:1 Mat 7.1-2 † 2:6 Sou 62.13 ‡ 2:11 Iko 10.17

15 Aale obwēe ké yá pó kú ikoyāpi guu kú ní nòseue. An láasoo lé a síana o ɓ, asa an láasoo m̀endoo, a keeɔ ɪ ní dayāu, a keeɔ ɪ ní bɔu.

16 M̀aa yákpalekegɔɔzi Lua a yákpaleke ní gbēnazinao yá pó ulea an nòseu musu ní Kilisi Yesu gbāao, lá baona pó mále kpá ɔwa.

Yudaá ikoyadansaiɔne

17 N Yuda ia, n ze ní n Yudakeo, ní M̀oizi ikoyā náai vɪ, níle Lua ỳɔke.

18 N Lua pɔeã d̄s, ní yāmaa d̄s ikoyāpi guu.

19 Nle e ní de v̄iao wede ũ, gbé pó kú gusiauo filia ũ,

20 wésiaɔ yadanede ũ, gbé dafuo metulu ũ. Nle e Lua ikoyā mé d̄sa ní síanao mi ũ.

21 N gbé pó ni yáda gbēpáleɔne, b́yāi nili da nziaeo ni? N m̀e wasu kpáí'oo, mé ni o s̄o be?

22 Ni me wasu wúle ní gbēpále n̄oo, mé ni wúleò s̄o be? Ni saka táaogu, mé ni ní kpé p̄o kpáí'o s̄o be?

23 Ni ỳɔke Lua ikoyā musu, ɔ n ikoyāpi dasai ɪ Lua tó ̀ɔkpa.

24 Asa á yái buipaleo ɓ Lua t̄bēesi lá a kēa láuwa. §

25 Tó ní Lua ikoyā k̄ua, ɔ t̄z̄sa ài v̄ine. Tó níle a yáda s̄o, ní sáa ní gyafɔdeɔe.

26 Tó gyafɔde Lua ikoyāo k̄ua, Lua a gyafɔdepi gwa sáa ní gbé pó t̄z̄soo lé?

27 Baa tó ní iko lápi k̄ua mé n t̄z̄z̄, tó ni ikoyāpi dao, gyafɔde pó ɓ k̄ua a to yá z̄lemae.

28 Lá kua Yuda zálala ũá mekaa yá no, màa t̄z̄sa zálalaá mekaa yán s̄o.

29 Lá kua Yuda zálala ũá ǹse yáe, t̄z̄sa zálalaá ǹse yáe s̄o. Lua Nisina z̄ie, i ke à ikoyā lá yá no. Lua mé ɪ gbé bee taa sáaukpa, i ke gbēnazina no.

3

1 Dea Yuda ũ káfla kpele a v̄ii? Ai kpele t̄z̄sa v̄ii?

2 A káfla v̄i z̄o yápii guu. Séia ḡia Lua a yá ǹnè ní ɔz̄ie.

3 Ké an gbēe náai v̄io, bó a v̄ii? An náaisai mé a Lua náai bádeá?

4 O! Aawo! Lua náai v̄i, baa ké gbēpiiá eede, lá a kēa láuwa wà m̀e:

Tó n yá'ò, n yá aɔ z̄ev̄i,

tó wà yákpalek̀enn̄o, n yá a ble.*

⁵ Tó wá wáike lé Lua maake bɔ gupuuau, bó yá wá oi? Wá o Lua yá zevio, ké ì pɔkūmabɔɔwá yáí yà? Gbēnazina yā'oa ɔ mále owa.

⁶ O! Aawo! Tó Lua yá zevio, kpelewa a fɔ yákpaleke ní dúniaoi?

⁷ Gbēe a me, tó a edeke lé Lua náai káfi mé àle aà tɔɔ, bóyáí a yādaaála lán duunkenawai?

⁸ Tó ní ò màa níle me wà yāváike, yāmaa i bɔu. Gbēe ma tɔbēesí aa mè màa mi o. Lua yādaanla kòsírínɔ.

Gbēe maao

⁹ Too! Wá Yudaɔ wá sàɔ yà? Aawo bá! Asa ma bɔɔ ní Yudaɔ ní buipáleo pii kò, ampiiá duuna zɔɔne.

¹⁰ A kēa Lua taalau wà mè:
Gbēe maao, baa do.

¹¹ Laaidee kuo, luakiwεelεnae kuo.

¹² Aa pàale nípii, aa fɔkpà, yāmaakenae kuo, baa do.†

¹³ An nòse de lán kaadɔembεwae.
Aaí lenakasané,

mlè sewe kú ní léu,‡

¹⁴ yá'í ní gbékaao mé ní lé pà.§

¹⁵ Aa wáa ní gbēdeao,

¹⁶ aaí músi ní pɔsiao kpánzi,

¹⁷ aa aafia zé dɔo,*

¹⁸ aa Lua vía vío.†

¹⁹ Wá dɔ ké Lua ikoyā pii de gbé pɔ kú a ɔzɔ yá ũe, ké gbépii lé gɔ kpaaŭa, dúnia gbépii i gɔ taaede ũ Luae.

²⁰ Asa gbēe a bɔ maa Luae ikoyāpi kúa yáio.‡ Lua ikoyā mé ì to wà duuna dɔ.

Lá Lua ì to yá bɔrínɔ na

²¹ Lá Lua ì to yá bɔrínɔ na bɔ gupuuau sa, lá a yá kú Mɔizi ikoyā ní ānabio lác guuwa. I ke aà ikoyā kúa yá no.

²² Lua ì to yá bɔrínɔ na Yesu Kilisi náaikea yáie. Gbé pɔ lé aà náaike pii yáe, asa gbēe adoo.

²³ Gbépii duunakè, ɔ aa kēsá Lua gawii.

²⁴ Lua ì to yá bɔrínɔ na gba ũ a gbēke yáí ní Kilisi Yesu pɔ ní bó gbāao.

²⁵ Aàpi Lua kpà duuna awakpabɔ ũ gbé pɔ aale aà au náaikeɔne, ké à ɔɔ gbépiiε i yáke a zéwae. A menakè yāa, i duun zio yādao,

²⁶ ɔ tia kéwa a òlóné i yáke a zéwa. Beewa Lua ì yáke a zéwa mé ì to yá bɔ ní Yesu náaikenaɔ na bɔ.

† 3:12 Sou 14.1-3 ‡ 3:13 Sou 5.10, 140.3 § 3:14 Sou 10.7 * 3:17 Isa 59.7-8

† 3:18 Sou 36.1 ‡ 3:20 Sou 143.2, Gal 2.16

27 Lá màaε, gbēnazina a f̄ ́anadā ɓe? Bee kuo. Bóyāi ni? Ké a de yākea yá ũo, Yesu náaikεa yáε yái.

28 Asa má è Lua ĩ to yá ɓó ní gbéo na aà Luapi náaikεa yáie, ikoyākūa ku a guuo.

29 Luaá Yudaɔ Luaε nídoa? Buipāleɔ Luan s̄ɔoa? Ao, buipāleɔ Luaε ɓ.

30 Asa Lua mēndoε. § A to yá ɓó ní gbé p̄ t̄z̄ò na a náai p̄ àle ke yáie, mé a to yá ɓó ní gyaf̄ɔdeɔ na a náai d̄oupi musu ɓ.

31 Wáε ikoyā b̄ađe ní luanaaikεao yá? Màa no, wáε a kpelaε.

4

Lua tò yá ɓò ní Ablahaũ na a náai p̄ a kè yái

1 Wá Yudaɔ, wá o kpelewa wá dezi káau Ablahaũ yá musu ni?

2 Tó Lua tò yá ɓààɔ na yá p̄ a kè yáie, d̄s̄ à f̄ ́anadā. Ama a f̄ ́dā Luaεo.

3 Kpelewa wa ò lá guui? Wà mē Ablahaũ Lua náaikè, s̄ Lua tò yá ɓààɔ na.*

4 F̄iaboá z̄ikεnaεá gbēkekeεà no, aà aseac.

5 Baa tó gbé lé yāe keo, tó àle Lua p̄ ĩ to yá ɓó ní tàaeɔ na náaikε, Lua a to yá ɓààɔ na a náai p̄ àle ke yáie.

6 Davidi gbé p̄ Lua tò yá ɓààɔ na yāekesai báaa'ea yā'ò à mē:

7 Báaaɔeɔn gbé p̄ Lua ní tàaeɔ w̄olomá à ní duuna kēmáɔ ũ.

8 Báaaɔen gbé p̄ Dii a aà duuna yādao ũ.†

9 Báaa beεá gbé p̄ t̄z̄ò p̄ε adoa, ge gyaf̄ɔde p̄ε ɓ? Wà mē Lua tò yá ɓò ní Ablahaũ na, ké à a náaikè yáie.

10 Kpelewa Ablahaũ de ḡɔɔ p̄ Lua tò yá ɓààɔ nai? Aà t̄z̄ɔaa ge gyaf̄ɔdeε? I t̄z̄ɔo, gyaf̄ɔdeε.

11 Ǿ à t̄z̄ò, ké Lua tò yá ɓààɔ na a gyaf̄ɔḡɔɔ seela ũ.‡ Màa a de gyaf̄ɔde p̄ Lua tò yá ɓòɔ na Luapi náaikεa yáio pii dezi ũ.

12 A de gbé p̄ aa t̄z̄ò dezi ũ ɓε. I ke an t̄z̄ɔa yái no, ké aa té wá dezi Ablahaũ p̄ Lua náaikè a gyaf̄ɔḡɔɔ iai yáie.

Lá Ablahaũ Lua náaikè

13 Lua legbè Ablahaũε ní aà buiɔ à mē d̄únia a ḡs̄ ní p̄ ũ. § I ke aà ikoyā k̄ua yái no, ké Lua tò yá ɓààɔ na a náai p̄ a kè yáie.

14 Tó gbé p̄ aa ikoyā k̄uaɔ mé aa kible, d̄s̄ luanaaikεa ài v̄io, mé Lua legbēa kè famac,*

§ 3:30 Iko 6.4 * 4:3 Daa 15.6, Gal 3.6 † 4:8 Sou 32.1-2 ‡ 4:11 Daa 17.10

§ 4:13 Daa 17.4-6, 22.17-18, Gal 3.29 * 4:14 Gal 3.18

15 asa ikoyã ì mós ní Lua pòkũmaoe. Gu pò ikoyã kúuo, tàae lío ku we s̄so.

16 Ayãmeto pò pò Lua a legbè eaá aà náaikea yáe, ké àò de aà gbèkèyã ũ. Beewa legbèapiá Ablahaũ buipio píi pòe, i ke gbé pò aa Mòizi ikoyã kúa n̄t̄ēēo no, ní gbé pò aale Lua náaike lán Ablahaũwaoe lo. Ablahaũá wápii dezie.†

17 A de wá dezi ũ Lua kíi, lá a k̄ea láuwa. Lua m̄e a aà díle bui dasio dezi ũ. Ablahaũ Lua pò ì w̄eni kpa geowa ì to pò pò kú yãaō àò ku‡ náaike.

18 A Lua náaike, à wedò pò pò gbèe wé d̄iozi, ò à ḡò bui dasio dezi ũ lá Lua òèwa à m̄e, aà buio aao dasi lán saanaowa.§

19 Ablahaũ kà w̄e basio taawa. Baa tó à láasookè a ḡēkēb̄osaiwa ní Sala neasakpe kákaao, aà luanaaikea lí busao.*

20 Ili seake lé pò Lua gbèewao, i gí Lua náaikeio, ò à gbãa'è a luanaaikeawa à Lua tobò,

21 asa a d̄s a f̄ea v̄io, Lua gbãa kà à lé pò á gbèpi ke.

22 Ayãmeto Lua tò yá b̄aàn̄o na.

23 Wi yá b̄oaaàn̄o napi k̄e aà yáí adoo,

24 wa k̄e wá gbé pò Lua a to yá b̄owan̄o naò yáie lo, wá gbé pò wále Lua pò wá Dii Yesu b̄ò gau náaikeo.

25 Lua aà kpámá ké à e wá tàaēo k̄éwá yáie,† ò à aà b̄ò gau, ké yá e b̄owan̄o na yáí.

5

Kea na ní Luao

1 Lá Lua tò yá b̄owan̄o na a náai pò wále ke yáí, wá naaàn̄o sa ñ wá Dii Yesu Kilisi gbãao.

2 Aà náaikea guu wa ze'è aà sabai wa ḡe Lua gbèke pò wá kuopi guu, ò wále p̄onake ní Lua gawi pò wá wé d̄io.

3 Í ke bee ado no, wále p̄onake ní wá taasik̄eao lo, ké wá d̄s taasik̄e ì mós ní menao,

4 mena ì mós ní dàa maao, dàa maa ì mós ní wed̄o Luazio,

5 mé wed̄o Luazipi fama v̄io, asa Lua a Nisina písi wá n̄òseu, ò a tò wá d̄s a yewázi.

6 Wá gbãasai guu Kilisi gà wá v̄aik̄eao wá gb̄eu goò pò Lua dílewa.

7 Baa gaa gb̄ēmaa gb̄eu àao. Tó gbé a we ga gb̄ēmaa gb̄eu, wá d̄so,

8 ò Lua òl̄ow̄ēe lá á yewázi, asa wá duundeke guu ò Kilisi gà wá gb̄eu.

† 4:16 Gal 3.7 ‡ 4:17 Daa 17.5 § 4:18 Daa 15.5 * 4:19 Daa 17.17 † 4:25 Isa 53.4-5

9 Lá wa bɔ maa sa Kilisi au yáí, Kilisipi wá sia Lua pɔkūmawa sea ví lɔe?

10 Yāa wá íí ní Luaoε, ɔ wa keaàno na àà Né gaa yáí. Lá wa keaàno na sa, wá suabaa àà kua wēni guu yáí sea ví lɔe?

11 I ke beee adoo, wále pɔnake ní Luao lɔ ní wá Dii Yesu Kilisi pɔ tò wa keaàno na gbāao.

Kilisi yalεεta ní Adamuo

12 Gbé mendo mé tò duuna gè dúnia guu,* ɔ duuna ga í.† Beewa ga lí gbépiia, ké gbépii duunakè yáí.

13 Duuna ku dúnia guu e Lua ikoyā àò gé mói. Goo pɔ ikoyā kuo, Lua i duuna yādao,

14 āma sea Adamuwa e à gè pè Mɔziwa ga ikokè gbépiiwa, baa gbé pɔ aai duunake lán Adamu zāayāwawao. Adamupia gbé pɔ a mɔ taaε.

15 Ama Lua gba muua ní Adamu tàaeoo, asa lá dasi gà Adamu ado zāa yáwa yáí, Lua gbēke ní a gba pɔ lí dasila Yesu Kilisi ado gbēke yáio de beea.

16 Lua gba muua ní gbé mendo duunapioo. Tàae mēndopi mé mò ní yákpalekeao, ɔ yá zòle gbēnazinaowa. Tàaeò mò ní Lua gbēkekeanéo, ɔ yá bò ní gbéno na.

17 Lá Adamu ado tàae mé tò ga ikokè, Yesu Kilisi ado yá pɔ à mò zò de beea. Àà yáí gbé pɔ Lua gbēkekèné a tò yá bòno na gba ũ kible àizāna guu.

18 Beewa lá tàae mēndopi tò yá zòle bui piiwa, màa lɔ maakεa mēndopi í to bui pii bɔ maa, aai àizānable.

19 Lá gbé mendo swágbāa mé tò dasi gò duundeò ũ, màa lɔ gbé mendo yāmaa mé a to dasi bɔ maa.

20 Ikoyā mò ké tàae e àò káfi yáie. Lá duuna lé káfi, Lua gbēke lɔ diadie.

21 Lá duuna kiblea mò ní gao, màa lɔ Lua gbēke kiblea í to wá bɔ maa, wí àizānable ní wá Dii Yesu Kilisi gbāao.

6

Wá naa Kilisiwa

1 Wá o kpelewa ní? Wá gi wàò te duunawa ké Lua gbēke e àò káfi yà?

2 O'o! Aawo! Wá gbé pɔ wá de geò ũ duuna yá musu, kpelewa wá gi wàò te duunawa bí?

3 Wá gbé pɔ wa da'ilekè Kilisi Yesu pɔ ũ, á dɔ ké wá sánuaàno àà ga guuo lé?

* 5:12 Daa 3.6 † 5:12 Daa 2.17

4 Wa gaaàno, wà wá víaàno da'ilekea guu, lá Kilisi bò gau ní a Mae gbàa gawideo, ké wápio sō wàò kú ní wēni dafuo màa.*

5 Lá wa naawà lán sàwakula ní gbalaowa àà ga guu, wá gōaàno màa àà vua guu lo.

6 Wá dō ké wà wá kua zi pà lipaakōawa ní Kilisio, wá mè duunde i mide, ké wásu wàò zòble duunaε lo,

7 asa gbé pò gà bò duuna yáue.

8 Lá wa ga ní Kilisio, wá a náai ví ké wáò kuaàno lo.

9 Wá dō lá Kilisi bò gau, a gaa ví lo, ga iko víwà lo.

10 Asa ké à gà, à gà duuna yá musu gēn doe, mé lá a ku tia, a ku Lua pò ũ.

11 Màa ápio sō, à ázia dile gēo ũ duuna yá musu, ío ku Lua pò ũ naa Kilisi Yesuwa.

12 A yáí ásu to duuna kible á mè gēwa, a dōé'ni dōaaé lo.

13 Asu à á mēgue kpa duunawa vāikebo ũ. A ázia kpa Luawa gābo ũ, í á mēguo kpawà yāmaakebo ũ.

14 Asu to duuna àò iko víwà lo, asa á na ikoyā zōlo, sema Lua gbēke.

15 Kpelewan wei? Lá wá kú ikoyā zōl lo, sema Lua gbēke zōl, wáò te duunawa yà? O'o! Aawo!

16 A dō tó a ázia kpà gbéwa, ále misiileè, á de ade zò ũo lé? Tó duuna a ázia kpàwà, á gae. Tó a misiile Luaε sō, á bo maa.

17 Wa sáaukè ní Luao, asa duuna zōon á ũ yāa, ñ a misiile yá pò wa dàé zézeε ní nòsemendoo.

18 A bo duuna yáu, a gō maakea zōo ũ.

19 Málε bee o gbēnazina yā'oawa á gbāasai yáie. Lá a á mē kpà yāa gbāsi ní yāvāibwa zōo ũ, a vāikè, màa tia lo à á mē kpa maakeawa zōo ũ, á kua ío adoa.

20 Ké á de duuna zōo ũ yāa, á bàa kú ní yāmaakeaoo.

21 Ai kpele á è yá pò á kè yāa, à kèé wiyā ũ tiaò musui? Yápio mideaá gae.

22 Tiasa lá a bo duuna yáu, ále zòble Luaε, ài pò á e mé kua adoa pò a mide ní wēni láasaio ũ.

23 Duuna aseaa gae, āma gba pò Lua í dawēε naa wá Dii Kilisi Yesuwa guu mé wēni láasai ũ.

7

Wá kú Mōizi ikoyā zōl lo

1 Ma gbéó, málε yā'oe lán gbé pò Mōizi ikoyā dōowa. A dō ké ikoyāpi iko ví gbéwa gōo pò a ku noa?

2 Màa ikoyāpi nozāe yè a záwa gōo pò a bēε. Tó gō gà, ñ ikoyāpi í polowà.

* 6:4 Kls 2.12

³ Goo pò aà zá kú, tó à gò gō pāle pò ũ, wa oè dóe'lideε. Tó aà zá gāe sō, ikoyāpi pòlowàn we. Tó à gò gō pāle pò ũ sa, beeá dóe'li yán bo.

⁴ Maa ápio sō ma gbéó, a ga ikoyā musu Kilisi me guu, ò a gō gbé pò bō gaupi pò ũ, ké wà e káfiakε Luaε.

⁵ Ké wá dāa dāaawεε yāa, ikoyā mé tò duuna ni wá dé wá me guu, ò wa káfiakè gaε.

⁶ Tia sō wa ga pò pò wá kú zò ũpi yá musu, wa bō ikoyāu, ò wáε zoble Luaε zé dafu guu ní aà Nisína gbāao, i ke ikoyā lá zé zi no.

⁷ Wá o kpelewa ni? Lua ikoyāá duuna yá? Aawo bá! Ikoyāpi mé tò ma duuna dō. Tó ikoyā i me wasu pò bñikeoo,* dō mi dō lá pò bñikea deo.

⁸ Duuna zekii è yá pò Lua dīlepiwa, ò a tò pōpii ni ma de. Asa ké má ikoyā dōo, duuna demεε yāe ũo.

⁹ Yāa ké má ikoyā dōo, má béεε. Ké ma yādileapi mà, duuna vù iu,

¹⁰ ò ma ga. Yādilea pò de à wēni kpaapi ga ìmεε.

¹¹ Duuna zekii è yādileapiwa, ò à ma sāsā à ma de yāpi sabai.

¹² Beewa ikoyāpi kua adoa, mé yá pò Lua dīlepi kua adoa, a zεvī mé a maa.

¹³ Yāmaa mé tò ma gaa? Aawo bá! Ké duuna e bō gupuau, ò à yāmaa mōaokè, a tò ma ga. Beewa wa duuna dō duuna ũ yādileapi sabai.

Zikaa ní duunao

¹⁴ Wá dō ké ikoyāpiá Lua yáε. Mapi sō, dàaden ma ũ, má na duuna zóí.

¹⁵ Milió yá pò mále ke gbadōo, asa mili yá pò má ye mà ke keo, yá pò má ye mà keo ò mi ke.†

¹⁶ Tó yá pò má kè i kpaai ní ma pōeāoo, ma we ikoyāpi maakei.

¹⁷ I ke máme mále keo, duuna pò kú ma guue.

¹⁸ Má dō yāmaa ku ma guuo, ma dāa maa. Mio ye mà yāmaake, āma mili fō má kèo.

¹⁹ Yāmaa pò má ye mà ke, mili keo. Yāvāi pò má yeio ò mi ke.

²⁰ Tó yá pò má yeio ò mále ke, i ke máme mále keo, duuna pò kú ma guue.

²¹ Má è tó má ye mà maake, vāi mé i dōaamεε.

²² Lua ikoyā mé i kemεε na ma sō guu,

²³ āma má è iko pāle ku ma me guu, ò zika ní iko pò kú ma nòse guuo, a tò má na duuna iko pò kú ma me guu zóí.

²⁴ Ma wēnade ia, déme a ma si ma mè gεε beewai?

* 7:7 Bōa 20.17 † 7:15 Gal 5.17

25 Ma sáaukè ní Luao! N wá Dii Yesu Kilisi gbāao. Beewa ñ mi zòble Lua ikoε ma làasoo guu, mé mi zòble duuna ikoε ma dàa guu.

8

Ziblea ní Lua Nisína gbāao

1 Yá a zòle gbé pò aa naa Kilisi Yesuwaowa bo,

2 asa naa Kilisi Yesuwa Lua Nisína Wēnikpamade gbāa ma bo gbāa pò duuna ní gao lé mómεε guu.

3 Yá pò Mòizi ikoyā i fō kèo gbēnazína gbāasaikε yáí Lua kè. A azia Né zì gbēnazína ū lán wá duundeowa duuna woloawá yáí, ñ à widà duunawa a Né mepi guu,

4 ké yá pò ikoyā lé wεεε síana kε wá gbé pò wá dàa lé dōawēε bo, sema Lua Nisínawa.

5 Gbé pò an dàa lé dōaanéō ì laaido ní dàa yáwa. Gbé pò Lua Nisína lé dōaanéō ì laaido Lua Nisína yáwa.

6 Laaidoà dàa yáwaá gae. Laaidoà Lua Nisína yáwaá wēni ní aafiaoε.

7 Laaidoà dàa yáwaá íisea ní Luaoε. Ade lí misiile Lua ikoyāeo, a fō seo.

8 Gbé pò an dàa lé dōaanéō yá lí ká Luaguo.

9 Apio sō, á dàa lé dōaaéō, sema Lua Nisína, tó a kú á guu síana. Tó gbé Kilisi Nisína vī sō, a de Kilisi gbé ūo.

10 Tó Kilisi kú á guu, baa tó á mε de ge ū duuna yáí, Lua Nisína deé wēni ūε, * ké Lua tò yá bōánō na yáí.

11 Tó Lua pò Yesu bō gau Nisína kú á guu,† Lua pò Kilisipi bō gau a wēni kpá á mē gepiwa ní a Nisína pò kú á guu gbāao.

12 Ayāmeto ma gbéō, wá té wá dàai teasi no.

13 Tó á té á dàai, á gae. Tó a á yāvāikεao mīde ní Lua Nisína gbāao sō, áo ku.

14 Gbé pò Lua Nisína ì dōaanéō mé Lua néō ū.

15 Asa táa pò ì to wá zòble ní vīao mé diéō, Lua Nisína pò tò a gō Lua néō ū ñ á vī, ñ wi wiile Luawa ní aà gbāao wi mε: Baa, wá Mae.‡

16 Nisínapi mé ì owēε wá sōu Lua néōn wá ū.

17 Lá néōn wá ū, àizeεblenaōn wá ū. Lua àizeεblenaōn wá ū, wá ble sānu ní Kilisioε. Tó wa taasikēaānō, wáō kuaānō aà gawi guu.§

Wεdōa Lua gawii

18 Má è wá fō gōoε bee taasi lεεŭ ní gawi pò Lua a bōowēεoo.

19 Lua pōkεao píi wé dō aà néō bōa gupuauí láasai.

* 8:10 Zaa 6.63 † 8:11 1Kln 3.16 ‡ 8:15 Maa 14.36 § 8:17 Gal 4.5-7

20 Asa Lua tò a pòkeaò pii gò dòosaie.* I ke an pòeã no, Lua mé kè màa, ké wèdòaaazi guu

21 dúnia a bò òòkpaa pò àle zòbleù, i dèepoo Lua néo gawi guu.

22 Wá dõ Lua pòkeaò pii lé aauke ní wāwāo e tia.

23 I ke dúnia ado no, wá gbé pò wa Lua Nisina è gba séia ũ, wále aauke kpáikpái sō e Lua àò gé wá boi, i wá sí a néo ũ.†

24 Lua wá suabà, ké wà wèdò beei. Pó pó wa è ní wéoá wèdòia yáe ló. Déme ì wèdò pò pò a èi ló?

25 Tó wá wé dò pò pò wi eozì sō, wìò dá ní menaoe.

26 Beewa sō Lua Nisina ì dòwále wá gbāasai guu, asa wá wabikèa dõ a zéwao, ò Lua Nisina ì kulekewēe Luae ní aau pò a yá gè oao.

27 Lua ì nòse guu e, mé a a Nisina làasoo dõ, asa Lua Nisina ì kuleke Lua gbéone lá Lua yeiwaè.

28 Wá dõ ké yápii ì bò maa gbé pò ye Luazione, gbé pò à ní sisi à ní sé lá àle yáwa.

29 Asa Lua díle za káau gbé pò a dōaa ní dōo bò a Néwa, ké aàò de vù ù dāuna dasione.

30 Gbé pò à ní díle za káaupio ò à ní sisi, ò a tò yá bò ní gbé pò à ní sisipio na, ò a a gawi ì gbé pò a tò yá bòrino napione.

31 Wá o kpelewa yá beeo musu ni? Lá Lua zèwano, déme a bò wá kpei?

32 Lá ì gí ní azia Néoo, à aà kpà wápii yáì, a wá gba pòpii ló lé?

33 Déme a bòbò ní gbé pò Lua ní séoi? Luapi mé tò yá bòwano na.

34 Déme a yādawalai? Kilisi Yesu gà à èa vù. A ku Lua oplaai, àle kulekewēe.

35 Bóme a wá ké Kilisi yeawáziwai? Taasi ge wétēa ge ìadama ge noana ge taasideke ge kai ge fēnda, an kee a fēe?

36 A ku lá guu wà mè:

N yáì wá kú ga lézi za koo e oosi,
wí wá díle lán sã pò wa ní kòlokpaowa.‡

37 Yá beeo pii guu wále zible àanno ní gbé pò yewázi gbāao.

38 Asa má dõ sáasá ké ga ge wēni ge malaikaò ge táaò ge tia yá ge zia yá ge gbāadeo

39 ge musupoo ge zìlepoo ge Lua pòkeaò pāleo, an kee a fō wá ké Lua yeawáziwa naa wá Dii Kilisi Yesuwa guuo.

9

Lua Isailio sea

* 8:20 Daa 3.17-19 † 8:23 2Kln 5.2-4 ‡ 8:36 Sou 44.23

1 Málε síana'o naa Kilisiwae, málε εεtoo. Lua Nisína pó d̀baa ma láasooε mé demεε yápi seelade ũ.

2 Ma p̄sia k̀ε zài, ma ǹσε Ìo yaa ḡōpiie.

3 Má f̄ wabike Luawa aà ma k̀ε Kilisiwa, aà láaika ma Isaili deeo gb̄eu.

4 Ampio ̄ Lua ní sé a néo ũ, * à a gawi òlóné, aà bàa kúrino, à a ikoyā kpámá, à lousisia d̀ané, à legb̀éné.

5 Aa de Lua gb̀é káauo buio ũ, mé an bui guu ̄ Kilisi pó de p̄piia b̀ou gb̀enazina ũ. Ɔme Lua pó k̀ù ẁo a sáaukpa ḡōpii ũ. Ami.

6 I ke yá pó Lua ò l̀le pā no, asa Isaili pii mé Isaili zálala ũo.

7 I ke Ablahaũ bui pii mé Ablahaũpi néo ũ Luaεo, asa Lua ò Ablahaũε à mè, Izaaki buio ̄ ẁali oné aà buio.†

8 Beewa i ke né pó à ní í ní p̄εão mé Lua néo ũo, né pó à ní í Lua legb̀ea musuo mé de buipio ũ.

9 Asa Lua legb̀é à mè: Má εa mo zii maa'i, Sala i ne'i ḡoε ũ.‡

10-12 I ke beee adoo. Lua Ì gb̀é se lá àle yáwae, i ke an yákea yái no, ké à ní sisie. Beewa ké Lebeka síao nosi ní wá dezi káau Izaakio, e àò gé ní ii, e aao gé maa ge väikei, Lua ò Lebekaε a pó b̀ò káau a ḡo né ũ gb̀é zác.§

13 Lá a k̀ea láuwa wà mè:

Má ye Yakobuzi,

Esau s̄o, má yeio.*

14 Wá o kpelewa ni? Yávai ku Lua kíi yà? Aawo bá!

15 Asa a ò M̄izie,

gb̀é pó á ye s̀uukeaàno ̄ á ke,

mé gb̀é pó á ye w̄enad̄è ̄ á d̄è.†

16 Ayám̄eto Lua gb̀é sea i bo gb̀enazina p̄εã guuo ge an k̄aika, à b̀ò Lua s̀uu guue.

17 Asa lá guu Lua ò Falāoε à mè: Ma n kpa kpalau ké mà a gb̀aa obo gb̀éone n musue, ma tó i li d̀úniaa pii.‡

18 Beewa gb̀é pó a ye s̀uukeaàno Ì keaànoε, mé gb̀é pó a ye aà swág̀baa kú, Ì kú.

19 A gb̀e a ma la, b̀oyai Lua lé gb̀é t̀aae e bi? Déme a f̄ gi Lua p̄eai?

20 N gb̀enazina ia, dén n ũ n gbasa n yázasi Luawai? Oo a a bona la, b̀oyai n ma bo kéwaia?§

21 Oobona zεv̄i à oo swāde ní oo swāsaio bo ní g̀i dou pó á tòtoo lé?

* 9:4 B̄a 4.22 † 9:7 Daa 21.12 ‡ 9:9 Daa 18.10 § 9:10-12 Daa 25.23 * 9:13

Mal 1.2-3 † 9:15 B̄a 33.19 ‡ 9:17 B̄a 9.16 § 9:20 Isa 45.9

22 Tó Lua ye à a pòkūma òlóné ké aa a gbāa dō, mé à mēna zōō ké ní gbé pò de à pòkūmabòbómá à ní kaaleo sō bē!

23 Tó à bee kè, ké gbé pò de à sùuukerínò à dōaa ní kēkē aa gē a gawi guuo a gawi zōō dōe sō bē!

24 Gbé pò Lua ní sisi à ní sépion wá ũ. I ke Yudaone rído, ní buipáleoe sō.

25 Lá Lua ò ānabi Ozee lá guuwa à mē:

Bui pò de ma gbéō ũoō ñ má oné ma gbéō.

Bui pò má yeńziō ñ máo yeńzi.*

26 Gua pò Lua òné aa de a gbéō ũo,

we wa ouné Lua béēpi néō.†

27 Isaia wiilè Isailio yá musu à mē:

Baa tó Isailio dasi lán ísiale ũfāawa,

an kōnao mé a bō.

28 Asa Dii a yá pò a ò ke dúniau,

mé a a midē zezesaiē.‡

29 Lá Isaia dōaa òwa à mē:

Tó Dii Zigōde i wá buieo to yāao,

dō wa gō lán Sòdòũdeowa,

wí bō Gómòdeowa.§

Isailio gia Kilisi baonai

30 Wá o kpelewaē sa? Buipáleo lé weele Lua to yá bōrínò nao, ñ a tò à bōrínò na. A tò yá bōrínò na a náai pò aa ke yáie.

31 Isailio sō aale weele Lua to yá bōrínò na ikoyā musu, ñ i bōrínò nao.

32 Bóyāi ni? Ké aa ye Lua to yá bōrínò na an yākea yá yáie, i ke aà náaikea yáí no. Aa gēmbòle gbē pò í ní pálewa,

33 lá a kēa láuwa:

Gwa, mále gbē pò í to wá gēmbòle dile Siona,

gbesi pò í to wá fu.

Wí a gbé pò lé aà náaike kūo.*

10

1 Ma gbéō, yá pò má yei ma sō guu, mále a wabike Luawa mé Isailio suabaa ũ.

2 Má de a seelade ũ, ké aa āiavi ní Lua yáo, āma an wé kēao.

3 Asa aa lá Lua í to yá bōrínò na dōo, ñ aaíò weele yá bōrínò na ní rízia gbāao. Aai lá Lua í to yá bōrínò na sio.

4 Asa Kilisi Mōizi ikoyā lepàpa, ñ yá íò bō ní aà náaikenaò na.

5 Lá ikoyā í to yá bōrínò na ñ Mōizi ò a taalau à mē, gbé pò yápi kūa aò ku a sabai.*

* 9:25 Oze 2.25 † 9:26 Oze 2.1 ‡ 9:28 Isa 10.22-23 § 9:29 Isa 1.9 * 9:33

6 Lá luanaaika i to yá boóno na a ò à mè:
 Nsu o n nòseu,
 déme a gé luabe à Kilisi pilaio,
 7 ge déme a gé bedau à Kilisi bo gauio.
 8 Yá pò a òn ke:
 Yápi kunnò kái,
 a kú ní léu ní n nòseu.†

Luanaaika yá pò wi a waasokpa òn yápi ũ.
 9 Tó ní ò ní léo gupuaú Yesu mé Dii ũ, mé ní a náai ví n nòseu Lua
 aà bò gau, a n suaba.
 10 Asa yápi náai vía nòseu i to gbé bo maa, mé yápi oa ní léo i gbé
 suaba.
 11 A kēa Luayātaalau wà mē, wí a gbé pò lé aà náaike kũo.‡
 12 Yudaò ní buipáleò dodoa kōeo, asa ampíi an Dii douē, i
 káflake a sīsinaòne pii.
 13 Asa Dii sīsinaò bo píie. §
 14 Kpelewa aa aà sísi aà náaike saii? Kpelewa aa aà náaike
 aà yá masaii? Kpelewa aa aà yá ma waasokenasaii?
 15 Tó wi waasokenaò zimáo, kpelewa aa waasokenéi? A kēa
 Lua taalau wà mē: Baonakpanaò moa na.*
 16 Ama gbépii i baonapi sio. ¶ Isaia mē: Dii, déme wá yá sīi?
 †
 17 Beewa luanaaika i bo aà yāmaa kíie, mé yápiá Kilisi yáe.
 18 Ma mē yóo! Aai mao lé? Aa mà.

An bo tà dúnia guu pii,
 an yá'oa gè e toòle léwa.‡
 19 Ma mē yóo! Isailio i dōo lé? Moizi dōaa ò à mē:
 Má tó bui pò aa de ma gbé ũoò á pò feleé,
 má tó á pò pa bui wésiadeò yá musu. §
 20 ¶ Isaia sōdīle à Lua ledòekè à mē:
 Gbé pò aale ma kíi weleleoò mé ma e,
 ma azia òò gbé pò aale ma gbeaòone.*
 21 Isailio yá musu sō Lua ò:
 Za koo e oosi ma oòò bui swágbāade pò fèmanoozi.†

11

Lua i Isailio vūaao

1 Ma mē yóo! Lua azia gbéò vūaa yà? Aawo bá! Mapi, Isailin
 ma ũ. Ablahaũ buin ma ũ Bēyāmēē bui guu.*

† 10:8 Iko 30.12-14 ‡ 10:11 Isa 28.16 § 10:13 Yoē 3.5 * 10:15 Isa 52.7
 † 10:16 Isa 53.1 ‡ 10:18 Sou 19.4 § 10:19 Iko 32.21 * 10:20 Isa 65.1 † 10:21
 Isa 65.2 * 11:1 Flp 3.5

² Lua i a gbé pò à d̀aa ní d̀so v̀uaao. A Elia yá pò kú lá guue bee d̀so lé? Ké à gè ní Isailio yáo Lua kíi à m̀è:

³ Dii, aa n anabio d̀ede, aa n gbagbakio d̀eεε. Máme ma g̀o mado, ̀o aale ma we.†

⁴ Lua ò Eliae kpelewa ni? A m̀è á gbé pò aai kúle táaeo k̀ua a pò ù gbēon baasoo lee sopla (7.000).‡

⁵ M̀aa an k̀ona pò Lua ní sé a gbēke guu g̀o gbã l̀o.

⁶ Lá à ní sé a gbēke guu, i ke an yákea yáí no. Tó màa no, d̀o Lua gbēkeo gbēke ùo.

⁷ Kpelewan wei? Isailio i yá pò wàle weεε eo, ama an gbé pò Lua ní sé è. Gbé kiniò ǹse tata,

⁸ lá a k̀ea láuwa wà m̀è:
 Lua kemazí'ù kpànízi,

̀o an wé lé gu'eo,

an swá lé yámao e ní a gbão.§

⁹ Davidi ò l̀o:

To an dikpekea g̀oné bai ù, wà ní kú,
 to à yá'iné, wà tosimá.

¹⁰ To an wé siakú ké aasu gu'eo,

to an wó g̀o koolonno g̀o p̄ii.*

¹¹ Ma m̀è yóo! Ké Isailio f̀ua, aa l̀ele míomiò yá? Aawo bá! An táaeo yáí Lua buipáleo suabà, ké Isailio ǹse fele yáí.

¹² Lá an táaeo mé tò d̀únia káfla è, mé an l̀elea mé tò buipáleo káfla è, tó Isailipio s̀u ní pá ziu, wa bee o l̀a?

¹³ Mále yá'o á buipáleo sa. Lá má de zina ù á buipáleo kíi, máo ma zí sáaukpaε,

¹⁴ ké mà azia buio ǹse fele, mí ní gbēo suabaε.

¹⁵ Lá Lua gia Isailiozi mé tò d̀únia k̀eano na, tó à èa ní sí l̀o, bee ao deai? Bee ao de wēni ù geoneε.

¹⁶ Tó wà p̀wen káau kpà Luawa,† a búu g̀o àà pò ùε. Tó lízina de Lua pò ù, a g̀nao de àà pò ù l̀e.

¹⁷ Lua kuli zálala g̀naeo z̀z̀z̀, ̀o à n gbé pò ní de kuna lí ù p̀e an gbeu, ké nyó kú ní kuli maa z̀ina gbãao.

¹⁸ Nsu saka kuli zálala g̀na pò a z̀z̀z̀guo. Kpelewa nyó íanadái? N kú lízina sabaie, i ke lízina mé kú n sabaio.

¹⁹ N m̀è à lig̀napio z̀z̀z̀ ké à n pε an gbeu yáie.

²⁰ M̀aaε, à ní z̀z̀z̀ ké aai a náaikeo yáie. Mpi s̀o n g̀o n luanaaikea yáí. Nsu wala keo. Laaika!

²¹ Lá Lua i g̀í lí zálala g̀nao z̀z̀z̀io, a g̀í n z̀i s̀o.

²² Gwa lá Lua maa mé a pásí. A pásí ní gbé pò aa f̀uwao, mé a maane, tó n ze ní aà maao. Tó màa no, a n z̀o s̀e.

† 11:3 1Kia 19.10 ‡ 11:4 1Kia 19.18 § 11:8 Iko 29.3, Isa 29.10 * 11:10 Sou 69.23-24 † 11:16 Nao 15.20-21

23 Tó Isailio ní luanaaikesai tò, a ea ní pé n gbεue, asa a ní pea ní gbεu gbãa ví.

24 Lua n z̄õ kuna líwa à n pe kuli zálalawa, lá wíli keowa. Lá a kè màa, kù liḡõn zálalao ea pea nízia líwa zεví de beelao lé?

Isailio suabaa gbεza

25 Ma gbέó, má ye ào asiyyāe bee d̄õ, ké á wé su ào sia, à ázia dile waladeo ūo yái. Isaili k̄niõ swá gbãakù ḡia e buipáleo ḡēa kpala p̄õ b̄õ Lua k̄iu lé kaε.

26 Bee gbεa Lua a Isailio suaba pii lá a kēa láuwa wà m̄e:
Suabana a b̄õ Siona,
a Yak̄bu buiõ kē luad̄õsaiwa.

27 Ma bàakuañõ
ḡõõ p̄õ má ní duuna kémá yán we.‡

28 Baona yá musu aa de Lua ibεεõ ū á yái. Lua gbέó sea yá musu aa de Lua yenzideõ ū an deziõ yái.

29 Asa Lua lí dénd̄õmεε ke gba p̄õ á dàõ ní gbέ p̄õ a ní sisi a ní séõ yá musuo.

30 A buipáleo i Lua yāma yāao. Tiasa Lua s̄uukèánõ ké Isailio i aà yāmao yái.

31 Màa Isailio lé Lua yāma tiao, ké Lua e s̄uukeánõ, i gbasu s̄uukeñõ.

32 Lua yāmasai kpà gbépiizi, ké aà e s̄uukeñõ pii yáie.

33 Lua ññõ ní a d̄õao z̄õke lé vío.

Gbēe yá p̄õ àle yá yáasi d̄õ piiõ.

Gbēe a f̄õ à aà ze b̄õlekeo. §

34 Déme Dii làasoo d̄õí?

Déme yādàè aà ledamade ūi?*

35 Dé Dii f̄iasèwà a gbasu boèi?†

36 P̄õpii b̄õ aà k̄iε,

aa kú ní aà gbãao,

mé aa ku aà p̄õ ū.‡

Wàõ aà t̄õõ ḡõõpii. Ami.

12

Zikεa Luaε

1 Ayāmeto ma gbέó, lá Lua wēnad̄õwēε màa, ma wabikèwá à ázia kpawà sa'ob̄õ b̄éε sāasai p̄õ í kaaāgu ū. Beewa wí kúlèè a zéwa.

2 Asu te d̄unia tiaε bee tufaio. A to Lua á lilε, á làasoo i dafukù, ké à e à aà p̄õεā d̄õ, yá p̄õ maa mé í kèè mé à àsaa.

‡ 11:27 Isa 59.20-21

§ 11:33 Isa 55.8

* 11:34 Isa 40.13

† 11:35 Yob 41.3

‡ 11:36 1Kln 8.6

³ Gbêke pò Lua kèmmèe yáí ò mále o ápiie, ásu ázia maabo de a maa léao. A baade ázia dile a síana léu, lá Lua àà gbà zé àà a náaikewa.

⁴ Gbēnazina mè mēndo guo ví dasi, an baade ní a zioe.

⁵ Maae, baa ní wá dasikeo, wá me doũ naa Kilisiwae, wá de kō meguo ũ.*

⁶ Wá gba dodoa kōe lá Lua dāwēe a gbēke guuwa.† Tó ānabikekegba ní ví, ke n luanaaika léu.

⁷ Tó dōnledeke, dōnle. Tó yādaané, dané.

⁸ Tó lēdaamae, damá. Tó gbadaae, da blisai. Tó dōaanakee, ke ní āiao. Tó wēnadōanee, dōné ní pōnao.

⁹ Aò yeksi ní nòsemendoo. A mikē vāiwa, í ze ní maa.

¹⁰ Aò gbēke ví ní kōo nana. Aò kō kpela ní pōnao.

¹¹ Aò āiaví zígbiasai, á me io wāa Dii zí guu.

¹² A pōnake yá pò á wé dōi yá musu. A menafō taasika guu. A mekpa wabikewa.

¹³ A dōnleke Lua gbé pò pò lé kēsámáone. A wetā ní nibōfōao.

¹⁴ A samaa'o á íadamadeone. A samaa'oné, ásu ní kao.‡

¹⁵ A pōnake ní pōnakena. A sōlo ní sōlona.

¹⁶ A nōsedouke ní kōo. Asuli denlaweeleo. A gbékpá ní yēesaide. Asuli ázia dile yādōnao ũo.§

¹⁷ Asuli vāi flabo ní vāioo. Ali yá pò maa gbépiie ke.

¹⁸ Tó a ke, àò na ní gbépiio lá á fō léu.

¹⁹ Ma gbé yenzide, ásuli tōsi gbéwao, à àà tó ní Luao. A ku lá guu wà mè:

Dii mè áme á tōsimá,

áme á flaboné.*

²⁰ Tó nōana lé n ibee de, ble kpawà. Tó imie, n àà gba í. Tó ní kè maa, níle àà o kaè a léue.†

²¹ Nsu to vāi ziblemao. Zi blewà ní maa.

13

Misiile a būsū gbāadeone

¹ Gbépii misiile būsū gbāadeone, asa ikoe ku Lua lé saio. Lua mé gbāade pò kúo dile pii.

² Ayāmeto gbé pò bō gbāade yá kpe, ade bō yá pò Lua dile kpee. Gbé pò bō ní kpé o nízia dāyāue.

³ I ke maakena mé lí vīake kpalablēnaoneo, sema vāikena. Tó ní ye n vīake gbāadeo, maake, i n sáaukpa.

⁴ Gbāadeá Lua zikēnae n aafia yáí. Tó n vāikè sō, vīakeè, asa a fēnda looa pā no. Lua zikēnae, í tōsiè vāikenawae.

* 12:5 1Kln 12.12 † 12:6 1Kln 12.4-11 ‡ 12:14 Luk 6.28 § 12:16 Yaa 3.7

* 12:19 Iko 32.35 † 12:20 Yaa 25.21-22

⁵ A yáí tò a maa àli misiilené. I ke ìadama yáí ado no, á làasoo yáíe b.

⁶ Bee yáí i wè'ṣa kpáí sṣ, asa gbāadeoá Lua zikenaone, aale zipi keèe.

⁷ Ali fiaboné píi. Ali wè'ṣa kpá a sinawa, ìli á pṣó lá sí b. Ali misiile gbé pṣó de à misiilè. Ali gbé pṣó de à aà yāda yāda.*

Goo kà kái, wà yekṣi

⁸ Asuli gbēe fla seo, sema yeakṣi baasio. Gbé pṣó ye a gbédeezi, Lua ikoyā pèewàe.

⁹ Wà mē nsuli wúle ní gbēpāle nooo, nsuli gbēdeo, nsuli kpáí'oo, nsuli pṣó blikeo.† Yápiṣo ní yādilea pāle pṣó kúo pii kú yáe bee guue wà mē: Nyṣ ye n gbédeezi lá nzia wēniwa.‡

¹⁰ Tó gbé ye gbéi, ìli vāike a gbédeeeo. Yeakṣi mé Lua ikoyāpapaa ũ.

¹¹ A ke màa, asa á goo pṣó wá kuwàe dṣ. A vua iu goo kà, asa wá suabaa kái tia de goo pṣó wa Yesu náaikèla.

¹² Gwāasina kà zà, gudṣa mé kái. Wà gusia yá kóle, wí gupua gṣkebo sélé.

¹³ Wà kú wá dṣowa fāane gbéṣo ũ lalasi kṣṣo ní wēdekēao sai noḍaakpaa ní wisaiyāo sai, lekṣpaa ní zaakṣuo sai.

¹⁴ A Dii Yesu Kilisi olesé. Asuli tó á dàa zi dṣaaé à dṣé'ni keo.

14

Kṣ taa'e'a

¹ A gbé pṣó buse luanaaikēa guu dile yākelesai.

² Gbēe kūa á fṣ pṣpii ble, mé gbé pṣó a luanaaikēa buse lí nṣoo.*

³ Gbé pṣó ì pṣpii ble suli saka gbé pṣó lí pṣpii bleoguo, mé gbé pṣó lí pṣpii bleo suli gbé pṣó ì pṣpii ble taae eo, asa Lua aà síe.

⁴ Dén n ũ ké níe gbēpāle zikēna taae ei? Tó a fṣ ge a fṣo no, aà Dii yáe. A fṣ, asa Dii gbāa a to aà fṣ.

⁵ Gbēe kūa goo na dekṣa, mé gbēpāle kūa gooṣpii sáae. Baade a sṣ dadoū ní yá pṣó à zèdo.

⁶ Gbé pṣó ì goo bṣ ì bṣ Dii yáie. Gbé pṣó ì pṣpii ble, ì ble ní Dii gbāaoe, ì Lua sáaukpa. Gbé pṣó ì pṣo tṣ ì tṣ Dii yáie, ì Lua sáaukpa.

⁷ Gbēe líṣ ku azia yáio, gbēe lí ga azia yáio. Tó wá kú, wá kú Dii pṣó ũe,

⁸ tó wa ga, wa ga Dii pṣó ũe. Wá kún nṣ, wa gan nṣ, wá de Dii pṣó ũe.

⁹ Asa Kilisi gà à vù ké àṣ de gyaadeo ní gbé bṣeṣo Dii ũe.

* 13:7 Mat 22.21 † 13:9 Bṣa 20.13-17 ‡ 13:9 Lev 19.18 * 14:2 Kls 2.16

10 Ké níle n gbēdo tàae e s̄o bε? Mpi s̄o níle saka n gbēdogu s̄o bε? Lua aɔ z̄ɔ́lea a ḡínaa, wápii wí bɔ ze aà ae,†

11 lá wa k̄è lá guuwa, Dii m̄è:

Lá má kú, gbépii a kúlemεε,
gbépii a ma luake d̄s.‡

12 Beewa wá baade a azía yá séle siu Luaε.

13 A yáí wásuli k̄o tàae e bo. K̄o tàae'ea gbεu à zεò ké á yá p̄o a tó á gbēdo fu keo.

14 Kua Dii Yesu guu má d̄s s̄áas̄á ké p̄e lío gb̄álea ní azíao. Tó gb̄é díle p̄o gb̄álea, s̄o lío gb̄áleaè.

15 Tó n n gbēdo n̄sε òòkp̄àè p̄o p̄o ní bl̄e yá musu, ní yeaázio. Bl̄e p̄o ní bl̄e yáí n̄su gb̄é p̄o Kilisi ḡa aà yáí òòkp̄ao.

16 Ásu to wà sakaé p̄o p̄o maauo,

17 asa kpala p̄o b̄o Lua kííá p̄oblea ní imiao yá no. Yákea a zéwa ní kea ní k̄o nao ní p̄ona p̄o Lua Nis̄ina ì inéó yáé.

18 Gb̄é p̄o lé zoble Kilisiε màa yá ì ka Luagu, mé wí aà s̄aaukpa.

19 A yáí tò w̄ali wεεle w̄aɔ na ní k̄o, wíó gb̄aa k̄áfik̄oε.

20 Nsu Lua z̄í òòkpa bl̄e yáío. Bl̄e píi maaε, āma p̄o p̄o n̄ȳs̄ bl̄e n gbēdo fu maa.

21 N̄òsoan n̄o, w̄ēmian n̄o, yá p̄o a to n gbēdo fu píi, a maa n̄ t̄ε.

22 Yá p̄o ní a náai v̄í, n̄ȳs̄ k̄ua e Lua kíi. Báaad̄en gb̄é p̄o yá p̄o à z̄èò lí aà s̄o v̄ío ù.

23 Tó gb̄é lé seake bl̄e p̄o àle blewa s̄o, à azía dàȳaue, ké i kpaai ní aà luanaaikεaoo yáí. Yá p̄o i kpaai ní gb̄é luanaaikεaoo á duunaε.

15

Yeak̄si wεd̄o Luazi guu

1 Wá gb̄é p̄o wá gb̄aa luanaaikεa guu, sema wà gb̄é buseo f̄o an gb̄asai guu. Wásuli yá p̄o ì ká wáz̄iagu keo.

2 Wá baade lí yá p̄o a ka a gbēdogu ke, ké aà e maakū, i zed̄o yáí.

3 Asa Kilisi i azía p̄oēā keo. A k̄ēa Lua taalau wà m̄è, Lua s̄s̄s̄a ḡòè.*

4 Yá p̄o wa k̄è ȳaa píi, wa k̄è led̄aawá yáíε. Yápi ì wá gba m̄ena, ì wá gba s̄o ké w̄aɔ wεd̄o ziai.

5 Lua p̄o ì ní gba m̄ena, ì ní gba s̄o to àò n̄sεdoūke ní k̄o lá Kilisi Yesu k̄ewa,

6 í Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae t̄oɔ ní n̄sεmendoo ní led̄oũo.

7 A kō sí lá Kilisi á síwà Lua tɔbɔa yáí.

8 Málɛ oé, Kilisi gò Yudaɔ dɔnlɛde ũ, ké à lé pɔ Lua gbè an deziɔne ke, aai dɔ Lua náai vɪ,

9 buipáleɔ i Lua tɔbɔ aà sùuu yáí, lá a kēa láuwa wà mè:

A yáí tò má n sáaukpa buipáleɔne,

mí n táasile.†

10 Wà mè lɔ:

Buiɔ, à pɔnake ní Lua gbéɔ.‡

11 Wà mè lɔ:

Bui píi, à Dii táasile,

bùsu gbépii à aà tɔ gbia bɔ.§

12 Isaia ò lɔ:

Yese miɔna a vlāpa,

i fele kible buipáleɔwa,

an wé iɔ dɔaàzi.*

13 Lua pɔ gbépii wé dɔi to pɔna ní aafiao pɛɛwá a náai pɔ ále ke yáí, ké á wɛdɔaàzi káfi ní a Nisína gbāao.

Pɔlu zikɛa Luaɛ

14 Ma gbéɔ, má dɔ sáasá ké maakɛa pɛɛwá, á yápii dɔ wásawasa, á fɔ lɛdakɔwa.

15 Ma lác bee kēaé guu ma yāeɔ kè ní sɔo dilea ké àɔ dɔágu yáí, asa Lua gbēkɛkèmeɛ,

16 ɔ ma gɔ Kilisi Yesu zikɛna ũ buipáleɔne. Málɛ bao pɔ bɔ Lua kíi kpáné, ké an kua e àɔ adoa ní Luapi Nisína gbāao. Málɛ bee ke Luaɛ aà gbagbaa pɔ í kaaàgu ũɛ.

17 Ma naa Kilisi Yesuwa guu má fɔ íanadã zɪ pɔ málɛ ke Luaɛ yá musu.

18 Asa má yāe oa vɪo, mé i ke yá pɔ Kilisi kè ma kíi bàasio. A tò buipáleɔ Lua yāmà ma yā'oa ní ma yākeao guu

19 ní dabudabuɔ ní yābɔnsaɛɔ gbāao ní Lua Nisína gbāao. Bɔa Yelusaleũ ma bebe wéle ní wéleɔ e ma pɛɛð Ilili bùsuu Kilisi bao kpāwakɛa guu.

20 Miɔ ye mà baonapi kpa gu pɔ wi Kilisi yāmau yāaoɛ, ké másu buba gbēpále pɔ gàuɔ yáí.

21 Lá a kēa láuwa wà mè:

Gbé pɔ wi aà yā'oné yāaoɔ wé a ké,

gbé pɔ aai aà bao ma yāaoɔ dɔ.†

22 Yá pɔ lɔ kpamɛɛ mɔɔmɔɔ mà mɔ á kíin we.‡

23 A kà wè ũma, ké miɔ ye mà mɔ á gwai. Tiasa lá yāe ma dɔa bùsue beɔ guu lɔ,

† 15:9 Sou 18.50

‡ 15:10 Iko 32.43

§ 15:11 Sou 117.1

* 15:12 Isa 11.10

† 15:21 Isa 52.15

‡ 15:22 Lom 1.13

24 ma wé doi wà wesiikōle sa ma gea Esipayā būsuu guu. Tó ma gɔɔplakèáño ní pɔnao, í gé zεimeε we.

25 Tia kéwa sō mále gé ní dɔnleɔ Lua gbéɔne Yelusaleũ, §

26 asa gbé pɔ aa ku Masedoni ní Gelesio zèdò wà Lua gbé taaside pɔ aa ku Yelusaleũ kámasa kaε.

27 Aa zèdò, āma teasie, asa lá Yudaɔ Lua àizeε lí buipáleɔne, a maa buipáleɔ ní dúnia àizeε lí Yudaɔne sōε.*

28 Tó ma gbapi náné ní ɔzĩ má làa, ma gea Esipayā guu má bole á kíi.

29 Má dō ké tó mále mó á kíi, Kilisi báaa pεεaa guu s̄ má mówá.

30 Ma gbéɔ, ma naé wá Dii Yesu Kilisizi ní yeakōi pɔ Lua Nisina í iwεεo, à dεeka àɔ wabikεmεε Luawa,

31 ké aà ma bɔ Yude luayādansaibɔ guu, mé dɔnle pɔ mále geò Yelusaleũ Lua gbéɔne kené pɔmaa ũ,

32 mí á le ní pɔnao, tó Lua wèi, mí kámabo á kíi.

33 Lua aafiade aàɔ kúánɔ ápii. Ami!

16

Fɔkpaama

1 Mále wá dāe Febe, Sākele gālideɔ dɔnlede sáaukpaé.

2 A aà si Dii yái, lá a maa Lua gbéɔ ke ní kōowa. A dɔaale ní pɔ pɔ a yei á kíio pii, asa à dɔnlekèné dasi ní mapio bɔ.

3 Ma fɔkpà Pisii ní Akilasiowa. Ma zíkendeeɔne Kilisi Yesu zĩ guu.*

4 Aa sí ní mi sāale, mapi mà bɔ. I ke máme má adoo, wéle ní wéleɔ buipále gālideɔ lé ní sáaukpa pii bε.

5 Ma fɔkpà gāli pɔ aai kāaa an kpéu gbéɔwa. Ma fɔkpà ma gbé yenzide Epenewa. Aapi mé Kilisi náaikè Azi būsuu séia.

6 Ma fɔkpà Maliamawa. A kɔaikèé maamaa.

7 Ma fɔkpà Andɔniku ní Zuniaowa. Ma bui pɔ wá wá dá kpéu sānuɔne. Aa tɔbò zinaɔ guu, mé aa naa Kilisiwa ma āa.

8 Ma fɔkpà Ampilia pɔ de ma gbé yenzide ũ naa Diiwa guu.

9 Ma fɔkpà Ubē pɔ de wá zíkendee ũ Kilisi zĩ guuwa ní ma gbé yenzide Setakio.

10 Ma fɔkpà Apelewa, asa náaideε naa Kilisiwa guu. Ma fɔkpà Alisɔbu bεdeɔwa.

11 Ma fɔkpà ma bui Elodiɔwa. Ma fɔkpà Naasisi bεde pɔ aa naa Diiwaɔwa.

12 Ma fɔkpà Tifena ní Tifosaowa. Nɔεpiɔ kɔaikè Diiε. Ma fɔkpà Pεεsidiwa. Nɔε yenzidepi kɔaikè Diiε.

13 Ma fɔkpà Lufu pɔ tɔbò Dii zĩ guuwa ní aà da pɔ mále gwa ma da ũo.

14 Ma fɔkpà Asikitiwa ní Felegɔ́o ní Eemɛo ní Patobao ní Eɛmao ní Yesudee pɔ́ aa sãnuɔ́ pii.

15 Ma fɔkpà Fililɔ́guwa ní Zúlio ní Nelɛo ní aà dǎeo ní Olimpao ní Lua gbé́ pɔ́ aa sãnuɔ́ pii.

16 A fɔkpakɔ́wa ní Lua gbé́o lépɛakɔ́wao. Wé́le ní wé́leo Yesudeo fɔkpàwá mípii.

Lezaamá

17 Ma gbé́o, mále oé, à laaika gbé́ pɔ́ aa bò yá pɔ́ á dada kpɛɔzi. Aaí gbé́o kékɔ́wa, aaí gbé́o sásã. A ké́má,

18 asa gbé́ bee taaɔ lí zɔ́ble wá Dii Kilisíe, sema ní gbɛɛ yá. Aaí yǎesaideɔ sásã ní lenao ní yǎdɔ́o.

19 Gbé́pii á misiileá Diiɛ bao mà. Mále pɔ́nake á yá musu. Má ye àò maakea ɔ́nɔ́ vǐ, íò wé́siadeɔ ù vǎikea musu.

20 Lua aafiade a Setǎu úlɔ́ á gbá zíe tia. Wá Dii Yesu gbékɛkɛé.

21 Ma zíkɛndee Timɔ́tee† ní ma buiɔ́ Lusiú ní Zasɔ́o ní Sospateɛo fɔkpàwá.

22 Ma Tɛɛtiú, ma gbé́ pɔ́ ma lápi kè, ma fɔkpàwá naa Diiwa guu.

23-24 Ma uabele Gaiusi‡ pɔ́ Yesudeo í kǎaa aà be fɔkpàwá. Wé́le ɔ́'ulɛna Elasa fɔkpàwá ní wá gbèdo Kaatuo.

25 Lua a fɔ́ á gba gbǎa lá a ku Yesu Kilisi bao pɔ́ mi kpa guuwa. Asiiyǎpi uleá za káauɛ,

26 tiasa ɔ́ Lua pɔ́ Ìò ku gɔ́ɔpii díle wà yá pɔ́ kú ãnabiɔ́ láo guupi bɔ́ gupuau, ké bui pii e dɔ́, aai Lua náaikɛ, aa gɔ́ aà yǎmanaɔ ù.

27 Wà Lua mɛ̀ndona ɔ́nɔ́de tɔ́bɔ́ ní Yesu Kilisi gbǎao e gɔ́ɔpii! Ami.

KOLENIDEO LA SEIA Yá pò kú láe bee guu

Pòlu wélegea gèn plaade guu à kè Geleki wéle pò wí me Koleni mò bao plasaiε, ò táagbagbanao nòselile aa gè Yesu gáli pò a dàale we guu.

Kolenideo lé namable godokli pò kú weo yáí. Gbéo lé laata maamaa, felekaayá gbāané, mé yādōnao ní lousisizeo ní wi-saiyāo di wee lo. Yā'íapio Yesu gáli dafunapi lè, ò Pòlu lé dēeka à a gbépio si yāvāipio-wa.

Pòlu taa gbεa lo Kolenideo bao íi ma mòmoo, ò à bílikè ní yáwa. Bee mé tò à lakèné e gèn síio. Bibeli lá mèn plaε, mé à a páleo yá'ò 1Kln 5.9 ní 2Kln 2.3, 7.8 guu lo.

Láe bee guu fokpaamá ní Lua sáaukpaaο gbεa (1.1-9), Pòlu òné aa súuuke, aasu kókpaale lo (1.10-4.21), aa wisaiyā bo ní gáli guu (5), aa kámabo ní kōgbεaa yákpaleu gbāade luadōnsaio kíio (6.1-11), aa mikē gbāsikεawa (6.12-20). Bee gbεa à yá dasi pò aa gbεawaο wèwemá:

Nosea yá (lee 7)

Sa'onooosa ní lá wa ke táa yá musuo (8.1-11.1)

Nooe pókummusukea yá ní Dii bleblea yáo (11.2-34)

Lua Nisina gbaο yá (12-14)

Geo vua yá (15)

Lápi yá mīde ní baoo, gbéo kámasa pò wàle ká ní yá pò Pòlu a zekaleo ní fo pò a kpàkpamáο (16).

Kua dúnia guu yā'íapio musu pii, Pòlu ledámá an bēebosai. A òbné lá Kilisi náaikεa í tò gbé bo yápio guu. Yeakōzi mé de a piia (13).

Pòlu fokpaa Kolenideowa

¹ Mámεmaa Pòlu, Lua ma sisi à ma se a pœāwa, ma gō Kilisi Yesu zina ũ. Mapi ní wá gbēdo Sosenio,

² wámε wa láe bee kè Lua gálide pò kú Kolenioε. * Lua á sisi a gō a gbéo ũ, á kua adoa naa Kilisi Yesuwa ní gbé pò lo wá Dii Yesu Kilisipi sisi gupiiuο, wá Dii doũdeο.

³ Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio gbēkekeé, aai á gba aafia.

⁴ Mio Lua sáaukpa goopii á yá musu gbēke pò a kèé á naa Kilisi Yesuwa yáí.

⁵ A naawà guu pópíi káfíé, yā'oa pii ní dōa piio,

⁶ asa wá Kilisi yā'oaé zèdo á guu,

* 1:2 Zln 18.1

7 ɔ Lua Nisina gbae i kɛ́sāwáo, gɔɔ pɔ́ á wé dɔ́ wá Dii Yesu Kilisi mɔai.

8 Wá Dii Yesu Kilisipi a to à ze gbāa e a léwa, íɔ ku tàaesai aà mɔgɔɔ.

9 Lua náai vī. Ɔme á sisi à gbékpá ní a Né Yesu Kilisi wá Diio.

Kɔleni Yesudeɔ kɔkpaalea

10 Gbéɔ, ma awakpáe ní wá Dii Yesu Kilisi tóo, àò lɛdoú vī ní kɔo ápii, ké kɔkpaalea e láa á guu, í nakɔwa ní láasoo doúo ní nòsemendoo.

11 Má mà Koloe gbéɔ kíi, yákele kú á guu.

12 Lá má màn ke: A gbéɔ mè wà zèmanɔ. Gbéɔ mè wà zè ní Apolooo.† Gbéɔ mè wà zè ní Piεεo. Gbéɔ mè wà zè ní Kilisio.

13 Kilisi kpaalea yà? Wà ma paliwa á yáia? A da'ilekè ní ma tóo yà?

14 Ma Lua sáaukè, ké mi á gbèe da'ilekeo, sema Kilisipu ní Gaiusio bàasio.‡

15 Lá màaε, gbèe a e o a da'ilekè a gɔ́ ma ìwa úo.

16 Ao, ma Sefana bɛdeɔ da'ilekè bɔ. Bee bàasio, tó ma gbèpále da'ilekè, a dɔmagu bɔo.

17 Kilisi i ma zī gbé da'ilekea yáio, sema a bao kpàwakaε. I ke ní yādɔo no, ké aà gaa líwa su ke famaο yáie.

Ɔno búina ní ɔno stanao

18 Kilisi gaa líwaá m̄saiyāε gbé vūaaaaɔne. Wá gbé pɔ́ Lua lé wá suabaɔ s̄s, a dεwεε aà gbāa ū.

19 A kēa Lua taalau wà mè: Má ɔnoɔnao ɔno midε,

má wεzēnao wεzē suumpa.§

20 Ɔnoɔna ku máε? Ladɔna ku máε? Dúnia tiaε bee yápiidɔna ku máε? Lua i dúnia ɔno dilε m̄saiyā úo lé?*

21 Lua ɔno guu, i to dúnia gbéɔ a dɔ́ ní nízia ɔnoo. A kàaàgu à gbé pɔ́ aale a náaikεo suaba waaso pɔ́ wa dilε m̄saiyā ūpi musu.

22 Yudaɔ ye dabudabui, Gelekio ì ɔno wεεε,

23 wápio s̄s, Kilisi gaa líwa kpàwa wi ke, ɔ Yudaɔ ì fuwà, buipáleo ì mε m̄saiyāε,

24 āma gbé pɔ́ Lua ní sisi à ní séo, Yudaɔ ní Gelekio pii, Kilisi dené Lua gbāa ní a ɔnoo ū.

25 Lua yá pɔ́ dené m̄saiyā ūpi de gbēnazina ɔnoɔla. Lua yá pɔ́ dené gbāasaiyā ūpi de gbēnazina gbāala.

26 Gbéɔ, à gwa lá á de gɔɔ pɔ́ Lua á sisi. Dāɔ kíi á daside ɔnoɔna úo, á daside gbāade úo, á daside kíabui úo.

27 Lua gbé pɔ́ de dúniaε m̄saide úo sè, ké à wida ɔnoɔnao wae. A gbé pɔ́ de dúniaε gbāasaide úo sè, ké à wida gbāadeo wae.

† 1:12 Zin 18.24   ‡ 1:14 Zin 18.8   § 1:19 Isa 29.14   * 1:20 Isa 44.25

28 A gbé pɔ dúniá ní díle kpɛɛ, ì sakánḡu an yá líɔ kuoɔ sè, ké à gbé pɔ an yá Ìɔ kuɔ kpa kpɛɛ.

29 Maa gbēe a e lí íanadā Lua aeo.

30 Apib sɔ, Lua tò á naa Kilisi Yesuwa, ɔ à gò wá ɔno ũ. Naa Kilisipiwa Lua tò yá bòwanɔ na, wá kua adoa mé à wá suabà.

31 Ayámeto lá a kēa láuwa, tó gbé ye íanadā, aà dā Dii yá musu.†

2

1 Gbéɔ, ké ma mɔ á kíi, ma mɔ Lua yá kpàwakeiéé, i ke mi mɔ ɔno gbāa ge lena keiéo.

2 Ma zèd má yāe oéo, sema Yesu Kilisi yá bàasio, atēsa aà gaa líwa.

3 Ma mɔa á kíi guu ma mɔ ní sòdeedeo ní vɔao ní lualuae.*

4 Ma waasokɛa guu mi yā'o ní lenakɛao ge ɔno. Má ò ní gbāa pɔ Lua Nisina òlòe,

5 ké á luanaaikɛa su bɔ gbēnazina ɔno guuo, sema Lua gbāa.

Ɔno pɔ Lua Nisina ì dané

6 N beeo wi ɔnoyā'ò gbé kàsaaoɛ. I ke dúniá tiaɛ bee ɔno ge a gbāade pɔ an gbāa lé midɛɔ pɔ no.

7 Lua ɔno wáɛ o, aà pɔeā pɔ ulɛa yāapi. A dɔaa díle wá gawi ea yá musu zadɔ i dúniá káɛo.

8 Dúniá tiaɛ bee gbāadee ɔnɔpi dɔo. Tó aa dɔ yāaɛ, aa Dii gawide páliwao.

9 Lá a kēa láuwa wà mè:
Pɔ pɔ wi wesieo,

mé gbēe swá i a yá mao,

mé a láasoo i gē gbēe sɔuo,

ɔ Lua a sɔukè gbé pɔ yeazieɛ.†

10 Lua òlɔwēɛ ní a Nisina gbāao, asa Nisɔnapi yápii taasi kua, baa Lua asii zɔɔ.

11 Gbēe a dee nòse guu yá dɔo, mé i ke aà nisina pɔ kú aà guu bàasio. Maa gbēe Lua nòse guu yá dɔo, mé i ke Luapi Nisina bàasio.

12 Dúniáɛ bee nisina wá èo, Nisina pɔ bɔ Lua kíi ɔ wá è, ɔ wa gba pɔ Lua dàwēɛ dɔ.

13 Yá beeo wáɛ o, i ke ní yá pɔ gbēnazina ɔno ì dawēeo no, yá pɔ Lua Nisina dàwēɛɛ. Maa wi Lua Nisina yá bɔɔɛke gbé pɔ Lua Nisina vɔne.

14 Dúniá gbé lí Lua Nisina yá sio, a deè m̄saiyā ũe. Ali f̄s ma seo, asa Lua Nisɔnapi gbāa ɔ w̄i aà yáze dɔo.

15 Gb^é p^ó Lua Nis^{ina} d^oaaaè ì yápii zé d^õ, mé gb^ēe zev^í à aà b^èéboo.

16 A k^ēa Lua taalau wà mè: Dém^e Dii làasoo d^õ à ledawàì? Kási wápio, wá Kilisi làasoo pi v^í.‡

3

Lua z^í

1 Gb^éo, mi f^õ yā'òé lá mi o gb^é p^ó Lua Nis^{ina} d^oaaan^éon^ewao, 5 má òé lán dún^{ia} gb^éo^{wa}, asa n^ét^énaon á ù naa Kilisiwa.

2 V^í má kp^áwá, i ke ble y^õunde no,* asa i ka g^íao. Baa e tia i kao,

3 asa dàadeon á ù e tia. Lá á zak^õu, mé á yákele v^í, dàadeon á ù o lé? A dàa mé d^oaaaé.

4 K^é á gb^ēe mè a z^eman^o, mé gb^ēp^ále mè a z^e ní Apoloo,† á kú ní ázia dàaon weo lé?

5 Dén Apoloo? Dén mapi? Zik^enaon wá ù, 5 a Kilisi náaikè wá sabai. Wá baade lé z^í p^ó Dii dàe kee.

6 Ma p^ot^õ,‡ Apoloo ikàwà,§ 5 Lua tò à gb^à.

7 Beewa p^ot^õna ní ikawanao de p^oe ùo, sema Lua p^ó tò à gb^à.

8 P^ot^õna ní ikawanao sáae. An baade a ài'e a z^í léue.

9 Zid^oukenaon wá ù ní Luao. Lua bugben á ù, Lua kp^{én} á ù.

10 Gb^ēke p^ó Lua k^em^ee mé tò ma ē kp^ále lán ēbon g^õidewa, 5 gb^ēp^ále mò lé kp^épi bo. Baade laaid^o a kp^é boawa,

11 asa gb^ēe a f^õ ēe kp^ále bo, sema ē p^ó kp^álea Yesu Kilisi ù kò bàasio.

12 Tó gb^é kp^épi d^ò ní vuao ge ánu^su ge gb^è b^eeede ge tó a d^ò ní lío ge zàa ge s^e,

13 baade z^í síana a b^o gupuau. Wa e yákpalekeg^ozi, asa gupi a d^o ní téoe, mé wa baade z^í taa gwa t^épi guu.

14 Tó gb^é z^í p^ó a kè b^ò ték^usai, ade a ài'e.

15 Tó gb^é z^í tek^u, a músi e, ade i b^o g^íi lá w^í b^o t^éuwa.

16 A d^õ Lua kp^{én} á ù Lua Nis^{ina} kú á guuo lé?*

17 Tó gb^é Lua kp^épi ò^okpà, Lua a ade ò^okpà s^õe, asa kp^épi kua adoae, mé áme á kp^épi ù.

18 Gb^ēe su azia sásão. Tó á gb^ēe lé azia dile dún^{ia}e bee ò^ona ù, aà g^õné m^ísai, k^é à e ò^oku.

19 Asa dún^{ia}e bee ò^o de Luae m^ísaiyā ùe. A k^ēa Lua taalau wà mè: I ò^onao kú ní k^õnik^ea guu.†

20 Wà mè b^o: Dii d^õ k^é ò^onao làasoo p^á.‡

21 Ayám^eto gb^ēe su íanad^á a gb^ēnaz^{ín} dee yá musuo. P^ópiiá á p^óe:

‡ 2:16 Isa 40.13 * 3:2 Ebe 5.12-13 † 3:4 1Kln 1.12 ‡ 3:6 Zln 18.11 § 3:6

Zln 18.27 * 3:16 1Kln 6.19, 2Kln 6.16 † 3:19 Yob 5.13 ‡ 3:20 Sou 94.11

²² Pɔlu, Apoloo, Piεε, dúnia, wēni, ga, tia pɔɔ, zia pɔɔ, a píiá á pɔε.

²³ Aπio sɔ, Kilisi pón á ũ, Kilisi sɔ, Lua pɔε.

4

Kilisi zina

¹ Ayāmeto à wá gwa Kilisi zikenaɔ ũ, Lua asiiyá ziaa ũ.

² A kù ziaa aao náai v̄ε.

³ Lá á kūamanɔ ge tó gbāadeɔ lé yákpalekemanɔ, i ka ma bakanswāua ũo. Mili mazia maa ge b̄εεboo.

⁴ Yāe lé ma sɔ v̄io, āma bee a ma bɔo, Dii mé ma yákpalekena ũ.

⁵ Ayāmeto ásu dɔaa lí gb̄εe t̄aae e Dii mɔgɔɔ saio. Ōme a gupua bii pɔ pɔ ulea gusiauwa, i n̄ɔse yá bɔ gupua. Zí bee baade a ma lá Lua a a sáaukpa.

⁶ Yá pɔ má òεε bee, má ò mapi ní Apoloo yá musue, ké àò yáε bee d̄ɔ: Wasu Lua yá baa v̄io. A gb̄εe su íanadā à ze ní gb̄edo a bɔ gb̄edo kpeo.

⁷ Bó ní deonlai? N pɔe v̄i nziaε ké wi n gbaoa? Wà n gba, ɔ níle íanadā lá wi n gbaowaa?

⁸ A k̄an we k̄a? A ke ɔdeɔ ũn we k̄a? Aε kible wá sain wea? Má ye àò kible, wíɔ s̄anu.

⁹ Asa má è wá Lua zinaɔ, Lua wá díle kpeε lán gb̄é pɔ wí ní de dasi wáaɔwae. Dúnia gb̄épii wé f̄iwá, malaikaɔ ní gb̄enazinaɔ píi.

¹⁰ Misaideɔn wá ũ Kilisi yái, ɔ naa Kilisipiwa á de ɔnɔnaɔ ũn wea? Wá buse ɔ á gb̄aa v̄in wea? Wá kpeba ɔ á kpelaaa?

¹¹ E tia nɔana ní imio lé wá de, wá kú puizi, wa gɔ pɔgb̄eas ũ, b̄esaideɔ ũ.

¹² Wi zí gb̄aa ke e wà kpaɔa.* Tó wà wá ká, wi samaa'onée. Tó wà íadàwá, wi menaf̄ɔ.

¹³ Tó wà wá s̄ɔs̄ɔ, wi awakpanée. E tia wàε wá dile dúnia bɔbɔ ũ, gb̄épii bísa ũ.

¹⁴ Máε yáε bee k̄éé widaawá yái no. Máε á gba laai ma né yenzideɔ ũε.

¹⁵ Baa tó naa Kilisiwa á gwanaɔ kà ũma'ũma, á de'ia dasio. Mámε ma á í ní Kilisi Yesu baokpaáo, ɔ á naawà.

¹⁶ A yái máε awakpaé, àò ma kea ke.†

¹⁷ Ayāmeto ma a né yenzide Timɔtee z̄iwá. Aapiá náaideε naa Diiwa guu, ɔme a ma naa Kilisiwa kekeá d̄águ. Yá pɔ mi da Yesudeɔne w̄éle ní w̄éleon we.

¹⁸ A gb̄eε lé íanadā lá má mó á gwaiowa.

* 4:12 Zln 18.3 † 4:16 1Kln 11.1, Flp 3.17

19 Tó Dii wèi, má mós á gwai tia, mí ílandānapi ɔ gbāa e, i ke an yā'oa no.

20 Asa kpala pó bò Lua kíiá yā'o'o yá no, sema gbāa.

21 Kpelewa á yeii? Mà mósá ní goo yá, ge mà mós ní yeaázio ní nòseniēoe?

5

Gbāsi gēa Yesude ɔ guu

1 Má mà gbāsi gē á guu, yá pó a taa kú baa luadōnsai ɔ guu seo. Wà mē á gbēdo gò a mae nɔ vī.*

2 ɔ ále íanadāa? A kù á pɔ yae, í gbé pó yápi kè bɔ á guu.

3 Mapi, baa tó má kúánɔ, á làasoo kua, ɔ ma yákpalekè ní gbé pó yápi kè ɔ gò lá má kú wewa.

4-5 Tó a kō káaa mé wá Dii Yesu gbāa kúánɔ, mé á kú ní ma làasooo, à gbépi kpa Setāuwa ní wá Dii Yesu tóo, ké aà dàa e midē, aà nisina i bɔ aafia Dii mósí.

6 A íandāa maa. Ké pēese'ese yɔna í pēeti zō sé,† á dō lé?

7 A pēese'ese zi kóle,‡ í gō pēeti dafu ũ a se'ese sai, lá à kù à ɔewa, asa Kilisi gà wá Gēamusu sã ũe.

8 Ayāmeto wà ku Kāaso dikpēkenɔ ũ síana guu ní nòsepuaɔ. Wásu wà ku pēese'ese zi dikpēkenɔ ũ mɔafili ní vāikeaɔ guuo.

9 Lá pó má kèé guu ma mē ásuli yāale ní nɔdāakpanaɔ.

10 I ke dúnia nɔdāakpanaɔ ge bīide ní gbēblenaɔ ge sa'onaa no, asa tó gbé beeɔne, á bɔ dúnia guue.

11 Aawo, má òé gbé pó wà mē wá gbéé, mé a de nɔdāakpana ge bīide ge sa'ona ge levāide ge wēdena ge gbēblena ũ, ásu yāaleaànɔ, ásu ɔkáaaaànɔ seo.

12 Ma bàa ũma ní yákpalekea ní Yesusaideɔ? A zia gbéó mé kù à yákpalekerínɔ lé?

13 Lua mé a yákpaleke ní Yesusaideɔ. A gbēvāipi bɔ á guu.§

6

Yákpalekea ní kō

1 Tó á gbēe yāvī ní a gbēdeeo, bóyāi ili gé yákpalekei ní adeo Lua gbéó kíio, sema luadōnsai ɔ kíii?

2 A dō ké Lua gbéó mé aa yákpaleke ní dúniao lé? Lá áme á yákpaleke ní dúniao, i ka à yá yɔna ɔ kekéo lé?

3 A dō ké wáme wá yákpaleke ní malaikaɔ lé? Wa dúniae bee pó o ba?

* 5:1 Iko 23.1 † 5:6 Gal 5.9 ‡ 5:7 Bɔa 12.15 § 5:13 Iko 17.7

⁴ Tó á yá bee taa kekea ví, ò á gbé pò aai ka pòe ù á gáli guuo se yákekena ùa?

⁵ Ma bee ò widaawá yáíe. A gbèe ví á guu a òno kà à a gbé yá kekenéoa?

⁶ Sema á gbèdo a gbé sísi yákpaleu Yesu náaikensaiò kíia?

⁷ Lá á yáví ní kòo, a zā yáwa kò míomio. Bóyáí i we taiinaio ní? Bóyáí i to wà á bleo ní?

⁸ Apio i gbé taiinke, i gbèble, baa á kòtèe.

⁹ Ké gbé taiinkenaò gè kpala pò bò Lua kíi guuo, á dōo lé? Asu ázía sásão, òdāakpanaò ge sa'onaò ge gbāsikenaò ge gōe káaluò ge gbé pò aai wúle ní ní gōe deeoò

¹⁰ ge kpáio ge biideò ge wēdenaò ge levāideò ge gbēblenaò, an gbèe a gè kpala pò bò Lua kíi guuo.

¹¹ A gbèeò de màa yāae, ò a zu'ò a gō Lua pò ù, a bò maa ní Dii Yesu Kilisi tóo ní wá Lua Nisína gbāao.

Kēa gbasíwa

¹² I me á yápii kea zé víe. Ama yāeò ài vío. I me á yápii kea zé víe. Ama ásu to yāe bakaé á níuo.

¹³ I me lo bleá nòse pòe mé nòseá ble pòe. N beeo Lua a mípii mide. Méá gbāsikebo no, Dii pòe, mé Dii mé mēpi gwana ù.

¹⁴ Lua wá Dii bò gau mé a wá bò gau ní a gbāao sō.

¹⁵ A dō ké á me mé Kilisi meguò ùo lé? Wa Kilisi megu se wà ke káalu megu ù yà? Aawo!

¹⁶ A dō ké gbé pò ná káaluawa gōaàno medoũo lé? A kēa Lua taalau wà mè, an pla mípii aai gō lán sàwakula ní gbalaowa.*

¹⁷ Gbé pò ná Diiwa gōaàno nisína doue.

¹⁸ A mikē òdāakpaawa. Duun pāle pò gbé í ke píi, í ke me guu yá no. Òdāakpana sō í yá'í a mēe.

¹⁹ A dō ké á me mé Nisína pò Lua á gbá a kú á guu kpé ùo lé?† A ázía vío,

²⁰ Lua á lú à fiabò. Ayāmeto à Lua kpela ní á meo.

7

Nòsea

¹ Lá pò á kè yá musu, tó gōe kú onanòewa sai, a maae.

² Ama ké òdāakpaa di yáí, gōe píi aàò azía na ví, nòe píi aàò azía gō ví.

³ Gōe lí wei a nae a zéwa. Nòe lí wei a gōe màa lo.

⁴ Nòe me de azía pò ùo, sema aà gō. Màa lo gōe me de azía pò ùo, sema aà na.

* 6:16 Daa 2.24 † 6:19 1Kln 3.16, 2Kln 6.16

⁵ Asu gik̄ẽo, sema á màk̄õe ké à laaido wabik̄eawa ḡia, í gbasa á kea ke, ké Set̄au su òn̄ok̄éé à fu menawao yáí.

⁶ Lé má d̄awá, i ke teasi no.

⁷ Má ye gb̄épii ào demawa, ama baade ní a gba p̄o Lua dàẽoe, gb̄éẽ bee ní a p̄o, gb̄é kee ní a p̄o.

⁸ Mále yáẽ bee o p̄oseo ní gyaaōne. A maa aao kú r̄ido lamawae,

⁹ ama tó aa f̄s r̄izla k̄ũo, aa n̄ose, aa z̄ake, asa k̄õsea maa de kua ní k̄õ nideaoia.

¹⁰ Mále yād̄ile n̄odeo ní ḡõdēone, i ke m̄ameo, Diie. N̄oe su gi a z̄ázio,

¹¹ ḡõe su a na yao.* Tó n̄oe s̄u gi a z̄ázi, aà z̄õle ge aà ea keaàno na.

¹² Mále o gb̄é k̄in̄ione, i ke Dii mé òo. Tó á gb̄ẽe no luanaaikensai v̄í, mé n̄opi ye ào kuaàno, asu yao.

¹³ Màa lo tó n̄oe ḡõ luanaaikensai v̄í, mé ḡõpi ye aao kuan̄o, asu gio.

¹⁴ Asa Lua í ḡõ luanaaikensai sí a na yáí, mé í no luanaaikensai sí a z̄á yáí. Tó màa no, an n̄eo aao gb̄al̄eae. Siana guu an kua adoa.

¹⁵ Tó a luanaaikensai gi, aà ḡí. Yá bee taa guu an kua ní k̄õoá teasi no. Lua á sisi à á sé ào ku aafiae.

¹⁶ N̄oe, r̄yõ n z̄á suaban lò, ní d̄õa? Ḡõe, r̄yõ n na suaban lò, ní d̄õa?

¹⁷ Lá baade kú ní Lua kpaaleo e Dii ào aà sisi, aà z̄eò màa. Màa mi da Yesudēone w̄éle ní w̄éleo pii.

¹⁸ Lua gb̄é sisi t̄õz̄an lò? Asu gyaf̄õdeke wēleo. Lua gb̄é sisi gyaf̄õde ùn lò? Asu t̄õz̄õ.

¹⁹ T̄õz̄ã yáẽ vío mé gyaf̄õ yáẽ vío, sema yá p̄o Lua d̄ileo k̄ũa.

²⁰ Lá baade kú Lua aà sisi à aà s̄eò, aà z̄eò màa.

²¹ Lua n sisi zo ùn lò? Nsu bilikeo. Ama tó r̄isu n ḡõa w̄éẽ ù z̄e è, bo z̄obleu.

²² Zo p̄o Dii aà sisi ḡõ w̄éẽ ù Diipi guue. Màa lo w̄éẽ p̄o Dii aà sisi ḡõ zo ù naa Kilisiwae.

²³ Lua á lú à flabò. Asu ḡõ gb̄enazina zo ùo.

²⁴ Gb̄éõ, lá baade kú Lua aà sisiò, aà ze ní Luao màa.

P̄oseo ní gyaao

²⁵ P̄oseo yá musu mi yáẽ ma Dii k̄io, ama lá má náai v̄í Dii s̄uuu guu, lá ma làasoo de má oé.

²⁶ Taasi p̄o kú tia mé t̄o mále e a maa ké gb̄é ze ní a kuao.

²⁷ Tó ní no v̄í, r̄isu wēle òn̄ gbaeo. Tó ní v̄í s̄õo, r̄isu wēleo.

²⁸ Tó ní s̄e, ni duunake no. Tó w̄éndia z̄ak̄è s̄õ, i duunakeo. Gb̄é beeõ yá'e d̄ũniau, mé má ye bee á leo.

* 7:11 Maa 10.11-12

29 Ma gbé, yá pọ́ mále on ke: Gọọ i g̃ ẓào. Za tia nọde g̃ lá aa víowa.

30 Ọ́bọna g̃ lá aale ọ́bọwa. Pọnade g̃ lá an pọ naowa. Pọluna g̃ lá aa pọe víowa.

31 Dúnya pọ mọakena g̃ lá aale keowa, asa dúnya tia bee lé g̃ẓeae.

32 Má ye à ku yákaakesai. Pọse ì laaidọ Dii yáwa, ì lá a ka Diigu ke.

33 Nọde ì laaidọ dúnya yáwa, ì lá a ka a nagu ke,

34 ẓ ọ́ kú ní láasoo plao. Nọe pọse ge nọe léso ì laaidọ Dii yáwa, ì a me ní a nisinao kpawà. Nọzàe s̃ ì laaidọ dúnya yáwa, ì lá a ka a zágu ke.

35 I ke mále galakpaé no. Ma bee ò á aafia yáie, ké à yáke a zéwa, í ázia kpa Diiwa gupále gwasai.

36 Tó gbé nọkpama ví, tó àle g̃ seaa mé a kèè wí ũ, tó à aà kàka beewa, aà aà sé, lá à kèèwa, àle duunakéo. Aa k̃se.

37 Ama tó à yápi bọ a n̄seee, mé teasi lé aà kakao, mé a ázia k̃a d̃, tó a dà a s̃u á a wéndiapi seo, a kè maae.

38 Beewa gbé pọ a pọ sè a kè maae, áma gbé pọ i a pọ seo maa de beea.

39 Nọe á a zá p̄e gọọ pọ aà zá kú pii. Tó aà zá sù ánuatò, a zeví à zàke ní g̃ pọ a yeio, sema g̃pi aà de Dii pọ ũ.

40 N beeo tó à g̃ pọse, mále e aà pọ à na de tó à zàkèla. Mále e mapi, má Lua Nisina ví s̃.

8

Sa'oble

1 Sa'oble yá musu, wá d̃ ké á yá d̃ ápii. D̃a s̃ ọ́ ȳo ví, yeak̃i mé káfia ví.

2 Tó gbé lé e á yá d̃, i d̃ lá à kù à d̃wa g̃iao.

3 Tó gbé ye Luazi, Lua aà d̃.

4 Too, sa'obleblea yá musu wá d̃ ké dúnya guu táaa pọe no, asa Lua m̀endo kua wá d̃.

5 Baa tó pọ pọ w̃ oné lua ku musu ní z̃leo, mé d̃a k̃i lua die, diio die,

6 wá k̃i Lua m̀endoe, ọ́n wá Mae pọ p̄pii bọ aà k̃i mé wá kú aà yá ũ. Dii m̀endoe ọ́, ọ́n Yesu Kilisi pọ p̄pii kè mé wá kú aà sabai ũ.

7 Ama gbépii d̃ m̀aao. Gb̄e d̄ekè ní táa yá e tia, pọ pọ aale ble aa ọ́ e sa'oble, ọ́ an láasoo lí dadoũ, ké d̃a i panéo yáí.

8 Ble mé a wá s̃ Luazio. Tó wi bleo, k̄s̄a no. Tó wá blè, káfia no.

9 A laaika g̃a w̄e ũ beei, ké ásu to gbé pọ d̃a i panéo fuo.

10 N gbé pɔ́ n̄ d̄s̄a v̄i, tó gbé pɔ́ d̄s̄a i paèò n e, n̄le pɔ́ble t̄áa kùe, a aà gba s̄s̄ à sa'oble ble s̄s̄o lé?

11 Beewa n d̄s̄a n gbēdo pɔ́ d̄s̄a i paèò Kilisi gà aà yáí ò̀̀kpà.

12 Tó a duunakè á Yesude deeɔne, a n̄ d̄s̄a pɔ́ i panéò gbá kàsò, Kilisi a duunakèè.

13 Ayámeto tó n̄ò pɔ́ má só mé a to ma gbēdo fu, má só bau bo, ké ma gbēdo su fuo yáí.

9

Zina n̄zla busaa Kilisi bao yáí

1 Má azia v̄io lé? Zinan ma ūo lé? M̄i wesi wá Dii Yesuleo lé? Amé á de ma z̄i gbe ū naa Diiwa guuo lé?

2 Baa tó má de zina ū gbēpáleɔne, má deé a ū fá. Ma naa Diiwa guu ma zinake seelan á ū.

3 Lá mi o ma b̄̀̀bonaɔnen ke.

4 Má pɔ́blea n̄ imiao zé v̄i ma z̄i guuo lé?

5 Má a zé v̄i màò n̄o Yesude k̄ua gu pɔ́ mále géu, lá zina k̄in̄io n̄ Dii d̄aunaɔ n̄ Piεowao lé?

6 Wá n̄ Baanabao wá pla, wáme wá zev̄i wà wá ɔ̀z̄i to weoa?

7 Déme ì sosa ble n̄ azia gwaaoi? Déme li'bà mé ìli a be bleo ni? Déme ìò zudā mé ìli a v̄i mio ni?

8 Baa ké gbēnazina yākeɔ má l̄eũoé, a ku màa M̄oizi ikoyā guu bo lé?

9 M̄oizi ikoyā láu à mè, ásuli lesɔkpa zu pɔ́ lé pɔ́gb̄̀̀eo.* Zu yáí ò̀ Lua yápi òia?

10 Wá yáí à yápi òio lé? Ao, wá yáí wà yápi k̄èi, ké s̄̀wana lí s̄̀wa n̄ wedɔa p̄s̄io, mé pɔ́gb̄̀̀ena lí pɔ́gb̄̀̀e n̄ wedɔa p̄s̄io, i a baa e a guu.

11 Tó wa Lua yá t̄ò á guu, mé wa wá baa è á guu,† yāe yà?

12 Tó d̄āò zé bee v̄iwá, wa wá pɔ́ o be? Wi séle zé bee k̄iio, wa yápii f̄ò ké wásu zez̄o Kilisi baoeo yáíe.

13 A d̄s̄ ké Lua ua z̄ikenaɔ lí Lua ua ble bleo lé? Lua gbagbaki sa'onaa lí n̄ baa e gbagbak̄ipi guuo lé?‡

14 Beewa Dii d̄ile a baokpanaɔ aao ble baopi kpaa yá musu. §

15 N beeo mi z̄ep̄io kee séleo, mé mi bee o wà kemee yáí no. Ga maamee de beea. Gb̄̀e a e kpa ma íandāapiεo.

16 Kilisi baokpaa demee íandāa yá ūo, teasi mé gbadāa. Waiyoo mapi, tó mále baopi kpao.

17 Tó mazia z̄i mále ke, ma wé d̄o aseaiε. Lá Lua mé d̄ilemee, à k̄ù mà keε.

18 B̄̀me ma aseai ūi? Tó ma baopi kpà ɔ̀s̄ās̄asai, mé mi iko pɔ́ má v̄i baopi kpaa guu blemáo, ma asean we.

19 Gb̄̀e ma v̄io, ma azia d̄ile ɔ̀ ū gb̄̀̀piie, ké mà gb̄̀̀e dasi yáí.

* 9:9 Iko 25.4, 1Tim 5.18 † 9:11 Lom 15.27 ‡ 9:13 Iko 18.1 § 9:14 Luk 10.7

20 Ké má kú ní Yuda, ma gōnwa, ké aa ma yáze e yáí. Ké má kú ní Mōizi ikoyādanao, ma gō a dana ũ, baa ké a iko vīao, ké a yādanao e ma yáze e yáí.

21 Ké má kú ní ikoyāpi dānsai, ma gōnwa, ké aa ma yáze e yáí. I ke lua ikoyādansain ma ũo, Kilisi mé iko vīa.

22 Ké má kú ní gbé buseo, ma busa ké aa ma yáze e yáí. Mi gō pōpii ũ gbépii, baa lá à kè pii, ké mà e ní gbēo suaba.

23 Yá pō mi ke pii, mi ke Kilisi baokpaa yáíe, ma o io ku a guu.

24 Bakpaala guu, gbépii i bàalee, āma ké gbé mēndo mé i ble, á dō lé? A bàale màa sō, ké à e ble.

25 Ampii aai dēeka aao nízia kūa dō yápii musu. Aai ke màa fua pō i òkpa ea yáí. Wápio sō, a pō pō lí òkpaoyáíe.

26 Ayāmeto ba pō mále lé, má dō pō pō mále yá, i ke mále dēeka gugiu no.

27 Mi iada ma mēwa, mi ikoblewà, ké ma waasokea dāone gbea, másu bō pāo yáí.

10

Laaikaa táagbagbaai

1 Ma gbé, má ye wá dezió yáe bee dōágu. Aa tē telui nípii,* aa bùa ísiawa nípii.†

2 Lua ní da'ilékè telupi guu ísiapi guu nípii Mōizi iwao ũ.

3 Aa Lua ble dou blè nípii,‡

4 aa Lua í dou mí nípii, asa aa Lua gbesi pō lé ní tálakpa í mīe. Gbesipiá Kilisi.§

5 Kási an daside i ka Luaguo, ò an ge gō kpále guwaiwaiu.*

6 Yápi dēwēe seela ũ, ké wásu yāvāi nide lá aa a nidēwao.†

7 Asu ào de táagbagbanao ũ lá an gbēowao. A kēa Lua taalau wà mè: Gbé zòle lé poble, aale imi, ò aa fēle lé kō'o.‡

8 Wásu wào de nōdāakpanao ũ lá an gbēowao. Aa kpà, ò aa gaga gao dou zí gbēon òaasoo leε bao ní àaōo (23.000).§

9 Wásu Dii le wà gwa lá an gbēowao. Aa aà lè aa gwà, ò mlēo ní soso aa gaga.*

10 Asu zōaka lá an gbēowao. Aa zōakà, ò ga malaika ní dēde.†

11 Yápi ní lé seela ũ wá gbé pō wá kú gao vláwaonee, ò wa kè láu wá gbaa laai yáí.

12 Gbé pō lé e á zea gbāa, aà laaika léleai.

13 Yōae i á leo, sema a pō pō í gbépii le bàasio. Lua náai vī, a to wà á yō de á gbāa léao. A á gba zé à yōa fō, í bou.

* 10:1 Bōa 13.21-22 † 10:1 Bōa 14.22-29 ‡ 10:3 Bōa 16.35 § 10:4 Bōa 17.6, Nao 20.11 * 10:5 Nao 14.29-30 † 10:6 Nao 11.4 ‡ 10:7 Bōa 32.6 § 10:8 Nao 25.1-18 * 10:9 Nao 21.5-6 † 10:10 Nao 17.6-15

14 Ayāmeto ma gbé yenzideɔ, à mikē táagbagbaawa.

15 Málé yā'óé laaideɔ ũ. A wéte yá pɔ málé oí áziawa à gwa.

16 Imibɔ báaade pɔ wi sáaukpaò, tó wá a imi, wá baa ku Kilisi au guuo lé? Kaa pɔ wi é'ε, tó wá sò, wá baa ku Kilisi me guuo lé?‡

17 Lá kàa m̀endoε, baa ní wá dasikεo wá m̀e douε, asa wá baade a baa ví kàa doupi guue.

18 A gwa Isailiɔwa. Gbé pɔ sa'oble blè bàa kú ní Lua gbag-bakio lé?§

19 Má ò kpelewa ni? Málé o t́aa sa'obleá pɔe yà? Ge an diiɔá pɔe yà?

20 Aawo, málé o pɔ pɔ wà sa'òò wa ò táawaε, i ke Lua no. Má ye á bàa àò kú ní t́aaoo.*

21 A f̄ Dii imibɔ í mi ní t́aa ṕoo. A f̄ Dii ble ble ní t́aa ṕoo.

22 Ge wá ye wà Dii pɔ fele yà? Wá gbāa deaàla yà?†

23 I me yápii zé ví. M̀aaε, āma yápii ài vío. I me yápii zεví. M̀aaε, āma yápii káfia vío.‡

24 Gbēε zia yá su d̄aaàèò, sema a gbédee yá.

25 A pɔ pɔ wàle yia εleu ble yāε gbεasai á làasoo yái,

26 asa t̄oε ní pɔ pɔ kuwàò píiá Dii ṕε.§

27 Tó Yesusaide á sisi blewa, tó à k̀éé mé a γε, à pɔ pɔ wa kpàwá ble yāε gbεasai á làasoo yái.

28 Tó wà su òé sa'obleε, ásu bleo làasoo yái ní gbé pɔ òé yáo.

29 Málé bee o ade làasoo yáiε, i ke á pɔ no.

Gbēpāle làasoo yái ò máò mazia vío?

30 Tó ma p̀oblè ní sáaukpaao, b́oyái wa ma bèεbo pɔ pɔ ma sáaukpàpi yá musui?

31 Yá pɔ ále ke pii, ále p̀oblen nò, ále imin nò, àò apii ke Lua t̄bɔa yái.

32 Asu to Yudaɔ ge Gelekio ge Lua gálideɔ fu á yākea yáio.

33 M̀aa mi ke. Apii guu mi wetá ma yá ká gbépiiguε. Mili mazia maa wεεleɔ, sema bíla pɔ, ké aa e bɔ yái.

11

1 A ma kea ke lá mi Kilisi kea kewa.*

N̄εɔ ṕokummusukea

2 Ma á sáaukè ké ma yá d̄águ yápii guu, mé á k̀etok̄ε pɔ má dàéɔ k̄ūa.

3 Má ye àò d̄s ké Kilisi mé ḡε píi mi ũ, ḡε mé n̄ε mi ũ, mé Lua mé Kilisi mi ũ.

‡ 10:16 Mat 26.26-28 § 10:18 Lev 7.6 * 10:20 Iko 32.17 † 10:22 Iko 32.21

‡ 10:23 1Kln 6.12 § 10:26 Sou 24.1 * 11:1 1Kln 4.16, Flp 3.17

4 Gɔ̃e pɔ́ lé wabike ge àle ānabikeke ní pɔ́o kua a miwa lé a mi kpeboe.

5 Nɔe pɔ́ lé wabike ge àle ānabikeke pɔ́kummusukesai lé a mi kpeboe, a de lá à mipoloobɔwae.

6 Tó nɔe i pɔ́kummusukeo, aà a mi kēele. Lá mikēelea ge miboa de nɔee wí ũ, aà pɔ́kummusuke.

7 I kũ gɔ̃e pɔ́kummusukeo, ké a de Lua taa ní aà gawio ũ yáí.† Nɔe sɔ̃, ɔ̃me gɔ̃e gawi ũ.

8 Asa Lua i gɔ̃e bo nɔe kíio, nɔe a bɔ́ gɔ̃e kíi.

9 I gɔ̃e ke nɔe yáio, nɔe a kè gɔ̃e yáí.‡

10 Bee yáí ní malaikaɔ yáoo sema nɔe lí pɔ́kummusuke a zá iko seela ũ.

11 Yápi guu naa Diiwa nɔe mé gɔ̃e ũ, gɔ̃e mé nɔe ũ.

12 Asa lá nɔe bɔ́ gɔ̃e guu, màa lo gɔ̃e í bo nɔe guu, mé pɔ́pii bɔ́ Lua kíie.

13 A wéte yápizi à gwa. Nɔe wabikea pɔ́kummusukesai maaa?

14 A dɔ́ áziawa ké mikā gbāa de gɔ̃ee wí ũ,

15 āma tó nɔe ví, a deè gawi ũe. Asa Lua mikā kpà nɔewa à kuaàla.

16 Tó gbēe ye lekpaake, aà dɔ́ ké wápio ní Lua gálideɔ pii, bee bàasio wá yápale kūao.

Dii ble blea

(Mat 26.26-29, Maa 14.22-25, Luk 22.14-20)

17 Yá pɔ́ má ye daé tia guu, má á sáaukpao, asa á kōkāaa í vāi íe de maala.

18 Sēia má mà, tó a á gāli kāaa, i bo kō kpe gā ní gāoe. Ma yápi sí yoo.

19 Sema kōkpaalea ào kú á guu, ké síandee e bo gupuau.

20 Tó a kāaa, i ke Dii ble ɔ̃ ili bleo,

21 asa á baade í wā ào a poble. Nɔa í gbēe de, wē í gbēe de.

22 A be ví à pobleu à imiuo lé? Ge i saka Lua gálideɔgu à wida pɔesaideɔwa yà? Má oé kpelewa ni? Má á sáaukpa yà? Má á sáaukpa yá bee musuo.

23 Yá pɔ́ má mà Diiwa má dàén ke: Zí pɔ́ wa Dii Yesu kpámá, a gwāasina ɔ̃ à kàa sè

24 à Lua sáaukpà a è'e, ɔ̃ à mè bee de a me pɔ́ á kpá wá yáí ũe, wàliɔ bee ke a yá dɔawágu yáí.

25 Màa lo ké aa poble aa làa, à imibo sè à mè, Luabaakuarino tia a au sabai ɔ̃n ípi ũ. § Tó wále mi, wàliɔ mi a yá dɔawágu yáí.

26 Asa tó a kàapi sò, mé a ípi mí, ále Dii ga baokpa e ào gé mɔie.

27 Ayāmeto tó gbé kàapi sò mé à Dii ípi mǐ kàa ní ípio yādasai, à tàaekè Dii e aà me ní aà auo yá musu.

28 Baade azia yá gwagwa, i gbasa kàapi só, i ípi mi,

29 asa tó gbé sò mé a mǐ mepi gbadōsai, à yādà azialae.

30 Bee yáí gyāeɔ ní yēesaideɔ dasi á guu, mé gbé pò gè géklio fàao.

31 Tó wa wázia yá gwàgwa, Dii a wá tàae eo.

32 I wá tàae e, i wá toto, ké yá su zōlewá ní dúniaoo yáie.

33 Ayāmeto ma gbéɔ, tó a káaa ále Dii ble ble, àli kō dá.

34 Tó nɔa lé gbēde, aà poble be, ké á kōkāaa su yā'íeo yáí. Má yá pò gōò bōlekeé, tó ma mɔ.

12

Lua Nisina gbaɔ

1 Gbéɔ, Lua Nisina gbaɔ yá musu, má ye àò síana dō.

2 A dō ké gɔɔ pò á Lua dōo, taa pò aali yā'ooò mé ìò á gále, aalò dɔaaaé.

3 Ayāmeto má òé, Lua Nisina lí dede gbéwa à láaizì Yesuwao, mé gbēe a fō o Yesu mé Dii ũo, mé i ke Lua Nisina dɔaaaè bàasio.

4 Gba ku kpaalea, āma Lua Nisina mēndoε.*

5 Zi ku kpaalea, āma Dii mēndoε.

6 Gbāa ku kpaalea, āma Lua mēndoε, ɔme ì apii ke baadeε.

7 Lua Nisina ì dede baadewa gbépii káfla yáie.

8 Lua Nisina ì gbéε bee gba zé aà ɔnyā'ò, mé Nisina doupi ì gbé kee gba zé aà dōayā'ò.

9 Nisina doupi ì gbēpāle gba luanaaika zé, ì gbé gba gbégbāgbāa zé.

10 I gbé gba dabudabukea zé, ì gbé gba ānabikekea zé, ì gbé gba zé aà nisinaɔ dōkōε, ì gbé gba zé aà yāebui'o, ì gbé gba yāe buipi bōlekeε zé.

11 Nisina mēndona doupi mé ì apii ke, ì gbapi da baadeε lá a yeiwaε.

Me ní a guo

12 Mē mēndo guo dasi. Baa ní a dasikeo, mē doe pii. Màa wá naa Kilisiwa de sō.†

13 Wápiɔ pii, Yudaɔ ge buipāleɔ, zɔɔ ge wéεɔ, Lua wá ké mē dou ní a Nisina mēndonapi gbāaoε, à wá gbá a Nisina mēndonapi, ɔ wá mǐ wápii.

14 Mēguo dasi, i ke mēndo no.

15 Tó gbá mē lá ɔn a ũo, á de mē pò ũo, bee yáí àò de mē pò ũoa?

* 12:4 Lom 12.6 † 12:12 Lom 12.4-5

16 Tó swá mè lá wén a ũo, á de mè pò ũo, bee yáí à de mè pò ũoa?

17 Tó mè búu de wé ũ, wa yāmae? Tó mè búu de swá ũ, wa pò gīmae?

18 Lá a dewa, Lua guo pèpekōwa me guu, ampīi, lá a yeiwa.

19 Tó ampīi de megu doū ũ, mèn we má ní?

20 Lá a dewa meguo dasi, mé me mēdoe.

21 Wé a fō o ɔe a bàa kuaànɔo. Maa lɔ mi a fō o gbáe a bàa kuaànɔo.

22 Aawo, megu pò wī e kēsāanzi, me a fō à a saio.

23 Megu pò wī e gawisai, wī a kpela deŋla. A gu pò wī a ea dile wiyā ũ, wī pò nai deŋla,

24 āma a pò pò maa bàa kú ní beeo. Ké Lua me kàaa, à gawi kàfi pò pò gawi lé kēsāmáone deŋla.

25 Beewa me kpaaleao, a guo kō yá dō.

26 Tó megu do lé taasike, a guo pii ì keaànɔe. Tó wà megu do kpela, a guo pii ì pɔnakeaànɔe.

27 Ame á Kilisi me ũ, mé á baade de mepi guo ũ.

28 Gia séia, Lua zinao dile a gálideo guu, a plaade ānabio, a āaōde yādanedeo, bee gbēa dabudabukena, bee gbēa gbé pò à ní gbá gbégbāgbāa zéo ní dɔnlēdo ní dɔanao ní gbé pò ì yāebui'o.‡

29 Zinao ní ũ piie? Anabio ní ũ piie? Yādanedeo ní ũ piie? Dabudabukena ní ũ piie?

30 Lua gbégbāgbāa gbadàné ní piie? Aaí yāebui'o ní piie? Aaí yāe bui bɔleke ní piie?

31 A wēbii gba pò deŋlaowa.

Tiasa má a pò pò deŋla zé ɔbē.

13

Yeakōi

1 Tó ma yāebui'ò, gbēnazina ge malaika pò, tó miliyo ye gbēeo, ma kōfikè lán mɔlea ge sēsēnapaawae.

2 Tó ma ānabikekegba è, tó ma yāpii asii mà mé má dōa pii ví, tó ma luanaaikēa kà mà gbēsīsī sō,* tó miliyo ye gbēeo, pɔn ma ũo.

3 Tó ma pò pò má vío kpaalèné pii, tó má tò wà ma kpaasa, tó miliyo ye gbēeo, a ài vímeo.

4 Gbé pò lɔ yeŋzi lɔ mēna ví, a gbēke ví. Ili wēdɔnéo, ìli káadao, ìli yōkēo.

5 Ili widamáo, ìli azla maa wēleo, ìli fēnzio, ìli yákūarino.

6 Ili yāvái yáabo, ì pɔnake ní síanao.

⁷ Gbé pò ɔ yeŋzi ɔ yápii fí, ɔ yápii náaike, ɔ wedo yápii boa maai, ɔ menake ní yápiio.

⁸ Yeakɔi láaa vío. Anabikekea a mide, yāebui'oa lé a ká, dōa a gēzea.

⁹ Asa wá dōa ní wá ānabikekeao i pao.

¹⁰ Tó pò léso mò, pò pò i pao a gēzea.

¹¹ Ké má de neboɔna ũ, mi né yā'o lan neboɔnawa, mi laasooke lán neboɔnawa, mi yá gwa lán neboɔnawa. Ké ma ka gbēnazina ũ, ma okpà neboɔn yáí.

¹² Tia kéwa wále gu'e dīi guu dùduu, zí bee wá wesi Luale. Tia kéwa ma dōa i pao, zí bee má yá dō wásawasa lá Lua ma dōwa.

¹³ Tiasa yá mèn aaɔe beeo mé gō: Luanaaika ní wedbaaázio ní yeakɔio, āma yeakɔi mé deŋla.

14

Yaebui'oa ní anabikekeao

¹ A to yeakɔi yá doaaé, ɔ webii Lua Nisina gbaowa, atēsa ānabikekea.

² Gbé pò lé yāebui'o lé yā'o gbéɔneo, sema Lua, asa gbēe lé mao, àle asiiyā'ò ní Lua Nisina gbāaoe.

³ Gbé pò lé ānabikeke lé yā'o gbéɔnee, àle ní zedbe, àle ledamáe, àle ní nòse nininé.

⁴ Gbé pò lé yāebui'o lé azia káfi, gbé pò lé ānabikeke lé Lua gálideo káfi.

⁵ Má ye à yāebui'o ápii, āma má ye à ānabikeke de beea. Gbé pò lé ānabikeke de yāebui'onala, sema wále a booke ké gálideo e káfi a musu bàasio.

⁶ Gbé, tó ma mo á kfi mé ma yāebui'òé, bó ài a víéi? Sema ma yā'oa ào de yáwewēa ũ ge dōa ge ānabikekea ge yādaané.

⁷ Maa a de ní p'ɔboɔnao lo. Kule ge moɔnan nò, tó àle ɔbo súso, kpelewa wa fí dō lá àle oi?

⁸ Tó mo ɔbò yayaa, sosao zì sokeo.

⁹ Maa ápio sō, tó àle yāebui'o, wále mao, kpelewa wa yá pò àle o gbadzi? A yá a gē ní íanaoe.

¹⁰ Yá bui dasi dúnia guu, an kee boolesai sōo.

¹¹ Tó wále bui pò mili a yāmao o, máo de a ònae nibo ũe, mé ao demee nibo ũe.

¹² Maa ápio sō, lá á ãiavi ní Lua Nisina gba, à ãiake ào geò ae, ké Yesudeo e zedo.

¹³ Ayameto yāebui'ona wabike aà e a booke.

¹⁴ Tó ma wabikè ní yāebui'oao, ma nisina mé kè, ma laasoo doaaameo.

15 Too, yápi deai? Má wabike ní nisinao, mí ke ní laaio ɔ. Má lesi ní nisinao, mí sí ní laaio ɔ.

16 Tó n Lua tɔnasí ní nisinao, kpelewa gbé dafu pɔ kú we a o, ámi, sáau pɔ ní kpà yá musui? Asa i yá pɔ ní ò dɔo.

17 Baa tó n sáaukpà a zéwa, i to n gbédo zèdɔo.

18 Ma Lua sáaukè, ké mi yāebui'o deála píi,

19 āma gāli guu tó ma yá mèn sɔo ò ní laaio ma yādàoné, a maamεε de mà yá mèn ūma'ūma o ní yāebui'oaola.

20 Gbéɔ, á làasoo su àò de lán néɔwao. Aò de neɔɔnaɔwa vāi yá musu, āma á làasoo àò de gbēzɔɔ pɔ ū.

21 Mɔizi ikoyā láu Dii mè:

Má yāebui'o gbépiɔne nibɔɔ léu,

ní beeo aa swásε ma yáio.*

22 Ayāmεto yāebui'oa de seela ū Yesudeɔneɔ, sema Yesusaideɔ. Maa ɔ ānabikekea de seela ū Yesusaideɔneɔ, sema Yesudeɔ.

23 Tó gālideɔ kāaa píi, mé aale yāebui'o nípii, tó gbé dafu ge Yesusaideɔ m̀ we, aa me áana kámáεo lé?

24 Tó gbépii lé ānabikeke sɔ, mé Yesusaide ge gbé dafu m̀ we, ampíi yá a aà da làasoou a aà wé ké,

25 asiyyā pɔ kú aà ǹseu i ɔ gupuu, i wúle a gbεeu à misiile Luaε, i gbasa me Lua kú á guu síanaε.

Galideɔ lousisia zé

26 A deai gbéɔ? Tó a kāaa, á baade líɔ le ge yādaané ge yáwεwēa ge yāebui'oa ge yāe buipi ɔɔlekea vī. A apii ke ké gbéɔ e zedɔ.

27 Tó wàle yāebui'o, gbéɔn pla ge àaɔ, asuli de beeo. Aa kɔ gba zé, gbé m̀endo i a ɔɔleke.

28 Tó a ɔɔlekεna kuo, aà kámabo gāli guu, i a pɔ o ado ní Luao.

29 Anabiɔ gbéɔn pla ge àaɔ yā'o, gbé kíniɔ i làsooke an yāwa.

30 Tó Lua yā'ò gbēpāleε, gbé pɔ lé yā'o níle.

31 Apíi á f̄ ānabikeke dodo, í yādadakɔε apíi, í kɔ se lesí.

32 Anabiɔ f̄ ní ānabikekea zùuke,

33 asa Lua ye yāyaaio, sema a zede.

Lá Lua gbéɔ ì ke wéle ní wéleɔ píiwa,

34 nɔε lé líɔ kpaaūa gāli guu, asa aa yā'oa zé vīo. Aa misiile lá wa ò Mɔizi ikoyā guuwa.

35 Tó aa ye yāe dɔ, aa ní zá gbεai be, asa nɔε yā'oa gāli guuá wíε.

36 A kíi Lua yá dàaleua? Ge á m̀endo yái à m̀ia?

* 14:21 Isa 28.11-12

37 Tó gbé lé e á de ãnabi ge gbé pó Lua Nisína dɔaaaè ũ, aàò dõ ké yá pó má kèépiá Dii yãdilɛaɛ.

38 Tó gbé pãkpài, à pãkpaazie.

39 Ayãmeto ma gbé, à wɛbii ãnabikekeawa, ãma ásu gi yãebui'oaio.

40 A yápii ke a zéwa súsu.

15

Kilisi bɔa gau

1 Gbé, baona pó má kpàé á sí a zɛð ò má ye mà ɛa dɔágu.

2 Baonapi mé a á suaba, tó á waaso pó má kpàépi kúa. Tó màa no, á Yesu náaikɛa kè pãɛ.

3 Yá gbia pó má mà má dàén ke: Kilisi gà wá duuna yáí lá a kɛa Luayãtaalauwa.*

4 Wà aà v̄l, ò à vù a gɔɔ àaãde z̄l lá a kɛa Luayãtaalauwa.†

5 A azia òlɔ Piɛɛɛ, ò à azia òlɔ a ìwa gbɛɔn kuɛplaɔne lɔ.‡

6 Bee gbɛa à azia òlɔ wá gbɛɔne ké aa kãaaa gudoũ, aa de gbɛɔn òaa pla rí basɔoola (500). An daside ku e tia, ãma an gbɛɔ ánuatò.

7 Bee gbɛa à azia òlɔ Zaakie, ò à azia òlɔ zinaɔne pii.

8 Ampii gbɛa à bò màa, ma gõ kõnse ũ.§

9 Asa zinaɔ guu máme má kpɛɛ, mi ka wà omɛɛ zinao, asa ma ìadà Lua gálidɛɔwa.*

10 Gbɛke pó Lua kɛmɛɛ yá mé tò má de kéwa gbã, mé gbɛke pó a kɛmɛɛpi i ke pão, asa ma dɛɛkà deŕla pii. Máme má kèò, gba pó Lua dàmeɛ mé tò má kè.

11 Ayãmeto à bò ma kíi ge an kíin nò, yá pó wáɛ a waasoke á s̄n we.

Wá bɔa gau

12 Lá wáɛ Kilisi bɔa gau waasoke, àkɛa á gbɛɔ lé o gɛɔ vuo ni?

13 Tó gɛɔ vuo, dõ Kilisi i vuo.

14 Tó Kilisi i vuoɛ, dõ wá waasokɛa gia, mé á Kilisi náaikɛa gia,

15 wí gõ Lua seelade ɛɛnao ũ, ké wá ò à Kilisi vù yáí. Asa tó gɛɔ vuo, dõ i aà vuo.

16 Tó Lua lí gɛ vuo, Kilisi i vuo.

17 Tó Kilisi i vuo, á Kilisi náaikɛaá pãɛ, á kú á duuna guue e tia,

18 mé gbé pó ánuatò naa Kilisiwaɔ kàalɛɛ.

* 15:3 Isa 53.5-12 † 15:4 Sou 16.8-10, Zin 2.24-32 ‡ 15:5 Luk 24.34, 36 § 15:8

Zin 9.3-6 * 15:9 Zin 8.3

19 Tó wá kuaε bee yáí ɔ́ wá wé dɔi Kilisizi ado, wēnadeɔn wá ũ de gbépiia.

20 Siana guu Kilisi bò gau, ɔ́me d̀aa vù s̀eia gbé pó g̀aɔne.

21 Lá gbēe mé tò ga mò, màa lɔ gbēe tò gɛɔ vua mò.

22 Kua Adamu bui ũ tò ga lí gbépiia. Màa lɔ gbé pó naa Kilisiwao wēni e m̀pii.

23 Baade ní a d̀oɔe. Kilisi mé d̀aa vù s̀eia, a gbɛa aà gbéɔ vu aà mɔgɔɔ.

24 ɔ́ d̀unia a láa, Kilisi i kíake midɛ pii ní ikɔɔ ní gbãaɔ, i a kpala kpa Mae Luawa.

25 Asa à kù Kilisi àɔ kibleε e Lua gè aà ibεεɔ kèè aà gbadibo ũ.†

26 Ibεε pó a a midɛ gbɛzã mé ga ũ,

27 asa Lua p̀pii nà Kilisiε a ɔ́ziε.‡ Ké à mè p̀pii kú aà ɔ́zi, wá d̄́ ké Lua pó p̀pii nàè a ɔ́zi pi bàasi.

28 Tó à p̀pii nàè a ɔ́zi, àapi ɔ́ aà Né pó à p̀pii nàè a ɔ́zi pi a misiileè, Luapi iɔ de apii ũ p̀piiε.

29 Gbé pó aai da'ileke gɛɔ g̀εε ũ s̄́ be? Tó gɛɔ vu s̀ianaɔ, bóyái wí da'ileke an g̀εε ũi?

30 Wápiɔ s̄́, bóyái wiɔ ku kai guu gɔɔpiii?

31 Ńiana pó mi dá á yá musu naa Kilisi Yesu wá Diiwao, miɔ ku ga lézi lá gu lé d̀e.

32 Tó mazia yáí ma d̀εekài ní wàio Efεε, bó ài a v́imeɛi? Tó gɛɔ vuo,

wà p̀ble, wà imi,

asa wá ga ziaε. §

33 Asu to à s̀asãɔ, gbēna v́i i dàa maa ɔ́kpaε.

34 A su á laaiwa súsu, ásu duunake lɔɔ, asa á gbēεɔ Lua d̄́o. Ma bee ò ké à á wípi d̄́ yáíε.

Gábɔɔ me

35 Gbēe a me kpelewa gɛɔ vui? Mε kpele aao v́ii?

36 Sɔ ũ yáε! Wíli p̀t̄ɔ à b̀le f̄mbasikesaio.

37 Tó wà p̀t̄ɔ, mase ge p̀p̄alen nò, ili b̀le pó wét̄ε ũo.

38 Lua i to à b̀le lá a d̄́lewaε, amp̄ii ní a buio.

39 Pó wēnideɔ pii mè doũo. Gbēnazinaɔ pó nído, ǹbɔɔ pó nído, b̄́aɔ pó nído, kpɔɔ pó nído.

40 Luabe p̀ɔɔ ku, d̀unia p̀ɔɔ ku. Luabe p̀ɔɔ gawi nído, d̀unia p̀ɔɔ gawi nído.

41 Iat̄ε gawi ado, mɔvua pó ado, saanaɔ pó nído. Baa saanap̄iɔ gawi dodo k̄́εε.

42 Màa àɔ de gɛɔ vugɔɔzi. Wí gε v́i à yaikε, a vu yaikesai.

43 Wí gε v́i bεεesai, a vu ní gawio. Wí gε v́i gbãasai, a vu gbáugbãu.

44 Wɪ gɛ vɪ nɪ dúnia mɛo, a vu nɪ àizāna mɛo. Lá dúnia mɛ ku, àizāna mɛ ku bɔɔ.

45 A kēa Lua taalau wà mɛ̀, gbé séia Adamu gò gbé bée ũ,* āma Adamu gbɛzā gò Nisɪn wɛnikpamade ũ.

46 I ke àizāna mɛ mé lí dɔaao, dúnia mɛ mé i dɔaa, a gbɛa sa àizāna mɛ.

47 Gbɛnazɪn séia bɔ̀ bɔ̀sutiuɛ, a plaade bɔ̀ luabɛɛ.

48 Gbé pɔ̀ de tɔɔɛ gbé ũ bɔ̀ gbé pɔ̀ bɔ̀ tɔɔɛuwa. Gbé pɔ̀ de luabɛ gbé ũ bɔ̀ gbé pɔ̀ bɔ̀ luabɛwa.

49 Lá wá de gbé pɔ̀ bɔ̀ tɔɔɛu taa ũ, màa lɔ wáɔ de gbé pɔ̀ bɔ̀ luabɛ taa ũ.

50 Yá pɔ̀ má òn ke gbéɔ. Tó kpala pɔ̀ bɔ̀ Lua kíi bɔ̀ gupuaɔ, wá e ble nɪ wá mɛoo. Wá e wáɔ ku guyaikesai guu nɪ wá mɛ pɔ̀ i yaikɛoo.

51 A ma, má asiiyā'òé. Wá ga píio, āma wá li píi

52 kándo lán wɛdɛawa kàae gbɛzā pézí. Asa kàae a ɔbɔ, gɛɔ i vu yaikesai, wápiɔ sɔ́ wí li.†

53 Sema wá mɛ pɔ̀ i yaikɛɛ bee gɛ a yaikesai guu. Sema wá mɛ gɛɛ bee gɛ a gasai guu.

54 Tó wá mɛ pɔ̀ i yaikɛ gɛ a yaikesai guu, mé wá mɛ gɛ gɛ a gasai guu, ɔ́ yá pɔ̀ kēa láuɛ bee a pa wà mɛ̀:

Wà zɪblè gawa, à mɪdɛ.‡

55 Ga, n zɪblea tón láí?

Ga, n sɛwɛ kú máe?§

56 Duuna mé ga sɛwɛ ũ, mé duuna gbāa i bɔ̀ ikoyā guuɛ.

57 Wà Lua sáaukpa, ké i to wà zɪble nɪ wá Dii Yesu Kilisi gbāao.

58 Ayámɛto ma gbé yenzideɔ, à ze gbāa gíũgíũ bɔ̀zāsai, í wɛtā Dii zɪwa gɔ̀píi, asa á dɔ́ ké zɪ pɔ̀ áɛ ke Diiɛ pāo.

16

Pɔlu wélegɛ sɔukɛa

1 Lua gbéɔ kámasakaa yá musu, lá má ò Galati bɔ̀su Yesudeɔnɛ, à ke màa sɔ́.*

2 Asɔ́anɛna nɪ asɔ́anɛnao á baade lí ɔ́a pɔ̀ a è a gbāa léu bɔ̀ adoa, iɔ́ káaa, ké ásu kámasapi wɛɛɛ gɔ̀ɔ pɔ̀ ma mɔ̀o.

3 Tó ma mɔ̀, má gbé pɔ̀ a nɪ díɛ aa géɔ zɪ Yelusaleũ nɪ taalao nɪ kámasa pɔ̀ á kàpio.

4 Tó à kù mà gɛɛ sɔ́, aai gé ma kpái.

5 Tó ma bɔ̀ɛ nɪ Masedonio, má mó á kíi, asa má bɔ̀ɛ nɪ Masedonioɛ.†

* 15:45 Daa 2.7 † 15:52 1Tɛs 4.15-17 ‡ 15:54 Isa 25.8 § 15:55 Oze 13.14

* 16:1 Lom 15.25-26 † 16:5 Zɪn 19.21

6 Málɛ e má ɔɔplakeáɔ, baa buzie se máɔ ye bleáɔ, í gé zɛimɛɛ gu pɔ má géu.

7 Tia kéwa má ye mà gěála bálalao, málɛ e má ɔɔplakeáɔ, tó Dii wèi.

8 Má ɔ̄ Efese e Páteko‡ dikpe zíɛ,

9 asa Lua zepòomɛɛ maamaa mà zɪ maa ke, mé ibeɛɔ dasi. §

10 Tó Timotee sù m̀, * ásu kèè bùubuu aà vɪakeéɔ, asa àɛ zíkɛ Dii lamawaɛ.

11 A gběe su sakaaàguo. A kùsũakèè aà e ka ma kɪi aafia, asa mapi ní ma gbéɔ wá wé dɔaàzi.

12 Wá gbédo Apoloo s̄, miɔ naewà m̀ɔm̀ɔ aà m̀ á gwai ní wá gbé kɪniɔ. A ye m̀ai ɔiao. Tó a zekè, a m̀.

Lɛdaama gbɛzã

13 A itêke, íɔ zɛa Yesu náaikɛa guu. A gbẽz̄ɔ yá ke, íɔ gbãa.

14 A yápii ke ní yek̄ɔio.

15 A Sefana† bɛdeɔ d̄, ké aa de Yesude s̄ɛiao ũ Gɛlesi bùsuu mé aa d̄ile wàɔ de Lua gbéɔ d̀ɔnlɛdeɔ ũ. Gbéɔ, ma wabikèwáɛ,

16 à misiile gbé bee taaɔne ní gbé pɔ aale kɔaikɛ kua zɪ doupi guuɔ pii.

17 Ma pɔ kèna Sefana ní Fɔɔtunatuo ní Akaikuo m̀awa, asa aa ɔ̀mɛɛ á ḡɛ ũɛ.

18 Aa tò ma ǹɛe dàdoũ ní á p̀o. A gbé bee taaɔ kpɛla.

19 Azi bùsu Yesudeɔ f̀kpàwá. Akilasi ní Pisiio‡ ní ɔ̄lide pɔ aai kãaa ní bɛɔ f̀kpàwá maamaa naa Diiwa guu.

20 Wá gbé pɔ wá sãnuɔ f̀kpàwá ápii. A f̀kpak̄wa ní Lua gbéɔ léɛak̄wao.

21 Ma Pɔlu, f̀ɛ beeá ma ɔgbɛɛ.

22 Tó gběe ye Diizio, Lua láaikɛwá. Wá Dii lé m̀.

23 Dii Yesu gbêkɛkɛé.

24 Má yeázi pii naa Kilisi Yesuwa.

‡ 16:8 Iko 16.9-11 § 16:9 Zin 19.8-10 * 16:10 1Kln 4.17 † 16:15 1Kln 1.16
‡ 16:19 Zin 18.2

KŌLENIDEɔ LA PLAADE

Yá pɔ́ kú láε bee guuɔ

Kŏlenideɔ lá plaadeε bee lé Kŏleni Yesudeɔ ɔkaakɔ́ɔu ní Pɔluo yá'owεε. An gbεεɔ taaekèè yáa, aa seakè aà gɔa Lua zina ũwa. Pɔlu ye wàɔ na ní kɔɔ, ɔ à azia yá bɔɔlekèné ní yearziao. A òné lá a pɔ kè na gɔɔ pɔ́ a ní baona mà (7.5-15).

A kai pɔ́ à a le Efese bɔsuu bɔɔlekèné (1.1-11), ɔ à taasi pɔ́ á kè Kŏleniɔ yá ònngu. Yápiɔ piiá aà Kilisi zinakeyáɔne. A yá pɔ́ tò a yá'òné pásipási a lá séia guu bɔɔlekèné ní lá a pɔnakè gbezá, ké a yápi oa gbesù (1.12-7.16).

Yude Yesudeɔ kámasakaa yá musu (8-9), à wabikè Kŏlenideɔwa aa gbada ní nòsemendoo, asa à mè: A wa Dii Yesu Kilisi gbεke dɔ. Aà pɔde'ia à gɔ pɔsaide ũ á yái, ɔ aà pɔsaideke guu á á ké pɔdeɔ ũ. (8.9)

Lápi láakii (10-13) Pɔlu a yá'oa líle. A èa sù gbé pɔ́ aale a dile zina ũɔ yáwa. ɔ lápi yá míde ní gbεkekeakɔεo (13.11-13).

Wásu to Pɔlu azia yá'oa ní nòsepuaɔ wá sásão. I ke aázia bɔa maa ge aázia yáze'ea àle yáo, àle a zinake'iko ɔbneε, ké wà e Yesu Kilisi baona sí, wí aà dɔ Dii ũ.

Nòseninia

¹ Mámemaɔ Kilisi Yesu zina Pɔlu lá Lua yeiwa ní wá gbèdo Timoteeɔ, wámε wa láε bee kè Lua gálide pɔ́ kú Kŏleniɔne ní Lua gbé pɔ́ kú Gelesi bɔsuuɔ pii.

² Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio gbεkekeé, i á gba aafia.

³ Wà Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae sáaukpa, Mae Lua sósobide gbēnɔsenininapi.

⁴ I wá nòse níniwεε wá ìadama pii guu, ké wà e gbé pɔ́ kú baa ìadama kpeletaa guuɔ nòse níniné sɔ́ ní nòse níniɔ pɔ́ Lua wá nòse níniowεεo.

⁵ Lá taasi pɔ́ Kilisi kè ì liwázi, màa lɔ wá nòse ì níni maamaɔ Kilisi yái.

⁶ Tó wà wá wetà, á nòseninia ní á bɔao yáie. Tó Lua wá nòse níni, á nòseninia yáie, ké à e taasi dou pɔ́ wále ke fɔ́.

⁷ Wá á náai vɔ́ seasai, asa wá dɔ lá á bàa kú ní taasi pɔ́ Kilisi kè, á bàa kú ní nòseniniapio lɔ.

⁸ Gbéɔ, wá ye àɔ dɔ lá wà wá wetà Azi bɔsuu. A tòwá maamaɔ, a de wá gbāa léa, baa wá wēni wá wé dɔi lɔ seo.

⁹ Yá daawála, wále e wa gaε. Bee wá lé ké wásu ze ní wázia gbāaoo, sema Lua pɔ́ ì gεɔ vu gbāa.

10 A wá b́ kai z̄o guu, mé a wá bou. Aàpi wá wé doi aà wá bou lo

11 wabi ṕ ále kewē sabai. Beewa gb̄o Lua sáaukpa dasi wá yá musu gb̄eke ṕ a kèwē gb̄é dasi wabikewē yáí.

Polu wélege gbooa

12 Yá ṕ wi a íanadān ke: Wá láasoo daa dou, asa ń Lua gb̄ao wá kú ń ǹsepua m̄afilisai dúnia guu, at̄esa á k̄í. Dúnia òno wá kuò, sema Lua gb̄eke.

13 Wili láe k̄éé, sema ṕ i a kyoke á d̄s bàasio.

14 Lá á wá d̄s ḡia yoo, má ye à wá d̄s sáasá, ké à íanadā wá yá musu Dii Yesu m̄ózi, lá wá dā á yá musuwa.

15-16 K̄o náaik̄api guu má díle yáa ma Masedoni gea guu mà bou á gwai káau, mí ea su ń á k̄íio, í báaa e ḡen pla, í donlekeme ma Yude gea guu.*

17 Ké ma gea bee díle, ma leplayá'ò yá? Tó má díle mà yáke, dúnia yá í d̄oamee, ò í kemee kándó ao ao ge aawo aawo ūa?

18 Lá Lua náai v̄i, yá ṕ wá òé de ao aawo ūo.

19 Lua Né Yesu Kilisi ṕ mapi ń Siliv̄eo ń Tim̄oteo† wa aà yá waasokèé á gb̄é ṕ i me ao aawo no, Lua ṕ i me aon aà ū.

20 Asa lé ṕ Lua gb̄è pii síana í ke aà guue. Ayám̄eto ń Yesu Kilisipi t̄o ò w̄i me āmi, Lua tob̄o yáí.

21 Lua mé wá z̄inap̄èle naa Kilisiwa ń ápi, à wá díle adoa,

22 à a seela k̄éwá, à a Nis̄ina dà wá s̄o gba ṕ Lua d̄baa d̄awē ū.

23 Lua mé ma seelade ū, a ma ǹse d̄s. Ké má ye íadawáo yáí mi gé Koleni lo.

24 I ke wále gb̄am̄óé á luanaaik̄ea guu no, asa a z̄ed̄o k̄ò, wále z̄ik̄éano á p̄ona yáíe.

2

1 O má è maz̄lawa a maa mà má á k̄í ń p̄oyao lo.

2 Tó ma á p̄o yáé, déme a ma p̄o ke nai, mé i ke á gb̄é ṕ ma á p̄o yáé bàasio?

3 Ma lak̄éè màa, ké tó ma m̄o á gwai, á gb̄é ṕ á de à ma p̄o ke nao su ma p̄o yaoe. Má á náai v̄i ápii, ké ma p̄ona de á p̄ona ū.

4 Ma lápi k̄éé ń p̄osiao ń ǹsepusuo ń wé'ioe, i ke ké mà á p̄o ya yáí no, ké à d̄s lá ma yeaázi kà yáíe.

5 Lá gb̄e p̄oyayá k̄è, i ke ma p̄o a yào, ápii, ge á gb̄e, ké ma yá'oa su ḡéaḡe.

6 Ia ṕ á daside dà gb̄épiwa m̀wà.

* 1:15-16 Zln 19.21 † 1:19 Zln 18.5

7 Ayāmeto à sùuukeaàno sa, à aà nòse níniè, ké aà pòsia z̄o su aà m̄o ñio yái.

8 Bee yái ma awakpàé, à ɔbè wásawasa ké á yeaazi.

9 A yái ma lápi kèé, ma likpàléwá mà e d̄ó tó á yá pó má òé k̄ua píi.

10 Tó a sùuukè ní gbéó, mi keaàno s̄e. Sùuu pó má kè, tó yāe su ku, má kè á yái Kilisi ḡeē ũe,

11 ké Setāu su ònokew̄eēo yái, asa wá gí aà k̄oni d̄oio.

Luabaakuar̄no yá dafu

12 Ké ma ge Kilisi baokpai Toloasi, Dii zep̄om̄eē,

13 āma ma nis̄ina z̄eao, ké mi a gbēdo Titu eo yái. ɔ ma lez̄amá we, ma da Masedoni z̄éu.*

14 Ma sáaukè ní Luao, asa ò d̄oaw̄eē ɔɔpiiē, wiɔ z̄ìblenaɔ ũ naa Kilisiwa, wi aà d̄oá gí fáē gupiiu.

15 Asa wá de tulaleti gí na pó Kilisi kp̄asa Luaē ũ gbé pó àle ní suabaɔ ní gbé v̄ūaaaɔ guue.

16 Wá gè gí ũ gbēeɔne, ɔ ñ ga iné. Wá w̄eni gí ũ gbé k̄iniɔne, ɔ ñ w̄eni iné. Wá déme kà bee keai?

17 Wá de lán gbé pó aaiɔ Lua yá laataɔwao. Naa Kilisiwa wi yá'o ní n̄sepuao ní Lua d̄oao a z̄inaɔ ũ.

3

1 Wa ea su wáz̄ia sáaukpaawa yá? Wá bàa kú ní seela lá pó wa kèé ge pó á k̄enéo lán gbēeɔwa yá?

2 Ame á wá taalapi ũ, a k̄ea wá s̄owa. Gb̄épii a f̄o d̄ó, i a kyoke.

3 A yá b̄o gupua, á de lá pó Kilisi kè a nà wá ɔz̄i ũ. I lápi ké ní ḡaalula ío no, a kè ní Lua b̄éē Nis̄inaoē. I k̄e gbè p̄ep̄eewa no,* a kè á s̄owa.†

4 Wá a náai v̄i màa Lua ae ní Kilisi gb̄āao.

5 I ke ní wáz̄iao wi ka wà me z̄ipi b̄o wá ḡauēo, Lua mé wá káwà.

6 ɔme wá káwà, ɔ wá de aà bàa kua ní gbéó yá dafu z̄ikenaɔ ũ.‡ I ke ikoyā no, Lua Nis̄ina yáē. Asa ikoyā ñ ga inéē, Nis̄inapi s̄o ñ w̄eni iné.

7 Ké Lua ikoyā kè gbè p̄ep̄eewa, a gawi b̄o M̄ozi oawa.§ N a tekea ḡeazeakeo Isailio i f̄o gwào. Tó zé pó ñ ga inépi b̄o ní gawi bee tao,

8 Nis̄inapi zé gawi deai?

9 Lá zé pó ñ yádañla gawi v̄i, zé pó ñ to yá b̄oñno na gawi dea z̄o.

10 Pó pó gawi v̄i yāa gawi v̄i bo, gawi pó deaàlapi yái.

* 2:13 Zln 20.1   † 3:3 B̄oa 24.12   ‡ 3:3 Zel 31.33, Eze 11.19   § 3:6 Zel 31.31

§ 3:7 B̄oa 34.29

¹¹ Tó pɔ ɔɔsoplana bɔ́ n̄ gawio, pɔ́ pɔ́ ɔ́ ku gawi dea zɔɔ.

¹² Wɛɔɔa beei guu wi yā'o seasai.

¹³ Wá de lán Mɔiziwao. A sálana kù a oaa, ké Isailio su a oa tekea pɔ́ lé gɛzɛa láaa eo.*

¹⁴ An nòse tàta, asa e gbā tó aale Luabaakuarĩnɔ lá kyoke, sálana doũpi ɔ́ kua n̄ làasooaɛ. Ili goo, sema tó gbé naa Kilisiwa bàasio.

¹⁵ E tia tó wále Mɔizi yá kyoke, sálanapi ɔ́ kua n̄ làasooaɛ.

¹⁶ Ama tó aa zè n̄ Diio, sálanapi a go n̄ làasooa.

¹⁷ Diipi mé Lua Nisĩnapi ũ, mé gu pɔ́ Dii Nisĩnapi kuu, we wĩ ɔ́ wéɛɔ ũ.

¹⁸ Wá gbé pɔ́ pɔ́ ɔ́ wá oawaɔ, wále Dii gawi ɔ́lɔné lán díiwa, wio li laaàwa, wá gawi ɔ́ káfi. Dii pɔ́ de Lua Nisĩna ũpi zĩn we.

4

Zinaɔ kua ga lézi

¹ Ayãmeto lá Lua zĩ bee dàwɛɛ a sùuu guu, wá kúsu lí kwéo.

² Wa ɔ́kpà asii wisaiyãɔzi, wili yáke n̄ wezɛoo, mé wili Lua yá koleo. Wi slana'óné wásawasa wá wázia keke gbépiie Lua dɔa guuɛ.

³ Tó baona pɔ́ wále kpá uleaɛ, gbé vūaaaɔ ɔ́ a uleané.

⁴ Asa dúniaɛ bee dii Yesusaideɔ wé v̄lakù, ké aasu baona sí, Kilisi pɔ́ de Lua taa ũ gawi gupunéo yáie.

⁵ Wá zia kpàwa wále keo, Yesu Kilisi diike kpàwa wále ke, mé wále zɔbleé aà yái.

⁶ Lá Lua ò yāa, gu pu gusiau,* à gupù wá s̄su màa lo. Gupuapi de aà gawi pɔ́ lé teke Kilisi oawa dɔa ũ.

⁷ N beeo wá gbé pɔ́ wá àizeɛ bee kūaɔ, wá de lán ɔ́ oowa, ké wá e d̄s gbāa zɔɔ ì bɔ́ Lua kíie, wá kíi no.

⁸ Wio ìadawá gupiiue, n̄ beeo wili fuo. Wi bilike, ama wá wé dɔa Luazi lí busao.

⁹ Wĩ wá wetā, ama Lua lí wá tó weo. Wĩ wá pále, ama wili gao.

¹⁰ ɔ́ɔpii wá kú Yesu ga suawá guu, ké aà wēni e bɔ́ gupuau wá m̄wa yái.

¹¹ Wá gbé béɛɔ wio ku ga lézi Yesu yái, ké aà wēni e bɔ́ gupuau wá m̄e pɔ́ a ga guu yái.

¹² Màa gapi lé zike wá guu, mé wēnipi lé zike á guu.

¹³ A kēa Lua taalau wá m̄e: Ma Lua náaikè ɔ́ ma yā'ò.† Wápio s̄s wa Lua náai doũpi kè, ɔ́ wále yā'o a yái.

¹⁴ Asa wá d̄s lá Lua Dii Yesu b̄o gau, a wá b̄oànɔ gau s̄s, i wá kpá a kùe s̄anu n̄ ápiɔ.

* 3:13 Bɔa 34.33   * 4:6 Daa 1.3   † 4:13 Sou 116.10

15 Beeɔ lé wá le píi á yáí, Lua gbêke i li gbé dasidea, àà sáaukpaá i káfi àà tɔbɔa yáí.

Weda mē dafui

16 Ayāmeto wá kúsu lí kwéó. Baa tó wá mekaa lé yaikε, wá guu Ìb dafukū lá gu lé dɔε.

17 Wá ìadama gɔɔ do leenaε bee lé gawi zɔɔ láasai iwēε, a de beeaɔ.

18 Wá wé kú pɔ pɔ wí wesie kíio, sema pɔ pɔ wíli wesieo. Asa pɔ pɔ wí wesieá gɔɔpla pɔε. Pɔ pɔ wíli wesieo sɔ Ìb ku gɔɔpiiε.

5

1 Wá dɔ tó wá sɔ pɔ wá kúu kpé ũ dúnia guue bee yàa, Lua a kpé pɔ wi dɔ ní ɔoɔ kpáwá a be e gɔɔpii.

2 Wi we sɔpi guu fεεε, wá ye luabε pɔpi daε,

3 asa tó wa bɔ sɔu, wá ku mesaio.

4 Gɔɔ pɔ wá kú sɔε bee guu, wi we fεεε lá wá asoseawa. I ke wá ye bɔ a guu no, wá ye luabε pɔ daε, ké wēni wá sɔ pɔ Ì gapi mɔ.

5 Bee yáí ũ Lua wá kái, ũ à a Nisina kpáwá gba pɔ à dɔaa dàwēε ũ.

6 A yáí tò wá sɔ Ìb dilea. Wá dɔ gɔɔ pɔ wá mεε bee ku, wá kú Dii kíio.

7 Asa Dii náai wá kuò, i ke wesia pɔele yá no.

8 Wá sɔ Ìb dilea. Bɔa sɔu gea Dii kíi mé maawēε.

9 Kua me guun nò, bɔa a guun nò, wiɔ weεε wá yá kaaàgu.

10 Asa Kilisi aɔ zɔlea a gínaa, wápii wí bɔ ze àà aε, i fiabo wá baadeε àà kua me guu yákeawa, a maa ge a vái.*

Gbēnazinaɔ kea na ní Luao zí

11 Lá wáε viake Diiε màa, wi weεε gbéɔ yápi zé e. Lua wá sáasá dɔ, mé wá ye à wá dɔ á sɔu màa.

12 Wáε wázia sáaukpaé Ìb no, wáε á gba zé à ìanadā wá yá musue, í e yázási gbé pɔ Ì ìanadā pɔ pɔ àle e ní wéó, i ke sò yá nowa.

13 Tó ále e wá liaaaε, Lua yáie. Tó wa su wá dɔɔwa, á yáie.

14 Asa Kilisi yeawázi yá mé wá kúa gbāa. Wá è tó gbé mendo gà gbépii gēε ũ, aa gà mípiin we.

15 A gà gbépii gēε ũ, ké gbé pɔ gɔɔ su wàò kú rízia pɔ ũ bo, sema gbé pɔ gà ní gēε ũ à vù pɔ.

16 Bee yáí wíli gbēε gwa lá dúnia Ì àà gwawa tia bo. Baa ké wá Kilisi dɔ lá dúnia àà dɔwa yāa, wá àà dɔ màa tia bo.

17 Tó gbé naa Kilisiwa, gbé dafuε. Àà kua zi gēε, a dafu mé mò.

* 5:10 Lom 14.10-12

18 Bee b̀ Lua ḱi piiε. A wá keano na ń Kilisi gb̃ao, ̃ à gb̃εo kea naano źi d̀aw̃εε.

19 Kilisi sabai Lua d̀unia k̀eano na gb̃εo t̀aaeo ỹadasai. A gb̃εo keaano napi ỹad̀aw̃εε.

20 Beewa Kilisi g̃εon wá ũ. Lua lé gb̃εo sisi wá musu. Wa wabik̀ewá Kilisi gb̃eu, à ke na ń Luao.

21 Lua tò duunsaide g̀o duuna awakpabo ũ wá ỹái, ké naawá guu Lua i to ýa b̀wano na.

6

1 Lá wáε z̃ike Luaε, wa awakp̀aé, ásu to gb̃εke p̀o Lua k̀èε ke p̀ao.

2 Asa Lua m̀è:
Ma n ỹamà a g̀owa,
ma donle suabag̀o.*

G̀o k̀a sa, gb̃á mé suabag̀opi ũ.

3 Wili ýa p̀o a to gb̃é fu keo, ké wasu wá źi s̃aa eo ỹái.

4 Wi wá luaz̃ikenkeo gb̃éone ýapii guu. Wi menaf̃o maamaa ń iadaawáó ń taasio ń w̃é̃ao.

5 Wà wá gb̃é, wà wá k̀a kp̃eu, wà f̃elewano. Wa źi gb̃aa k̀è, wi e i'òo, noana wá dé.

6 Wá òone ń ǹsemendoo ń d̃ao ń s̀uuuo ń maakεao ń ǹsepuaó ń yenzi m̀afilisaio

7 ń s̃iana'oao ń Lua gb̃ao. Wá maakεbo k̀ua wá oplaau ń zεεo.

8 W̃i wá kp̃ela, w̃i wá kp̃ebo. W̃i wá t̀o ṽai sí, w̃i wá t̀nasi. S̃iandean wá ũ, ̃ w̃i wá dile m̀afilideo ũ.

9 T̀odeon wá ũ, ̃ w̃i wá dile gb̃εandoo ũ. Wá b̃éε fá, ̃ w̃i wá dile g̃eo ũ. W̃i wá dile p̀ogb̃εao ũ, ama w̃ili wá deo.

10 Wá p̀o ò naε, ̃ w̃i wá dile p̀osiadeo ũ. Wi gb̃εo ke odeo ũ dasi, ̃ w̃i wá dile taasideo ũ. Wá p̀opii ṽi, ̃ w̃i wá dile p̀osaideo ũ.

11 Kolenideo, wa ỹa'òé wásawasa, wa wá ǹse w̃éé.

12 Wi wá ǹse k̀kpaéo, áme a á p̀o k̀kpaw̃εε.

13 Ma ỹa'òé lán ma néowaε. Lá wa wá ǹse w̃éé, à á ǹse w̃éw̃εε s̃o.

K̃εa Yesusaideo wa

14 Ásu nak̃wa ń Yesusaideo. Kpelewa maa ń ṽaio aa gb̃ékpa ń k̃oi? Baa kpele gupua ń gusiao ṽi ń k̃oi?

15 Kilisi ýa a k̃se ń Setau p̀o kpelewa ni? Bó Yesude ń Yesusaideo ṽi ń k̃oi?

16 Kpelewa Lua kp̃é lé a ke doũ ń t̀aaci? Lua b̃éε kp̃én wá ũ, lá a òwa à m̀è:
Máó k̀úrño, máó bebe ń guu,†

* 6:2 Isa 49.8 † 6:16 1Kln 3.16, 6.19

míɔ de ní Lua ũ,
 aaiɔ de ma gbéɔ ũ.‡
 17 Ayámɛto Dii mè:
 A ké má, àliɔ kú ádoa,
 ásu ɔká pɔ gbáɛawao,§
 mí á sí,
 18 míɔ de á Mae ũ,
 íɔ de ma nɛgɔɔ ní ma nɛnɔɔ ũ.*
 Dii Gbãapiide mé ò.

7

1 Ma gbé yenzideɔ, lá Lua ɛgbèwěɛ màa, wà kě yá pɔ ì mɛ ní nisínao gbáɛwa míɔmíɔ, wí wɛɛɛ wà wá kua adoa ɛpapa víakea Luae guu.

Pɔlu pɔ kea Kɔlenideɔwa na

2 A wá kú ɔplapla. Wi tàaekɛ gběɛɛɔ, wi gběɛ òɔkpao, wi gběɛ taiinkɛɔ.

3 Mi bee o mà yádaála no. Má ò kò, wa gan nò, wá kún nò, á yá dɔ wá sɔwae.

4 Má á náai ví zɔɔ, mi íanadã á yá musu maamaa. Wétɛa mɔawɛɛ guu píi ma nòɛninia kpɛ ɔɔ, ma pɔ kèna yáiyái.

5 Baa ké wa ka Masedoni bùsuu,* wá mɛ i e dɔɔ. Wétɛa píi wá lé, wà fɛɛwá ní sòleo, ɔ wá kú sòdeedeɛ guu.

6 ɔ Lua pɔ ì yěɛsaideɔ nòɛ níni wá nòɛ níniwěɛ Titu mɔa guu.

7 I ke aà mɔa ado no, ké a aà nòɛ níniè yáíe ɔ. A òwɛɛ áɛ ma bɛɛɛ, á kú déndɔmɛɛ guu, a zɛmanɔ sa, ɔ ma pɔna kãfi.

8 Baa ké lá pɔ má kèé á pɔ yà, má láasoo pále dao. Ma láasoo pále dà yãa, ké má è lápi á pɔ yà gɔɔpla,

9 áma ma pɔ kèna sa. I ke ké ma á pɔ yáé yáí no, ké á pɔsia tò a nòɛlilɛ yáíe. A pɔyaapi bɔ Lua kíie. Bee yáí ásoo wá kèéɔ.

10 Pɔsia pɔ bɔ Lua kíi ì to gbé nòɛlilɛ Luapi i aà suaba líɔ déndɔmɛɛ vío. Dúnia pɔsia mé ì ga iné.

11 A gwa lá pɔsia pɔ bɔ Lua kíipi zikè á guu. A mɛ wà sa, a gi ní áziao, á pɔ fɛɛ, vía á kú, a ma bɛɛkè, a wɛtã, a vãikena swágàga. Apíi guu a ázia òɔnɛ ké á tàae ví yápi guuo.

12 Baa ké ma lápi kèé, i ke gbé pɔ tàaekè ge gbé pɔ à tàaekèè yáí no, má kè Lua dɔa guu, ké á yeawázi e bɔ gupuaue.

13 Wá nòɛninia bee bàasi, wá pɔna kãfi maamaa Titu pɔna yá musu, ké ápíi á tò aà nisína sù yáí.

14 Ma íanadàè yāa á yá musu, i to wí ma kũo. Lá wa síana'òé yápii guu, màa wá íandāa Titue kè síana ũ.

15 Lá a aà díle gbía a aà kpelà, mé a aà yāmà ápii, tó à láasookè yápiwa, aà nòse í ea yáalwáe.

16 Ma pɔ kèna, ké má á náai ví yápii guu yái.

8

Kɔ kámasakaa

1 Gbɛ́, wá ye àò gbɛ́ke pɔ Lua kè Yesude pɔ aa ku Masedoni bùsuu wéle ní wéleɔɔne dɔ.

2 An yāa ní íadaama pāslo guu, an pɔ kèna maamaa, ɔ baa ní ní taaside búubuuko aa gbadà sɔ̀sɔ̀.

3 Má òé aa gbadà ní gbāa léu, a de ní gbāa léa se.

4 Aa gbèawá nízi awa ní awao, wà ní gba zé ní ɔ e àò ku Lua gbé́ kámasa guu.*

5 Aa kè de lá wá wé dɔia, aa nízi kpà Diiwa gíá ní wápiɔ lɔ lá Lua yeiwa.

6 ɔ wa wabikè Tituwa aà gé kámasa yá pɔ a dàale á guu lekpaaii.

7 Lá á gbāa yápii guu, luanaaika ní yā'oao ní dɔao ní yápii áiao ní á yeawázio, àò gbāa kámasapi kaa guu lɔ.

8 I ke ma yādiléé no, kɔai pɔ gbɛ́páleɔ kè ɔ má òé, ké mà e mà á yea gbé́zi síana dɔ.

9 A wá Dii Yesu Kilisi gbɛ́ke dɔ. Aà pɔde'ia à gè pɔsaide ũ á yái, ɔ aà pɔsaideke guu à á ké pɔdeɔ ũ.

10 Lá má è yápi musun we. Bee kɔsí ní á gbé pɔ a ze ní yápio za muyāa, mé á kè.

11 A yápi lekpaai sa. Lá á sɔu mà ní a keao, à ke á gbāa léu.

12 Tó gbé gbadà ní nòsemendoo a pɔvia léu, bee í ká, i ke pɔ pɔ a vío no.

13 I ke áò taasike gbé kɔniɔ aao namable no. Aò kpaaii.

14 Tia kéwa pɔ pɔ díazi à yooné an pókēsāama guu. Gɔɔewa sɔ, pɔ pɔ dízi aai ea yooé á pókēsāawá guu. Beewa áò kpaaii.

15 Lá a kēa láuwa wà mè:
Sèlenzɔ̀de pɔ í fēo,
yɔ̀nde pɔ í kēsāo.†

Pɔlu Titu sáaukpaa Kɔlenideɔne

16 Ma sáaukè ní Luao, ké a tò á yá dɔ Titu sɔwa lamawa.

17 A wá yāmà, aà me wà à mɔ á gwai, àle mɔ teasi no.

18 Wá gbèdo pɔ aà tó lígua Yesudeɔ guu pii baonakpaa musu ɔ wá dàè.

* 8:4 Lom 15.26 † 8:15 Bɔa 16.18

19 Bee gb_{ea} lo Yesudeo aà sè aà géwan_o kámasa zì pò wále ké kéi. Wále zìpi ké Dii tób_o yáie ní nòsemaa pò wá dào.

20 Wále gb_é wá tàae'ea gba zō pò na wá zì yá musu abaa b_o.

21 I ké yá pò maa Dii_e ò wále weele adoo, ní pò pò maa gb_ēnazina_one_o b_e.[‡]

22 Wa wá gb_ēpále dàn_e lo. Wa aà laai gwá a gēna lé v_{io}, wá è a áiavi yápii guu, mé aà áia èa kàfi tia, ké a á náai v_i yáí.

23 Titu gb_é bee s_o, ma zik_endee pò wi á maa weele s_ānun aà ũ. Wá gb_é k_inio s_o, Yesudeo zina_one, aai Kilisi tób_o.

24 Ayāmeto à ob_né ké á yeñzi, Yesudeo i d_o ké wá íandāa á yá musu síana v_i.

9

1 Má lák_é Lua gb_éo k_o kámasa pò wále kápi yá musuo,

2 asa má d_o a nòsemaa dà, ò ma íanad_à Masedonio_{ne} ma m_e Geleki_o sou mà za muyāa. A áiapi ní gb_é daside me f_èle.

3 O ma wá gb_épio zìwá à_o ku sou guu lá má òwa, ké íana pò wá dà yápi musu su ké p_āo.

4 Tó Masedonio m_òman_o, tó aa è á sou i mao, wí a wá k_ūe, ké wa á náaik_è yáí. A è, má á pò o b_e?

5 Ayāmeto má è a maa mà o gb_épio_{ne} aa d_oaamee, aa gba pò a d_oaa a a legb_è yá keke káau, a sou i ma, io de nòsem_endo gba ũ, i ké gba teaside no.

Gbadaa ní nòsem_endoo

6 A láasooke yáe beewa.

Tó ní t_ò y_oo, ni keke y_oe,

tó ní t_ò z_oo, ni keke z_oe.

7 Baade kpá lá à zèd a s_o guuwa oosisisai teasisai. Lua ye gb_é pò í gbada ní p_onaozi.

8 Lua a f_o to èfāi pii liála, g_oopii p_opii i m_owá yápii guu e à liála maakea pii guu.

9 A k_ēa Lua taalau wà m_e:

I pò fáe taasido_{ne},

aà maakea lo ku g_oopii_e.*

10 Lá Lua í p_obui kpa p_ot_onawa mé í p_oblea kpa gb_épiiwa,[†] a p_obui kpáwá, i k_óé, á maakea gb_e i yáasa k_ú.

11 A á ké p_ode_o ũ yápii guu, lo gbada s_ous_o g_oopii, gb_éo i Lua sáaukpa gba pò á dàn_e wá sabai yáí.

12 Asa Lua gb_éo p_ok_ēsāma b_oole ò kámasa zìpi lé ké adoo, a to Lua sáaukpaa ligua maamaa b_e.

13 Gbɛ́ɔ Lua tɔbɔ, asa kámasa pɔ́ á kàpi lé ɔbɔné a misiile Kilisi
 bao pɔ́ a zèðe, mé a gbɛ̀kekèné ní gbɛ̀piio ní nòsemendoo,
 14 aai wabikeé, aai á nide Lua gbɛ̀ke pɔ́ tǔwá yáí.
 15 A Lua sáaukpa aà gba pɔ́ gè oaa yáí.

10

Pɔlu gia ní aziao

1 Ma Pɔlu, ma awakpàé ní Kilisi nòsenie sùuuo, ma gbɛ́ pɔ́ i me
 má buse á guu mé má pāsí á kpe.

2 Ma wabikèwá, tó ma mɔ, ásu to màɔ pāsíanɔɔ, asa má fɔ
 mà a pāsí ɔb á gbɛ́ pɔ́ aai me dúnia yá mé lé dɔaawɛɛɔne.

3 Wá kú dúnia guue, áma wili zika lán dúnia gbɛ́ɔwao.

4 Wá gɔ̀keɔɔá dúnia pɔ́ no, Lua gɔ̀keɔ gbāa pɔ́ wi zegikii
 gboodɔne. Wi ɔ̀nɔ búinaɔ suumpaɔ

5 ní wala pɔ́ i gíné wà Lua dɔo pii. Wi làasoo pii kú zìzɔɔ ũ aa
 misiile Kilisie.

6 Tó a misiilewɛɛ wásawasa, wá sɔu mà wà swágbāadeɔ
 swágaga.

7 I gbɛ́ gwa a beawae. Tó gbɛ́ dīle Kilisi pón a ũ, aà ea làasooke
 yáe beewa. Kilisi pón wá ũ laaàwa sɔ.

8 Baa tó ma íanadà zɔɔ iko pɔ́ Dii kpáwá yá musu, wí a ma
 kũo, asa á zedɔa yáíe, i ke á gbooa yáí no.

9 Má ye ma lákɛáé àɔ deé víadadanzi ũo.

10 Wí me ma lác gbia, í ní gba gbāa, áma tó wá kú kɔ wéu, ma
 lé ɔ̀ buse, ma yá lí tǔmáo.

11 Gbɛ́ pɔ́ lé o màɔɔ dɔ́ ké lá wá de lác guu, màa wáɔ de kua kɔ
 wéu.

12 Wá ke muua ge wá wá leeũ ní gbɛ́ pɔ́ aale nízia sáaukpaɔo.
 Aa nízia kpaáíá ní kɔo ní nízia leeũa ní kɔo ɔ̀nɔ vío.

13 Wá gbɛ́ beeɔ, wá íanadā de a léao. Wá dā kɔɔ pɔ́ Lua dāwɛɛ
 léue. Baa ápiɔ, kɔɔpi á ká.

14 Lá wa ka á kíi, wále ví wá pɔ́ léao, asa wa mɔ ní Kilisi baoo
 e á kíi.

15 Wili íanadā de a léa wa gbɛ̀pāleɔ zikàuo. Lá á luanaaikɛa
 lé káfí, wá ye zí pɔ́ wále ke á guu ɔta maamaa e kɔɔ pɔ́ Lua dāwɛɛ
 léue,

16 wí gé baopi kpái bùsu pɔ́ kú á aeɔ guu, gbɛ̀pāleɔ taaabaa
 íandāsai.

17 Tó gbɛ́ ye íanadā, aà dā Dii yá musu.*

18 I ke gbɛ́ pɔ́ í azia sáaukpa mé maao, sema gbɛ́ pɔ́ Dii í aà
 sáaukpa.

* 10:17 Zel 9.23

11

Zina egɛnaɔ

1 A ma fɔ yɔɔ ní ma sɔũkeyāo, āma ále ke kò.

2 Lá Lua lí sí sàao, màa ɔ má kũa á yá musu. A gɔ m̀endoε, ɔn Kilisi ũ. Ma á kpásāwà wéndia léso ũε.

3 Lá ml̄ē kōnikè εναε à aà sàsā,* vĩa lé ma kũ ké a su á sàsā sɔ, í á naa Kilisiwa gbāsísai ní ǹsemendoo tó.

4 Tó gbé m̀o Yesu yá p̀o dodo ní wá p̀o waasokèé, ge nisina p̀o dodo ní p̀o p̀o á èo ge baona p̀o dodo ní p̀o p̀o á s̄io, i aà gba zé maamaε.

5 Má è má kēsāa zina p̀o a ní díle deŋlaɔzi yāe guuo.

6 Baa tó ma léna nao, má d̄oa v̄i. Wá òb̄é ápii wásawasa yápii musu.

7 Ké ma baona p̀o b̀o Lua k̄ii waasokèé p̀osiwásai, mé ma azia b̀usa á káfia yái, tàae má kèa?

8 Ma Yesude páleɔ taiinkè, ma a asea èmá, ké mà e mào zikε á guu yái.

9 Gɔɔ p̀o má kúanɔ, tó p̀o lé kēsāa, mili ɪada gbēewao. Wá gbéɔ b̀o Masedoni b̀usu, aa m̀mεε ní p̀o p̀o lé kēsāa.† Má azia kũa, mi ke gbēεε aso ũo, mé máo mazia kũa màae.

10 N Kilisi síana p̀o kú ma guuo, gbēε a kpa ma ɪandāyāpie Gelesi b̀usuuo.

11 B́oyāi má ò màai? Má yeázi noa? Lua d̄o.

12 Yá p̀o mále ke máo keε, ké mà e zez̄o gbé p̀o aale ma léwεɔne aa ɪanadā lāváwa yái.

13 Gb́ep̄iá zina egɛnaɔne! Zikεn m̀afilideɔne! Aaí li Kilisi zinaɔ ũ.

14 Yāb̄onsae no. Baa Setāupi í li gupua malaika ũε.

15 Lá màae, tó aà zikεnaɔ lí maa zikεnaɔ ũ, yāb̄onsae no. An zia aɔ de ní yākeawae.

Pɔlu taasikεa a zínake guu

16 Ma εa lé o ɔ, gbēε su ma gwa s̄o ũo. Tó màan s̄o, ào ma kũa màa, ké mà e ɪanadā yɔɔ.

17 Yá p̀o mále o, Dii mé ma dauo. ɪana p̀o mále dā mazia náaikεa guue bee, mále dā m̄saikε guue.

18 Lá gbéɔ lé ɪanadā dasi dúnia yá musu, mapi s̄o má dāε.

19 Asa á ɔnɔnaɔ i menaf̄o ní m̄saideɔ ní p̄nao.

20 Tó wàle á ke zɔɔ ũ, tó wàle á só, tó wàle á taiinke, tó wàle gbāablewá, tó wàle á s̄anke, i menaf̄o.

21 Síanaε, wá buse! A k̄emεε wí ũ! Ama p̀o p̀o gbé kũa àle a w̄o ke, má kũa s̄ε. Mále o m̄saikε guue.

* 11:3 Daa 3.1-5 † 11:9 Flp 4.15-16

22 Ebeluɔ no lò? Má a ũ sɔɛ. Isailiɔ no lò? Má a ũ sɔɛ. Ablahaũ buiɔ no lò? Má a ũ sɔɛ.

23 Kilisi zikenaɔ no lò? Má a ũ deńla. Mále yá'o lán íandewae. Ma zikè deńla, ma daakpeu deńla,‡ má a gběa lé dɔo, ma kua ga lézĩ gěna lé vɔo.

24 Yudaɔ ma gbě flàala le bla m̀endosai§ gẽn sɔo.

25 Wà ma gbě ní goo* gẽn àaɔ. Wà ma papa ní gbɛo gẽn do.† Gó kpàlemanɔ gẽn àaɔ, ma ke isi guu gɔɔ do fáane ní gwãasinao.

26 Ma wéle dasi gea guu miɔ ku kai guu: Swa kai, kpáiweliwɛɔ kai, Yudaɔ kai, buipáleɔ kai, benanguo kai, sèa kai, ísia kai, Yesude egenaɔ kai.

27 Ma zĩ gbãa kè ní wãwão, ma itèkè a gěna lé vɔo, nɔana ní imio ma dede, ma leyè a gěna lé vɔo, má kú búu íandea guu.

28 A kɔniɔ bàasi Yesudeɔ pii kàakɛa ɔ tɔaa lá gu lé dɔ.

29 Gběe bùsa ɔ mi busaoa? Gběe fù ɔ i ɔaoa?

30 Tó a maa mà íanadãe, má dã ma yèesaike musue.

31 Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae dɔ ké mále etoo. Wàɔ aà sáaukpa gɔɔpii!

32 Gɔɔ pɔ má kú Damasi, kí Aleta ziia ò wà wélepi bíibɔleɔ dã wà ma kú,

33 ɔ wà ma bɔ fenentiu, wà ma pila ní bao gbí guu bíi kpe, ɔ ma pilimá.‡

12

Pɔlu wépfungu'ea

1 A kù mà íanadãe. Baa tó a ài vɔo, má ea su wépfungu'eaɔ ní yá pɔ Dii òlɔmɛɛɔwa.

2 Má gběe dɔ naa Kilisiwa, wà aà sè gèò e luabe síanau, a wè gẽo m̀endosain la. A gè ní m̀eon nò, mesain nò, má dɔo, Lua mé dɔ.

3 Má dɔ ké wà gbépi sè gèò e àizānablekii. A gè ní m̀eon nò, mesain nò, Lua mé dɔ.

4 A yá pɔ a oa keo mà, gbēnazina a zé vɔ à séle siuo.

5 Má íanadã gbépi yá musue, āma má íanadã mazia yá musuo, sema ma yèesaike yá bàasio.

6 Tó má ye íanadã, má íanadã m̀isaide ũo, asa síana má o. Ama má dāo, ké gběe su ma dile de lá á è má de ge lá á mà ma léulao.

7 Ké másu mà wala ke yāzɔɔ pɔ Lua òlɔmɛɛɔ musuo yáí, à le sòlɔ ma meu Setāu ĩwa ũ, àɔ ma gbě.

8 Ma wabikè Diiwa gẽn àaɔ yápi musu, aà pɔpi gomala,

‡ 11:23 Zln 16.23 § 11:24 Iko 25.3 * 11:25 Zln 16.22 † 11:25 Zln 14.19

‡ 11:33 Zln 9.23-25

⁹ ɔ a òmɛɛ gbêkɛ pɔ i kemɛɛ m̀ɔa, ỳɛɛsaikɛ guu ɔ a gbãa s̄lana ï bɔu. Ayãmeto má ïanadã ní pɔnao ma ỳɛɛsaikɛ musu, ké Kilisi gbãa ò kumala.

¹⁰ Beewa mi pɔnakɛ ní ma ỳɛɛsaikɛo ní widaaao ní taasikɛao ní ïadaaao ní wét̄ɛao Kilisi yáí, asa gɔɔ pɔ ma busa ɔ miɔ gbãa.

Pɔlu kàakɛa Kòlenideɔne

¹¹ Ma m̄saike k̀è, áme a ma dau. Ame a maa yãa à ma sáaukpa. Baa tó má pɔe ùo, má k̀ésãa z̄ina pɔ a ní díle denlapiɔzi yãe guuo.

¹² Ma a z̄inake seela òbè ní menao maamaa yãbɔnsaɛɔ ní dabudabukɛaɔ guu.

¹³ Bó ma á k̀ésãò Yesude kíniɔzii, ké mi gɔ á gb̄ɛɛ aso ùo bàasio? A sùuukɛmanɔ ní tàae beeo!

¹⁴ Tia k̀éwa ma m̀ɔa á k̀íi ḡɛn àaɔde sɔu mà, mé má gɔ á gb̄ɛɛ aso ùo. Ame mále á wɛɛɛ, i ke á pɔɔ no. Asa maeɔ mé aai àizeɛ díle ní néɔne, i ke néɔ mé aali dilenéo.

¹⁵ Má a pɔɔ ble pii, mí az̄la kpáwá ní pɔnao á w̄eni yáí. Tó ma yeaázi z̄ɔɔkù, á yeamazi a lao yã?

¹⁶ Eh̄, mi gɔé aso ùo, áma wà mè wɛz̄ɛnan ma ù, má s̄iwá ní k̀ɔniɔɛ.

¹⁷ Ma á blé gb̄é pɔ ma ní z̄íwáɔ kee sabaia?

¹⁸ Ma wabikè Tituwa aà gé á k̀íi, ɔ ma wá gb̄ɛdopi dàè. Titu á blé yã? Wá ká doũo lé? Wá tufa doũo lé?

¹⁹ Ale e yãa wáɛ bɔk̄i wɛɛɛ yã? Aawo! Wáɛ yã'o ní Lua d̄ɔao naa Kilisiwa guuɛ. Ma gb̄é yenzideɔ, ma bee òé pii á zedɔa yáíɛ.

²⁰ Via lé ma kú, tó ma ka á k̀íi, ké másu á le lá má yeiowao, mé ásu ma e lá á yeiowao. Mále víake sòɛɛ ní zaak̄uo ní pɔkũmao ní denlawɛɛɛɛao ní k̄yaaao ní k̄peo ní ỳɔɔo ní z̄ao.

²¹ Via lé ma kú ké tó ma ea m̀ɔ, ma Lua a to wí ma kú á yá musu. Gb̄é pɔ aa duunakè yãa aa gb̄ásikè, aa wùɛ ní gb̄ɛpãle nɔo aa wisaiyã k̀è, tó aai mikè ní yápiɔ keawao, má ɔ̀ɔɔnɛɛ.

13

Lɛdama gbɛzã

¹ Ma m̀ɔa á gwai ḡɛn àaɔden ke. Wí yási seelade gb̄ɛɔn pla ge gb̄ɛɔn àaɔ musuɛ.*

² Má òé yãa ma kuaánɔ ḡɛn plaade guu, mé mále oé ɔ á kpe, tó ma ea m̀ɔ, má gb̄é pɔ aa duunakè yãa ní gb̄é kíniɔ kee t̄ɛboo.

³ Ale seela wɛɛɛ ké Kilisi mé lé yã'o ma guu nolo? Too! I ke Kilisi gb̄aasai no, ïo gbãa á guu.

* 13:1 lko 19.15

⁴ Sɪanaɛ, aà paa líwaá gbāasaikɛyãɛ, ãma a kú ní Lua gbãaoɛ. Màa naawà guu wá buse sɔ̃, ãma wáɔ kuaàno á guu ní Lua gbãaoɛ.

⁵ A ázia tàasika à gwa, tó á kú Yesu Kilisi náaikɛa guu. A laasooke áziawa. I dɔ́ ké a kú á guuo lé? Tó màa no, a fuaɛ.

⁶ Má ye àò dɔ́ ké wápiɔ wi fuao.

⁷ Wáɛ wabikɛ Luawa ásu vãie keo. I ke ké gbéɔ wá maabo yáí no, ké à maake yáíe, baa tó wáɛ wá gwa gbé fuao ũ.

⁸ Wá fɔ̃ zɛzɔ̃ sɪanaɛo, sema wá zɛpooè.

⁹ Tó wá buse mé á gbãa, wá pɔ̃ ɪɔ naɛ. Yá pɔ̃ wi a wabikɛ mé de ké á yá e àò bɔɛia wásawasa.

¹⁰ Ma yá beõ kèé, ké tó ma mõ, másu wɛbiiwá mà iko pɔ̃ Dii kpàa mõéo. A kpàa á zɛɔa yáíe, i ke á gbooa yáí no.

¹¹ Tòo gbéɔ, à gò zia bàasi. A dɛɛka á yá e àò bɔɛia wásawasa. A ma ledama ma. A ledoũke àò na ní kɔ̃o, Lua yenzide aafiade ɪɔ kúánɔ.

¹² A fɔ̃kpakɔ̃wa ní Lua gbéɔ lépeakɔ̃wao. Lua gbéɔ fɔ̃kpàwá m̃pii.

¹³ Dii Yesu Kilisi gbɛkɛkɛé, Lua ɪɔ yeázi, aà Nisina ɪɔ gbékpaaánɔ ápii.

GALATI Yá pò kú láε bee guu

Galati bùsu gbēo Yesu baona mà wa sì Pòlu wélegea gēn plaade n̄ a àās̄deo guuε (Zin 16.6, 18.23). Ama waasoken p̄ale gè we lo, ̄ aa dàda gbé̄one aa mè, sema Yesude pò aa de Yudāo ùo misiile M̄ozi ikoyāε, aai t̄ōz̄ō. Pòlu k̄i yādanε bee b̄o Yesu Kilisi yá kpeε, àε Galati bùsu Yesudēo da z̄obleu. Ké a mà gbé̄pio lé swáε yá̄pizi, ̄ à láε bee k̄éné.

Ké Pòlu ye a gbé̄o εa laaid̄o baona zé m̄endonawa, ̄ à yādadané à mè:

A azia yá b̄ōlek̄éné, aà n̄selilea n̄ ledoū pò wa kè n̄ k̄ō n̄ Yelusaleū d̄oanāo ikoyāpi musu n̄ a k̄yāmasai n̄ Piεεo yá̄pi musuo. Pòlu a zinakeyā b̄ōlek̄éné, à kp̄ale à s̄iwà ké a zinakepi b̄ō Dii k̄iε (1-2).

A gbāa'è Luabaakuar̄n̄o k̄aau yá̄owa, ̄ à mè gbēe a e b̄o maa M̄ozi ikoyā maà sabaio, sema Yesu Kilisi náaikεa (3-4).

A tekp̄ar̄ngu aa wetā w̄o n̄zla v̄i n̄ Lua Nis̄ina d̄oaaanéo, asa Nis̄inapi i yāmaāo iné dasi, a séia mé yeak̄ōzi ū (5-6).

A k̄u Yesu ḡali p̄ii n̄ Yesudēo p̄ii swáε Pòlu yá̄pizi, aai sí n̄ n̄semendoo ké aa e b̄o z̄oblea bui p̄iiu.

Baona p̄ale kuo

1-2 Ma Lua zina Pòlu n̄ ma Yesude dee pò wá s̄anūo p̄ii wáme wa láε bee kè Yesude pò aa ku Galati bùsūone.* Ma zinake i b̄o gbēnazina k̄iio, gbēnazina mé i a led̄oεkeo, Yesu Kilisi n̄ Mae Lua pò aà b̄o gauo mé ma z̄i.

³ Lua wá Mae n̄ Dii Yesu Kilisio gbēkekeé, aai á gba aafia.

⁴ Kilisipi ḡi a w̄enii Lua wá Mae p̄oēāwa, à wá duuna k̄ēwá, ké à e wá b̄o d̄unia tia v̄aiε beeu.

⁵ Lua mé gawi v̄i ḡōpii! Ami.

⁶ Ké àε b̄o Lua pò á sisi a gbēke guu kpe màa ḡō̄, àε ze n̄ bao koleao, yá̄pi d̄ia maamaaε.

⁷ Baona p̄ale kuo. Gbé pò ye Kilisi baopi lilēo lé á liaaε.

⁸ Baa tó w̄ap̄io ge malaikae b̄o luabe à baona pò i kpaaf̄i n̄ pò pò wá òéoo waasokp̄áé, Lua láaikewà.

⁹ Wá òé yāa mé mále oé lo, tó gbēe baona pò i kpaaf̄i n̄ pò pò á màoo waasokp̄áé, Lua láaikewà.

* 1:1-2 Zin 16.6

10 Málε sáau wεελε gbēnazinawa yà, ge Luaε? Málε wεελε ma yá ká gbēnazinagu yà? Tó gbēnazina má ye à kárgu e tia, dō Kilisi zòbblenan ma ũo.

Yesu Pɔlu sea a zina ũ

11 Ma gbéɔ, má ye à dō ké baona pó mi kpáé i bɔ gbēnazina kíio.

12 Mi ma gbēnazina kíio, gbēe mé i damεεo, Yesu Kilisi mé bò m̀oaa.

13 A mà lá má kú yāa Yudaɔ zéu. Ma Yesudeɔ wetà wéle ní wéleɔ pásípási, má wélele mà ní midε.†

14 Ma Yudaɔ zépi yá kù ɔplapla de ma sáaɔla dasi, ma áia deńla wá deziɔ felekaayāpi guu.

15 Ama Lua ma dile a pó ũ za ma da ǹseu.‡ Ké aà ma sísia a gbēke guu gɔɔ kàè,

16 ɔ à a Né gbàεa,§ ké mà aà baona kpá buipáλενε. Mi gé kpálei gbēe gēziɔ,

17 mi gé Yelusaleũ gbé pó aa de zinaɔ ũ ma áaɔ kíio, ma ge Laalubuɔ bùsuu g̀ɔε, ɔ ma εa ta Damasi.

18 Wè áaɔ gbεa ɔ ma ge Yelusaleũ, ké wà kō dō ní Piεεo, ɔ ma keaàno gɔɔ gēo.*

19 Mi zina pále eo, sema Dii dáuna Zaaki bàasio.

20 Yá pó má kèépi, má sí ní Luao, εε málε tóo.

21 Bee gbεa ma ge Sili bùsuu ní Silisi bùsuo.

22 Gɔɔ bee Yesude pó kú Yudeɔ i wesimalεo,

23 áma aa su mà wà mè, gbé pó lé ní wetā yāa mé lé zé pó á wélele kaalepi waasokpa tiasa,

24 ɔ aa Lua tɔbò ma yá musu.

2

Pɔlu kō yamaa ní zina páleɔ

1 Wè gēo m̀endosai gbεa ma εa ge Yelusaleũ ní Baanabao.* Ma Titu sè, à gèwanɔ bɔ.

2 Ma ge we, ké Lua mé bò m̀oaa à kù mà γεε. ɔ ma baona pó mi kpa buipáλενε bɔɔlekè d̀aanaεne rítεε, ké zí pó má kè ní pó pó málε keo su ke pāo.

3 Titu pó wá sánu ní a Gelekikeo, aai gānawà aà tōzōo.

4 Yesude εgena pó gè wá guu kpáib mé aa yápi dà. Aa gè wá naa Kilisi Yesuwa wéεkea táasikaie. Aa ye wá da zɔbleue,

5 ɔ wi we wa misíilenéo baa yɔɔ, ké à e àɔ baona síana kūa yái.

† 1:13 Zin 8.3   ‡ 1:15 Isa 49.1   § 1:16 Zin 9.3-6   * 1:18 Zin 9.26-30   * 2:1 Zin 15.2-4

⁶ Gbè pò wàlè ní gwa ḍaana ũ, aai yãe káfimεεo. Lá aa de, i kemεεe yãe ũo, asa Lua lí gbēe zāboo.

⁷ Aa è Lua a baonakpaa buipāleεne nāmεε ma ɔzɪ, lá à a kpaa Yudaεne nà Piεεε a ɔzɪwa.

⁸ Asa lá Lua zíkè Piεε guu a zinakεe yá musu Yudaε k̄í, màa à zíkè ma guu buipāleε k̄í.

⁹ Zaaki ní Piεεo ní Zāa pò wàlè ní gwa Lua kpé gbapεle ũo gbēke pò Lua kēmεεe d̄, ɔ aa ɔkpàwá, wá ní Baanabao gbēke v̄ia ní k̄so seela ũ. Aa sí wápiε wà gé buipāleε k̄í, mípiε s̄o Yudaε k̄í.

¹⁰ Yá pò aa yei lé, ní taasideε yá à ɔwágu. Goo bee s̄o wá me wà ní a keao kò.

Yesu náaikεa mé i wá suaba

¹¹ Ké Piεεe m̄o Antiōsi, ma giè weliwe ké à zà yáwa yáí.

¹² Asa e Zaaki zinεo aao gé kái, i poble ní buipāleεε. Ké aa kà, ɔ à b̄zā à kēmá, ké àlε v̄iake Yuda pò aa zè ní t̄ɔz̄yāoεne yáí.

¹³ Yuda k̄iniε nāwá m̄ofilipi guu. Baa se aa Baanaba gá nāmá.

¹⁴ Ké má è aa baona síana k̄ua a zéwao, má ò Piεεε amp̄ii wáa: N Yuda ia ní kú lán buipālewa, i ke lán Yudawa no. Kpelewa níȳ ɔ̄ gāna buipāleεwa aao Yudaε yá k̄uai?

¹⁵ Yudaεn wá ũ, buipāleε pò aa Lua d̄oεn wá ũo.

¹⁶ Ama wá d̄o ké gbēe lí b̄o maa zíkεa ikoyāpiwa yáio, sema Yesu Kilisi náaikεa ado b̄asio.† Baa wápiε, wa Kilisi Yesu náaikè, ké wà e b̄o maa wá Kilisi náaikεapi yáie, i ke zíkεa ikoyāpiwa yáí no, asa gbēe lí b̄o maa zíkεa ikoyāwa yáio.‡

¹⁷ Goo pò wále weεεe wà b̄o maa naa Kilisiwa, tó wá è du-unkεnaεn wá ũ s̄o, bee m̄e Kilisi lé duuna wēz̄igba yà? Aawo!

¹⁸ Tó ma ea lé ikoyā pò má gb̄o keke, a tàaeden ma ũ we.

¹⁹ Asa má de ge ũ ikoyāpi musue, ɔ ma b̄o a yáú ké mào ku Lua pò ũ yáí. Ma ga líwa ní Kilisio.

²⁰ Mapi má kú b̄o, Kilisi mé kú ma guu. Tiasa ma gbēnazinke guu má kú Lua Né pò yemazi à ḡi a wēnii ma yáí náaikεa guue.

²¹ Málε Lua gbēke b̄aδεo. Tó w̄i b̄o maa ikoyāpi yáie, Kilisi gá p̄aε.

3

M̄ozi ikoyā ní luanaaikεao

¹ Galati m̄isaideε! Wa Yesu Kilisi gaa líwa s̄ásā òé wásawasa. Wà p̄ɔd̄awá yà?

² Má ye mà yá m̄endo gbεawá. A Lua Nis̄ina è zíkεa ikoyāwa yáí yà, ge yá pò á m̄api náaikεa yáie?

† 2:16 Lom 3.20, 22 ‡ 2:16 Sou 143.2

³ Akεa a gō m̄isai kéwai? A dàale ní Lua Nis̄ina gb̄āaoε, ò ále a midε ní áz̄ia gb̄āao saa?

⁴ A taasi saε kè pá yà? Aò p̄āo.

⁵ Lua a Nis̄ina kp̄awá à dabudabuò kè á guu á z̄ikεa ikoyāwa yáí yà, ge yá p̄ó á m̄api náaikεa yáíε?

⁶ A gwa Ablahaūwa. A Lua náaikè, ò Lua tò yá b̄àànò na.*

⁷ Aò d̄ó ké gb̄é p̄ó aa Lua náai v̄iò mé Ablahaū buiò ū.†

⁸ Lua baonakp̄a Ablahaūε à mè á báaada bui p̄iigu aà sabai,‡ asa wà d̄òaa wa kè Luayātaalau wà mè Lua a to yá b̄ò ní buip̄alεò na a náai p̄ó aa ke yáí.

⁹ Beewa Lua ì báaada gb̄é p̄ó aa a náaikèògu, lá a kè a náaikεna Ablahaūεwa.

¹⁰ Gb̄é p̄ó zè ní z̄ikεa ikoyāwao ḡò láaipò ūε, asa a kēa láu wà mè, gb̄é p̄ó líò yá p̄ó kú ikoyā lá guuò k̄ūa píi a zéwaoá láaipòε.§

¹¹ Wá d̄ó s̄áas̄á ké Lua lí tó yá b̄òr̄nò na z̄ikεa ikoyāwa guuo, asa wà mè gb̄é p̄ó Lua tò yá b̄àànò na a náai p̄ó àle ke yáí mé aò ku.*

¹² Ikoyā i k̄'ε ní luanaaikεaoo, asa wà mè gb̄é p̄ó ikoyāpi k̄ūa mé a wēni e a guu.†

¹³ Kilisi ḡò láaipò ū wá gb̄eu, à wá b̄ó ikoyā láai guu, asa a kēa láu wà mè, gb̄é p̄ó wa lòo líwaá láaipòε.‡

¹⁴ Bee kè m̄aa ké báaa p̄ó Lua dà Ablahaūgu e ḡò buip̄alεòne Kilisi Yesu sabaie, wí Nis̄ina p̄ó Lua a legb̄è e aà náaikεa yáí.

M̄ozi ikoyā ní Lua legb̄ēao

¹⁵ Ma gb̄éò, gb̄ēnaz̄in yāke a taa m̄alε owáé. Tó gb̄é legb̄e d̄ile mé a seeladeò v̄i, wa f̄ò wà a b̄ādeò, wa f̄ò yāe k̄áfiuo.

¹⁶ Beewa Lua legb̄è Ablahaūε ní aà buio. A kēa Luayātaalau, wi mε ní aà buiò lán dasi wàle owao,§ wà mè ní aà buioε, gb̄é m̄ēndε, òn Kilisi ū.

¹⁷ Yá p̄ó má ye on ke: Lua d̄òaa legb̄èè yāa, à mè a bàa àò kuaànò. A wè òaa pla ní baakwio (430) gb̄ea ò ikoyā m̄.* Ikoyāpi a f̄ò legb̄ēapi gb̄ooo, a f̄ò à a b̄ādeò.

¹⁸ Tó wí Lua báaa e z̄ikεa ikoyāwa guue, báaapi a b̄ò aà legb̄ēa guu b̄o. Lua gb̄ēkεkè Ablahaūε ké à a legb̄èè yáíε.†

¹⁹ B̄óyāi à ikoyā d̄ile bi? A k̄áfi e Ablahaū bui p̄ó Lua legb̄è aà yá musu àò m̄oε, ké gb̄éò e d̄ó wa de Luaε t̄aaedeò ū yáí. Lua a ikoyāpi kp̄a malaikaòwa, aa nà k̄óε a ozi, ò a d̄ile gb̄éòne.

²⁰ Lua legb̄ēa s̄ò, Luapi yáε ado, aà bàa kú ní k̄óεoo.

* 3:6 Daa 15.6, Lom 4.3 † 3:7 Lom 4.16 ‡ 3:8 Daa 12.3 § 3:10 Iko 27.26

* 3:11 Abk 2.4 † 3:12 Lev 18.5 ‡ 3:13 Iko 21.23 § 3:16 Daa 12.7 * 3:17 B̄oa 12.40 † 3:18 Lom 4.14

21 Tòò! Ikoyāpi b̀ Lua lēgbēa kpe yā? M̀a no! T̀o ikoyā p̀ ì wēni kpámá kú yāa, d̀ wa b̀ maa ikoyāpi sabai.

22 A kēa Luayātaalau wà m̀, duuna gbēpii kákpεukè, k̀e báaa p̀ Lua a lēgbēpi e g̀ Yesu Kilisi náaikεnao p̀ ù aà náai p̀ aale kēpi yái.

23 Za d̀ Yesu náaikεa i m̀, ikoyā wá kákpεu k̀, a wá k̀a dakpεunao ù e Yesu náaikεa p̀ lé m̀ g̀ b̀d̀.

24 Beewa ikoyāpi de wá gwana ù yāa e Kilisi à m̀, k̀e wá b̀ maa aà náaikεa yái.

25 Lá Yesu náaikεa kà sa, wa b̀ wá gwana yáu.

26 A naa Kilisi Yesuwa guu á de Lua néo ù ápii aà náai p̀ ále kē yái,

27 asa á gbé p̀ a da'ilekè Kilisi p̀ ù, a Kilisi dàε.

28 Yudaò ñ buipáleo, z̀o ñ ẁéεo, g̀εo ñ ǹεo dodoa k̀εo, asa ápiiá douē naa Kilisi Yesuwa.

29 T̀o á de Kilisi p̀ ù, á de Ablahaù buio ùε, mé á de àizeε p̀ Lua a lēgbèè blenao ù.‡

4

1 M̀a lε oé, g̀o p̀ t̀ubiblena de né ù, baa t̀o aà mae p̀o de aà p̀ ù pii, a z̀o kēao.

2 I misiile a gwanaone ñ ziiáo e g̀o p̀ aà mae d̀ilewa.

3 M̀a s̀ wápio, g̀o p̀ wi k̀asaak̀o, wi z̀oble felekaa p̀ p̀ ẁ misiilenéone.*

4 K̀e g̀o p̀ Lua d̀ile kà, à a Né z̀ì, wá aà ì gbēnazina iawa M̀oizi ikoyā guu,

5 k̀e aà wá gbé p̀ M̀oizi yá iko víwáó bo, ẁ g̀ a néo ù.

6 Lua a Né Nisina dà wá s̀ guu, k̀e wá de a néo ù yái. Nisínapi ì wiile ì m̀: Baa, ma Mae!

7 Ayámεto z̀on n ù bo, nén n ù. Lá Lua Nén n ù, à n kē a àizeεblena ùε.†

P̀lu bilikea Galatiowa

8 G̀o p̀ á Lua d̀o, ì z̀oble p̀ p̀ aa de Lua ùone.‡

9 Lá a Lua d̀ tiasa, atēsa k̀e Lua á d̀, b̀yái a εa lé zε ñ p̀ gia yáfuna gbāasaipio bi? B̀yái a εa á ye z̀oblené dafu bi?

10 I g̀oεo ñ m̀εo ñ dikpεeo ñ ẁεo tēbo.Š

11 V̀ia ma k̀ á yá musu. Asi taasi pā má k̀ á guua?

12 Ma gbéó, ma wabikèwá, à g̀mawa, asa ma g̀áwae. Yāa ì tàaekεμεεo.

13 A d̀ k̀e gyāeke guu o ma baonakpàué séia.

‡ 3:29 Lom 4.13 * 4:3 Gal 4.9, Kls 2.8, 20 † 4:7 Lom 8.15-17 ‡ 4:8 1Kln 8.4-6

Š 4:10 Lom 14.5, Kls 2.16

14 Baa ké ma gyãkea kèè yãa ũ, i sakamaguo, i gyaũkeao, a ma si lán Lua malaika ge Kilisi Yesupiwaε.

15 Báaa pó ále kemεε yãa kèa ni? Má f̄o á yá musu, tó à zekè yãa, á á wé b̄b̄o kpaεε.

16 Ké ma síana'òé yáí ñ ma ḡo á zangude ũ saa?

17 Gb̄épiᵋ keaé kèkè, i ke á maa yáí no. Aa ye à kéwáε, í namá.

18 Wãa ní yãmaao ḡoᵋpii mé na, i ke ḡoᵋ pó má kúán̄o ado no.

19 Ma né yenzideᵋ, mále á ia wãwãke ᵋ e Kilisi àᵋ sadaágu.

20 Má ye màᵋ kúán̄o tia, mí a yá'oa lile, asa ma bílikè á yáwáε.

Hagaa ní Salao

21 A omεε, á gb̄é pó á ye misiile ikoyãεᵋ, i ma lá a ku M̄oizi ikoyã guo lé?

22 Wà mè Ablahaũ neḡᵋᵋ ᵋ gb̄éᵋn pla. A ado ᵋ ní z̄oεε, * mé à ado ᵋ ní w̄éεᵋ.†

23 Z̄oᵋpi ne ᵋ gb̄énaẓinke guuε, ñ w̄éε a pó ᵋ Lua legb̄ea yáí.‡

24 N̄oεpiᵋ yá d̄ew̄εε yãtaa ũ, Luabaakuañ̄o yá leε pla ũ. Ado b̄o Sinai gb̄e kíiε, ᵋ z̄oke iné. Bee mé Hagaa ũ.

25 A de Sinai gb̄e pó kú Laalubuᵋ b̄usu yãtaa ũ. Yelusaleũ tia de a ũ ᵋ, asa àle z̄oble ní a gb̄éᵋ píiε.

26 Yelusaleũ pó kú musu mé w̄éε ũ. Ōmε wá da ũ.

27 Asa a k̄ea láu wà mè:

P̄onake, fi pó ni ne'io!

Gulake, n gb̄é pó ni n̄owãwãkeᵋ!

Asa n gb̄é pó n ḡo pákp̄anzi,

n né dasi aᵋ de n̄oε pó a ḡo aed̄wà p̄oa.§

28 Ap̄iᵋ s̄o ma gb̄éᵋ, Lua legb̄ea néᵋn á ũ lán Izaakiwa.

29 Né pó wa ᵋ gb̄énaẓinke guu ñadà né pó wa ᵋ ní Lua Nisina gb̄aaowa. Maa a de ní a tiao.

30 A k̄ea Luayãtaalau kpelewa ni? Wà mè: Z̄o yá ní a néo, asa z̄o né a e túbible ní w̄éε néoo.*

31 Ayãm̄eto ma gb̄éᵋ, z̄o néᵋn wá ũo, w̄éε néᵋn wá ũ.

5

Ḡoa w̄éεᵋ ũ

1 Ḡoa w̄éεᵋ ũ yáí Kilisi wá bóí, wa ḡo w̄éεᵋ ũ. A z̄eᵋ ḡiũgiũ, ásu to wà εa bakaé á níu z̄oᵋ ũ bo.

2 Mám̄εmaa P̄olu mále oé, tó á tò wà t̄z̄ᵋᵋ, Kilisi a káfiakééᵋ.

3 Ma εa má ò ma idãwáé, gb̄é pó tò wà t̄z̄ᵋᵋ, sema aà misiile M̄oizi ikoyãε píi.

4 A gb̄é pó ále w̄eεε à b̄o maa ikoyã guuᵋ, a áz̄ia kè Kilisiwa, a k̄ε Lua gb̄ékewáε.

* 4:22 Daa 16.15 † 4:22 Daa 21.1-2 ‡ 4:23 Lom 9.7-8 § 4:27 Isa 54.1 * 4:30 Daa 21.9-10

⁵ Yesu náaikεa guu wá dō ké wá bō maa, wá wé dōi n̄ aà Nisina gbāao.

⁶ Naa Kilisi Yesuwa tōzōa ge tōzōsai yāe v̄io, sema Yesu náaikεa pó i to wàò yekōi.

⁷ Alε gé aε yāa maamaaε. Déme tea sianai zεzōéi?

⁸ Yá pó ále e a zεv̄ipi i bō Lua pó á sisi à á sé kíio.

⁹ Pēεε'ese yōona i pēeti sé píi.*

¹⁰ Má á náai v̄i naa Diiwa guu ké á láasoo pále keo. Gbé pó lé á liaa sō, Lua a aà v̄iipi fiaboè, baa dén nò.

¹¹ Mapi sō ma gbé, tó tōzōyā waaso mále ke e gbā, bōyāi wàle ma wetāi loi? Tó màaε, dō Kilisi gaa líwa yá a sō gbēewao.

¹² Gbé pó aale á liaa n̄ tōzōyāo, aa ge n̄zia le wi se.

¹³ Apio sō gbé, Lua á sisi à gō wéεo ūe, āma ásu tó á gōa wéεo ūpi gōé pōakεa zé ūo. Aō misiilekōε àò yekōi,

¹⁴ asa yá mēndoe bee mé de Mōizi ikoyā píi mi ū: Nyō ye n gbédeezi lá nzia wēniwa.

¹⁵ Tó ále kō soso kō níwa, à laaika kō kaaleai.

Lua Nisina dōaaané

¹⁶ Mále oé à to Lua Nisina dōaaé, ázia pōeā i mide.

¹⁷ Azia pōeā lí kō'e n̄ Lua Nisina pōoo, mé Lua Nisina pōeā lí kō'e n̄ á pōoo. Aa gikōie, s̄ ili f̄o yá pó á yei kèo.†

¹⁸ Tó Lua Nisina dōaaaé, Mōizi yá iko v̄iwáo.

¹⁹ Wá wá dàa dō wásawasa: Káaluakaa, gbāsikεa, wisaiyā,

²⁰ táagbagbaa, gbēkōlekεa, íisea n̄ kōo, sòle, zangu, pōkūma, denlawεεεa, lekpaá, kōkpaalεa,

²¹ wēdōakōε, wēdekeεa, lalasi kōo n̄ yá bee taa. Mále a ledawá lá má dàwá yāawa, yābeetaakεnao kpala pó bō Lua kíi bleo.

²² Lua Nisina sō i yáε beeo iné: Yeakōi n̄ pōnao n̄ aafiao n̄ menao n̄ gbēkeo n̄ maao n̄ náaio

²³ n̄ zīabusaa n̄ zīakūadō. Ikoyāe lí gí yá beeo tàaeio.

²⁴ Gbé pó de Kilisi Yesu pó ūo n̄ dàa pāliwa n̄ a pōnidεao n̄ a pōeāo sānu.

²⁵ Lá wá kú Lua Nisina sabai, wà aà dōo sé.

²⁶ Wásu wàò yōo v̄io, wásuli kō pēāao, wásuli wēdōkōεo.

6

Ōdaakōwa

¹ Gbé, tó wasu gbēe kù n̄ zāa yáwao, á gbé pó Lua Nisina dōaaaé, à gōgōaànō busebuse, í laaika ké wasu á yō sōo.

² A kō aso sé. Alε Kilisi ikoyā papan we.

³ Tó gbēe lé azia gwa pó ū mé a pōe ūo, àle azia sāsāε.

* 5:9 1Kln 5.6 † 5:17 Lom 7.15-23

4 Baade a yākea tàasika, i gbasá Ìanadā. Asu a yāleeū n gbēpāleoo,

5 asa baade a azia aso see.

6 Gbē pó wàle Lua yādaè, aà a àizee lí a yādanede.

7 Asu ázia sásāo, wīli kōnike Luaeo. Pó pó gbé tō ō ì ké.

8 Tó gbé tō a dàa dōaaae guu, a kaalea iè. Tó gbé tō Lua Nisina dōaaae guu sō, a wēni láasai iè.

9 Wásu kpsa n maakeaoo, asa tó wi kámabodo, wá ài'e a gowa.

10 Ayámeto tó wa ze'è, wáli maake gbēpiie, atēsa wá Yesu náaikēn deo.

Lezaamá

11 A wēsā gbēngbēne pó má kè n mazia o gwa sa.

12 Gbē pó aale yāke wé yáio mé lé gānawá n tōzōyāo, ké wasu íadamá zea n Kilisi gaa líwao yá musuo yáie.

13 Baa tōzōnapio se, aa ikoyā kūao. Aa ye à tōzō ké wà e Ìanadā á seelapi musu yáie.

14 Má Ìanadā pōe yá musuo, sema wá Dii Yesu Kilisi gaa líwa yá bàasio, asa a yái dúnia gōmēe ge ū mé ma gō ge ū dúniae.

15 Tōzōa ge tōzōsai yāe vīo, sema gōa gbé dafu ū.

16 Lua gbēkeke gbé pó yápi kūaone, i n gba aafia. Aame aa Isaili síanao ū.

17 Za gbā gbēe su ma wetā loo. Ia pó wa dàa Yesu yái gbē ku ma mēwa.

18 Gbēé, wá Dii Yesu Kilisi gbēkeke á nisinae! Ami.

ΕΦΕΣΕΔΕΟ

Yá pò kú láe bee guu

Lua zina Pòlu wélegēa gèn àaōde guu à kè Efese wè àaōe (Zin 19.1-20.1). Pòlu dea dakpɛuna ũ guu ò à láe bee kèu Efesedeone (3.1, 4.1) Yá pò àle dané de yá pò Lua a zekàlené ké aao tei gɔɔpii ũe, ké a póp̄ii káaa an mide Kilisie, pò pò kú musu ní tɔɔleo pii (1.10).

Láe bee daalek̄ii (1.3-3.21) yá pò Lua kèwēe Yesu Kilisi sabai bɔɔlekè, ò à ledou pò wá v̄i naa Kilisiwa yá bɔɔlekè, à mè Lua Yuda Yesudeo ní buipāle Yesudeo kè a gb̄é ũ mēdoūdeō ũ. Bee gb̄ea (4.1-6.20) Pòlu òné aa āiakē wàɔ ku mēdoūdeō ũ naa Yesu Kilisiwa Yesu gāli guu, uaɔ guu, zikēk̄iɔ ní Yesusaideō guuo.

Pòlu Yesudeo gōa mēdoū lèē ũ ní yá mēn àaō: Yesudeo de lán mēwa mé Kilisi de mēpi mi ũ, Yesudeo de lán Lua kpéwa mé Kilisi de a ēdaalegb̄e ũ. Yesudeo de nɔ pò Yesu sè ũ. Beewa wá è Yesudeo ledoukēa bò Dii k̄iē, tó wá aà náai v̄i mé wá naawà.

Gb̄eke pò Lua kèwēe naa Kilisiwa guu

¹ Mámēmaa Pòlu, Kilisi Yesu zina lá Lua yeiwa, ma láe bee kè Lua gb̄é pò aale Kilisi Yesu náaike Efesēone.*

² Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio gb̄ekekeé, aai á gba aafia.

³ Wá Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae sáaukpa! Wá naa Kilisiwa musu Lua báaa pii dāwágu wá nisinau.

⁴ Wá naawà guu à wá sé dúniakalea āa, ké wá kua àɔ adoaē sāasai. Aà yeawázi guu

⁵ à dōaa wá díle a néo ũ ní Yesu Kilisi gb̄ao, lá àle yá a pœā guuwa,

⁶ ké à tɔɔɔ a gb̄eke gawide pò a kèwēe a Yenzidepi guu yáí.

⁷ Wá naawà guu wa bɔ aà au sabai. A wá tàaeo kèwá† a gb̄eke zɔɔ

⁸ pò a kèwēe à kè zài guu. Ŋnɔ pii ní wezē pii guu

⁹ a tò wá a pœā asii d̄ò, lá à zèð à ke Kilisi sabaiwa.

¹⁰ Tó aà pœāpi kegɔɔ kà, a póp̄ii káaa an mide Kilisie, pò pò kú musu ní tɔɔleo pii.

¹¹ Lua pò í yápii ke lá à zèð a pœā guuwa dōaa wá díle lá ále yáwa, à wá sé a pò ũ wá naa Kilisiwa guu,

¹² ké wá gb̄é pò wá wé dɔ Kilisizi káauɔ, wàɔ de aà tɔɔnɔ ũ.

¹³ Ap̄iɔ s̄o a síana yāmà, a bao pò a á suabapi sí. A naawà guu Lua a seela kèwá a Nisina pò à a legbè ũ.

* 1:1 Zin 18.19-21, 19.1 † 1:7 Kls 1.14

14 A de gba pɔ Lua dɔaa dawaɛ e aɔ ge a gbɛɔ boi ũ, ke aa aɔ tɔbo yaɪ.

Pɔlu wabikea Efesedeone

15 Ayameto za goɔ pɔ ma a Dii Yesu naaika ma ni a yea Lua gbɛɔ piizio,

16 mili kamabo ni Lua saaukpa a ya musuoo. A ya lo domagu wabi pɔ mi ke Luawa guu.

17 Mi wabike Mae Gawide, wa Dii Yesu Kilisi Luawa, aɔ a gba onɔ, i a we kee ni a Nisina gbao, ke a e a a do wasawasa.

18 Mi wabikewa aɔ a nɔse wee, ke a e zia'ea ya pɔ a a kawa do. A gba zo gawidepi dile a gbɛone

19 ni a gba zo bɔnsae pɔ le zike wa gbɛ pɔ wale a naaiko guu. Iko gbapi zike Kilisi guu

20 goɔ pɔ Lua aɔ bo gau a aɔ zole musu a oplaai.‡

21 We Kilisi deu kpalableno ni ikodeo ni gbadeo ni diola pii ni to pɔ wi misiilenoo pii. § I ke dunia tiae bee ado no, ni a pɔ pɔ a mode lo.

22 Lua to popii mikpawa,* o a aɔ dile yapii mide ũ Yesudeone.†

23 Aame Kilisi me ũ, aa de Kilisi pɔ i gupii pa peea ũ.

2

Ba gau gea wɛniu

1 A de yaa go ũ Luae a taao ni a duunao yaɪ.

2 A te duniae bee tufai, a misile fan gbadeo kiae, nisina pɔ dɔaaa luayamansaiɔne ni a tiaopi.

3 Wapii wa deŋwa yaae so. Wi pɔ pɔ wa me yei ni ya pɔ wa po gbao ke. Wa ia guu wa de gbɛ pɔ Lua a pokumabobomao ũ lan dawwa,

4 ama Lua suuu zo, a yewazi maamaa.

5 Goɔ pɔ wa deo go ũ wa taao yaɪ, a wa vu ni Kilisio sanu. A a suaba a gbɛke guue.*

6 Wa naa Kilisi Yesuwa guu a wa se a wa zoleaano musu,

7 ke a e a gbɛke zo bɔnsae onne dunia pɔ a mo guu yamaa pɔ a kewee naa Kilisi Yesu guuwa.

8 Lua a suaba a gbɛke guu Yesu naai pɔ a ke yaie. Bee i bo a kii no, Lua me a gba.

9 I bo a yakea kii no, ke gbɛe su fanadao yaɪ.

10 Lua oghen wa ũ. Wa naa Kilisi Yesuwa guu a wa ke, ke wao ku ni yamaa pɔ a dɔaa dilewee keao.

‡ 1:20 Sou 110.1   § 1:21 Kls 1.16   * 1:22 Sou 8.7   † 1:22 Kls 1.18   * 2:5 Kls 2.13

Gõa medoū naa Kilisiwa guu

11 A gbé pò á de buipále ũ ia guu, t̄z̄nao ì meé gyafodeo, ãma an t̄z̄a de gbēnazina oge ũe, à láasooke á kua ziwa.

12 Goo bee á kú Kilisi kpeo, á de z̄llo ũ Isailione. A baa ku Luabaakuar̄no ní aà legbēanéoo guu. A kú dúnia guu wedoza zia'eai sai luad̄sai.

13 A naa Kilisi Yesuwa guu tia, á gbé pò á zà ní Luao yāao a s̄aazi kái ní Kilisipi au gbāao.

14 Aapi mé wá kua ní k̄oo na ũ, a tò Yudaō ní buipáleo ḡo medoū. Aà me guu à íbele pò da ní zānguo b̄ii ũ gb̄o,

15 à M̄izi ikoyā kp̄gui ní a yādilea, ké à to an pla m̄pii ḡano medoū gbé dafuo ũ. Maa à ní ké ní k̄oo na.

16 A íbele míde, à m̄pla m̄pii k̄ena ní Luao medoūpi guu a gaa líwa musu.

17 A m̄kea na ní Luao baokpà á gbé pò á zà ní Luaoone ní gbé pò k̄iaàn̄oo b.†

18 Aà yáí wápii wá s̄a Mae Luazi zé v̄í ní aà Nisina doū gbāao.

19 Ayāmeto á de niboo ge b̄moo ũ bo, a ḡo beleo ũ ní Lua gbéoo, aà uadeo ũ.

20 A ḡo kpé pò Lua lé bo ũ. Zinao ní ānabio mé a ēdaalea ũ, mé Kilisi Yesu mé ēpi daalegbe ũ.

21 Naawà guu kpé p̄pii ì k̄'eu, ìo gbā Lua kpé ũ naa Diiwa guu.

22 Apiō s̄o á naawà guu á de kpépi dooo ũ, ké à de Lua Nisina kúki ũ.

3*P̄lu baonakpan ziia*

1 Bee yá mé tò ma P̄lu, má de dakpeuna ũ Kilisi Yesu yá musu á buipáleo yáí.

2 I ma lá Lua a gbēkēkeané z̄í dāmēe má kè á guuo lé?

3 Lua a asiiyā òlōmēe, má k̄èe yoo k̄o.

4 Tó a a kyokè, á f̄o d̄o lá ma wé k̄è Kilisi asiiyā musu.

5 Lua i yápi o gbēe yāao, ò tiasa a òlō a z̄inao ní a ānabione ní a Nisina gbāao.

6 Yá pò ulea yāapin ke: Naa Kilisi Yesuwa guu baona maa yáí buipáleo ḡo Lua àizeēblenaō ũ ní Yudaō, aa ḡòr̄no medoūdeō ũ. An baa ku lé pò Lua gbè guu.*

7 Ma ḡo baonapi kpana ũ gba pò Lua dāmēe aà gbāa lé z̄ike ma guu yáí.

8 Ma gbé pò má kpee Lua gbéoo guu, Lua gbapi dāmēe, ò málē Kilisi ēfāai pò lé v̄io baonakpa buipáleone,

9 málε asiiyā pó Lua lé yá n gbépiio boné gupuau. Asiiyāpi ulea Lua pó pópíi kè kíi za asínizí,

10 ké tiasa a to kpalablenao n ikode pó kú musuo a ono bui dasio e a gálideowa.

11 Kilisi Yesu wá Dii sabai o Lua pœã pó kú gœpiipi bôlei.

12 Wá naawà guu wá sōa Luazi zé vī n sōo dilea aà náaikεa yái.

13 Ayāmeto ma wabikèwá, ásu tó á pœ ya taasi pó málε ke á yá musu yáio. A kpelaa yáε.

Kilisi yeawázi

14 Ayāmeto mi kúle Mae Luaε.

15 Maepi o maekε pó kú musu n zīleo pii i a œleε.

16 Mi wabikεwà aà á gba gbāa á nòse guu n a Nisina gbāao a gawi zōo léu,

17 Kilisi e sadaáguu a náai pó ále ke yái, á zīnapεlea io zedœa aà yeawázi guu,

18 ké à e Kilisi yeawázi yàasa n a gbāao n a lesio n a zào wàaipa n Lua gbéo pii,

19 í aà yeawázi pó wa fō wà a lé dō pii dō, Lua kekεá pii i pœwá.

20 Lua gbāa lé vīo, a fō kœwœε de lá wi a wabike ge wi a làasookela maamaa n gbāa pó lé zīke wá guuo.

21 Aà tobœ Yesudeo n Kilisi Yesupio musu wē n wēo e gœpii! Ami.

4

Medoukεa

1 Ma gbé pó má de dakœuna ũ Dii yái, ma wabikèwá, á kua ká lá Lua á sisi ào dεwa.

2 A kō fō ào yekōi zīabusaa n nòseniεo guu n menao.*

3 A wetā ào ledou pó bō Lua Nisina kíi vī ba pó wá dōkōwa ũ.

4 Mε mēndoe, mé Nisīnapi mēndoe. Maa zia'ea yá pó Lua á káwà mēndo lo.

5 Dii mēndoe, mé Lua zé mēndoe n da'ile mēndoo.

6 Lua mēndoe wápii Mae ũ, ome iko vī wá baadewa, io zīke wá baade pii guu, a kú n wá baade pii.

7 Kilisi gbēkekè wá baadeε lá á gbadawœε léu.

8 A yái a kēa láu wà mè:

Ké à dēde musu n a zīzœœ,

à gbadà gbéœne.†

9 Aà dēdeε bee mè kpelewa ni? Bee mè à pīla e toœe nonau gīaε.

10 Gbé pó pīlapi mé gbé pœ fēle mà luabea ũ, ké aà gupii pa.

* 4:2 Kls 3.12-13 † 4:8 Sou 68.18

11 Aàpi mé gbēo gbà zé aà de zinao ũ, gbēo ānabio, gbēo baonakpanao, gbēo pàsitéo ge yādanedeo,‡

12 ké Lua gbé e wàò ku a zì so guu, Kilisi me i zedo,

13 e wápii wàò ka Lua Né náai doū keawa aà dōa doū guu, wí gō gbé kàsaao ũ Kilisi pó pó pèewà zōo léu.

14 Maa wáò de néfēnena pó wí ōno ní kōnio kené wà ní sásāo ũ loo. Yá dafu daané i ní sé lán íana ge isōwa.

15 Wá síana'oné ní yeańzio, wí gbá yápii musu naa Kilisi pó de mi ũwa.

16 Naawà guu megu pii i kō'eu aa nakōwa kíò zì sabai, ò meguo i zìke a zéwa, me io gbá, io zedo ní yeakōio.§

Kua zi ní kua dafuo

17 Ayāmeto mále yā'ové ní Dii tóo, mále á gbaò laai. Asu àò ku lán luadōnsai pó an nòse yáfūna dōaaanēowao.

18 An làasoo sōkù, aa kēa wēni pó Lua i kpámáwa, ké an wé sia mé an swá gbāa yáí.

19 Aa nòse vío, aa nízia kpà wisaiyāwa, aa dōe'ii bui pii kea bii ví.

20 Apiò sō i Kilisi yādada màao.

21 A aà yá mà, a síana pó a ví dàda á Yesudeke guu.

22 Wa óé à òkpa á dàa zi* pó dōaaaéi, asa a òkpa á pōnideā vāio yáí.

23 A tó á nòselile, á làasoo i gō dafu,

24 í dàa dafu pó Lua kèwēe ké wà e wàò de láawa† sé, á kua io adoa kua síande ũ yázedekēa guu.

25 Bee yáí à òkpa mōafiliiyáí, á baade lí síana'o a gbédeec,‡ asa mè doū guon wá ũ.

26 Tó á pò pà, ásu duunakeo. Asu to íatē gē kpéu á á pōpaa leo,

27 ké ásu Ibiisi gba gēklio yáí.

28 Gbé pó i kpái'o yāa kpái tó. Aà wetā zì maa ke ní a oò, i pó e à dōò taasidele.

29 Asu to yāvāie bō á léuo, sema a zede pó a gbé káfi à àike gbé pó lé maone.

30 Asu Lua Nisina pō yao, asa aà kua adoaē. A de seela pó Lua kèwá e wá bogōzì ũ.

31 Asuli íise ní gbēeoo. A pōkūma ní pōkpēneo ní palaa gbāao ní gbésōsōao ní pásí bui piió tó.

32 Aò gbēke ví ní kōo. Aò kō wēna ví. A sùuuke ní kōo lá Lua sùuukèánōwa naa Kilisiwa guu.§

‡ 4:11 1Kln 12.28 § 4:16 Kls 2.19 * 4:22 Kls 3.9-10 † 4:24 Daa 1.26 ‡ 4:25

Zkl 8.16 § 4:32 Kls 3.13

5

Kua gupuu

¹ Lá á de Lua né yenzide ǔ, à àà ɔlesé.

² Lá Kilisi yewázi à gĩ a wēnii wá yái sa'obɔ pɔ a gĩ i ke Luae na ǔ, à to yeakōi dɔaaé màa s̄. *

³ Lá á de Lua gbé ǔ, i kũ wà káaluakaa ní dɔé'i bui píio ní b̄ikeao ma dɔ á léu bauo.

⁴ Wisaiy'oa ní yādɔɔsai oao ní faai b̄è boao maaánɔ lɔ, sema sáau yá.

⁵ Aɔ d̄s sásá ké káaluae ge dɔé'iidee ge b̄iidee a kpala pɔ b̄ Lua kíi ble ní Kilisioo. Pɔ pɔ gbé lé a b̄ike ḡ à dii ǔ.

⁶ Asu to gb̄e á sásá ní yāpā giioo. Yá bee taaɔ mé a to Lua pɔkūmabɔɔ a yādansaiɔwa.

⁷ A bàa su àò kúrɔɔ.

⁸ A kú yāa gusiau, tiasa naa Diiwa guu á kú gupuu. Aɔ ku gupua gbé ǔ,

⁹ asa gupua i maa bui píi iné ní yázedeo ní s̄anao.

¹⁰ A yá pɔ i ka Diigu dada.

¹¹ A baa su àò kú ní gusia yákea pɔ lí káflakénéoo. A bɔ yá beeo kpe weliwe.

¹² Baa yá pɔ gbépiɔ i ke asii guu oaá wiyāe.

¹³ Tó wà b̄ yá kpe gupuu, wĩ a sásá d̄,

¹⁴ asa pɔ pɔ b̄ gupuu ḡ gupua pɔ ũe. A yái tò wĩ me:

I'ona vu fele bɔ geɔ guu,

Kilisi i gupune.

¹⁵ Aɔ á taa'oze d̄ maamaa. Asu àò de s̄ũ ǔo, sema ōnɔnao.

¹⁶ Ali yá pɔ Lua a zeb̄é ke,† asa gɔɔe beeo maaɔ.

¹⁷ Ayāmeto ásu àò s̄ũ, àò d̄ lá Dii p̄eã de.

¹⁸ Asu àò kú ní w̄dekeao, i lalasizimáe. A to Lua Nisina paewá,

¹⁹ i faaibo ní k̄o ní s̄ũ ní Lua táasileao ní le pɔ Lua Nis̄napi i daéo. A lesi, i Dii táasile á s̄ guu,

²⁰ ɔ Mae Lua sáaukpa gɔɔpii yápii guu ní wá Dii Yesu Kilisi tó.‡

²¹ A misiilek̄e Kilisi v̄la pɔ á v̄ yái.

Ḡe kua ní a nao

²² Nɔɔ, á baade lí misiile a z̄é lá i ke Diiewa.§

²³ Asa ḡe mé nɔe mi ǔ, lá Kilisi de a ḡalide pɔ de a me ǔo mi ǔ an Suabana ũwa.

²⁴ Lá ḡalidepiɔ i misiile Kilisie, màa s̄ nɔɔ baade lí misiile a z̄é yápii guu.

* 5:2 Bɔa 29.18 † 5:16 Kls 4.5 ‡ 5:20 Kls 3.16-17 § 5:22 Kls 3.18, 1Pie 3.1

25 Gõeo sõ, á baade lío ye a nazi, lá Kilisi ye a gálideozi à gĩ a wēnii ní yáíwa.*

26 A ní gbási wòlo da'ilekea guu ní yá pò aa òo, ñ aa gò aà pò ù,

27 ké à ní kpán'aeké ní gawio tèbatebasai, yuunkasai, sãasai, gbãsisai, tàaesai.

28 Maa à kù gõeo baade ào ye a nazi lá azia mewa. Gbé pò ye a nazi ye aziai.

29 Gbēe lío za azia meuo. I ble kpawà, í laaidowà, lá Kilisi í ke a gálideowewa,

30 ké wá de aà meguo ù yáí.

31 Ayámeto gõe í go a de ní a daowa, í na a nawa, aai gõ lán sawakula ní gbalaowa.†

32 Yá gbía uléa yápi guu, mé má è a de Kilisi ní a gálideo yá ù.

33 N beeo a de á yá ù sõ. A baade lío ye a nazi lá aziawa. Nõe sõ aali a zá yáda.

6

Néó ní zõõ

1 Néó, naa Diiwa guu àli á de ní á dao yāma, asa bee mé maa.*

2-3 Ali á de ní á dao kpela, ké ào aafia, í gēgē dúniau. Yá pò Lua díle ní legbēao séian we.†

4 Maeo sõ ásuli á néo pò fëo.‡ Ali ní toto, íli ledamá Dii gbéó negwaa ù.

5 Zõõ, àli á dúnia la diio yāma ní nòsemendoo ní víao ní lualuo, lá Kilisi ále kèèwa.

6 Ásuli zì okunweiana kenéo. Ali Lua pœã ke ní nòsepuaò Kilisi zõõ ù.

7 Ali zìke ní àiao, lá Dii ále kèèwa, í ke gbēnazina no.

8 Aò dõ ké Dii a baade maakéa fiaboè, zõ ge wéé.§

9 Diiõ sõ àli kené màa lo.* A yāpāsì'oané tó. Aò dõ ké ampio ní ápiò pii, á Dii ku musu, íli gbēe zāboo.

Gõkebõ pò Lua kpawá

10 Yá pò gòn ke: Aò gbāa naa Diiwa guu ní aà iko gbāa zõõo.

11 A gõkebõ pò Lua kpawá da pii, ké à e ze giúgiú, í Ibiisi dõfõ.

12 Asa í ke gbēnazinao wále dēekarínõ, sema nisín vāi pò kú musu. Aa de dúniae bee gusia kiblenaò ù ní ní mideo ní ní ikodeo.

13 Ayámeto ào gõkebõpio kúa pii, ké à fõ ze gi gõõ vāi zí, í gõ zea giúgiú apii ke láaa gbéa.

14 Aò zea gbāa, í síana dõ ápi asana ù, í yázede da mò ula ù.†

15 A kea na ní Luao baokpaa áia kpa kyale ù,‡

* 5:25 Kls 3.19, 1Pie 3.7 † 5:31 Daa 2.24 * 6:1 Kls 3.20 † 6:2-3 Bõa 20.12

‡ 6:4 Kls 3.21 § 6:8 Kls 3.22-25 * 6:9 Kls 4.1 † 6:14 Isa 11.5, 59.17 ‡ 6:15 Isa 52.7

16 Í luanaaika kŭa sèngbao ũ gɔɔpii, ké à f̃ zεz̃ Setãu kagbaɔne pii.

17 A suabaa si kpa mò fùà ũ, § Í Lua yá pó de àà Nisina fēnda ũ kŭa.

18 Alio wabike gɔɔpii, Í Lua donle gbea yápii guu ní àà Nisina dɔaaaéo. Ali a itēke ní mena z̃ɔɔ, Í wabike Lua gbéɔne pii.

19 A wabikemeε s̃, ké tó mále yā'o, Lua ma gba lé mà a bao asii oné s̃deedeesai.

20 Baonapi yái má de kó pó wa dàkpeu ũ. Aɔ wabikemeε mà kpa s̃deedeesai, lá à kù mà owa.

Lεzaamá

21 Wá gbēdo yenzide Tisiki, Dii zikennáaide, a ma yáo pii baokpaé, ké à e àɔ ma kua d̃.

22 Ma àà z̃wá, ké àà wá kua oéε, á ñse i níni.*

23 Mae Lua ní Dii Yesu Kilisio wá gbéɔ gba aafia, aa ní yeak̃i káfiné ní ní Lua náai pó aale keo.

24 Lua gbēkeke gbé pó ye wá Dii Yesu Kilisizi láasaiɔne nípii.

FILIPIDE

Yá pò kú láe bee guu

Báapua búsú wéle séia pò Pòlu baonakpàù ò wí me Filipi, Lomade búsú zi pò wí me Masedoni guu. Búsúpi ku Gelesi búsú gughântoo oie. Pòlu wélegea gēn plaade guu ò à Yesu gálipi dàaleu (Zin 16.12-40). Wè dasiò gbea, gòò pò a de dakpeuna ù, ò à lápi kè Filipide ɔne n òsemendoo. Ale n sáaukpa an gba pò aa kpàsáe gòò pò Epafodi lé mós a gwai. A mò lè gòò bee sò a ku yá'ia guue. Ale oné lá aa de náaide ɔ ù Kilisie, aasu to ánabi egea pò aa kú n guu yáò n sásáo.

Pòlu yá dàale à mè (1.1-11) tó a làasookè Filipi Yesude ɔ yáwa, a pò i ke nae, i Lua sáaukpa n yá musu. Bee gbea à yá pò a le ɔ bɔɔlekèné. A yá pò a su a le d̄so, áma àle Lua náaike naa Yesu Kilisiwa (1.12-26). A ledà Yesude ɔ wa aa ze gbãa, aai ɔ Lua náaike, an lé ɔ dou, aa n̄zia busak̄ɔe, aai zɔble Luae lá Yesu Kilisi a zé òbnéwa (1.27-2.18). Wà Yesu Kilisi kua n àà zio yá'ò le pò Yesude ɔ i si guu (2.6-11). Epafodi pò Filipide ɔ aà zì n gbao Pòlu n Timoteo tò ledou pò Pòlu ví n Filipide ɔ lé dedee (2.19-30).

Bee gbea Pòlu òné aa laaika gbé pò aale baonakpa a zéwa ɔ zi. A òné aali a kea ke, aali d̄eeka aa yá pò aale yá le. Aa gò lán Yesu Kilisiwa (lee 3). Lápi m̄ide n ledaamáó n sáaukpaao n fɔkpaamáɔe.

Wí me lápie pɔna lá, asa wà pɔna yá'ò lápiu sea a daalek̄i e a láak̄iwaɔe. Pɔna i bɔ Kilisi náaikea k̄iie. N ye òyɔ pɔnapi ví s̄sa?

Pòlu wabikɔa Filipide ɔne

¹ Ma Pòlu n Timoteo, wá Kilisi Yesu zòblena ɔ wámɔ wa láe bee kè Lua gbé pò kú Filipi* naa Kilisi Yesuwa ɔne n n gbèzɔɔ n n ònlɔde ɔ.

² Lua wá Mae n Dii Yesu Kilisio gbèkekeé, aai á gba aafia.

³ Gòò pò á yá d̄magu pii, mi ɔ ma Lua sáaukpaɔe.

⁴ Ma wabikɔa guu pii mi ɔ wabikéé ápii n pɔnao,

⁵ ké á ɔ kuman ɔ baonakpaa guu za gòò pò á mà e n a gbão yáí.

⁶ Má d̄s sásá, lá Lua zì maa dàale á guu, a ɔ ke, i a midɔ Kilisi Yesu m̄zì.

⁷ A maa ké má ɔ yá k̄ua ápii màa, asa á yá d̄ɔ ma s̄wa. Ma daakpeun nò, ma zea n baonapio a síana bɔa yáin nò, ápii á ɔ ku zì pò Lua dàmeɔe a gbèkeu guu.

* 1:1 Zin 16.12

8 Málε á beεke ápii, lá má kú Kilisi Yesu sᵛ guuwa. Lua mé ma seelade ũ.

9 Mi wabikεé á yeakᵛi àᵛ káfī àᵛ gé dᵛa ní wékēa wásawasao guu,

10 ké à e yá pᵛ maa àᵛ ke dᵛ, íᵛ ku nᵛsedoudeᵛ ũ tàaesai Kilisi mᵛzī.†

11 Beewa maakεa pᵛ Yesu Kilisi í mᵛðné a liála, wi Lua tᵛᵛ, wi aà sáaukpa.

Kilisi mé Pᵛlu wēni ũ

12 Gbᵛé, má ye àᵛ dᵛ ké yá pᵛ ma le tekpa baona gea aeue,

13 sᵛ sosa kibedᵛanaᵛ pii ní gbᵛé kᵛniᵛ dᵛ ké Kilisi yáí wà ma dai kpéu.‡

14 Ma daakpεu yáí wá gbᵛé dasideᵛ Dii náaikè de yāala, sᵛ an sᵛdilea káfī, aale Lua yá'o gbᵛéᵛne víasai.

15 Sianaε, an gbᵛéᵛ í Kilisi yá waasoke denla ní wedᵛakᵛeᵛ yáíε, gbᵛéᵛ sᵛ ní nᵛsemaaᵛ.

16 Gbᵛé beᵛ í ke ní yeamazioε, asa aa dᵛ ké zεa ní Yesu baokpaaᵛ yáí ma yeᵛ kpéu la.

17 Wedᵛnedepiᵛ sᵛ aaí Kilisi yá waasoke denlawεεlea yáíε, i ke ní nᵛsepuaᵛ no. Aale e wàε ma kua kpéu taasi káfīmεεε.

18 Yāe yà? Mᵛafili guun nᵛ, síana guun nᵛ, apii lé, wàε Kilisi yá waasokeε. Ma pᵛ na ní beeo, mé ma pᵛ a εa ke na ᵛ,

19 asa má dᵛ ké wabi pᵛ áε kemεε ní Yesu Kilisi Nisīna dᵛnleo a to mà ᵛ.

20 Ma wé dᵛi mé má a náai ví maamaa, ké wí a ma kᵛ yāe guuo. Asa máᵛ Kilisi tᵛᵛ ma kuau ní sᵛo dilea gᵛᵛpiiε, atᵛsa tia, má kún nᵛ, ma gan nᵛ.

21 Asa Kilisi yáí má kúí, mé ga demεε ài ũ.

22 Ama tᵛ má kú wēni guu, bee demεε zī àide ũ. Má dᵛ lá má seᵛ,

23 má kú plaplaε. Má ye ta màᵛ kú ní Kilisio, we maamεε de lakīia zāzā.

24 Ama à kᵛ màᵛ ku wēni guu á yáíε.

25 Bee fᵛa víᵛ. Má dᵛ ké má gᵛ màᵛ kúánᵛ ápii, ké à e gé ae ní pᵛnaᵛ luanaaikεa guu.

26 Beewa gᵛᵛ pᵛ má εa mᵛ á gwai, á á naa Kilisi Yesuwa íandāa zé e maamaa ma yáí.

27 Apii lé, tᵛ ma mᵛ á gwai ge mi mᵛon nᵛ, à tᵛ á kua kpaai ní Kilisi baona yáo, ké tᵛ málε á bao ma, mà ma á zεa gíūgiū ní ledouᵛ, áε dᵛeka ní nᵛsemendoo baonapi zé yáí.

28 Asu tᵛ á ibεεᵛ yāe iwāa ká á pᵛao. Bee aᵛ dené seela ũ ké aa mipᵛε kaalewa, ápiᵛ sᵛ bᵛa maa. Bee bᵛ Lua kᵛiε.

29 Asa Lua á gbá zé à taasike Kilisie, i ke àà náaikea ado no.

30 Dēe pó á è mále ká yāaᵛ mé á mà mále ká e tia, á kú dēe doūpi guu.

2

Ziabusaa

1 Lá á naa Kilisiwa káfia víé, lá àà yeaázi lé tékpaágu, lá á lé doū ní àà Nisínao, lá á kō wēna ví ní sósobio,

2 à làasoo doū ke, á yeakōi iᵛ doū lēdoūdeᵛ ũ, pōēdoūdeᵛ ũ. Bee a ma pō ke na à ke zài.

3 Asu yāe ke denla ge yōokea yáio. Ziabusaa guu àli kō da gbia de áziála.

4 Gbēe su làasooke azia mēndo yáwao, àà gbēpāleᵛ pó ke lo.

5 Aᵛ nòse pó Kilisi Yesu ví ví sō.

6 Aà lua'ia, i gbāa'e a sáaa ní Luaokewao,

7 à azia gwea tò à zōke sè,

à gō gbēnazina ũ à gbēnazinke sè.

8 A azia bùsa à misíile e à gè gào,

e gaa lipāakōawa se.

9 Ayāmeto Lua àà sè lesí,

à tó pó de tó píila kpàè,

10 ké tó wà Yesu tó sì,

gbépii a kúle* luabe ní tōleᵛ ní tōle zíeᵛ,

11 gbépii i o Yesu Kilisi mé Dii ũ

Mae Lua tōbōa yái.

12 Bee yái ma gbé yenzideᵛ, lá i ma yāma gōᵛ pó má kúanᵛ, atēsa lá má kúanᵛ tiaᵛ, àᵛ á bōa maa lepapa ní víakea Luaeᵛ ní lualuao.

13 Asa Lua mé lé zike á guu, àle á gba a pōēakea ni ní a kea zéᵛ.

14 A yápii ke yákūtē ní zōao sai,

15 ké à gō tàaesai yāesaidēᵛ ũ, Lua né sāsaiᵛ ũ gbāgbē sāsāa dōsaiᵛ guu.† A gupuné dúniau lán saanaᵛwa,

16 iᵛ wēni yá kūa, ké mà e íanadā á yá musu Kilisi mózi. Tó ále ke màa, mi bà pā leᵛ, mi zike pāᵛ.

17 Baa tó ma au a tōle á luanaaika sa'o'i ũ, ma pō na, mé mále pōnakeánᵛ ápii.

18 Apio sō à pōnake màa, wí ke sānu.

Timotee ní Epafōdio

19 N Dii Yesu báaao má ye mà Timotee ziwá tia, ké mà e á bao ma, ma sō i níni.

20 Gbé pó wá làasoo doū á yáᵛ dō àà sōwa síana kuo, àà bàasio.

21 Gbépíi zía yá mé ì dɔaaè, i ke Yesu Kilisi yá no.

22 A dɔ lá Timotee náai ví, à zíkèmanɔ baona yá musu lá né ì zíkè ní a maeowa.

23 Tó má a zea dɔ súsu, má ye mà aà zíwá gɔɔ.

24 N Dii báaaɔ mále e má mó á gwai tia mazía.

25 Wá gbēdo Epafōdi, ma zíkēndee, mé ma zīgō dee pó a aà zì dɔimale ní pó pó mále a nideɔ, má è a maa mà aà gbaewáe.

26 Ale á bεεke ápii mé aà pɔ yá, ké a aà gyākea bao mà yáí.

27 A gyākè síana e à kà gaa, ɔ Lua aà wēnagwà. I ke aàpi ado no, ní mapioe lɔ, ké ma pɔsia su zɔɔkūo yáí.

28 Ayāmeto mále ke kpakpa mà aà gbaewá, ké à wesikōle, á pɔ i ke na, ma nòse i níni.

29 A gbāakpaaazi ní pɔna zɔɔo naa Diiwa guu. A gbé bee taa kpela.

30 A gò leɛ aà ga Kilisi zì yáíe. A gí a wēnii, ké à e dɔnle pó á fɔ kemεεo kemεεe yáí.

3

Kilisi dɔa

1 Ma gbéɔ, yá pó gòn ke: A tó á pɔ àɔ na Diiwa. Yá doū ea oaé zì'umanɔ, mé a de á aafia ũ.

2 A laaika gbēnazin àwalewanaɔzi. A laaika vāikena pó aai ní taitaipɔzi!*

3 Wá gbé pó wi Lua sísi ní aà Nisina gbāao, wi íanadā Kilisi Yesu guu, mé wiliɔ wázía yá náai víoɔ, wámε wá tɔzɔn síandee ũ.

4 Mapi, má zεví màɔ mazía náaike. Tó gbé lé e á azía náai ví, má ví deaála.

5 Ma tɔzò ma gɔɔ swaaɔde zíe. Isailin ma ũ ia guu, Bēyāmeε bui, Ebelu bui zálala.† Mɔizi ikoyā musu má kú Falisio gāli guu.‡

6 Má aiavi, ma íadà Yesudeɔwa.§ Yākea a zéwa Mɔizi ikoyā guu gbēe i fɔ ma tàae èo.

7 Ama yá pó má kūa ài ũ yāa beeo gòmεεe yá àisai ũ tia Kilisi yáí.

8 Azaiasa ma yápii dīle àisai ma Dii Kilisi Yesu dɔa pó de a píia yáí. Kilisipi yáí ma ɔkpá yápiizi bísa ũ, ké màɔ aà ví,

9 mío naawà, mà e màɔ na ní Luao Kilisipi náaikea yáí. Asa Lua lí tó yá bɔrínɔ na ikoyādaa yáí no, ì to yá bɔrínɔ na Kilisi náaikea yáíe.

* 3:2 Gal 6.12-13 † 3:5 Lom 11.1 ‡ 3:5 Zln 23.6 § 3:6 Zln 8.3

10 Yá pó má yei mé de mà Kilisi dõ ní gbãa pó à bòò gauo, mí taasikεaànᵛ, mí gõ laaàwa aà ga guu

11 mí gbasa gõ gábᵛ ù.

Pó pó nle yá lea

12 I ke má lè má kù à pèea no, mále yáe ké mà yá pó Kilisi Yesu ma si a pó ù yáí sí ma pó ù.

13 Gbḗᵛ, mi e má sí gíao. Yá mendo mále ke, mi nᵛnᵛ pó pó kú ma aεᵛi, pó pó kú ma kpeᵛ lãasookεsai.

14 Mále pó pó ma wé dᵛi ya mà ài pó Lua wá sisiwà musu e naa Kilisi Yesuwa guu.

15 Wá gbḗ kàsaaᵛ wàᵛ lãasoo bee ví. Tó á lãasoo pãle ví, Lua a á wé kḗé yá bee musu.

16 Apii lé, lá wá kua kà a léu, wá gé aε zé douᵛpi guu.

17 Gbḗᵛ, à ma kea ke* lá wa a taa kḗé, í wéte gbḗ pó an kua kpàaíᵛᵛzi.

18 Míᵛ oé yãa mᵛᵛmᵛᵛ, mé ma εa mále oé tia lᵛ ní wé'io, gbḗᵛ ku dasi, an yãkea tò aa de Kilisi gaa líwa ibεᵛᵛ ù.

19 Aa mipè kaalewa, an gbεε mé ní dii ù, wíyã mé ní íandãᵛᵛ ù, dúnia yá an lãasoo ìᵛ kuwà.

20 Wápiᵛ sᵛ, luabe gbḗᵛn wá ù, wá wé dᵛ Suabana pó a bᵛ wezi, ɔn Dii Yesu Kilisi ù.

21 A wá mḗ gbãasaiᵛ li lá a mḗ gawidewa ní a gbãa pó a fᵛ to pᵛpii misiilεᵛᵛ.

4

Lεdaama

1 Ayãmεto ma gbḗ yenzideᵛ, á gbḗ pó mále á beεke á de ma íandãᵛᵛ pó mi pᵛnakεᵛ ùᵛ, àᵛ zεa gíugiũ naa Diiwa guu màa.

2 Ma awakpà εᵛᵛᵛᵛᵛ ní Sentisio aᵛᵛ ledouᵛ ví naa Diiwa guu.

3 Mpi sᵛ ma zíkεndee náaide, ma wabikḗma, dᵛ nᵛεpiᵛle, asa aa taasikḗmanᵛ baonakpaa guu ní Kelemaao ní ma zíkεndeeᵛ.

An tó kú àizãna taalau.*

4 A tó á pᵛ àᵛ na Diiwa gᵛᵛpii. Má òé lᵛ, à tó á pᵛ àᵛ nawà.

5 A ázia busa gbḗpiiε. Dii kãi.

6 Asuli yáe kãakεᵛ.† Yápii guu à wabike Luawa, í yãgbεawà, í aà sáaukpa, í á yã'ᵛmaᵛ oḗ,

7 Lua i á nᵛε ní á lãasoo daé douᵛ naa Kilisi Yesuwa guu. Nᵛsedaadouᵛpi kḗ zài, a de gbḗnazína dᵛaa.

8 Gbḗᵛ, yá pó gḗén ke: Yá pó síana ví mé a gbia, yá pó zεví mé a gbãsí vío, yá pó na mé a báaa ví, yá pó maa mé wí a sáaukpa, àli lãasooke yá beeᵛwa.

* 3:17 1Kln 4.16, 11.1 * 4:3 Bᵛa 32.32-33, Souᵛ 69.28, Dan 12.1, Zia 3.5 † 4:6 Mat 6.25

⁹ Yá pᵛ má dàdaé á sī, yá pᵛ á màa mé á èa, à yá beeᵛ ke, Lua Aafiade iᵛ kúánᵛ.

Pᵛlu Filipideᵛ sáaukpaá

¹⁰ Ma pᵛ na Diiwa à kè zài, asa á làasoo èa sùà sa. A ma yādaa yāa fá, zé i eo.

¹¹ Mi o màa ké mále taasiké yáí no, asa má dàda baa lá a de pii, ma kua kamague.

¹² Má taasi dᵛ mé má nama dᵛ. Gᵛᵛpii gupiiu kāa ge nᵛana, pᵛᵛdinzi ge pᵛkēsāma, a yāe vīmēē lo.

¹³ Má yápii fᵛ naa Kilisi pᵛ i ma gba gbāawa.

¹⁴ N beeo ké á bàa kú n ma taasikēao, a yāmaakè.

¹⁵ Filipideᵛ, á dᵛ ázlawá, ma baonakpaáé káau guu ma bᵛa á Masedoni bùsuu, Yesu gálie ᵛ kú n dᵛamaleoo, á bàasio.

¹⁶ Baa gᵛᵛ pᵛ má kú Tesaloni,‡ a pᵛ pᵛ mále a nideᵛ kpàsāmēē de gēn doa. §

¹⁷ I ke gba mále wēēleo, á ài káfia Lua kíi mále wēēle.

¹⁸ Ma pᵛ pᵛ á kpàsāmēē è, à pà e à dīa. Epafᵛdi á gbaᵛ kpàa, pᵛ m̀à sa. A de sa'obᵛ pᵛ a gí na Lua* i kaaàgu à si ũ.

¹⁹ Ma Lua a pᵛ pᵛ á a ni ví kpáwá pii naa Kilisi Yesuwa guu a àizēē gawide léu.

²⁰ Wàᵛ wá Lua wá Mae tᵛbᵛ gᵛᵛpii! Ami.

²¹ A fᵛkpa Lua gbéᵛwa pii naa Kilisi Yesuwa. Ma Yesude dee pᵛ wá sānuᵛ fᵛkpàwá.

²² Lua gbéᵛ fᵛkpàwá m̀pii, atēsa an gbéᵛ pᵛ kú Sezaa beᵛ.

²³ Dii Yesu Kilisi gbēkēkēé á nīsīnau.

KɔɔɔSIDEɔ

Yá pɔ́ kú láε bee guuɔ

Kɔɔɔsi de Tuukii búsu wéle m̀endo ũε. A ku Efese gukpe oi kiloo òaa do taawa. Pɔlu iwa Kɔɔɔsi gbé Epafa mé gè ní baona yáo we séia (1.7, 4.12).

Pɔlu de dakpeuna ũ (4.3, 10, 18) Loma, ɔ Epafa m̀ò a òè Kɔɔɔsideɔ lé swádo yá d̀òsaizi. Waasokenaεo lé e tó gbé ye Lua d̄ɔ, i a suaba, sema wá kúle p̀oɔne, wi t̄ɔz̄ɔ, wi bleεo té. Bao íi bee maà gbεa g̀òo Pɔlu lakè Kɔɔɔsi Yesudeɔne à mè Yesu Kilisi náaikεa mé í gbé suaba ado. A lápi d̄i Tisiki ní Onεziúoε.

Fɔkpaamá ní Lua sáaukpaao gbεa (1.1-14) Pɔlu Kilisi kíake òɔwéε. A de p̀opiia, baa nis̄in gbáa, ɔme a gáli mi ũ (1.15-2.3). Bee gbεa Pɔlu ní gbá laai εyá p̀ó aa k̄uá yá musu (2.4-25). A yádáné w̄eni dafu p̀ó wá ví naa Yesu Kilisiwa musu, Yesudeɔ kua ní k̄o yá, uadeɔ kua ní k̄o yá ní wá kua Yesudesaideɔ guu yáo (3.1-4.6).

Lá midεk̄ii Pɔlu fɔkpà gbéɔwa (4.7-18).

Anabi εgenao í m̀ó ní yáo dasi. Ampii aai to Yesudeɔ páale zé maaε, aali Yesu náaikε a zéwao. Bee yá mé t̀ò Kɔɔɔsideɔ lá gbáakpà Kilisi dea p̀opiila yáwa. ɔme í Ibiisi ba polo gbéwa à aà b̀o z̀obleu ado.

Sáaukpaá ní wabikεao

¹ Mámεmaa Kilisi Yesu zina Pɔlu lá Lua yeiwa ní wá gbé Tim̄oteo, wa láε bee kè

² wá gbé náaide p̀ó an kua adoa naa Kilisiwa Kɔɔɔsiεne. Lua wá Mae gbékekeé, í á gba aafia.

³ Gɔɔpii wá wabikεa guu wiɔ Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae sáaukpa,

⁴ asa wa á Kilisi Yesu náaikεa bao mà ní á yea wá gbéɔzio píi,

⁵ ké á wé d̀o p̀ó p̀ó dilεá luabei yái. A yá síande mà yāa baona p̀ó wa kpáε guu.

⁶ Baonapi lé ne'i, àle ɔta d̄unia guu píi, lá a kè á guu za gɔɔ p̀ó á mà mé á Lua gbéke sáasá d̄owa.

⁷ Epafa wá zikendee yenzide mé yápi dàε wá ḡεε ũ. Kilisi zikennáaideε,

⁸ ɔme yeak̄i p̀ó Lua Nis̄ina á káwà òwéε.

⁹ A yái t̀ò za gɔɔ p̀ó wa á bao mà, wiɔ wabikεé Luawa láasai, aà t̀ò a p̀oεá d̄o wásawasa, aà Nis̄ina í á gba ɔno ní wεz̄εo píi,

10 ké à ɔ ku lá Dii yeiwa, á yá píi i kaaàgu. Beewa á yámaa píi
kea à ɔ ta, á Lua dɔa i ɔ káfi,

11 ɔ gbãa yápii guu aà gbãa gawide léu, ké à yápii fɔ ní menao
ní pɔnao,

12 í Mae Lua sáaukpa, asa à wá ká baa pɔ a dīle a gbéone a
gupuauwa.

13 A wá bɔ gusia ikou, à wá kpá a Né mēndona yenzide
kpalau.

14 Aà sabai wa gɔ wéɛ ɔ ũ, wá duuna kèwá.*

Kilisi dea pɔpii

15 Kilisiá Lua pɔ wili e ní wéoo taaɛ,
ɔme yoa ũ Lua pɔkea ɔ guu píi.

16 A pɔpii kè musu ní tɔleɔ,
pɔ pɔ wí ɛ ní pɔ pɔ wili ɛɔ,
kpalablenao ge dii
ge gbãade ɔ ge ikodeɔn nò.

Pɔpii bɔ aà kīie,
mé aa ku aà pɔ ũ.†

17 A ku pɔpii áa,
pɔpii kú aà sabaie.

18 ɔme a gálide pɔ de aà me ũ ɔ mi ũ.
ɔme dàalena ũ, gàbɔ séia ũ,

ké aà gɔ pɔpii dɔaana ũ.‡

19 Asa à ká Luagu,
ɔ a tò a kea píi pèewá.

20 A tò pɔpii keano na aà sabai,
pɔ pɔ kú tɔleɔ ge musuɔn nò.

Aà au pɔ bɔle lipãakɔawa
mé mò ní aafiapio.

21 Apio sɔ á kēa Luawa yāa. Aà ibeɛɔn á ũ á làasoo ní á vāikeaɔ
yái,

22 ɔ Lua tò a keano na Kilisi gaa a gbēnazinke me guu yái sa,
ké à á kpán'aekɛ gbãsisai, sãasai, tãaesai,

23 tó á zea gbãa á luanaaikɛa guu deesai gíugiũ, mé i kē zia'ea
yá pɔ á kūa baona pɔ á mà guuwao. Wà baonapi kpá gbé pɔ
Lua kè zīle laɔne piiɛ, mé mapi ma Pɔlu ma gɔ a kpána ũ.

Pɔlu zikɛa Yesudeɔne

24 Tiasa mále pɔnake ní taasi pɔ mále ke á yáio. Ia pɔ wa dà
Kilisiwa, mále a pɔ pɔ gɔ ma ma mewa mà bɔlei aà gálide pɔ de
aà me ũ yái.

25 Lua zidámɛɛ, ɔ ma gɔ gálidepio donlede ũ. Ma aà yá'òé, à
pèewá.

* 1:14 Efɛ 1.7 † 1:16 Efɛ 1.21 ‡ 1:18 Efɛ 1.22-23

26 Asiiyā pò uleá gbéǎne za asínizí zadõ Lua i dúnia káleo òme b̀ò Lua gbéǎne gupuaú sa.

27 Lua ye aa dõ lá asiiyāpi gbia zõ á buipáleǎne. Asiiyin ke: Kilisi kú á guu, ò á wé dõ gawii.

28 Aà yá waaso wi ke gbépiié, wi ledaomá, wi yádaò gbépiié n̄ òno píio, ké wà gbépii kpán'aeké naa Kilisiwa wásawasa.

29 A yáí tò mi zíké, mi dēeka n̄ aà gbāa pò lé zíké ma guu maamao.

2

1 Má ye àò dēe zõ pò mále káé dõ, ápiò n̄ Laodisideo n̄ gbé pò wi wesikòleo píi,

2 ké aa e n̄ sòdile, aa nakõwa aa yekõi, mé wezē guu aaiò Lua asiiyā pò de Kilisi ù dõ wásawasa, aai a ài zõ e.

3 Aà guu òno n̄ dõao àizee píi uleau.

4 Mále bee oé, ké gbēe su á sásá n̄ lenaoo.

5 Baa tó má kúanò, ma làasoo ku, má è ále yāke a zéwa, mé á Kilisi náaikéa gbāa, ò ma pò kèna.

Pópíi pēemá naa Kilisiwa guu

6 Lá a Kilisi Yesu sí á Dii ù, àò naawà màa,

7 á zína iò pélea aà guu, í zedòu, iò gbāa aà náaikéa guu lá wa dàéwa, iò Lua sáaukpa maamaa.

8 A laaika ké gbēe su dõa gbāa kásaé à á sásá n̄ gbēnazína felekaa òno pā giioo. Yá beeo ì b̀ò felekaa pò pò w̄ misiiené k̄iie, Kilisi k̄i no.*

9 Asa luakéa píi pēewá aà gbēnazínke guu.

10 Naa gbé pò de gbāa píi n̄ iko píio mide ūpiwa, apii pēewá.

11 Naawá a t̄z̄ò b̀oa á dàau ù. I ke t̄ pò w̄ z̄ n̄ ò no, pò Kilisi ì z̄né.

12 Asa da'ilekka guu wà á v̄iàànò† mé a v̄uaànò, ké a gbāa pò Lua aà f̄le b̀ò gau náaikè yáí.

13 A de geò ù yāa Luæ á tàaeò n̄ á luanaaikesaio yáí,‡ ò Lua á gbá wēni dafu n̄ Kilisio s̄anu, à s̄uuukèwanò n̄ wá tàaeò píi.

14 Lua wá tàae taala pò wá dá yáú bādè, a se pà lipākõawa.

15 Kilisi gaa líwa báa b̀ò diio n̄ gbāadeola, à b̀òr̄no gupuaú a n̄ kpán'aekè z̄z̄ò ù.

16 Ayámeto ásu to gbēe yádiléé pòblea ge imia ge dikpe ge m̀oboa dafu ge g̀oboa yá musuo.§

17 Yá beeo píiá yá pò wà mè a m̀ taae, Kilisi mé a síana ù sa.

* 2:8 Gal 4.3, 9 † 2:12 Lom 6.4 ‡ 2:13 Efe 2.1-5 § 2:16 Lom 14.1-6

18 Asu to gbé pɔ́ ì giiye gbéowa aa nízi busa, aa wabike ní malaika ɔ̀kèe kúao á bɔbɔ'osio. Wépungu'ea yá mé ɔ̀ gbáa gbé bee taaɛ, ɔ́ ì òn gii dā a dúnia láasoo yá musu.

19 A pɛa Kilisi pɔ́ de mi úwao. Naawà guu megu píi ì kɔ́'eu, aa nakɔwa kɔ́ zɪ sabai, ɔ̀ gbā lá Lua ye à gbāwa.*

20 Lá a ga ní Kilisio felekaa pɔ́ pɔ́ wɪ misiilené yá musu, bóyá i yádilene ma lán dúnia gbéowai?

21 Wɪ me nísu ké na n ɔ́zi, nísu ké ieo, nísu ɔ́kā kéwao.

22 Pɔ́ beeo píi ì láa an mɔaokɛa guue. Gbēnazina yādanɛ ɔ́ wa tei we.

23 Ɔnɔ́ tó mé dɔ́ yá beowa. Wàle lousisiyā kakané ní zɪabusao ní ìadaanzɪawao. N beeo aali kpá wá dāaɛo.

3

Kua wēni dafu guu

1 Lá a vu ní Kilisio, à to luabe yá dɔaaé, asa we Kilisi zɔ́leau Lua ɔ́plai.*

2 A tó á láasoo àò ku luabe yápiowa, asu àò ku dúnia pówao.

3 Asa a ga, á wēni ulea ní Kilisio Lua guu.

4 Lá Kilisi de á wēni ũ, tó à bò gupua, ápiɔ́ sɔ́ á bɔaàno ní gawio sa.

5 A yáí tò à dúnia yá pɔ́ kú á nɔ̀se guu de: Káaluakaa, dɔ́e'li, mefelea, vāi nidea ní blikeao. Pɔ́ pɔ́ gbé lé a blike gò aà dii ũe.

6 Yá beeo yáí Lua a pɔ́kūmabɔbɔ a yāmansaiowa.

7 Ápiɔ́ sɔ́ á kú a guu yāa, à dāaaé.

8 A ɔ́kpa yáe beeo sa: Pɔ́kūma, kpēne, nɔ̀sepāsi, gbésɔ̀sɔ́a ní wisaiyá'oa.

9 Asu ɛetokɔ́eo, asa a á dāa zi ní a yákeao bòála,

10 a a dafu pɔ́ ì á lile gbé dafu ũ dà, ké à gɔ́ lán Lua pɔ́ á ké dafuwaɛ,† í aà dɔ́.

11 Kua màa Yudaɔ́ ní buipáleɔ́ dodo kɔ́eo, ge tɔ̀zɔ́naɔ́ ní gyafɔ́deɔ́, ge gusɔ́deɔ́, ge ladɔ́nsaiɔ́, ge zɔ́ ní wéɛɔ́. Kilisi mé ní ũ nípii, a kú ní guu nípii.

12 Ayāmeto, lá Lua á sé a gbé yenzideɔ́ ũ, yá pɔ́ de à dan ke: Wēnadɔ́anɛ, gbēke, zɪabusaa, nɔ̀senie ní menao.‡

13 A kɔ́ fí. Tó yāe sù gè á zāngu, à sùuuke ní kɔ́o. Lá Dii sùuukéánɔ́, à ke ní kɔ́o màa sɔ́.§

14 Azaiasa àò yekɔ́i, asa bee ì mó ní ledou yákelesao.

15 A to aafia pɔ́ Kilisi ì ní gba yá dɔaaé á sɔ́ guu, asa kua ní kɔ́o aafia Lua á sisiwà medoudeɔ́ ũ. Aɔ́ Lua sáaukpa.

* 2:19 Efe 4.16 * 3:1 Sou 110.1 † 3:10 Daa 1.26, Efe 4.22-24 ‡ 3:12 Efe 4.2

§ 3:13 Efe 4.32

16 A to Kilisi yá zòlekíi e á nòseu maamaa, í yádakòe, í ledakòwa ní òno píio. Lua sáaukpaa guu à lesiè á sò guu ní soũo ní táasiléao ní le pò aà Nisína í daéo.

17 Yá pò ále ke ge ále o píi, à ke ní Dii Yesu tóo, í Mae Lua sáaukpa ní aà gbāao.*

Lua gbé kua

18 Nòeò, á baade lí misiile á záe.† Màa à kù àli ke naa Diiwa guu.

19 Gòeò, á baade líò ye a nazi.‡ Asu àò pásíínòo.

20 Néò, à á de ní á dao yāma yápii guu, asa bee mé í ka Diigu. §

21 Maeò, ásuli á néò pò fele à ní kúsu kwéo.*

22 Zòò, à á dúnia diiò yāma yápii guu. Asu zí òkunweiana kenéo. A zíkéné ní nòsemendoo Dii víakenaò ũ.

23 Yá pò ále ke píi, àli ke ní nòsemendoo, lá Dii ále keèwa, i ke gbēnazína no.

24 Aò dō ké Dii a fiaboé àizāna ũ. Dii Kilisi ále zòbleè.

25 Váikena a a vái gbé'e. Lua lí gbēe zāboo.†

4

1 Diiò, à á zòò gwa a dòowa súsu. Aò dō ké ápio sò á Dii ví musu.*

2 A ázia kpa wabikea Luawawa, í itēkèò ní aà sáaukpaaò.

3 A wabikewàwēe lò, aà zewēwēe wà a yá waasoke, wí Kilisi asiiyā'òné. A yái wà ma dai kpéu.

4 A wabikemee mà yápi o wásawasa lá à kù mà owa.

5 Aò ázia kua dō Yesusaideò guu ní ònoò. Ali yá pò Lua a zebòè ke.†

6 A tó á legbe'i àò na, iò káfia ví, íò yāwea baadewa dō.

Lēzaamá

7 Wá gbé yenzide Tisiki, ma dónlède zíkēndee náaide Dii zí guu, a ma baokpaé píi.

8 Bee yái mále aà zíwá, aà wá kua oé, á nòse i níni.‡

9 A gbēdo Ònezii, § wá gbé náaide yenzide lé mōaànò. Aa lakii yáò oé píi.

10 Alisaka pò wá sānu kpéu fòkpawá ní Baanaba dāuna Maakuo. Wà Maaku yá'òé kò. Tó à kà á kíi, à gbāakpaaàzi.

11 Yesu pò wí me Yusitu fòkpawá lò. Yuda pò wále kpala pò bò Lua kíi zí ke sānuò lén we. Aa ma nòse níni.

* 3:17 Efe 5.19-20 † 3:18 Efe 5.22, 1Pie 3.1 ‡ 3:19 Efe 5.25, 1Pie 3.7 § 3:20 Efe 6.1
 * 3:21 Efe 6.4 † 3:25 Efe 6.5-8 * 4:1 Efe 6.9 † 4:5 Efe 5.16 ‡ 4:8 Efe 6.21-22 § 4:9 Flm 10

12 A gbēdo Epafa,* Kilisi Yesu zòblena fòkpàwá. Iò dēeka ní wabikεáéo gòpíi, ké à e ze gbāa, í kàsaakū, Lua pòeã i pεεwá wásawasa.

13 Má ò àle zíkεé maamaa á ní Laodiside ń Iεlapolide.

14 Wá lòotoo yenzide Luku ní Demasio fòkpàwá.

15 A fòkpa wá gbé pò kú Laodisiowa ní Nímfao ní gbé pò aaí kò káaa àà bε.

16 Tó a láε bee kyokè, à kpa Laodisi gálidεowa aa a kyokε, í ní pò kyokε s̄.

17 A o Aasipue, àa laaido Dii zí pò wa dàεwa, i a mide.

18 Ma Pòlu máme ma fòkpaawáε bee kè ní mazía ɔo: Ma fòkpàwá. A to ma kua kpéu yá àò dɔágu. Lua gbēkεkεé.

---

* 4:12 Kls 1.7, Flm 23

TᵋSALONIDEᵋ LA SᵋIA

Yá pᵋ kú láε bee guu

Tesalonía Masedoni bᵋsu wᵋ́edaε. A ku Gelesi bᵋsu saε, Lomadeᵋ mé iko víwà. Pᵋlu wᵋ́egea plaade guu à gè Filipi gᵋaε, a gbèa Tesaloni. We à gāli dàaleu, āma i gᵋᵋplake weo, asa Yudaᵋ bᵋ aà kpe. Wà nàewà aà bᵋ Tesaloni. Ké à bᵋ we à tà Belee (Zin 17.1-10). Gbezā gᵋᵋ pᵋ a ku Kᵋleni, ᵋ aà ìwa Timᵋtee mᵋ aà lè we, à Tesalonideᵋ yá sèle siuè. ᵋ Pᵋlu a lá sᵋiaε bee kè Tesalonideᵋne.

Bao pᵋ Pᵋlu mà Tesaloni Yesudeᵋ yá musu aà pᵋ kè na. A Lua sáaukpà Tesaloni Yesudeᵋ yākea pᵋ lé gbᵋ́ᵋ da zéwa yá musu. Aà zᵋkea we yā'oané gbεa à mè á εa mᵋ wᵋ́kpaleńzi (1.1-3.13). A ledámá aa ze gbāa Dii guu, aa wetā wàᵋ gé aε ní Yesu yáo (4.13-5.11). A midεkíi à ledàumá à fᵋkpámá ɔ. (5.12-28).

Pᵋlu gᵋᵋgbezāzī yáᵋ bᵋᵋlekè ɔ. A ᵋwᵋε wà gupu gbᵋ́ᵋne, wàᵋ dᵋ ké zᵋewa wáᵋ kú ní Diio gᵋᵋpii (4.17).

Tesalonideᵋ ze'obané

¹ Má Pᵋlu ní Silivᵋεo ní Timᵋteeo wámε wa láε bee kè Tesaloni* Yesude pᵋ aa na Mae Lua ní Dii Yesu Kilisiowaᵋne. Lua gbᵋ́εkeké, i á gba aafia.

² Wá wabikea guu á yá ɔᵋ dᵋwágu gᵋᵋpii, wíᵋ Lua sáaukpà á baade pii yá musu.

³ Ké i zᵋke á luanaaikεawa, mé á yea gbᵋ́iá yā'oa ní léo yá no, mé á wεdᵋ wá Dii Yesu Kilisizi seasai yái, a yá ɔᵋ dᵋwágu Lua wá Mae kùε.

⁴ Wá gbᵋ́ Lua yenzideᵋ, wá dᵋ ké Lua á sé,

⁵ asa ké wa baonakpàé, wí mᵋ ní yā'oaᵋ adoo, wa mᵋ ní Lua Nisína gbāaoε, yápi wá kᵋa gbāa maamaaε. A dᵋ lá wá kuᵋ á guu á aafia yái,

⁶ ᵋ a gᵋ́ wápiᵋ ní Diio dàdanaᵋ ũ. Taasi zᵋᵋ guu a yápi sí ní pᵋna pᵋ Lua Nisína dàáguo,†

⁷ ᵋ a ze'ᵋᵋ Yesude pᵋ kú Masedoni bᵋsuuᵋne ní Gelesi bᵋsuo pii.

⁸ Dii yá bᵋ á kᵋi, i ze Masedoni ní Gelesio adoo, á Yesu náaikεa yá ligua pii, a baokpaa ví ɔᵋ.

⁹ Wàε o lá wa ze'è á kᵋi, lá a bᵋ dii εgenᵋᵋ yáu a zè ní Luao, ᵋ áε zᵋble Lua bᵋ́ε standepiε,

¹⁰ áε aà Né Yesu pᵋ à aà bᵋ gau dā e aà bᵋ luabe, i mᵋ wá sí pᵋkᵋma pᵋ Lua a bᵋᵋmáwa.

* 1:1 Zin 17.1 † 1:6 Zin 17.5-9

2

Pɔlu zikɛa Tesaloni

¹ Ma gbɛ́ɔ, á dɔ́ áziawa ké wá zɛ'ea á kɛ́ i ke pɔo.

² A dɔ́ lá wà ìadàwá, wa taasikè Filipi káau, * ò wá Lua tò wa sɔ́dile, wa baona pɔ́ bɔ́ aà kɛ́ kpáé dɛ́e ní dɛ́eo.†

³ Wá naɛawá de ɛɛ zé yá ũo. Wi ke làasoo vâi ge á blea yáí no.

⁴ Lá Lua wá ká a baokpaawa, màa wi kpáné, i ke gbɛ́nazina pɔ́eã wále wɛɛleo, sé Lua wá làasoo tàasikana pɔ́.

⁵ A dɔ́ ké wi yá nana o gbɛ́eɛo, mé wi yáe ke ní mɔ́filio biikɛa yáí. Lua mé wá seelade ũ.

⁶ Wi sáau wɛɛle gbɛ́nazina kíio, ápiɔ ge gbɛ́páleo.

⁷ Baa ké wá a zé ví wà to à wá iko dɔ́ wá Kilisi zínake yáí, wá kɛ́áno busebuse, lá noɛ neade ì laaido a nɛ́wawae.

⁸ Ké wá yeázi maamaa yáí, wi zɛ̀ò wá baona pɔ́ bɔ́ Lua kɛ́i kpáé adoo, ní wázia kpaawáoe lo, asa a gɔ́ wá gbɛ́ yenzide ɔ́e.

⁹ Ma gbɛ́ɔ, à tó wá zikɛa ní taasio yá dɔ́agu. Gɔɔ pɔ́ wále bao pɔ́ bɔ́ Lua kípi kpáé, wiɔ zikɛ fãane ní gwáasináo, ké wásu gɔ́ á gbɛ́ee aso ũo yáí.‡

¹⁰ Wá seeladeɔn á ũ, ní Luao lo, ké wá kú á Yesudeɔ guu a zéwa luayámanaɔ ũ táaesai.

¹¹ A dɔ́ wa yá kè á baadeɛ lá mae ì ke a néɔnɛwa.

¹² Wa lɛ̀dàwá, wa á nòse ninié, wa naɛwá á kua ka gbɛ́ pɔ́ Lua ní kpá kpala gawide pɔ́ bɔ́ a kíiuɔ kuawa.

¹³ Ké a Lua yá pɔ́ wá òépi mà, i dile gbɛ́nazina pɔ́ ũo, á sí lá a dɛ́wa Lua yá síande ũ. Ɔme lé zikɛ á gbɛ́ pɔ́ ále aà náaikɛo guu. Bee yá mé tò lo wiɔ Lua sáaukpa láasai.

¹⁴ Ma gbɛ́ɔ, á yá kè doŭ ní Lua gbɛ́ pɔ́ naa Kilisi Yesuwa Yudeɔ, asa ía doŭ pɔ́ Yudaɔ dà má ò á bùsudeɔ dàwá sɔ́.§

¹⁵ Yudaɔ Dii Yesu dè ní ànabio lo, mé aa wá yá. * An yá lí ká Luaguo, aa íbelesè ní gbɛ́piio.

¹⁶ Aaí kpáwɛɛ wá yá pɔ́ Lua ì gbɛ́ suabao o buipáleoɛ. Màa duuna pɔ́ aalo ke gɔɔpii lo diadi. Lua pɔ́kuma wí ní musu sa.

Pɔlu Timɔtee zia Tesaloni

¹⁷ Wápiɔ sɔ́ ma gbɛ́ɔ, ké wa kɛ́kɔwa gɔɔpla, wé mé gègè ní kɔo, i ke sɔ́ no. Wa á nidè maamaa, wa wá wá wɛ́sikɔle.

¹⁸ Wá ye mɔ́ á gwai lo. Mapi ma Pɔlu, ma mɔa zɛ́wɛ́le de gɛ́n do ge gɛ́n plaa, ò Setáu zɛ́zɔ́wɛɛ.

¹⁹ Tó wá Dii Yesu m̀ò, déme àò de gbɛ́ pɔ́ wá wé dɔ́io ũ ní wá pɔ́nakɛbɔo ní wá Ìandábɔo aà aei? Apiɔ bàasio,

* 2:2 Zin 16.19-24 † 2:2 Zin 17.1-9 ‡ 2:9 2Tes 3.8 § 2:14 Zin 17.5-9 * 2:15 Zin 13.50, 14.19

20 asa áme á wá íandábo n wá pɔnakebo ũ.

3

1 Ké wá fɔ menake bo, wa zed wá gɔ Ateni wátɛɛ,*

2 wa wá gbé Timotee, wá Lua zikendee Kilisi baokpaa guu zìwá, ké aà á gba gbãa, i á nɔse nínié á luanaaikɛa guu,

3 ké gili su gɛ á gbɛegu íadamae bee musuo. A dɔ áziawa, ké Lua bee taa díɛwɛɛ.

4 Gɔɔ pɔ wá kú á kú, wa dɔaa wá òé wa mɛ wa gi íadaiwá, ɔ à kè lá á dɔwa màa.

5 Ayámɛto lá má fɔ menake bo, ma aà zì á luanaaikɛa gwai. Gbɛyɔna á yó, wá zikè pã yà, wá dɔo.

6 ɔ Timotee sùwá sa,† à á luanaaikɛa n á yeawázio baokpawɛɛ. A mɛ wá yá ío dɔágu n láasoo maa, mé áɛ wá bɛɛkɛ lá wáɛ á bɛɛkɛwa.

7 Ma gbé, á luanaaikɛ Ayámɛto wá nɔse níni á yá musu wá íadama n wá taasio píi guu.

8 Asa lá á zea gíugiú naa Diiwa guu, wá mɛ sù sa.

9 Wá fɔ Lua sáaukpa á yá musu. Wa wá Lua sáaukpa maamaa n pɔna zɔɔ pɔ wi kɛ aà aɛ á yáio.

10 Gwáasína n fáaneo wiɔ wabike Luawa maamaa, ké wà e wesikɔɛ, wí pɔ pɔ kèsá á luanaaikɛawa boolekéɛ.

11 Lua wá Mae n wá Dii Yesuo zepoowɛɛ wà e mó á gwai.

12 Dii á yeakɔi n á yea gbépiizio káfíé, i liála lá wá yeáziwa,

13 á sɔ ío daa dou gbásísai, ío ku táaesaidɔ ũ Lua wá Mae aɛ wá Dii Yesu mɔa n a gbé píi gɔɔzì.

4

Kua lá Lua yeiwa

1 Yá pɔ gɔ ma gbé, á mà wá léu lá a maa á kua ka Luagu. A kú màa, áma wáɛ wabikɛwá, wáɛ awakpaé wá Dii Yesu guu, ào ku màa ào gé.

2 A yá pɔ wá díɛɛ n Dii Yesu tɔo dɔ.

3 A tó á kua ào adoa, í mikɛ gbásíkɛawa, asa bee mé Lua pɔɛã ũ.

4 A baade azla mɛ kpɛla, ào azla kúa dɔ gbásísai,

5 i kɛ n dɔɛ'íi nídeao lán luayádɔnsai pɔ aa aà dɔɔwa no.

6 Yápi guu gbɛ su a gbé taiinke ge à táaekɛɛo, asa Dii mé a mɔaka gbé bee taaɔwa, lá wa dɔaa wá òé wa a lezàwáwa.

7 Lua i wá sísi wào ku gbásí guuo, sema wá kua ào adoa.

8 Ayámɛto gbé pɔ gí yá beei i kɛ gbɛnazína à gíio, Lua pɔ i a Nísína pɔ a kua adoa dawágu ɔ à gíi.

9 Wá e yeakɔi yá'òé, asa áziawa Lua yeakɔi dàé.

* 3:1 Zln 17.16 † 3:6 Zln 18.5

10 A kú màa kò ní wá gbé pò kú Masedoni bùsuuo pii. Gbé, wa ledàwá àò ku màa àò gé,

11 í zεwεεε àò ku yákelesai, í ma áziawa, í ázia zì ke lá wá dīlééwa,

12 ké á yákea e ka Yesusaide ɔgu, mé ásu àò sōkpalea gbēzio.

Dii moa

13 Gbé, wá ye àò síana dō gbé pò i'òò yá musu, ké á pò su àò sia lán gbé kīni pò aa zia'eoɔwao yáí.

14 Lá wá sí Yesu gà à vù, màa ɔ Lua a tó gbé pò i'ò Yesu guuo ea moaàno sānu.

15 Yá pò wáε oéε beeá Dii yādanεε. Wá gbé kōna pò wáò ku e Dii mózi, wá doaa i'onapiɔno.

16 Dii mé a ɔ luabe, i pila ní yādilenεo ní malaika gbēzō ɔ ɔ ɔ ní Lua kàae óo, gbé pò gà naa Kilisiwao i vu séia,

17 a gbea wá gbé kōna pò wá kú, wa wá sélínno sānu e luabepuanau dai Diile íana guu, wí ɔ kuaàno ɔ ɔ ɔ pii.*

18 Ayámeto à kō nòse níni ní yápio.

5

1 Gbé, a ɔ ɔ ge a zaa oaé zεvīo,

2 asa á dō sáasā lá kpáí i mo gwá, màa a ɔ de Dii mo ɔ ɔ.*

3 Tó gbé lé o wa aafia, wa ku doɔa, kaale a móma kándo lá ne'iwāwá i mo no sindeewawae, aa ɔ ɔ.

4 Apio sō gbé, á kú gusiau ké ɔ ɔ ɔ pí á le lán kpáiwao,

5 asa gupua gbéon á ũ, fáane gbéon á ũ apii. Gwāasina ge gusia gbéon wá ũo.

6 Ayámeto wásuli i'o lán dāɔwao. Wà itēke, wí ɔ kú ní laaio.

7 I'onao i i'o gwá, mé wēdenao i wēde ke gwá,

8 wápio sō, lá fáane gbéon wá ũ, wà ɔ kú ní laaio, wí luanaaika ní yeakōio da mò ula ũ, wí wēɔa zia'ea yáí kpá mò fùà ũ.†

9 Asa Lua i wá dile à pōkūmabɔɔwáo. A wá dile à wá suaba ní wá Dii Yesu Kilisi gbāaoε.

10 ɔ me gà wá yáí ké wà ɔ kuanɔ, wá bēε ge wa i'on nò.

11 Ayámeto à ledakōwa, í kō gba gbāa, lá ále kewa.

Pɔlu yādilea Tesalonide ɔne

12 Gbé, wa wabikèwá, à bεεε dō gbé pò aai zike á guu, aa iko vīwá an zikea Diie guu, aale á dazewaɔne.

13 A ní kpela maamaa, ío yerzi zì pò aale ke yáí. A ɔ na ní kōo.

14 Gbé, wa ledàwá à faasaide ɔ dazewa, à gbé pò an kúsu kwé ɔ gba sō, à laaido gbāasaide ɔ wa, í menake ní gbépio.

* 4:17 1Kln 15.51-52 * 5:2 Mat 24.43-44, 2Pie 3.10 † 5:8 Isa 59.17, Efe 6.14-17

15 A laaika á gbēe suli vāi flabo ní vāioo. A zεwεεε àò maakεk̄ε ní gbēpiio gɔɔpii.

16 Aɔ ku pɔna guu gɔɔpii.

17 Aɔ wabikε Luawa láasai.

18 Aɔ Lua sáaukpa yá pii musu. Bee mé dεé aà pœã ũ naa Kilisi Yesuwa.

19 Asuli kpá Lua Nisinaεo,

20 ásuli saka ānabikεguo.

21 A yápii tàasika, íò a maa kūa,

22 í mikē vāi bui píiwa.

23 Lua aafiade to à ázia kpawa míɔmíɔ, i á nisina ní á wēnio ní á meo d̄áé aafia tàaesai e wá Dii Yesu Kilisi mózi.

24 Lua pó á sisi à á sé náai vī, a yápi kεé.

25 Gbēó, à wabikεwēε.

26 A fɔkpa wá gbēówa pii ní Lua gbēó lépεak̄ɔwao.

27 Ma naé Diizi à láε bee kyokené r̄pii.

28 Wá Dii Yesu Kilisi gbēkεkεé.

TESALONIDEᵋ LA PLAADÉ

Yá pò kú láε bee guu

Pòlu yá pò á ò Tesalonideᵋ lá séia guu ò la ɔ, à Kilisi mɔa ní gawi zɔɔ òné. Yápi lé íada Tesalonideᵋwa. An gbēᵋ lé e gɔpi kà kòe (2.2), ɔ an gbēᵋ lé gí zíkèi, ɔ aa gò ní gbéᵋne aso ũ, asa aale e gɔ gbézápi kà káikái (3.6-12). Láε bee lé ní da zéwa an láasoo kpaanla kéapi yá musu.

Pòlu ná Lua sáaukpaawa Tesaloni Yesudeᵋ yeakɔi yá musu, ɔ à wabikè Diiwa aà ní gba gbāa zí pò a nàné ní ɔzì yá musu (1.1-12). ɔ à Kilisi mɔa yá'òné. Bee a kéo e gbé pò wí mēè luayādansai à ge mɔð. Tó aà gbāa dèdè, a to dúnia gbépii bɔ Lua yá kpe, aai íbelése ní Yesudeᵋ (2.1-12). Vái ɔdaa zāa yá musu, sema Yesudeᵋ ze gbāa luanaaikéa guu (2.13-3.5). A gbéa Pòlu lékà gbēpāɔ yáwa, ké aasu wàɔ de gbēe aso ũo (3.6-15). Lápi midékíi à báaadàngu, à fɔkpámá (3.16-18).

Yádilēae bee lé wá gba laai: Gbé pò ye pɔe woaiò a pòbleo (3.10). Wá Yesudeke guu wásuli pákpa yá pò kù wà kézio.

Yákpalekèa Kilisi mɔgɔzì

¹ Ma Pòlu ní Silivēeò ní Timɔteeo, wáme wa láε bee ké Tesaloni* Yesude pò aa ku Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio guuɔne.

² Mae Lua ní Dii Yesu Kilisio gbēkèkéé, aai á gba aafia.

³ Wá gbéᵋ, a maa wàɔ Lua sáaukpa á yá musu gɔɔpiiε, lá a maawa, asa á luanaaikéa lé zɔɔkū maamaa, mé á yeakɔi lé káfi.

⁴ A yáí tò wi íanadá á yá musu Lua gbéᵋ kɔkāaaɔ guu, lá í íadama ní taasi píio fɔ ní menao ní luanaaikéao.

⁵ Lua í yágɔgɔ ní gbéᵋ a zéwae. Taasi pò ále ké kpala pò bɔ Lua kíi yáí lé ɔbne ké a ka à gēu.

⁶ Lua í yāke a zéwae. A gbé pò aale á wetāɔ wetā,

⁷ í á gbé pò wàle á wetāɔ gba íampakíi ní wápiɔ. Tó Dii Yesu bɔ luabε, a mó ní a malaika gbāa

⁸ ní tévuao, a mɔakað luadɔnsai pò aai wá Dii Yesupi bao sioɔwa.†

⁹ Kaale láasai ɔ Lua a fiabooné. Aaɔ ku zā ní Diio ní aà gbāa gawideo.

¹⁰ Tó à mò gɔɔpi zí, a tɔbɔ a gbéᵋ yá musu, aà náaikɛnapíi i aà maabo mpíi. Aɔ kú ní guu, asa a yá pò wá òé síε.

* 1:1 Zln 17.1 † 1:8 Isa 66.15-16

¹¹ Ayāmeto wio wabikéé wá Luawa gɔɔpii, à tò á kua ka gbé pò à ní sisi à ní séo kuawa, i yāmaa pò a ze ní a keaó ní zì pò ále ke àà náaikea guuɔ pii papaé ní a gbāao,

¹² Dii Yesu tó i bɔ á musu, á tó i bɔ àà musu wá Lua ní Dii Yesu Kilisipio gbēkekeáé yáí.

2

Luayādansai

¹ Wá gbéɔ, Yesu Kilisi mɔa ní wá kãaaaaàzio yá musu,* wa wabikèwá,

² ásu tò á pɔ ya àannɔ. Tó ànabi yāe ge waasoe ge taalae pò wà mè à bɔ wá kii mè Dii mɔgɔ kà kò, ásu bilikεo.

³ Asu to gbēe á sásā ní bee tao, asa gɔɔ bee a mɔo, sema bɔa Lua kpε ka gĩa, luayādansai pò mipè kaalewa bɔ gupauwà bāsio.

⁴ A íbelese ní pò pò wí ní dile dii ũo ní pò pò wí kúlenéɔ pii, i azia se lesí deríla, i ge zōle Lua kpéu à azia dile Lua ũ se.†

⁵ Gɔɔ pò má kúanɔ ma yápi òé. A dɔáguo lé?

⁶ A dɔ pò pò lé kpaè tia, ké asu bɔ kpóoo,

⁷ asa luayādasai lé ɔta asii guu kò. A bɔo, sema gbé pò lé kpaè tia gēzea bāsio,

⁸ luayādansaipi i bɔ sa. Dii Yesu a àà de ní a lé††anao,‡ a àà míonzò ní a mɔa gawio.

⁹ Luayādansaipi a mó ní Setāu gbāaoε, i dabudabuɔ ní yābɔnsaεɔ ní seela εgenaɔ ke pii.§

¹⁰ A kōni bui pii ke gbé pò aa mipè kaalewaɔne, ké aa gĩ síana pò a ní suabai yáí.

¹¹ Bee yáí Lua lé sásāyā zímá à ɔta ní guu, aai εε náaike.

¹² Beewa yá a zōle gbé pò aai síana sio aai pɔnake ní vāioɔwa mpii.

¹³ Wá gbé Dii yenzideɔ, a maa wàɔ Lua sáaukpa gɔɔpii á yá musuε, asa Lua á sé za káau à bɔ ní a Nisina pò tò wa gɔ a pò ũ gbāao á síanasia yáíε.

¹⁴ Lua á sisi à á sé màa baona pò wá kpaé guu, ké à á baa e wá Dii Yesu Kilisi gawí guuε.

¹⁵ Ayāmeto wá gbéɔ, à ze giūgiū, íɔ yá pò wá dàe ní léo ge lá guu kūa.

¹⁶ Lua wá Mae yewázi, àà gbēke guu a tò wá nòse àò daa dou e gɔɔpii, à wá ká zia maawa. Aàpi ní wá Dii Yesu Kilisio

¹⁷ á nòse nínié, aai á zedɔ maakea ní yāmaa oao guu pii.

* 2:1 1Tes 4.15-17 † 2:4 Dan 11.36 ‡ 2:8 Isa 11.4 § 2:9 Mat 24.24

3

Wásu wàò màa vío

1 Yá pò gò wá gbéò, à wabikewēe Luawa ké Dii yá e ligua kpakpa, iò gawi vīné lá a vī á kíiwa.

2 A wabikewēe aà wá bò gbēvāi mīsaio òzī, asa i ke gbēpii mé Lua náai vío.

3 Dii náai ví, a á gba gbāa, i á sí Setāuwa.

4 Wá naa Diiwa guu wá a náai vī ké ále yá pò wá òéò ke, mé áò ké.

5 Dii tó á laai àò ku Lua yeaáziwa ní mena pò Kilisi i inéo.

6 Gbéò, wa naé Dii Yesu Kilisizi, à ké wá gbé pò màa vī aali zīke yá pò wá dànéwaoòwa.

7 A dō áziawa, a maa à wá kea ké, asa màadeòñ wá ù á guuo.

8 Wi gbēe blé si wá blè pāo, wa zíkè gwāasina ní fāanéo, wa taasikè e wa kpasa, ké wásu gō á gbēe aso ūo yái.*

9 Wá a zé vī à dōwále, āma wa a taa kèé, ké à wá òleseé.

10 Goo pò wá kúánò, wá dīle gbé pò ye zíkēaio a pòbleo.

11 Wá mà á gbēò màa vī, aali pòe woo, sema gude.

12 Wá dīle gbé bee taaòne, wa nané Dii Yesu Kilisizi, aali zīke kílíkili aa ríziá gwa.

13 Ápii sō wá gbéò, ásu kpasa ní maakεaoo.

14 Tó gbēe i yá pò wá òé lápi guu dao, à aà yá bò dile. Ásu gbé kpaaànò, ké wí e aà kú.

15 Ama ásu íbeleεεaànò, à ledawà á gbēdo ū.

16 Dii Aafiade á gba aafia gòòpii yápii guu. Dii àò kúánò ápii.

17 Ma Pòlu máme ma fòe bee kè ní mazía ò. Bee mé ma lá pii seela ū, màa mi ké.

18 Wá Dii Yesu Kilisi gbēkεkεé ápii.

* 3:8 1Tes 2.9

TIMOTEE LA SĒIA

Yá pò kú láε bee guu

Timotee daá Yudaε, aà maeá Gεlekiε. Aa kō'è ní Pòluo Lisita pò kú bùsu pò wí mε tia Tuukii guu, Pòlupi wéεgea plaade guu (Zin 16.1-3). Timotee gò Pòlu íwa pò Ìò kàiaànò ùε. A teàzi aà wéεe dasiò gea guu, ò Pòlu í aà zì gáli pò an yáò lé gé súsuòò guu. Ayámεto aà tó kú zinaò lá guu (17.14-15, 18.5, 19.22) ní lá pò Pòlu kèò guu (1Kln 4.17, 16.10-11, Flp 2.19-24, 1Tes 3.2-6) ní lá páleò. Lá mèn pla pò a kè Timotee ní pò a kè Titueo wí mε pásitεε lác, yáze pò a kàlekale dōaanaò ní pásitεεòneò yáí.

Timotee lá sēia lé yá dōò àaò òlwēε:

Sēia gia à lezà Yesudeòwa zé kaaliò yáí ní láasoo kpaanlaò ní Yudaò yá pò yāalea ní luadōsai yá pò gbēε lé dadanéò. Zé kaalipiò mè dúniaε bee pòò maaò, wíli fō Lua lèò, sema wa asiiyā dō bàasio. Aa gbāakpà blēεò tēboao ní gia nōsei yáò.

Bee gbεa lápi lousisiyā bōòlekèwēε, kōkāaa yáò ní yá pò a maa Yesude dōaanaò aao kūaò.

A láakii lápi ledà Timoteewa lá à kù aà a zì pò Lua dàε ke, lá à kù à laaidò luanaaikεnaòwa, ò de Lua zíkεn maa ù (4.6).

Wa fō lápi kpaale leε pla: Yādane pò de Yesudeò ní ní dōaanaò pò ù (1-3) ní Timotee zia yáò (4-6).

Yādane deò gbaa laai

¹ Mámεmaa Pòlu, Kilisi Yesu zina, lá Lua wá Suabana ní Kilisi Yesu pò wá wé dōaàzipio dīlεmεewa,

² ma láε bee kēne Timotee, * ma ne'ia Yesu zé guu. Mae Lua ní wá Dii Kilisi Yesuo gbēkekεne ní sùuuo, aai n gba aafia.

³ Lá ma naεma gòò pò mále gé Masedoni bùsuu, gō Efεε, ní oné aasu yá pò i kpaafí ní Lua yáoo dané Ìò.

⁴ Aasu laaidò fí ní deziò tó kōnwεa pò lé víoowa Ìò, bee í mó ní lekpaaoε. Ili mó ní yá pò Lua lé yáwanòòò, aà náaikea mé í mōò.

⁵ Ma yápi dīle ké aao yekōi yáíε, yeakōi pò í bō nòsepuá ní láasoodaadoũò ní luanaaikεa mōafilisaio guu.

⁶ Gbēεò pàale yápiòne aa pèle yá àisai bōleau.

⁷ Aa ye wàò de Mōizi ikoyādanεdeò ù, āma aa yá pò wàle o dōo ge yá pò wà zèwàò.

⁸ Wá dō ikoyāpi maa, tó gbé lé zíkεwà a zéu,

* 1:2 Zin 16.1

⁹ asa wá dō ké Lua i ikoyā dile gbēmaa yáio, sema yādansaiō ń swágbāadeō ń lousisinsaiō ń duunkenaō ń luayādansaiō ń dúnia gbéō ń de ń dao denaō ń gbēdenaō

¹⁰ ń gbāsikenaō ń gōe pó aai gbāsike ń ń gōe deeoō ń gbēnazinyianaō ń εedeō ń yādomadeō ń gbé pó aai bō yázede kpeō pii.

¹¹ Yáεdepi mé baona gawide pó Lua Báaade gòmεε zí ũ.

Lá Lua gbēkekè Póluc

¹² Ma Kilisi Yesu wá Dii pó ma gba gbāa sáaukè, asa à ma náaikè à zídámεε.

¹³ Ma aà tóbēsi yāa, ma íadà aà gbéowa,† ma gbāablémá. N beeo à wēnadòmεε, asa má kè wésiake ń aà náaikesaio guue.

¹⁴ Ō wá Dii Kilisi Yesu gbēkekèmmεε zōō, a tò ma a náaikè, mío ye gbéi naawa guu.

¹⁵ Yáε bee síana ví wà sí. Kilisi Yesu m̀ dúnia guu duunkenaō suabaa yáie. Mapi, ma pó mé de dāōla,

¹⁶ ō Lua ma wēnagwà, ké mena zōō pó Kilisi Yesu kè ń ma gbé pó ma duuna deńlao bō gupuau seela ũ gbé pó aa aà náaike aa wēni láasai eone.

¹⁷ Lua m̀ndona, gōōpii Kía pó lí gao mé wili e ń wéoo mé aō bεεε ví ń gawio gōōpii, āmi.

¹⁸ Ma né Timotee, lá wà d̀baa ānabikekè ń yá musu, máε yápi danε ké nyō kūa, ní zì maa kaò

¹⁹ luanaaikεa guu ń láasoodaadoūo. Láasoodaadoū lí ke gbēeone yāe ũo, ō an luanaaikεa i òkpa.

²⁰ Imεne ń Alesāndao kú ń guu. Ma ń kpá Setāuwa‡ ké aao dō wili d́e ń Luaoo.

2

Lousisia

¹ Too, gia séia máε ledama à wabike gbépiiε, à zé gbεané, à kulekené Luaε ń sáaukpaao.

² A wabike kíaone ń gbāadeō pii, ké wà e wàō ku aafia yākelesai luayāmanaō ũ, wá kua iō gbia.

³ Bee mé maa, i ka Lua wá Suabanagu.

⁴ A ye gbépii suaba, aai síana dō.

⁵ Asa Lua m̀ndoe, mé kóō kú m̀ndo Lua ń gbēnazinaō zānguo, ōn gbēnazina Kilisi Yesu ũ.*

⁶ A azla kpá gbépii fiabobo ũ a gōōwa, Lua pœāpi seela ũ.

⁷ Ayámεto Lua ma dile a kpáwakεna ũ, a zina ũ, mà a zé síande da buipáleone.† Síana máε o, i ke εε no.

8 Má ye g̃ɔɔ lousisi gu ní guo pii, aa ɔse musu‡ gbāsísai, pɔkūma ní lekpaao sai.

9 Má ye ɔ nɔɔ nízia kɛkɛ a zéwa ỳɔsai ziamɔne sai. I ke ní mĩ ỳɔde t̃aao ge vua ní òso nɔamblebɔɔ ge zwàa ɔdeɔ no. §

10 Aa nízia kɛkɛ ní maakɛao, lá a maa nɔe lousisinaɔ kɛwa.

11 Nɔɔ yádada kílíkili, aa misiile yápii musu.

12 Mili we nɔɔ yádada g̃ɔɔne ge aao iko vímáo, sema aao ku kílíkili.

13 Asa Adamu ɔ Lua kè séia, a gbɛa Eva.*

14 I ke Adamu wa sàsáo, nɔe wa sàsá, à sí duunau.†

15 Tó nɔe wetà ní luanaaikɛao ní yea gbéɔzio ní kuaadoakɛo ziamɔne sai, ali ne'i aafia.

3

Gbɛzɔɔ ní dɔnlɛdeɔ

1 Yáɛ bee síana ví: Tó gbé ye ke gbɛzɔɔ ũ, àle zí maa nidɛ.

2 Gbɛzɔɔ líɔ ku tàaesai nɔmɛndode ũ, laaide ũ, ɔ azia k̃ua d̃ɔ gbé d̃ɔde ũ, nibɔf̃na ũ, gbé p̃ɔ a f̃ɔ yádané ũ.

3 Asu àɔ de igbēna ge gbé p̃ási ũo. Aàɔ de ñɔsɛd̃oũde yákelesaide ũ. ɔa su d̃ɔaaèɔ.

4 Aàɔ a ua k̃ua d̃ɔ, aà néɔ lí misiileè aaliɔ aà ɔtond̃k̃ii gwa.*

5 Asa tó gbé a ua k̃ua d̃ɔ, kpelewa a f̃ɔ ɔlia Lua gálideɔzii?

6 Asu àɔ de gbé dafuna ũo, ké asu íanadā, i azia dayāu lán Ibiisiwao yái.

7 Aà tó àɔ na Yesusaideɔ k̃ii ɔ, ké wasu aà tó'lisi, i zu Ibiisi bauo yái.

8 Maa ɔ d̃ɔnlɛdeɔ aao de gbé gbiaɔ ũ. Aasu wàɔ de ɛplaadeɔ ũo. Wé yá su d̃ɔaanéɔ. Aasu wàɔ de ɔwɛɛɛmbɛɛɔ ũo.

9 Aao Yesu yá k̃ua ní láasoodaadoũo.

10 Wà ní yá gwa gia, tó wi yáe emáo, wi gbasa ní dile d̃ɔnlɛdeɔ ũ.

11 Maaɛ ní nɔɔ. Aao de nɔe gbiaɔ ũ, laaideɔ ũ, aaɔ náai ví yápii guu. Aasu wàɔ de gudɛnaɔ ũo.

12 D̃ɔnlɛde àɔ de nɔmɛndode ũe, aao a ua ní a néɔ k̃ua d̃ɔ.

13 Gbé p̃ɔ zikè a zéwa, í zek̃ii maa e, aà s̃ɔ ɔ dilea a Kilisi Yesu náaikɛa guu maamaa.

14 Baa ké mále yápio onɛ, má dile má m̃ɔ n gwai tia.

15 Tó ma m̃ɔa su lé g̃ɛg̃ɛ, má ye ñỹɔ d̃ɔ lá a maa wàɔ ku Lua uadeɔ ũe. Wáme wá Lua b̃éé gálideɔ ũ, síana z̃impɛɛ ní a gbāa'ek̃liɔ ũ.

16 Lua asiyyā p̃ɔ b̃ɔ gupau z̃ɔ síanaɛ:

‡ 2:8 B̃ɔa 9.29 § 2:9 1P̃iɛ 3.3 * 2:13 Daa 2.7, 21-22 † 2:14 Daa 3.1-6 * 3:4 Tit 1.6-8

A mò gbēnazina ũ,
 Lua Nisina aà sīandekē òlóné,
 malaikaᵋ aà è.
 Wà aà yá waasokè buiᵋ guu,
 wà aà náaikè dúnia guu,
 Lua aà sè tàò a kíi gawi guu.

4

Tēyá

¹ Lua Nisina ò wásawasa, gᵋᵋᵋgbēzāzī gbēᵋᵋ pākpa Yesu zéi,
 aai te sāsāyā pᵋ t́aa ᵋ ēedeᵋ da a oauzi.

² Eede mᵋafilide pᵋ vāi lí kàadanlaoᵋ mé aa ní sāsā.

³ Aaí gí gbēᵋᵋᵋ aa nᵋse aa zāke, mé aaí ble téné, ble pᵋ Lua kè
 a náaikena pᵋ aa sīana dᵋᵋᵋᵋᵋ aa ble ní a sáaukpaaᵋ.

⁴ Pᵋ pᵋ Lua kè píi maaε.* Wásu a kee tēboo,† wà ble ní aà
 sáaukpaaᵋ,

⁵ asa Lua yá ní wá wabikeaᵋᵋ gbābòè.

Kilisi Yesu ziken maa

⁶ Tó n yápiᵋ dà n gbēᵋᵋᵋᵋ, nýᵋᵋ de Kilisi Yesu ziken maa ũ, asa
 níle nzia gwa ní Yesu yáo, ní té yāmaa pᵋ wa dànei.

⁷ Mikē felekaa fi pᵋ lí kpaai ní Lua yáoowa. N nzia toto, ké nýᵋᵋ
 de luayāmana ũ.

⁸ Metotoa ài ví yᵋᵋ, āma dea luayāmana ũ ài ví yápii guue,
 asa bee ᵋ mó ní wēnio gbā ní ziao.

⁹ Yápi sīana ví, à kà wà si ᵋplapla,

¹⁰ wí zike wà dēeka a musu. Wá wé dᵋ Lua bēezi. ᵋme gbépii
 Suabana ũ, azaiasa aà náaikenaᵋ.

¹¹ Yápiᵋ dilené, ní dadané.

¹² Nsu to wà saka n èwaasokeguo. To n kua ze'ᵋᵋ Yesudeᵋᵋᵋ
 yá'oa ní yākeao ní yeakᵋᵋᵋ ní luanaaikēao ní kua gbāsisaio guu.

¹³ E màò mó, wetā ní Lua yá kyokeao, ní dané, ní lēdaomá.

¹⁴ Gba pᵋ Lua dàne gᵋᵋ pᵋ wà ānabikekè n yá musu, mé
 gbēzᵋᵋᵋ ᵋnàma, nísu niazikpaio.

¹⁵ Laaidᵋ yápiᵋwa, ní mēkpawà, gbépii i n gea'ae e.

¹⁶ N nzia yá ní n yādanēo táasika. Ze súsusú ní yápiᵋ. Tó ní kè
 màa, nýᵋᵋ nzia suaba ní gbé pᵋ aale swáse n yáio.

5

Gyaaᵋ ní dāanaᵋ

¹ Nsu maezᵋᵋ leleo.* Lēdawà n mae ũ, ní da èwaasᵋᵋwa n vīi
 ní n dāunaᵋ ũ.

* 4:4 Daa 1.31 † 4:4 Maa 7.19 * 5:1 Lev 19.32

² Leda nõezõowa n da ũ, ní da nõgbãa ge wëndiawa n dâe ũ làasooplasai.

³ Gyaa gbẽando kpela.

⁴ Tó gyaa néo ge tounaõ ví, aa ní daeõ gwaa dada gla, aai fiabo ní maeõ ní daõne, asa bee í ka Luagu.

⁵ Gyaa gbẽando wé Ìb dõ Luazi, í wetã lousisia ní wabikeaowa gwãasina ní fáanẽo.

⁶ Gyaa pápákenaá gee, baa tó a béẽ.

⁷ Yápiõ dané, ké wasu ní tàae eo.

⁸ Tó gbé lé a daeõ gwao, atësa aà uadeõ, à bõ Lua yá kpée, Yesusaide deaála.

⁹ Nõe pó de wà da gyaaõ guun ke: Nõe pó kà wè bàãõ mé à zãkè gẽn do,

¹⁰ wĩõ aà dõ maakena ũ, negwan maa ũ, nibõfõna pó Lua gbéõ gbá pipi ũ, taasideõ dõnlẽde ũ, nõe pó mekpà makea píiwa ũ.

¹¹ Nsu gyaa nõgbãaõ dauo, asa tó an gõ nideã fẽle, an naa Kilisiwa a busae, aaiõ ye zãke,

¹² aai nízia dayãu, ké aa lé pó aa gbèè yãa gbòõ yáí.

¹³ Bee gbẽa aai páke dada, aaiõ bebe wàõ ualeke. I ke maaden ní ũ adoo, aai gõ gbẽpen gudenaõ ũe, aai yá pó de wà oo o.

¹⁴ Ayãmẽto má ye gyaa nõgbãaõ zãke, aai nẽ'i, aai laaidõ bẽwa, ké aasu wá ibeõõ gba zé aa wá tõeõsio yáí.

¹⁵ An gbẽõõ bõ tẽ Setãuzi kò.

¹⁶ Tó Yesudee gyaaõ ví a bẽ, aali dõnle. Asu to aa gõ gãlideõne aso ũo, ké aa e dõ gyaa gbẽandoõle yáí.

¹⁷ Gbẽzõõ pó í dõaa a zéwa kà wà fiaboè lee pla, atësa gbé pó waasokea ní yãdaaneõ ãia ví.

¹⁸ Wà yáẽ bee kè láu wà mè: Asuli lesokpa zu pó lé põgbẽeo.† Wà mè lõ: Zikena kà à a asea e.‡

¹⁹ Nsu gbé pó mò ní gbẽzõõ káalao yá sio, sema seeladeõ kà gbẽõn pla ge àaõ bàasio.§

²⁰ Gbé pó duunakèõ gba laai gbépii wáa, ké vía e gbé kĩniõ kú.

²¹ Ma nanẽ Lua ní Kilisi Yesuozí ní malaika pó à ní séõ, nyõ yápiõ kúa gbẽe tẽbosai. Nsu yãe ke gbẽe ublembekea yáio.

²² Nsu wã õna gbéwa ñ aà dazũuo. Nsu to n lé àõ ku gbẽe duunauo. Nyõ nzia kúa gbãsisai.

²³ Nsu í pá mi ado lõo. Nĩli vëe ga yõõ n nõse ní n gyãkea mõõmõõõ yáí.

²⁴ Gbẽõõ duuna í bõ gupauu e wàõ gé a yãkẽkẽiñõ, gbẽõõ pó sõ, ìli bõ kpaao.

²⁵ Maa lõ makea í bõ gupauu, baa a pó wi eo a e gõ ulẽao.

6

1 Gbé pò de zò ùó ní diiò dile gbia, aai misiilené yápii guu, ké wasu Lua tó ní yá pò wi danéò bèèboo yáí.

2 Gbé pò an diiò de Yesude ùó su dóemá ké aa de kōgbēō ũ yáío. Aa zòblené maamaa, asa gbé pò aale ní zì baa bleo de Yesudeo ùe, an gbé yenzideo ũ. Yápio dané, ní lēdaomá.

Yea 5ai

3 Tó gbēe lé yāpāle dané mé i ze ní wá Dii Yesu Kilisi yá sīandeo ní wá zé yādanēoo,

4 yòodee, a yāe dōo, lekpa gii ní yāgwaa láasaio aà kù gyā ũ. Yá beeò ì to gbéò wēdōkōe, aai sòleke, aai kō sósō, aai làasoo vāi sé ní kōo,

5 aaiò kīiwāi vī. Gbépio làasoo kolea, sīana pīlimá, aaiò e lousisiaá owelezeze.

6 Lousisia ài zōò sīana, tó gbé zè ní pò pò á vīo.

7 Wi mó ní pōeo dúnia guu lao, mé wá e tá ní pōeoo.

8 Tó wá pòblea ní pòkasaò vī, bee m̀.

9 Gbé pò ye gō ode ùó ì nízia da yōa bau. Pò nidēa mīsai kaide ì gēngu, ì ní kpále músi ní kaaleo guu.

10 Yea 5ai mé yāvāi píi zīna ũ. Gbēeò lé a kōde e aa gè zàò Yesu zéwa, aa wāwā zōò kpà níziai.

Dēe maa ká

11 Lá Lua gbén n ũ, bàale yápioñe, ní tó yāmaa líò dōaanē ní yá pò zēvī Luaeo ní aà náaikēao ní yea gbéozio ní menao ní nòseniēo.

12 Dēe maa ká n Yesu náaikēa guu, ní wēni láasai e, asa 5 Lua n sisiwà gōò pò n lé maa gbèè bíla wáa.

13 Ma nanē Lua pò ì wēni kpa pópíiwazi ní Kilisi Yesu pò yāmaa ò Pōnsi Pilatiēo,*

14 ñyò yá pò wa dīlēnē kūa sāasai taaesai e wá Dii Yesu Kilisi m̀zì.

15 Gbāade m̀ndona Bāaade, kíao Kíá, diiò Dii mé a Kilisipi b̀ a gōowa.†

16 Ɔme lí gao ado, ìò ku gupua pò wīli f̄s s̄s̄io guu.‡ Gbēe i wēsiaàleo, wa f̄s seo.§ Ɔme gawi ní gbāao vī gōopii, ami.

17 O dúnia tiae bee odeoñe aasu íanadão. Aasu gbāa'e oda náaisaiwao, aa gbāa'e Lua pò ì pópíi kpáwá zōò wà pònakēdwa.

18 Oné aa maake, maakea i tómá. Aaò de gbadanaò ũ, aaiò gbēke vī.

19 Beewa aa kùsūa maa di níziae àizāna pò ũ,* aai wēni pò de wēni ũ sīana e.

* 6:13 Zāa 18.36-37 † 6:15 Zia 19.16 ‡ 6:16 Sou 104.2 § 6:16 B̄a 33.20

* 6:19 Mat 6.20

20 Timotee, kàeda yá pó Lua nàne n ɔzi. E dúnia yá giɔne n yãwaaipaa pó wí me dɔ̃aεo.

21 Gbẽεɔ zèò, ɔ̃ aa pàale Yesu zéε.
Lua gbẽkekeé.

TIMOTEE LA PLAADÉ

Yá pò kú láe bee guu

Pòlu lá plaadepi kè Timotee za Lomaε (1.17). Wà wetēamò Pòluε we pāsīpāsī (2.9), a ku yooyea (4.10, 16). A kà a zī láaa (4.6), ɔ àlε lēda a iwa yenzidewa (1.2).

A nà Lua sáaukpaawa Timotee yeanzi ní aà luanaaikεao yá musu. Wetēa ní taasio ní íbele pò wí sé ní baonakpanaɔ yáí à lēdà Timoteewa aà ze gbāa, aà taasikεanɔ Kilisi zīgɔ maa ũ (1.3-2.13). A òè aà mikē gbé pò aaiɔ gbéɔ lεwεɔ yáwa, asa aaiɔ yákpaaanlaɔ lεkpaakekε ní gbéɔε, ɔ aai n luanaaikεa òkpa. A òè aà a ɔlεε, aà ze ní Lua yá pò a dàda za a èwaasogɔɔɔ (2.14-4.5). Lápi láakii Pòlu azia yáɔ bɔɔlεkèè, lá a ku ga lézi Loma, āma a dɔ ké Lua a a suaba e a ge kaò aà kpalau musu.

Pòlu dēε maa nè à baonakpà e a léwa (4.7), ɔ à tekpà lápi kyokenaɔgu aa dēε doupi ká ní luanaaikεao ní menao ní yearzio víakea ibεεɔne sai.

Pòlu tékpa Timoteegu

1 Mámεmaa Kilisi Yesu zina Pòlu lá Lua yeiwa wēni pò à a lεgbè Kilisi Yesupi guu yáí,

2 ma láe bee kēne, ma né yenzide Timotee.* Mae Lua ní wá Dii Kilisi Yesuo gbēkekεne ní sùuuu, aai n gba aafia.

3 Ma sáaukè ní ma deziɔ Lua pò mi kúlèè ní nòεpuaoo, asa n yá íɔ òmagu láasai ma wabikεa gwāasina ní fáanεo guu.

4 Tó wé'i pò bòma yá òmagu, mi n bεεkεε, míɔ ye wà wesikōlε, ké ma pɔna e ke zài.

5 N luanaaikεa ní nòsemendoo íɔ òmaguε. N dazi Loisi ní n da Enisio Lua náaikè màa, mé má dɔ sáasá nílε Lua náaikε màa sɔ.

6 Ayāmεto mále òngu, fele ze ní gba pò Lua dànε gɔɔ pò ma ɔnāmao,

7 asa Nisina pò í wá gba gbāa, í to wàɔ yekɔi, í to wàɔ laai ví ɔ Lua kpàwá, í ke nisín fooo no.

8 A yáí nsu wide ní wá Dii yá'oanéoo, mé nsu wide ma gbé pò wà ma dakpεu aà yáí yá musuo. Taasi pò wí ke aà baokpaa yáí kεmanɔ ní Lua gbāao.

9 Ɔme wá suabà, à wá sisi, wa gɔ aà pò ũ. I ke yá pò wá kè yáí no, aàzia pœā yáie, ní gbēkεe pò a kèwēε naa Kilisi Yesuwa zadɔ gɔɔ i daalεoo.

* 1:2 Zin 16.1

¹⁰ Gbēkēpi b̀ gupuu wá Suabana Kilisi Yesupi m̀a guu sa. A ga iko b̀ad̀e, à wēni ní kua g̀oꝑiio b̀wēε gupuu a bao p̀ wí kpa guu.

¹¹ Lua ma dile a zína ũ mà baopi kp̀awake, mí dané.†

¹² A yáí mále taasie bee kei, āma wí lí ma kũo, asa má gbé p̀ ma aà náaikè d̄s, mé má d̄s śasā ké a f̄s k̀aeda yá p̀ à ǹamεε ma ɔ̀zli e a m̀oꝑoꝑzli.

¹³ Nȳs yá s̄ande p̀ ní mà ma k̄ipi k̄ua yá z̄inda ũ ní lua-naaikεao ní yeak̄io naa Kilisi Yesuwa guu.

¹⁴ K̀aeda yāmaa p̀ Lua ǹanε n ɔ̀zli ní aà Nisina p̀ kú wá guu gbāao.

¹⁵ N d̄s ké Azi b̀usudeɔ̀ pii ma v̄uaae. Fizele ní εεm̀oꝑzenio kú ní guu.

¹⁶ Dii wēnad̄s ɔ̀nesif̄o b̄edeɔ̀ne! Asa à ma ǹse n̄inimeε, a gēna lé v̄io, i wide ma daakpeu yá musuo.

¹⁷ Ké à k̀a Loma ḡo, à ma wεele e à gè b̀a.

¹⁸ Dii to Lua wēnad̄s̄e yákpalekeg̀oꝑzli. N donle z̄o p̀ a k̀emεε Efese d̄s śasā.

2

Kilisi Yesu z̄iḡs maa

¹ Mpi s̄o ma né, nȳs gbāa ní gbēke p̀ Lua v̄iwan̄o naa Kilisi Yesuwa.

² Yá p̀ ní mà má ò dasi wáa na gbé náaide p̀ aa f̄s da gbēp̄aleɔ̀neɔ̀ ɔ̀zli.

³ Taasikεman̄o Kilisi Yesu z̄iḡs maa ũ.

⁴ Dúnya yá lí d̄baa z̄iḡs p̀ kú z̄ilauεo, ké aà yá e ka a diigu yáí.

⁵ Bakpaafina s̄o, tó i bàale a zéwao, a f̀ua eo.*

⁶ Z̄se p̀ z̄i gbāa k̀é mé ì a baa sé séia.

⁷ L̀aasooke yá p̀ má òpiɔ̀wa, asa Dii a ní gba ɔ̀no apii guu.

⁸ To Davidi bui Yesu Kilisi p̀ b̀ gau yá ào d̄ongu. Baona p̀ mi kpan we.

⁹ A yáí mále taasikei. Wà m̀k̀aa lán dàakenawa, āma wa f̄s m̀ka Lua yáwao.

¹⁰ Ayāmeto mi yápii f̄s gbé p̀ Lua ní séo yáí, ké ampio s̄o, Lua ní suaba, aai gawí p̀ lí láao e naa Kilisi Yesuwa.

¹¹ Yáε bee síana v̄i:

Tó wa gaaàn̄o, wáɔ kuaàn̄o.†

¹² Tó wa menaf̄s̄, wáɔ kibleaàn̄o.

Tó wa lelekp̄aaàzi,

aàpi a kp̀awázi s̄ε.‡

¹³ Tó wá náai v̄io, ì náai v̄ie,

asa a we lelekpa aziaio.

Dii zikena maa ní lekpaao

¹⁴ Yápiɔ dɔ n gbéɔgu, ní nané Luazi aasu lekpa pã ke Lua yá musuo. A ài vío, ì gbé pɔ aale maɔ òòkpaɛ.

¹⁵ Aiakɛ, ké Lua e n sáaukpa, zikena pɔ ì yá síande poloné wásawasa, wí lí aà kú aà zí yá musuo ù.

¹⁶ E yábolea pã pɔ lí kpaai ní Lua yáooɛ. I gbéɔ luayádasai káfinéɛ,

¹⁷ ɔ yá pɔ aai dané ì ɔtamá lán sánɛwa. Imenɛ ní Filetio kú ní guu.

¹⁸ Aa kè síanawa, aai mɛ wà bò gau kò, aai gbéɔ luanaaikɛa òòkpaoné.

¹⁹ Gia ní beeo é pɔ Lua dàale zea gbãa, wà yáɛ bee kèwà: Dii gbé pɔ de a pɔ ùɔ dɔ. § Gbé pɔ ì Dii sísi ké yāvaiwa.

²⁰ Uada ìɔ pɔɔ ví dasi. Wà a keeɔ kè ní vuao ní ánusuo yágbiakɛɔ ù, mé wà a keeɔ kè ní lío ní gílo yáyɔɔnakɛɔ ù.

²¹ Tó gbé ɔbòle yá beeesai guu, a gɔ yágbiakɛɔ ù, Dii zikɛɔ maa ù, ìɔ ku maakɛa píi sɔu guu.

²² Bàale èwaaso pɔnidɛaɔnɛ, ní tó maakɛa ní luanaaikɛao ní yea gbéɔzio ní kua ní kɔo na dɔaanɛ sãnu ní gbé pɔ aai Dii sísi ní nòsepuaɔɔ.

²³ ɔbòle yá misai gwaa ní kɔo guu. A dɔa vío, mé ní dɔ ké ì lekpa iné.

²⁴ A maa Dii zòblena aàɔ lekpaa vío. Aàɔ busaa gbépiie, yádanɛde maa pɔ ì gbé fí ù,

²⁵ ì gbé pɔ lé a yá sioɔ gba laai busɛbusɛ. Wíliɔ dɔo Lua a ní gba nòselilɛa zé, aai síana dɔ,

²⁶ aai pili Ibiisi pɔ ní kú ní a bao à ní dá a pɔɛã guuwa, aai su ní laaiwa.

3

Gbēnazinaɔ yákeɛa gɔɔgbɛzazi

¹ Nyɔ dɔ ké gɔɔ gbɛzãɛ beeo aao zì'ù.

² Gbéɔ zia yá a dɔaané, ɔa a ní sɔ ble. Aao de waladeɔ ù, íandánaɔ, gbɛsɔsɔnaɔ, de ní dao yámansaiɔ, guluɔ, luayádansaiɔ,

³ nòsesaideɔ, awamansaiɔ, gbé tɔbɛɛsinaɔ, faasaideɔ, áiapásideɔ, maa ibɛɛɔ,

⁴ bɔnkpedeɔ, làasoosaideɔ ní yòɔdeɔ. Aao ye pɔnakɛai de Lua yála.

⁵ Aai lousisi, áma an yá lí kɔsɛ ní Lua gbãaoo. Ké gbépiɔwa.

⁶ Gbɛ́ bee taao ì gē nɔe pɔ́ lí mi gbãeoozi, aai ikokemá. Duuna sadà nɔepiogu, d́e'íi mé gòné,

⁷ aaño yádada gɔɔpii, ama aali síana d̄o.

⁸ Lá Zanesi n̄ Zãblesio b̀ Mɔizi kpe, * màa gbépio ì bɔ síana kpe. An làasoo kolea, mé luanaaikɛn giananɛ.

⁹ Aa gea'ae v̄i bɔ, asa gbépii n̄ m̄saikɛ d̄o, lá wà Zanesi n̄ Zãblesio pɔ́ d̄wa.

Lua yá ài

¹⁰ Mpi s̄o n̄ temazi, n̄ ma kua d̄o n̄ ma yãdanɛo n̄ yá pɔ́ mále yáo n̄ ma luanaaikɛao n̄ ma menakɛao n̄ ma yea gbéozio n̄ ma zea gbãao

¹¹ n̄ ía pɔ́ wa dàao n̄ taasi pɔ́ má k̄eo. N yá pɔ́ ma le Antiosi n̄ Ikoniuo n̄ Lisitao d̄o† n̄ ía z̄o daaa pɔ́ má f̄o. Dii ma bɔ apii guu.‡

¹² Gbɛ́ pɔ́ aa ye wàɔ ku luayãmanaɔ ù naa Kilisi Yesuwaɔ gí wét̄ea eio.

¹³ Gbɛ̀vãio n̄ k̄onideɔ, an v̄ai aɔ gbãbɔbɔe, aai gbéɔ sásã, ampio s̄o aao sásãe.

¹⁴ Mpi s̄o, ze n̄ yá pɔ́ n̄ dàda n̄ sí síana ùo. N gbé pɔ́ dàdanéɔ d̄o,

¹⁵ asa n̄ Luayãtaala d̄o za n̄ nézi. A f̄o n̄ gba ñnɔ, i n̄ ka Kilisi Yesu náaikɛa pɔ́ ì n̄ suabawa.

¹⁶ Yá pɔ́ kú lápio guu b̀ Lua k̄i píie. A ài v̄i, asa ì síana dané, ì n̄ ekané n̄ z̄i, ì n̄ gba laai, ì ledamá yákea a zéwa musu,

¹⁷ ké Lua gbé e àɔ wásawasa kua maakɛa píi sɔu guu.

4

¹ Ma nanɛ Lua n̄ Kilisi Yesuozi aà ea mɔa kpalablei n̄ aà yákpalekɛa n̄ gbé b́eɔ n̄ gyaadeɔ yáí,

² Lua yá waasokɛ, à zekè i zekɛo, wetã. N n̄ lele, n̄ n̄ gba laai, naemá, ní yãdané n̄ mena z̄o.

³ Asa gɔɔe a mɔ ké gbéɔ we swáse yá síandeio. Aa yãdanedeɔ kãaanzi n̄zla p̄eãwae, aa yá pɔ́ kãngu dané.

⁴ Aa gi síanai, aai ze n̄ f̄o.

⁵ Mpi s̄o, ñȳo laai v̄i yápii musu. Taasi f̄o, ní baonakpanakɛa kɛ, ní n̄ z̄i lepapa.

Pɔlu kua ga lézi Loma

⁶ Ma gɔɔ pà k̀, wa ma au t̄le sa'o'i ù tia.

⁷ Ma d̄e maa nè, ma bakpaai pɔ́ Lua d̄ile k̀ ma bolei. Ma Yesu yá k̀ a zéwa.

* 3:8 Bɔa 7.11-12 † 3:11 Zln 13.50, 14.5, 19 ‡ 3:11 Sou 34.19

⁸ Kua maa fùà dilèa, àlè ma dā sa. Dii Yákpalekèkèn maa mé a kpaμεε yákpalekεgɔɔzĩ. I ke mámε má adoo, ní gbě́ pɔ́ ye aà mɔaio píe.

⁹ Ζεωεεε mó ma kíi kpaκpa.

¹⁰ Demasi ma to we à tà Tesaloni, ké a ye dúniai yáí. Kelesã tà Galati bùsuu, mé Titu tà Dalamati bùsuu.

¹¹ Luku mé gòmanɔ ado. Maaku se à mɔ sãnu, asa ì dɔmale maamaae.

¹² Ma Tisiki gbàε Efεεε.

¹³ Tó níε mó, ma ulatao pɔ́ má tò Kaapu be Toloasi* sé, ní mɔomεε ní ma láɔ, atɛsa a pɔ́ pɔ́ wa kè ní báaɔɔ.

¹⁴ Alesãnda sia yãvãikεmεε maamaae. Dii a yá pɔ́ a kèpi flaboè.†

¹⁵ Laaikkaaàzi, asa à bɔ́ wá yá kpe pãsipãsiε.

¹⁶ Yákpalekεamanɔ séia guu gběε i zemanɔɔ. Wà ma to we píe. Lua su ní yápi dao.

¹⁷ Dii zèmanɔ à ma gba gbãa, ɔ́ ma ze'è ma baonakpà wásawasa, buipãleɔ mà píi. A ma bɔ́ nɔɔmusu lézĩ.

¹⁸ Dii a ma bɔ́ yãvãí guu píi, a ma suaba e ma γε kaò aà kpalau musu. Ɔme gawi vĩ gɔɔpii, ãmi.

¹⁹ Fɔkpa Pisii ní Akilasiowa ní Ɔnesifɔɔ bedεɔ.‡

²⁰ Elasa gò Kɔleni. Ma Tɔfiũ tò ní gyão Miletĩ.

²¹ Ζεωεεε mó e buziε àɔ ká. Ebulu ní Pudeo ní Linuo ní Kolodiao ní wá gbě́ɔ píi fɔkpàma.

²² Dii àɔ kunnɔ, i gběkekeé ápii.

* 4:13 Zin 20.6 † 4:14 Sou 62.13 ‡ 4:19 2Tim 1.16-17

TITU

Yá p3 kú lée bee guu

Tituá Yesudee, ama Yuda no (Gal 2.1-3). A g3 P3lu iwa ue mé à zí z33 kè K3lenide3 n P3luo maak3e yá musu (2Kln 7.6-16). P3lu lée bee kèè g33 p3 Titupi ku Keleti, à Yesude p3 aa kú isia g3g3napiwa3 yágea'aezi nàè aà 3zi.

Lápi daaleaá waaso p3 P3lu 3 kené yáe (1.1-4). Bee gbea yá p3 a díle gáli d3aana3ne (1.5-16). Lée pla guu à ledà Tituwa gbé p3 àle zike3n33 yá musu: Maezi3, n3ezi3 (à kú aa yádada wéndia3ne), èwaaso3 n z33 (2.1-15). Lée àa3 guu à Yesude yákeao b33lekè, ké an kua aao na, aasuli k3kpaaleo (3.1-11). Bee gbea à ledà Tituwa, à f3kpámá (3.12-15).

Lápi kyokena a e ké lápi waaso de Titu yá ũ adoo. Yá'ia p3 P3lu ò3á yá'ia p3 3 Yesude3 le m33m333e: Yesude3 yá3 zékalea n d3aana3 yákeao n Yesudepi3 yákeao.

Titu zikea Keleti b3suu

¹ Ma P3lu, Lua z33blena, Yesu Kilisi zina, à ma zí mà gbé p3 Lua n s33 da a z3u, mí t3 aa lousisia s3ana d3,

² an wé 3 d3 àizāna p3 Lua a legbè zad3 g33 i daaleozi, Luapi lí eeto s33.

³ Yápi b3 gupuau a g33wa waaso p3 Lua wá Suabana nāmee ma 3zi guu, lá a dílewa.

⁴ Máme ma lée bee kēne Titu,* ma ne'ia Yesu zé p3 wá kúu sānu guu. Mae Lua n Kilisi Yesu wá Suabanapio gbēkekene, aai n gba aafia.

⁵ Ma n to Keleti ké n yá p3 g3 we3 g3g3, n3 gbēz333 dile wéle n wéle3 lá má òne3wa.

⁶ A maa gbēz333 lí3 ku tàaesai n3mēndode ũe. Aà né3 33 luayāmana3 ũ, i ke aao de né zaza3 lalaside3 ũ no.

⁷ Lá d3aanaá ziaae Lua z3 guu, a maa aao de tàae3 ge swágbāade ge p3kūmade ge igbēna ge āiapās3de ge 3welembēe ũ3,

⁸ sema nib3f3na ũ, laaide p3 zè n3 maakēao ũ, gbēmaa p3 a kua adoa mé a azia kua d3 ũ,†

⁹ gbé p3 zè s3su n3 Lua yá náaide3 lá w3 danéwa ũ, ké à e led3 gbēpāle3wa n3 yá s3andepio, i gbé p3 b3 a yá kpe3 eekané n3 3zi.

¹⁰ Asa swáyāmansaide p3 aai gbé33 liaa n3 n3 yá'oa33 dasi, atēsa Yuda3 guu.

---

* 1:4 2Kln 8.23 † 1:8 1Tim 3.2-5

11 Aaí ua búu gbé̄́ ɔ̀kpa. A maa wà ɛ̀sɔ̀kpané. Aaí yá pɔ̀ de wà dané́o dané́ ɔ̀bɛ́'ea yáí.

12 Keleti búsu anabie mè Keletiá ɛ̀edeɔ̀ne, wàí pàsɔ̀ne, ye'uiade pɔ̀ewonsaɔ̀ne.

13 Yápiá síanae. Ayāmeto ledamá pāsípāsí, ké aa zése súsu.

14 Aasu laaidɔ̀ Yudaɔ̀ fiwao ge gbé̄́ pɔ̀ kè síanawaɔ̀ yādileaɔ̀.

15 Pɔ̀e líɔ̀ gbāsí gbāsisaideɔ̀ne, mé pɔ̀e líɔ̀ gbāsísai luayādansai gbāsɔ̀ideɔ̀ne, ké an láasoo ní ní nòseɔ̀ vāi yáí.

16 Aaí me wa Lua dɔ̀, ɔ̀ an yākea í ní ɛ̀ebo. Lua ginzideɔ̀ne, aali aà yāmao, aali fɔ̀ yāmaae kèò.

2

Lɛdaa Lua gbé̄́wa

1 Mpi sɔ̀, yá pɔ̀ í kpaáí ní yá síande daané́o oné.

2 O maezɔ̀ɔ̀ne aao níziá kúa dɔ̀ gbé̄́ gbiaɔ̀ ũ, laaideɔ̀ ũ. Aa zése súsu ní yea gbé̄́zio ní menao.

3 O nɔ̀ezɔ̀ɔ̀ne ɔ̀ aao ku Lua gbé̄́ kuawa. Aasu wàɔ̀ de gudena ge vɛ́e zɔ̀ ũo. Aali yāmaa da nɔ̀gbāaɔ̀ne,

4 aali ledamá an baade àɔ̀ ye a zází ní a néɔ̀,

5 aao de laaideɔ̀ ũ gbāsísai, aa laaidɔ̀ ní nɔ̀zāekɛzɔ̀wa, an baade misiile a zāe, ké wasu Lua yá bèebo yáí.

6 Lɛda èwaasɔ̀wa ɔ̀ aao laai ví yápii guu,

7 ní maakɛa zé ɔ̀bné. N yādaané àɔ̀ gbia kolesai.

8 Yázede pɔ̀ wa fɔ̀ a ɛ̀ebo dané, wí i gbé̄́ pɔ̀ bɔ̀ n kpɛ kú, ké i e vāi ò n yá musuo yáí.

9 Lɛda zɔ̀wa aali misiile ní diɔ̀ne yápii guu, aali yá pɔ̀ a kángu ke. Aasuli ɔ̀ ní yá kpɛo.

10 Aasu ní kpáí'oo. Aa to aao ní dɔ̀ gbé̄́ náaideɔ̀ ũ maamaa, ké Lua wá Suabana yá pɔ̀ wi dané e teke yápii guu.

11 Asa Lua gbé̄́ke pɔ̀ mɔ̀ ní gbé̄́pii suabaao bɔ̀ gupuaú.

12 Gbēkɛpi lé dawɛɛ wà mikē yá pɔ̀ i kpaáí ní Lua yáooe ní dúnia pɔ̀nideɔ̀, wíɔ̀ wázíá kúa dɔ̀ gbēmaao ũ, luayāmanaɔ̀ ũ dúnia tiaɛ bee guu,

13 wíɔ̀ wɛdɔ̀ pɔ̀nakɛgɔ̀ pɔ̀ wáɛ dái. ɔ̀me wá Lua zɔ̀ wá Suabana Yesu Kílisi mɔ̀gɔ̀ gawide ũ.

14 A azíá kpà wá gɛɛ ũ, ké à wá ɔ̀ vāi píi guu, i wá gbāsí wolo a gbé̄́ yenzideɔ̀ ũ, gbé̄́ pɔ̀ maakɛa áia vɔ̀ ũ.

15 Yápiɔ̀ oné, ní lɛdaomá, ní ní gba laai ní n ikoo píi. Nsu to gbēe sakanguo.

3

Wà laaidɔ̀ maakɛawa

¹ Dɔ n gbéɔgu aali misiile gbãadeɔne ní ikodeɔ,* aa ní yāma, aaɔ kú ní maakea píi sɔuo.

² Aasu gbēe tɔbēesio. Aaɔ de nòseɔdoũde yākelesaide pɔ busaa gbépiiɔ ũ.

³ Asa wápiɔ sɔ wá faa ví yāao, luayādansaiɔn wá ũ. Wá sásāa, wá de pɔnakɛa ní dɔɛ'li píio zɔɔ ũ. Wiɔ ku nòsevái ní wɛɔbakɔɛo guu. Wá de gbé giaɔ ũ, wá zakɔu.

⁴ Ké Lua wá Suabana gbēke ní aà yea gbéɔzio bò gupuau,

⁵ ɔ wá suabà. I ke wá maakea yáí no, ké à wēnadòwēe yáí.†
A wá zu'ò, à wá í dafu, a tò wa gɔ gbé dafuɔ ũ ní a Nisina

⁶ pɔ a písiwá gbāao Yesu Kilisi wá Suabana sabai,

⁷ ɔ yá bòwanɔ na aà gbēke yáí, wa gɔ aà gɔablenɔ ũ, ɔ wá wé dɔ àizānai.

⁸ Yápiá síanaɛ.

Má ye ñ káasike yápiɔwa maamaa, ké luayāmanaɔ e wá mekpa maakeawa. Bee maa, a káfia ví gbéɔne.

⁹ Pāale yá misai gwaaɛ ní deziɔ tɔ kɔnwɛao ní sòleo ní lekpaakea Moizi ikoyā musuo, asa yāpāɔne, aa káfia vío.

¹⁰ Gbé pɔ í to wá kēaa gba laai baa gēn pla, ní gbasa ñ aà yá.‡

¹¹ Nyɔ dɔ ké gbé bee taa òɔkpà. Duunkenaɛ, à azía dàyāu.

¹² Tó ma Aatema ge Tisiki zìma, zɛwɛɛɛ mɔ ñ ma le Nikɔpli, asa ma zɛò mà buziɛble weɛ.

¹³ Kɔai ke ñ zé kùsūa ke bùsu ikoyādɔna Zenasiɛ ní Apoloo, ké pɔe su késāmáo.

¹⁴ A maa wá gbéɔ maakea dada, aaiɔ ke, aai bɔɔle zɛazɛao ke, ké aasu wàɔ ku pāo.

¹⁵ Gbé pɔ wá sānuɔ fɔkpàma píi. Fɔkpa gbé pɔ aa yewázi Yesu zé guuɔwa. Lua gbēkekeé ápii.

* 3:1 Lom 13.1-2, 1Píe 2.13 † 3:5 Efe 2.8 ‡ 3:10 Mat 18.15-17

FILEMᵋᵋ

Yá pᵋ kú láε bee guuᵋ

Filemᵋᵋá Kᵋᵋsi Yesude tᵋdeε mé Pᵋlu gbēnaε (dᵋᵋ 1). A zᵋε vī, aà tᵋn Oneziū, à bàalèè. Oneziū Pᵋlu dᵋᵋ guᵋᵋ pᵋ wà Pᵋlupi dàkpεuε. A gᵋᵋ Yesude ũ sᵋ, ᵋ Pᵋlu zèᵋ à aà kpásā a diiε, ᵋ à láε bee kèè, à wabikèwà asu aà si zᵋ ũ ᵋᵋ, sema aà gbēdo ũ naa Kilisiwa guu, asa wī zᵋ pᵋ bàalè swágaga pāsīpāsīε.

Fᵋkpaa Filemᵋᵋwa ní gbé pᵋ aa kuaàᵋᵋ gbεa (1-3), Pᵋlu Dii sáaukpà Filemᵋᵋ luanaaikεa ní aà áiao yá musu (4-7). Bee gbεa à Oneziū pᵋ lé tá a diiwa yá'ò (8-22). Lápi làa ní fᵋkpaamáᵋ, wà gbé pᵋ an tᵋ kú Kᵋᵋsideᵋ lá guuᵋ è we (Kls 4.10, 12, 14). Aasipu (dᵋᵋ 2) tᵋ kú Kls 4.17 guu ᵋ.

Wá è lápi guu lá Pᵋlu yá'ò a gbé Filemᵋᵋε busεbusε. I yāε dilεèᵋ, i giè ní Oneziū zᵋbleaεᵋ. Ama à yá dᵋaàgu ní gbé pᵋ lé láε bee kyokεᵋ pii, Kilisi yeawázi i tᵋ wá kua dafukū, i tᵋ wá ke na ní kᵋᵋ ᵋ.

Pᵋlu Filemᵋᵋ sáaukpaa

1 Ma Pᵋlu, ma gbé pᵋ wà ma dakpεu Kilisi Yesu yái ní ma gbēdo Timᵋteeᵋ, wámε wa láε bee kēne, wá zīkendee yenzide Filemᵋᵋ,

2 ní Yesude pᵋ aai kᵋ kāaa n beᵋ ní wá nᵋε yenzide Afiao ní wá zīkandee Aasipuo.

3 Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio gbēkekεne, aai n gba aafia.

4 N yá ᵋ dᵋmagu guᵋpii ma wabikea Luawa guuε, ᵋ mi aà sáaukpa,

5 asa ma Dii Yesu náai pᵋ níε ke bao mà ní n yea Lua gbéᵋzio pii.

6 Mi wabikεwà, ké n kuawanᵋ Yesu zéu a to n wé ké báaa pᵋ wá vī pii naa Kilisiwa guu.

7 Ma gbé, n yearzi ma pᵋ kèna maamaa, à ma nᵋε nᵋnimeε, asa n Lua gbéᵋ sᵋ dané doᵋ.

Pᵋlu awakpaa Filemᵋᵋε Oneziū yá musu

8 Ayāmeto, baa ké ma zé kà naa Kilisiwa mà yá pᵋ maa n ke dilεne,

9 ní beeo ma awakpàne ké má yenzi yái. Mapi ma Pᵋlu, ma maezᵋᵋ ia ní ma daakpεu tia Kilisi Yesu yáio,

10 ma awakpàne Oneziū* pᵋ gᵋᵋ ma né ũ kpéu la yá musu.

11 A pāne yāa, āma tia a ài vīwēε, mpi ní mapio.

* 1:10 Kls 4.9

12 Ma aà gbàema, a de ma sã ùe.

13 Ma kua kpéu Yesu baokpaa yáí guu, má ye aà ku ma sae, ké aà dɔmale n gbey,

14 ama ma zedó má yáe ke n lé saio, ké nsu yãmaakeme teasio, sema ní pɔeão.

15 Aɔ Onenziũ kãama yãa gɔɔpla de ké aà ea suma aɔ kunnɔ gɔɔpii yáíe.

16 A ea aɔ de ne zo ù bo, asa a de zoa, a de n gbé yenzide ù naa Kilisiwa guue. Ma gbé yenzidee. Wa n gbé pɔ a de n zo ù mé à gò Dii pɔ ù pɔ o bo?

17 A yáí tò, tó n ma dile n gbé ùe, gbãakpaaazi, lá nýɔ kpamaziwa.

18 Tó à zãne yãewa ge tó a n fla kũae, bee gò ma yá ùe.

19 Ma Pɔlu máme ma yáe bee kè ní mazia ɔo, má n fiabone. Ké ní ma fla kũa n misia ù, má a yá'o bo.

20 Too, ma gbé, maakeme Dii yáí, ní ma sã damee doũ wá naa Kilisiwa guu yáí.

21 Ma lakène ké má dɔ nýɔ ma yãma, mé nýɔ ke de lá má òne a yáíe.

22 Bee gbɛa pilakii kekeme bo, asa má a náai ví Lua a ma boé wabi pɔ ále kewà yáí.

23 Epafa pɔ wá sãnu kpéu Kilisi Yesu yáí fɔkpàma

24 ní ma zikendee Maaku ní Alisakao ní Demasio ní Lukuo.

25 Dii Yesu Kilisi gbèkekeé.

EBELUO

Yá pò kú láe bee guu

Ké wà íbẹ̀lẹ̀sẹ̀ ní Yesudeo, bee mé tò an gbèe yo ye fu, ̄ lápi kẹ̀na lé tékpańgu aa ze gbāa Dii náaikẹa guu. A mèn Kilisi z̄o de malaikao ní ńabiosa pii, mé z̄i pò a kè gbépii yá musu de an pòla pii. Za lápi daaleawa à mèn Lua azia òwèe a né Yesu Kilisi ũ (1.1-3). Lápi kpaalea lee pla:

A s̄eia (1.4-10.18) lé Kilisi dea p̄opia yá booleke. Anabio ̄ a deńla adoo (1.1), a de malaikao la boe (1.4-2.18), a de Moizi ní Yozueeola (3.1-4.13). A de luabaakuarńo káau sa'onkiaola (4.14-7.28). A azia kpà sa'obo ũ à gá lipāakōawa gbépii, ̄ bee de sa dasi pò Isailio ò yāala pii (8.1-10.18). A zewèwèe wà s̄o Luazi, zé pò sa'oa pāle i e wè yāao.

A plaade (10.19-13.17) lé tékpawágu wà ze gbāa Yesu náaikẹa guu (10.19-39). Wekii luabaakuarńo káau luanaaikena yá kúu (lee 11). Ale ledawá wà wépe Yesu Kilisiwa, ké wà e íbẹ̀lẹ̀sẹ̀awan ̄ f̄o laaawa (12.1-11). Ledama gbẽzāo ní gbé gbaa laaio gbẽa (12.12-13.19), lápi kẹ̀na f̄okpamá à báaadńgu (13.20-25).

Lua Né de malaikao la

¹ Lua d̄oaa ńabio ne yāa dodo dasi, ̄ aa yáze ò wá dezi ne dasi,

² ama aà Né mé yá'òwèe goo gbẽzāe beeo z̄i sa. Népi sabai ̄ Lua d̄unia kè, a d̄ile ̄me a ḡo p̄pii ví.

³ Ōme Lua gawi tekea ũ, aà kua ũ zálala. Ōme p̄pii k̄ua ní a yá'oa gbāao. Gb̄e duunawoloa gbẽa à gè z̄le musu Z̄o de oplaai.

⁴ Lá tó pò a blè gbia de malaikao p̄o, màa aà z̄o deńla bo.

⁵ Lua yáe bee ò malaikae yāae?

Ma Nén n ũ, n Maen ma ũ gbā,*

ge máme máo de aà Mae ũ,

aàpi io de ma Né ũ.†

⁶ Ké Lua tò a yoa m̄o d̄unia guu, à mèn a malaikao kúleè pii.

⁷ Malaikao yá musu à mèn,

i a iwao li ńana ũ,

i a z̄ikenapio li tévua ũ.‡

⁸ Aà Né yá musu s̄o, à mèn:

Lua, níyo z̄le baawa goopiie,

* 1:5 Sou 2.7 † 1:5 2Sam 7.14 ‡ 1:7 Sou 104.4

niɔ n kíakε lípana kūa yázeɗe ũ.

⁹ N ye maakεai, ní za váikεau.

A yáí tò Lua, n Lua, n kpa kpalau,

à pɔna písima de n gbéɔla. §

¹⁰ Wa ò lɔ:

Dii, n tɔɔε kàε asínizí,

musuá n ɔzíkεε.

¹¹ Ampii aa gē, kási nýɔɔ kue.

Aa zikū lán pɔkasawa,

¹² ní ní koo lán pewa,

ní ní lilε lán pɔkasawa.

Mpi sɔ nýɔɔ doũ gɔɔpiiε,

n gɔɔ láaa vɔo.*

¹³ A yáε bee ò malaikaeε yāae?

Zɔ́lε ma ɔplaii

e màɔ n ibεεɔ kεnε n gbadibo ũ. †

¹⁴ Malaikaɔá zíkεnaɔnε nípii, nisína pɔ Lua í ní zí dɔi gbéé pɔ aa bɔ ziaɔlεε.

2

Yesu gɔa gbēnazina ũ lāwáwa

¹ Ayāme to wà yá pɔ wá mà kū ɔplapla, ké wásu zā zéwao yáí.

² Asa lá ikoyā pɔ malaikaɔ òá síanaε,* mé wà fiabò gbéé pɔ gí mai aa pàaɔnε a zéwa,

³ tó wi suabaa zɔɔpi yáda sao, wá bɔe? Suabayāpi bò Dii kíiε, ɔ gbéé pɔ màɔ a síanapiliwāwēε.

⁴ Lua suabayāpi seela òlóné yābɔnsaεɔ ní dabudabu dasi keaɔ guu ní a Nisína gba pɔ a biilεwēε a pɔeāwao.

⁵ I kε malaikaɔ ɔ Lua dúnia zia pɔ wáλε a yā'o nàné ní ɔzɔo.

⁶ A ku guei wà mè:

Bón gbēnazina ũ ké aà yá ò dɔngui?

Bón aà ũ ké ni laaidɔwài?

⁷ N aà kèsā malaikaɔzi gɔɔpla,

n aà kpà kpalau ní gawio ní beεεo.

⁸ N tò pɔpii misíilεè. †

Ké Lua tò pɔpii misíilεè, i a kee to misiilεaè saio. Tia kéwa, wi e pɔpii misíilεè gíao,

⁹ wá è Yesu yáε. Lua aà kèsā malaikaɔzi gɔɔpla, ké Lua gbēke guu aà ga gbépii gēε ũ, ɔ à aà kpà kpalau ní gawio ní beεεo ga taasi pɔ a kè yáí.

§ 1:9 Sou 45.7-8 * 1:12 Sou 102.25-27 † 1:13 Sou 110.1 * 2:2 Gal 3.19 † 2:8 Sou 8.4-6

¹⁰ Lá pópíi b̀ Lua k̀i mé pópíi de aà p̀ ũ, ké a ye gẽ ní gbé́o a gawi guu dasi a néo ũ, à k̀ aà to an Suabanki gõ wásawasa taasikea guue.

¹¹ Gbé́ p̀ lé gõ Lua p̀ ũo ní gbé́ p̀ lé ní ke Luapi p̀ ũo an de doũe. A yáí tò aà ní sísia a dāunao ũ lí aà wí kũo.

¹² A m̀e:

Má n yá'o ma dāunaone,
má n táasile kōkāaa guu.‡

¹³ A m̀e lo:

Má aà náai ví. §

A m̀e lo:

Má ké, ní né p̀ Lua kpàao.*

¹⁴ Lá népiá gbēnazinaone, màa aapi sō à gõ gbēnazina ũ láńwa, ké à ga, i Ibiisi p̀ ì ga gba zé kaale,

¹⁵ i gbé́ p̀ aale víake gae aa gõ a zoo ũ e ní wēni léuo bo.

¹⁶ Siana guu malaikao ã àle odamáo, Ablahaũ buione.

¹⁷ A k̀ aà gõ lá a dāunaowa yápii guue, ké à gõ Sa'onkia sũuude náaide ũ Lua zĩ guu, i gbé́o duuna ḱmá.

¹⁸ Lá à taasikè à yōa f̃, a f̃ do gbé́ p̀ wàle ní yōle.

3

Yesu de M̃izila

¹ Bee yáí ma gbé́o, á gbé́ p̀ Lua á sisi a mo aà k̀i, à làasooke Yesu p̀ Lua aà zĩ wá lousisize Sa'onkia ũwa.

² A náai ví Lua a dilenaε, lá M̃izi kuò Lua uawa.*

³ Lá uakpana beεε lo de uaa, màa Yesu gawi zōo de M̃izi ṕa.

⁴ Ua píi a kpana víε, mé pópíi Kalenan Lua ũ.

⁵ M̃izi náai ví Lua ua zíkεna ũ yá p̀ a mo seela ũ.

⁶ Kilisi sō, uabelepi néε. Luapi a ua nàè aà oziε. Wámε wá uapi ũ, tó wá p̀ p̀ wá wé doi yá k̀a ní sōo dilea ní p̃nao.

Lua gbé́o kámabokti

⁷ A yáí lá Lua Nisina òwa,
tó a Lua loo mà gbā,

⁸ ásu swágbāake lá á deziò k̀e aa ma yõ
gõo p̀ aa b̀ ma kpe guwaiwauwao.

⁹ Baa ké aa ma yákeao è wè bla,
aa ma yõ we, aa ma gbāa legwá.

¹⁰ Ń ma p̀ pà gbépiòzi,
ma m̀e aalò p̃aalemεε gõopiε,
aa ma yá k̀ao.

¹¹ Ń má ò ní mazlao ní p̃f̃eo ma m̀e,

aa gē ma kámabokíiuo fá.†

12 Ma gbé, à laaika á gbēe su àò sò vāi luanaaikesai vī e àà gē kēò Lua bēewao.

13 Gu pò í dō, i me gbā píi, àò lēdakōwa, ké duuna su á gbēe sāsā àà swá gbāakūo yái.

14 Asa Kilisi gbēon wá ũ, tó wá zea gbāa mé wá àà náai vī lá wá vī káauwa e a léwa.

15 Lá wa òwa,
tó a Lua ɔɔ mà gbā,
ásu swágbāake lá á deziò kè
gɔɔ pò aa bò ma kpewao.

16 Deo mé gbé pò aa Lua ɔɔ mà aa bò àà kpeo ũi, mé i ke gbé pò Mɔizi ní bóle Egipiò bàasio?

17 Deo Lua pò pànzi e wē blai, mé i ke gbé pò aa duunakè, an gē gò kále guwaiwaiuo bàasio?

18 Deo a òné ní azíao aa gē a kámabokíiuo ni, mé i ke gbé pò gĩ àà yāmaiò bàasio?‡

19 Wá è aai e gēuo an luanaaikesai yái.

4

1 Lá gēa kámabokíiu lé pò Lua gbè gĩ ku, wà laaika ké wá gbēe su kuawào.

2 Asa wa baona mà láníwaε. Yá pò aa màpi i àikenéo, ké aai ma ní luanaaikεaoo yái.

3 Wá gbé pò wa yápi sio, wi gē kámabokíi pò Lua a yā'ò guu à mè:
Má ò ní mazíao ní pɔfēo ma mè,
aa gē ma kámabokíiuo.*

A yá bee ò, baa ké à a zí míde za dúnialakεgɔɔ,

4 asa wá gɔɔ soplade yā'ò guei wá mè, gɔɔ soplade zí Lua kámabò ní zí pò á kèò píi.†

5 Wá mà tia à mè, aa gē a kámabokíiuo.

6 Lá gbé pò aa baonapi mà káauo i gēuo ké aai sio yái, ò a gēa gò gbēpáleone.

7 ɔ Lua èa gɔɔdile ɔ wī me gbā, asa à gēgē a gbεa ò à Davidi gbà lé a ò lá wa ò tiawa,
tó a Lua ɔɔ mà gbā,
ásu swágbāakeo.

8 Tó Yozuee gēínɔ kámabokíipiu yāa,‡ dō Lua i gɔɔ pále yā'ò gbεzāo.

9 A yái tò kámabokíi gò Lua gbéone.

† 3:11 Sou 95.7-11 ‡ 3:18 Nao 14.26-35 * 4:3 Sou 95.11 † 4:4 Daa 2.2 ‡ 4:8 Iko 31.7, Yoz 22.4

¹⁰ Asa gbé pò gè Lua kámabokiiu kámabò ní a zioε, lá Lua kámabò ní a zlowa.

¹¹ Lá màæ, wà wetã wà gẽ kámabokiiu, ké wá gbëe su gí Lua yāmai aà fu lánwao yáí.

¹² Lua yá béε mé a gbãa, a lé na de fẽnda lekpeplaa. I ní zõ à gẽ nòsekpeau e nisinau, i gẽ gupεekiiu e bóou, i láasoo ní nòse yáo gwa.

¹³ Lua pòkæe ulææo, a kee kpaæ guio. Lua pò wá wá yáo séle siuè, i pópíi e e a biwà.

Yesu de sa'onkiaola

¹⁴ Lá wá Sa'onkia zõ pò luabe kèaa e Lua kiiu ví Lua Né Yesu ũ, wà zé pò wá sè yá kúa gíugiú.

¹⁵ Asa wá Sa'onkia pò a fõ wẽnadõwẽe wá gbãasaikε guu ví. Wà aà yè láváwa yápii guu, i duunakεo.

¹⁶ Ayāmeto wà sõ Lua gbẽkekεnede kpalabaai ní sõo dilæa, ké aà wá wεgwa, i gbẽkekεwẽε a gɔɔwa.

5

¹ Wí Lua ua sa'onkia píi sé gbéõ guuε, wí aà dile ní yákekεna ũ Lua kíi, iò mòè ní gbaɔ, iò aà gbagbané ní duuna yáí.

² A fõ dõ ní gbé pò aa sàsã an dõsaikε guuɔ, asa aàpi kú ní gbãasaikεo sõε.

³ A yáí sema aà sa'o azla duuna yá musu, lá i o gbé kiniɔ pò yá musuwa b.*

⁴ Gbëe lí azla kpa kpalapiuo. Lua mé i aà kpá lá à Aalona kpàwa.†

⁵ Màa sõ Kilisi i azla kpa sa'onkia kpalauo, Lua mé aà kpàu à mè:

Ma Nén n ũ, n Maen ma ũ gbã.‡

⁶ A ò guei b:

Nyõ de sa'ona ũ gɔɔpii

lán Mεkizεdεwæ.§

⁷ Gɔɔ pò Yesu kú dúnia guu, à wabikè ní wii gbãao ní wé'io,* à kulekè Lua pò a fõ à a si gawæ, ò Luapi aà yāmà, ké i a yá da yáí.

⁸ Baa ní aà luanεkεo, à misiilea Luaε dàda a taasikεa guu.

⁹⁻¹⁰ Ké maa pèewà à làa, Lua aà kpà Sa'onkia ũ lán Mεkizεdεwa, ò à gò suabaa láasai mi ũ gbé pò aale a yāmaɔne píi.

Laaikaa fuai

* 5:3 Lev 9.7 † 5:4 Bɔa 28.1 ‡ 5:5 Sou 2.7 § 5:6 Sou 110.4 * 5:7 Mat 26.36-46

11 Yá bee musu wá yāví dasi wà oé, āma a bōolekea zī'ūe, asa ili yázedō kpaá bo.

12 A gbé pó a gēgēu kéwa, a maa àò de yādanedeo ūe, āma e tia á de wà ea Lua yá pó wí dada gbé dafuone daé boe. Yó mé kōsíáno, i ka yōunableo.†

13 Asa yōmina piiá née, i ka guei yázede guuo.

14 Yōuna sō, gbé kāsaa pó aa dōekèdò pōe. Aa maa dōakōe ní vāio dàda.

6

1 Ayāmeto wà Kilisi yá séiáno kpa saalo, wí gé ae e wà gō gbé kāsaa ū. I ke wá ea mikēa yá gianaowa ge luanaaikēa daale bo no

2 ge da'ilē yādadaa ge onama ge geō vua ge zia yákpalekea.

3 Wà yá beeo kpa saalo, wí gé ae, tó Lua wèi.

4 Asa tó gbé wé kè à Lua gba è, mé à baa è Lua Nisina guu,

5 tó à Lua yá ní dúnia pó lé mó gbāao íe à a na dō,

6 tó à gbāsa fù, a zé kú à ea nòselilē bo, asa àlē Lua Né páliwa azia boe, àlē widawà gupuaue.

7 Tó lou lé ma tōlewa mòomōo, àlē mòse e, mé à pó pó àikè sèwanaone bōle, Lua í báaadau.

8 Tó lé ní leaao í bōle sō, a giae, a zā ní lekēaeo. * A midē ní téoe.

9 Apio sō ma gbé yenzideo, baa ké wá ò màa, wá dō ké á kua de beea, á kú suabaze guu.

10 Lua í yāke a zéwa, á yākeo ní á yēaaàzio a sāaàguo, asa a dōnlekè àà gbéone, mé àlē ke e tia.

11 Wá ye á baade àò àiaví màa e a léwa, ké ásu seake pó pó á wé doi yá musuo.

12 Ásu tó á me ke kpèleo. A gbé pó aale Lua náaike ní menao aale pó pó Lua a legbè eo olesé.

Lé pó Lua gbè sea vīo

13 Gōo pó Lua lé legbē Ablahaūe, lá gbēe ku deaàla àà legbē ní àà tōoo, a yáí a gbè ní azia tōo,

14 a òè faaisai à mè á báaadaaàgu, í to àà bui kó.†

15 Ablahaū menakè, ò à pó pó Lua a legbè è.

16 Wí legbē ní gbé pó deńla tōoe. Legbēa mé í to wà yá síana dō, mé í lekpaá bōaané.

17 Ké Lua ye obo gbé pó a legbēa a gō ní pó ūone wásawasa a lé lílea vīo, ò a ò ní aziao.

18 Beewa yá mèn pla ku a lilea vío, Lua a f̄̄ ɛto a musuo. Yápió lé wá gbé pó wa naaazió gba s̄̄ maamae wàò yá pó wá wé ði k̄iā seasai.

19 Bee ̄̄ wá wé ði wá wēnidob̄̄ ū. A náai ví mé a gbāa, i zwāa pó daa Lua kp̄̄u‡ baav̄̄iwan̄̄,

20 gu pó Yesu ðāa ḡ̄uw̄̄e à ḡ̄ Sa'onkia ū e ḡ̄opii lán M̄̄kiz̄̄eɔwa.

7

Sa'onkia M̄̄kiz̄̄eɔ

1 M̄̄kiz̄̄eɔepi de yāa Salema k̄iā, Lua Musude sa'ona ūe. Ḡ̄o pó Ablahaū z̄̄ibl̄̄e k̄iāwa, àle su, ̄̄ M̄̄kiz̄̄eɔe ḡ̄e ðāaale, à báaadāaagu.*

2 Ablahaū àizee pó àle suò pii kwide kp̄̄awà. M̄̄kiz̄̄eɔe tó bee m̄̄e yāmaa k̄iā. Bee gbea Salema k̄iā bee m̄̄e, aafia k̄iā.

3 A de ní dao ní dezió vío, aà wēni daalea ge mid̄̄eá vío. A b̄̄o lán Lua N̄̄eɔwa, sa'onan aà ū ḡ̄opii.

4 A gwa lá a z̄̄o. Wá dezi k̄iāu Ablahaū àizee pó a s̄̄le z̄̄i guu kwide kp̄̄awà.

5 M̄̄oizi ikoyā ðile Levii bui pó de sa'ona ūone aa pó kwide sí ní Isaili deeɔwa,† baa ní Ablahaū buikeo.

6 M̄̄kiz̄̄eɔeá Levii bui no. N beeo à Ablahaū p̄̄o kwide sí à samaa'ò Ablahaū pó Lua legb̄̄e.

7 Seasai gbé pó samaa'ò gb̄̄e z̄̄o de gbé pó à samaa'òelae.

8 Sa'ona pó aai pó kwide sipiá gbé pó i gaone. M̄̄kiz̄̄eɔe s̄̄o, gbé pó wá m̄̄e ìo ku ḡ̄opiin aà ū.

9-10 Ḡ̄o pó M̄̄kiz̄̄eɔe ḡ̄e ðā Ablahaūle, wi Levii i yāao, a ku a dezi mae Ablahaū pleue. Ayāmeto wa f̄̄o se, ḡ̄o pó Ablahaū pó kwidepi kp̄̄a, Levii bui pó w̄̄i pó kwide kp̄̄am̄̄o mé kp̄̄a.

11 Levii bui sa'onapió mé M̄̄oizi ikoyā z̄̄ina ū. Tó aa f̄̄o to gb̄̄e ḡ̄o wásawasa, an bàa àò kú ní sa'on p̄̄aleo lán M̄̄kiz̄̄eɔwa be? Mé i ke Aalona bui bàasio.

12 Tó sa'onao lile, sema ikoyā lile.

13 Gb̄̄e pó wá yá beeo ò aà yá musuá Isaili bui pó a gb̄̄e i sa'oz̄̄i ke yāaoe.

14 Asa wá ð̄̄o s̄̄as̄̄a ké wá Dii b̄̄o Yuda bui guue. Wi ma M̄̄oizi sa'oyā'ò buipi musuo.

15 Yá pó yápi zu'on̄̄e ke: Sa'on p̄̄ale b̄̄o lán M̄̄kiz̄̄eɔwae.

16 Aà ðileáá ikoyā ge buikeyā no. Aà wēni láasai gbāa yáie.

17 Asa wá m̄̄e:

Nȳ̄o de sa'ona ū ḡ̄opii

lán M̄̄kiz̄̄eɔwae.‡

18 M̄̄a wá yá k̄iāu b̄̄ad̄̄e, ké a gbāao mé a ku a kee léio.

19 Asa Mɔ̄zi ikoyā i to gbēe gò wásawasao. Ɔ wà suabayā pò de a káaula zebòwēē wà sò̄ Luazi.

20 Bee gb̄ea Lua i bee ke legbēsaio. Gb̄é k̄niɔ̄ gò sa'onao ũ legbēsaie,

21 āma Yesu gò sa'ona ũ ní legbēaoe, asa wà m̀e:

Dii legb̄è, a lelileo,

à m̀e n̄yɔ̄ de sa'ona ũ gɔ̄ɔpiiē. §

22 Beewa Yesu kp̄égaausīwēē ké Lua bàa kua ní gb̄é̄o tia maa de a káaua.

23 Bee gb̄ea sa'onao dasi yāa, ké ga lí to aao kú ní z̄i guu gɔ̄ɔpiio yái.

24 Ama lá Yesu ɔ̄ ku gɔ̄ɔpii, aà sa'onke gēēblea v̄io.

25 A yái tò a f̄i gb̄é pò aai s̄o Luazi ní a gb̄āaō suaba wásawasa, asa ɔ̄ ku gɔ̄ɔpiiē, ɔ̄ kulekené Luae.

26 Sa'onkia bee taa mé k̄s̄iwanɔ̄. Aà kua adoae. A yāvāi ge gb̄ās̄i v̄io. Lua aà k̄è duunkenaɔ̄wa, à aà s̄è musumusu e a k̄ii.

27 Aà bàa kú ní sa'oa lá gu lé d̄o lán sa'onkia k̄niɔ̄wao. Gb̄épiɔ̄ ɔ̄ sa'o n̄zia duuna yái ní ní gb̄é̄o p̄o. * Aàpi s̄o a k̄è ḡen doe, ké à az̄ia kp̄a.

28 Mɔ̄zi ikoyā ɔ̄ gb̄é̄o kpa sa'onkiaɔ̄ ũ an gb̄āasaik̄e guue, āma ké Lua legb̄è ikoyāpi dilea gb̄ea, ɔ̄ à a Né pò gò wásawasa e gɔ̄ɔpii kp̄a.

8

Yesu mé wá Sa'onkia ũ

1 Yá pò wá̄e o min ke: Wá sa'onkia bee taa v̄i z̄ōlea báawa musu Lua Z̄ōde ɔ̄plaa. *

2 I z̄ik̄e luakuk̄ii zw̄ākpe s̄iana pò Dii d̄ou, i ke pò pò gb̄ēnaz̄inaɔ̄ d̄ò no.

3 Lá m̄oa ní gb̄ao ní sa'oa yái w̄i sa'onkia píi kp̄ái, a maa aàpi aao pò v̄i à kpa s̄oe.

4 Tó a ku d̄úniau, à̄ de sa'ona ũo, asa sa'ona pò aai mó ní gb̄ao lá ikoyā d̄ilewaɔ̄ ku k̄ò.

5 Z̄i pò aale keá pò pò kú musu taae, a z̄oz̄onae. A yái tò, ké Mɔ̄zi ye zw̄ākpe d̄o, Lua d̄è aà pò pò a a taa k̄è gb̄e musu ke màa píi. †

6 Yesuá Lua bàakuawanɔ̄ k̄ó̄e. Lá Lua bàakuawanɔ̄pi gb̄ia de aà bàa kua ní gb̄é̄o káaua, z̄i pò wa dàè gb̄ia de sa'onkiapi p̄oa. Lua bàakuawanɔ̄pi legb̄ēa de a z̄ia ɔ̄.

7 Tó Luabaakuañ̄no káaupi papaa yāae, a plaade a z̄ekeo.

8 Ké Dii Isailiɔ̄ t̄aae è, à m̀e:

A gɔɔ lé mó ké má yá dafu dile
 ma bàa kua ní Isailio ní Yudaɔ musu.
 9 Aɔ de lán yá pɔ má dìle an deziɔne
 gɔɔ pɔ ma ní kú ní ɔwa ma ní bóle Egipiawo.
 Asa aai ze ní yá pɔ má dilenéo,
 ɔ ma ní tó we.
 10 Ma bàa kua ní Isailio gɔɔ beɔ gbea yán ke:
 Má a ikoyã dané ní nðse guu,
 má ké ní sɔwa.
 Máɔ de ní Lua ũ,
 aaiɔ de ma gbéɔ ũ.
 11 An gbēe a yādada a deeo,
 an gbēe a ma dɔa da a gbéeo,
 asa ampai aɔ ma dɔe,
 néfēnen gbēzɔ pɔi.
 12 Má sùuukeɔnɔ ní ní tàaeɔ,
 má ní duuna yáda bo.‡
 13 Ké Lua yá dafupi ò, à a káau zibòe. Pɔ pɔ zikù a í kòle, a kpaau
 gui zão.

9

Luabaakuarínɔ káau sa'oa

1 Luabaakuarínɔ káau yádileɔ vɔ àà sísia ní àà sísikɔi pɔ kú
 tɔɔleɔ yá musu.
 2 Filia ní táabũnu pɔ wɔ kàa kálèwà Luaeɔ* ku kpele pɔ wɔ
 me gu pɔ a kua adoau.
 3 Kpea pɔ wɔ me luakukɔipi ku zwàa plaade kpe.†
 4 A guu tulaetikateaki‡ pɔ wa pɔ ní vuao kuu ní Lu-
 abaakuarínɔ kpagolo pɔ vua kúlèwà búlubuluo.§ Vua lo pɔ
 mana ku a guu ku kpagolopi guu* ní Aalona go pɔ labò† ní Lua
 yádilea gbè pèpèeɔ.‡
 5 Kpagolopi musu malaika gàsɔade gawideɔ kua
 duunkēmakiia.§ Pɔpɔ bɔɔlekea dodo gɔɔn lao.
 6 An kálea màa guu, sa'onao Ìo gē a kpele m̀ɔm̀ɔ ní sa'ozɔ
 kei.*
 7 Sa'onkia mé Ì gē a kpea wè do gēn do, mé Ìli gē ausaio.† I
 aupi fáfá azia duuna yáí ní a gbéɔ pɔ pɔ aa kè dɔsaikè guuo.
 8 Lua Nisina lé ɔlɔwēe gɔɔ pɔ kpépi kpele yá kú, luakukɔi zé
 wēao.

‡ 8:12 Zel 31.31-34 * 9:2 Bɔa 25.33-40 † 9:3 Bɔa 26.33 ‡ 9:4 Bɔa 30.1-6 § 9:4
 Bɔa 25.10-16 * 9:4 Bɔa 16.33 † 9:4 Nao 17.18-20 ‡ 9:4 Iko 10.3-5 § 9:5
 Bɔa 25.18-22 * 9:6 Nao 18.2-6 † 9:7 Lev 16.2-34

9 Bee lé yāεεūwēε ní tia yáo à mè, pò pò wí Lua gbaò ní sa'obo pò wí kpaò lí f̄ ní nòse dànέ doū wásawasao.

10 Yá beeά mekaa yāε. Pòblea ní imiao ní gbāb̄o bui dasio yāε. Wa dīle e zé dafu ḡo àò kaε.

11 Ǿ Kilisi mò yāmaa pò kà tia sa'onkia ũ. A v̄i zwàakpe pò z̄o mé a wásawasa de a káaua kpeεlea. Gbēnazina mé i d̄o, dúniaε bee pò no.

12 I gē luakukii ní ble ge zu auoo, à gē ní azia auo gēn doe, à gbé̄ò b̄òd e ḡopii.

13 Lá wí ble ní zuswanao au‡ ní zununu túfuo\$ fá gbé pò gbālè̄owa wà gbāb̄oné,

14 wa Kilisi pò o lbe? A azia kpà Luawa sāsai ní Nisina pò ìò ku ḡopii gbāao. Aà au ì wá s̄o pípiwēε yá gianao làasoo musu, ké wà z̄ike Lua béεε.

Luabaakuain̄o gbεzā sa'oa

15 Ayāmeto Kilisiá Lua bàa kua ní gbé̄ò gbεzā k̄oε, ké gbé pò Lua ní sisio àizāna pò à a legbè e yái. A gà ké à ní bo, i tàae pò aa kè Luabaakuain̄o káau yá musu kémá.

16 Tó wa ye z̄ike legbe pò gbé̄ dilεwa, sema wà d̄s ké ade ku lo,

17 asa ga gbea ò legbe ìò gbāa v̄i. Tó legbedilena béε, legbe líò gbāao.

18 Ayāmeto wà yá pò Lua dilené káaupi sakè ní auo.

19 Ké M̄oizi ikoyā pò Lua dīleò ò gbé̄pii wáa, à sākā tēa ní ése úao se z̄ò gáaena ní blesanao au yāalea ní íowa, a fà M̄oizi ikoyāwa ní gbēnazinao pii

20 à mè bee mé Luabaakuain̄o yá sa'o'au ũ.*

21 M̄aa M̄oizi au fà zwàakpewa ní sa'o z̄ikeb̄o pii.†

22 Ikoyā guu au mé i gbāb̄o pò daside piiε. Aub̄lesai duu-nakēamá kuo.‡

Kilisi duuna midεa azia kpaā sa'obo ũ guu

23 Lá à k̄u wà gbāb̄o pò pò kú luabe taapīnε beewa, sa'obo pò a maa de beea k̄s̄í ní luabe p̄p̄iε.

24 Asa Kilisi i gē luakukii taa pò gbēnazina d̄uo, à gē a s̄ianau luabεε, ké àò ku tia wá Zenn̄ode ũ Lua k̄iε.

25 Sa'onkia i gē luakukii ní p̄tuo auo wē ní wēoε, āma Kilisi i gē azia kpaā m̄ò̄m̄o yáio.

26 Tó beewae, d̄s àle taasike m̄ò̄m̄o za dúnialεḡo. Siana guu à mò gēn doe ḡo pò dúnia kà a kák̄ii, à azia kpà sa'obo ũ à duuna m̄idεò.

‡ 9:13 Lev 16.15-16 § 9:13 Nao 19.9, 17-19 * 9:20 B̄oα 24.6-8 † 9:21 Lev 8.15

‡ 9:22 Lev 17.11

27 Lá Lua dīle gbēnazina lí ga gēn do, i gbasa yákpalekaàno,
 28 màa Kilisi azia kpà gēn do, à dasi duuna dī a miwa. § A ea
 mo a gēn plaadei, i ke duuna yán bo, ké à gbé pò an wé dazizo
 suaba yáie.

10

1 Moizi ikoyáa yámaa pò lé mó nisinae, i ke yápie súsoo. A
 yáí tò sa doupi oa mòmoo wē ní wēo lí fō gbé pò lé sō Luazio gò
 wásawasa bauo.

2 Tó sa bee oa gbábò lousisinaone gēn do e gōoppiie, dō an nòse
 dàdoū, aa a oa tò.

3 Siana guu sa'opi mé Ìo gbéò duuna yá dōngu wē ní wēo.

4 Asa zuswana ní blesanao au lí fō duunakémá bauo.

5 A yáí tò, ké Kilisi lé mó dúnia guu, a ò Luae:

N ye sa'oa ge gbaio,

ō n me dōmēe.

6 Sa pò wī a pò káteu à tékū

ní sa pò wī o duuna yá musuo lí kánguo.

7 Ŋ ma mē, má ké!

Lua, ma mo n pōeā keie,

lá wa kē Moizi ikoyāu ma yá musuwa.*

8 A ò gīa, sa'oa ní gbao ní sa pò wī a pò káteu à tékūo ní sa pò wī o
 duuna yá musuo lí ká Luaguo, a yeio, baa ké ikoyā mé dīle.

9 Ŋ à gbàsa mē, á ké, a mo aà pōeā keie. Màa à a káau bādè a
 plaade dilea yáí.

10 Lua pōeāpi kea guu Yesu Kilisi azia kpà sa'obo ũ gēn do, a tò
 wá kua adoa Lua gbéò ũ.

11 Gōoppi sa'onao Ìo kú ní zī guue, aao sa dou pò lí fō duu-
 nakémá bauo o mòmoo.†

12 Kilisi sō à sa'ò duuna yá musu gēn doe e gōoppi, ō à gè zōle
 Lua oplaai.

13 Za gōo bee àle dá we e Lua àò a ibeēo kee aà gbadibo ũ.‡

14 Asa sa gēn do oapi guu, a tò gbé pò a gbábònécò gò wásawasa
 e gōoppi.

15 Lua Nisina lé yápi owēe lo à mē:

16 Ma bàakuañno gōo beeo gbēa yán ke:

Má a ikoyāo dané ní nòse guu,

má ké ní sōwa.§

17 Ŋ à gbàsa mē:

Má ní duuna ní ní tàaeo yāda bo.*

18 Lá à ní duuna kémá, sa'oa ní yáí zeví bo.

§ 9:28 Isa 53.12 * 10:7 Sou 40.7-9 † 10:11 Bōa 29.38 ‡ 10:13 Sou 110.1

§ 10:16 Zel 31.33 * 10:17 Zel 31.34

S̄a Luazi

19 A yáí tò ma gbě̀, ní Yesu au gbāao wá gēa luakukdi zé ví ní s̄o dilea.

20 A wēni zé dafu p̄o Lua kpé zwāa baa v̄i b̀w̄ē a me guu.

21 Lá wá sa'on z̄o v̄i Lua uakūna ũ,

22 wà s̄o Luazi ní n̄semendoo ní aà náaikēa seasaió ní s̄o p̄o wa p̄ipi wà láasoo v̄ai b̀uo ní me p̄o wà a zu'ò ní í wásawasao.†

23 Wàò zia'ea yá p̄o wa zed̄ k̄ua s̄̀deedeesai, asa Lua a legbè̀, mé náaide.

24 Wà laaid̄k̄wa, wí tékpak̄u yeak̄i ní maakēao yá musu.

25 Wásu p̄akpa wá k̄k̄aakēai lá gbḕo í kēwao. Wà ledak̄wa, atēsa lá á è Dii m̄oḡo lé k̄aik̄u.

26 Tó wa s̄iana mà mé wá d̄̀, tó wa gi lé duunakē, sa'oe ku à duunakēwá lo.

27 P̄o p̄o ḡ̀w̄ē mé de yákpale ní s̄k̄nguo ní té gbāa p̄o a Lua ib̄ēo kaaleo d̄a ũ.‡

28 Wí gbé̀ p̄o ḡi Moizi ikoyá dai de aà wegwasai gb̄on pla ge aā seeladeke musu.§

29 Tó gbé̀ ̄z̄ò Lua Néwa mé à Luabaakuar̄no au* p̄o gbāb̄de gwà foooũ, mé à Nis̄in gb̄ekenede s̄̀s̄, àò d̄́ ké wa íadawá z̄o de beea maamaa.

30 Asa wá yáēbee'ona d̄́ à m̄̀, áme á t̄simá, áme á fiaboné. Wa ò lo, Dii a yákpaleke ní a gbé̀.†

31 Léle daa Lua b̄ḕ ouá yāp̄s̄i.

32 A láasooke á kua yāawa. A wékēa gb̄ea a taasi f̄̀ á d̄ē z̄o kaa guu.

33 Zieo wí á s̄̀s̄, wí á wetā dasi guu. Zieo i ze ní gbé̀ p̄o w̄ale ní wetā màa.

34 A wēnad̄ dakpeunaone. Ké wá á p̄o s̄iwá, a zed̄ ní p̄nao, asa á d̄́ ké á àizee maa p̄o lo ku ḡoipii v̄i.

35 A yáí tò ásu to sea gē w̄o p̄o ài v̄i z̄o guuo.

36 Sema àò mena v̄i, í p̄o p̄o Lua a legbè̀ e aà p̄eā kea gb̄ea.

37 Asa à ḡ̀ ȳo, a ḡḡe,

ké gbé̀ p̄o lé mó pila.

38 Gbé̀ p̄o má tò yá b̀aàno na

ma náai p̄o àle ke yáí aò ku,

āma tó à p̄̀b̄z̄kè,

a kamaguo.‡

39 Gbé̀ p̄o aai p̄̀b̄z̄kē aa r̄iz̄ia kaaleon wá ũo. Gbé̀ p̄o aale Lua náaikē aa àizāna eon wá ũ.

† 10:22 Lev 8.30, Eze 36.25 ‡ 10:27 Isa 26.11 § 10:28 Iko 19.15 * 10:29 B̄o
24.8 † 10:30 Iko 32.35-36 ‡ 10:38 Abk 2.3-4

11

Gbḗ káau luanaaika

¹ Luanaaika mé wɛdɔbaaazi seasai ũ. A de yá pɔ wíli wesieo sia síana ũ ũe.

² Gbḗ káau luanaaika mé tò Lua ní sáaukpà.

³ Wá luanaaika mé tò wá dṣ ké aà yá'oa mé dúnia kàle. Pɔ pɔ wíli wesieo ṣ à pɔ pɔ wí wesie kèdò.*

⁴ Abeli luanaaika mé tò aà sa'oa Luawa maa dè Kainu pɔa.† Aà luanaaika yáí Lua aà sáaukpà, à aà díle gbḗmaa ũ, ṣ à aà gba sí. Baa ní aà gaa, àle yá'owḗe e tia Lua náai pɔ a kèpi yáí.

⁵ Enɔki luanaaika mé tò Lua aà sè, ké asu gao yáí.‡ Wí aà e lɔ, ké Lua aà sè yáí. E Lua àò aà sé, à aà sáaukpà à mè aà yá kàagu.

⁶ Gbḗe yá lí ká Luagu aà náaikesaio. Sema gbḗ pɔ lé sṣaazi sí ké a ku, mé ì fiabo a kíi wèelenaɔne.

⁷ Ké Lua ledà Nɔeewa yá pɔ wí e yáao musu, ṣ à Lua náaikè à aà yāmà, à gó'ilena kè à a uadeɔ mísiò.§ Aà luanaaika mé tò yá zṣle dúniawa, mé Lua tò yá bṣaàno na a náai pɔ a kèpi yáí.

⁸ Ké Lua Ablahaũ sísi aà gé bùsu pɔ á kpawà aàò ví guu,* ṣ Ablahaũ Lua náaikè à Lua yápi sí. Ké à bṣ be, a gu pɔ àle géupi dṣ zio.

⁹ A Lua náaikè, ṣ à bekpà bùsu pɔ Lua a legbḗepiu nibo ũ† zwàakpɛde ũ. Maa Izaaki ní Yakɔbuo lɔ, asa Lua legbḗepi gṣ ní pɔ ũe.

¹⁰ Asa wḗle pɔ Lua de a kúna ũ a kalena ũ Ìò zedɔa ṣ Ablahaũ wḗ dɔi.

¹¹ Sala luanaaika mé tò a è nɔsí,‡ baa ké fiie mé à zikù, asa a dṣ Lua pɔ legbḗepi náai ví.

¹² Baa ké à zikù, gṣe mḗndopi buikè dasi lán saanao ge ísiale úfáawa, wa fṣ dɔdɔo.§

¹³ Gbḗpio gága píi ní luanaaika guu pɔ pɔ à a legbḗenéo esai. Aa è káaa aa gbāakpài. Aa mè nibo bṣmɔon ní ũ tɔle la.*

¹⁴ Gbḗ pɔ lé o màao lé ɔlɔwḗe wàle ní de be nidee.

¹⁵ Tó bùsu pɔ aa bṣu bee aale ke, dṣ aa ze'è aa èa tà we.

¹⁶ Síana guu aale bùsu pɔ a maa de beea ya luabee. A yáí tò, tó wà mè Lua de ní Lua ũ, ìli ke Luapie wí ũo, asa à wḗle kèkené.

* 11:3 Daa 1.1, Sou 33.6, 9, Zaa 1.3 † 11:4 Daa 4.3-10 ‡ 11:5 Daa 5.21-24

§ 11:7 Daa 6.13-22 * 11:8 Daa 12.1-5 † 11:9 Daa 13.18 ‡ 11:11 Daa 18.11-14,

21.2 § 11:12 Daa 15.5, 22.17, 32.13 * 11:13 Daa 23.4, Sou 39.13

17-18 Ké Lua Ablahaũ lè a gwà, ò Ablahaũ Lua náaikè à Izaaki kpà sa'obò ũ.† Lua legbèè yāa à mè Izaaki kíi aà bui a bɔu.‡ N beeo à zè ní a né m̀ndonapi kpaao.

19 A è Lua gbāa a fɔ geɔ vu, ò à èa Izaaki è a yáasi ũ.

20 Izaaki Lua náaikè, ò à Yakɔbu ní Esauo gbà sa'ole.§

21 Yakɔbu Lua náaikè. Ké à kà gaa, ò à gbāa'è a gopanawa, à kùle Yosefu néo gbà sa'ole.*

22 Yosefu Lua náaikè. Ké a ye gai, ò à Isailio bɔa Egipi yā'ò ní lá aa ké ní a geoo.†

23 Moizi de ní aà dao Lua náaikè, ò aa aà ùle e mo àaã aà ia gbɛa, ké aa è a kefeũ yái.‡ Aai víake iko pò kía dīleeo.

24 Moizi Lua náaikè. Ké à zɔkù, ò à gí wà a dile Falaɔo nenɔe né ũ.§

25 A sí wà a wetā ní Lua gbéɔ de kua ní pɔnao duuna guu gɔɔplala.

26 A dile ké wí pò wí damá Kilisi yái de Egipi àizeea, asa zia asea aà wé péwà.

27 Aà luanaaika mé tò à b̀ Egipi,* i víake kía pɔkūmaeo, à zè gíugiũ lá à Lua pò wili e ní wéoo èwa.

28 Aà luanaaika mé tò à Gēamusu dikpe dile ní aumamaa kpele gíowao, ké gbēdena su ɔkā ní negɔe sēiaowao yái.†

29 Isailio Lua náaikè aa bùa Isia Tēawa lán tɔle giíwa. Ké Egipio ỳwà màa, ò í kùamá.‡

30 Isailio Lua náaikè aa lia Yelikoi e gɔɔ sɔpla, ò a bíi kwè.§

31 Káalua Lahabu Lua náaikè à zámadeɔ dile nienie, ò i kaale ní luanaaikensaiɔ.*

32 Má o kpelewa lɔ ni? Má ze'e mà Gedeɔo† yā'oo ge Balaku‡ ge Sāusɔo§ ge Zefete* ge Davidi† ge Samueli‡ ge ānabio.

33 Aa Lua náaikè, ò aa ziblè kíaɔwa, aa yāgògò gbéɔne a zéwa, aa lé pò Lua gbèné gbɛ'è, aa ǹɔmusuɔ lé náaa,§

34 aa té pásí dè,* aa b̀ fēnda lézì, aa gbāa'è ní ỳeesaika guu, aa pásíkù zì guu, aa buipāle zīgɔ yà,

35 aa nɔe né geɔ vù aa kpámá.† Wà ìakpà ní gbēeɔzi, ò aa gí b̀kii welei, ké aa vu, aai bɔ maa yái.

36 Wà ní gbēeɔ kè pɔɔpɔ wà ní gbé ní flaalao. Wà m̀kà ní gbēeɔwa wà ní ká kpéu.‡

† 11:17-18 Daa 22.1-14 ‡ 11:17-18 Daa 21.12 § 11:20 Daa 27.27-29, 39-40

* 11:21 Daa 47.31, 48.1-20 † 11:22 Daa 50.24-25, Bɔa 13.19 ‡ 11:23 Bɔa 1.22,

2.2 § 11:24 Bɔa 2.10-12 * 11:27 Bɔa 2.15 † 11:28 Bɔa 12.21-30 ‡ 11:29

Bɔa 14.21-31 § 11:30 Yoz 6.12-21 * 11:31 Yoz 2.1-21, 6.22-25 † 11:32 Dɔa

6.11 ‡ 11:32 Dɔa 4.6 § 11:32 Dɔa 14.1 * 11:32 Dɔa 11.1 † 11:32 1Sam

17.12 ‡ 11:32 1Sam 3.1 § 11:33 Dan 6.1-27 * 11:34 Dan 3.1-30 † 11:35

1Kia 17.17-24, 2Kia 4.25-37 ‡ 11:36 1Kia 22.26-27, Zel 20.2, 37.15-16, 38.6

37 Wà ní papa ní gbẹo wà ní dẹdẹ, wà ní z̄e pla ní siio, wà ní dẹdẹ ní f̄ndao. Aa bèbẹ s̄á báa ní blè báao daa. Aa ḡò gii, wà ní w̄et̄à wà ìadámá.

38 Dúnia i ká ní ũo. Aa liaaliaa s̄eu ní gb̄ès̄is̄io musuo, aa ku gb̄è'eo ní t̄ōo guu.

39 Baa ké Lua gb̄épio s̄áaukpà nípii a náai p̄o aa k̄e yáí, aai p̄o p̄o à a l̄egb̄èné eo,

40 ké aasu ḡo wásawasa wá saio yáí. Lua d̄oaa díle wá yá p̄o a maa de ní p̄oaa ee.

12

Lua a gb̄é̄o totoa

1 Aȳam̄eto wápio s̄o, lá seeladeo gupàwázi dasi màa, wà ōkpa p̄o p̄o ì kpáw̄ēzi ní duuna p̄o ì kp̄alikpaw̄ē àann̄o píi, wí bakpaai p̄o Lua dílew̄ē ke ní menao.

2 Wà wépe Yesuwa. Ōme b̄ò ní wá luanaaik̄ea z̄eo mé à b̄l̄ei. A gaa líwa f̄s̄, i a wíyā dao p̄ona p̄o díleae ea yáí, ò à ḡè z̄l̄e báawa Lua ōplaii.

3 A làasooke aà yáwa, lá à menak̄e ní duunk̄ena p̄o íbele bee taa s̄eann̄o, ké ásu kpasa á kúsu kwéo yáí.

4 Asa á d̄ēk̄aa ní duunao guu, i ze gi e a ge gaò yāao.

5 N̄òse níniyā p̄o wa òé lá á de néo ũwae bee s̄áágu ȳà? Wà m̄è: Ma né, tó Dii lé n toto, nísu díle p̄ao.

Tó àle n gba laai, nísu to n ká gao.

6 Asa gb̄é p̄o Dii yei ò ì toto, ì gb̄é p̄o a s̄i a né ũ swágaga.*

7 A ìadama díle totoa ũ. Lua mé lé bee k̄ē, k̄é á de aà néo ũ yáí. Néé ku aà mae ḡi aà totoia?

8 Tó i á toto lá a né k̄iniowao, á de aà néo ũo, ḡinas̄ōneon á ũ.

9 Wá dúnia la maeo ví aa wá toto, ò wa ní yāmà. Lá màae, wá misiile wá Mae p̄o kú musue de beea, wíw̄ ku.

10 Wá maeo wá toto ḡōpla p̄o ũ an̄ òno léu. Lua ì wá toto wá káfiya yáie, k̄é wá kua e ào adoa láawa.

11 Totoae lío p̄ona ví a ḡōo, p̄osia bàasio, āma gb̄é p̄o totoapi ní k̄ēk̄ēo ì a gb̄e'e z̄á b̄oaa maa ní n̄s̄edaadoũ ũ.

12 Aȳam̄eto à á ō p̄o ḡò d̄ázió ní á gbá p̄o ḡò t̄ēēo gba gb̄āa,†

13 ì z̄ése súsu,‡ k̄é á gb̄é p̄o lé t̄ōlēo su p̄aaleo, aai e ḡo ní aafiao.

14 A w̄ēlēe ào na ní gb̄épiio, á kua io adoa, asa tó gb̄é kua adoa, a Dii eo.

* 12:6 Yaa 3.11-12 † 12:12 Isa 35.3 ‡ 12:13 Yaa 4.26

15 A laaika á gbēe su kua Lua gbēkekeanéwa àà gō á guu kona ũ, § í fada gbé dasiowa à ní òkpao.

16 A gbēe su àò de gbāsíkēna ũ ge luayādansai ũ lán Esauwao. A a yoakeze yīa ble gēn do blea yái.*

17 A dō ké à sa'ole wēele a maewa gbēzā, ō Lua gīè. Baa ké a wēele ní wé'io, i ze'e à yá pó á kè lileo.†

Luabaakuarínò káau ní a gbēzāo

18 I sō Sinai gbēsísí pó wa fō òkāwàzio. Ale tékū, a gusia ví ní guduuduuo ní zāao‡

19 ní kàae'òo ní Lua bō gbāao. Ké Isailio bōpi mà, aa awakpàè aa mè, asu yāe oné bō,

20 asa aa yá pó a dilenéé bee fō à mè: Baa pōtuo kà gbēsísípiwa, wà pápa ní gbēo wà de. §

21 Lua pilaapiá vía yāe maamaa e Moizi mè vía a kū, ále lualua.*

22 A sō Síona gbēsísí ní Lua bēé wéle Yelusaleū pó kú musuo ní a malaika dasidasi pó káaaa weo

23 ní Lua negōe sēia pó an tó kēa weo ní Lua pó de gbépii yákpalekena ũo ní gbēmaa pó aa gō wásawasa gyaadeo

24 ní Yesu pó de Luabaakuarínò gbēzā kóo ũo ní aà au fáfāa† pó lé yá gbia o de Abeli‡ póao.

25 A laaika, ásu gí yápi maio. Lá gbé pó aa gī Lua ledama mai tōle lapio i bōo, wápio sō, lá Lua lé ledawá kua za musu, § tó wa bō aà kpe, wa wá pó o be?

26 Aà bō tōle lualua yāa, ō à legbè à mè á gu lualua gēn do b, i ke tōle ado no, ní musuoε sa.*

27 Ké à mè gēn do b, bee lé owēε Lua pōkea pó a lualuapio gēzeae, ké pó pó lí luao e gō.

28 A yái tò, lá wále kpala pó lí deeo ble, wà Lua sáaukpa, wíó kúléè lá a yeiwa, wíó misiilèè víakeaè guu.

29 Asa wá Lua á té pó i kúmáε.†

13

Ledaamá

1 A wetā àò gbēke ví ní kōo.

2 A laaido niboyaaekεawa, asa beewa gbēo malaikao dile dōsai.*

§ 12:15 Iko 29.18 * 12:16 Daa 25.29-34 † 12:17 Daa 27.30-40 ‡ 12:18 Bōa 19.16-19, 20.18-19 § 12:20 Bōa 19.12-13 * 12:21 Iko 9.19 † 12:24 Mat 26.28 ‡ 12:24 Daa 4.10 § 12:25 Bōa 20.22 * 12:26 Age 2.6 † 12:29 Iko 4.24 * 13:2 Daa 18.1-8, 19.1-3

³ A to gbé pò wà ní ká kpéu yá dǎágu lá á kúńńo kpéuwa, ní gbé pò wàlè ìadamáǎ lá áme wàlè ìadawáwa.

⁴ Baade lí gǎe ní a nǎo kua ní kǎo yáda gbíá. Gǎe ní a nao su ní wúlekíi gbáleo, asa Lua a yákpaleke ní káaluao ní gbáńńikenaoe.

⁵ Yea ńai su dǎaaéo. A ze ní pò pò á vío, asa Lua mè:

Má n tó weo,
má pǎkpanzi bauo.†

⁶ A yáí tò, wi sǎdile wà me:

Dii mé ma Mísina ũ,
víá a ma kúo.

Bó gběnazina a fǎ kememey?‡

Sasiana'oa

⁷ A tó á dǎaana pò aa Lua yá'òéǎ yá dǎágu. A ní kua tǎasika e a léwa, í Lua náaike láríwa.

⁸ Yesu Kilisi doŭ gíá ní gbǎo e gǎopii.

⁹ Asu to wà á sǎsǎ ní yákanla dasi daanéǎo. A maa wá sǎ gbǎa'e Lua gběke guue, i ke sa'oble pò lí áie ke gbé pò zèǎǎǎe nǎo.

¹⁰ Zwǎakpe sa'onao zeví aa sa'okíi pò wá ví ble bleo.

¹¹ Sa'onkia í gě luakukíi ní pǎtuo auo duunakěama yáí, ń wí a ge tékú bǎo kpe.§

¹² Ayámeto Yesu gǎ wénkpe sǎ, à gbǎbǎo gběǎǎe ní azía auo.

¹³ Wà bǎ wá gé aǎ kíi bǎo kpe, wí i wá kúaaǎo sǎ.

¹⁴ Asa wá wéle pò ńo ku ví lao, wéle pò lé mó ń wá wé doi.

¹⁵ Ayámeto wǎo Lua sǎaukpa láasai ní Yesu gbǎao wá sa'oa ũ. Gba pò aǎ sísinao í mǎǎn we.

¹⁶ A laaidǎ maakéa ní gběkekeakǎeowa. Sa bee taa oa mé í ka Luagu.

¹⁷ A á dǎaanao yáma, í misiilené, ké aa e zíké ní pǎnao, asa aa de gbé pò aa ní zí yá séle siu Luaeǎ ũe. Tó aale zíké ní lésuuo, a áikeéo.

Lezaama

¹⁸ A wabikewěe. Yǎe lé wá sǎ vío, wi wéle wǎo kú wá dǎowa yápii guue.

¹⁹ Má gběawá, à wabikemey, atěsa mà e suwá kpakpa.

²⁰ Lua aafiade pò wá Dii Yesu bǎ gau Sǎdǎnki ũ a bǎakuawano gǎopii au sabai,

²¹ aǎ á kéké ní maa píio, ké à a pǎeǎ ke, i yá pò kǎagu ke wá guu ní Yesu Kilisi gbǎao. Ōme gawí ví gǎopii, ámi.

²² Ma gběǎ, ma wabikěwá, àǎ ledama yápi kúá ní menao, asa lá pò má kěé bílao.

† 13:5 Iko 31.6, 8, Yoz 1.5   ‡ 13:6 Sou 118.6   § 13:11 Lev 16.27

²³ Aᵛ dᵛ ké wà wá gbědo Timᵛtee gbàε. Tó à kà la tia, wá mᵛ á gwai sãnu.

²⁴ A fᵛkpa á dᵛaanaᵛwa píi ní Lua gbᵛéᵛ píi. Itali bùsudeᵛ fᵛkpáwá.

²⁵ Lua gbᵛékekeé ápii.

ZAAKI

Yá pò kú láε bee guu

Yesu dāuna Zaaki mé lápi kě. Yesu bò mòwà a bɔa gau gbεa (1Kln 15.7), ɔ à gò Yelusaleũ Yesudeɔ ɔɔaana ũ (Gal 2.9). Zaaki lé ze'ɔb Isaili bui kuεpla pò fáaaaɔne (1.1), Yuda Yesude pò b̀le Yelusaleũ aa tà buipāleɔ b̀suɔ guu. A láε bee kěné, ké aao laai ví kòtēε yākeɔ guu ní ní kua Yesusaideɔ guuo.

Yáɔ tétéakɔie, a dàale ɔnoyāwa à mè ì bɔ Lua kíie, wí gbεawà ní aà náaikεaε (1.2-8). Bee gbεa à yādadané ɔdeke ní taasidekeɔ yá musu, yɔɔ ní gbāalegwaaɔ, ní lousisia síana pò wí ɔbné yākeɔ guuo (1.9-27). A lekà kɔbɔbɔa'osi yáwa (2.1-13), bee gbεa luanaaikεa ní yāmaakeɔ (2.14-26). A té pò léna ì kpa meυ yā'ò (3.1-12). A èa sù ɔnɔ standewa (3.13-18). A gbé pò aai sòledaɔ lèle pásipási ní gbé pò aai gbékpa ní dúniaɔ ní gbé pò aai gbé b̀εboɔ. A zɔadò ɔde pò aai kible ní zikεnaɔwaɔwa (4.1-5.6). A láakí à ledámá aa mena fɔ, aao wabike láasai, aa ɔkɔle (5.7-20).

Yá pò a dilε Yesudeɔne ku wásawasaε: Yesu baona síana sia i mówáo, sema wá luanaaikεa mó ní yāmaakeɔ, asa luanaaikεa yāekesaiá gεε (2.26).

Yɔa

1 Mámεmaa Zaaki,* Lua ní Dii Yesu Kilisio z̀ɔblena ma fɔkpa Isaili bui kuεpla pò fáaaaɔwa.

2 Ma gbéɔ, taasi bui dasi. A pò pò sù á lé, à dilε pɔna yá ũ,

3 asa á dɔ lá wàle á lé wàle gwa á luanaaikεa musu a mena ié.

4 Asuli fu menawao, íɔ de gbé kàsaɔ ũ wásawasa yāe késāawá sai.

5 Tó ɔno lé késā á gbēewa, aà wabike Luawa,† a aà gba, asa ì gbépii gba pò blisai yágagasai.

6 Tó à wabikèwà sɔ, aà aà náaikε seasai, asa seade de lán ko vláwaε. Gu pò íana yèleu, we ì géu.

7 Gbé bee taa su àɔ e á pò e Diiwao,

8 asa aà ǹse ku plaplaε, ɔ ìɔ ku seasea yá pò àle ke pii guu.

9 Wá gbé taaside pɔnake, ké Lua aà kàfi yái.

10 Wá gbé ɔde sɔ aà pɔnake, ké Lua aà b̀sa yái, asa ɔdeɔ gēzεa lán lávu kwεawaε.

11 Iatē ì fele ní a pusu gbāao, lá i giigaga, a vú i kwé, a maa i láa.‡ Beewa ɔde a kpagui a b̀ɔleɔ guu.

* 1:1 Mat 13.55, Gal 1.19 † 1:5 Yaa 2.3-6 ‡ 1:11 Isa 40.6-7

12 Báaade gbé pò í yṣa fṣ, asa aà bṵa maa gbḗa Lua a àizāna pò á a lḗgbè gbé pò yeazionε kèè yàae ũ.

13 Tó yṣa gbé lè, asu mε Luaεo, asa wa fṣ Lua yṣ ní vāioo, mé aapi lí gbḗe yṣ ní vāio sṣo.

14 Baade yṣa í bṵ aà pṵnidεa kíε, ṣ í aà wé ble, í aà gáλε.

15 Ɔ pṵnidεapi í nṵsi à nε'i duuna ũ. Tó duuna zṵṵkù sṣ, í ga íε.

16 Ma gbé yenzideṵ, ásu ázía sásāo.

17 Gba maa sāsai píi í bṵ musu Mae Lua gupuakūnaṵ Kεna kíε. Ili lilεo, aà gupua iwesa vṵo.

18 A wá í ní a yá síandeo a pṵeāwa, ké wàṵ de gbé sḗiaṵ ũ pò pò áλε kε dafuṵnε.

Yāmaa ní a kεao

19 Ma gbé yenzideṵ, à yáε bee ma. Ali yāma kpaá ápii, áma ásu yá'o kpaao, á pṵ su pa kpaao.

20 Asa gbḗnazína pṵkúma lí mós ní yāmaa pò Lua yeioo.

21 A yáí tò à ɔkpa dṵe'íi ní yāvāi pò líguaṵzi píi, í yá pò wa tò á sṣu a fṣ á suaba sí ní zṵabusāao.

22 Ásu ázía sásāo, ásu yápi ma ní swáoo adoo, à zíkεwà.

23 Asa gbé pò í yāma mé íli kεo de lán gbé pò lé a oa pò Lua dṵe gwa díi guuwaε.

24 Asa aázía gwaa gbḗa, tó à gèzεa, ṣ lá a de í sāaàgu gṵṵo.

25 Gbé pò í wéte Lua ikoyā wásawasa pò í to wà gṵ wéεṵ ũi, mé íṵ gεṵ aε sṣ, íli ma à sāaàguo, í zíkεwàε, Lua a báaada adegu aà yākea guuε.

26 Tó gbé dṵ lousisinan a ũ, mé íli a lé fṣo, àλε azía sāsāε, àλε lousisi pāε.

27 Lousisia síana pò sāa vṵ Mae Luaεon kε: Wà laaidṵ tone pò gwana vṵoṵwa ní gyaa gbḗandoṵ an wḗnakea guu, § wṵo wázía kúā dṵ sāsai dúnía yá musu.

2

Kṵbṵbṵa'ṵsi

1 Ma gbéṵ, á gbé pò áλε wá Díi gawide Yesu Kilisi náaikεo, ásulí kṵ bṵbṵ'ṵsio.

2 Tó gbé gè á kṵkāaa guu vua tāana ní pṵkasa tekεao daa, mé taaside pò ulakasa gbāsi daa gè sṣ,

3 tó a wεtḗ gbé pò pṵkasa tekεa daazi, mé á òè aà mṵ zṵle gumaau, mé á ò taasideε aà gε zε le, ge aà mṵ zṵle á gbázi,

4 áλε kṵ bṵbṵ'ṵsiε, áλε yá gwa kolean weo lé?

⁵ A ma ma gbé yenzideᵛ. Lua gbé pó de gbāasaideᵛ ũ dúnia gbéᵛne sè aᵛ gbāa a náaikea guue, aai kpala pó à a lēgbè gbé pó yeaziᵛne ble.

⁶ Apíᵛ sᵛ ále gbāasaidepiᵛ kpēᵛᵛ. Ɔdeᵛ mé i gbāablewáᵛo lò? Aame aai á gále géánᵛ yákpaleuo lò?

⁷ Aame aai gyaalagē tᵛ na pó kpáwáuo lò?

⁸ Lua ikoyā mide mè àᵛ ye á gbédeezi lá ázia wēniwa.* Tó á yápi kūa síana, ále yāke a zéwae.

⁹ Tó ále kᵛ bᵛᵛᵛ'osi sᵛ, ále duunakee. Ikoyāpi á wé, a gᵛ taaedeᵛ ũn we.

¹⁰ Asa tó gbé ikoyā kūa píi, mé a mēndo aà fù, à gᵛ taaede ũ apii musue.

¹¹ Lua mè ásu wúle ní gbēpāle nᵛᵛᵛ. A mè lᵛ ásu gbēdeᵛ.† Baa tó ní wúle ní gbēpāle nᵛᵛᵛ, tó n gbēdè, n gᵛ ikoyādansai ũe.

¹² A gbé pó Lua a yágᵛgᵛánᵛ ikoyā pó i to wà gᵛ wéᵛᵛ ũ musu, àli yā'o, ili yāke lá à kᵛsíánᵛwa.

¹³ Lua a yákpaleke ní sùuusaideᵛ sùuusaie, āma yá a bᵛ ní sùuudeo na.

Luanaaikēa ní maakeao

¹⁴ Ma gbéᵛ, tó gbé mè ále Lua náaike, mé ili yāe keᵛ, bᵛ yán wei? Luanaaikēa bee taa a fᵛ aà suabae?

¹⁵ Tó á gbēdo, gᵛe ge nᵛe, lé pᵛkasa ní bleᵛ wēnake,

¹⁶ tó á gbēe òè: Lua n gba aafia! Nsu to íana n deᵛ, ní pᵛble n ká, mé i wēnidᵛᵛᵛ kpawàᵛ, bᵛn bee ũi?

¹⁷ Maa sᵛ luanaaikēa ado yāekesaiá yāgee.

¹⁸ Tó gbé n mè níle Lua náaikee, mé mapi mále yāke, má one n n luanaaikēa yāekesai ᵛᵛmee, mí a luanaaikēa ᵛᵛne ma yāke guu.

¹⁹ N sí Lua mēndo nolo? A maae. Baa táaᵛ dᵛ maa, mé aaiᵛ lualua.‡

²⁰ Misaide, ké luanaaikēa yāekesai pā, ní ye mà kanᵛ n ᵛzi yà?

²¹ Ké wá dezi séia Ablahaᵛ a né Izaaki kpà sa'ᵛᵛ ũ, yá i bᵛaànᵛ na aà yākeapi yáio lé?§

²² N èa? Aà luanaaikēa ní aà yākeao tekᵛie. Aà yāke mé aà luanaaikēa bᵛlei.

²³ Beewa Lua yāe bee pà à mè, Ablahaᵛ Lua náaikè, ᵛ Lua tò yá bᵛaànᵛ na a náai pó a kèpi yái.* Ɔ wí oè Lua gbēna.†

²⁴ A èa? Yāke mé tò yá bᵛaànᵛ na, i ke Lua náai pó a kè ado yái no.

²⁵ Maa lᵛ káalua Lahabu kèna ní Luao a yāke yái, ké à zinaᵛ ðile à ní gbáe zé kpáinau.‡

* 2:8 Lev 19.18 † 2:11 Bᵛa 20.13-14 ‡ 2:19 Maa 5.7 § 2:21 Daa 22.9-12

* 2:23 Daa 15.6 † 2:23 Isa 41.8 ‡ 2:25 Yoz 2.1-16

26 Lá mè nisinsaiá gèe, màa luanaaikεa yāekesaiá gèe lo.

3

Léŋa

1 Ma gbé̄o, ásu ke yādanedeo ũ dasio, asa á dō ké Lua a webii wá yādanedeowa yákpale guu de gbé̄ kɪniɔla.

2 Wápii wiɔ zā yáwa m̀ɔɔm̀ɔɔe. Tó gbé̄ lé lí aà kalikēo, taaesaidee, a f̄s à a mè búu fu.

3 Wi àasina ká s̄s̄e ké à wá yāma yáie, ɔ wi aà mè búu taiinke.

4 A gwa gó'ilenawa ísiasa lo. N a z̄ɔkεo, baa ní zàa'lan gbāa pó i ɔpewào, a fibo de nénannɔe. ɔme i a taiinke, ɔ a fina i a p̄oẽa daè.

5 Beewa s̄s̄, lénaá megu nénae, ɔ i íanadā ní yāz̄ɔo.

A gwa lá té néna i k̄u s̄è z̄ɔwa.

6 Léna de lán téwaε, a de dúnia vái ũ wá me guu. I gbāsi gókpa wá mewa pii. Beda té mé i nae lénawa, ɔ léna i tékpa wá dúnia kuau.

7 Gbēnazina s̄εanɔbɔɔ t̀to pii ní bāo ní p̄taa'onkuawaɔ ní kpɔɔ, mé àle ke e tia,

8 āma gbēe lí f̄s a léna t̀tooo. A de p̄vāi pó lí ze t̄εεo ũe. A p̄a ní s̄ewet̄eo,

9 ɔ wi Dii wá Mae sáaukpaɔ, ɔ wi εa wà gbēnazina pó a kè láawa* kaɔ lo.

10 Lé doupi ɔ sáaukpaá ní gbé̄kaao i b̄ou. Ma gbé̄o, ásu àò deé màao.

11 Nibona i í na ní i k̄is̄ao b̄o íze dou guua?

12 Ma gbé̄o, kaad̄ɔena a ne'i ku ũa? V̄eli a ne'i kaad̄ɔena ũa? Beewa lo í f̄ii a nak̄uo.

ɔno p̄o i b̄o musu

13 A guu, déme yād̄ɔn ɔnɔna ũi? Aà ɔbné a kua maa ní a yākeao guu ní z̄labusaa p̄o i b̄o ɔno guuo.

14 Tó á wed̄ak̄ou ní pásio ní denlawεεleao ví á s̄o guu s̄o, ásu íanadāo, ásu εed̄o s̄lanawao.

15 ɔno bee taa lí b̄o musuo, dúnia p̄oε, á daa p̄oε, t̄aa p̄oε.

16 Asa gu p̄o wed̄ak̄ou ní denlawεεleao kuu, wek̄ii k̄oyāmasai ní vái pii o b̄o kuu.

17 Tó gbé̄ ɔno p̄o i b̄o musu ví, s̄éia ilio gbāsi vío, a gbεa ilio yākele vío, i busané, i gbé̄ yāma, s̄uuu p̄ewà ní maakεao. Ili gbé̄ b̄ob̄o'ɔsio, mé ilio m̄afilii vío.

18 Ibelemidena i kea ní k̄so na t̄s̄, ɔ i b̄oleè b̄oa maa ũ.

* 3:9 Daa 1.26-27

4

Gbékpaá ní dúniao

¹ A sòlè ní á lekpaao í bọ má ní? I bọ á pọeá pọ lé kòde á meuo kí nolo?

² I pọ niaka, ili eo, ̄ i gbēde. A pọ bíi ví, ̄ ili pọ pọ ále yá leo. ̄ i lekpaake, i sòleke. A vío, ké ili wabike Luawao yáí.

³ Tó a wabikè, ili eo, ké ili wabike a zéwao yáí, asa ío ye à a mọaoke lá a á pọ gbàwae.

⁴ Náaisaide, á d̄ ké gbékpaá ní dúniao de íbeleséa ní Luao ūo lé? Gbé pọ ye ke dúnia gbé ū ḡ Lua íbeé ūe.

⁵ Ké a kēa Luayātaalau wà mè aà Nisina pọ kú wá guu lí sí sàao, * ále e yāpā yà?

⁶ Ama gbēke pọ Lua víwan, de beea, asa a kēa Luayātaalau wà mè:

Lua í íbelesé ní gbé pọ í azia se lesio,
mé ío gbēke ví ní gbé pọ í azia busao.†

⁷ A yáí tò à misiile Luae. A gi Ibiisie, i bàasié.

⁸ A s̄ Luazi, i s̄ázi.‡ Duunkena, à ọọle duunau. N̄sememplade, à á s̄ pípi.

⁹ A ọọ ní p̄siao ní wēnao. A á yaab lile ọọ ū, í á p̄na lile p̄'í ū.

¹⁰ A ázia busa Dii, i á káfi.

¹¹ Ma gbé, ásuli k̄ t̄b̄esio. Gbé pọ a Yesude dee t̄b̄esí ge à aà b̄ebò, à Lua ikoyā seela b̄e kè à a b̄ebò. Tó n Lua ikoyā b̄ebò s̄, a manan n ūo, a b̄ebonan n ū.

¹² Lua mé ikoyādilena ní yákpalekenao ū. ̄me gbé suabaa ní aà t̄b̄z̄ao gbāa ví. Mpi s̄, dén n ū, ké ni n gbédee b̄eboi?

Lua baa bọ dilea

¹³ A yāma sa, á gbé pọ i me gbā ge zia á gé w̄leu, í z̄le we w̄e do, í laata à ài'e.

¹⁴ A yá pọ a á le zia d̄e?§ A d̄ lá á w̄ni dea? A de lán suawae. Tó à kpà ȳ, ̄ í ḡzeá ḡ.

¹⁵ Tó yá a zéwae, áli o à me: Tó Dii w̄e, w̄o aafia, wí ke kéwa ge kéwa.

¹⁶ Tia s̄ ále íanadā, a Lua baa b̄ á dile. Íandāa bee taa maao.

¹⁷ Gbé pọ maakéa d̄ mé i keo, í ke adee duuna ūe.

5

̄de

¹ A ọde, à yāma sa. A ọọ à wiile w̄na pọ a á le yáí.

² A àizee ọkpà, k̄o á p̄kasa ọso.

* 4:5 Iko 6.15 † 4:6 Yaa 3.34 ‡ 4:8 Mal 3.7 § 4:14 Yaa 27.1

3 A ɔa tánkpakè,* mé tánkpapi a á dayāu, i kú á mewa lán téwa. A àizeε kàaaázi ɔɔgbεzāzī.

4 A ma! A gbèwina pó aa á buapɔɔ kèkεéɔ blè, mé ɔapi yá Lua lè. Pɔkεkenapiɔ wiilea gè Dii Zīgɔde swáú.†

5 A namamà tɔle la á pɔeákea guu. A mèkpa kaaleɔɔ pó ũ.

6 A yādà gbēmaacɔla a ní dede, aai dēekao.

Mena

7 Ayāmeto ma gbéɔ, àɔ mena ví e Dii mɔɔɔ. A gwa lá zɔe í a buapɔ bεεede kεkεa dá. I menafɔ za káabuana e sae.

8 Apiɔ sɔ à menafɔ, í á sɔdile, asa Dii mɔɔɔ káikù.

9 Ma gbéɔ, ásu yákütēkakɔio, ké Lua su yákpalekεánɔo yái. Yákpalekenapi zea kpeele fá!‡

10 Ma gbéɔ, ānabi pó aa yā'ò yāa ní Dii tɔɔɔ, à mena pó aa kè taasikea guu ɔlesé.

11 Wi oné pɔnadeɔ, ké aa menafɔ yái. A Yobu menakea bao mà, mé á mà lá Dii kèè gbεzā,§ asa gbé sósobi ní sùuuo pèe Diiwa.*

12 Atēsa ma gbéɔ, ásu me á sī ní Luao. Asu me á sī ní luabeo ge tɔle ge pɔpáleo. Tó aoε, àli o ao. Tó aawoε, àli o aawo, ké yá su daálo yái.†

Wabikea

13 A gbēe lé taasike yà? Aà wabike. A gbēe pɔ kèna yà? Aà Lua táasile.

14 A gbēe lé gyāke yà? Aà á gāli gbēzɔɔɔ sísi, aai wabikeè, aai nísimawà ní Dii tɔɔ.‡

15 Wabi pó wa kè luanaaika guu bee a gyāepi gbágbā. Dii a aà gba aafia. Tó à duunakè yāae sɔ, a kēwà.

16 A yái tò, à á duunaɔ okɔe, í wabikekɔe ké à e gbágbā. Gbēmaa wabikea gbāa, í zike maamae.

17 Eliaá gbēnazinae lāwáwa. A wabikè maamaa lou su mao, ɔ lou i tɔle tɔlewao e wè àaɔ ní mɔ sooloo.§

18 A èa wabikè ɔ, ɔ lou'í bò maamaa,* tɔle blekè.

19 Ma gbéɔ, tó á gbēdo pàale síana zéε, mé á gbēe èa aà dāwà,

20 àɔ dɔ ké gbé pó tò duunkenapi bò sásāzeu à èa sù, à ade sí gawae, mé à lakà tàaeɔla dasi.†

* 5:3 Mat 6.19 † 5:4 Iko 24.14-15 ‡ 5:9 Mat 24.33 § 5:11 Yob 2.10, 42.10

* 5:11 Sou 103.8 † 5:12 Mat 5.34-37 ‡ 5:14 Maa 6.13 § 5:17 1Kia 17.1

* 5:18 1Kia 18.42-45 † 5:20 Yaa 10.12, 1Pie 4.8

PIEε LA SƎIA

Yá pó kú láε bee guu

Píeε láε bee kè za Loma Yesude pó aa fáaaa wà tà bùsu pó wí me tia Tuukii bùsuuɔneε. Gáli pó aa ku a guuɔ de gáli pó Pɔlu ní aà ìwao dàaledaaleɔ ù. Yša pásí ní lé an Yesudeke yáí, ɔ wàle ìadamá. Píeε tò an laai tà Yesu Kilisiwa, à mè an baa ku Kilisi taasikea guu.

Fɔkpaama ní Lua sáaukpaaɔ gbea, Píeε lá Lua ní suabà dònigu, ɔ aa támaa pó lí ní neɔ ví Yesu Kilisi gaa ní aà vuao sabai (1.3-12). A ní gbá laai aao itèke, aa tó ní kua aɔ adoa naa Yesu Kilisiwa (1.13-2.10). A Yesu ɔlesè à yādàoné à mè à kù aao náai ví ní yákeɔ guu, atèsa kua yša guu. A ledámá an kua dúnia guu, à mè aa misiile gbāadeɔne, zíkenaɔ misiile ní diiɔne, nɔeɔ misiile ní záoɔne, Yesudeɔ píi iɔ yekɔzi (2.11-4.19). Leε 5 guu à ledá Yesude gbēzɔɔwa ní èwaasoɔ ní luanaaikenaɔ píi, à mè aa ze gbāa kua yā'la guu, aa Lua legbēané papaa dá. Lápi làa ní fɔkpaamáɔ.

A kù láε bee kyokenaɔ wetá luanaaikéa guu, baa tó aale taasi kpeletaa bui ke, ké an kua e Lua tɔɔ, i ze'ɔɔ Yesusaideɔne yáí. Tó luanaaikensaiɔ yāmaa pó aale keɔ è, aa Lua sáaukpa yákpalekegɔzi (2.12).

Tamaa pó lí ní néo

¹ Mámεmaa Yesu Kilisi zína Píeε, mámε ma láε bee kè Lua gbé pó aa de nibɔɔ ù dúniaε bee guu aa fáaaa bùsue beeuɔne: Pɔntu, Galati, Kapadosi, Azi ní Bitinio.

² Mae Lua dōaa á dɔ, ɔ á á sé, a gɔ aà pó ù ní aà Nisina gbāao, ké à misiile Yesu Kilisiε, aà au i á gbāsí wolo.* Lua gbēke ní aafiao káfíé.

³ Wà Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae sáaukpa! Aà sùuu zɔɔ guu à wá í dafu ní Yesu Kilisi fele bɔa gau gbāao, ɔ wá támaa pó lí ní néo ví,

⁴ asa gba pó dileaé luabepi lí ɔɔkpao, ìli gbāsikpao, a maa lí láao.

⁵ Lua sɔu mà à á suaba a náai pó ále ke yáí, ɔ àle á dɔa ní a gbāao e à ge bɔɔ gɔɔgbézāzi.

⁶ Ale pɔnake ní yápíio, baa ké ále taasike gia yɔɔ yā'la bui dasi yáí.

⁷ Lá wí vua maa dɔ té guu, màa yā'lapíio lé á luanaaikéa yɔ, asa á luanaaikéapi beεε ví de vua pó a gawi ì láaa maamaε.

* 1:2 Lev 17.11, Ebe 9.22

Tó a bɔ maa, Lua a á sáaukpa Yesu Kilisi mɔgɔɔzɪ, a á kpela n gawio.

⁸ Baa ké i aà eo, á yeaàzi. Baa ké i wesiààlɛ gɪao,† ále aà náaike, ɔ ále pɔna zɔɔ pɔ gè oaa ke,

⁹ ké ále á luanaaika gbe'e á suabaa ũ yáí.

¹⁰ Anabio dɔaa gbɛke pɔ Lua a keé yá'ò, aa suabaapi yá gwá aa a táasiká.

¹¹ Kilisi Nisina kú n guu, à dɔaa taasi pɔ Kilisipi a ke òné n gawi pɔ a e a gbeao, ɔ aa wɛlɛ wà yápi zé dɔ n a kegɔɔɔ.‡

¹² Ǿ Lua tò aa dɔ ké yá pɔ aale opi de n gɔɔ pɔ ũo, á pɛ. Tiasa baonakpanaɔ yápi òé n Lua Nisina pɔ Luapi aà zɪ à bɔ luabe gbãao. Baa malaikaɔ ì dɛeka yápi dɔai.

Wá kua à adoa

¹³ Ayámɛto à á làasoo vu iu, ìo ázia kúa dɔ, á wé io dɔ gbɛke pɔ Lua a keé Yesu Kilisi mɔgɔɔzɪzi seasai.

¹⁴ Lá á de Lua Né pɔ lé aà yámaɔ ũ, ásu to dɔé'ni pɔ á ví yáa á wésiagɔɔ dɔaaéo.

¹⁵ Lua kua adoaɛ. Lá à á sisi à á sé, á kua lío adoa á yákea pii guu màa sɔ.

¹⁶ Asa a kɛa láu wà mɛ:
A kua lío adoa,

asa ma kua adoaɛ. §

¹⁷ Lá Lua ì yákpaleke n baadeo a yákeawa n wegwasai, tó ále aà sisi Mae, à viakèé á nibɔke guu la.

¹⁸ A dɔ lá Lua á bó kua gii pɔ de á felekaa ũ guu. Lua i á bo n pɔ pɔ a gawi ì láao no, vua ge ánuusu,

¹⁹ à á bó n Kilisi pɔ de sã sãasai gbãsisai ũ au gawideoɛ.*

²⁰ Lua dɔaa aà dɪlɛ zadɔ i dúnia kálɛo, ɔ à bɔéaànoɔ gupuaugɔɔ gbɛzãɛ beɔzɪ.

²¹ Aà yá musu ɔ ále Lua náaike. Lua aà bɔ gau à gawi kpàwà, ké à e a náaike, á wé io dɔazi.

²² Lá misiilea sɪanaɛ á gbãsi wòlo, ɔ á gbɛke ví n kɔo mɔafilisai, ào yekɔi n nɔsemɛndoo.

²³ Lua á í dafu n a yá wɛnide pɔ ìo ku gbãaoɛ. Yápi de pɔbui pɔ ì ga ũo, pɔbui pɔ lí gaoɛ.

²⁴ Gbɛpii de lán sɛwaaɛ,
an gawi pii de lán sɛvuwaɛ.

Sɛ ì gaga, a vú ì kwé,

²⁵ ama Dii yá ìo ku gɔɔpiiɛ.†

Yápi mé de baona pɔ wa kpàé ũ.

† 1:8 Zãa 20.29   ‡ 1:11 Luk 24.25-26   § 1:16 Lev 19.2   * 1:19 Zãa 1.29, Ebe 9.14   † 1:25 Isa 40.6-8

2

Gbè wēnide

¹ Ayāmeto à yāvāi pii tó ní εε piio ní mɔafilio ní wedɔakɔεo ní kōyaaaο.

² Lá nétēnaο ɪo yó'i nide, àο Lua yá pó de lán vī'ipu wásawasawa nide màa sō, ké à e gbã á suabaa guu,

³ asa á dō sa ké Dii maa.*

⁴ A sōaàzi, Gbè wēnide pó wà pākpài, Lua aà sè beede ũ.

⁵ Apio sō áme á gbè wēnide pó Lua lé a kpé ēboοο ũ. Áme á à gbàgbanaο ũ, i sa pó ɪ kaaàgu o ní aà Nisina gbāao Yesu Kilisi sabai.

⁶ Asa a kēa Luayātaalau wà mè:

Gwa, mále gbε dile Siɔna,
ēdaalegbε beede pó má sè ũ.

Wí a gbé pó lé aà náaike kūo.†

⁷ A de gbè beede ũ á gbé pó ále aà náaikeone, āma a de gbé pó lé aà náaikeone màao.

Gbe pó ēbonaο pākpài

mé gō gbεο mide ũ.‡

⁸ Màa ɪo a de:

Gbe pó wī gēmbōlewà ũ,

gbesi pó aai kpa a fu ũ.§

Aa gēmbōlewà ké aai Lua yādao yái. Beewa Lua dīlené.

⁹ Áme á bui pó Lua ní séo ũ, kíao ũ, aà gbàgbanaο ũ,* gbé pó an kua adoao ũ, aà gbé yenzideo ũ, ké à Lua pó á sisi a bο gusiau, à gēánο a gupua bōnsaede guu táasile.†

¹⁰ A de Lua gbéο ũ yāao,

tiasa ɔ a gō a ũ.‡

Lua i sùuukeánο yāao,

tiasa ɔ a kēánο.§

Kua luanaaikensaiο guu

¹¹ Ma gbé yenzideo, lá á de nibo bòmoo ũ la, mále ledawáε, à mikē á dōé'ii pó aai zikaánooa.

¹² Aο ku gbé beedeο ũ luanaaikensaiο guu. Beewa baa tó aale á dile vāikenaο ũ, tó aa yāmaa pó ále keo è, aa Lua sáaukpa yákpalekegōzi.

¹³ A misiile iko pó gbēnazina dileε pii Dii yái, kía pó iko ví deñlan nò,

¹⁴ gbāade pó a dile aà vāikenaο wetā aà maakenaο sáaukpan nò.*

¹⁵ Lua pōēn ke: A yāmaake à lesokpa soū wésiadeone.

* 2:3 Sou 34.9 † 2:6 Isa 28.16 ‡ 2:7 Sou 118.22 § 2:8 Isa 8.14-15 * 2:9 Bōa 19.5-6 † 2:9 Isa 9.1-2 ‡ 2:10 Lom 9.25-26 § 2:10 Oze 2.25 * 2:14 Lom 13.1-5

16 A gō wé̄ēo ũe, āma ásu tó á gōa wé̄ēo ũ gōé vāikēa zé ũo. Aó ku Lua zòblēnao ũ.

17 A gbépii kpela. Aó ye á Yesude deezi. A vīake Luac. A kía kpela.

18 Zikēnao, à misiile á diione, í zòke dōné yápii guu. I ke dii maa nòsedoudeò rítēe no, ní a pásibe lo.

19 Tó wà ìadàwá pā, tó a menakèò Lua yái, bee ài víé.

20 Tó wà á gbé á tàae yái, tó a menakèò, bee tó ví má ni? Ama tó a taasikè yāmaa pó á ke yái, tó a menakèò, Lua a á sáaukpa.

21 Bee yái Lua á sisii à á sé. Kilisi taasikèé à ze'òlòé, ké àò te a iai yáie.

22 I duunakēo,

wi ma à ētò.†

23 Ké wà aà sòsò, i a zásimáo. Ké à taasikè, i yāpási onéo, à zè ní Lua yákpaleken maaoc.

24 Ōme wá duuna dī a miwa‡ à gào líwa, ké wá bàa su àò kú ní duunao lo, wíò ku maakēa guu. Aà flàala iao mé wá gbāgbā.§

25 Asa a sāsā lán sāowa yāae, * ÿ a ea su á Dāna ní á Dōanaowa tiasa.

3

Kua ní kōo

1 Nòeò sō, à misiile á záone. * Tó an gbēeò lé Lua yādao, á kua a ní lile. Baa tó i yāe onéo,

2 aa e á kú gbāsisi mé ále misiilené.

3 A kefenke wēlea su àò de mekaa yá ũo, mitāa ge nōamblebō ge pōkasadaan nò.†

4 Aàò de á nòse guu yá pó lí láao ũ, nòsenie ní zīabusaa. Bee mé gbia Luac.

5 Asa beewa nōe lousisina pó an wé dō Luazi yāao nízia kèke, aa misiile ní záone.

6 Maa Sala de, í Ablahaū yāma í oè Baa.‡ Tó ále yāmaake, mé ále pó pó wí vīakèé yādao, a Sala òlesèn we.

7 Maa gōeò sō àò kúrnō nōkedōané guu,§ íli yāmamá, ké pōe su kpáé á wabikēa guuo, asa á de wēni gbablenao ũ sānuē.

8 Bee gbea àò ledou vī ní kōo ápii. Aó wēnadōkōe, àò yekōi, àò gbēke vī ní kōo, í busakōe.

9 Asuli vāi fiabo ní vāioo. Asuli gbé pó á sōsō sōsō. A samaa'òè, asa Lua á sisi à báadaágu yáie.*

10 Gbé pó ye a wēni àò maa, mé a ye a kua àò na,

† 2:22 Isa 53.9 ‡ 2:24 Isa 53.11-12 § 2:24 Isa 53.5 * 2:25 Isa 53.6 * 3:1 Efe 5.22, Kls 3.18 † 3:3 1Tim 2.9 ‡ 3:6 Daa 18.12 § 3:7 Efe 5.25, Kls 3.19 * 3:9 Lom 12.14, 17

aà a lé fō ní yāvāi oao,
asuli to εε bɔ a léuo.

¹¹ Aà mikē vāiwa, i maake,
aà aafia zé wεεε, iɔ tei.

¹² Asa Dii ì wéte gbēmaaɔzi,

ì swákpa an wabikeaɔzi.

Dii ì mikpedɔ vāikenaɔne.†

Taasikεa maakεa yái

¹³ Tó á āiaví ní maakeao, déme a á wetāi?

¹⁴ Baa tó a su taasikè maakεa yái, báaaadeɔn á ũ.‡ Asuli viake
an wétēao, ásu sòdeedeekεo.

¹⁵ A Kilisi dō Dii ũ á sō guu. § Aɔ ku sɔu guu gɔɔpii, ké à e yāwe
gbé pó lé á la yá pó á wé doi miiwa.

¹⁶ Ali oné busebuse ní bεεε dōanéο. A oné ní nòsepuaο lo, ké wí
e gbé pó aale á sōsō maa pó ále ke á Yesudeke yáio kú.

¹⁷ Taasikεa lá Lua yeiwa maakεa yái maa de taasikεa
yāvāikεa yáila.

¹⁸ Kilisi gá gēn do duunawoloa yáie. Tāesaide gá wá
tāaedeɔ yái, ké à e géwanɔ Lua kíi. Wà aà dè aà gbēnazinke
guu, § Lua aà vù aà nisinke guu.

¹⁹ Aà nisinkepi guu à gè waasokè nisina pó wà ní ká kpéuɔne.*

²⁰ Aa bò Lua yá kpe yāae, gɔɔ pó àle menake e Nɔee gè a
gó'ilená ke làað. Gbé pó bò íu aafia gópi sabaiɔ dasio, gbēɔn
swaaɔε.†

²¹ Ipi mé de á da'ilεkεa pó ì á suaba taa ũ tia. Da'ilεkεapiá mè
gbāsiwoloa yá no. Lεgbēa Luaε ní nòsepuaοε. I á suaba ké Yesu
Kilisi bò gau yái.

²² A ikokè malaikaɔ ní táaɔ ní ní gbāadeɔ ní ní ikodeɔwa, § à tà
luabe, a ku aà ɔplaaí.

4

Kua Lua pó ũ

¹ Lá Kilisi gá a gbēnazinke guu, ápiɔ à bee nòse da sō, asa gbé
pó gá a gbēnazinke yá musu kè duunawae.

² Gɔɔ pó gōé á kua guu, á dōε'íi suli dōaaé lo, sema Lua pōeā.

³ A kua luayādansaiɔ yākeá guu yāa mò le. A kú yāa
wisaiyākeá guu ní dōε'íio ní wēdekeao ní lalasi kòɔo ní wēmi
wēziḡbaao ní táagbagbaao, pó Lua ye a gíyāio.

⁴ Lá ili siínɔ an lalasi zɔɔpi kea guu lo, ì kené yābɔnsae ũ, aai
á tɔbēesi.

† 3:12 Sou 34.13-17

‡ 3:14 Mat 5.10

§ 3:15 Isa 8.12-13

* 3:19 1Pie 4.6

† 3:20 Daa 7.7

⁵ Aa ní yákeaᵒ dau siu Luaε. Aà yákpalekea ní gbé b́eᵒ ní gyaadeᵒ sᵒu mà.

⁶ Wà baonakpà gyaadeᵒne b, ké an gbé pᵒ yá z̀lemá an gbēnazinke guu lán gbēpiiwaᵒ e aaᵒ ku nisinke guu lán Luawa.*

⁷ Pᵒpii láaa kà kái. Ayāmeto àᵒ de laaideᵒ ũ, íᵒ ázia k̄ua dᵒ, ké àᵒ wabike Luawa yái.

⁸ Yá pᵒ de a píia, àᵒ yek̄i ní ǹsemendoo, asa yea gbéi í láka tàaea dasi.†

⁹ A k̄ᵒ yàaekε yá k̄ūtēkasai.

¹⁰ Lá Lua gbadà á baadeε, à dᵒk̄le ní gbapio Lua báaa bui dodo z̄ia maaᵒ ũ.

¹¹ Gb́e pᵒ de waasokena ũ, aà Lua yá'oné. Gb́e pᵒ de dᵒnlade ũ, aà dᵒnle ní gbāa pᵒ Lua a gbao,‡ ké à Lua tᵒbᵒ yápii guu ní Yesu Kilisi gbāao. Ɔme gawi v̄í ní gbāao gᵒᵒpii! Ami.

Taasikea Yesudeke yái

¹² Ma gb́e yenzideᵒ, ásu to yᵒa pásí pᵒ lé á le bᵒ á sae lándᵒ yákanla mé á léwao.

¹³ Lá á baa ku Kilisi taasikea guu, à pᵒnakεᵒ, ké à e àᵒ pᵒna zᵒᵒ v̄í gᵒᵒ pᵒ Kilisipi a bᵒ gupuaú ní gawio.

¹⁴ Tó wà á s̄s̄ Kilisi tᵒ pᵒ kúwá yái, báaaadeᵒn á ũ, asa Lua Nisina gawide diaéε.

¹⁵ A gb́e su taasike gb́eᵒa ge kpái'oa ge v̄aika ge gude yáio.

¹⁶ Tó a taasikè á Kilisideke yái, asu keé wíyá ũo. A Lua sáaukpa ké Yesu tᵒ kúwá yái.

¹⁷ Asa íadaama píla, Lua gb́eᵒ ᵒ à dàalemá. Lá wáme à dàalewá séia, a mide ní gb́e pᵒ gí baona pᵒ b̀ Lua k̄i síio kpelewa ní?

¹⁸ Tó gb́e maaᵒ suabaa z̄í'ũ,

a bᵒ ní duunde luayādansaiᵒ kpelewa ní?§

¹⁹ Ayāmeto gb́e pᵒ aale taasike Lua pᵒeákea yáio aa r̄zia na ní Kena náaideε a ɔz̄i, aai wetā wàᵒ maake.

5

Lua s̄a kp̄asa gwaa

¹ Mále leda á gb́ezᵒᵒwa sa. Gb́ezᵒᵒn ma ũ s̄ᵒ. Má de taasi pᵒ Kilisi kè seelade ũ, mé ma bàa kú ní gawi pᵒ a bᵒ gupuaú s̄ᵒ.

² Aᵒ de kp̄asa pᵒ Lua k̄aléé dānaᵒ ũ.* A ɔliai ní pᵒeāo teasisai lá Lua yeiwa. I ke ɔawεεlea yái no. A ke ní ǹsemendoo.

* 4:6 1Píe 3.18 † 4:8 Yaa 10.12 ‡ 4:11 Lom 12.6-7 § 4:18 Yaa 11.31 * 5:2 Zaa 21.15-17

³ Asuli gbāable gbé pò wa nàé á ɔzɪpɔwao. A tó á kua á sãɔ dazɛwa,

⁴ í kɪafua pò a gawi lí láao e gɔɔ pò Sãdãnki m̀.

⁵ A èwaasoɔ s̄, à misiile gbẽzɔɔne. Ap̄ii à ázia busakõ, í ɔkõle, asa:

Lua í ibelese n̄ gbé pò í azia se lesio,
mé a gbẽke v̄i n̄ gbé pò í azia busao.†

⁶ Ayãmeto à ázia busa Lua gbãade, i á káfi gɔɔ pò a d̄lewa.‡

⁷ A ɔzɔè á yã'õmai pii, asa í laaidɔwá.§

⁸ A itẽke àɔ kú n̄ laaio. A ibeɛ Ibiisi de lán n̄omusu pò lé ɔɔɔwae. Ale kpálekeázi, àle gbé weele kú.

⁹ A giè, í ze gbã luanaaika guu, asa á d̄s ké á Yesude dee pò kú d̄unia guuɔ pii lé taasi doupi kee.

¹⁰ Lua Báaapiide á sisi a gawi pò lí láaowa naa Kilisiwae. Tó a taasikè yɔɔ, a á bɔ maa, i á ze giũgiũ, i á gba gbã, i á zedɔ.

¹¹ Ŋme gbãa v̄i gɔɔpii! Ami.

¹² Wá gbẽdo Silivẽ* pò má aà d̄s gbé náaide ũ mé lá yɔɔnae bee k̄émee. Ma ledàowá, mé má de a seelade ũ ké yá pò má ò de Lua gbẽkekeané síana ũe. A zeò giũgiũ.

¹³ Babeli† gbé pò Lua n̄ sé lááwao fɔkpáwá. Ma né Maaku fɔkpáwá b.

¹⁴ A fɔkpakɔwa n̄ lépeakɔwao yeakɔi guu.‡ Lua á gbé pò á naa Kilisiwao gba aafia ap̄ii.

† 5:5 Yaa 3.34 ‡ 5:6 Mat 23.12
Zia 17.5, 18 ‡ 5:14 Lom 16.16

§ 5:7 Sou 55.23

* 5:12 Zin 15.22

† 5:13

PIEE LA PLAADE Yá pò kú láε bee guu

Piere láε bee kè Yesu náaikenaone nípii (1.1). Aà yázinda mé gbé pò an yá lí kōse ní Yesu baonao εεboa ũ. An yādanε ĩ mó ní yāyaaaoε. Tó gbé ye kémá, sema aà azia kpa Lua dōa sīandewa ní Yesu Kilisi yáo lá gbé pò wesīaàε owa.

Fokpaamá gbεa (1.1-2) a didi Yesudekeyāowa ní dea náaideo ũ Luaε lá gbé pò aa wesī Diileo owa (1.3-21). Bee gbεa à waasoken εgenao yākeao ní ní kuaο bēεbò maamaa (2.1-22). A ní yādanε taa ò lee āaō guu, à mè aaīo gbé pò aale Kilisi moa dāo laanikεε, aaī me Kilisi a εa mo loo. Piere mè tó Kilisi moa lé gēgē, Lua menakea yáie, asa a ye dasi ze'e aa Yesu náaike.

Waasonken εgenao lí kēsā dúniau gueio. Piere lá plaade yādanεá tia yáε lo, àle tékpa luanaaikenaogu aa gé εε Dii dōa guu, ké aasu zā zéwao yáí.

Stanakpaa sísia pò Lua wá sisiwa

¹ Mámεmaa Lua zina Simoo Piere, Yesu Kilisi zòblena, máme ma láε bee kè gbé pò wá Lua wá Suabana Yesu Kilisi ní gbá zé aa a náaikè lówáwa a maake yáionε.

² Gbēke ní aafiao pεewá Lua ní wá Dii Yesuo dōa guu.

³ Lua wá sé wào ku a gawi ní a maakeo guue, a tò wà a dō, ō aà luakegbāa wá gbá pò pò de wào vī, wá kua i kpaal ní aà yáo.

⁴ Beewa à yāzōo beεεde pò à a legbè kēwēε, ké a yáí wà bo dúnia dōε'li pò ĩ ní òkpa guu, wíw Lua dàa vī.

⁵ Yá bee yáí à āiake maamaa, à Lua náaike maakea guu, í yāmaake Lua yādōa guu,

⁶ lo Lua yá dō ázia kūa dō guu, lo ázia kūa dō mena guu, lo mena vī naa Luawa guu,

⁷ lo naa Luawa kōgbēke guu, lo gbēke vī ní kōo ní yeakōio.

⁸ Asa tó á yá beeo kūa mé aale káfíé, áo ku pā wá Dii Yesu Kilisi dōa káfiaé saio.

⁹ Gbé pò yá beeo kūa sōo, à a wé kūaa à gò vīa ũε. Ké Lua duuna pò a kè yāao kēwà, à sāaaguε.

¹⁰ Ayāmeto ma gbéō, à āiake à gbāakpa sísia pò Lua á sisi à á séwa. Tó ále yá beeo ke, á fu bauo.

¹¹ Beewa wa gbāakpaázi maamaa, lo kú ní wá Dii wá Sua-bana Yesu Kilisio aà kpala pò lí láao guu.

12 Ayāmeto baa ké á yá beeo dō, mé á zedba síana pó á kūa guu, máo yápio dōáguε.

13 Goo pó má kú ma so guu, mále e a maa mào tékpaágu yápio dōáágu guuε.

14 Má dō ké ma bōa ma sou goo a ka tia, lá wá Dii Yesu Kilisi dōaa òmεεwa.

15 Má āiake, ké yápio e ào dōágu goopii ma gaa gbεεε.

Stanakpaa ānabi yáwa

16 Ké wa wá Dii Yesu Kilisi moa ní gbāao òé, i ke wá té fi pó wa dà ní kōniozi no. Wa wesī aà zōokelee,

17 goo pó Mae Lua aà kpelà à aà tōbò. A Zōode Gawide loo mà à mè a Né mēndona yenziden aà ū, aà yá i kaagu.

18 Wa loo pó bō luabepi mà goo pó wá kuaàno gbēsisi pó a kua adoa musu.*

19 Bee yá pó ānabi ò síanapiliwáné. A maa à laaido yápiwa filia pó lé guduudu pu ūe e gudoleia saana ào gé bilei á sou, gu i dōé.

20 Ao dō gia ké gbēe lí fō yá pó ānabi kè láu bōolekè ní aziaoo.

21 Anabi yāe lí bō gbēnazina pōeā guuo, aa Lua yá'ò lá aà Nisina dōaanéwaε.

2

Waasoken egena

1 Anabi egenaò bō yāa Isailio guu. Beewa waasoken egenaò bō á guu lo, aai εε pó i to wà kaale ká Lua yādanεu, aai lelekpa Dii pó ní bózi, aai nízia kaale kándo.

2 Wa ténzi dasi an wisaiyākea guu, wi síana zé bēεbo an yái.

3 An biikea guu aa á ble ní εε pó aai blewào. Yákpale zōlemá à gēgē, i lí na ní Kāalena wéuo.

4 Asa Lua i malaika pó duunakèò too, à ní ká gbáo sia pó kú zīlezīle guu, ào ní kūa e yákpalekegōzīε.

5 I dúnia zi ní a yādansai pó kú a guuo too, a tò í dàníla. Ama à Nōεe pó i maakea waasoke bō ní a gbé gbēon soplaò.*

6 A yādà Sōdōū ní Gōmōola,† à ní kaale aa gō tūfu ū yá pó a luayādansaiò le seela ū.

7 Ama à Lotu bō. A de gbēmaa ū, aà nōse òkpà ikoyādansaipio wisaiyākea yái.‡

8 Gbēmaapi kú ní guuε, yāvāi pó àle e àle ma lá gu lé dō aà wāwā aà nōsemaa yái.

9 Maa Dii gbé pó naawa bōa yōa guu dō, mé a gbēvāi kūa dō e ào gé íadaiwā yákpalekegōzī.

* 1:18 Mat 17.1-5   * 2:5 Daa 6.1-7.24   † 2:6 Daa 19.24   ‡ 2:7 Daa 19.12-17

10 Atēsa gbé pó aai saka ikoyāu, an mè dɔɛ'liɔ ɪ dɔaané gbāsíkɛa guuɔ.

Waasokɛn ɛɛɛnapɔ́á sɔ́gbāade kàamaideɔnɛ. Dóɛa ní malaika gawidɛɔ lí ní viakúo.

11 Malaika pó an gbāa ní ní ikoo de waasokɛnapɔ́lao aali we ní tɔbɛɛsí aa gè ní ní káalao Dii aɛo.

12 Gbépiɔ ɪ yá pó wa a gbadɔo bɛɛboɛ. Gbēnazín báa mé dańla, aa láasoo vío. Wà ní í kɛ wà ní kú wà ní de yáíɛ. Aa kaale lán nòbɔɔwae,

13 wi vāi pó aa kè flaboné. Dóɛ'likɛa fáane ɪ kené yāna ũɛ. Goo pó aale blebleánɔ, aai pɔnake ní ní kɔnikɛanéoɛ. An kua á guuá sāae mé gbāsíɛ.

14 An wé ɔ pɛa nɔɛ dɔɛ'lideɔwa, duuna lí mómáo. Aai kɔnikɛ gbé pó Lua yá ɪ zedɔ ní guuɔɔnɛ. Bii ní sɔ pà. Lua lekènéɛ.

15 Aa sàsá, aa kè zé súsuwa, aa zé dou sè ní Bɛɔɔ né Balaaũ pó ye ɔbɛɛio.

16 Zaa'ina a pólɛbũ'ia à yā'òè lán gbēnazínawa, à aà gbà laai aà vāikɛa musu, à gɛè ní aà mĩsaiyákeao. §

17 Gbé beeɔ de lán nibɔna pó a í bàwae, lán lousisia pó gèzɛa ní íanaowa. Gusia níinii § Lua d̄ilɛné yāae ũ.

18 Aai ían gii zɔɔ dā, aai kɔnikɛ gbé pó aa bò sásázeu dafuɔnɛ ní dɔɛ'liɔ ní wisaiyāo.

19 Yá pó ɪ ní ɔkpa zɔɔn ní ũ, § aai gɔa wéɛɔ ũ legbēné. Asa gbépii de yá pó a sɔ blè zɔ ũɛ.

20 Tó aa bò dúnia gbāsíkɛau wá Dii wá Suabana Yesu Kilisi d̄ɔa sabai, mé aa tò yápi èa yèlemá à ní sɔ blè, an kua gbɛzā vāi ɔ de a káaua.

21 Tó aai zé súsu d̄ɔ yāao, bee maainɔ de kɛ aa d̄ɔ aa gbàsa bò Lua yá pó wa dànɛ kpɛla.

22 Yáasi pó wa kèɛ beeɔ síana sùmá: Gbɛ ɪ ɛa pó pó a p̄isi ble.* Beewa ɔ: Sàwakusana pó wà a zu'ò ɪ ɛa mále pèlɛau.

3

Dii m̄szí

1 Ma gbé yenzideɔ, lá plaade pó má kèɛn kɛ. Ampii guu ma yá d̄ɔágu, kɛ à vu iu ní láasoo maaɔɛ.

2 Má ye yá pó Lua ānabɔ ɔ yāao d̄ɔágu ní yá pó Dii wá Suabana d̄ilɛ a zinaɔnɛ aa óéo.

3 Aɔ d̄ɔ za káau kɛ gɔɔgbɛzāz̄í zɪapɔɛákeɛnaɔ mɔ á kɛ p̄ɔɔpɔɔ*

4 aa mɛ: I a mɔa legb̄eo lé? A ku má ni? Wá maɛɔ gāga, kási p̄ɔpii kú a gbɛu lá Lua dúnia kálɛwae.

⁵ Ké Lua yā'ò yāa, à musu ní dúniao kè, aa yápi kpà swáae. A tɔɔle b̀ò íu, a ku ípi sabai,†

⁶ ípi mé dà dúnia káaua à kàale.‡

⁷ Lua yā'oa dōupi mé tò musu ní dúnia tiae beeo dilea té pò ũ e gɔɔ pò a yákpaleke ní a yādansaiɔ, i ní kaale.§

⁸ Ma gbé yenzideɔ, ásu to yáe bee sááguo: Gɔɔ do de Diie lán wè òaa sɔɔwae, mé wè òaa sɔɔ deè lán gɔɔ dowá.*

⁹ Dii zígbia ní yá pò à a legbè keao lá gbēe lé ewao, àle menakeánɔ. A ye gbēe kaaleɔ, a ye gbépii ǹselilee.

¹⁰ Dii m̀zĩ aɔ de lán kpáí m̀ɔawae.† Zĩbeezĩ musu a gēzea bíoo, a p̀óó tékũ aa pia, tɔɔle ní p̀ó p̀ó kuwàò aɔ ku bo.

¹¹ Lá p̀ópii a kaale màa, à tó á kua àò ku kua ũ. A tó á kua àò adoa luayāmanaɔ ũ

¹² wɛɔba aà m̀ɔgɔɔi, í wetá gɔɔpi ka kpakpa. Gɔɔpi zĩ musu a kaale ní téo, a pusu i a p̀óó yó.

¹³ Ama Lua tɔɔle dafu ní luabe dafuo‡ legbè, ò wá wé dɔi. We maakaa aɔ kuu.

¹⁴ Ayāmeto ma gbé yenzideɔ, wɛɔba gɔɔpizi guu à āiake àò ku sāsai gbāsĩsai, íò na ní Luao.

¹⁵ A wá Dii menakea dile suabaa ũ, lá wá gbé yenzide Pɔlu lakèé ní òno pò Lua aà gbàowa.

¹⁶ Yápiɔ ò Pɔlu í o lá pò a kèɔ guu píi. Aà lápi gueɔ maa zĩ'ũ. Wésiadeɔ ní gbé pò an zea gbāaɔ aai yápiɔ kole, lá aai ke ní Luayātaala kiniɔwae bo. Màa aai nízia da kaaleu.

¹⁷ Apiɔ s̄ ma gbé yenzideɔ, lá á yápi d̄ò kò, à laaika ké ikoyādansaiɔ su á sásā ní ní eeo. Asu bo á zea gbāau à léleo.

¹⁸ Aɔ gbā wá Dii wá Suabana Yesu Kilisi gbēke ní aà d̄ao guu. Ōme gawi ví tia e gɔɔpii! Ami.

† 3:5 Daa 1.6-9 ‡ 3:6 Daa 7.11 § 3:7 Isa 66.15-16 * 3:8 Sou 90.4 † 3:10 Mat 24.43, 1Tes 5.2, Zia 16.15 ‡ 3:13 Isa 65.17, 66.22, Zia 21.1

ZAA LA SƐIA

Yá pɔ́ kú lée bee guu

Lée bee guu Zaa lé tékpa Yesudeɔgu aao naa Yesu Kilisiwa síana, aai yáke a zéwa wàò yekɔzi ní Lua gbāao. A òné lɔ aa gi yādanɛ bɛɛ pɔ́ ì kpáné wà Lua yá kúa súsi.

Lápi daalekii (1.1-4) Zaa ná yá pɔ́ ále yáwaɛ: Sema Yesudeɔ aao kɔgbɛɔ ũ ní Mae Luao ní aà Né Yesu Kilisio. A gbèamá aa ze ní Lua zína pɔ́ aa wesi Yesu Kilisile mé aa swādò aà yādanɛiɔ seeladekeo, aaiɔ ku gupua guu, asa Luaá gupuaɛ. Bee yáí, sema aao yekɔzi (1.5-2.17). Bee gbɛa à leká Kilisi ibeɔ mɔa yáwa, eede pɔ́ aai me Yesuá Kilisi no (2.18-29). Bee gbɛa à yá pɔ́ ì to wà Lua né síandɛ dɔ́ ò: Yázedekeea, yeakɔi, Yesu Kilisi náaikɛa (3.1-24). A yá pɔ́ ì to wà síana dɔ́kɔɛ ní eeo ò (4.1-6), ɔ́ à èa sù yeakɔzi yáwa. Dea Lua gbé ũá yeakɔi yáɛ, asa Lua ìo yerziɛ (4.1-21). Lápi láakii à luanaaikɛa pɔ́ ì ní ká zibleawa yá'ò (5.1-21).

Lápi ì dea Yesude síandɛ ũ yá bɔɔlekewɛɛ. I Yesudeɔ gba láasoo maa ké aa e bɔ yādanɛ eede pɔ́ ì ní sɔ bleɔ guu, aai Yesu Kilisi náaikɛ ní yeakɔzio.

Yá wɛnide

¹ Gbé pɔ́ kú za asinizi* wa aà yāmà, wa aà è ní wéo, wa aà gwà, wa ɔkàwà, Yá wɛnidepi bao wále kpáé.

² Wɛnidepi bò gupua, wa aà è, aà seeladeɔn wá ũ. Wɛnidepi ku yāa Mae Lua kíiɛ, ɔ́ à bòwá.† Aà bao wále kpáé.

³ Yá pɔ́ wá mà wá è ɔ́ wále oé, ké ápiɔ á lé e àò doúwanɔ, asa wá lé doú ní Mae Luaoɛ ní aà Né Yesu Kilisipio.‡

⁴ Wále yáɛ beeɔ oé ké wá pɔna e peewáɛ.

Luaá gupuaɛ

⁵ Bao pɔ́ wá màwà wále kpáén ke: Luaá gupuaɛ, gusia ku aà kíio, baa yɔɔ.

⁶ Tó wa mè wá lé doúaanɔɛ mé wá kú gusia, eɛ wále tó, wále zike síanawao.

⁷ Tó wá kú gupua lá Lua ku gupua uwa sɔ, ɔ́ wá lé aɔ doú, aà Né Yesu au ì wá duuna píi wolowá.

⁸ Tó wa mè wá duuna vío, wále wázia sásáɛ, wá síana vío.

⁹ Tó wa wá duunaɔ ò Luaɛ, Lua dee náai víi, ì yáke a zéwa, a wá duunapiɔ kéwá, a yāvai wolowá píi.§

* 1:1 Zaa 1.1 † 1:2 Zaa 1.14 ‡ 1:3 Zaa 17.3 § 1:9 Sou 32.5

10 Tó wa mè wi duunakεo, wa Lua d̄ile εede ũε, wá aà yá k̄ūao.

2

1 Ma néo, máε yá bee oé, ké ásu duunakεo yáie. Ama tó á gbēe duunakè, wá Zennode v̄i Mae Lua k̄ii taaesaide Yesu Kilisi ũ.

2 Ŋme wá duuna awakpabo ũ.* I ke wá duuna ado no, dúnia búu gbé̄o p̄oε.

3 Tó wá yá p̄o a d̄ileo k̄ūa, beewa wá d̄o s̄iana ké wá aà d̄o.

4 Tó gbé̄ mè á aà d̄o, mé a yá p̄o a d̄ileo k̄ūao, εedeε, ade s̄iana v̄io.

5 Gbé̄ p̄o aà yá k̄ūa s̄o, aà yea Luazi papaa s̄ianaε. P̄o p̄o a to wá d̄o ké wá naawàn ke:

6 Gbé̄ p̄o mè á naawà, sema ade kua ào de lá Kilisi ku yāawa.

Yá dafu dilea

7 Ma gbé̄ yenzideo, i ke yá dafu ma a lakèéo, yāzi p̄o wa d̄ileé za káauε.† Yāzipi mé Lua yá p̄o á mà ũ.

8 N beeo yá p̄o máε a lákèé dafu loε, w̄i a s̄iana e aàpi ní ápiowa, asa gusia lé ḡε, † gupua s̄iande‡ lé bii sa.

9 Gbé̄ p̄o mè á kú gupuau, mé a za a gbé̄deegu, ade ku gusiaue e tia.

10 Gbé̄ p̄o ye a gbé̄deezi ku gupuau, aà yāe lí tó gbēe fuo.

11 Gbé̄ p̄o za a gbé̄deegu ku gusiaue, a be gusiau, a d̄o gu p̄o áε géuo, ké gusiapi aà v̄lakù yáí.

12 Ma néo, má lāε bee kèé ké á duuna kèwá aà tó yá musu yáí.

13 Maeo, ma lāε bee kèé ké á gbé̄ p̄o kú za as̄inizipi§ d̄o.

Ɛwaaso, ma lāε bee kèé ké a z̄iblè Setāuwa.

14 Ma néo, ma lāε bee kèé ké á Mae Lua d̄o.

Maeo, ma lāε bee kèé ké á gbé̄ p̄o kú za as̄inzi d̄o.

Ɛwaaso, ma lāε bee kèé ké á gbāa mé á Lua yá k̄ūa, † a z̄iblè Setāuwa.

15 Asu ào ye dúniazio, ge p̄o p̄o kú a guuo. Tó gbé̄ ye dúniazio, a ye Mae Luazio.

16 Asa yá p̄o kú dúnia guu píi, d̄oé̄li ní wetonlao ní àizeε íandāao, i bo Mae Lua k̄iio, à b̄o dúnia k̄iie.

* 2:2 Lom 3.25 † 2:7 Zaa 13.34 ‡ 2:8 Zaa 1.9 § 2:13 1Zaa 1.1

17 Dúnia lé gẽ ní a pọ pọ wí a nidεϙ, āma luapϙeākena aϙ ku gϙϙpiiε.

Kilisi ibεε

18 Ma néϙ, gϙϙ gbεzā wá kuwà. Lá á mà Kilisi ibεε lé mó, aà ibεεϙ dasikù sa. Beewa wá d̄ ké wá kú gϙϙ gbεzāwa.

19 Gbේপিá wá gbέϙ no, a yáí aa b̀le wá guu. Tó wá gbέϙne yāa d̄ aa kúwanϙ. Aa kèwá ké wà e d̄ an gbēe de wá gbé ũo yáíε.

20 Apiϙ s̄, Lua Nis̄na díε, ̄ a síana d̄ ́apii.

21 Ma lác bee kèé, ké a síana d̄ ́yáíε, i ke á d̄so no. A d̄ ké εεε lí bϙ síana guuo.

22 Déme de εεde ũi? Gbé pọ gí Yesu Mesiikeiε. Gbé beeá Kilisi ibεεε, à gí Mae Luazi ní aà Néoe.

23 Gbé pọ gí Lua Nézi gí Mae Luazi bϙ. Gbé pọ zè ní Lua Néoe zè ní Mae Luao bϙ.*

24 Aϙ yá pọ á mà za káau k̄a. Tó á yá pọ á mà za káaupi k̄a, aϙ naa Lua Néwa ní aà Maeo.

25 Pọ pọ Kilisi a legbèw̄εε mé w̄eni láasai ũ.

26 Ma lác bee kèé gbé pọ aale á s̄s̄āo yá musue.

27 Apiϙ s̄, Nis̄na pọ á è Kilisiwa kú á guu. A bàa kú ní gbēe yádadaaéoo, asa aà Nis̄na lé yápii dadaé, mé a síana v̄i, εε ku aà guuo. Lá àle dadaé, àϙ naa Kilisiwa màa.

28 Tiasa ma néϙ, àϙ naawà àϙ gé, ké gϙϙ pọ à m̀, wá s̄o iϙ dilea. Wá gεε a ḡo kpá wá w̄éi aà mϙgϙo.

29 Lá á d̄ a maa, àϙ d̄ ké yāmaakena piiá aà néε.

3

Lua néϙ

1 A gwa lá Mae Lua yewázi z̄o, ké ì wá sísi a néϙ,* mé wá a ũ s̄! Dúnia wá d̄so, ké i aà d̄so yáí.

2 Ma gbé yenzideϙ, Lua néϙn wá ũ tia, mé lá wáϙ de i bϙ gupuwau yāao. Wá d̄ ké gϙϙ pọ à m̀, wáϙ de laaàwa, asa wá wesiaàle, wí aà e lá a de.

3 Gbé pọ a wé d̄aàzi màa, aàϙ ku gbās̄isai lá Kilisi ku gbās̄isaiwa.

4 Gbé pọ duunakè b̀ Lua yá kpεε, asa duunaá b̄o Lua ikoyā kpεε.

5 A d̄ ké Kilisi m̀ duunawoloa yáíε, mé a duuna v̄io.†

6 Gbé pọ naawà líb te duunawao. Duunkenae i aà eo, a aà d̄so.

7 Ma néϙ, ásu to gbēe á s̄s̄āo, yāmaakena mé maa lá Kilisi maawa.

* 2:23 Zaa 5.23, 15.23 * 3:1 Zaa 1.12 † 3:5 2Kln 5.21

8 Gbé pò í duunakéá Ibiisi gbé, asa Ibiisi duunakè za asínizíe. Ibiisi yá midéa yáí Lua Né m̀̀i.

9 Gbé pò Lua àà í lío te duunawao, asa Lua kekéá kú àà guue. A f̃ lío te duunawao, ké Lua àà í yáí.

10 Lá wá Lua néo d̃k̃e ní Ibiisi néon ke: Gbé pò lí yámaakeo ge gbé pò ye a gbédeezio, adeá Lua né no.

Yeak̃i

11 Yá pò á mà za káaun ke: Wàò yek̃i.‡

12 Asu àò de lán Kainuwao. A de Setãu pò ùe, s̃ à a d̃auna dè. S̃ Bóyáí à àà dèii? Ké àà yákea ṽí mé àà d̃auna pò maa yáíe.

13 Ma gbé, tó d̃unia zaágu, * ásu to à b̃ á saeo.

14 Wá d̃ wa b̃ gau wa g̃ w̃ni guu,† ké wá ye wá Yesude deeozi yáí. Gbé pò ye gbéio, adeá gee e tia.

15 Gbé pò za a gbédeegúá gb̃denae. A d̃ ké gb̃denae lío w̃ni láasai ṽio.

16 Yáe bee mé a to wá d̃ lá yeak̃i de. Kilisi azia kpà wá yáí. Wápiò s̃, sema wá wázia kpá wá Yesude deeozi yáí màa.

17 Tó gbé de p̃de ù, mé a è a gbédee lé w̃nake, tó i w̃nad̃òe, a ye gbéí lá Lua yeiwae?

18 Ma néo, wásu wàò yek̃i ní lédo. Wàò yek̃i síana ní yákeao.

19 Beewa wá d̃ ké síana gb̃en wá ù, màa wá s̃ aò daa doù Lua ae.

20 Tó yáe sù lé wá s̃ ṽí s̃, wá d̃ ké Lua z̃o de wá làasooa, a yápii d̃.

21 Ma gbé yenzideo, tó wá làasoo lé wá dayãuo, wá s̃ aò dílea Lua aee,

22 wí pò pò wá gb̃awà e, ké wá yá pò a díleo k̃ia mé wi yá pò í kaaàgu ke yáí.

23 Yá pò a dílew̃en ke: Wà àà Né Yesu Kilisi náaike,‡ wíò yek̃i lá a dílew̃ewa. S̃

24 Gbé pò yá pò a díleo k̃ia naawà, mé Luapi ku ade guu. Wá d̃ ké a kú wá guu àà Nisina pò a kpàwá yáí.

4

Nisinao d̃ak̃e

1 Ma gbé yenzideo, ásu gbé pò aa mè wa Lua Nisina ṽio yá sí mípiio. A ní táasika à gwa tó nisina pò aa ṽí b̃ò Lua kíie, asa ãnabi eg̃enaò dasikù d̃unia.

2 Yá pò a to à f̃ d̃ tó Lua Nisina aa ṽin ke: Gbé pò mè Yesu Kilisi mò gb̃enazina ù, nisina pò a ṽí b̃ò Lua kíie.

‡ 3:11 Zaa 13.34 § 3:12 Daa 4.8 * 3:13 Zaa 15.18 † 3:14 Zaa 5.24 ‡ 3:23 Zaa 6.29 § 3:23 Zaa 13.34

³ Gbé pọ Yesu dō màao, nisina pọ a vī i bọ Lua kíio. Kilisi ibeε pọ á mà àle món we. A ku dúnia guu kò.

⁴ Ma néo, Lua gbéon á ũ, a zible anabi egenapiowa, asa Lua Nisina pọ kú á guu zō de nisina pọ kú dúnia guula.

⁵ Dúnia gbéon ní ũ. Bee yáí aaí dúnia yá'o, ɔ dúnia gbéon i ní yāma.

⁶ Lua gbéon wá ũ. Gbé pọ Lua dō i wá yāma, gbé pọ de Lua pọ ũo lí wá yāmao. Beewa ɔ wá Nisín siande dōkōε ní nisín egenao.

Lua ɔ yertzi

⁷ Ma gbé yenzideo, wào yekōi, asa yeakōi i bọ Lua kíie. Gbé pọ ɔ ye gbéi mé Lua né ũ, a Lua dō.

⁸ Gbé pọ lío ye gbéio Lua dōo, asa Lua ɔ yertzie.

⁹ Lá Lua yeawázi bọ gupuaun ke: A a Né mēndona zì dúnia guu,* ké wá wēni e ní aà gbāaoε.

¹⁰ Aà yeawázipin ke: I ke wáme wá ye Luazio, Lua mé yewázi, ɔ a a Né zì wá duuna awakpabo ũ.

¹¹ Ma gbé yenzideo, lá Lua yewázi màa, sema wào yekōi sō.

¹² Gbēe i wesi Lualε yāao,† āma tó wá yekōi, Lua kú wá guu, mé aà yeawázipi papaa wá guu.

¹³ Wá dō ké wá naawà mé a kú wá guu, ké à a Nisina kpàwá yáí.

¹⁴ Wá è, a seeladeon wá ũ, Mae Lua a Né zì dúnia Suabana ũε.‡

¹⁵ Gbé pọ ò Yesuá Lua Néε, Lua ku aà guu, mé ade ku Lua guu.

¹⁶ Wá dō ké Lua yewázi mé wá a náai vī.

Lua ɔ yewázi. Gbé pọ ɔ ye gbéi naa Luawa, mé Lua naawà.

¹⁷ Lá Lua yeawázi peewán ke: Wá sō aɔ dilea yákpalekegōozie. Asa lá Kilisi de, wápio sō, màa wá de dúniaε bee guu.

¹⁸ Gbēe lí viake gbé pọ yeazieo. Tó Lua yewázi wásawasa, wáo viake aà yá musuo, asa wī viake gbé pọ wàle e a íadamáε. Viade lío dō Lua yewázi wásawasao.

¹⁹ Wápio, wio ye gbéi, ké Lua dōaa yewázi yáí.§

²⁰ Tó gbé mè á ye Luazi, mé a za a gbédeegu, εedeε. Asa gbé pọ ye a gbédee pọ i ezio, a fō aɔ ye Lua pọ i eozio.

²¹ Yá pọ a dilewēen ke: Gbé pọ ye Luazi, sema aà ye a gbédeezi sō.*

5

Lua Né ndaikεa

* 4:9 Zaa 3.16 † 4:12 Zaa 1.18 ‡ 4:14 Zaa 3.17 § 4:19 Lom 5.8 * 4:21 Mat 22.37-39

¹ Gbé pò Yesu náai ví Mesií ù, Lua mé ade í. Gbé pò ye dei ye n'íe ló.

² Tó wá ye Luazi mé wá yá pò a ðileo kúa, beewa wá dō ké wá ye Lua néozi.

³ Asa yea Luazi mé yá pò a ðileo kúa ù.* Yá pò a ðilepió zì'ù sō,†

⁴ asa gbé pò Lua aà ì ì zible dúniawaε. Wá luanaaika mé ì to wá zible dúniawa.

⁵ Déme ì zible dúniawai? Gbé pò sí Yesuá Lua Néε bàasio.

⁶ Yesu Kilisipi mé gbé pò mò à da'ilekè, aà au b'òle ù. I ke da'ileε adoo, à da'ilekè, aà au b'òle ló. Lua Nisina mé aà seelade ù, asa òme slande ù.

⁷ Seelaó ku àaε:

⁸ Lua Nisina ní ípio ní aupio, mé an àaó píi an yá doũε.

⁹ Lá wi gbēnazina seeladeke sí, Lua seeladeke de beea, asa Lua yápi ò a Né yá musuε.

¹⁰ Gbé pò Lua Né náai ví seelapi ví a sō guu. Gbé pò i Lua yá sio, ade Luapi ðile εεde ùε, asa i yá pò Lua ò a Né musu sio.

¹¹ Yá pò a òn ke: Lua wá gbá wēni láasai, mé wēnipi ku aà Né kíε.

¹² Gbé pò Lua Né ví wēni láasai ví. Gbé pò Népi vío wēnipi vío.‡

¹³ Ma yá beeo òé, á gbé pò ále Lua Né náaikeo, ké àò dō á wēni láasai ví.

¹⁴ Lá wá sō ìo ðilea Lua aen ke: Tó wa pò wabikèwà lá a yeiwa, ì wá yāmaε.

¹⁵ Lá wá dō ì wá wabika ma, wá dō ké wa pò pò wa a wabikèwà è kò.

¹⁶ Tó gbé a gbédee è, àle duuna pò lí ní kaaleo ke, aà wabikeε, Lua i aà gba wēni. Duuna pò lí ní kaaleo má ò. Duuna pò ì ní kaale kú, i ke bee má ò aà a wabikeo.

¹⁷ Yāvaikea píiá duunaε, āma duuna pò lí ní kaaleo ku.

¹⁸ Wá dō ké gbé pò Lua aà ì lío te duunawao, asa Lua Né ì aà dōa, Setāu lí fō okāwào.

¹⁹ Wá dō Lua gbéon wá ù, mé dúniá búu kú Setāu oziε.

²⁰ Wá dō ké Lua Né mò, ò à wá wé kè, ké wá e Slande dō. Wá kú Slandepi guu ní aà Né Yesu Kilisio. Ōme Lua slandepi ù. Ōme wēni láasai ù.

²¹ Ma néo, à laaika dii egeaoci.

* 5:3 Zaa 14.15 † 5:3 Mat 11.30 ‡ 5:12 Zaa 3.36

ZAA LA PLAADÉ

Yá pò kú láe bee guu

Lápi kēnaá gbēzōe, ōme Lua zina Zaa ũ. A ò Yesudeone aao ku siana guu ní yeakōzio (1-6). A lezámá gbēsāsānao yá musu, ō à a moa ní gwai baokpáné à fòkpámá (12-13). Apii guu a gbèamá aa laaika aa ze gbāa ní Lua zé síande guu.

Siana ní yeakōio

¹⁻² Ma gbēzō, máme ma láe bee kè gáli pò Lua díle gbéone. Má yeázi siana guu, siana pò kú wá ví mé wáo kuò gōopii yáí. Máme má adoo, ní gbé pò aa sianapi dō píie.

³ Mae Lua ní a Né Yesu Kilisio gbēkekeé ní sūuuo ní aafiao siana ní yeakōio guu.

⁴ Ké má è á gbēo ku siana guu lá Mae Lua dílewēewa, ma pò kēna maamaa.

⁵ Tiasa ma gbé, mále wabikewáe. I ke yá dafu mále oéo, yá pò wá ví za káau. Wào yekōi.*

⁶ Yeakōin ke: Wào yá pò Lua díleo kūa. Yá pò Lua dílepi mé de wào yekōi lá á mà za káauwa.

⁷ Gbēsāsāna dasio lígua dúnia guu, aai me Yesu Kilisi i mo gbēnazina ũo. Gbé bee taaá gbēsāsānae, Kilisi ibeēe.

⁸ A laaika, ásu to zí pò wá kè ke pāo. A to à ài'e a lé gbēu.

⁹ Gbé pò ví Kilisi yādané léa Lua dōo. Gbé pò zè ní yápio Mae Lua ví ní aà Néo an píi.

¹⁰ Tó gbé mò yādadaíé mé a yá bee kūao, ásu à aà díleo. Ásu gbāakpaaazi seo.

¹¹ Ása gbé pò gbāakpaaazi lé kú aà vāikeao guue.

¹² Má yāví dasi mà oé, áma má ye mà kéé láuo. Ma wé dōi mà mo á gwaie, wí bō kō léu,† ké wá pona e ke zài.

¹³ Gáli pò Lua díle la gbé fòkpawá.

* 1:5 Zaa 13.34 † 1:12 3Zaa 13-14

ZAA LA AAᵒDE

Yá pó kú láε bee guu

Gbēzᵒ pó Zaa lá plaade kè mé láε bee kè Gaiueε. Gaiu i zike Luaε, i nibᵒᵒ yaaeke, asa à zè ní sīanao. Diotefi sᵒ denlaweelena pó gī sīanaie. A bᵒ Zaa kpe, i aà gbéᵒ dileo. A Yesude pāle pó wí me Demetiu maabò (12), ᵒ à a mᵒa wékpaleinzi yá'ò à fòkpámá (13-15). Wá è lápi guu gbāakpaa Yesudeᵒziá yeakᵒzi yáε, mé zea ní sīanao yáε.

Lua zikenao dilea

¹ Ma gbēzᵒ, máme ma láε bee kè ma gbé yenzide Gaiusie.* Má yenzi ní sīanao.

² Ma gbé yenzide, miᵒ wabikene ké nyᵒ aafia, yápii i bᵒne maa, lá n bᵒ maawa.

³ Ké wá gbéᵒ mᵒ, aa òmeε lá ní sīana kūa mé ní kú a guu, ᵒ ma pᵒ kèna maamaa.

⁴ Tó má mà ma néᵒ kú ní sīanao, pᵒnae demεε beelao.

⁵ Ma gbé yenzide, ní náai ví zī pó ni ke wá gbéᵒne guu, atēsa nibᵒᵒ.

⁶ Aa n yeawázi yá'ò wá gálideᵒne. Kūsūa kené, lá a maa wá ke Lua zī guuwa.

⁷ Asa aa dàzeu ní Kilisi tᵒo, mé aa daa luayādansaiᵒ gāuo.

⁸ Sema wá gbé bee taᵒ yaaeke, wíᵒ de an zikendeeᵒ ū sīana baokpaa guu.

⁹ Ma taalanae kè n gálideᵒne, āma Diotefi denlaweelena ye wá yáio.

¹⁰ Bee yáí tó ma mᵒ, má bᵒaànᵒ ní yá pó i keᵒ ní yāvái pó i dᵒwáᵒ. Bee lí ká aà bakanswāua ūo, ili wá gbéᵒ dileo, baa se i gí gbé pó ye ní dileᵒne, i kāaakekīi zᵒné.

¹¹ Ma gbé yenzide, n̄su yāvái dadao, sema yāmaa. Gbé pó i yāmaake mé Lua pó ū, gbé pó i yāvái ke Lua dᵒo.

¹² Gbépii i Demetiu tᵒnasi. Baa sīana i aà sáaukpa. Wápiᵒ wi aà sáaukpa sᵒ, mé ní dᵒ ké wá seeladeke náai ví.

¹³ Má yāví dasi mà one, āma má ye mà kēne láuo.

¹⁴ Ma wé dᵒi wá wesikᵒle tia, wí yābᵒ kᵒ léu.†

¹⁵ Lua n to aafia. N gbēnaᵒ fòkpāma. Fòkpa wá gbēnaᵒwa dodo.

* 1:1 Lom 16.23 † 1:14 2Zaa 12

YUDA

Yá pò kú láε bee guu

Yuda lá n̄ Piεε lá plaadeo (lεε 2) aa waasoken εγεναο yá'ò n̄ yāvāi pò aal̄o kūaοε. Lán Zaakiwa Yudaá Yesu dāunaε l̄o.

Yuda zoadò waasoken εγεναο pò an yá gè Yesudeο guuowa pāsīpāsī, à go pò a n̄ gbē yá'ò (3-16). A ò Yesudeοne aa ze gbāa Yesu náaikεa guu (17-23). A lápi mīde n̄ Lua t̄oɔao.

Lápi yá pò εε l̄'iné yá b̄oekè, mé à àizāna pò wá wé d̄oi naa Lua n̄ Yesu Kilisiowa guu yá'ò l̄o (20-21).

Waasoken εγεναο

¹ Mámεmaa Yuda, Yesu Kilisi z̄òblena, Zaaki dāuna.* Mámε ma láε bee kè Mae Lua yenzide pò à n̄ sisi a n̄ kūa naa Yesu Kilisiwa guuοε.

² Lua s̄uu n̄ aafiao n̄ a yeaázio n̄oɔaaé.

³ Ma gbé yenzideο, má ye mà lákéé yāa wápii suabaa yá musu, ò má è à kù teasiε mà kéé mà lēdaowá à gí n̄ áziao Yesu yá pò Lua nàé á ozi gēn do e ḡoɔpii musu.

⁴ Asa luayādansaiο gè wá guu kpái,† aal̄ wá Lua gbēke e n̄ wisaiyākea zé ūε, aal̄ lelekpa wá Dii mēndona Yesu Kilisizi. Ia pò Lua a damá kú aà yá taala guu à gègē.

⁵ Ké Dii Isailio b̄òle Egipi,‡ a gbea à gbé pò aai a náaikεoο dède.§ Má ye mà yápi d̄oagu, baa ké á d̄o k̄o.

⁶ Malaika pò aai ze n̄ n̄ luakpamao aa pākpà n̄ kúktizis̄ s̄o, Lua n̄ ká gusiau yeyea n̄ m̄daonao ào d̄omá ḡoɔpiiε e yákpalekeḡo z̄o z̄i.

⁷ S̄oɔb̄u n̄ Ḡoɔo n̄ wéle pò liaánziο gbéο yá bee taa kè s̄o, aa n̄zia kpà gbāsi d̄òsai keawa.* An kaalea de l̄adama n̄ té gasaio seela ūε.

⁸ Luayādansai nana'onapiο lé ke màa s̄oε. Aal̄ n̄zia da gbāsikeau, aal̄ gi ikoyāi, aal̄ malaika gawideο s̄s̄s̄.

⁹ Baa malaikaο kía Miseli, ḡo pò àle lekpaake n̄ Ibiisio M̄ozi γε yá musu, i we à aà s̄s̄s̄ à yādāaalo, āma a òè a k̄o le n̄ Diio.†

¹⁰ Gbēpiο s̄o aal̄ yá pò wa a gbad̄o b̄ēboε. Ōno pò wà n̄ iò ò aa vī lán n̄b̄oowa làasoosai, ò i gēn̄o kaaleu.

¹¹ Waiyoo ampiο, aa Kainu‡ zé s̄è. Aa s̄i BalaaŪS s̄ásāau ōa yái. Aa b̄o Lua kpε lán Kolewa,* aa òokpà laaawa.

* 1:1 Mat 13.55 † 1:4 Gal 2.4 ‡ 1:5 B̄oα 12.51 § 1:5 Nao 14.29-30 * 1:7 Daa 19.1-25 † 1:9 Zkl 3.2 ‡ 1:11 Daa 4.3-8 § 1:11 Nao 22.1-35 * 1:11 Nao 16.1-35

12 Aa de sãa ũ á gbêke vĩa ní k̄s̄o blebleaɔ guu. Aaĩ pɔbleáɔ, wí lí ní k̄ũo. An n̄ɔse yá aaĩ ḡóḡõ. Aa de lán lousisia pó ì ḡẽ ní ñanao masaiwae. Aa gá ḡen pla lán lí ne'isai pó bileawae.

13 Aa de lán isukaa p̄ásiwa, aaĩ fùla v̄ai bɔ an wisaiyákeɔ ũ. Aa de lán saambeɓenaɔwa, gusia n̄inii ð Lua ðilené àɔ ní yàaekèð ḡɔɔpii.

14 Za Adamu léu e à gè pè En̄okiwa mae ní néo ku lee soplæ, ð En̄okipi† d̄baa ní yá'ò à mè, á è Dii lé mós ní a gb̄éɔ, an dasi lé v̄io,

15 ké aa yákpaleke ní gb̄épiio, i yāda a yādansai duunkenaɔla pii, yá pó aa kè a yādasaike guu yái ní a tó b̄èe pó aa s̄io pii.

16 Gb̄épiɔá yákeledeɔne, yāe lí káñguo. An pó niakaa mé ì d̄baané, aaĩ ñanadã ní yāz̄ɔɔ, aaĩ lenakasa gb̄éɔne ài'ea yái.

K̄s̄ zedɔa

17 Apiɔ s̄o ma gb̄é yenzideɔ, à to yá pó wá Dii Yesu Kilisi z̄inaɔ d̄baa òé d̄águ.

18 Aa òé ḡɔɔgb̄ez̄az̄i gb̄é pó an luayādasai pó niakaa lé d̄baanéɔ aa á ke p̄óɔp̄ɔe.‡

19 Gb̄épiɔ ì to gb̄éɔ k̄ēaae, anz̄ia p̄oēá mé ì d̄baané, aa Lua Nis̄ina v̄io.

20 Apiɔ ma gb̄é yenzideɔ, à k̄s̄ zedɔ á lousisize guu, ìɔ wabike ní aà Nis̄ina gb̄āao.

21 Aɔ zea Lua yeawázi guu, ìɔ w̄edɔ wá Dii Yesu Kilisizi e aà ge wá ká àiz̄anawa a gb̄eke guu.

22 A w̄enad̄o gb̄é pó kú seaseaɔne.

23 A gb̄ēeɔ sí téwa à ní suaba. A w̄enad̄o gb̄ēp̄aleɔne ní laaio, ì za baa an p̄okasa pó gb̄ās̄ikp̄a an d̄aakea guuɔ.

24-25 Lua m̄endona wá Suabana a f̄o à á d̄s̄a ké ásu fuo, ì á kpán'aek̄e a gawi guu s̄asai ní p̄ɔnao ní wá Dii Yesu Kilisi gb̄āao. Ōme gawi ní z̄ɔk̄eo ní gb̄āao ní ikoo v̄i zad̄o ḡɔɔ ì daaleo ní a tiao e ḡɔɔpii. Ami.

ZIA YA

Yá pò kú láε bee guu

Zāa mé Bibeli lá gbεzā kè. A yá dasi pò Yesu Kilisi biiwàε bɔɔlekèwēε (1.1), yá pò a è gɔɔ pò Lua Nisina dèdewà (1.10). Gɔɔ pò à lápi kè, a ku Patemɔ gūgūnaaε. Wàle aà wetā ké àle Yesu baona kpá yái (1.9), asa gɔɔ bee Lomadeɔ kía lé ɪada Yesudeɔwa. A lápi kè Yesu gāli mèn sopla pò aa ku Azii būsuuɔnεε, gu pò wǐ me tia Tuukii.

Tó Yesudeɔ ku wetēa guu, ké Dii mëndona Yesu Kilisi aa zèò yáie. Kua yā'ia guu Zāa láε bee kèné ké wà ze gbāa luanaaikεa guu ní zia yá pò an wé dɔio. Lápi guu Zāa wépungu pò a è yá'ò ní a lεɛŋaɔ dasi. Gbé pò aa luabaakuarínɔ káau taala dɔɔ fɔ yáλεŋapio gbadɔ, āma dāɔ ní asii dɔo. Wépungu pò Zāa è yáɔ dodoa, āma an yāmi doŋε. Gbēε ŋ asiiyāpio bɔɔlekε dodoa, āma yázinda pò lápi lé o ku wásawasae: Vāi a kigɔɔsoplanable, āma Lua ní a gbéɔ zì gbεzā ble Yesu Kilisi sabai, asa ŋme Dii ŋ ado.

A daalekii Zāa azia yā'ò Yesu Kilisi pò bò gau zina ŋ (1.1-8).

Aà waaso séia guu, à yá pò à wεsie a wépungu séia ea guuɔ sèle siu. A guu Yesu dè aà lákε Yesude gāli mèn sopla pò ku Azii būsuuɔnε (1.9-3.22).

Bee gbεa Zāa sù è á kú musu, we a wépunguɔ è dasi: Luabedeɔ kúlea Luaε ní Yesu Kilisio (lεε 4-5), lá kooa ní a kán'ɔ mèn soplaɔ (6.1-8.1), kāae mèn soplaɔ pea (8.2-11.19), dalagɔɔ ní wài mèn plaɔ (12.1-13.18), sā ní gbé pò à ní bɔɔ, yákpalekegɔɔ pò malaikaɔ a baokpà (14.1-20), kisia gbεzā mèn sopla pò de Lua pɔkūma ŋ (15.1-16.21), Babeli lélea, ziblea waiwa ní ānabi εgenao ní Ibiisio (17.1-20.10), luabe dafu ní tɔɔle dafuo ní Yelusaleŋ dafuo (21.1-22.5). Lápi láakii Yesu lεgbè à mè: Má mó tia (22.6-21).

Gbé pò aale lápi kyokeɔ fɔ yáɔ gbadɔ, tó aa wèele yápi wásawasa dɔ yā'ia pò a su ní le zia yá musu. Zāa lé vɪadada Lua gbéɔzi no, àle ní gba sɔɪadamagɔɔ. Wépungu pò Zāa è lé ɔɔnε yá pò a yái Yesu Kilisi gà a vùì, àizāna yá pò aao kuò e gɔɔpii.

Láε bee bɔkii

¹ Lua yá pò lé mó kei dà Yesu Kilisie aà biiwà a zòblenaɔnε, ŋ à a malaika zì ma Zāa a zòblenawa, a tò ma yápi dè.

² Lua yá pò Yesu Kilisi de a seelade ŋ ŋ má è, ŋ mále o.

³ Gbé pò zia yáe bee kyokè ní gbé pò aa a yāmà aa kūaá báadeɔne, asa a gɔɔ káikù.

⁴ Ma Zāa mame ma lée bee kè gāli sopla pò kú Azi būsuuɔne. Lua pò kú za yāa mé a ku tia mé àle mót ní a Nisína mèn sopla pò kú a kpalabaa aɔɔ*

⁵ ní Yesu Kilisi pò de seelade náaide ũo aa gbēkekeé, aai á tó aafia. Yesupi mé gábɔ séia ũ, òme dúnia kíaɔ gbāade ũ.† A yewázi à wá bót wá duunau ní a au gbāao,

⁶ à wá kpá kpalau Lua a Mae gbàgbanaɔ ũ.‡ Óme gawi ní gbāao ví gɔɔpii! Ami.

⁷ Ma, àle mót luabepuanau.§ Gbépii a wesiaàle, baa gbé pò aa aà zòɔ,* dúnia bui pii i nízia gbēgbē aà yá musu. Aà ke màa! Ami.

⁸ Dii Lua mè: Mame má Alafa ní Omegao ũ.† Ma Gbāapiide má kú yāa mé má kú tia mé málé mót.

Yesu Kilisi bɔ mɔa Zāawa

⁹ Mamemaa Zāa á gbēdo, naa Yesuwa guu kōgbēɔn wá ũ wētēa guu, kpalablea guu, menakea guu. Má kú ísia gūgūna pò wí me Patemɔ guu luayá'oa ní Yesu seeladekeo yáí.

¹⁰ Dii gɔɔzi Lua Nisína dēdea, ò ma lɔɔ gbāa mà ma kpe lán kàae'owa

¹¹ à mè: Yá pò ní è kē lá guu, ní kpásā gāli sopla pò kú wélee beeuɔne: Efese, Simiina, Pēegaŭ, Tiatii, Saadi, Filadelifi ní Laodisio.

¹² Ma lili mà gbé pò lé yá'omēpi e. Ké ma lili màa, ma vua dau è mèn sopla.

¹³ Ma gbēe è daupio zānguo lán gbēnazin néwa. A ulatao daa, àle gále aà gbázi, mé vua asana dɔa aà kùawa.

¹⁴ Aà mikā de púntaitai lán sākā ge buawa, mé aà wé de lán tévuawa.

¹⁵ Aà gbá lé teke lán mɔgotē pò wàle baasa mua té guuwa. Aà lɔɔ de lán izɔɔsuka kōfiwa.‡

¹⁶ A saana kūa a ɔplaa mèn sopla, mé fēnda lena kpepla§ lé bɔ aà léu. Aà oa lé teke lán íatē gbāawa.

¹⁷ Ké ma aà è, ma lele aà gbázi, ma gō sáii. Ó à ɔplaa nàa à mè: Nsu to vía n kūo. Mame má Dɔaana ní Gōzānao ũ,*

¹⁸ gbé pò ìb ku ũ. Ma ga, ò má kú ké, mé máo ku e gɔɔpiiē. Má ga ní bēdao kilineo kūa.

¹⁹ Yá pò ní è ké, yá pò kúo ní yá pò a mɔ a kpeo pii.

* 1:4 Zia 4.5 † 1:5 Isa 55.4, Sou 89.28 ‡ 1:6 Bɔa 19.6, 1Pie 2.5 § 1:7 Dan 7.13, Mat 24.30, 1Tes 4.17 * 1:7 Zkl 12.10, Zaa 19.34 † 1:8 Zia 22.13 ‡ 1:15 Dan 7.9, 13, 10.5-6 § 1:16 Ebe 4.12 * 1:17 Isa 44.6, 48.12

20 Saana mèn soplá pò ní è ma ɔplaaupio ní vua dau mèn soplapiɔ asiin ke: Saana mèn soplapiɔá gāli mèn soplapiɔ dɔaanaɔne, mé dau mèn soplapiɔá gāli mèn soplapiɔne.

2

Efese

1 Kē Efese Yesudeɔ dɔaanae: Ma gbé pò má saana mèn soplá kŭa ma ɔplaa, má be vua dau mèn soplá zānguo, máme ma yáe bee ò.

2 Má n yákeao dō ní zī pò níle keo ní n menakeao. Nili we gbēvāio dīleo. Gbé pò aaī nziā dile Lua zīnao ũ mé aa de a ũo, n ní yó ní è edeɔn ní ũ.

3 N menafō, n taasikè ma yái, ni kpasao.

4 Kási má yāvinnɔ. Dafudafukelēge ní kēmee.

5 To n kua zi zadō ni busao yá dɔngu. Nòselile, níyá pò ni ke yāo ke. Tó ni ke màao, má mɔma, mí n dau se sōò.

6 N beeo ní yáe bee vī, ní za Nikolaiɔ yákeau lá má zauwa.

7 Gbé pò nòse vī, àà yá pò Lua Nisina lé o Yesudeɔne ma: Má gbé pò zīblè gba zé àà lí wēnide pò kú Lua lu guu be ble.*

Simiina

8 Kē Simiina Yesudeɔ dɔaanae: Ma gbé pò má de Dɔaana ní Gōzānao† ũ, ma ga ma ea vu, máme ma yáe bee ò.

9 Má wētēa pò wàle mɔne dō ní n taasidekeo. N beeo ɔden n ũ. Gbé pò aaī me Yudaɔn ní ũ mé aa de a ũo, an lousisikpe de Setāu pò ũo, má dō lá aaī yādɔma.

10 Nsu vīake taasi pò níyō keeo. Ma, Ibiisi a á gbēo ká kpéu à á yō, i wētēamɔé gɔɔ kwi. Nyō náai vī e n ge n gaò, mí àizāna kene yāae ũ.

11 Gbé pò nòse vī, àà yá pò Lua Nisina lé o Yesudeɔne ma: Ga plaade‡ a fakpa gbé pò zīblèzio.

Pεεgau

12 Kē Pεεgau Yesudeɔ dɔaanae: Ma gbé pò má fēnda lena kpεpla vī, máme ma yáe bee ò.

13 Má n kúkii dō, gu pò Setāu kpalabaa kuue. N ma yá kŭa, ni lelekpamazio, baa gɔɔ pò wà ma seelade náaide Antipa dè n wéleu, gu pò Setāu kuupi.

14 Kási má yá yɔɔna vinnɔ. N gbéɔ vī we, aa Balaaŭ yá kŭa. Balaaŭpi mé dà Balakie, à kōnikè Isailiɔne aa sa'onɔɔ sò aa gbāsikè.§

15 Beewa lo ní gbéɔ vī we, aa Nikolaiɔ yá kŭa.

* 2:7 Daa 2.8-9, Zia 22.2 † 2:8 Zia 1.17 ‡ 2:11 Zia 20.14, 21.8 § 2:14 Nao 22.5-7, 25.1-3

5 Maa gbé pò zìblè aò pòkasa pua daa. Má aà tó de àizāna taalau bauo.† Má zεaàñò ma Mae ní a malaikaò aε.‡

6 Gbé pò nòse ví, aà yá pò Lua Nisína lé o Yesudeòne ma.

Filadelifi

7 Kē Filadelifi Yesudeò dɔaanaε: Ma kuaadoade síande, má Davidi kilinε kūa, mi zεwē gbēε lí f̄ tào, mi zeta gbēε lí f̄ wèò, § mámε ma yáε bee ò.

8 Má n yākeao d̄s. Ma, ma zεwène n aε, gbēε a f̄ tao. Baa tó n gbāa bílao, ní ma yá kūa, ni lelekpamazio.

9 Setāu lousisikpe gbé pò aai nízia dile Yudaò ū mé aa de a ūo, má tó εdepiò mò kúlεne, aai d̄s ké má yenzi.*

10 Lá ní mēna yá pò má dilεne kūa, má n si taasi pò lé mó dúnia búuwa à gbé pò aa ku tòleò yōwa.

11 Má mó tia. Ɔdidi yá pò ní kūawa, ké gbēε su n ài simao yái.

12 Má gbé pò zìblè ke ma Lua kpé gbapele ū. A bɔu bauo. Má a Lua tó kéwà ní ma Lua wéle Yelusaleŭ dafu pò a bɔ aà kíi musu tó† ní ma tó dafuo.

13 Gbé pò nòse ví, aà yá pò Lua Nisína lé o Yesudeòne ma.

Laodisi

14 Kē Laodisi Yesudeò dɔaanaε: Ma gbé pò wí omεε Ami, ma seelade náaide‡ síande, ma gbé pò má de pò pò Lua kèò zína ū, mámε ma yáε bee ò.

15 Má n yākeao d̄s. N niεo mé ní wāao. Má ye ñyō niε ge wāa.

16 Lá ní b̀òb̀oε, ní wāao mé ní niεo, má n pisie.

17 Ni mε ɔde àizεede pò pɔe wēna v̄ion n ū. N d̄s ké gbēpā pua baakena wēnade taaside v̄ian n ūo.

18 Málε ledama, vua baasaa lu ma kíi, ní ke ɔde ū. Pòkasa pua lu ñ da, ní n puizi ulε ñ bɔ wíu. Wé ese lu ñ ka n wéu, ní gu'e.

19 Mi gbé pò má yeñziò swágaga, mi ní toto. § A yái tò, àiake, ní n̄selile.

20 Gwa, má zεa kpεεle, málε ɔtaale. Tó gbé ma bɔ mà mé à zεwèmmεε, má gē pòbleaàñò, i blemànɔ.

21 Má gbé pò zìblè gba zé aà z̄lεmanò báawa, lá mapi ma zìblè ma z̄le ní ma Maeo báawawa.

22 Gbé pò nòse ví, aà yá pò Lua Nisína lé o Yesudeòne ma.

4

KúleΛ Luaε musu

1 A gbεa ma zε è wēa luabe. Ɔ ma bɔ pò má mà káau lán k̄aaε'ɔwa mà b̄ à mè: Mò la, mí yá pò a m̄o bee gbεa ɔbne.

† 3:5 Bɔa 32.32-33, Soū 69.28, Zia 20.15 ‡ 3:5 Mat 10.32 § 3:7 Isa 22.22 * 3:9 Isa 49.23, 60.14 † 3:12 Isa 62.2, Zia 21.2 ‡ 3:14 Zia 1.5 § 3:19 Yaa 3.12, Ebe 12.6

² Wegõ Lua Nisína dèdea, õ ma kpalabaa è luabe we, gbëe zõlèwa.

³ Gbé pò zõlèwapi lé teké lán gbè beede pò wí me diamaa ní saadaniowa. Nàali liaa kpalabaapizi, a í de búunnò lán emelodiwa.*

⁴ Kpalabaa mèn baasò mèndosaiò liaai, gbẽzõ gbẽon baasò mèndosaiò zõlezõlèwà. Aa pò pua dadaa, aa vua fua kpákpa.

⁵ Lou lé píle, àle bò kpalabaapi kí, àle pūna, àle ví.† Filia naa kpalabaapi aè mèn sopla‡ Lua Nisína mèn soplapiò ũ.

⁶ Díi da kpalabaapi aè lán ísiwa, a da wásawasa e a guu.§
Kpalabaaò zānguo pò béè mèn síiõ liaa kpalabaapizi. Wé fifimá kpe ní aeo.

⁷ Pò béèpiò séia bò nòomusuwa, a plaade bò gáaewa, a àaõde oa bò gbēnazina oawa, a síiõde bò kúu pò lé vuawa.*

⁸ Pò béè mèn síiõpiò baade gāsia ví mèn sooloso. Wé fifi an gāsia piowa a guu ní a kpeo.† Fāane ní gwāasinao aaio o láasai: Kuaadoade, kuaadoade, kuaadoade, Dii Lua Gbāapiide.‡

A ku yāa, a ku tia, mé àle mó.

⁹ Tó pò béè mèn síiõpiò gbé pò zõlea báawa Ìo ku gòopiipi tóbò aa beee dõè aa àà sáaukpà,

¹⁰ gbẽzõ gbẽon baasò mèndosaipiò Ì wúlewule aà aè aa misiilè, aai ní fua gogo kále kpalabaapi aè, aai me:

¹¹ Dii wá Lua, n ka wà n tóbò,

wí beee ní gbāao dõne,

asa n pòpii kè,

an kea ní ní kuao de n pòeã ũe.

5

Sa ní taala kooa

¹ Ō ma taala kooa è na gbé pò zõlea báawapi òplaa, wà yākèwà kpe pla píi, wà a lé kùkù ní kán'òo lee sopla.*

² Ō ma malaika gbāade è, àle kpàwake ní bò gbāao à mè: Déme kà kán'òpiò gogo à lápi pooi?

³ Asa gbëe ku luabe ge tõe ge tõe zíe a fõ lápi poo à gwao.

⁴ Ma óòb maamaae, ké wí gbëe e à kà lápi poo gwao.

⁵ Ō gbẽzõpiò do òme: Nsu óòbo. Gwa, Yuda bui Nòomusu† pò de Davidi kpala pò vlápà Kía ũ‡ zìblè. A fõ kán'ò mèn soplapiò gogo, i lápi poo.

* 4:3 Eze 1.26-28 † 4:5 Baa 19.16 ‡ 4:5 Eze 1.13, Zkl 4.2 § 4:6 Eze 1.22 * 4:7 Eze 1.5-10 † 4:8 Eze 1.18, 10.12 ‡ 4:8 Isa 6.2-3 * 5:1 Isa 29.11, Eze 2.9-10 † 5:5 Daa 49.9 ‡ 5:5 Isa 11.1, 10

6 Ǿ ma Sã§ è zea báapi guo, pò b́ée mèn síiǿpiò ní gbězǿpiò zānguo. A de lá wà àà kòlokpawa. A kóba soplá ní wéó soplá,* Lua Nisína mèn soplá pò à ní zǐ dúnia gupiiuò ũ.

7 A gè lápi sí gbé pò zǿlea báawapi ǿǐ.

8 Ké à lápi sí, pò b́ée mèn síiǿpiò ní gbězǿ gběon baasoo mëndosaipiò kùlekule Sãpi ae. An baade moona kúa ní vua tùu pò tulaletika a paio. Tulaleti piá Lua gbé wabikeae.†

9 Aale lè dafu‡ sí aa mè:

N ka lápi sia ñ kán'ǿpiò gogo,

asa wà n de,

n gbéò bò Luae ní n auo

bui píi guu, buiyā píi guu,

gbépii guu, b̀usu píi guu.

10 N ní kpá kpalau

wá Lua gbàgbanaò ũ,§

aaì kible tǿle.

11 Ǿ ma malaikaò è liaa báapizi ní pò b́eepiò ní gbězǿpiò dasidasi, an dasi kà òasooò lee ũma'ũma,* wa f̃ ní lé d̃oo. Ma ní k̃fi mà,

12 aale o ní loò gbāao:

Sã pò wa dè kà wà iko d̃è

ní àiz̃eo ní ònoò ní gbāao ní beeeo

wí àà táasile wà àà tǿbò.

13 Ǿ pò pò Lua kè musu ní tǿleo ní tǿle zíeo ní ísia guuo píi, pò pò kú baama píi, má mà aa mè:

Wàò beee ní gbāao d̃

gbé pò zǿlea báawae ní São,

wíó ní táasile wàò ní tǿbò gǿpii.

14 Pò b́ée mèn síiǿpiò mè, āmi. Ǿ gbězǿpiò wùlewule aa mis̃ileè.

6

Kán'ǿgogoa

1 Má è Sã kán'ǿ mèn soplapiò séia gò. Ǿ má mà pò b́ée mèn síiǿpiò do yǎ'ò lán louvlawa à mè: Mól!

2 Ǿ ma s̃kaapua è, gbé pò di a kpe sá kúa. Wà kíafua kpàè, ò à b̀ò z̀iblena ũ, à gè z̀iblei.

3 Ké à kán'ǿ plaade gò, má mà pò b́ée plaade mè: Mól!

4 S̃ pále b̀ò lo, a de ténzoizoi. Wà gbé pò di a kpe gbà zé àà aafia sí dúniaawa, ké gbéò k̃o dede. Wà f̃enda z̃oo kpàwà.

5 Ké à kán'ǿ àaõde gò, má mà pò b́ée àaõde mè: Mól! Ǿ ma s̃ sia è, gbé pò di a kpe zaa kúa.*

§ 5:6 Isa 53.7 * 5:6 Zkl 4.10 † 5:8 Sou 141.2 ‡ 5:9 Sou 33.3, 98.1, Isa 42.10

§ 5:10 B̃oa 19.6, 1Pie 2.5, Zia 1.6 * 5:11 Dan 7.10 * 6:5 Zkl 1.8-11, 6.1-8

⁶ Má mà lán ɔɔwa, à b̀ò p̀ó b̀éé m̀èn síiɔpíɔ guu à m̀è: Ese zaa le do mé ɔɔ do zí ɔ̄a ũ. Mase zaa le àāɔ mé ɔɔ do zí ɔ̄a ũ. Nsu to n̄isi n̄ v̄é̄eɔ s̄àsakũo.

⁷ Ké à kán'ɔ síiɔde gò, ma p̀ó b̀éé síiɔde ɔɔ mà à m̀è: Mól!

⁸ ɔ ma s̄ɔkaasina è, gb̄é p̀ó di a kp̄e tón Ga, mé Beda t̄eaàzi. Wà n̄ gbá zé aa ɔ iko v̄i d̄únia gb̄éɔ l̄eé síiɔdewa, aa n̄ d̄ede n̄ z̄iɔ n̄ iminao n̄ gagyão n̄ wàio.†

⁹ Ké à kán'ɔ s̄oode gò, ma gb̄é p̀ó wà n̄ d̄ede luayá'oa n̄ Yesu seeladekeo yáio gyaadeo è tulaletikateak̄i z̄ié.

¹⁰ Aa wii gb̄aa lè aa m̀è: Dii Kuaadoade Siande, e b̄oé n̄ȳɔ yákpaleke n̄ gb̄é p̀ó aa ku t̄ooleo, ní wá dea t̄osimái?

¹¹ ɔ wà ulatao pua dàda n̄ baadee, wa òné aa menake yoo e an Yesude z̀òblen dee p̀ó wa n̄ d̄ede lánwao lé ká.

¹² Ké à kán'ɔ soolode gò, má è t̄oole l̄ualua p̄ásip̄ási, 1at̄e siakũ n̄inií lán zw̄aa daa ùsiuwa, m̄ovua t̄eakũ lán auwa míomio.‡

¹³ Saanao wòlo luabe aa kwè t̄oole lán z̄aa'iana libe ísi woloawa.

¹⁴ Luabe k̄èaa à kòokoo lán p̄ewa. § Gb̄èsis̄io n̄ ísia ḡuḡūnao s̀ò píi.*

¹⁵ D̄únia kíao n̄ kpalablenao n̄ sosa gb̄ez̄ɔɔo n̄ odoe n̄ gb̄aadeo n̄ gb̄épiio z̄oo ge w̄é̄eɔ ùle gb̄è'eo n̄ gb̄èsɔɔnao guu.†

¹⁶ An lé do:

S̄is̄io n̄ gb̄esio à dawála

à wá ul̄e‡ gb̄é p̀ó z̄ōlea báawae,

à wá sí S̄a p̀ok̄ūmawa.

¹⁷ Asa an p̀ok̄ūmabòbòmagoo z̄oo kà. Déme a f̄o b̄oii?§

7

Seelakea Isailiowa

¹ Bee gb̄ea ma malaika gb̄éon síiɔ è z̄eze d̄únia gola síiɔwa, an baade a gola íana k̄ua, k̄é íana su p̄e t̄oole ge ísia ge liewao yáí.*

² ɔ ma malaika p̄ále è, à b̀ò gukp̄e oi, a Lua b̀éé seelakeb̄o k̄ua. A lé gb̄aa z̀ù malaika gb̄éon síiɔ p̀ó wà n̄ gbá zé aa t̄oole n̄ ísiao ò̀okpapiɔzi

³ à m̀è: Asu t̄oole ge ísia ge lío ò̀okpao e wà seelake wá Lua z̀òblenao mi'aewa.†

⁴ ɔ wà gb̄é p̀ó wà seelapi k̄emáo lé òm̄eé, aa gb̄éon òaasɔɔo l̄eé basopla n̄ síiɔe (144.000). Aa b̀ò Isaili bui píi guu.

⁵ Wà seelakè Yuda buiowa gb̄éon òaasɔɔo l̄eé kuepla (12.000)

† 6:8 Eze 14.21 ‡ 6:12 Isa 13.10, Mat 24.29, Yoé 2.10, 3.4, 4.15 § 6:14 Isa 34.4

* 6:14 Zia 16.20 † 6:15 Isa 2.19 ‡ 6:16 Oze 10.8, Luk 23.30 § 6:17 Yoé 2.11,

Mal 3.2 * 7:1 Dan 7.2, Zkl 6.5 † 7:3 Eze 9.4-6

ń Lubeni buiɔ gbẽɔn ðaasɔsɔo lɛɛ kuɛpla
 ń Gada buiɔ gbẽɔn ðaasɔsɔo lɛɛ kuɛpla
 6 ń Asee buiɔ gbẽɔn ðaasɔsɔo lɛɛ kuɛpla
 ń Nefatali buiɔ gbẽɔn ðaasɔsɔo lɛɛ kuɛpla
 ń Manase buiɔ gbẽɔn ðaasɔsɔo lɛɛ kuɛpla
 7 ń Simeɔ buiɔ gbẽɔn ðaasɔsɔo lɛɛ kuɛpla
 ń Levii buiɔ gbẽɔn ðaasɔsɔo lɛɛ kuɛpla
 ń Isakaa buiɔ gbẽɔn ðaasɔsɔo lɛɛ kuɛpla
 8 ń Zabulɔni buiɔ gbẽɔn ðaasɔsɔo lɛɛ kuɛpla
 ń Yosefu buiɔ gbẽɔn ðaasɔsɔo lɛɛ kuɛpla
 ń Bÿyãmɛ buiɔ gbẽɔn ðaasɔsɔo lɛɛ kuɛpla.

Bui pii kaaaa luabe

9 Bee gbɛa ma gbẽɔ è dasidasi, wa fɔ ń naoo. Aa bɔ̀ b̀usu pii guu, bui pii guu, gbẽpii guu, buiyã pii guu. Aa zɛzɛa kpalabaa ń São aɛ. Aa ulatao pua dadaa, kpakpa lá nanaa ń ɔzĩ.

10 Aale wii gbãa lé, aale mɛ: Wá Lua pɔ zɔ̀lɛa báawa ń São mé i ń suaba.

11 Malaikaɔ zɛzɛ aa lĩa kpalabaazi ń gbẽzɔɔo ń pɔ b̃ɛɛ mèn síiɔo mípii, ɔ aa ń mi p̀lɛpɛlɛ báapi aɛ, aa k̀lɛ Luaɛ

12 aa m̀è:

Ami! Wá Lua mé tó vĩ ń gawio
 ń ɔnɔo ń sáabuo ń bɛɛɛo
 ń ikoo ń gbãao gɔɔpii. Ami!

13 ɔ gbẽzɔɔpio do ma la à m̀è: Deɔn ulataopuadanapio ũi? Aa b̀ò má ni?

14 Má òè: Baa, mímɛ ń d̃. ɔ a òmɛɛ: Gb̃é pɔ aa b̀ò wét̃ɛa zɔɔɔ guuɔnɛ. Aa ń ulataopio pĩ Sã au guu à puakũ.

15 Bee yáí aa ku Lua kpalabaa aɛ, aaĩ zɔ̀blɛè aà kpéu fãane ń gwãasinao, mé gb̃é pɔ zɔ̀lɛa báawapi i ɔkuńla.

16 Nɔana ge imi a ń de lo, íat̃ɛ a ń léo, mé gu a wãáo,

17 asa Sã pɔ zɛa báapiwa guoguo a ń dá, § i d̃aané e nibɔna i w̃ɛnidei, * mé Lua a ń wé'i gogoné pii.†

8

Kán'ɔ soplade goa

1 Ké Sã kán'ɔ soplade gò, luabe kè kílíkíli lán m̀owɛn baakwi taawa.

2 ɔ ma malaika gbẽɔn soplá pɔ aaĩ zɛa Lua aɛɔ è, wà kàae kpámá mèn soplá.

3 ɔ malaika pále mò zè tulaletikateak̃i pɔ wa pĩ ń vuao saɛ, a tésibɔ pɔ wa pĩ ń vuao kũa. Wà tulaleti kpáwà zɔɔzɔɔ

ń Lua gbéó píi wabikeao àà kàtea, ò a kàtea kpalabaa aè tulaletikateakiwiwa.

4 Ǿ tulaleti súele ń Lua gbéó wabikeao fèle malaikapi ǒzì Lua aè.

5 Ǿ malaikapi tésibò sè à tulaletikateakii té sǐ a pai, a zù tóole. Lou lé ví, àle pūna, àle píle, tóole lùalua.*

Kàae mèn sopla pɛa

6 Malaika gbéon sopla pò aa kàae mèn sopla kūapiò a pɛa sɔukè.†

7 A séia a pò pè, ò lougbe ń téo yāalea ń auo kwè tóole.‡ Tóole lee àaòde tekù, líb lee àaòde tekù, sè ísi tekù mío.

8 Malaika plaade a pò pè, ò pò tede bò à sǐ ísiau lán gbèsísí zǒowa. Isia lee àaòde lí au ũ,

9 ò ísia pò b́éé lee àaòde gága, mé gó'ilenao lee àaòde òòkpà.

10 Malaika àaòde a pò pè, ò saan zǒo pò lé tékū lán sètewa bò luabe, à lèle dà swao ń nibonao lee àaòdela.

11 Saanapi tón Gǒi. I lee àaòde lí gǒi ũ, ò gbé pò ípi mío gága dasi a kǐsá yáí.

12 Malaika síiòde a pò pè, ò wà íatè lee àaòde lè ń mɔvua lee àaòdeo ń saanao lee àaòdeo, ké an lee àaòde siakū yáí. § Ǿ fāane lee àaòde gò gupuasai, màae gwāasina b.

13 Ǿ ma kúu è, àle vua musumusu. Má mà à wii gbāa lè à mè: Waiyoo, waiyoo, waiyoo gbé pò kú tóoleo malaika gbéon àaò pò gòpiò kàae'ò pò a bò yáí.

9

1 Malaika sɔode a pò pè, ò ma saana è, à bò luabe à lèle tóole.* Ǿ wà gbáo zòolo kiline kpàwà,

2 ò saanapi gbáo zòlopi zé wè. Súele bòu lán mua zǒo súlewa,† ò gbáopi súele íatè siakù, gu kè síii.

3 Kwao bòle súelepí guu aa lí tóolea.‡ Wà ń gbá iko lán dúnia sóio pówa.

4 Wa òné aasu íada sèe ge láe ge líewao, sema gbé pò aa Lua seela ví ń mi'aewao.§

5 Wi ń gba zé aa gbéó dedeo. Aa wāwā kpánzi e mɔ sɔoe. An wāwā de lán sói gbépaawāwāwae.

6 Gɔɔ beeo zǐ gbéó weele ga mó ń sé, a mɔo.* Ga ni a ń de, kási ga a bàalenée.

7 Kwapiò de lán sǐ pò an zikasɔu màowa. Aa pɔe kpákpa lán vua fùawa, an oa bò lán gbēnazina pówa.

* 8:5 Bɔa 19.16, Zia 4.5, 11.19, 16.18 † 8:6 1Tes 4.16 ‡ 8:7 Bɔa 9.23-24 § 8:12

Bɔa 10.22, Isa 13.10, Yoe 2.10 * 9:1 Isa 14.12 † 9:2 Daa 19.28 ‡ 9:3 Bɔa 10.13

§ 9:4 Zia 7.3 * 9:6 Yob 3.21

8 An mikā de gbàagbāa lán nɔe pówá, an swaaɔ de lán nòɔmusu pówá.

9 An kua de lá aa mò ula dadaawa, an gàsía kíi dɔ lán gó dasi pó sɔ́ɔ lé gále zí guuɔ kɔ́fiwa.†

10 Aa vláá ví ní kao lán sóiwa. An iko kú ní vlápiɔwa aa íadaɔ gbéɔwa e mɔ sɔɔ.

11 Gbáo zòlo malaikapi mé ní kía ũ. N Ebelu yáo aà tón Abadɔ. N Geleki yáo sɔ Apɔliɔ.‡

12 Wēna séia gè, wēna mèn plaa lé mó a kpɛ ɔ.

13 Malaika soolode a kàae pè. Ma ɔɔ mà à bò Lua ae tulaetikateakii pó wa pí ní vuao a kóba síiɔ kíi.

14 A ò malaika soolode pó kàae kúae à mè: Malaika gbēɔn síiɔ pó yeyea swa zɔɔ Uflata saɔ polo.

15 ɔ wà malaika gbēɔn síiɔ pó wà ní sɔukè wē bee, mɔ bee, gɔɔ bee, zaa bee yáɔ pòlo, ké aa gbēnazina lee àaɔde dede yáí.

16 Ma sosa sɔdeɔ dasile mà, aa miliɔ àaa doe.

17 Wépungu'eapi guu lá ma sɔ́piɔ ní ní dikpenaɔ èn ke: Aa mò ula dadaa tééé lán téwa, búunno lán bulawa, tééé lán kpà'iwa. Sɔ́piɔ mi de lán nòɔmusu miwa. Té ní súleɔ ní íatēgbɔ lé bɔ ní léu. §

18 Ia mèn àaɔe beeɔ, té ní súleɔ ní íatēgbɔ pó lé bɔ ní léuo mé gbēnazina lee àaɔdeɔ dèdè.

19 Asa sɔ́piɔ iko kú ní lé guue ní ní vláo ɔ. An vlá de lán mlēwa, aa mi ví aai íadaɔ gbéɔwa.

20 Gbé kɔni pó aai gaga ía bee musuɔɔ, aai nòselile aa pó pó aa kè yá tòo. Aa gí lé kúle táaɔne ní pó pó aa kè ní vuao ní ánusuo ní mɔgɔtèò ní gbɛo ní líoɔne. Pópiɔ lí gu'eo, aali yāmao, aali táa'ò sɔɔ.*

21 Aai nòselile aa ní gbēdeɔ ge an gbēkɔlekeɔ ge an gbāsíkɛa ge an kpáí'oa tòo.

10

Malaika ní taala nénao

1 ɔ ma malaika gbāade pāle è à bò luabe, àle pila. A luabe puana daa, nàali liaa aà mii. Aà oa de lán íatēwa, aà gbá de lán zàmikulu téwa.

2 A taala néna kúa pɔoa. A ɔplaa gbá pèle ísɔaa, à ɔzɛɛ gbá pèle tɔɔle.

3 A wii gbāa lè lán nòɔmusu pūnaawa. Ké à wiilè, louvía mèn sɔplaa yá'ò.

† 9:9 Yoɛ 1.6, 2.4-5 ‡ 9:11 Apii bɔɔle mè gbēkaalena. § 9:17 Luk 17.29 * 9:20 Sou 115.4-7, 135.15-17, Dan 5.23

4 Ké louvía mèn soplapiò yā'ò, má ye mà kē lá guu, ñ ma loò mà à bò luabe à mè: Nyò yá pò louvía mèn soplapiò ò kúa asii guu, rísu kēo.

5 Malaika pò má è zea ísia rí tóoleowapi a oplaa se dò musu,*

6 ñ a ò rí Lua pò kú gòpíi à musu rí tóleo rí ísiao kè rí pò pò kú rí guu píi tóo† à mè: A gēgē lo.

7 Malaika soplade káapezi tó àle mó péi, Lua pœā pò ulea a ke sa, lá à a baokpà a zòblena ānabikewa.‡

8 Ŋ ma loò pò má mà à bò luabepi mà lo à mè: Ge ñ lá néna pooa pò na malaika pò zea ísia rí tóleowa zīpi sí.

9 Ŋ ma ge malaikapi kīi, má òè aà lá nēnapi kpaā, ñ a òmē: Si ñ só. Aò na n léu lán zówa, io íi n nòseu.

10 Ŋ ma lá nēnapi sí malaikapi zīi, má sò. A na ma léu lán zówa. Ké má mò, à íikù ma nòseu.§

11 Ŋ wa òmē: Dōaa ñ ānabikeke lo maamaa buio rí bùsu gbéò rí buiyāò rí kíao yá musu.

11

Seelade gbēon plaò

1 Ŋ wà fee kpàa poyòbo ũ, wa òmē: Fefe Lua kpé yò rí aà gbagbakio,* ní lousisina pò kú weo nao.

2 Na ua tó, rísu yòo, asa wa kpà luayādansaiowaε. Aa òzò Lua wélewa e mo bla rí plao.†

3 Má a seelade gbēon plaò gba zé aa ānabikeke gòò òaa soolo rí bààòopi (1.260) guu zwànkasaò dadaa.

4 Gbépio mé kuli mèn plaò rí dau mèn pla pò zea dúnia Dii aeo ũ.‡

5 Tó gbé lé wele íadamá, té a bò rí léu à kú rí ibeepiowa. Tó gbé su lé wele íadamá, màa ade a ga.

6 Aa luabe zetaa iko ví,§ ké lou su ma gòò pò aale ānabikekeo yái. Aa í lileā au ũ iko ví lo.* Aa kisia bui píi kpà dúniazi gòò pò aa yeiwa.

7 Tó aa rí seeladeke kè aa làa, wài pò a bò gbáo zòlo guu† a zikañò, i ziblemá à rí dede.‡

8 An ge aò kálea mēwia zòò pò wà rí Dii pàuliwa zea guu. Yáasi guu wí me mēwiapie Sòdòũ§ ge Egipi.

9 Gbéò rí buio rí buiyā'onaò rí bùsu gbéò aa rí geò gwagwa e gòò àaò rí kíniò, aa we wà rí vío.

* 10:5 Dan 12.7 † 10:6 Bòā 20.11 ‡ 10:7 Amò 3.7 § 10:10 Eze 2.8-3.3 * 11:1 Eze 40.5, Zkl 2.5-6 † 11:2 Luk 21.24 ‡ 11:4 Zkl 4.3, 11-14 § 11:6 1Kia 17.1 * 11:6 Bòā 7.17-19 † 11:7 Zia 17.8 ‡ 11:7 Dan 7.7, 21, Zia 13.7 § 11:8 Isa 1.9-10

10 Gbé pọ aa ku tọ̀leṣo pọ̀nake, aai dikpeke, aai gbadakṣe, ké ǎnabi gbẹ̀on pla pọ wāwā kpànzípíṣo gàga yáí.

11 Gṣṣo àaṣo ní kńniopi gbẹa Lua tò ǎn wẹ̀nide gẹ̀ngú, ṣo aa fẹ̀le zè.* Vía zṣṣo gbé pọ ní éo kù.

12 Ǿ ǎnabípíṣo lṣṣo gbāa mà à bọ̀ luabe, a ònẹ́: A fẹ̀le mọ́ la. Ǿ aa fẹ̀le tà musu luabe puana guu gṣṣo pọ an ibeṣo wé ǎmá.†

13 Zibeezì tọ̀le lùalua pāsípāsí, mēewiapi lēē kwide kwè, ṣo gbẹ̀on ̀baasṣṣo lēē soplá (7.000) gàga tọ̀le lùaluaapi guu. Vía gbé kńniṣo kù, ṣo aa Lua Musude tṣṣo.

14 Wēna plaade gè, a àaṣde lé ká sa.

Kàae soplade p̄ea

15 Malaika soplade a kàae pè. Lṣṣo gbāaṣo bọ̀ luabe wà mè: Dúńia kpala gṣṣo wá Dii ní kía pọ a kpào pọ ǔ, aṣo kible gṣṣo pii.‡

16 Gbēzṣṣo gbẹ̀on baasṣo mēndosai pọ zṣṣe zṣṣe ǎn báawa Lua aepiṣo ní mi pèlẹpẹle tọ̀le aa kùlèè

17 aa mè:

Dii Lua Gbāapiide,
ní kú yāa mé ní kú tia,
wa n sáaukè,
asa n bṣṣo ní n gbāa zṣṣo o,ṣe,
ṣo n gbasa n na kibleawa.

18 Bùsu píi gbéṣo za fè,
ṣo n pṣṣo kù mabòbṣṣo má. §
N yákpaleke a ní gyaadeṣo gṣṣo kà.
Nyṣo fiabo n zòblena ǎnabíṣo nṣe
ní n gbé pọ aale víakeneṣo,*
nẹ́fēnēn gbēzṣṣo,
ní dúńiadenasṣo dede.

19 Ǿ wà Lua kpé pọ kú musu wè, ṣo ma Luabaakuarínṣo kpagolo è. Lou lé píle, àle ví, àle pūna. Tọ̀le lùalua, loughbe pásí kwè.

12

Nṣe ní kwāsao

1 Ǿ ma seela zṣṣo è luabe. Nṣe ǎtē yea zwāa ǔ, mṣvua ku aà gbá zíe, a saana mèn ku epláṣo kpa a kía fala ǔ.*

2 A nṣia, ṣo nṣo wāwā mòwà, àle ne'iwāwā wii lé.

3 Ǿ ma seela pāle è luabe. Kwāsa tēa zóizoi kú we, a mi soplá, a kóba kwi.† A kía fua mèn soplá kpákpa a.

4 A saana lēē àaṣde wòlo luabe ní a vláo a kwè tọ̀le,‡ ṣo à mò zè nṣe pọ ye ne'ipi ae, ké à e né pọ a ipi so yáí.

* 11:11 Eze 37.10 † 11:12 2Kia 2.11 ‡ 11:15 Bsa 15.18, Dan 2.44, 7.14, 27

§ 11:18 Sou 2.1, 5 * 11:18 Sou 115.13 * 12:1 Daa 37.9 † 12:3 Dan 7.7 ‡ 12:4 Dan 8.10

⁵ Ǿ nɔɛpi nɛgɔɛ pɔ a kible bui píiwa nì mò gopanao ì. § Ǿ wà nɛpi sè tàò Lua nì a kpalabaa kfi.

⁶ Nɔɛpi bàalè tà sɛu, gu pɔ Lua kèkèè wà aà gwau gɔɔ òaa soolo nì bààɔopi (1.260) guu.

⁷ Ǿ zì fɛle luabɛ, Miseli* nì a malaikao zìkà nì kwápìo, mé kwá nì a malaikao zìkàrínɔ.

⁸ Ǿ an gbāa kèsā, aai zòlekfi e luabɛ bo.

⁹ Wà kwāsapi ya bò. Ǿmɛ mlè zì† pɔ wí mɛ Ibiisi ge Setāu, dúnia búu sàsāna ũ. Wà aà bɔ zù tɔɔlɛ‡ nì a ìwaɔ sānu.

¹⁰ Ǿ ma bo gbāa mà luabɛ à mè: Wá Lua zìblè sa, aà gbāa nì aà kpalao bò gupuau, à iko kpà kía pɔ á kpàwa. Asa wà gbēyaana pɔ ì wá gbéɔ yaa wá Luae fāanɛ nì gwāasinao ya bò. §

¹¹ Wá gbéɔ zìblèwà nì Sā au gbāao nì nì seeladekɛyāo. Aa gí nì wɛnii e aa gè gàò.

¹² A yáì tò á gbé pɔ á kú luabɛɔ, à pɔnake. Waiyoo tɔɔlɛ nì ísiao, asa Ibiisi pílawa nì pɔkūma zɔɔoɛ, ké a dɔ gɔɔ pɔ gɔɛ bílao yáì.

¹³ Ké kwá è wà a zu tɔɔlɛ, ɔ à pèlɛ nɔɛ pɔ nɛgɔɛ ìpizi.

¹⁴ Ǿ wà kúu zɔɔ gàsia kpà nɔɛpiwa mèn pla, aà vuaò, i zākū nì mlɛpio, à ta gu pɔ wa kèkɛɛu sɛu, ké wà aà gwau wè àaɔ nì kɛniopi guu.*

¹⁵ Mlɛpi í p̄isi nɔɛpi kpɛ lán swawa, ké ísɔ e aà sé,

¹⁶ ɔ tɔɔlɛ nɔɛpi m̄isi, à a lé wè à í pɔ bò kwá léupi m̄i.

¹⁷ Ǿ kwápi pɔ pà nɔɛpizi, à gè zìkai nì aà bui pɔ gòò, gbé pɔ aa Lua yá kūa mé aaìo Yesu seeladeke kɛɔ.

¹⁸ A zɛa ísiale.

13

Wàì mèn pla

¹ Ǿ ma wàì è, àlɛ bɔ ísiapi guu, aà kóba kwi, aà mi soplá. Kóba mèn kwipio kíafuaɔ kpákpaá. Dóɛa nì Luao tó kēa aà mipiɔwa.*

² Wàì pɔ má èpi bò lán gbɛaanawa. Aà ɔ p̄ási maamaaɛ, mé aà lé de nòɔmusu léwa. Kwá a gbāa kpàwà nì a kpalao nì a iko zɔɔo.†

³ Aà mipiɔ do de lá wà a kaikè deadea a bɔ làawa. Aà yá bò dúnia gbépii saɛ, ɔ aa t̄eaàzi.

⁴ Ǿ aa kùlɛ kwápiɛ, ké à a iko kpà wàipiwa yáì. Aa kùlɛ wàipiɛ bo aa mè: Déme kà wàipiwai? Déme a f̄o zìkaaànɔi?

⁵ Wà walayā'olɛ dò wàipiɛ aà Lua tɔb̄ɛesiò, mé wà aà gbà zé aàò iko v̄i e mɔ bla nì plao.

§ 12:5 Isa 66.7, Sou 2.9 * 12:7 Dan 10.13, 21, 12.1, Yud 9 † 12:9 Daa 3.1 ‡ 12:9 Luk 10.18 § 12:10 Yob 1.9-11, Zkl 3.1 * 12:14 Dan 7.25, 12.7 * 13:1 Zia 17.3, 7-13 † 13:2 Dan 7.3-6

⁶ ǃ à nà d́eá ń Luaowa, à àà tɔbēesí ń àà kúkíio ń gbé pɔ kú wēɔ.

⁷ Wà àà gbà zé àà źka ń Lua gbéɔ, i ziblemá. Wà àà gbà zé ɔ ààò iko ví bui píiwa ń gbépiio ń buiyāɔ píi ń bùsu píi gbéɔ.‡

⁸ Gbé pɔ aa ku tɔɔɔ kúle wàipiē m̀pii, mé i ke gbé pɔ an tó kú àizāna taalauš e Lua àò gé dúnia kálei bàasio. Taala piá Sā pɔ wa dè ṕe.

⁹ Gbé pɔ ǹsē ví, àà ýe bee ma.

¹⁰ Gbé pɔ Lua d́ile wà kú z̀zɔ ũ,

wa kú z̀zɔ ũe.

Gbé pɔ Lua d́ile wà de ń fēndao,

fēnda wa deò.*

Bee lé lēda Lua gbéɔwa aao mena ví, aao àà náai ví.

¹¹ ǃ ma wàì pàle è, àle ɔ tɔɔɔ. Aà kóba ví mèn pla lán sāwa, ama à yā'ò lán kwāsawa.†

¹² A wàì séia iko pii kè àà wáa. A tò tɔɔle ń gbé pɔ aa kuwàò kúle wàì séia pɔ wà àà kaikè deadea a ɔ làa.

¹³ A dabudabu z̀zɔ kè, baa se a tò té b̀ luabe à lèle tɔɔle gbēnazinaɔ wáa.

¹⁴ A gbé pɔ aa ku tɔɔɔ sàsā ń dabudabu pɔ wà àà gbà zé a kè wàì séia wáaɔ. A òné aa wàì pɔ wà àà kaikè ń fēndao à gi ku taa ke.

¹⁵ ǃ wà wàì plaadepi gbà zé à wēni kpa wàì taapiwa, ɔ wàì taapi f̀ yā'ò a tò wà gbé pɔ g̀ kúleieɔ d̀de.

¹⁶ A tò wà seelakè gbépii ɔplaawa ge an mi'ae, néfēnen gbēz̀zɔ, ɔdeɔ ń taasideɔ, z̀zɔ ń ẃeɔ,

¹⁷ ké gbēe su pɔ ýiao ge à pɔ lúo, mé i ke a seela pɔ de wàipi tó ũ ge àà tó nimeloo ví bàasio.

¹⁸ ǃnyān ke. Gbé pɔ wezē ví, àà wàipi nimeloo polo, asa gbēnazina tó nimelooe. Aà nimelooá àaa àaš ń bàaš ń soolooe (666).

14

Sa ń gbé pɔ à ń bóɔ

¹ ǃ ma Sā è zea Siɔna gbēsisiwa. Gbēɔn àaasɔɔɔ leē basopla ń síiɔo (144.000) kuaàɔ. Aà tó ń àà Mae tóo kēa ń mi'aewa.*

² Ma kōfi mà à b̀ luabe. A ḱi do lán iz̀zɔsukaawa, lán louvía gbāawa. Kōfi pɔ má màpi de lán m̀ɔɔnlenao m̀ɔɔna ówa.

³ Gbēɔn àaasɔɔɔ leē basopla ń síiɔpio (144.000) lé lè dafu sí kpalabaa ń pɔ b́e mèn síiɔo ń gbēz̀zɔ ae. Gbēe i f̀ lepi dàdao, sema gbé pɔ wà ń bó dúnia guupio bàasio.

‡ 13:7 Dan 7.8, 25, 11.36 § 13:8 Sou 69.28 * 13:10 Zel 15.2 † 13:11 Mat 7.15

* 14:1 Eze 9.4, Zia 7.3-4

⁴ Aame aa gbé pò aai gbāsike ní nọeooò ù, aa lésoe. Aaìo te Sāzi gu pò àle géu píi. Gbéò guu ampìò ò wà ní bó Luae ní São pò káau pò wa kpàwàò ù.

⁵ Wi ma zii aa eetòo, aa tàae vío.†

Yákpalekegò baokpaa

⁶ Ǿ ma malaika pàle è, àle vua musumusu. A baona pò kú gòpii kùà à kpa gbé pò aa ku tòleone, bùsu gbépii, bui píi, buiyá'ona píi ní gbépiio.

⁷ A ò gbáugbáu: A víake Luae à aà tóbò, asa aà yákpalekea ní gbéò gòò kàe. A kùle Lua pò musu ní tòleo ní ísiao ní nibónaò kèpie.

⁸ Malaika plaade te aà kpe à mè: Babeli gà! Meevia zòopi gà!‡ A tò bui píi a vèe gbāa pò de a káaluakaa ù mǐ.

⁹ Malaika àaòde té ní kpe, a ò gbáugbáu à mè: Tó gbé kùle wàie ní aà taao, mé à aà seela kè a mi'ae ge a òwa,

¹⁰ òme a Lua pòkùma vèe pò wa kà a pòfè imibòu atèe mi, i wāwàke té ní íatègbòò guu Lua malaikaò ní São ae.

¹¹ An íadama súele aò bò gòpiiie.* Gbé pò kùle wàipie ní aà taao aa aà tó seela kèò íampaa vío fāane ní gwāasínao.

¹² Bee lé lèda Lua gbé pò aa yá pò a díleo kùà mé aa Yesu náai víowa aao mena ví.

¹³ Ǿ ma bò mà à bò luabe à mè: Ké bee ké. Báaadeò gbé pò aa ga naa Diiwa guu za tiaò. Lua Nisína mè: Ao! Aa kámabo ní ní zío, asa an maakea gbe térízi.

Tòle pòò kèkea

¹⁴ Ǿ ma luabepuana è, pòe zòlewà à bò lán gbēnazínawa.† A vua fùà kpaà, a kòma lena kùà.

¹⁵ Ǿ malaika pàle bò Lua kpéu à lé gbāa zù gbé pò zòlea luabepuanawazi à mè: Kòma ká pói n kè, asa tòle pòò mà à kà kèkae.‡

¹⁶ Ǿ gbé pò zòlea luabepuanawa a kòma màle tòle, à tòle pòò kèke.

¹⁷ Malaika pàle bò musu Lua kpéu, a kòma lena kùà ló.

¹⁸ Ǿ malaika pàle pò té iko ví bò sa'okli. A lé gbāa zù gbé pò kòma lena kùapizi à mè: N n kòma lena ka tòle vèe kóòí n zò, asa a be màe.

¹⁹ Ǿ malaikapi a kòma màle tòle, à tòle vèe kó zòzò a kà vèefèkii zò pò de Lua pòkùmabòbòò ù guu.

²⁰ Wà òzò vèe kópiowa§ wénkpe, ò au bòle vèefèkii guu à dàgua e kiloo òaa do ní basòo, a lesí kà sù àasína léu.

† 14:5 Sof 3.13 ‡ 14:8 Isa 21.9, Zel 51.7-8, Zia 18.2 § 14:10 Daa 19.24, Eze 38.22

* 14:11 Isa 34.10 † 14:14 Dan 7.13 ‡ 14:15 Yoè 4.13 § 14:20 Isa 63.1-6, Zia 19.15

15

Kisia gbɛzã mèn soplao kpaarízi

¹ Ǿ ma seela pãle è luabɛ, a zɔɔ, à bɔ ma saɛ. Malaika gbɛɔn soplao kisia gbɛzã mèn soplao kũa. Bee Lua a a pɔkũmabɔɔama midɛð.

² Ǿ ma pɔɛ è lán ísiwa, a da lán díiwa yãalea ní tɛo. Ma gbɛ́ pɔ aa zìblè wàiwá ní aà taao ní aà tɔ nimelooɔɔ è zɛa díi pɔ da lán ísiwapi saɛ, aa mɔɔna pɔ Lua kpãmáɔ kũa.

³ Aalɛ Lua zòblena Mɔizi lɛ* sí ní Sã pɔo aa mè:

Dii Lua Gbãapiide,
n yãkɛaɔ zɔɔ, aa bɔ wá saɛ.

Bui píi Kíá,
ni yãkɛ a zéwa ní síanao.

⁴ Dii, déme n vía vío ni?

Déme a gí n tɔbɔii?

Asa ndo n kua mé adoa.

Bui píi a mɔ kúlɛnɛ,†

asa n maakɛaɔ bɔ gupuau.

⁵ Bee gbɛa ma Lua kpɛ è wɛa musu, zwãakpɛ pɔ aà ikoyã kúu ũ.‡

⁶ Ǿ malaika gbɛɔn soplá pɔ kisia mèn soplá kũaɔ bɔlɛ kpɛpiu. Aa bàabaa pua táitai tɛkɛa dadaa, vua asana dɔdɔa ní kũawa.

⁷ Ǿ pɔ bɛ́ɛ mèn síiɔɔ do vua tùu kpà malaika gbɛɔn soplapiɔwa ní miwa. Lua pɔ íɔ bɛ́ɛ gɔɔpii pɔkũma ká ní pai.

⁸ Lua gawi ní a gbãao súlɛ kpɛpi pà.§ Gbɛɛ a fɔ gɛuo e malaika gbɛɔn soplao kisia mèn soplapiɔ gɛ midɛð.

16

Lua pɔkũmabɔɔa dúniawa.

¹ Ǿ ma lɔɔ gbãa mà à bɔ Lua kpɛú, a ò malaika gbɛɔn soplapiɔnɛ: A gé Lua pɔkũma pɔ kú tùu mèn soplao guu élei dúniawa.

² A séia gè a pɔ èlɛ dúniawa. Ǿ sánɛ vãí pãsíɔ* gbɛ́ pɔ wài seela ví aai kúlɛ aà taɛaɔ lè.

³ A plaade a pɔ èlɛ ísiawa. Ǿ ísia í gò lán gè auwa, pɔ bɛ́ɛ pɔ kú a guuo gága píi.

⁴ A àaɔde a pɔ èlɛ swaɔ ní nibɔnaɔwa, ð an í lí au ũ.†

⁵ Ǿ má mà malaika pɔ í iko ví mè:

Kuaadoade, n gbɛ́ pɔ ní kú yãa,
mé ní kú tia,

n yãkpalekèrínɔ a zéwaɛ.

⁶ Aa n gbɛ́ɔ ní n ãnabiɔ au bɔlɛ,

* 15:3 Bɔa 15.1 † 15:4 Sotú 86.9 ‡ 15:5 Bɔa 40.34 § 15:8 1Kia 8.10-11, Isa 6.4

* 16:2 Bɔa 9.10 † 16:4 Bɔa 7.17-21

ṣ n aupi kpàmá aa mĩ.

A kṣsĩrĩnṣ màae.

⁷ Ǿ ma ɓṣ mà sa'okĩi à mè:

Ao, Dii Lua Gbāapiide,

n yákpalekèrĩnṣ a zéwae,

mé a síana ví.

⁸ A síiṣde a pṣ èle íatēwa, a tò à gbēnazĩnaṣ tekù.

⁹ A pusu gbāa ní lé, ṣ aa Lua pṣ kisia beeṣ iko ví tṣbēesi. Aai nṣselile aa aà tṣbò.

¹⁰ A sṣode a pṣ èle wài kpalabaawa, ṣ gusia‡ dà aà kpalaa. Gbḗṣ lé ní lé fĩ wāwā guu,

¹¹ ṣ aa Lua Musude tṣbēesi an wāwā ní ní sánṣo yái. Aai nṣselile aa mikè ní yākeṣwao.

¹² A soolode a pṣ èle swa zṣṣ Uflatawa,§ ṣ swapi í bà à zebò gukpe kíṣṣṣ.

¹³ Ǿ ma táṣ è mèn aaṣ lán ɓṣṣṣwa, aale ɓṣ kwá ní wàio ní anabi egeṣṣo léu.

¹⁴ Táa dabudabukenaṣṣ. Aale gé dúnia búu kíṣṣo kíi, ké aa ní káaa zĩkaa Lua Gbāapiide gṣṣ zṣṣ zĩ yái.

¹⁵ Ma! Má mṣ lán kpáiwae.* Báaaden gbḗ pṣ lé itēke mé a a pṣkasṣo daa, ké asu ɓṣ búu wà aà puizi eo yái ũ.†

¹⁶ Ǿ táapiṣ kíapiṣ káaa gu pṣ wĩ me ní Ebelu yáo Aamagedṣ.

¹⁷ A soplade a pṣ èle íanawa. Ǿ ɓṣ gbāa bṣ kpalabaa kíi Lua kpéu à mè: A lé kà.

¹⁸ Lou lé píle, àle ví, àle pūna. Tṣṣle lùalua pásĩpási. Zaa wà gbēnazĩna kàle dúnia guu, a taa i keo, a pásĩ kè zài.

¹⁹ Meeṣwia zṣṣ kèaa lee aaṣ, mé bui píi meeṣwiaṣ kwè. Meeṣwia zṣṣ Babeli yá dṣ Luagu, ṣ à a pṣkūma vēe gbāa imibṣ kpàwà a mĩ.‡

²⁰ Isia gūgūnaṣ gèzēa píi, wi wesi gbḗsĩsĩṣle ɓṣ.

²¹ Lougbe zṣṣṣ bṣ luabe, aa kà kiloo bla. Aa kwè gbēnazĩnaṣla,§ ṣ aa Lua tṣbēesi lougbe kisia yái, asa kisiapi pásĩ maamaae.

17

Káalua pṣ di wài kpe

¹ Malaika gbḗṣn soplá pṣ tūu mèn soplá kūapiṣ do òmṣṣ: Mṣ mà yá pṣ a wi káalua zṣṣ pṣ zṣlea swa zṣṣṣwa ɔṣṣṣ.

² Dúnia kíṣṣo gbāsíkkèaàṣ, mé dúnia gbḗṣ vēe pṣ de aa káaluakaa ũ mĩ aa kà.*

‡ 16:10 Bṣa 10.22 § 16:12 Isa 11.15 * 16:15 Zia 3.3 † 16:15 Zia 3.18 ‡ 16:19

Isa 51.17 § 16:21 Bṣa 9.23, Zia 11.19 * 17:2 Zel 51.6-7, Zia 14.8

³ Lua Nisína dedeaapi guu malaikapi gèmanɔ sɛu. Ǿ ma nɔɛe è di wài tɛa kpɛ. Dóɛa ní Luao tɔɔ fifiwà, a mi sopla, a kóba kwi.†

⁴ Nɔɛpi zwáa tɛa ní a gàaluladeo yea, a vua nɔamblebɔɔ daa ní gbè bɛɛɛdeɔ ní òsoɔ. A vua imibɔ kúa, bɔɔɔ ní a káaluakaa gbásɔ ka a pai.

⁵ Wà tɔ pɔ wa a asii dɔo kè aà mi'aɛwa wà mè: Mɛɛwia zɔɔ Babeli, káaluɔ ní dúnia bɔɔɔ da.

⁶ Má è nɔɛpi Lua gbé pɔ wà ní dede Yesu seeladeke yáɔ au mí à ká, àlɛ aà de lán wɛwa.

Ké ma aà è, yápi dĩa.

⁷ Ǿ malaikapi ma la à mè: Bóyáí yápi dímái? Má nɔɛpi asii onɛ ní wài pɔ aà sea, a mi sopla, a kóba kwipi asii.

⁸ Wài pɔ ní èpi ku yáa mé a ku ɔo. A bɔ gbáo zòlo guu‡ i mipe kaalewa. Gbé pɔ aa ku tɔɔle an tɔ kú àizána taalau za dúnia daalegɔɔɔ, tó aa wài pɔ kú yáa mé a ku ɔo mé a ɛa mɔpi è, a yá a dimá.

⁹ Làasoode pɔ ɔno ví yán ke. Mí mèn soplapiɔá sìsì mèn sopla pɔ nɔɛ zɔlemáɔɛ. Kía gbɛɔn sopláɔne ɔ.

¹⁰ An gbɛɔn sɔo lèlɛ, gbɛdo ku, gbɛdo kpé. Tó à mò, a gɛgɛo.

¹¹ Wài pɔ kú yáa mé a ku ɔo piá kía swaaɔdec. Gbɛɔn soplapiɔ doe ɔ. Àlɛ mipe kaalewa.

¹² Kóba mèn kwi pɔ ní èpiɔá kía gbɛɔn kwi§ pɔ aai kpalable yáaɔɔne. Aa kigɔɔsoplana ble ní wàio sánu.

¹³ An gbɛɔn kwipiɔ píi lé douɛ. Aa ní gbáa ní ní ikoo kpa wàipiwa.

¹⁴ Aa zika ní São, Sã i ziblemá, asa diio Diie mé kíaɔ Kíae. Aa gbé náaide pɔ à ní sisi à ní séɔ kuaàno.

¹⁵ Ǿ malaikapi òmɛɛ: Swa pɔ ní è káalu zɔlemápiɔá buio ní bílaɔ ní bùsu gbéɔ ní buiyá'onaɔne.

¹⁶ Wài ní kóba mèn kwi pɔ ní èpiɔ za káalu pigu. Aa aà ke yáiyai, aai aà to puizi. Aa aà so aai tɛsɔwà.

¹⁷ Asa Lua a pɔɛà dànɛ ní sɔu aa ledoukɛɛ, aai ní kpala kpa wàipiwa e Lua yá gɛ pað.

¹⁸ Nɔɛ pɔ ní è piá mɛɛwia zɔɔ pɔ iko ví dúnia kíaɔwae.

18

Babeli gaa

¹ Bee gbɛa ma malaika pále è à bò luabe. A iko zɔɔ ví mé aà gawi dúnia pù.

² A wii gbáa lè à mè: Babeli gà, mɛɛwia zɔɔpi gà.* A gò zeeɔ kúkúí ũ, táa bui pii tòo ũ, bá pɔ wí ní tɛbo wa ye ní gíyáioɔ bɛ ũ.†

† 17:3 Zia 13.1 ‡ 17:8 Dan 7.7, Zia 11.7 § 17:12 Dan 7.24 * 18:2 Isa 21.9

† 18:2 Zia 14.8, Zel 50.39

³ Asa bui píi àà v̄ēē gbāa pó de àà káaluakaa ũ m̄ē.‡ Dúnia kía gbāsíkèaàno, mé dúnia laatanao kè ɔdeɔ ũ àà lalasikèa z̄ɔ guu.

⁴ Ǿ ma loo pále mà à b̀ò luabe à m̀è:

A bole a guu ma gb̄éɔ,
ké á ɔ su àò ku àà duuna guu,
yá pó wa yíawàò á leo yáí. §

⁵ Asa àà duuna gbà z̄ò luawae,
mé àà v̄aíkèaò d̀ò Luagu.

⁶ A fiaboè yá pó a kèéwa,
à kèè àà yákeawa leē pla.
A pòkūma í káuè a imibɔu
de pó pó a kàunéla leē pla.

⁷ A wāwā ní wēnao kpaaàzi,
lá à tɔb̀ò kua lalasikèa guu léu.

Asa í o a s̄o guu,
noe kían a ũ z̄òle a báawae,
gyaa gb̄eandon a ũo,
a wēnake bauo.*

⁸ A yáí tò kisiae beeo àà le goo do,
gagyā ní wēnao ní noanao.

Té mé a kūwà,
asa Dii Lua àà yákpalekena gbāa.

⁹ Dúnia kía pó aa gbāsíkèaàno aa lalasikèaàno, tó aa a tékūa lu è, aa ɔɔɔ aa nízia gb̄ēgb̄ē.

¹⁰ Aa ze k̄aaa vía guu wāwā pó wa kpai yáí aa me:
Waiyoo, waiyoo, m̄eewia z̄ɔ!
M̄eewia ikode Babeli!
Yá m̀ò z̄òlema goo do g̀òo!

¹¹ Dúnia laatanao ɔɔɔ s̄o,† aa wēnakeè, ké gb̄e a ní laae beeo lúmá bo yáí:

¹² Vua, ánuusu, gbè beēdeɔ, òsoo, zwàa ɔdeɔ, zwàa t̄ēa ní a gaaluladeɔ, siliki, lí maa bui píi, pó pó w̄i ke ní wesa swaaɔ ní lí beēdeɔ ní moɔgot̄eo ní moɔsio ní gb̄epuao píi,

¹³ dopoo, nísi ḡinanao, tulaletio, z̄ogo lí'oo, v̄ēē, nísi, p̄ēeti, pówena, zuo, s̄ao, s̄oo ní a ḡoo, z̄oo ní gb̄ēnazina w̄ēnio.

¹⁴ Wa oè: Poo maa pó ni a nideɔ làama píi. N nama ní n gawio p̄ilima píi, wa e bau bo.

¹⁵ Laatana pó aa kè ɔdeɔ ũ m̄eewiapi sabaiɔ ze k̄aaa vía guu wāwā pó wa kpai yáí. Aa ɔɔɔ aa wēnake

¹⁶ aa me:

Waiyoo, waiyoo m̄eewia z̄ɔ!

A bàabaa yè yāa
 ní zwāa gāaluladeo ní a tēao.
 A vua nɔamblebɔɔ dà yāa
 ní gbè beedeo ní òsoɔ.

¹⁷ Aà àizee píi músikè gɔɔ do gɔɔ.

Gó'ilena diiɔ ní tagenaɔ ní ígbèɔ ní gbé pɔ aaí zíkè ísiaaɔ ze kāaa
 m̄pii.

¹⁸ Tó aa m̄ewiapi tékūa lu è, aa wiile aa m̄e: M̄ewiae ku yāa,
 a zɔɔ kà m̄ewiae beewao.

¹⁹ Aa ɔɔɔ aa nízia gbēgbē, aa wēnake aa wiile aa m̄e:

Waiyoo, waiyoo m̄ewia zɔɔ!

Gbé pɔ aa gó'ilena ví ísiaaɔ píi
 kè ɔdeɔ ũ ní àizee pɔ p̄alawàɔ,‡

ɔ à gɔ bezia ũ gɔɔ do gɔɔ.

²⁰ A p̄nake a yá musu luabedeɔ ní Lua gbéɔ ní aà zinaɔ ní aà
 ānabiɔ, asa Lua mé t̄s̄iwàé.

²¹ ɔ malaika gbāade gb̄e pɔ kà wísilgb̄e gb̄enewa se zù ísia
 guu à mè: M̄a wa m̄ewia zɔɔ Babeli zu ní gbāao, wa m̄ewiapi
 e bau ɔɔ. §

²² Wa m̄ɔɔna ge gāa'ɔ ge kule

ge k̄ae'ɔ ma n guu bau ɔɔ.

Wa ɔzikenae e n guu bau ɔɔ.

Wa wísilgb̄e k̄ɔfi ma n guu bau ɔɔ.

²³ Wa filia gupua e n guu bau ɔɔ.

Wa n̄se k̄ɔfi ma n guu bau ɔɔ.

N laatanaɔá dúnia gbé gb̄iaɔne yāa,
 n p̄dà bui píiwa, n ní mi líaa.

²⁴ Wà ānabiɔ ní Lua gbéɔ au è a guu
 ní gbé pɔ wà ní dede dúnia guuɔ píi.*

19

P̄nakea luabe

¹ Bee gb̄ea ma ɔɔ gbāa mà luabe lán dasi yā'owa à mè:

Aleluya! Wá Lua mé z̄iblè!

ɔme gawi ní gbāao ví,

² asa í yákpalekerínɔ a zéwa ní s̄lanaoε.

A yákpalekè ní káalua zɔɔ pɔ dúnia ɔ̄ɔkpà ní a káaluakaaopio.

A a z̄òblenaɔ dedea t̄s̄iwàé.

³ Aa ò ɔ:

Aleluya!

A s̄úlee aɔ dɔ gɔɔpiiε.*

‡ **18:19** Eze 27.33   § **18:21** Zel 51.63-64   * **18:24** Zel 51.49   * **19:3** Isa 34.10,
 Zia 14.11

4 Gbēzōo gbēon baaso mēndosaiō ń pò bēē mēn síiōo wùlɛwulɛ
aa misiile Luaε zōlea a báawa aa m̀è:
Ami! Aleluya!

5 Ǿ ma loo mà báapi kíi à m̀è:

A wá Lua táasile
aà zòblenao píi,

á gbé pò á aà vía vío,
néfēnen gbēzōo.†

6 Ǿ ma loo mà lán dasi yá'owa, lán izōosukaawa, lán louvia
gbāawa à m̀è:
Aleluya!

Dii wá Lua Gbāapiide nà kibleawa.

7 Wà pónake wà yáalo wà aà tobo,
asa Sā nosegoo kà, aà no soo mà.

8 Wà bàabaa pua táitai tekka kpàwà aà ye.

Bàabaa piá Lua gbēo maakeaoe.

9 Malaika òmɛɛ: Ké. Báaadeon gbé pò wà ń sisi Sā nosebleble
guu ũ.‡ A òmɛɛ lo: Lua yá sīanan we.

10 Ma wule aà gbázi mà misiileè, 5 a òmɛɛ: Bee tó. Kúle Luaε.
N zòblen deen ma ũ ń n gbé pò aai Yesu seeladeke keo.§ Yesu
seeladekeka mé ānabikemi ũ.

Kilisi moa dia sōkaapua kpe

11 Ǿ ma luabe è a wēa, 5 sōkaapua b̀ò, gbé pò di a kpe tón
Náaide Slande. I yákpalekeínno, i zikáino a zéwa.*

12 Aà wé de lán tévuawa, kíafua pò a kpaá dasi. Tóe kēa aà
mi'aewa, gbēe tópi yáasi dōo, aà bàasio.

13 A ula pò tà ń auo daa.† Aà tón Lua Yá.‡

14 Luabe zigōo teaazi, aa di sōkaapuao kpe, aa bàabaa pua
táitai dadaa.

15 Fēnda lena lé bo aà léu à buio leò, i kiblemá ń m̀ò gopanao,§
i 5zō vēbeoowa vēfēkíi guu Lua Gbāapiide pòkūma pásí ũ.*

16 Wà tóe bee kè aà ulawa ń aà gbalao:

Kíao Kíá, diio Dii.

17 Ǿ ma malaikae è zea kpaá íatēi. A lé gbāa zù bā pò aale vua
musumusuzi píi à m̀è: A mo kāaa à ble zōo pò Lua kèé ble,

18 i kíao ge só ń sosa gbēzōo ń gbāadeo ń sōo ń ń dikpenao ń
gbépiio, wéeo ń zoo, néfēnen gbēzōo.†

19 Ǿ ma wài è ń dúnia kíao ń ń zigōo, aa kō kāaa aa zika ń gbé
pò di ś kpepio ń aà zigōo.

† 19:5 Sou 115.13   ‡ 19:9 Mat 22.2   § 19:10 Zia 22.8-9   * 19:11 Sou 96.13

† 19:13 Isa 63.3   ‡ 19:13 Zāa 1.1   § 19:15 Sou 2.9   * 19:15 Zia 14.19-20

† 19:18 Eze 39.17-20

20 Wà wàipi kù sãnu n̄ ãnabi eɣena pɔ dabudabuɔ kè aà aeɔ. Dabudabupio ɔ à gbé pɔ aa wai seela ví aa kùle a taaɔ sàsãð.‡ Wà n̄ zú té ísida pɔ lé kú n̄ íatēgbɔo guu b́e an pla m̄pii.

21 Gb́e pɔ di ś kpɛ gb́e k̄niɔ dèdɛ n̄ f̄nda pɔ b̀ a léuo, § ɔ b̄ã p̄i n̄ ge s̀so aa k̄ã.

20

Kilisi kiblea tɔɔle wè òaa sɔo

1 ɔ ma malaikae è à b̀ luabe, a gbáɔ zòolo kiline k̄ã* n̄ m̄daona ḡeleo.

2 A kwá pɔ de mlè zi† ũ, w̄i m̄e Ibiisi ge Setãu kù, ɔ à m̄kàwà e wè òaa sɔo.

3 Malaikapi aà zù gbáɔ zòolopi guu, à zetàaàle à kilidàu, ké asu buiɔ sàsão e wè òaa sɔopi pa. Bee gbɛa wa aà gbɛe yɔɔ.

4 ɔ ma kpalabaaɔ è n̄ gb́e pɔ z̄lɛz̄lɛwaɔ.‡ Wà n̄ gbá zé aa yákpaleke n̄ gb́e. Ma gb́e pɔ wà n̄ mi z̀ luayá'oa n̄ Yesu seeladekeo yáɔ è. Aai kùle wai ge aà taaɔ. Aai aà seela ke n̄ mi'ae ge n̄ ɔwao. Aa vù wà kpalablè n̄ Kilisio wè òaa sɔo. §

5 Geɔ vua séian we. Gè k̄niɔ i vuo e wè òaa sɔopi gè pàð.

6 Báaadeɔn gb́e pɔ an baa ku geɔ vua séia guu ũ, an kua adoa. Ga plaade iko vímáɔ. Aaɔ de Lua n̄ Kilisio gbàgbanaɔ ũe, mé aaɔ kibleaàno e wè òaa sɔo.

Setãu zua téu

7 Tó wè òaa sɔopi pà, wa Setãu b̀ gbɛe,

8 i gé bui pɔ kú dúnia gola síiɔwaɔ sàsãi, Gɔgu n̄ Magɔguo, i n̄ k̄ãa z̄i musu. Aaɔ dasi lán ísiale ũfãawa.*

9 Aa lí dúniaa, aa koez̀ Lua gb́e b̀oi n̄ wéle pɔ Lua yeio, ɔ té b̀ luabe à kùmá.

10 Wa Ibiisi pɔ n̄ sãsã se zù té ísida pɔ lé kú n̄ íatēgbɔo guu, gu pɔ wai n̄ ãnabi eɣenaɔ kuu. Aaɔ wãwãke fãane n̄ gwãasinao ḡopiie.

Yákpale gbɛzã

11 ɔ ma kpalabaa pua z̄ɔ è n̄ gb́e pɔ z̄leuo. Tɔɔle n̄ musuo gusikè aà ae, wi n̄ gbɛ e bo.

12 ɔ ma gb̄z̄z̄ɔ n̄ néf̄nenaɔ gyaadeɔ è zea báapi ae. Wà taalaɔ wèwè, ɔ wà lá pãle wè b̀ àizãna taala ũ. Wà yákpalekè n̄ gyaadeɔ an yãkɛawa, lá a ku lápiɔ guuwa.†

13 Isia gyaade pɔ kú a guuɔ kpà. Ga n̄ bɛdao gyaade pɔ kú a guuɔ kpà b̀. ɔ wà yákpalekè n̄ baadeo a yãkɛawa.‡

‡ 19:20 Zia 13.1, 11-16 § 19:21 2Tes 2.8 * 20:1 Zia 9.1 † 20:2 Daa 3.1, Zia 12.9 ‡ 20:4 Dan 7.9, 22 § 20:4 Dan 7.22 * 20:8 Eze 38.16 † 20:12 Dan 7.9-10 ‡ 20:13 Mat 16.27

14 Wà ga ní bɛdao zù té ísida guu. Té ísida piá ga plaadec.

15 Gbɛ́ pɔ́ wi ní tɛ àizàna taalauo ɔ́ wà ní zú té ísidapiu.

21

Yelusaleũ dafu

1 ɔ́ ma tɔɔle dafu ní musu dafuo è,* asa tɔɔle séia ní musu séiao gè, mé ísia ku bo.

2 ɔ́ ma Lua wéle Yelusaleũ dafu è à bò musu Lua kíi, àle pila. Wa kèke lán nɔɛ pɔ́ a zàkesou màwa.†

3 ɔ́ ma bo gbàa mà kpalabaa kíi à mɛ: Lua zòle ní gbɛnazinao sa, aɔ kúrnɔ, aɔ de aà gbɛ́ ɔ́. Lua dee aɔ kúrnɔ ní Lua ũ.‡

4 A ní wé'i gogoné pii.§ Ga aɔ ku bo ge wɛna ge ɔɔbo ge wāwā, asa yāziɔ gè.

5 Gbɛ́ pɔ́ zòlea báapiwa mɛ: Ma! Mále pɔ́pii ke dafu. ɔ́ a òmɛ: Ké, asa yá beɔ náai ví mé sianaɛ.

6 ɔ́ a òmɛ: Yá làa. Máme má Alafa ní Omegao ũ, Dàalena ní Mídenao ũ. Gbɛ́ pɔ́ imi lé de, má aà gba nibɔna í wɛnide.*

7 Gbɛ́ pɔ́ zìblè gban we. Má de aà Lua ũ, iɔ de ma né ũ.†

8 Ama viakenaɔ ní náaisaideɔ ní yábɛekenaɔ ní gbɛdenaɔ ní gbàsikenaɔ ní esedeɔ ní táagbagbanaɔ ní mɔafilideɔ pii, an baa aɔ de té ísida pɔ́ lé kú ní íatɛgbɔo ũɛ. Ga plaaden we.

9 Malaika gbɛɔn sopla pɔ́ tùu mèn sopla kúa, kisia gbɛzā mèn sopla ká ní paipiɔ gbɛdo mɔ òmɛ: Mɔ mà Sā nɔ dafu ɔɔnɛ.

10 Lua Nisina dedeaapi guu malaikapi ma se gèmanɔ gbèsísi zɔ́ lesí musu. A Lua wéle Yelusaleũ òlɔmɛ, à bò musu Lua kíi, àle pila.‡

11 A Lua gawi ví, a pípia lán gbè beedewa, àle teke lán diamawa.

12 A bíi zɔ́ lesí ví. A bɔle kuepla, malaika gbɛɔn kueplao zezɛu. Isaili bui kueplao tó kɛa bɔlepíwa.

13 Bɔle mèn àaɔ ku gukpe oi, àaɔ gugbāntoo oi, àaɔ geɔmidɔkii oi, àaɔ be'aɛ oi.§

14 Wà bíipi dàale gbè mèn kueplao wa. Sā zina gbɛɔn kueplao tó kɛa gbepíwa.

15 Malaika pɔ́ lé yá'omɛɛ pɔyɔbo pɔ́ wa pí ní vuaɔ kúa, ké à wélepi yòò ní a bɔleɔ ní a bíio.*

16 Wélepi gola síiɛ, a gbàa ní a yàasao sáaɛ. ɔ́ à wélepi yò ní pɔyɔbɔpio. A gbàa kiloo òa kueplae (2.400). A gbàa ní a yàasao ní a lesíɔ pii sáaɛ.

* 21:1 Isa 65.17, 66.22, 2Pie 3.13 † 21:2 Isa 52.1, 61.10 ‡ 21:3 Lev 26.12, Eze 37.27 § 21:4 Isa 25.8, 35.10, 65.19 * 21:6 Isa 55.1 † 21:7 2Sam 7.14, Sou 89.27-28 ‡ 21:10 Eze 40.2 § 21:13 Eze 48.30-35 * 21:15 Eze 40.3

17 A a bíi yò ɓ, a lesí gàsísuu basoplasoo m̀endosaie. Malaikapi yò gb̃enazína gàsísuu gb̃aa léue.

18 Wà bíipi k̀è ní diamaao, mé w̃éle piá vua t̃ēt̃ēēē íkea lán díiwa.

19 Wà gb̃e pó wà w̃élepi bíi dàaleò k̀eke ní gb̃è beēede bui píio.† Wà gb̃è s̃éia k̀eke ní diamaao, a plaade ní safiio, a àaõde ní agatao, a síõde ní emelodio,

20 a soode ní onisio, a soolode ní saad̃anio, a soplade ní kisolitio, a swaaõde ní belilio, a k̃eokwide ní topazao, a kwide ní kisopazao, a kuẽdode ní tiik̃azio, a kuẽplade ní ametisio.

21 Bole m̀en kuẽplapiá òso m̀en kuẽplae. Wà mípii k̀è ní òsoo m̀endodoē. W̃élepi zeaá vua t̃ēt̃ēēē, w̃i gu'eu lán díiwa.

22 Mi Lua kp̃e e w̃élepi guuo, asa Dii Lua Gb̃aapiide ní São mé a kp̃épi ũ.

23 W̃élepi bàa kú ní íat̃ē ní m̃ovuaogupuaèoo. Lua gawi mé lé w̃élepi pu, mé Sã de a filia ũ.‡

24 Buiò t̃aa'o a gupuai, mé d̃únia kíao g̃ēu ní ní àizeeo.§

25 A b̃oleo aao t̃aa f̃aane bauo, mé gw̃aasina ao ku we s̃o.

26 Wa g̃ēu ní buio àizeeo ní ní p̃ó òdeo.*

27 Ama p̃ó gb̃alae a g̃euo† ge ỹab̃ēkena ge m̃ofilide, sema gb̃é p̃ó Sã ní tó k̀è àiz̃ana taalauo bàasio.

22

1 Ǿ malaikapi swa'i w̃enide p̃ó lé ɓ Lua ní São kpalabaa kíi òɓm̃eē,* àle teke lán díiwa.

2 Ale bàale w̃élepi zea guo. Lí w̃enide† ku a baale ní a baalao, í ne'i w̃è do g̃en kuẽplae, m̃o ní m̃oo g̃en dodo. Lípi láá buio gb̃ágb̃ab̃oe.‡

3 P̃ó p̃ó Lua lek̃èèe ao ku ɓo.§ Lua ní São kpalabaa ao ku w̃élepi guu, mé aà z̃òblenaò z̃òbleè.

4 Aa wesiaàle, mé aà tó ao kú ní mi'aewa.

5 Gw̃aasina ao ku ɓo, gb̃ēe baa ao kú ní filia ge íat̃ē gupuaoo, ké Dii Lua a gupuné yái.* Aao kible e goɓpiiē.†

6 Ǿ a òm̃eē: Yá beeo náai ṽí mé slanae. Dii Lua p̃ó í d̃oaa anab̃ione mé a malaika z̃ì, ké a z̃òblenaò yá p̃ó a m̃o tia d̃o.

Yesu a m̃o tia

7 Gwa, má m̃o tia. Báaaden gb̃é p̃ó zia yá taalae bee yá k̃ua ũ.

8 Ma Z̃aa m̃ame ma yá beeo mà mé má è. Ké má mà mé má è, ma wule malaika p̃ó yápiò òɓm̃eē gb̃ázì mà kúleè.

† 21:19 Isa 54.11-12 ‡ 21:23 Isa 60.19-20 § 21:24 Isa 60.3 * 21:26 Isa 60.11

† 21:27 Isa 52.1 * 22:1 Zkl 14.8 † 22:2 Daa 2.9 ‡ 22:2 Eze 47.12 § 22:3

Zkl 14.11, Daa 3.17 * 22:5 Isa 60.19 † 22:5 Dan 7.18

⁹ Ǿ a òmεε: Bee tó. Kúle Luaε. N zòblen deen ma ũ ní n gbě ãnabio ní gbě pó aa láε bee yá kũao.

¹⁰ Ǿ a òmεε: Nsu pó kúle zia yá pó kú lápiuwao, asa a gɔɔ káikù.

¹¹ Gbēvái wεtā àò yāvāike. Gbāsíde wεtā àò gbāsí. Gbēmaa wεtā àò yāmaake. Kuaadoade wεtā a kua àò adoa.‡

¹² Gwa, má mó tia, máò asea kũa, mí flabo baadeε a yákeawa.§

¹³ Alafa ní Omegaon ma ũ, Dɔaana ní Gōzānao, Dàalena ní Mídenao.*

¹⁴ Báaadeɔn gbě pó aa ní ulataopio ũ. Aaɔ zεvī wà gē wélepi bɔleɔu, aai lí wēnide† be ble.

¹⁵ Ama gōε blesanaɔ ní εsedeɔ ní gbāsíkεnaɔ ní gbēdenaɔ ní táagbagbanaɔ ní gbě pó ye mɔafiliyákeaiɔ aaɔ ku bàasiε.

¹⁶ Ma Yesu ma a malaika zì aàò de yápio seelade ũ ma gálideɔne. Máme má Davidi Bui, aà kpala pó vlāpà Kía ũ,‡ Gudɔleia saan'ina ũ.§

¹⁷ Lua Nisína ní Sã nɔ dafuo í me, mó. Gbě pó bee mà sɔ, aà o, mó. Gbě pó imi lé de, aà mó. Gbě pó ye í wēnidei, aà si gba ũ.*

¹⁸ Málε o gbě pó ãnabikεlaε bee yāmàone pii, tó gbě yāe kàfi a guu, Lua a kisia pó a yá kú láε bee guuɔ káfi adeεε.

¹⁹ Tó gbě yāe bò taalaε bee guu, Lua a ade baa bɔ a wéle ní lí wēnide pó a yá kú láε bee guuo guue.†

²⁰ Gbě pó de yápio seelade ũ mē: Sianaε, má mó tia.

Ami! Dii Yesu mó!

²¹ Dii Yesu aàò gbēke vī ní a gběɔ pii.

‡ 22:11 Dan 12.10 § 22:12 Isa 40.10, 62.11 * 22:13 Isa 44.6, 48.12, Zia 1.8, 17

† 22:14 Daa 2.9, 3.22 ‡ 22:16 Isa 11.1, 10, Zia 5.5 § 22:16 Zia 2.28 * 22:17

Isa 55.1 † 22:19 Iko 4.2